TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

CÂMÎ DİVANI İNCELEME-METİN-İNDEKS

Yüksek Lisans Tezi

Kadir UZUN

Ankara - 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

CÂMÎ DİVANI İNCELEME-METİN-İNDEKS

Yüksek Lisans Tezi

Kadir UZUN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir S. ŞAHİN

Ankara - 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
(ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

CÂMÎ DİVANI İNCELEME-METİN-İNDEKS

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir S. ŞAHİN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı	İmzası
1- Prof. Dr. Abdulkadir GÜRER	
2- Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN	
3- Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir S. Şahin (Danışman)	

Tez Savunması Tarihi

23 Ekim 2019

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN danışmanlığında hazırladığım "CÂMÎ DİVANI İNCELEME-METİN-İNDEKS (Ankara.2019) " adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 31.12.2019
Adı-Soyadı ve İmza
Kadir UZUN

Ön Söz

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Câmî; XVI. yüzyıl şairlerinden olup Gelibolu'da doğmuş, İstanbul'da ve Mısır'da bulunmuş, Osmanlı Devleti'nde memurluk yapmış bir divan şairidir.

Câmî'nin bu zamana kadar varlığı hakkında elde kesin bilgi bulunmayan divanının yazması, Türk Dil Kurumu tarafından 2016 yılında satın alınmıştır. Bu nüsha, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazmalar 779 numarada kayıtlıdır. Yeni bilinen ve akademik kaynaklar tarafından da olmadığı teyit edilen *Câmî Divanı*'nı ilim dünyasına tanıtmak, bu tezin hazırlanmasının en önemli gerekçesidir.

Câmî Divanı İnceleme-Metin-İndeks adlı bu yüksek lisans çalışmasının birinci amacı tek nüshası elde bulunan *Câmî Divanı*'nın çeviri yazılı metnini oluşturmak, ikinci olarak bu metinden hareketle Câmî'nin edebî yönünü ortaya koymak, son olarak eserin dil bilgisi kurallarına uygun (gramatikal) indeksini hazırlayarak kelime kadrosunu tespit etmek olmuştur.

Bu çalışma, giriş, üç bölüm ve indeksten oluşmaktadır. Giriş bölümünde XVI. yüzyıldaki tarihî, siyasi ve edebî hareketlerin divan edebiyatı şairleri üzerindeki etkisi, onların yetişmesine katkısı üzerinde durulmaktadır. Birinci bölümde Türk edebiyatında Câmî mahlaslı şairler irdelenmiş, çalışmanın konusunu oluşturan Câmî'nin hayatı, eserleri, edebî kişiliği değerlendirilmiştir. İkinci bölümde *Câmî Divanı* şekil ve içerik açısından ele alınmış ve tanıtılmıştır. Üçüncü bölüm "Metnin Kuruluşuyla İlgili Açıklamalar" ve *Câmî Divanı*'nın çeviri yazılı metninden oluşmaktadır. "İndeks" başlığı altında ise *Câmî Divanı*'nın kelime kadrosu dil bilgisi kurallarına uygun şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu incelemeler ve değerlendirmeler ışığında elde edilen veriler "Sonuç" bölümünde ifade edilmiş, eser incelenirken yararlanılan kaynaklar "Basılı Kaynakça" ve "Elektronik Kaynakça" olarak iki kısımda gösterilmiştir.

Bu tezin her aşamasına görüş ve teklifleriyle önemli katkılar sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir S. ŞAHİN'e, alan bilgisi ve kültürüne dair engin bilgisinden istifade ettiğim Doç. Dr. Bilal ÇAKICI'ya ve Câmî'nin *Divan*'ında bulunmayan bazı kasidelerine, yönlendirmeleri doğrultusunda Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar'da ulaşmamı sağlayan Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Kadir UZUN

Ankara - 2019

İçindekiler Dizini

Ön Söz I

İçindekiler Dizini III

Çizelgeler Dizini VI

Kısaltmalar VII

Giriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM 7

1. Câmî Mahlaslı Şairler 7

2. Câmî'nin Hayatı 11

2. 1. Câmî'nin Oğlu Kelâmî 17

3. Câmî'nin Eserleri 18

3. 1. *Sa'âdetnâme* 20

3. 2. *Divan* 23

4. Câmî'nin Edebî Kişiliği 25

4. 1. *Câmî Divanı*'ndan Hareketle Onun Edebî Yönü 28

İKİNCİ BÖLÜM 34

Câmî Divanı'nın İncelemesi 34

1. Şekil Özellikleri 34

1. 1. Nazım Şekilleri 34

1. 1. 1. Beyitlerden Oluşan Nazım Şekilleri 35

1. 1. 1. 1. Kaside 35

1. 1. 1. 2. Gazel 37

1. 1. 1. 3. Kıt'a 40

1. 1. 1. 4. Müfred 40

1. 1. 2. Dört Mısralı Nazım Şekilleri 40

1. 1. 2. 1. Rubai 40

1. 1. 3. Bentlerden Oluşan Nazım Şekilleri: Musammatlar 40

1. 1. 3. 1. Müseddes 40

1. 1. 3. 2. Muhammes 42

1. 1. 3. 3. Murabba‘ 42
1. 2. Vezin 42
2. İçerik Özellikleri 44
2. 1. Edebî Sanatlar 45
2. 1. 1. Mecazlar 45
2. 1. 1. 1. Teşbih 45
2. 1. 1. 1. 1. Teşbih-i Beliğ 45
2. 1. 1. 1. 2. Teşbih-i Mufassal 46
2. 1. 1. 2. İstiare 46
2. 1. 1. 2. 1. İstiare-i Musarraha (Açık İstiare) 46
2. 1. 1. 2. 2. İstiare-i Mekniyye (Kapalı İstiare) 46
2. 1. 1. 3. Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması) 47
2. 1. 1. 4. Kinaye 48
2. 1. 1. 5. Ta‘riz 48
2. 1. 2. Anlamla İlgili Sanatlar 48
2. 1. 2. 1. İham / Tevriye 48
2. 1. 2. 1. 1. İham-ı Tenasüb 49
2. 1. 2. 2. Tenasüb 49
2. 1. 2. 3. Leff ü Neşr 50
2. 1. 2. 3. 1. Leff ü Neşr-i Müretteb 50
2. 1. 2. 3. 2. Leff ü Neşr-i Müşevveş 50
2. 1. 2. 4. Tecahül-i Arif 51
2. 1. 2. 5. Hüsn-i Ta‘lil 51
2. 1. 2. 6. Sihr-i Helal 52
2. 1. 2. 7. Mübalağa 52
2. 1. 2. 8. Tezad 52
2. 1. 2. 9. Tekrir 53
2. 1. 2. 10. İstifham 53
2. 1. 2. 11. İltifat 54
2. 1. 2. 12. Nida 54
2. 1. 2. 13. Telmih 54
2. 1. 2. 14. İrsal-i Mesel / İrad-ı Mesel 55
2. 1. 2. 15. İktibas 55
2. 1. 3. Sözle İlgili Sanatlar 56

2. 1. 3. 1. Cinas ... 56
2. 1. 3. 1. 1. Cinas-ı tam ... 56
2. 1. 3. 1. 2. Cinas-ı mürekkeb ... 57
2. 1. 3. 1. 3. Cinas-ı muharref ... 57
2. 1. 3. 1. 4. Cinas-ı müşevveş ... 57
2. 1. 3. 1. 5. Cinas-ı lahık ... 57
2. 1. 3. 1. 6. Cinas-ı mükerrer ... 58
2. 1. 3. 1. 7. Cinas-ı hat ... 58
2. 1. 3. 2. İştikak ... 58
2. 2. Ayetler, Hadisler ve Bazı Dinî Unsurlar ... 59
2. 2. 1. Ayetler ... 59
2. 2. 2. Hadisler ... 62
2. 2. 3. Bazı Dinî Unsurlar ... 63
2. 3. Dil ve Anlatım Özellikleri ... 66
2. 3. 1. Yazılışlarında Farklılık Bulunan Kelimeler ... 66
2. 3. 2. Deyimler ... 69
2. 3. 3. Atasözleri ... 73
2. 3. 4. Aruz Uygulamaları ... 75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ... 77
Metnin Kuruluşu ile İlgili Açıklamalar ... 77
Çeviri Yazı Alfabesi ... 78
Câmî Divanı'nın Çeviri Yazılı Metni ... 80
İndeks ... 266
Sonuç ... 491
Basılı Kaynakça ... 494
Elektronik Kaynakça ... 502
Özet ... 503
Abstract ... 504

Çizelgeler Dizini

Çizelge 1…….....35

Çizelge 2…….....36

Çizelge 3…….....37

Çizelge 4…….....39

Çizelge 5……...43

Çizelge 6……...44

Kısaltmalar

age.	: Adı geçen eser
"agm."	: Adı geçen makale
Ar.	: Arapça
ay.	: Aynı yer
b.	: Beyit
Far.	: Farsça
G.	: Gazel
h.	: Hadis
K.	: Kaside
Kit.	: Kitaplık
krş.	: Karşılaştırınız
Kt.	: Kıt'a
Ktp.	: Kütüphane
m.	: Madde
mec.	: Mecaz
Mh.	: Muhammes
Mf.	: Müfred
Ms.	: Müseddes
Mr.	: Murabba'
No.	: Numara
NO Mecmua	: Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı
Rb.	: Rubai

Rum.	: Rumca
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
VT	: Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar
yz.	: Yazılışı

Giriş

Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra şair ve sanatkâr, devlet nezdinde her zaman itibar görmüştür. Bütün İran, Arap; Karahanlı, Gazneli, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti hükümdarları şair ve sanatkârları korumuş, onlara itibar göstermiştir. Şair ve sanatkârların devlet nezdinde itibar görüp himaye edilmesi ise caize geleneğine dayanır. Bu geleneğin özünde ise Hz. Muhammed'in kendisi için şiir yazan Kâ'b bin Züheyr'e hırkasını hediye etmesi bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti, ekonomik güç olarak zirveye ve en geniş sınırlara XVI. yüzyılda ulaşmış, bu güç ve zenginlik etkisini kültür ve sanatta da göstermiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan Câmî'nin yaşadığı dönem Osmanlı Devleti'nin zirveye ulaştığı Yükselme Dönemi'ne denk düşmektedir. Bu yüzyılın hükümdarları olan Sultan II. Bayezid (1481-1512), Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), Sultan II. Selim (1566-1574), Sultan III. Murad (1574-1595) ve Sultan III. Mehmed (1595-1603) Osmanlı Devleti'ni pek çok alanda ileriye götüren çalışmalar yapmıştır.

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sınırları Tebriz'den Macaristan'a, Kırım'dan Arabistan'a ve bütün Kuzey Afrika'ya kadar ulaşmıştır. Fethedilen yeni topraklarda medrese ve tekke açma faaliyetlerinin artırılması siyasi gelişmelerle beraber kültür, sanat ve edebiyatın da hızla ilerlemesine imkân sağlamıştır. Filibe, Priştine, Selanik, Sofya, Üsküp gibi Rumeli şehirlerinde açılan tekke ve medreselerde yüzlerce âlim, mutasavvıf, şair ve sanatkâr yetişmiştir. Bu şairlerden XVI. yüzyıl tezkire yazarlarından olan Âşık Çelebi ile Hasan Çelebi genişçe bahsetmektedir.

Bu yüzyılda Osmanlı coğrafyasında bir önceki yüzyıla göre şair ve nasir sayısında artış gözlemlenmektedir. Bu durumun Osmanlının hükmettiği alan ve gücüne dayandığı açıktır. Yüzyıl içerisinde gazel, kaside, mesnevi, kıt'a, nazım, rubai, tuyuğ ve çok bentli nazım şekillerinde pek çok başarılı örnekler ortaya koyan şairlerin yanında nesir sahasında beğenilen eserler ortaya koyan nasirlerin olduğu da görülmektedir. Hasibe Mazıoğlu, XVI. yüzyılda manzum ve mensur her türde

yazılmış mükemmel eserlerle divan edebiyatının klasik bir edebiyat hâline geldiğini belirtmektedir.[1]

Kanuni Sultan Süleyman (Muhibbî), Sultan II. Selim (Selîmî), Sultan III. Murad (Murâdî) ve Sultan II. Bayezid'in (Adlî) de birer şair olması bu yüzyılda hem şair sayısında hem de kaside sayısında artış görülmesini sağlayan sebeplerden sayılabilir. Kaside, Mehmed Çavuşoğlu'nun ifade ettiği üzere klasik Türk şiirinde şairlik yeteneğinin ispatı için başlıca belge olarak görülmüş, dile üstün derecede hâkimiyeti olan şairler tarafından kaleme alınmıştır. Divan şiirinde kasidenin en güzel örneklerinin XVI. yüzyılda görüldüğünü belirten Çavuşoğlu; Necâtî Bey, Zâtî, İshâk Çelebi, Hayâlî Bey, Fuzûlî, çâr-ender-çârlarıyla Ulvî, orijinal nesipleriyle Yahyâ Bey ve zarif buluşlarıyla Bâkî'nin bu türün klasik biçimini tespit etmiş olduklarını belirtmektedir.[2] Şairler, bu sahada kendilerini ispat etmek ve tanınmak için kasidelerini devletin en güçlü makamını temsil eden padişahlara sunmuştur. Zira şairler, padişahlara sundukları kasidelerle hem teşvik ve takdir kazanmış hem de maddi olarak mükâfatlandırılmıştır. Bilal Çakıcı tarafından hazırlanan *Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)* adlı yüksek lisans çalışmasında, XVI. yüzyıl şairlerinin Kanuni Sultan Süleyman'a sundukları kaside sayısı 99 olarak gösterilmiş, sultanlara yazılan medhiyeler içinde bu oran %38,52 olarak verilmiştir. Ayrıca medhiye türünde en çok kaside sunulan ikinci hükümdar Sultan (I. veya II. Selim) olarak gösterilmiştir. Yüzyılın öbür padişahları III. Murad'a 34, Sultan III. Mehmed'e 18, II. Bayezid'e ise 8 kaside sunulduğu yine bu çalışmada tespit edilmiştir.[3] Şairlerin en çok kasideyi Kanuni Sultan Süleyman'a sunmaları hem sultanın hükümdarlığının 46 yıl sürmesine hem de en geniş sınırlara onun döneminde ulaşılmasına bağlanabilir. Yine bu durum onun şairlere ve şiire en fazla ilgi gösteren, himaye eden bir şair olduğunu da gösterir.

XVI. yüzyıl şairleri hakkında en çok bilgi barındıran tezkirelerden birisi Ahdî tarafından telif edilen *Gülşen-i Şu'ârâ*'dır. Süleyman Solmaz tarafından tenkitli neşri

---

1 Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatı, Eski", **Türk Ansiklopedisi**, C. XXXII, s. 112.

2 Mehmed Çavuşoğlu, "Kaside", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Divan Şiiri**, s. 19.

3 Bilal Çakıcı, **Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)**, s. 50.

hazırlanan bu eser ile yüzyıl şairleri hakkında bilgiler içeren diğer biyografik kaynaklardan istifade ederek divan tertip etmiş şairleri kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz: Adlî (II. Bayezid) (ö. 1512), Mesîhî (ö. 1512), Vasfî (ö. 1514), Ca'fer Çelebi (ö. 1515), Mihrî Hatun (ö. 1515), Âhî (ö. 1517), Nihânî (ö. 1519), Revânî (ö. 1523), Amrî (ö. 1524), Hatâyî (ö. 1524), Hayâlî Bey (ö. 1526), Şem'î (ö. 1529), Bâbür Şâh (ö. 1530), Bursalı Lâmi'î (ö. 1532), Figânî (ö. 1532), İbn Kemâl (ö. 1534), Hayretî (ö. 1535), Me'âlî (ö. 1535), İshâk Çelebi (ö. 1538), Usûlî (ö. 1539), Zâtî (ö. 1547), Sehî Bey (ö. 1548), Kara Fazlî (ö. 1553), Fuzûlî (ö. 1556), Hecrî (ö. 1557), Fedâyî (ö. 1561), Celîlî (ö. 1566), Muhibbî (ö. 1566), Bursalı Rahmî (ö. 1567), Yakînî (ö. 1568), Behiştî (ö. 1572), Âşık Çelebi (ö. 1572), Helâkî (ö. 1572), Emrî (ö. 1575), Aşkî (ö. 1577), Hüdâyî-i Kadîm (ö. 1583), Edirneli Nazmî (ö. 1585), Ulvî Derzi-zâde (ö. 1585), Kabûlî (ö. 1591), Vusûlî (ö. 1592), Yahyâ Bey (ö. 1592), Karamanlı Nizâmî (ö. 1593), Ahdî (ö. 1595), Cinânî (ö. 1595), Kelâmî (ö. 1595), Murâdî (III. Murad) (ö. 1595), Beyânî (ö. 1597), Nev'î (ö. 1599), Bâkî (1600), Gelibolulu Âlî (ö. 1600), Câmî (XVI. yy.), Hüdâyî (XVI. yy.), Za'îfî, (XVI. yy.).

Anadolu sahasında yaşamış ve binden fazla gazel kaleme almış Zâtî, Muhibbî ve Edirneli Nazmî; Balkanlarda divan şiirinin önemli temsilcisi Şem'î ve Mesîhî; Bağdat çevresinde yaşamış Arapça, Farsça ve Türkçe divan kaleme almış olan Fuzûlî ve Kırım'da divan şiirinin gelişmesini sağlayan Kırım Han'ı Gazi Giray bu yüzyılın tanınmış şairleri arasında yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nde padişah sarayları, hükümdarların şahsiyetleri ile değişen ölçülerde, şiir ve edebiyatın hamisi vazifesi görmüştür. Şairler ve sanatkârlar devletin mutlak hâkimi olan sultanın sarayı etrafından toplanmıştır. Sultanın sanata ve edebiyata merakı ölçüsünde bu topluluklar çoğalmış veya azalmıştır. Padişah sarayı, sadece etrafında toplanan şairleri değil, dışarıda yetişen şairleri de korumuş bazen kendi içinde de yetenekli şairlerin yetişmesini sağlamıştır. Bu yetenekli şairler hem saraya hizmet etmiş hem de saray içerisinde şiirin ve edebiyatın devamlılığını sağlamıştır.[4] Bu yüzyılda İstanbul, Edirne, Bursa, Manisa, Kütahya, Amasya ve Bağdat gibi bilim, kültür ve sanatın merkezi konumundaki şehirlerde pek çok şair yetişmiştir.

[4] Haluk İpekten, **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, s. 15.

Payitahttan uzakta kalan, padişah sarayının imkânlarından istifade edemeyen şair ve sanatkârlar için gelişme ve yetişme mekânı genellikle şehzade sarayları olmuştur. Merkezden uzaktaki şairler için şehzade sarayları birer edebî muhit olarak değerlendirilebilir. Bu saraylarda pek çok şair, hizmetli olarak çeşitli vazifelerle şehzadelerin yakınında bulunmuş veya şehzadeye dışarıdan birtakım şiirler sunarak onun ilgisine mazhar olmuştur. XVI. yüzyılda şairlerin ve sanatkârların yetişmesi ve tanınmasını sağlayan payitaht dışındaki şehzade sarayları Edirne, Konya, Amasya, Manisa, Trabzon ve Kütahya'da bulunmaktaydı.[5]

Yine bu yüzyılda tekkeler, kahvehaneler, bozahaneler devletin dört bir yanından ve çeşitli İslam ülkelerinden gelen âlim, sanatkâr ve şairlerle dolup taşmıştır. Bu mekânların hareketliliği edebî faaliyetlere olan ilginin artmasına da zemin hazırlamıştır. Haluk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler* adlı eserinde divan şiirinin gelişmesinde önemli mekânları ve muhitleri etraflıca değerlendirmiştir.

Şairler için en büyük iltifat padişahın musahibi unvanını kazanmak olmuştur. Hükümdarın ve şehzadenin yanında bulunan "nedîm", "karîn" gibi sıfatlarla bir nevi onun danışmanı olan bazı şairler, dönemin diğer şairlerine göre daha çok tanınmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Bâkî, Yavuz Sultan Selim'in Trabzon valiliği döneminde Halîmî Çelebi musahip şair olarak değerlendirilmektedir. Halil İnalcık, *Has-bağcede* '*ayş u tarab* ile *Şair ve Patron* adlı eserlerinde "musahip şairler" konusu üzerinde ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır.[6]

Çalışmamızın konusu olan Câmî'nin tezkirelerde en çok karıştırıldığı şair olan Câmî Bey, *Riyâzü'ş-Şu'arâ*'da, Sultan II. Selim'in şehzadelik döneminde (1562-1566) saray sohbetlerinde bulunan şairler arasında zikredilmektedir.[7] Onun bu sohbetlerde yer alması Âşık Çelebi, Hasan Çelebî, Gelibolulu Âlî ve Ahdî tezkirelerinde yer alan şairlerden olmasını sağlayan sebep olabilir.

---

5 İpekten, **age.**, s. 162.

6 bk. Halil İnalcık, **Has-bağcede 'ayş u tarab** s. 97. **Şâir ve Patron**, s. 18-23.

7 Namık Açıkgöz, **Riyâzü'ş-Şuara** (**Tezkiretü'ş-Şu'ara) Riyâzî Muhammed Efendi**, s. 99.

Câmî, *Divan*'ı dışında *Sa'âdetnâme* adında nazım-nesir karışık bir eser de kaleme almıştır. Dolayısıyla XVI. yüzyılda mensur olarak hazırlanmış eserlerin yapılarına genel olarak bakılmasının faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Eski Türk edebiyatı sahasına ait mensur olarak hazırlanmış eserler, imla ve üslup özellikleri dikkate alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Üslup bahsi üzerinde çalışanlar ise üslubu sınıflandırarak ele almaktadır. Recaizade Mahmud Ekrem *Ta'lîm-i Edebiyât* adlı eserinde üslubu, üslûb-ı sâde, üslûb-ı müzeyyen ve üslûb-ı âlî olarak üçe ayırır.[8] Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir* adlı eserinin giriş bölümünde mensur metinleri imla özelliklerinden hareketle sade, süslü ve orta nesir olarak üç kısımda sınıflandırmaktadır. Fahir İz'in sınıflandırması, Recaizade Mahmud Ekrem'in tasnifiyle pek çok açıdan örtüşmektedir. Tahir Olgun ise *Edebiyat Lügatı* adlı eserinde, eski nesri "nesr-i mürsel" ve "nesr-i müseccâ" olarak iki kısımda ele alır.[9] Bu tasniflerden de anlaşılacağı üzere mensur eserlerin sınıflandırılmasında metnin söz varlığı ile nasirin üslubu belirleyici olmaktadır. XVI. yüzyılda mensur olarak yazılmış eserler "sade nesir", "süslü nesir" ve "orta nesir" özellikleri dikkate alınarak Fahir İz'in adı geçen kitabından da hareketle şu şekilde tasnif edilebilir:

1. **Sade Nesir**: Bu üslupla kaleme alınan eserlerde şu ortak hususiyetler göze çarpar: Halkın konuştuğu dil esastır, cümleler kısa ve devrik yapıdadır, sanat kaygısı güdülmez ve eserler dinî-tasavvufi konular etrafındadır. Kur'an tefsirleri, hadis kitapları, menakıbnâmeler, dinî-destani halk kitapları, fetihnâme ve gazavetnâme türündeki eserlerde sade nesir üslubu ağırlıktadır. Birgili Mehmed Efendi'nin *Vasiyetnâme*'si, Vâhidî'nin *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*'ı, Lamî'i Çelebî'nin *Terceme-i Nefahât*'ı, Zâtî'nin *Letâyif*'i, Seydi Ali Re'îs'in *Mir'âtü'l-Memâlik*'i XVI. yüzyılda sade nesir üslubuyla kaleme alınmış bazı eserlerdir.

2. **Orta Nesir**: Bu üslupta yazar esas olarak anlatmak istediği şeyin peşindedir. Bu üslupla yazan kimi yazarlarda secili kullanımların olduğu görülür. Yabancı söz ve tamlama oranı yazardan yazara göre değişir. Ağırlıklı olarak tarih türünde kaleme alınmış eserlerin üslubu orta nesre dâhildir. Gelibolulu Sürûrî'nin

[8] Kazım Yetiş, "Ta'lîm-i Edebiyyât", **TDVİA**, C. 39, s. 514c.

[9] Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Tâhir-ül-Mevlevî Edebiyat Lügatı**, s. 116b.

Bahrü'l-Ma'ârif'i, Kemalpaşazade'nin *Tevârih-i Âlî Osmân*'ı bu yüzyılda kaleme alınmış orta nesir örneklerinden bazılarıdır.

3. **Süslü Nesir**: Bu üslupla kaleme alınmış eserlerde ise şu özellikler görülür: Seciler, söz ve anlam sanatları, Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar çokça görülür. Hüner göstermek amacı olduğundan ağır ve külfetli bir dil hâkimdir. Cümleler bağlaçlarla uzatılmaktadır.[10] Sehî Bey'in *Heşt Behişt*'i, Fuzûlî'nin *Türkçe Divanı*'nın Mukaddimesi, *Hadîkatü's-Su'adâ* ile *Şikâyetnâme*'si, Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*'sı, Feridun Ahmed Bey'in *Münşe'âtü's-Selâtîn*'i XVI. yüzyıla ait süslü nesir üslubuyla hazırlanmış bazı eserlerdir.

Sinan Paşa tarafından telif edilen *Tazarru'nâme* adlı eser, XV. yüzyılda süslü nesrin olgun örneği kabul edilir. Bu eseri tenkitli yayımlayan A. Mertol Tulum, Sinan Paşa'nın süslü nesir üslubu için şi'riyet dolu olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: "*Tazarru'nâme'de ibdâ ettiği, bâzan zincirleme izafet tamlamaları ile Arapça ve Farsça kelimelerle yüklü, bâzan sade, açık ve külfetsiz, hakîkî Türk cümleleriyle süslü nesir üslûbu baştan başa şi'riyet doludur*."[11]

Biyografiler, şuara tezkireleri, münşeat mecmuaları bu nesirle kaleme alınmış bazı edebî türlerdir. Bazı tasavvufi eserler, şerhler ve çevirilerde de süslü nesir üslubu görülmektedir.

Câmî'nin Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî'nin nazım-nesir karışık olarak Farsça telif ettiği ve Kerbela vakasını anlattığı *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eserini, *Sa'âdetnâme* adıyla tercüme ettiği eserini de dönemin süslü nesir örnekleri arasında saymak mümkündür. Bu eserde cümleler secilidir ve bağlaçlarla birbirine bağlanmaktadır. Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların çoklukta olduğu eserde kişilerin tasvir edildiği bölümlerde dil ağdalıdır. Bu tercümenin Fuzûlî'nin *Hadîkatü's-Su'adâ*'sı kadar beğenildiği hatta Fuzûlî'nin tercümesinden sonra en çok beğenilen tercümenin *Sa'âdetnâme* olduğu *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*'nda ifade edilmektedir.[12]

---

10 Fahir İz, **Eski Türk Edebiyatında Nesir XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl ortasına kadar yazmalardan seçilmiş metinler I**, s. I-XXII.

11 A. Mertol Tulum, **Tazarru'nâme**, s. 11.

12 Mustafa İsen, **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, s. 203.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Câmî Mahlaslı Şairler

Kaynaklar, Türk edebiyatında Câmî mahlaslı sekiz şairden söz ederler. Bu şairler hakkındaki bilgiler, tezkirelerde ifade edilen birkaç cümle ile genelde bir iki beyitten ibarettir. Bu şairlere ait bilgilerin bazen birbiri yerine kullanıldığı da görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada cevaplanması gereken ilk soru elde tek nüshası bulunan *Câmî Divanı*'nın müellifinin kimliğidir.

Mehmet Nâil Tuman'ın *Tuhfe-i Nâili*[13] adlı eseri ile şuara tezkirelerinde ve diğer biyografik kaynaklarda yer alan bilgileri dikkate alarak Câmî mahlaslı şairleri kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. **Câmî**[14]: Asıl adı Muhammed'dir ve Hacı Hasanzâde olarak tanınmıştır.[15] Sultan II. Bayezid döneminde (1481-1512) Anadolu kazaskerliği yapmıştır. İstanbul'da kendi bina ettiği mescitte medfun olduğu söylenmektedir.[16] Balıkesirlidir ve 910'da (1505)[17] vefat etmiştir.[18]

2. **Câmî-i Rûmî**[19]: Kastamonuludur. Acem illerinde çok seyahat eden birisi olduğu söylenmektedir. Nakşibendi şeyhlerinden Hazret-i Şeyh Câmî'ye hizmet edip ondan

---

13 Bu eserde Câmî mahlaslı Anadolu sahasından 8 şair ile İran sahasından 1 şair -Molla Câmî- bulunmaktadır.

14 Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, **Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâili Divan Şairleri Muhtasar Biyografileri I**, s. 25a, m. 574.

15 İbrahim Kutluk, **Beyânî Mustafa Bin Carullah Tezkiretü'ş-Şuarâ**, s. 58.

16 İbrahim Kutluk, **Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ I. Cilt**, s. 244.

17 Tarih gösterilirken tarih önce Hicri takvime göre yazılmış daha sonra bu tarihin Miladi takvime göre karşılığı ayraç içinde verilmiştir.

18 Nuri Akbayar, **Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî 2,** s. 384a.

19 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 581.

el almış olduğu ifade edilmektedir.[20] Adı, ailesi, memleketi ve yaptığı vazifeler hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Kanuni döneminde (1520-1566) vefat etmiştir.[21]

3. **Derviş Câmî Bey**[22]: Mostarlıdır. *Atâ Tarihi*'nde sehven Mostarî Tophânecibaşı Hazîneli Derviş Hacı Beg olarak kaydedilmiştir.[23] Sultan III. Murad döneminde (1574-1595) yaşamış, şiirlerinde Câmî mahlasını kullanmıştır.

4. **Câmî Bey**[24]: İstanbul Davudpaşa Mahallesi'ndendir. II. Selim'in şehzadeliği sırasında onun maiyetine katılmıştır. II. Selim padişah olduğunda Câmî de ona atmacacıbaşı olmuştur. Bu bilgi Ahdî'de "balabancıbaşı" olarak geçmektedir.[25] Âşık Çelebi[26] ve Hasan Çelebî[27] de Câmî Bey'in İstanbul Davudpaşa Mahallesi'nden olduğu bilgisini vermektedir. Sadeddin Nüzhet Ergun, Hasan Çelebi'nin Câmî Bey'in Mısır'a gittiğini belirttikten sonra onun Mısır'a gittiğini söyleyen Gelibolulu Âlî ve Riyâzî'yi de Hasan Çelebi'nin şaşırtmış olabileceğini belirtmektedir.[28] Câmî Bey'in Mısır'da bulunduğunun belirtilmesinden dolayı şair, kendisiyle aynı yüzyılda yaşayan ve Mısır'da bulunan Câmî ile karıştırılmıştır. Beyânî Tezkiresi'nde[29] de Câmî Bey'in Mısır'da sancak beyi olduğu bilgisi mevcuttur. *Riyâzü'ş-Şu'arâ*'da her iki Câmî'ye ait bilgiler bulunmaktadır. Bu tezkirede Câmî Bey'e ait bazı bilgiler (atmacacıbaşı oluşu, Kütahya'da kalması) Câmî'ye ait bilgilere eklenmiş, Câmî'ye ait olduğu *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*'nda söylenen bilgiler Câmî Bey'e atfedilmektedir. Yani *Riyâzü'ş-Şu'arâ*'da Câmî Bey ile Câmî aynı kişi olarak açıklanmaktadır. Riyâzî ve Kınalızâde'de de Câmî Bey olarak geçen şair, İstanbul Davutpaşalıdır. Gelibolulu Âlî, asıl adı Ahmed olan Câmî'yi Kanuni Sultan

---

20 Rıdvan Canım, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)**, s. 208, Kutluk, **age.**, s. 245.

21 Akbayar, **age.,** s. 384a.

22 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 582.

23 Tayyârzâde 'Atâullâh Ahmed 'Atâ Beg, **Cild-i Râbi' 'Ân-Târih-i 'Atâ**, s. 135.

24 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 579.

25 Süleyman Solmaz, **Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı, (İnceleme-Metin)**, s. 254.

26 Filiz Kılıç, **Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ inceleme-metin 1**, s. 453.

27 Kutluk, **age.**, s. 246.

28 Sadeddin Nüzhet Ergun, **Türk Şairleri**, 896a.

29 Kutluk, **age.**, s. 58.

Süleyman dönemi şairi olarak ele almış ve Câmî Bey'in ise II. Selim dönemi şairi olduğunu belirtmiştir.[30]

Riyâzü'ş-Şu'arâ'da "Câmî-i Mısrî olarak şöhret kazandığı, asıl vatanının Gelibolu ve ikinci vatanının Mısır olduğu, II. Sultan Selim'in Kütahya'da atabeylikte bulunduğu sırada atmacacıbaşı olduğu, I. Murad devrinde Mısır Kahire'de sancakbeyi vazifesi yaptığı, Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî'nin *Ravzatü'ş-Şühedâ*'sını tercüme ettiği ifade edilmekte ve şemʿ redifli kasidesinin teşbibinden beş beyit aktarılmaktadır:

> "Cāmī-i Mıṣrī dimekle şöhret-şiʿārdur. Mıṣır vaṭan-ı naḳlīsidür. Vaṭan-ı aṣlīsi Gelibolı'dır. Sulṭān Selīm-i ṯānī Kütahya'da çār-bāliş-nişīn-i mesned-i emāret iken āstāne-i devletlerine intimāʿ idüp cām-ı mey gibi dāḫil-i meclis-i pür-ṣafāları olmış idi. Evreng-pirāy-ı salṭanat olduḳlarında atmacacıbaşı olup devr-i Murādī'de Mıṣr-ı Ḳāhire'de mir-livā olmaġla ser-i ʿalem-i iḳtidārı tāc-ı zer-endūd-ı ḫurşīd-i cihān-ārāya vuṣūl bulmış idi. Ḥüseyn Vāʿiż-i Kāşifī'niñ *Ravżatü'ş-Şühedā*'sını terceme idüp nice letā'if daḫı żamm itmekle laṭīf kitāb itmişdür. Bir şemʿiyye ḳaṣīdesi vardur ki ʿālemde naẓīri olmayanlaruñ biridür medḥ ü ṯenāsında her ne mertebe ıṭrāʿ olınsa yiridür. Bu ebyāt ol ḳaṣīdedendür ki ṯebt olındı.
>
> Naẓm
>
> *ʿArż ider her şeb ṭurup biñ şevḳıla envār şemʿ*
> *Gūyiyā oldı menār-ı Aḥmed-i muḫtār şemʿ*
>
> *Ṣanuram zencīr-i dūd ile çekilür göklere*
> *Her ne dem kim ola ejder gibi āteş-bār şemʿ*
>
> *Bezm-i ḥüsnüñde ḳo yaḳsun ol iki ruḫsār şemʿ*
> *Meclis-ārādur efendim olıcaḳ tekrār şemʿ*
>
> *Gāh aġlar geh güler bezmüñde yüz biñ şevḳıla*

[30] İsen, **age.**, s. 297.

Luṭf u ḳahruñdan alupdur varısa aḫbār şem‘

Merhem-i kāfūr ṣardılar feti̇̄l işler henüz

Tī̇ġ-i ḳahruñla olupdur şol ḳadar efgār şem‘”[3132]

5. **Habîb-zâde Abdülbâkî Câmî Çelebi**[33]: İstanbulludur.[34] Kadılık yapmıştır.[35] 1019'da (1611) vefat etmiştir.[36]

6. **Ahmed Câmî Efendi**[37]: Diyarbakırlı olup asıl adı Ahmed'dir. 1125-1215 (1714-1801) yıllarında yaşamıştır.[38]

7. **Câmî Efendi**[39]: Camcı esnafındandır. Musahhihlik yapmıştır. 1270'te (1854) vefat etmiştir.[40]

Kaynaklarda, bu şairlerden herhangi birisine ait bir divanın olduğu söylenmemektedir. Bu çalışmaya konu olan Câmî'ye atfedilen bazı beyitler ise *Divan*'ında ve öbür eseri *Sa'âdetnâme*'de bulunmamaktadır. Bu durum çalışmamızın konusu Câmî'nin şiirleriyle öbür Câmî mahlaslı şairlerin şiirlerinin karıştırıldığını göstermektedir.

---

31 Açıkgöz, **age.**, s. 99.

32 Çeviri yazı ile hazırlanmış metinlerden alınan ifadeler tırnak içerisinde gösterilmiş ve imlasına riayet edilmiştir. Bu imla ile tarafımızca gösterilen eski harfli metinlerin çeviri yazılı imlası büyük / küçük harf kullanımı bakımından farklılık göstermektedir.

33 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 576.

34 Açıkgöz, **age.**, s. 99.

35 Akbayar, **age.**, s. 384a.

36 Bekir Kayabaşı, **Kāf-zāde Fā'izī̄'nin Zübdetü'l-Eş'ār'ı**, s. 210.

37 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 577.

38 Ali Emirî, **Tezkire-i Şuârâ-yı Âmid**, s. 129-134.

39 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 578.

40 Akbayar, **age.**, s. 384a.

2. Câmî'nin Hayatı

Câmî Rûmî, Câmî-i Mısrî ve Ahmed Câmî Efendi[41] olarak kaynaklarda geçen ve bu çalışmanın konusunu oluşturan şair hakkında kaynaklardan derlenen bilgiler şöyledir:

Câmî hakkında derli toplu en geniş bilgi Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*'nda bulunmaktadır. Bu eserde adının Ahmed, doğum yerinin Gelibolu olduğu, Molla Câmî (ö.1492) ile karıştırılmaması için Câmî-i Rûmî, uzun süre Mısır'da bulunduğundan dolayı Câmî-i Mısrî olarak tanınmış olduğu söylenmektedir.[42]

Haluk İpekten vd. tarafından hazırlanan *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde (s. 81-83) Câmî mahlaslı 6 şairden söz edilir. Bu eserde **Câmî Mahlaslı Şairler** bölümünde tarafımızca açıklanan Diyarbakırlı Ahmed Câmî Efendi ile Derviş Câmî Bey yer almamaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde "Câmî-i Rûmî" maddesini yazan Mustafa Uzun'a göre Câmî-i Rûmî hakkında tezkirelerin verdiği bilgilerin yanı sıra şair hakkındaki en doğru malumat eseri *Sa'âdetnâme*'de bulunmaktadır.[43] Câmî, bu eserinin sebeb-i telif bölümünde kendisi ile ilgili olarak Osmanlı asker teşkilatında yer alan sipahi oğlanları zümresinden olduğunu, Mısır'da Hazine-i Âmire kâtipliği yaptığını, kâtiplik dışındaki zamanlarında kendi divanının tertibi ile uğraştığını ve nesirde mahir meslektaşlarıyla sohbet ettiğini belirtmektedir:

> "… bu bende-i ednā vü çāker-i bī-riyā sipāhi oğlanları zümresinden olup dīvān-ı Mıṣr'da ḫizāne-i ʿāmire ʿamarallahü Teʿālā ilā yevmi'l-āḫire küttābından idüm eşġāl-i dīvāndan fāriġ olsam kendü dīvānum tertībine iştiġāl iderdüm veyāḫūd şol erbāb-ı ṭabʿ-ı selīm u aṣḥāb-ı ẕihn-i müstaḳīm ile muṣāḥabet eylerdüm…"[44]

---

41 Kurnaz, Tatcı, **age.**, s. 25a, m. 580.

42 İsen, **age.**, s. 202.

43 Mustafa Uzun, "Câmî-i Rûmî", **TDVİA**, C. 7, s. 102b.

44 Câmî, **Sa'âdetnâme**, s. 3b.

Câmî ile ilgili bilgilerin yer aldığı başka bir kaynak ise kendisi gibi şair olan oğlu Kelâmî'nin *Sehernâme* adlı mesnevisidir. Bu eserin 689-752. beyitleri babası hakkındadır. Bu eserin 689-700. beyitlerinde babasının adını, mahlasını, tercüme ettiği eserini, meşhur kasidesini ifade ederek *Divan*'ını tamamladığını da belirtmektedir:

"Cāmī-i Rūmi idi devrānda
Böyle yād eyleridi yārān da

Āḫir ārāmı arż-ı Mıṣr oldı
İḫtirāmı bu vechile buldı

Sevḳ-i taḳdīr-i ḥażret-i Yezdān
İtdi bu yirlere anı mihmān

Bir ṭarīḳ ile sevḳ olmışdı
Dāne-i ḳūtı bunda bulmışdı

Bendegān-ı der-i saʿādetden
Yaʿnī ġılmān-ı bāb-ı ʿizzetden

Aḥmed idi o serverüñ nāmı
Muḫliṣ-i Ḥaḳ teḫalluṣı Cāmī

Cāmī lafẓa ile mülaḳḳab idi
Edeb-i tām ile mü'eddeb idi

Ṭabʿ-ı veḳār ile edīb ü lebīb
Fāḍıl u kāmil ü ḥasīb ü nesīb

Terceme bir kitāb itmişdi
Ṭarz-ı maḳbūl üzre gitmişdi

Şühedā ravżasını itdi beyān

İtdi anuñ merātibini ʿayān

Ehl-i ṭabʿidi cümle yārānı
Kāmil idi tamām dīvānı

Bir kaṣīde dinilmişdi be-nām
Şemʿ vaṣfında idi cümle tamām" (*Sehernâme*, 689-700)[45]

Kelâmî, babasının "şemʿ" redifli kasidesini "Pederüñ didügi ḳaṣīde-i şemʿ" başlığıyla eserinin 701-742. beyitlerinde aktarır.[46]

Kelâmî aynı eserin 743-750. beyitlerinde ise babasının edebî kişiliği hakkında birtakım tespitlerde bulunmaktadır. Beyitler bu çalışmanın **Câmî'nin Edebî Kişiliği** bölümünde değerlendirilmiştir.

Câmî'nin Mısır'da bulunduğu sıralarda hayatını derinden etkileyecek bir veba salgını meydana gelir. Bu vebada ilim tahsiline candan talip, yetenekli dört oğlunun hayatlarını kaybetmesini *Sa'âdetnâme*'de edebî bir dille şu şekilde ifade etmektedir:

> "nā-gāh kemīngāh-ı ḳażādan bir ṭāʿūn-ı ʿibret-nümūn ẓāhir oldı ki ednā müddetde ṣadā-yı vā-esefāh ve edā-yı vā-veledāh ile ʿālem ṭoldı… bu eṣnāda dört ferzend-i dil-bendüm var idi ki her birinüñ efser-i ḫilḳati gevher-i ādāb-ı ulü'l-elbāb ile muḥallā ve mir'āt-ı fıṭratı ṣayḳal-ı ḳābiliyyet birle mücellā tekmīl-i faẓl u kemāle vü taḥṣīl-i ʿilm ü işti̇ġāle ṣamīm-i cāndan ṭālibler ve tenmīḳ-i ṣülüṣ ü taʿlīḳde ḫoş-nüvīsān-ı ʿāleme ḳalem-i nesḫ çekmege rāġıblar idi dest-i ḳażā ṭūmār-ı ḥayātların munṭavī ve tünd-bād-ı fenā şemʿ-i ṣebātların münṭafī ḳıldı."[47]

Câmî, *Sa'âdetnâme*'de bu elim olay üzerine -*Divan*'ında da bulunan- bir gazel kaleme aldığını şu şekilde ifade eder:

---

45 Serkan Baturay, **Kelâmî'nin Seher-nâme (Ravza) Adlı Mesnevisi**, s. 113-114.

46 Baturay, **age.**, s. 114-118.

47 Câmî, **age.**, s. 3b-4a.

"bu eyyām-ı muṣībetde vü hengām-ı beliyyetde inşā vü inşād olan ebyāt-ı pür-sūzdan ve eşʿār-ı mātem-efrūzdan biri budur şiʿr:

dür degüldür bu aḳan cism-i figārumdan benüm
girye eyler her ser-i mū rūzgārumdan benüm

bir muṣībetdür bana iren ki her mātem-zede[48]
kendüye virür tesellī-ḥāl-i zārumdan benüm

ṭaşı ṭaş üzre ḳomasun ʿāḳil ü dānā olan
ʿibret alsun her kişi dār u diyārumdan benüm

cūy-ı ḫūn aḳıtsa çeşm-i eşk-bārum yiridür[49]
gitdi ol serv-i sehīler çün kenārumdan benüm

ḳanlu yaşlar arasından çıḳdı yir yir dūd-ı āh
servler peydā olupdur lālezārumdan benüm

cāna çün gird-i belā ḫāk-i meşiyyetden gelür
itmezem Cāmī şikāyet rūzgārumdan benüm" [50] (*Divan*, G. 152, *Saʿâdetnâme*, 4a)

Câmî, kazaya rıza göstermekten ve sabretmekten başka çarenin olmadığını belirterek yine *Divan*'ında da bulunan şu kıtʿayı kaleme alır:

"gelür elbette taḳdīr-i ilāhī
gerek sen ʿıyşuñı nūş it gerek telḫ

ḳażā-yı mübremüñ defʿine hergiz
ne Kerḫī ḳādir olur ne şeh-i Belḫ" (*Divan*, Kt. 1, *Saʿâdetnâme*, 4a)

Yine *Divan*'ında çocuklarının ölümünden şu beyitte bahsetmektedir.

---

48 *Divan*'da: "bana şol deñlü muṣībet irdi her mātem-zede".

49 *Divan*'da: "cūybār-ı ḫūn aḳıtsa n'ola çeşmüm dem-be-dem".

50 *Divan*'da bulunan son beyit *Saʿâdetnâme*'de bulunmamaktadır.

ḳalur ebyātum evlādum telefdür

ṭabīʿat-zādedür ḫayru'l-ḫalefdür (G. 62/1)

Câmî, *Sa'âdetnâme*'de insanların her gün tabut taşımaktan başka bir iş yapamaz hâle geldiği, günde yirmi otuz cenaze namazının aynı anda kılındığı bir veba salgınından şu şekilde bahsetmektedir:

> "ṭūfān-ı fevāt bir mertebede cūşān ve ʿummān-ı memāt bir meş̱ābede ḫurūşān idi ki zevraḳ-ı tābūt emvāc-ı deryāāsā biribirine ṭoḳunurdı ve yigirmi otuz meyyitüñ namāzı bir yerde ḳılınurdı."[51]

Bu hadisenin meydana geldiği sıralarda Kâbe'yi hasara uğratan bir sel yaşanmıştır. Câmî, Kâbe'de oluşan hasarın tamir işine nezaret etmek üzere Mekke'ye gönderildiğini ve bu görevini üç yılda tamamladığını *Sa'âdetnâme*'de aktarmaktadır.[52] Mustafa Uzun, Kâbe'nin ilk önemli tamirinin 1551-155 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman tarafından gerçekleştirildiğinin bilindiğini ve bu tarihlerdeki tamir işine Câmî'nin nezaret ettiğini ifade etmekte vazifesinin sona ermesi üzerine İstanbul'a dönen Câmî'nin padişah tarafından mükâfatlandırılarak daha üst bir vazifeyle Mısır'a gönderildiğini belirtmektedir.[53] Kanuni Sultan Süleyman tarafından 960'ta (1553) Kâbe'nin tavanının tamir ettirildiği bilgisi *İslâm Ansiklopedisi*'nde "Kâ'be" maddesinin yazarı A. J. Wensinck tarafından ifade edilmektedir.[54]

Dört oğlunu birden kaybeden şair, zayıf bedenine sıhhat olması için yanında bulunan ciltli kitaplar arasından Kâşifî'nin Kerbela olayına dair yazdığı *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eseri dikkatlice inceleyerek *Sa'âdetnâme* adıyla tercüme etmeye başlamıştır.[55]

---

51 Câmî, **age.**, s. 3b.

52 Câmî, **age.**, s. 4b-5a.

53 Uzun, "agm." s. 102b.

54 A. J. Wensinck, "Kâ'be", **İslâm Ansiklopedisi (İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugati)**, 6. Cilt, s. 8b.

55 Câmî, **age.**, 5a.

Kelâmî, *Sehernâme* mesnevisinin 748-753. beyitlerinde babasının memuriyeti ve ölümü hakkında bazı bilgiler vermektedir:

"İstiḳāmetle eyleyüp ḫıdmet
Ḫıdmeti oldı mūcib-i devlet

Oldı Şeyḫu'l-ḥarem emīn-i binā
Medfenin anda eyledi Mevlā

Gerçi çok ḫıdmet eyledi ḳaleme
İtdi tebdīl ḫāmeyi ʿaleme

Ümerā-yı Mıṣır'dan olmışidi
Ḳadrile iʿtibār bulmışidi

Ṣāhib-i ḥaşmet idi ehl-i vaḳār
Yemen'e olmışidi defter-dār

Rūḥunı şād ide Ḫudā dāyim
Ola ġılmānı ḫıdmete ḳāyim" (*Sehernâme*, 748-753)[56]

Kelâmî, yukarıdaki beyitlerde babasının Yemen'e defterdar olduğunu ve Mekke'de vefat ettiğini belirtmektedir. Câmî hakkında bir makale kaleme alan Cihan Okuyucu, *Sehernâme*'nin Câmî'yi Yemen defterdarlığı sonrasında Mekke'de vefat etmiş olarak gösterdiğini ifade etmektedir.[57]

Câmî'nin hayatı hakkında daha sağlıklı bilgiler elde etmek için kendisi gibi şair olan oğlu Kelâmî'nin hayatı ve eserleri önem taşımaktadır. Bu bölümde Kelâmî de bir başlık altında değerlendirilmektedir.

---

56 Baturay, **age.**, s. 113-120.

57 Cihan Okuyucu, "Câmî-i Rûmî (Mısrî) ve Sa'âdetnâme'si" **Türkiyat Mecmuası**, C. 21/Bahar, s. 301.

2. 1. Câmî'nin Oğlu Kelâmî

Cihan Okuyucu, Câmî hakkındaki makalesinde, onun *Sa'âdetnâme* adlı eserini tamamladığı 960 (1553) tarihine dikkat çekerek dört çocuğunu bu eseri tamamlamasından 3-4 sene evvel 956-957 (1549-1550) yıllarında- kaybetmiş olabileceğini ve kendisi gibi şair olan oğlu Kelâmi'nin ise muhtemelen bu tarihlerden sonra dünyaya geldiğini ifade etmektedir.[58] Okuyucu'nun bu tespitini Kelâmî'nin eserlerinde yer alan şahısların yaşadığı dönem doğrulamaktadır. Kelâmî'nin eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Vekâyi-i Ali Paşa: Bu eserde, 1010-1012 (1601-1603) tarihlerinde Mısır'a vali olarak atanan Yavuz Ali Paşa'nın icraatları ile Kelâmî'nin şiirleri bulunmaktadır. Nazım-nesir karışık olarak kaleme alınan eserde şiirlerin nesir kısımlara göre daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu eserde Kelâmî'nin babasının Câmî olduğunu ifade eden bir kaside başlığı şu şekildedir: "ḳaṣīde li-müellifihī Kelāmī ibn-i Cāmī sene 1010 (1601)".[59] 148 varaktan oluşan eserde 8 adet minyatür de bulunmaktadır. Bu eserin Mısır Millî Kütüphanesinde bulunan nüshası **Kasâ'id-i Bülegâ'il-'asr fî-Medhi Ali Paşa Vâli-i Mısr** adıyla kayıtlı olup müellifi "Mehmed b. Ahmed Beg Câmîzâde el-Mütehallis bi-Kelâmî" şeklindedir. Burada şairin adı Mehmed olarak geçmekte ve babasının Câmî olduğu belirtilmektedir.

2. **Kelâmî Mecmuası**: 48 varaktan oluşan bu eser Tunus Millî Kütüphanesi 9592 numarada kayıtlıdır. Eserde mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış üç küçük hikâye bulunmaktadır.[60]

3. **Sehernâme**: Kelâmî tarafından mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan ve 2040 beyitten bu eserde ahlak konusu işlenmektedir. Eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 181 numarada kayıtlıdır. 1003-1004'te (1594-1595) yazıldığı düşünülen eserin adı 636. beyitte *Ravza*, 1930. beyitte *Sehernâme* olarak geçmektedir.

---

58 Okuyucu, "agm." s. 324.

59 Soner Demirsoy, **Vekāyiʿ-i Ali Paşa (İnceleme ve Metin)**, s. IX.

60 Cihan Okuyucu, "Kelâmî Mahlaslı İki Divan Şairi: Kelâmî Cihan Dede ve Kelâmî-i Rûmî", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 1, s. 215.

Câmî'nin Hayatı adlı bölümde de belirtildiği üzere bu eserin 689-752. beyitleri Kelâmî'nin babası Câmî hakkındadır. Kelâmî mahlasının kendisine babası tarafından verildiğini eserin 668-685. beyitlerinde belirtmektedir. Ayrıca babasının yolundan gittiğini de mahlasını tevriyeli olarak kullandığı şu beyitle ifade etmektedir:

"Cāmī giderse de Kelāmī ḳala
Neşve-i cāmı ḫalḳ andan ala" (*Sehernâme*, 688)

3. Câmî'nin Eserleri

Câmî'nin bilinen eserleri *Sa'âdetnâme*'si ve *Divan*'ıdır. Hem *Sa'âdetnâme*'de hem de *Divan*'da aynı şiirlerin olması bu iki eserin aynı kişi tarafından yazıldığını göstermektedir. Her iki eserde de geçen bazı şiirler şöyledir:

"gice gündüz yanar nār-ı belāda
anuñ kim dāyimā işi ḥaseddür

hevā-yı nefse uyan merd-i ġāfil
cihān içinde ġāyet bī-ḫıreddür" (*Sa'âdetnâme*, 11a, *Divan*, Kt. 24)

"gevher-i pāk gerek tā kim ola ḳābil-i feyż
yoḫsa[61] *her seng-i siyeh la'l-i Bedaḫşān olmaz*

nice yıl mihr-i cihān-tāba muḳābil olsa
seng-i bed-gevher olan hīç dıraḫşān olmaz" (*Sa'âdetnâme*, 12b, *Divan*, Kt. 13)

"fürḳate ṣalma beni ey māh-ı tābān gitme gel
ruḫlaruñdan rūşen olsun çeşm-i giryān gitme gel

fer virürken bezm-i cāna ruḫlaruñ ey nūr-ı pāk
ġayrı ṣoḥbetgāha olma şem'-i tābān gitme gel

[61] "yoḫsa": Divan'da: "yoḳsa".

gitmege ʿazm eyleseñ yanuñca cān olur revān

gitmeyince cān bedenden luṭf it ey cān gitme gel

ḳaldum ayaḳda hemān ey sāye-i luṭf-ı ilāh[62]

ḥālümi zülfüñ gibi itme perīşān gitme gel

gül gibi ārām ḳıl ey serv-i bāġ-ı iʿtidāl

sāyeveş itme beni ḫākile[63] *yeksān gitme gel"* (*Saʿâdetnâme*, 16a, *Divan*, G. 138)

"maḥalsüz eyleme güftārı tekrār

dimişlerdür ki el-mikṣāru miḫẕār" (*Saʿâdetnâme*, 17b, *Divan*, Mf. 1)

"budur devrān içinde resm-i maʿhūd

kemāl ehli olur maġbūṭ u maḥsūd "(*Saʿâdetnâme*, 20b, *Divan*, Mf. 5)

hey ne ḥāletdür bu yā Rab Yūṣuf-ı gül-çihremi[64]

biñ naẓar görsem ṣanuram görmedüm hīçbir naẓar (*Saʿâdetnâme*, 21a, *Divan*, G. 68/2)

"vedāʿ-ı yār u dīyārum ki göñlüm ide ḫayāl[65]

menāzilüm ider eşküm o demde māl-ā-māl

miyān-ı āteşe girüp ḳarār ṭutmaġ[66] *olur*

velīkin āteş-i hicrān içinde ṣabr muḥāl" (*Saʿâdetnâme*, 51b-52a, *Divan*, Kt. 20)

"şol günehden ki göñül tersāndur

---

62 *Divan*'da: "ḳaluram ayaḳda ḫākāsā sen olursañ revān".

63 "itme beni ḫākile": *Divan*'da: "Cāmī'yi itme ḫāke".

64 "yā Rab Yūṣuf-ı gül-çihremi": *Divan*'da: "kim ey gözlerüm nūrı seni".

65 "göñlüm ide ḫayāl": *Divan*'da: "yād ide dil ü cān".

66 "ṭutmaġ": *Divan*'da: "ṭutmaḳ".

luṭfuña ʿafvı anuñ āsāndur" (*Saʿâdetnâme*, 62a, *Divan*, Mf. 12)

Her iki eserde benzer hayali tasvir eden bir beyit tespit edilmiştir:

"pehlevānluḳ adını şol resme taḫṣīl itdi kim
ʿālem içre oldı ḍarb-ı tīġile ḍarb-ı-meṯel" (*Saʿâdetnâme*, 42b)
pehlevānluḳ nāmını ʿālemde taḫṣīl eyledi
olalı ġamzeñ bu tīġ-i tīz ile ḍarbü'l-meṯel (*Divan*, G. 145/4)

3. 1. *Saʿâdetnâme*

Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî'nin *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eserinin tercümesi olan *Saʿâdetnâme*, Câmî tarafından H. 960 (1553) tarihinde yazılmış, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilişini anlatan nazım-nesir karışık olarak hazırlanmış bir eserdir. Arap, Fars ve Türk edebiyatında Kerbela vakasını anlatan eserler zamanla edebî tür hâlini almış ve bu türler "Maktel-i Hüseyin" olarak da adlandırılmıştır.[67] Fuzûlî'nin *Hadîkatü's-Su'adâ*'sı (yz. 1547) ve Âşık Çelebi'nin *Tercüme-i Ravzatü'ş-Şühedâ*'sı (yz. 1547'den önce), İranlı yazar Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî'nin *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eserinden hareketle kaleme alınmıştır.[68] Yani Türk edebiyatında "Maktel-i Hüseyin" türünün gelişmesinde Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî başlıca müessir olmuştur denebilir. Cihan Okuyucu, bu eseri Türkçeye tercüme eden öbür yazarları bir makalesinde değerlendirmiştir.[69]

Câmî, *Saʿâdetnâme*'nin sebeb-i te'lif bölümünde, Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî'nin *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eserini dört oğlunu kaybeden bir şairin ruh hâliyle tercüme etmeye başladığını anlatmaktadır. Buna göre *el-kitābu'n-nefīs ḫayru'l-celīs*[70] hükmünce zayıf bedenine sıhhat olması için yanında bulunan ciltli kitaplar arasından rastgele birini açıp Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifî tarafından musibetler hakkında yazılan *Ravzatü'ş-Şühedâ* adlı eseri görmüş ve bu eseri dikkatle incelemeye başlamıştır. Bu Farsça eseri tercüme etme sebebini "Bu güzel sevgiliye Abbasi sarık ile Rumî elbise

---

67 Şeyma Güngör, "Maktel-i Hüseyin", **TDVİA**, C. 27. s. 456a-457b.

68 Adnan Karaismailoğlu, "Hüseyin Vâiz-i Kâşîfi", **TDVİA**, C. 19. s. 17b.

69 Bk. Okuyucu, "agm.", s. 297-327.

70 "Güzel bir kitap en iyi arkadaştır."

giydirip manalar gelinini Türkçe süslü sözlerle bezeyerek ortaya çıkarmak ve belalara düçar olan insanları bu eserin ziyafet sofrasının üstün nimetlerinden nasiplendirmek." şeklinde açıklamaktadır.[71]

Câmî, *Sa'âdetnâme*'nin içeriğine dair şu bilgileri vermiştir: *"Ḳavā'id-i te'lîfi on bâb üzre mebnî meḳā'id-i taṣnîfi ibtilâ-yı ba'ż enbiyâ ve meṣâyib-i âl-i 'abâ-yı müştemil ü muḥtevîdür*."[72] Bazı peygamberler, Hz. Muhammed ve ehl-i beytinin (âl-i âbâ) yaşadıkları musibetlerin anlatıldığı bu on bölüm şu şekildedir:

1. Bazı Peygamberlerin çektiği eziyetler (Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya).

2. Hz. Peygambere Kureyş'in eziyetleri, Hz. Hamza ve Cafer-i Tayyar'ın şehadetleri.

3. Hz. Peygamberin vefatı.

4. Hz. Fâtıma'nın doğumu ile vefatı arasında meydana gelen bazı vakalar.

5. Hz. Ali'nin doğumundan şehadetine kadar meydana gelen bazı vakalar.

6. Hz. Hasan'ın doğumundan şehadetine kadar meydana gelen bazı vakalar.

7. Hz. Hüseyin'in Kerbela vakasına kadar olan hayatı.

8. Müslim b. Akîl b. Ebi Tâlib bahsi.

9. Hz. Hüseyin ve akrabalarının Kerbela vakasında yaşadıkları.

10. Kerbela vakasından geride kalanların yaşadığı çileler ve zalimlerin akıbeti.[73]

Câmî, bu eseri ile hatırlanmak istediğini şu kıt'a ile ifade etmektedir:

"Câmî-i bî-çâreyi yâd eyleyüp

---

71 Câmî, **age.**, s. 4b.

72 Câmî, **age.**, s. 7b.

73 Câmî, ay., Okuyucu, "agm.", s. 308.

rūḥiçün kim oḳurise fātiḥa

her nefes ire meşām-ı rūḥına
būstān-ı faẓl-ı Ḫaḳ'dan rāyiḥa"[74]

Câmî, asıl şöhretini sade bir dille ve yer yer duygularına tercüman olan manzum ve mensur ifadelerle süslediği *Sa'âdetnâme* ile kazanmıştır. Eserde Kanuni Sultan Süleyman'ın Eflak, Macaristan, Basra ve Yemen fethinden bahsetmiş, onu öven beyitlere de yer vermiştir. Bu ibareler şu şekildedir:

"…ṣāḥib-ḳırān-ı zamān sulṭān ibn-i Sulṭān Sulṭān Süleymān Ḫān bin Sulṭān Selīm şāh bin Sulṭān Bāyezīd Ḫān

her ḳanda ʿazm iderse memālik-sitān ola
nuṣret rikābdār u ẓafer hem-ʿinān ola
her ḳanda naṣb olınsa ḫıyām-ı ḫilāfeti
aña duʿā-i zinde-i dilān pāsbān ola…

… kāsir-i kūs-ı ru'üs ru'üs-ı ḳāṭıʿ-ı aʿnāḳ-ı Eflāḳ u Engürüs fātiḥ-i kalʿa-i ʿAden musaḫḫir-ı vilāyet-i Baṣra vü Yemen'dür.

her diyārı ḍarb-ı tīġıyla musaḫḫar eyledi
gevher-i tīġın ʿarūs-ı mülke zīver eyledi"[75]

Eserin tamamı hesaba katıldığında manzum parçaların mensur kısımlara göre daha fazla olduğu görülür. Metinde birçok yerde veciz sözlere, kelam-ı kibarlara, atasözü ve deyimlere rastlanmaktadır.

Câmî, *Sa'âdetnâme*'nin mukaddime bölümünün sonlarında eserin kıymeti üzerinde durmakta ve onun okuyucunun maneviyatını artırıcı özelliğine dikkat çekmektedir. Bu bölümde eserin Farsça aslı ile kendi tercümesindeki bazı özelliklere değinerek Farsça aslının ibareler açısından güzel ama seci ve renkli hayaller bakımından fakir olduğunu dile getirmektedir. Câmî, eserde yer alan Türkçe şiirlerin

74 Câmî, **age.**, s. 7a.

75 Câmî, **age.**, s. 5a-5b.

tamamının kendisine ait olduğunu belirtmekte, tercümeyi az bir zamanda sonuçlandırdığı için de Allah'a şükretmektedir. Onun bu ifadeleri şu şekildedir:

> "ve cā-be-cā īrād olınan Türkī mukaṭṭaʿāt u rubāʿiyyāt u ebyāt u ġazeliyyāt külliyen bu ḥaḳīr-i kem-istiṭāʿatuñ netīce-i ḫāme-i fikreti ve s̱emere-i şecere-i bāġ-ı ḳarīḥatıdur el-ḥamdu lillāh az zamānda feyż-i faẕ̇l-ı Yezdānī ve yümn-i ʿināyet-i subḥānī birle bu ʿazīmeti ḥayyīz-i ḳuvvetden fiʿle getürdüm ve şol ki meknūn-ı ḫāṭır-ı fātırum idi imdād-ı midād u vāsıṭa-i ḫāme-i vāsıṭī-nejād birle ṣaḥīfe-i beyāna yetürdüm ḳıṭʿa
>
> *eger olmasa ḫāme hem-zebānum*
> *açılmazdı benüm rāz-ı derūnum*
> *bu ẓulmetden ḥayāt ābın çıḳardum*
> *çü Ḫıżr-ı himmet oldı reh-nümūnum"*[76]

Câmî mukaddimeyi eserin adını söyleyerek ve padişaha sunarak şu şekilde bitirmektedir:

> "çün ʿunvān-ı nāme nām-ı saʿādet-unvān-ı pādşāh-ı cihān ile merḳūm oldı nām-ı nāmisi Saʿādet-nāme dimekle mevsūm oldı."[77]

Çeşitli kütüphanelerde yazmaları bulunan bu eserin en eski nüshası 986 (1578) tarihli olup Topkapı-Revan Kütüphanesi 1092 numarada kayıtlıdır.[78] Eserin tarafımızca dipnotta gösterilen nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi Yazmalar Numara 3938'de kayıtlıdır. 1000 (1591) tarihli olan gösterilen bu nüsha 219 varaktır.

3. 2. *Divan*

Câmî Divanı'nın ulaşılabilen tek nüshası bulunmaktadır. Cihan Okuyucu, Câmî'nin divan tertibi hususunda emeline nail olup olmadığının bilinmediğini ve henüz bir divan nüshasına tesadüf edilmediğine nazaran ya bu tertibe zaman

---

76 Câmî, **age.**, s. 76.

77 Câmî, ay.

78 Uzun, "agm.", s. 103a.

bulamadığını yahut tertip ettiği divanın günümüze ulaşmadığını kabul etmek gerektiğini ifade etmektedir.[79] Mustafa Uzun ise şairin mürettep bir divanının bulunmadığını belirterek şiirlerine çeşitli mecmualarda rastlandığını söylemektedir.[80]

Câmî'nin divanının olup olmadığı hakkında *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*'nda ve *Riyâzü'ş-Şu'arâ*'da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Câmî'nin divanının bu zamana kadar bulunmaması, divanını tamamlayıp tamamlamadığı sorusunun cevapsız kalmasına sebep olmuştur.

Oysaki oğlu Kelâmî *Sehernâme* mesnevisinde;

"Ehl-i ṭabʿidi cümle yārānı
Kāmil idi tamām dīvānı" (699)[81]

diyerek babasının divanını tamamladığını bildirmektedir.

Câmî Divanı, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazmalar 779 numarada kayıtlı olup Kurum tarafından 2016 yılında satın alınmıştır. Türk Dil Kurumu yazmalar kataloğuna kaydedilen bu eserin farklı bir nüshasına ulaşamadık. Bu nüshanın sonradan eklenen cildi *Usûl-i Hendese* adlı bir kitaba ait olup kahverengi meşin kaplıdır. 73 varak ve ebatı 22,4x14,1 cm olan eser ta'lik hattıyla kaleme alınmıştır. Manzum kısımları 17,3x8,7 cm boyutunda dikdörtgen altın yaldızlı cetvel içerisine yazılmıştır. *Divan*'ın 1a yaprağında "dīvān-ı Cāmī raḥmetullāhi ʿaleyh" yazmaktadır. *Divan*'ın baş ve son kısmı şu şekildedir:

Baş: "ṣır ne denlü olursa cünd-i günāh / leşker-i *lā ilāhe illa'llāh*" 1. beyit (1b).

Son: "benümle düşmen olursa eger başdan başa ʿālem / bana yār olıcaḳ yavuz ḳamudan ẕerrece yoḳ ġam" (73a).

---

79 Okuyucu, "agm.", s. 303.

80 Uzun, "agm". s. 102c.

81 Baturay, **age.**, s. 114.

Divan'da satır sayısı 13'tür. Eserin sonunda divanî hatla cülus tarihi kaydı düşülmüştür: "*biñ ḳırḳ ṭoḳuz şevvālü'l-mükerreminüñ on altıncı penc-şembe gicesi (1640 Şubat 9) Sulṭān Murād-ı gāżī vefāt idüp penc-şembe güni Sulṭān İbrāhim cülūs eyledi Allāhu Teʿālā ḳademin mübārek eyleye ʿömr-i ṭavīl vire.*" 1049 tarihli Sultan İbrahim'e ait cülus kaydı, bu nüshanın 1049'dan önce kaleme alındığını gösterir. *Divan*'ın zahriye kısmında Kirâmî mahlaslı bir şaire ait eksik bir beyit bulunmaktadır.

Mürettep bir divan özelliği taşıyan eserde 4 kaside, 1 müseddes, 1 muhammes, 1 murabbaʿ, 238 gazel, 35 kıtʿa, 2 rubai ve 18 müfred bulunmaktadır.

4. Câmî'nin Edebî Kişiliği

Kaynaklarda Câmî'nin şemʿ redifli kasidesi ile *Saʿâdetnâme* adlı eserinden hareketle onun edebî yönü hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Câmî'nin yaşadığı dönem ve sanatı hakkında bugüne kadar yazılmış belli başlı kaynakların değerlendirilmesi, şairin divan edebiyatındaki yerini tespit etmede kolaylık sağlayacaktır.

Şairin edebî yönü hakkındaki bilgilerin bulunduğu eserleri kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. *Sehernâme* (yz. 1595)

Kelâmî, babasının edebî kişiliği hakkında şu tespitlerde bulunmaktadır:

"Vaṣf-ı dürer-bārı vaṣfı maḥż-ı ḫayāl
Naẓm ü inşāsı şerhi ʿayn-ı muḥāl

Tīz idi ṭabʿ-ı nükte-engīzi
Dür-feşān ḫāne-i güher-rīzi

Żihn-i veḳārı ḫod ḫayāl engīz
Ṭabʿ-ı naḳḳādı ise gevher-rīz

Ḳalemi cāmiʿ-i fevāyid idi

Ḫāmesi nāẓım-ı ferāyid idi

Yaʿnī emṡāli içre fāyıḳ idi

Naẓar-ı luṭf-ı şāha lāyıḳ idi" (743-747)[82]

Kendisi de şair olan Kelâmî, bu beyitlerde babasının nazım ve nesrinin cevherlerle, zihninin hayallerle, kaleminin ise faydalı ve benzersiz ifadelerle dolu olduğunu ifade etmektedir.

2. *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (yz. 1610)

Bu eserde Câmî'nin *Saʿâdetnâme*'sinin yanında şemʿ redifli kasidesi için âlemde benzeri olmayanlardan biri ve hangi mertebede övülse yeri olduğu söylenmektedir.

3. *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (yz. 1620)

Eserde Câmî'nin *Saʿâdetnâme*'sinin Fuzûlî'nin *Hadîkatü's-Su'adâ*'sı kadar güzide olduğu söylenip bu eserle onun şöhret bulduğu ifade edilmektedir. Câmî'nin şiirleri hakkında ise, "*egerçi ki büleġā-yı rūzgār miyānında ḳarīn-i iştihār olmış ebyāt u eşʿārı nādirdür lākin ẕikr olınan kitābda cā-be-cā īrād olınan ḳıṭʿalar ile rübāʿīlerinden birḳaç güftārı kifāyet itdügi ẓāhirdür*" denmektedir.[83] Bu ifadelerde zamanının seçkin edipleri arasında şöhret olmuş beyit ve şiirlerinin az olduğu söylenmekte, *Saʿâdetnâme*'sinde yer yer söylediği kıtʿalar ile rubailerinin şairliği için yeterli deliller olduğu belirtilmektedir.

4. *Zübdetü'l-Eş'âr* (yz. 1620)

Eserde şairin edebî yönü hakkında bir bilgi bulunmamakla beraber şemʿ redifli kasidesinden bazı beyitler yer almaktadır.

5. Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (XVII. yüzyıl)

---

82 Baturay, **age.**, s. 118-119.

83 İsen, **age.**, s. 203.

324 varaktan oluşan bu mecmuada XV, XVI ve XVII. asırlarda yaşamış bazı şairlerin Türkçe ve Farsça şiirlerine yer verilmiştir. Mecmuada "Ḳaṣīde-i Cāmī-i Rūmī" başlığıyla iki şiir kayıtlıdır. Bu şiirlerden ilki 11a-11b'de yer alan 47 beyitli şemʿ redifli kaside, öbürü 24a-25a'da bulunan 59 beyitli gül redifli kasidedir.[84] Şemʿ redifli kaside *Câmî Divanı*'nda bulunurken gül redifli kaside bu eserde yoktur.

6. *Türk Şairleri*

Câmî hakkında tezkirede söylenenler bu eserde Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından derlenmiştir. Yani Câmî hakkında tezkirelerde yer alan bilgiler ve ona atfedilen şiirler bu eserde toplanmıştır. Ergun, Câmî'nin şiirlerinden örnekler gösterirken bendeki bir mecmuadan diyerek 5 beyitlik bir gazeli aktarır. *Câmî Divanı*'nda bulunmayan bu gazel şöyledir:

"Güler dil ḳaṣdına merdāne dil-ber
Dil almaġa gelür sankim dil-āver

Belādur her ṭarafdan iki zülfüñ
Ki bālānile her biri berāber

Zebūn-i derd-i ʿaşḳam bī-mecālüm
Benüm ḥālüm mükedderdür mükedder

Ruḫ-ı pür-nūrı devrinde dehānı
Yazılmış şemʿ içinde mīme beñzer

ʿAbīr-i müşg-i ḫaṭṭ-ı şiʿr-i Cāmī
Ḳılupdur cümle āfāḳı muʿaṭṭar"[85]

Ergun yine aynı bölümde, bendeki bir mecmuadan ifadesiyle verdiği bir gazel *Câmî Divanı*'nda yer alan 152. gazeldir. Ergun'un Manisalı Câmî hakkında bilgiler verirken örnek gösterdiği bir gazel ise *Câmî Divanı*'nda yer alan 194. gazeldir.[86]

---

84 Bu şiirler Fatih Koyuncu, **Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (1b-83a, Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)** adlı yüksek lisans tezinde bulunmaktadır.

85 Ergun, **age.**, s. 904a.

Bu bilgiler Câmî mahlaslı şairlere ait gösterilen şiirlerin tezkire yazarları tarafından karıştırıldığını göstermektedir. Söz konusu tezkire yazarlarından hareketle eser hazırlayanların ise bu karışıklıktan meydana gelen yanlışlıkları bugüne taşıdığı görülmektedir.

Ergun, Câmî'nin tezkirelerde yer alan kaside, gazel ve müseddesinden hareketle onun divan edebiyatı tekniğine sahip güçlü bir şair olduğu sonucuna varmakta, şemʿ redifli kasidesi ile tanındığını, bu kasidenin ve Habîbî'nin "dedim-dedi" redifli müseddesine yazdığı nazirenin çokça beğenilmiş olduğunu belirtmektedir. Câmî'nin divanını görmediğini belirten Ergun, *Saʿâdetnâme*'sinin pek çok yazmasının bulunduğunu söyleyerek tezkirecilerin Câmî'yi ihmal etmesini onun uzak muhitlerde bulunmasına bağlamaktadır. Ergun, bu nazire ile birlikte çeşitli mecmualardan derlediği bazı şiirlerini adı geçen eserinde yayımlamıştır.[87]

4. 1. *Câmî Divanı*'ndan Hareketle Onun Edebî Yönü

Câmî'nin hem *Divan*'ı hem de *Saʿâdetnâme*'sinde bulunan şiirleri incelendiğinde divan şiiri geleneğini bildiği, aruza ve dile hâkim, yalın bir söyleyişe sahip, atasözü ve deyimleri kullanmakta mahir, Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen bir şair olduğu sonucuna varılabilir.

Divan şiirinde yaygın olarak işlenen konu, sevgili, sevgilinin saçının, kaşının, gözünün, kirpiğinin, yüzünün, beninin, ağzının, dudağının, boyunun, belinin… güzelliğidir.[88] Câmî'nin gazelleri incelendiğinde sevgilinin güzellik unsurlarından çokça bahsedildiği görülür.

kirpigüñ içinde āhū gözlerüñ ey gül gören
dir neyistān içre mesken baġlamış iki ġazāl (G. 150/4)

---

86 Ergun, **age.**, s. 905b.

87 Ergun, **age.**, s. 902a-902b.

88 Cem Dilçin, "Divan Şiirinde Gazel", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Divan Şiiri**, s. 131.

beytinde gözler ahuya benzetilmiş, kirpikler ise sazlık olarak tasavvur edilmiştir. Gözler, âdeta bu sazlığın içinde oturan iki ahu olarak okuyucuya resmedilmiştir.

Câmî, sevgilinin güzellik unsurlarından bahsederken kelime oyunlarına da yer vermektedir. Aynı yazılışta olan "boy" ve "būy" kelimeleri bir arada kullanılarak sevgili tasvir edilmiştir:

gülşen-i cennet ise baña gerekmez sensüz
serv ü gülden ġarażum boyuñ ile būyuñ idi (G. 230/4)

Kelime oyunlarına çok yer veren şair;

naḳş olaldan levḥ-i dilde arturur sevdāmuzı
cīm zülf u nūn ḥācibdür meger aṣl-ı cünūn (G. 192/4)

beytindeki cîm harfinin şekli dolayısıyla zülfe benzediğini, nûn harfinin ise hâcip (kaş) olduğunu ifade etmektedir.

ḳan arasında yazılmış bir elifdür ṣanuram
serv-i ser-keş ayaġında gördügümce lālezār (G. 59/6)

beytinde ise servi, uzun boyundan dolayı (قان) kelimesi arasında yazılmış elif olarak kâf ve nûn harfleri ise lale bahçesini süsleyen laleler şeklinde tasavvur edilmektedir.

derūnum āteşinden mi ḳızardı tīġ-i bürrānı
yaḫūd ālūde mi oldı aña bu baġrımuñ ḳanı (G. 217/1)

beytindeki *hüsn-i ta'lil*i iki ayrı ihtimal öne sürerek soran (istifham) şair, keskin kılıç *tīġ-i bürrān* istiaresiyle verilen kızgın bakışın sebebini bilmezlikten gelmektedir.

Aşkın verdiği mutluluğu, ayrılık acısını, sevgilinin cefasından ve vefasızlığından şikâyeti, sevgiliye yakarışları, kavuşma isteğini, içli ve duygulu bir

biçimde anlatan gazellere *âşıkane gazel* denir.[89] *Câmî Divanı*'da yer alan 90. gazel, âşıkane gazel tarzında yazılmış bir tevhid örneğidir.

niʿmet-i dünyā gerekmez rūy-ı zībā isterüz
ʿayş u nūşı n'eylerüz seyr ü temāşā isterüz

ṭālib-i naḳḳāş olanlar gözlemez naḳş-ı nigā[r]
ḳanda bir ṣūret görürsek anda maʿnā isterüz

ismini ḥüsn ehlinüñ levḥ-i dile resm eylerüz
ḥırz-i cān olmaġiçün esmā-yı ḥüsnā isterüz

sāġar-ı zerrīn-i mihre biz sifāli virmezüz
rūḥa rāḥat virmege rāḥ-ı muṣaffā isterüz

ṣoraruz yāruñ sevād-ı zülfi sevdāsın dile
yaʿnī Mecnūn'dan nişān u ʿışḳ-ı Leylā isterüz

keşreti n'eyler erenler bezm-i ḫāṣ-ı vaḥdete
cām-ı esmādan geçüp rāḥ-ı müsemmā isterüz

ṣoraruz ʿışḳuñ nişānın Cāmī-i bī-çāreden
ḳanda bir kem ḳaṭre görsek anda deryā isterüz

Kadını, kadın güzelliğini anlatan, aşkın maddi ve manevi zevklerinden bahseden, zarif ve nükteli bir üslupla yazılmış gazellere *şûhane gazel* denir.[90] *Divan*'da sevgiliden "gonça-femler", "sîm-tenler", "güzeller" şeklinde bahsedilen 52. gazel "şûhane gazel" olarak değerlendirilebilir:

öpülmek ġonça-femler nāz-cūyān olmadan yigdür
ḳoçulmaḳ sim-tenler pāk-dāmān olmadan yigdür

şehā ʿuşşāḳ şimdi leblerüñden cām-baḫş olmaḳ
bugün yarın irüp ḫaṭṭuñ peşīmān olmadan yigdür

89 Dilçin, "agm", s. 140.

90 Dilçin, "agm", s. 142.

güzeller şemʿ-i bezm-i ehl-i ʿışḳ olmaḳ gerek ḥāṣıl
söyünmek āteş-i fürḳat-fürūzān olmadan yigdür

virüp neñ var ise ẕevḳ-i viṣālin eylemek ḥāṣıl
varup kūyında her gün zār u giryān olmadan yigdür

geçindüñ ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ egerçi Cāmī cānāna
fedā itmek yolında cānı yalan olmadan yigdür

Şair, hem *Divan*'ında hem de *Saʿâdetnâme*'sinde şiirlerini yazarken hata ile kaleminin ucundan yanlış kelimeler çıktıysa kerem ehillerinden lütuf göstererek bu hataları düzeltmelerini istemektedir:

"ḫaṭā vü sehvile eşʿārum içre[91]
ġalaṭlar kim düşer nevk-i ḳalemden

benān-ı luṭfile ıṣlāḥ ḳılmaḳ
baʿīd olmaya erbāb-ı keremden" (*Divan*, Kt. 8, *Saʿâdetnâme*, 7a).

Atasözü, deyim ve vecizeleri çokça kullanan şair bazı nasihat içerikli halk deyişlerine de şiirlerinde yer vermiştir:

degmeye ḫacletine rūz-ı ḳıyāmet olıcaḳ
ṭutalum ẓulmile bu ʿāleme sulṭān olasın

ʿadlile işle işüñ tā bulasın ḳadr u şeref
bir işi işleme *kim* ***soñra peşīmān olasın*** (Kt. 14)

Şair, hayallerini edebî sanatlarla süsleyerek okuyucunun gözünde tasvir eden şiirler kalem almıştır:

şiʿrile ṣayd itdüm ol kebg-ḫurāmı ben yine
dām u dāne oldı aña bu ḫurūf ile nuḳaṭ (G. 102/4)

---

91 *Saʿâdetnâme*'de: *ḫaṭā vü sehv birle vaḳt-i taḥrīr*.

Bu beyitte *kebg-hırâm* olarak vasfedilen sevgili ile "açık istiare" sanatı yapılmıştır. Şair, harflerden tuzak (dâm) kurmakta ve harflerin noktalarını sevgilisini avlamak için yem (dâne) olarak kullanmaktadır. Şair harfleri tuzağa ve noktaları da daneye benzetmiştir. Beyitte *dâm, dâne* ve *sayd* kelimeleri arasında da "tenasüp" ilişkisi kurulmuştur.

Divan'da yer alan bir beytin Hüseynî makamında, devr-i revân usulünde İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi (ö. 1691) tarafından bestelendiğini tespit ettik. Bu beyit Osmanlı dönemine ait kapsamlı musikişinas tezkiresi olan ve Şeyhülislâm Esat Efendi tarafından hazırlanan *Aṭrabü'l-ʿĀsār fī Tezkireti Urefāi'l-Edvār*[92] adlı eserde geçmektedir:

bitmez yüregüm yāreleri işler oñulmaz
ṣabr eyleyelüm çāre nedür bitmez iş olmaz (G. 94/1)

Câmî Divanı'nda yer alan bir beyit ise Bâkî'nin bir beytini hatırlatmaktadır. Her iki beyitte ariflerle sırdaş olmanın üzerinde durulmuş, nadan kişilere kitap gibi açılmamak gerektiği ifade edilmektedir:

ʿārif olanı eyle maḥrem-i rāz
cāhile gel açılma hemçü kitāb (G. 11/7).

"derūnuñ pür-maʿārif hem-nişīnüñ merd-i ʿārif ḳıl
açılma ey yüzi gül şaḫṣ-ı nādāna kitāb-āsā" (*Bâḳî Dîvânı*, G. 2/3).

Câmî'nin "yek-ahenk" gazel olarak değerlendirilebilecek gazelleri bulunmaktadır. Beyitler arasında anlam birliği ve bütünlüğü bulunan, bir plan ve kompozisyon oluşturma düşüncesiyle söylenen gazellere "yek-ahenk gazel" denir.[93] 126, 127, 129, 130 ve 154. gazeller "yek-ahenk gazel"dir. 126. gazelde hareket etmekle değer kazanılacağı, aynı yerde beklemekle zararda olunacağı; 127. gazelde, yıldızların, güneşin ve ayın şairin ahını gidermek adına yaptıkları; 129. gazelde şairin

---

92 Zeynep Sema Yüceışık, **Şeyhülislâm Esat Efendi Aṭrabü'l-Āṣār fī Tezkireti Urefāi'l-Edvār (Giriş - Metin- Tercüme - Terimler - Dil Notları)**, s. 9.

93 Dilçin, "agm.", s. 92.

hasta olmuş vücudu; 130 ve 154. gazelde ise sevgilinin elbisesi ve elbisesinin özellikleri anlatılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Câmî Divanı'nın İncelemesi

1. Şekil Özellikleri

Câmî Divanı, bu başlık altında divan şiirinin şekil özelliklerine uygunluğu açısından incelenmiştir. Bu özellikler hem nazım şekilleri hem aruz vezni olarak ele alınmıştır.

1. 1. Nazım Şekilleri

Câmî Divanı'nda, mürettep bir divanda görülen nazım şekillerinin çoğu vardır. *Divan*'da bulunan nazım şekilleri "kaside, gazel, kıt'a, müseddes, muhammes, murabba', rubai ve müfred"dir. Bu nazım şekilleri şu şekildedir:

Nazım Şekli	**Sayısı**
Kaside	7[94]
Gazel	238
Kıt'a	35
Murabba'	1
Müseddes	1
Muhammes	1

[94] *Câmî Divanı*'nda bulunan 4 kaside dışında Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 314'te, *Divan*'da bulunmayan 2 kaside ile yine *Divan*'da da bulunan 2 kaside vardır. Ayrıca Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 numaralı mecmuadaki bir kaside de Câmî'ye aittir. Câmî'nin toplam 7 farklı kasidesi tarafımızca tespit edilmiştir. *Divan*'da bulunmayan söz konusu 3 kaside, Câmî'nin kullandığı nazım şekillerini tamamını görebilmek adına Çizelge 1'e dâhil edilmiştir.

Rubai	2
Müfred	18
	Toplam: 303

Çizelge 1

1. 1. 1. Beyitlerden Oluşan Nazım Şekilleri

1. 1. 1. 1. Kaside

Elimizdeki tek *Câmî Divanı* nüshasında 4 kaside bulunmaktadır. Câmî'nin ayrıca Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar (VT) 314 numaralı mecmuanın 13a-17b yapraklarında[95] 4 kaside[96] ile Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 numaralı mecmuanın (NO) 24a-24b yapraklarında ise 1 kasidesi bulunmaktadır. VT 314'te bulunan ikinci ve üçüncü sıradaki kasideler bazı nüsha farklarıyla *Câmî Divanı*'nda yer almaktadır. Söz konusu mecmuada bulunan birinci ve dördüncü sıradaki kasideler ise *Divan*'da yoktur. Bütün bu kasideler incelendiğinde şairin 7 farklı kasidesi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu 7 kaside, bulunduğu yer, hangi konuda yazıldığı ve beyit sayısı bakımından aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir:

Kaside No.	Kasidenin bulunduğu yer	Konusu	Beyit sayısı
1	Divan	Tevhid	21
2	VT 314	Tevhid	23
3	Divan ve VT 314	Münâcât	29
4	Divan ve VT 314	Na'ت	33

[95] bk. Ettore Rossi, **Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana: Vaticani - Barberiniani - Borgıani - Rossiani - Chigiani**, s. 265.

[96] Söz konusu kasidelere, yüksek lisans tez savunmasında, jüri hocalarından Sayın Prof. Dr. Mustafa Erdoğan'ın yönlendirmeleri doğrultusunda ulaşılmıştır.

5	VT 314	Hz. Ali ve On iki İmam	41
6	Divan, NO 4962	Şem‘	47
7	NO 4962	Gül	59

Çizelge 2

Divan’daki ilk kaside, “kelime-i tevhid” konusundadır. 21 beyitten oluşan ve *feʿilātün mefāʿilün feʿilün* vezniyle yazılmış bu kaside, “lâ ilâhe illa’llâh” rediflidir. “Tevḥīd-i Bārī Teʿālā ʿazze ve celle” başlığıyla Şeyhî[97] (ö. 1431), “der-tevḥīd” başlığıyla Aşkî[98] (ö. 1577) tarafından bu redifle yazılmış birer kaside bulunmaktadır. Şeyhî’nin söz konusu kasidesi 22 beyit, Aşkî’nin kasidesi ise 14 beyittir.

Câmî’nin “tevhid” konusundaki diğer bir kasidesi ise VT 314’te yer almaktadır ve “ḳaṣīde-i Cāmī-i Rūmī der-medḥ-i Rabbü’l-ʿālemīn” başlığını taşımaktadır. 23 beyitten oluşan bu kasidenin başka bir nüshasına rastlayamadık.

Divan’daki ikinci kaside, “münâcât” içeriklidir. Bu kaside *Divan*’da 26 beyit VT 314’te ise 29 beyittir. *Divan*’da bulunmayan ama VT’de geçen beyitler 7, 10 ve 15. sırada bulunmaktadır.

“Na‘t” içerikli olan ve *Divan*’da bulunan üçüncü kaside; *Divan*’da 31 beyit iken VT 314’te 33 beyittir. Kasidenin 16 ve 27. beyitleri yalnızca VT’de bulunmaktadır.

Divan’da bulunan 4. kaside, tezkirelerde Câmî’nin şiirlerinden örnek olarak gösterilen “şem‘” redifli kasidedir. “Şem‘iyye” olarak da bilinen ve 47 beyitten oluşan bu kaside Mısır valilerinden Davud Paşa’ya medhiye içeriklidir. Davud Paşa’nın Mısır valiliği 1538-1549 yıllarına[99] rastladığı hesaba katıldığında bu şiirin de bu tarihlerde kaleme alındığı söylenebilir. Şair, “şem‘” redifini iki gazelinde de kullanmıştır.

---

97 Ali Nihad Tarlan, **Şeyhi Divanı Tarama Sözlüğü ve Nüsha Farkları**, s. 1-2.

98 İskender Pala, **Aşkî, Hayâtı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı**, s. 4-5.

99 Akbayar, **age.**, s. 407b-408a.

Hz. Ali ve on iki imam konusunda yazılan kasideyi sadece VT 314'te tespit edebildik. Bu kasidede Hz. Ali'nin sıfatları, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile Kerbela vakası işlenmektedir. Ayrıca on iki imamın tamamının adları bu kasidede zikredilmekte ve onların üstün yönlerinden bahsedilmektedir.

Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 numaralı mecmuada Ḳaṣīde-i Cāmī-i Rūmī" başlığıyla "gül" redifli 59 beyitlik bir kaside bulunmaktadır.[100] Bu kaside Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuştur.

Câmî, *Divan*'ında bulunan ilk kasidesi dışındaki kasidelerini *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* vezniyle kaleme alınmıştır. *Câmî Divanı*'nda bulunmayan kasideler *Divan*'ın çeviri yazılı metninden sonra gösterilmiştir.

1. 1. 1. 2. Gazel

238 gazelin bulunduğu *Divan*'da bütün gazeller Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Bu gazellerin beyit sayıları şöyledir:

Gazel beyit sayısı	Gazel sayısı
5 beyitli	169
6 beyitli	27
7 beyitli	34
8 beyitli	6
9 beyitli	2
	238 gazel

Çizelge 3

Divan şiirinde gazellerin beyit sayısı kesin bir kural olmamakla beraber genellikle 5, 7, 9 gibi tek rakamlıdır. Çift rakamlı 6 ve 8 beyitle yazılan gazeller ise diğer gazellere göre daha azdır.[101] Tabloda da gösterildiği üzere Câmî'nin 6 ve 8

100 Koyuncu, **age.**, s. 156-161.

101 Dilçin, "agm.", s. 88.

beyitlik gazelleri diğer gazellere oranla daha azdır. 5 beyitli gazelleri ise sayıca daha fazladır. *Divan*'daki 38 ve 108. gazel 9 beyitlidir.

Divan tertip etmede önemli hususlardan biri, Arap alfabesinde bulunan her harften en az bir gazelin yazılmasıdır. Arap harflerinin (ذ) ile (ظ) hariç her birinden en az bir gazelin yazıldığı *Divan*'da, bu gazeller ve sayıları şu şekildedir:

Gazelin yazıldığı harf	Sayısı
ا	11
ب	10
ت	5
ث	1
ج	1
ح	1
خ	1
د	2
ذ	---
ر	58
ز	6
س	1
ش	2
ص	1
ض	1
ط	2
ظ	---
ع	7

غ	6
ف	1
ق	3
ک	17
ل	13
م	12
ن	30
و	2
ه	20
ی	24
	238 gazel

Çizelge 4

Gazeller harflere göre incelendiğinde en fazla gazelin (ر) harfinden yazıldığı görülmektedir. Bu harfi sırasıyla, "(ن), (ی), (ه)" takip etmektedir. Şair, "(ت), (ج), (ح), (خ), (س), (ص), (ض), (ف)" ile biten harflerden ise sadece birer gazel yazmıştır.

Divan'da bulunan 227. gazelin matla'ı Fuzûlî'nin bir gazelinden tazmin edilmiştir. Fuzûlî'nin,

"bıraḫdı ***ḫāke ḥüsnüñ āf-tāb-ı ʿālem-ārāyı***
götürdi yir yüzinden muʿciz-i laʿlüñ Mesīḥāʾyı"[102]

matla'ı, *Câmî Divanı*'nda şu şekildedir:

getürdi ***ḫāke ḥüsnüñ āf-tāb-ı ālem-ārāyı***
götürdi yir yüzinden muʿciz-i laʿlüñ Mesīḥāʾyı[103]

[102] Akyüz, vd., **age.**, G. CCLXXVIII, s. 402.

[103] Söz konusu matla' bir kelime farkla *Câmî Divanı*'nda geçmektedir. Bu fark, Fuzûlî'nin *Divan*'ındaki "bıraḫdı" kelimesinin Câmî'nin eserinde "getürdi" şeklinde geçmesidir.

1. 1. 1. 3. Kıt‘a

Divan’da 35 kıt‘a bulunmaktadır. Bu kıt‘alardan bazıları *Sa‘âdetnâme*’de de yer almaktadır. Aşağıdaki kıt‘a Câmî’nin hem *Divan*’ında hem de *Sa‘âdetnâme*’sinde geçmektedir:

“ẖaṭā vü sehvile eş ʿārum içre[104]
ġalaṭlar kim düşer nevk-i ḳalemden

benān-ı luṭfile ıṣlāḥ ḳılmaḳ
baʿīd olmaya erbāb-ı keremden” (*Divan*, Kt. 7, *Sa‘âdetnâme*, 7a).

1. 1. 1. 4. Müfred

Divan’da 18 tane müfred bulunmaktadır. 2 müfred, kıt‘aların olduğu kısımda, ikinci kıt‘adan sonra yazılmıştır. Söz konusu müfredleri, müfred kısmının en sonuna ekledik.

Müfredlerde Arapça ibareler öbür şiirlere göre daha fazladır.

1. 1. 2. Dört Mısralı Nazım Şekilleri

1. 1. 2. 1. Rubai

Divan’da ahreb kalıplarıyla yazılmış 2 rubai bulunmaktadır.

1. 1. 3. Bentlerden Oluşan Nazım Şekilleri: Musammatlar

1. 1. 3. 1. Müseddes

Divan’daki tek müseddes “didüm dedi” redifli olup halk şiirindeki bu redifle yazılmış şiirleri hatırlatmaktadır. Bu müseddesin tamamı Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı mecmuanın 74b yaprağında da geçmektedir.[105] 9 bentten oluşan bu müseddes Habîbî’nin (ö. 1517-20) müseddesine naziredir. Habîbî’nin müseddesinin ilk bendi şu şekildedir:

---

104 *Sa‘âdetnâme*’de: ẖaṭā vü sehv birle vaḳt-i taḥrīr.

105 bk. Koyuncu, **age.**, s. 436-438.

"dün gördüm ol nigārı ṭarab-nāk ü ercümend
ḳāfūr eliyle destelemiş ʿanberīn kemend
baḫdum şikenc-i ṭurrasına zār ü müstemend
bir şaḫṣ-ı nā-tüvān oturur gerdeninde bend
kimdür bu miskīn ol ne resendür didüm didi
zülfüm kemendi ṭutsaġı cānuñ durur senüñ"[106]

Fuzûlî (ö. 1556) de, bu müseddese nazire yazmıştır. Fuzûlî'nin müseddesinin ilk bendi ise şu şekildedir:

"dün sāye ṣaldı başuma bir serv-i ser-bülend
kim ḳaddi dil-rübā idi reftārı dil-pesend
güftāre geldi nā-geh açup laʿl-i nūş-ḫand
bir piste gördüm anda töker rīze rīze ḳand
ṣordum meger bu dürc-i dehendür didüm didi
yoḫ yoḫ devā-yı derd-i nihānuñ durur senüñ"[107]

Tahir Olgun *Edebiyat Lügatı* eserinde, Fuzûlî'nin "didüm didi" redifli "müseddes"inin hem mütekerrir hem de müzdeviç müseddes olduğunu açıklamaktadır.[108] Bu müseddes, Prof. Dr. Cemal Kurnaz ve Doç. Dr. Halil Çeltik tarafından hazırlanan *Divan Şiiri Şekil Bilgisi* adlı eserde, bentleri, ilk bentle arasında kafiye birliği bulunmayan müzdeviç kafiyeli vasıta beytiyle birleştiğinden dolayı "tercî bend" nazım şekli olarak kabul edilmektedir. Söz konusu müseddesin kafiye düzeni aaaabc ddddbc eeeebc … şeklindedir. *Divan Şiiri Şekil Bilgisi* adlı eserde bu kafiye düzeniyle yazılmış şiirlerin müseddes olması için bent sonlarındaki vasıta mısralarının ilk bentle kafiyece uyumlu olması gerektiği söylenmekte ve bu şiirin bentlerinin ilk dört mısraının kendi içerisinde kafiyeli olduğu ancak vasıta mısralarının ilk bentten ayrı olduğu ifade edilmektedir.[109] Yani bu eserde Fuzûlî'nin

---

106 Murat Erden, **XV. Yüzyıl Şairi Habîbî ve Dîvânı**, s. 36.

107 Kenan Akyüz, vd., **Fuzulî Türkçe Dîvân**, s. 443.

108 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 109a.

109 Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, **Divan Şiiri Şekil Bilgisi**, s. 306.

Habîbî'nin meşhur müseddesine yazdığı nazirenin kafiye düzeni bakımından "tercî bend"e daha uygun olduğu iddia edilmektedir.

1. 1. 3. 2. Muhammes

Divan'da yer alan muhammes, "gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye" mütekerrir mısraıyla biten beş bentten oluşmaktadır. Bu mısraın Vâlihî'ye (ö. XVI. yy.) ait olduğunu "Zamâne Şiirleri Yahut Nazîre Muhammesler" adlı makalesinde zikreden Mustafa Erdoğan; Kâtibi (ö. XVII. yy.), Feyzî (?), Kadrî (?), Zâtî (ö. 1547), Edirneli Nazmî (ö. 1555), Cenâbî (ö. 1562), Şemsi Paşa (ö. 1580), Yahyâ Bey (ö. 1582), Câmî ve Arşî'nin (ö. 1620), Vâlihî'nin bu şiirine nazire yazdığını belirtmektedir.[110] Erdoğan, Câmî'ya ait muhammesi *Türk Şairleri* adlı eserden aldığını dipnotla göstermektedir.

1. 1. 3. 3. Murabba'

Divan'da bir tane murabba' bulunmaktadır. Bu murabba' "hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az" mütekerrir mısraıyla biten 5 benttten oluşmaktadır.

1. 2. Vezin

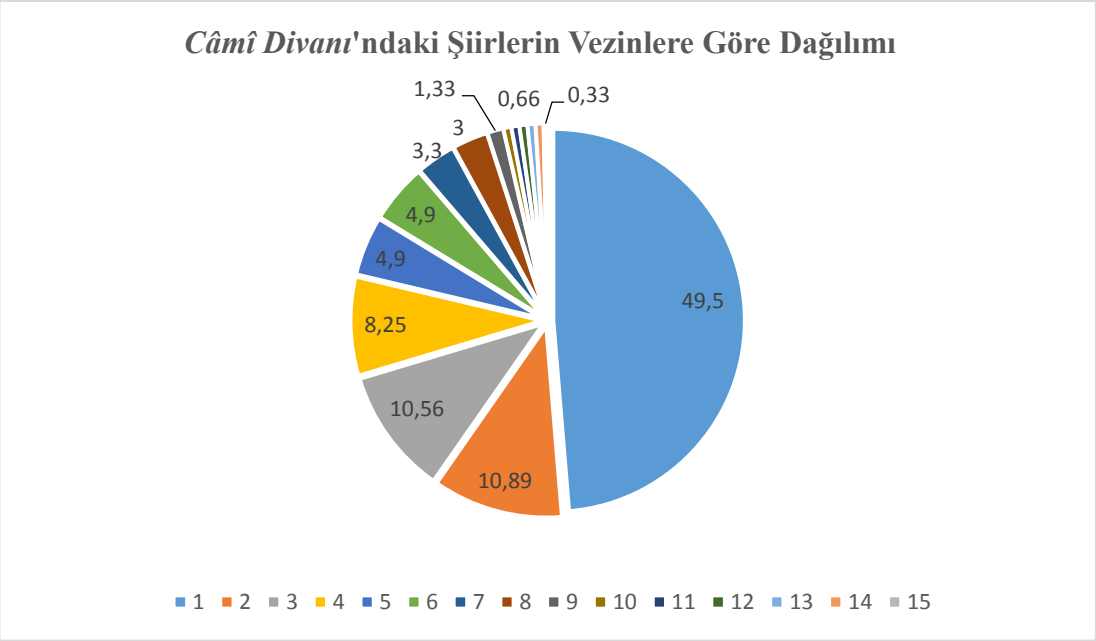
Câmî Divanı'nda 15 farklı aruz vezninde şiirler yer almaktadır. *Divan*'da özellikle birkaç vezin ağırlıktadır. Kasideler, çok bentliler, gazeller, kıt'alar ve müfredler olmak üzere 303 şiirin vezinlerinin ayrıntılı dökümü şöyledir:

Numara	Şiir Sayısı	Şiirin Vezni
1	150	*fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün*
2	33	*mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün*
3	32	*mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün*

110 Mustafa Erdoğan, "Zamâne Şiirleri Yahut Nazîre Muhammesler", **Türk Kültürü**, 2000, S. 448, s. 443.

4	25	*feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün*
5	15	*mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün*
6	15	*feʿilātün mefāʿilün feʿilün*
7	10	*fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün*
8	9	*mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün*
9	4	*feʿilātün feʿilātün feʿilün*
10	2	*mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün*
11	2	*mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün*
12	2	*mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün faʿ*
13	2	*mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün*
14	1	*mefʿūlü mefāʿilün mefʿūlü mefāʿilün*
15	1	*mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün*
	Toplam 303 şiir	

Çizelge 5

Çizelge 6

Şiirlerinde en çok *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* veznini kullanan şair bu vezni %49,5 oranla tercih etmiştir. Diğer bir deyişle şiirlerinin yarıya yakınını bu vezinle kaleme almıştır. Şair *mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün* ile *mefʿūlü mefāʿilün mefʿūlü mefāʿilün* veznini ise bir defa kullanmıştır. Câmî'nin şiirlerinde yer yer aruz kusurları görülse de şiirlerine genel olarak bakıldığında aruz veznine hâkim olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2. İçerik Özellikleri

Câmî Divanı bu bölümde ilk olarak edebî sanatlar açısından ele alınmış, divan edebiyatında muhtevayı tamamlayan unsurların başında gelen edebî sanatların eserde kullanılışları tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci olarak eseri muhteva olarak şekillendiren dinî unsurlar ele alınmıştır. Şairin dinî unsurları şiirinin muhtevasına ne ölçüde dâhil ettiği ortaya konmaya çalışılmış, şiirlerde geçen ayetler ve hadisler kaynaklarıyla tespit edilerek açıklanmıştır. Bazı dinî unsurların şiirde kullanılış şekli ise beyitlerden örneklerle gösterilmiştir.

2. 1. Edebî Sanatlar

Edebî metinlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında edebî sanatların önemli bir yeri bulunmaktadır. *Câmî Divanı*'ndaki edebî sanatlar üç başlıkta incelenmiştir: 1. **Mecazlar**. **2**. **Anlam ile İlgili Sanatlar**. **3. Sözle İlgili Sanatlar**.

2. 1. 1. Mecazlar

Bu başlık altında *Câmî Divanı*'ndaki kelimelerin ve kelime gruplarının gerçek anlamının dışında kullanımları ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. 1. 1. 1. Teşbih

Bir nesnenin / kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir nesneye / kavrama benzetilmesidir.[111]

rezm içün leşker çeküp ger ʿazm-i şeb-ḫūn eyleseñ
şu ʿle altun başlu sancaḳ[112] *ola* ***sancaḳdār şemʿ*** (K. 4/29)

gözlerüm kirpüklerümle şāne *vü* ***āyīnedür***
nev-ʿarūs-ı ḫüsnüñi tezyīn içün ey nāzenīn (G. 165/3)

dem-i fürḳatde şol bir ***seyle beñzer gözlerüm yaşı***
cihānı ġarḳa virür bulanup her yaña ṭaşmakdan (G. 169/4)

2. 1. 1. 1. 1. Teşbih-i Beliğ

Teşbihin asıl unsurları olan kendisine benzetilen (müşebbehün bih / müste'ârun minh) ile benzeyenin (müşebbeh / müste'ârun leh) kullanıldığı teşbihtir.[113]

benüm ***ṣaḥra-yı ġam*** *içre vücūdum* ***bāġ-ı miḥnetdür***
elifler servler*dür anda* ***güller dāġ-ı ḥasret****dür* (G. 34/1)

---

111 Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar**, s. 43.

112 Beyitte edebî sanatın yapıldığı ifade koyu olarak gösterilmiştir.

113 Coşkun, **age**, s. 47.

2. 1. 1. 1. 2. Teşbih-i Mufassal

Teşbihin dört ögesi, yani benzeyen (müşebbeh / müste'ârun leh), kendisine benzetilen (müşebbehün bih / müste'ârun minh), benzetme yönü (vech-i şebeh) ve benzetme edatı (vasıta-i teşbih) bulunan türüdür.[114]

anuñiçün urdılar pāyine bend-i āhenīn
bī-sebeb ***dīvāneveş*** *her dem* ***güler aġlar şem'*** (K. 4/6)

2. 1. 1. 2. İstiare

Bir adın / kavramın herhangi bir bakımdan benzerliği bulunan başka bir ad / kavramla adlandırılmasıdır.

2. 1. 1. 2. 1. İstiare-i Musarraha (Açık İstiare)

Benzetme ögelerinden yalnız kendisine benzetilenin (müşebbehün bih / müste'ârun minh) söylenmesiyle yapılan istiaredir.[115]

dervīş olalum gel berü çünkim ider āḫir
bu pīr-i fenā ***ḥücre-i ḫāki*** *bize ḫalvet* (G. 23/2)

ṣanasın nice güllerle müzeyyen naḫl-i ra'nādur
benek altunlu cāmeyle benüm ***serv-i ḫurāmānum*** (G. 89/4)

2. 1. 1. 2. 2. İstiare-i Mekniyye (Kapalı İstiare)

Kendisine benzetilenin açıkça bulunmadığı sadece, onu hatırlatan, onunla ilgili bir unsurun bulunduğu istiaredir.[116]

yine öz dāġından özge ***lāle****nüñ hem-derdi yoḳ*
kimse yār olmaz anuñ kim baġrı ġamdan ḫūn olur (G. 63/3)

---

114 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 169a.

115 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 72b.

116 Saraç, M. A. Yekta, **Klâsik Edebiyat Bilgisi - Belâgat**, s. 120.

yazmaġa vaṣf-ı miyānuñı teġāfül itmez
kemer-i ḫıdmet ile ***beste dehānı ḳalemüñ*** (G. 169/4)

göñül düşdi yine bir meh-liḳāya
ki ***zülfi ṭa'n ider*** *misk-i Ḫıtāy'a* (G. 210/2)

2. 1. 1. 2. 2. 1. Teşhis

Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insana ait özellikler kazandırılmasıdır.[117]

'arż eyle cebheñi bilüp eksüklügin tamām
devr-i felekde dāyiresin gözlesin ***ḳamer*** (G. 55/2)

ne pīrāhen durur bu āsmānī pīrehen cānā
gice gündüz ***meh ü ḫurşīd*** *'arż eyler girībānı* (G. 237/4)

2. 1. 1. 3. Mecaz-ı Mürsel (Ad Aktarması)

Bir nesne veya kavramın benzetme dışında herhangi bir bakımdan ilişkili olduğu bir kavramın adıyla anılmasına *mecaz-ı mürsel* denir. *Mecaz-ı mürsel* şu üç şartla gerçekleşir: 1. Kelimenin gerçek anlamı dışında bir anlamı kastedilmeli. 2. Gerçek anlam ile mecazi anlam arasında benzerlik dışında bir ilgi olmalı. 3. Gerçek anlamın anlaşılmasına engel (karine-i mani'a) bulunmalıdır.[118]

kellesi ḳızduḳda ***meclis*** *şöyle germ-ā-germ iken*
şevḳuñ ile oda yaḳdı cübbe vü destār şem'(K. 4/15)

ruḫları vaṣfiyla Cāmī ***sözler****üñ ḫatm eyle kim*
iḫtiṣār eyler kelāmın iricek esḥār şem'(G. 107/8)

bu beyitlerden birincisinde ***meclis*** kelimesi ile "mecliste bulunanlar", ikinci beyitte, ***sözler*** kelimesi ile "şiirler" kastedilmektedir.

---

117 Coşkun, **age**, s. 74.

118 M. A. Yekta Saraç, Abdülkadir Gürer, **Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları**, s. 14.

2. 1. 1. 4. Kinaye

Gerçek anlamı düşünmeye engel olacak bir karine bulunmamak şartıyla, bir sözün gerçek anlamına da gelebilecek şekilde -benzetme amacı gütmeden- kullanılmasıdır.[119]

bülbül-i mest ile açduñ mı diyü
ġonçanuñ bād-ı ṣabā ***aġzın ara****r* (G. 40/4)

başuma gün ṭoġdı *Cāmī geldi çün vaḳt-i seḥer*
cāme-i zer-beft ile ḫūrşīd-i tābānum benüm (G. 60/1)

ṭaşı ṭaş üzre ḳoma*sun ʿāḳil ü dānā olan*
ʿibret alsun her kişi dār u diyārumdan benüm (G. 152/3)

2. 1. 1. 5. Ta‘riz

Ta'riz; sanatkârane yapılan eleştiridir. Ta‘rizde söylenen sözün görünürdeki anlamının tam tersi amaçlanarak mecazlı bir anlatım oluşturulur.[120]

bezm-i devr içre baña ḳan yutdurursun ey felek
ṭopṭolu ḫūn-āb-ı ġamdur varise cāmuñ senüñ (G. 136/3)

2. 1. 2. Anlamla İlgili Sanatlar

Bu başlık altında yer alan edebî sanatlarda gerçek anlamlarında kullanılan kelime ve kelime grupları tespit edilmiştir.

2. 1. 2. 1. İham / Tevriye

İki veya daha fazla anlamı olan bir sözün zihne yakın gelen anlamıyla beraber uzak anlamının da kuşkuya düşürülerek kullanılmasıdır.[121]

---

119 Coşkun, **age**, s. 90.

120 Coşkun, **age**, s. 186.

121 Coşkun, **age**, s. 112.

öpsem lebini meclis-i meyde o ġonçanuñ

berg-i gül-ʿiẕār-ı ʿaraḳ-rīzi ***ter düş****er* (G. 55/3)

beytinde ***ter düşmek*** ibaresi ile ilk olarak "küsmek, gücenmek" anlaşılsa da bu ibarenin "terlemek"anlamı da okuyucuya vehmettirilmektedir.

2. 1. 2. 1. 1. İham-ı Tenasüb

Bir ibaredeki kelimelerden birinin veya birden fazlasının kastedilmeyen anlamıyla o ibaredeki tenasüp içinde yer almasıdır.[122]

dil-berüñ ***sīb****-i zenaḫdānı iñen* ***nārincedür***

ter düşer ***bih****dür kes andan Cāmiyā* ***eyvālaruñ*** (G. 125/5)

beytinde "iyi, üstün" ve "ayva" gibi iki anlamı olan ***bih*** kelimesinin kastedilmeyen "ayva" anlamıyla; ***sīb***, ***nārince*** ve ***eyvā*** kelimeleri arasında tenasüp ilişkisi kurulmaktadır.

ẕerre deñlü mihrüñe cānlar virüp ey māh-rū

müşterī*her gūşede bāzāruñ eyler ārzū* (G. 194/3)

beytinde ilk bakışta "alıcı" anlamıyla kullanıldığı düşünülen "müşterī" kelimesinin diğer anlamı olan "Jüpiter" ile "mihr" ve "māh" arasında tenasüp ilişkisi kurulmaktadır.

2. 1. 2. 2. Tenasüb

Bir konu üzerinde ilişkili ve uyumlu kavramların bir arada kullanılmasıdır.[123]

izdiyād-ı ḳadrüñe her şeb ***berāt*** *olsun diyü*

şuʿleden ***zerrīn-nişān*** *ile* ***yaz****ar* ***ṭūmār*** *şemʿ* (K. 4/25)

ẓulmet-i ẓulmi giderdüñ ***rūşen*** *itdüñ ʿālemi*

---

122 Saraç ve Gürer, **age.**, s. 37.

123 Coşkun, **age.**, s. 138.

yiridür ***māh****-ı ruḫuñdan* ***mihr*** *alursa* ***nūr*** *u* ***fer*** (G. 32/8)

leb-i cānāneler zevḳin alursa ***Ḫıżr*** *eger Cāmī*
eline almaya olduḳca ***ʿömri āb-ı ḥayvānı*** (G. 237/5)

2. 1. 2. 3. Leff ü Neşr

Bir ibarede iki veya daha fazla kelime söyledikten sonra bunlarla ilişkili kelime veya hükümlerin sıralamak yoluyla meydana getirilen ifade biçimidir. Müretteb (düzenli) ve müşevveş (düzensiz) leff ü neşr olmak üzere iki kısımdır:[124]

2. 1. 2. 3. 1. Leff ü Neşr-i Müretteb

İlk sırada söylenen kelime ya da hükümlerle bunların karşılığı olan unsurların aynı sırada verilmiş olmasıdır.

luṭf u ḳahr-ı Ḥaḳ'dan irer ādeme ***şādī*** *vü* ***ġam***
ey müneccim dime ṣaḳın ***Müşterī*** *dür yā* ***Züḥal*** (G. 145/3)

beytinin ikinci mısraındaki ***Müşterī*** ve ***Züḥal*** kelimeleri birinci mısradaki ***luṭf*** u ***ḳahr*** ve ***şādī vü ġam*** ikilemeleriyle ilişkilidir. ***Müşterī, luṭf*** ve ***şādī*** ile ***Züḥal*** de ***kaḥr*** ve ***ġam*** kelimeleriyle paralel kullanılmıştır.

2. 1. 2. 3. 2. Leff ü Neşr-i Müşevveş

İlk sırada söylenen kelime ya da hükümlerle bunların karşılığı olan unsurların belli bir düzen içinde verilmemiş olmasıdır.

reng-i rūy*uñ* ***āh****um alduḳca n'ola olsa* ***ziyād***
şuʿle-i āteş *dem-ā-dem* ***zāyid*** *olur irse* ***bād*** (G. 30/1)

beytinde ise ***reng-i rūy*** karşılığı olarak ***şuʿle-i āteş, āh*** karşılığı olarak ***bād, ziyād*** karşılığı olarak ***zāyid*** verilmiştir.

---

124 Saraç ve Gürer, **age.**, s. 37.

ey ṣanem ***dīn*** *ile* ***küfr****i eyle yek-rū yek-cihet*
zülf *ü* ***ruḫsār****uñ görinsin ber-ṭaraf olsun niḳāb* (G. 16/2)

beytinde ***dīn*** karşılığı olarak ***ruḫsār***, ***küfr*** karşılığı olarak ***zülf*** verilmiştir.

2. 1. 2. 4. Tecahül-i Arif

Bilinen bir hususun bir nükteye dayanarak bilinmiyormuş gibi ifade edilmesidir. Bu ifade şekline *tecahül-i arifane* de denir.[125]

derūnum āteşinden mi ḳızardı ***tīġ-i bürrānı***
yaḫūd ālūde mi oldı aña bu baġrımuñ ḳanı (G. 217/1)

beytindeki *hüsn-i ta'lil*i iki ayrı ihtimal öne sürerek soran (istifham) şair, keskin kılıç ***tīġ-i bürrān*** istiaresiyle verilen kızgın bakışın sebebini bilmezlikten gelmektedir.

2. 1. 2. 5. Hüsn-i Ta'lil

Bir şeyin meydana gelişi için şairane bir sebep söylenmesidir.[126]

lā-cerem ṯābit-ḳadem olan irişür rifʿate
serv yirin bekledi oldı anuñçün ser-bülend (G. 31/6)

beytinde servinin ***ser-bülend*** olmasının sebebi olarak yerini beklemesi gösterilmiştir.

ḳanı ḳurudı geldügiçün Rūm*'a nāfenüñ*
gördi ki berg-i gülde yatar müşg-bār ḫaṭṭ (G. 101/3)

beytinde ise nâfenin kurumasının sebebi olarak ***Rûm***'a gelmesi olarak gösterilmiştir.

Şair bir na't içerikli gazelde Hz. Peygamber'e Allah'ın şöyle dediğini söylüyor:

ben baḥr-ı ḥaḳīḳat olduġumçün
çeşm *ü* ***lebüñ*** *oldı* ***ḫuşk*** *u* ***nemnāk*** (G. 121/3)

---

125 Saraç ve Gürer, **age.**, s. 49.

126 Coşkun, **age.**, s. 165.

olmasa Mecnūn'uñ ey Leylī-ḫurāmum serv-i bāġ
yapmaz idi mürġlar başında hergiz āşyān (G. 176/2)

beytinde servinin başında kuşların yuva yapmasına sevgilinin Mecnun'u olması sebep gösterilmiştir.

2. 1. 2. 6. Sihr-i Helal

Bir kelime veya kelime grubunun söz içinde hem kendisinden önceki hem de sonraki kelimelerle iki ayrı cümle oluşturacak şekilde kullanılmasıdır.[127]

irmez isem bezmine göñlüm tesellī itmege
***Cāmiyā** bārī varup görsem der ü dīvārını* (G. 228/5)

2. 1. 2. 7. Mübalağa

Bir şeyi tarif ve tasvir ederken ya olduğundan fazla yahut eksik göstermektir.[128]

iki ʿālem bir şerārından yanar āh eylesem
şöyle yaḳmışdur derūnum Cāmiyā nār-ı firāḳ (G. 118/5)

*olmasa **Mecnūn'uñ** ey Leylī-ḫurāmum serv-i bāġ*
yapmaz idi mürġlar başında hergiz āşyān (G. 176/2)

2. 1. 2. 8. Tezad

Anlamca birbirine zıt olan kelimelerin bir arada kullanılmasıdır.[129]

cām-ı mülden her ḳaçan cānān içer
***āf-tābı ẕerre**de pinhān ider* (G. 64/1)

---

127 Coşkun, **age.**, s. 130.

128 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 105a.

129 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 173b.

2. 1. 2. 9. Tekrir

Tekrir bir ibaredeki kelimelerin aynı anlamda tekrarıdır. Bu sanatın amacı ifadeyi güçlendirmek ve pekiştirmektir.[130]

***cān**ān gelince tīġ ile **cān**ını isteyü*
***cān** virmemege Cāmī ġarībüñ ne **cān**ı var* (G. 56/5)

*güzel didükleri cānā **göz el**dür*
*senüñ güzel elüñ gibi **göz el** yoḳ* (G. 119/2)

lebüñden būse istedükce her dem
ebed yoḳ** dirseñ ey ẓālim **ebed yoḳ (G. 119/4)

Câmî Divanı'nda ses tekrarlarına (aliterasyon) şu beyitler örnek olarak verilebilir:

***r**ūy-ı pür-nūrı fi**r**āḳından aḳa**r** Cāmī yaşum*
*he**r** ne şeb kim olmaya meh yılduz olu**r** bī-ḥisāb* (G. 19/5)

*kā**r**-ı ʿālem fik**r**in idüp çekme bā**r**-ı miḥneti*
*ṭaġdu**r** çünkim bu kā**r** u bā**r**ı āḫi**r** **r**ūzgā**r*** (G. 65/3)

2. 1. 2. 10. İstifham

İfadeyi güzelleştirmek için duygu ve düşüncelerin cevap alma amacı duymadan birtakım sorularla söylenmesidir.[131]

luṭfuñı göre ġayrılar dāyim
*ben ḳuluña **nedür** yā bunca ʿaẕāb* (G. 11/4)

giceyi ḫalḳ itdi ḫalḳı rāḥat olsun diyü ḥaḳḳ
*baña **niçün** ẓulm ider zülf-i şebāsā-yı nigār* (G. 81/4)

---

130 Saraç ve Gürer, **age.**, s. 54.

131 Kürkçüoğlu, **age.**, s. 65a.

2. 1. 2. 11. İltifat

İltifat, bir sözü birinci, ikinci veya üçüncü şahıs kiplerinden biri ile ifade ederken diğer bir kipe aktarmaktır.[132]

ḥasret-i laʿlüñle Cāmī bendeñ ey ***dürr-i yetīm***
eyledi çarḫ yemānīsin dem-i eşk ile al

bendeñe ***yā Rab*** *suʾāl olsa cevāba ḳādir it*
ḳoma şöyle zār u ser-gerdān olam yevmüʾs-suʾāl (K. 3/33).

bu beyitlerin ilkinde şair Hz. Peygamber'e (*dürr-i yetīm*) hitap ederken sonraki beyitte "*yā Rab*" diyerek Allah'a yönelmektedir.

ölürsem gitmesin şīrīn lebüñ fikri zebānumdan
kerem ḳıl bir dem ey ***ʿĪsī-nefes*** *ayrılma yanumdan*

gelürse ḫaddüñe ḫaṭṭuñ giderme zülfüñi ***ʿömrüm***
beni ayırma luṭf eyle bu ʿömr-i cāvidānumdan (G. 173/1-2)

2. 1. 2. 12. Nida

Söze güzellik katmak amacıyla birine / birilerine hitap etmeye *nida* denir.[133] Bu sanat aynı zamanda **İltifat** sanatının bir parçasıdır.

gāh ġunc ü nāz idersin gāh ʿişve gāh cevr
hey *yiter öldür cefālarla* ***behey*** *āfet yiter* (G. 42/3)

2. 1. 2. 13. Telmih

İfade içinde tarihî, dinî, menkıbevi, ilmî, edebî veya kültürel bir olay ya da bir bilginin tamamını çağrıştıracak ifadeler kullanmaya *telmih* denir.[134]

---

132 Saraç ve Gürer, **age.**, s. 44.

133 Coşkun, **age.**, s. 206.

134 Coşkun, **age.**, s. 135.

görelden dāne-i ḫālüñ ʿaceb mi olsa dil ṭāmiʿ
cihānda ***Ādem*** *olan* ***ola m****ı bir* ***ḫabbeye ḳāniʿ*** (G. 106/1)

Yūṣuf'ın aldır*sa her kim* ***ḫażret-i Yaʿḳūb****veş*
cānib-i Ḥaḳ'dan bulur ṣabr-ı cemīl içre cezīl (G. 140/4)

siḥr ile cān u dili eyledi ḫabs-i ebedī
çāh-ı Bābil *diseler n'ola zenaḫdānuñ içün* (G. 171/4)

oldı sūzenveş şuʿāʿı mihre māniʿ rifʿate
ḳaldı dördünci felekde ḫażret-i ʿĪsā *gibi* (G. 231/4)

2. 1. 2. 14. İrsal-i Mesel / İrad-ı Mesel

Söylenen bir düşünceyi ispat için düşüncenin atasözü veya atasözü değerindeki bir örnekle desteklenmesidir.[135] *Divan*'da yer alan bu sanata uygun örnekler **2. 3. 3. Atasözleri** başlığında verilmiştir.

bulaldan ʿışḳa şöhret beni ġam öldürür her dem
anuñçün Cāmiyā dirler meṯeldür ***şöhret āfetdür*** (G. 34/7)

dime cām-ı mey encāmında ey dil derd-i ser çekdüm
belāsuz baş olmaz *bu meṯeldür olıgör ḳāniʿ* (G. 104/3)

2. 1. 2. 15. İktibas

Ayet, hadis veya bunlardan alınan bir parçayla sözün süslenmesi ve anlamın pekiştirilmesidir.[136]

rıżā keştīsini ṣalup każā deryāsına ey dil
tevekkelnā ʿala'llāh *di vü* ***bi'smi'llāhi mecrāhā*** (G. 1/2)

seyr idüp zülfüñi dil-i Mecnūn

135 Kürkçüoğlu, **age**., s. 70a.

136 Kürkçüoğlu, **age**., s. 61a.

didi ***esrā bi-ʿabdihī leylā*** (G. 4/4)

Divan'daki 189. gazelin her beytinde ayet kullanmıştır. Bu gazelin her bir beyti bir iktibas örneğidir.

ʿarż-ı ʿārıż eyleyüp ʿuşşāḳa dir ol nāzenīn
hāẕihi cennātü ʿadnin fe'dẖulūhā ẖālidīn

ravża-i ḥüsnünde laʿli kevşerini göricek
teşne diller didiler kim ***niʿme ecrü'l-ʿāmilīn***

irmeyenler rūz-ı vaṣla şām-ı fürḳatden çıḳup
nicesi mesrūr olalar ***bi'se meşve'l-kāfirīn***

yedi bābı geçmege sālik bülend it ḥimmetüñ
feṭḥ-i bāb olmaz dime ***allāhu ẖayru'l-fātiẖīn***

Cāmiyā meyl itmeyüp hergiz nuḳūş-ı ʿālem
gözleyüp naḳḳāşını di ***lā-uḥibbu'l-āfilīn***

2. 1. 3. Sözle İlgili Sanatlar

Bu başlık altında sözün / kelimenin yapısı, söylenişi ve yazılışı esas alınarak yapılan sanatlar tespit edilmiştir.

2. 1. 3. 1. Cinas

Anlamları farklı iki sözün telaffuz ve yazılışlarının aynı olmasıdır.[137] Cinas, çeşitli başlıklarda ele alınmıştır.

2. 1. 3. 1. 1. Cinas-ı tam

Cinaslı sözlerin iki ayrı kelime olmasıdır.

giceyi ***ẖalḳ*** *(خلق) itdi* ***ẖalḳı*** *(خلق) rāḥat olsun diyü ḥaḳḳ*

137 Saraç, **age.**, s. 14.

baña niçün ẓulm ider zülf-i şeb-āsā-yı nigār (G. 81/4)

*şād ol iñletse göñül **bār**-ı (بار) ġam-ı yār seni*
*k'ol cefā yüki diler zār ide her-**bār** (بار) seni* (G. 224/1)

2. 1. 3. 1. 2. Cinas-ı mürekkeb

Cinaslı sözlerden birisinin iki ayrı kelime hâlinde yazılmasıdır.

*nāleme ol lebi ġonça yañaġı **gül şen** (كل شن) imiş*
*beni bülbül gibi zār eyleyen ol **gülşen** (كلشن) imiş* (G. 97/1)

*dime **cām**-ı (جام) mey **encām**ında (انجام) ey dil derd-i ser çekdüm*
belāsuz baş olmaz bu meṣeldür olıgör ḳāni' (G. 104/3)

2. 1. 3. 1. 3. Cinas-ı muharref

Yazılış şekilleri Arap harfleriyle aynı, okunuşları farklı olan kelimelerle yapılan cinastır.

*ṭutdılar ʿaksüñ görem diyü melekler **āyine** (اينه)*
*ay güneş ʿarż-ı cemāl eyle felekler **ayına** (اينه)* (G. 198/1)

2. 1. 3. 1. 4. Cinas-ı müşevveş

Cinaslı kelimelerin birinin ortasında fazladan bir harfin olmasıdır.

*n'ola bezm-i belāda **cām**-ı (جام) **Cem**'den (جم) itsem istiġnā*
seg-i kūyuñ sifālinden elümde bir ayaġum var (G. 85/4)

2. 1. 3. 1. 5. Cinas-ı lahık

Cinaslı kelimelerde bir harfin değişik olmasıdır.

şād ol iñletse göñül bār-ı ġam-ı yār seni
*k'ol cefā yüki diler **zār** (زار) ide her-**bār** (بار) seni* (G. 224/1)

2. 1. 3. 1. 6. Cinas-ı mükerrer

Cinaslı kelimelerden birinin ötekinin son hecesiyle ses ve yazılış olarak aynı olmasıdır.

sūrına mesrūr olma mātemine çekme ġam
gerdiş-i ***gerdūn****-ı (گردون)* ***dūn****a (دون) itme ey dil i ʿtimād* (G. 30/4)

2. 1. 3. 1. 7. Cinas-ı hat

Cinaslı kelimelerde Arap harfli yazılışta bir nokta değişikliğinin olmasıdır.

āzādelere māye-i şādī durur el-ḥaḳ
*miḥnet (**محنت**) gibidür gerçi kitābetde maḥabbet (**محبت**)* (G. 23/5)

ben ḫaste-dile gelse girer yār ṣevāba
*yazılsa ʿıyādet (**عيادت**) görinür şekl-i ʿibādet (**عبادت**)* (G. 24/2)

şād ol iñletse göñül ***bār****-ı (بار) ġam-ı* ***yār*** *(يار) seni*
k'ol cefā yüki diler zār ide her-bār seni (G. 224/1)

2. 1. 3. 2. İştikak

Aynı kökten türemiş iki kelimenin bir ibarede kullanılmasıdır.[138]

ġamz idüp göñlüm geçen şol ***ġamze****-i* ***ġammāz*** *imiş*
bāña bunca bend iden zülf-i kemend-endāz imiş
serv-i ḳaddüñ mīvesi başdan ayaġa nāz imiş
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az (Mr. 1/4).

ḫaste oldum şerbet-i laʿlüñ yiter bāña ʿilāc
kim şarāb-ı nābile ḳılmış ***mizāc****um* ***imtizāc*** (G. 27/1)

reng-i rūyuñ āhum alduḳca n'ola olsa ***ziyād***

---

138 Saraç, **age.**, s.54.

şu ʿle-i āteş dem-ā-dem ***zāyid*** *olur irse bād* (G. 30/1)

2. 2. Ayetler, Hadisler ve Bazı Dinî Unsurlar

Divan şiirinin önemli kaynakları arasında hadis, kelam, İslam tarihi, İran mitolojisi, astronomi de dâhil olmak üzere, Ortaçağ ilimlerine ait bazı bilgiler yer almaktadır.[139] Bu bilgiler divan şairleri tarafından mazmunlar ve telmihler vasıtasıyla ifade edilmiştir. Divan şiiri geleneğinin belirlediği muhteva içerisinde din de önemli bir konumdadır. *Câmî Divanı*'ında ayetlere, hadislere, dinî inanışlara çokça yer verilmiştir.

Câmî, Arapçaya hâkim bir şairdir. Ayet ve hadisleri çokça ve aruz veznine uygun olarak kullanması onun Arapçaya hâkimiyetini göstermektedir. Eserde tespit edilen ayet ve hadisler ile yer numaraları şu şekildedir:

2. 2. 1. Ayetler

ānestü nāren: "Hani o bir ateş görmüş ve ailesine şöyle demişti: "Siz bekleyin, (şu uzakta) **bir ateş bulunduğunu farkettim**; belki ondan size bir kor parçası getiririm veya ateşin başında bir kılavuz bulurum." *Kur'an-ı Kerim*, Tâhâ 20, 10. "Bir zamanlar Musa, ailesine, (şu uzakta) **bir ateş bulunduğunu farkettim**. Size oradan bir haber ya da ısınmanız için ondan bir parça kor getireceğim. demişti." *Kur'an-ı Kerim*, Neml 27, 7. (K. 4/3).

bi'se meṯve'l-kāfirīn: Aslı "*meṯven li'l-kāfirīn*". "Allah hakkında asılsız inançlar uyduran ve gerçek kendisine ulaştığında onu yalan sayandan daha zalim kim vardır? **Kâfirlerin yeri cehennemde değil mi**?" *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 32. (G. 189/3).

bi's-mi'llāhi mecrāhā: "Nûh, "Haydi gemiye binin! **Yüzerken de** dururken de **Allah'ın adını anın**. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir." dedi." *Kur'an-ı Kerim*, Hûd 11, 41. (G. 1/2).

---

139 Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", **TDVİA**, C. 9, s. 424a.

cāhedū fīnā: "**Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarf edenler**e gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır."*Kur'an-ı Kerim,* Ankebût 29, 69. (G. 2/6).

cennātü ʿadnin: "İçinde ebedi olarak kalacakları, altından ırmaklar akan **Adn cennetleri**! İşte günahlardan arınanların ödülü budur." *Kur'an-ı Kerim*, Tâhâ 20, 76. (G. 165/2), (G. 189/1).

esrā bi-ʿabdihī leylā: "**Bir gece**, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye **kulunu** Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya **götüren** Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir." *Kur'an-ı Kerim*, İsrâ 17, 1. (G. 4/4).

fe'dḫulūhā ḫālidīn: "Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da gruplar hâlinde cennete sevk edilecek. Nihayet oraya vardıklarında cennetin kapıları açılmış olacak; bekçileri onlara, "Selam size! Hoş geldiniz! **Ebedi olarak kalmak üzere buyurun girin** cennete!" diyecek." *Kur'an-ı Kerim,* Zümer 39, 73. (G. 165/2), (G. 189/1).

allāhu ḫayru'l-fātiḥīn: "Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe sizin dininize dönmemiz bizim için olacak şey değildir! Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz sadece Allah'a dayanırız. **Ey Rabbimiz**! Kavmimizle bizim aramızda adaletli hükmünü ver. **Sen hüküm verenlerin en hayırlısısın**." *Kur'an-ı Kerim,* A'râf 7, 89. (G. 189/4).

innā hedeynāhu's-sebīl: "**Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik**; artık o isterse şükreden olur isterse nankör." *Kur'an-ı Kerim*, İnsân 76, 3. (G. 140/2).

innā ileyhi rāciʿūn: "Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, "Doğrusu biz Allah'a aitiz ve **kuşkusuz ona döneceğiz**." derler." *Kur'an-ı Kerim,* Bakara 2, 156. (Mf. 11).

irciʿī: "Sen ondan razı, o da senden hoşnut olarak Rabbine **dön**". *Kur'an-ı Kerim*, Fecr 89, 28. (G. 140/2).

iz rameyte: "Savaşta onları siz öldürmediniz, onları Allah öldürdü; (oku) **attığında da** sen atmadın, Allah attı; bunu da müminlere kendinden güzel bir lütufta

bulunmuş olmak için yaptı. Allah her şeyi işitmekte, her şeyi bilmektedir." *Kur'an-ı Kerim*, Enfâl 8, 17. (K. 3/10).

ḳābe ḳavṣeyni ev ednā: Öyle ki, **iki yay kadar hatta daha yakın** oldu. *Kur'an-ı Kerim*, Necm 53, 9. (K. 3/21).

lā-uḥibbu'l-āfilīn: Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. "Rabbim budur." dedi. Yıldız batınca da "**Batanları sevmem**." dedi. *Kur'an-ı Kerim*, En'âm 6, 76. (G. 189/5).

***len terānī*:** Musa, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım." dedi. Rabbi, "**Sen beni asla göremezsin**. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin." buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim." *Kur'an-ı Kerim*, A'râf 7, 143.

mā-zāġa'l-baṣar : "**Göz ne kaydı** ne de hedefinden şaştı." *Kur'an-ı Kerim*, Necm 53, 17. (G. 32/5).

niʿme ecrü'l-ʿāmilīn: "Onlar da "Bize verdiği sözü yerine getiren ve cennetten bize dilediğimiz yerinde mesken kurabileceğimiz yurt bağışlayan Allah'a hamdolsun!" diyecekler. (Bunun için) **çalışıp çabalayanların ecri ne güzel**!" *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 74. (G. 189/2).

Rabbü'l-ʿālemīn: " Hamd, **âlemlerin Rabbi** olan **Allah**'a mahsustur." *Kur'an-ı Kerim*, Fâtiha 2, 2. (G. 151/1).

tevekkelnā ʿala'llāhi: "Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe sizin dininize dönmemiz bizim için olacak şey değildir! Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. **Biz sadece Allah'a dayanırız**. Ey Rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızda adaletli hükmünü ver. Sen hüküm verenlerin en hayırlısısın." *Kur'an-ı Kerim*, A'râf 7, 89. (G. 1/2).

ulü'l-ebṣār: "(Bedir'de) karşı karşıya gelen şu iki grupta sizin için büyük bir ibret vardır: Biri Allah yolunda çarpışan bir grup, diğeri ise gözleriyle bunları kendilerinin iki misliymiş gibi gören kâfir grup. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda **basiret sahipleri** için büyük bir ibret vardır." *Kur'an-ı*

Kerim, Âl-i İmrân 3, 13. "Allah geceyi gündüze, gündüzü geceye çevirir; gören ve **düşünenler** için bunlardan alınacak ibretler vardır." *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24, 44. (K. 4/3).

velev şi'nā: "**Dileseydik elbette** herkesin doğru yolda yürümesini sağlardık. Fakat şu sözüm mutlaka gerçekleşecek: Cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağım." *Kur'an-ı Kerim*, Secde 32, 13. (G. 1/3).

ve'ş-şems: "Yemin olsun, **güneşe ve** kuşluğuna."; *Kur'an-ı Kerim*, Şems 91, 1. (K. 3/2).

yā leytenī küntü türāb: "Biz insanın önceden yapıp ettiklerine bakacağı, inkârcının da "**Keşke toprak olsaydım**!" diyerek dövüneceği gün gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı sizi uyardık." *Kur'an-ı Kerim*, Nebe 78, 40. (G. 15/7).

2. 2. 2. Hadisler

ed-dāllu ʿale'l-ḫayri ke-fāʿil: Hadis, bu şekilde de geçmektedir: ***ed-dāllu ʿale'l-ḫayri ke-fāʿilihī***[140]: "Hayra vesile olan hayrı yapan gibidir." (G. 144/5).

el-faḳru faḫrī[141]: "Fakirlik benim övüncümdür." (Mf. 17).

iḳtedeytüm: ***Aṣḥābi ke'n-nücūm, febieyyihim ıḳtedeytüm ihtedeytüm***[142]*:* "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine **uyarsanız** hidayete erersiniz." (K. 3/28).

levlāke lemā ḫalāḳtu'l-eflāk: Hadis, bu şekilde de geçmektedir: ***levlāke levlāk mā ḫalāḳtu'l-eflāk***[143]: "Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım." (G. 121/1).

lī-maʿallāh: Hadis, şu şekilde geçmektedir: ***lī-maʿallāhi vaḳtün lā-yese'ūnī fīhi melekün muḳarrebün ve lā-nebiyyün mürselün***[144]: "Benim Allah ile öyle bir vaktim var ki, ne mukarreb bir melek ne de mürsel bir nebi benimle o vaktin içine sığar." (K. 3/22).

---

140 İsmail b. Muhammed Aclûnî, **Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâsî ammâ'ş-tahara mine'l-Ahâdîsi 'alâ Elsineti'n-Nâsi,** C. 1. s. 480, h. 1282.

141 Aclûnî, **age.**, C. 2. s. 113, h. 1835.

142 Aclûnî, **age.**, C. 1. s. 147, h. 381.

143 Aclûnî, **age.**, C. 2. s. 214, h. 2123.

144 Aclûnî, **age.**, C. 2. s. 226, h. 2159.

men māte mine'l-ʿışḳı feḳad māte şehīdā: Hadis, şu şekilde de geçmektedir: ***men ʿaşaḳa fe-ʿaffe fe-keteme fe-māte māte şehīden***[145]: "Kim ki âşık oldu, iffetli oldu ve aşkını gizledi, öldüğünde şehit olarak öldü." (G. 5/2).

2. 2. 3. Bazı Dinî Unsurlar

1. **Allah**: Şair Allah'tan bahsederken şu kelimeleri kullanmıştır: "*Allāh, Rabb, Rabbü'l-ʿālemīn, Ḫaḳ, Ḫudā, Hüdā, ilāhī, ḳāḍīü'l-ḥācāt, Mevlā, ṣāniʿ-i pāk, sulṭān-ı kerem, Teʿalā, Yezdān*". Ayrıca Allah'tan bahsederken şu ifadelere de başvurmuştur:

Allāhu ḫayru'l-fātiḥīn: "Allah fethedenlerin en hayırlısıdır." (G. 189/4).
ilāhe'l-ʿālemīn: "Âlemlerin yaratıcısı olan Allah" (G. 165/7).
lā ilāhe illa'llāh: "Allah'tan başka ilah yoktur." (K. 1/1).
sübḥāne Rabbiye'l-aʿlā: "Büyük Rabbim her türlü kusurdan münezzehtir." (G. 4/5).

2. **Peygamber**: Şair, Hz. Muhammed'i zikrederken ise şu kelimeleri kullanmıştır: *Aḥmed-i muḫtār, Muḥammed, Muṣṭafā, sulṭān-ı rüsul, ḫayru'l-beşer, nebīyyu'llāh, şefīʿu'l-müẕnibīn.*

Tevhîd, münâcât, na'ت gibi genellikle kaside nazım şekliyle yazılacak konular gazel ile de yazılabilir. Bu şekilde yazılmış gazellere *na't gazel* denir.[146] Na'ت gazeller Hz. Muhammed ve dört halifeyi övmek için yazılmıştır. *Divan*'da yer alan 32. ve 121. gazel na'ت türündendir. Her iki gazelde de Hz. Muhammed övülmektedir. 121. gazel şu şekildedir:

ḥaḳḳuñda didi o ṣāniʿ-i pāk
levlāke lemā ḫalāḳtu'l-eflāk

ebr-i siyeh oldı sāyebānun
ey mihr-i münīr-i burc-ı levlāk

---

145 Aclûnî, **age.**, C. 2. s. 345, h. 2538.

146 Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, s. 151.

ben baḥr-ı ḥaḳīḳat olduġumçün
çeşm ü lebüñ oldı ḫuşk u nemnāk

sīneñde senüñ yoġ idi kīne
ḥāşā k'ola gülşende ḫāşāk

ḳadr ile olurdı yiri eflāk
yoluñda senüñ şu kim ola ḫāk

ʿışḳına anuñ kim içse Cāmī
zehr olsa olurdı nūşı tiryāk

3. **Kıyamet**: Kıyamet, divan şairleri tarafından daha çok alametleri hususlarında ele alınmıştır. İslam tarihi hakkında kaynak eser kabul edilen çalışmalarda kıyamet alameti olarak zikredilen hususlardan fitnelerin fazlalaşması ile güneşin batıdan doğması[147] hadiseleri *Câmî Divanı*'nda bulunmaktadır:

n'ola her ḫūbuñ gelürse āḫir-i ḥüsninde ḫaṭṭ
***fitneler peydā olur** çünkim ola āḫir zamān* (G. 160/3)

ʿārıżuña ʿārıż olaldan bu ḫaṭṭ-ı müşg-bār
***fitne-i aḫir zamānı** gördi herkes āşkār* (G. 59/1)

mülk-i cān ḳaṣdına leşker çekdi ṣaf ṣaf ḫaṭṭ-ı yār
*her ṭarafdan ẓāhir oldı **fitne-i āḫir zamān*** (G. 164/3)

seyr-i aḳşam eylesek ey serv-ḳāmet māhveş
*ṣanuram ḳopdı ḳıyāmet **ṭoġdı maġribden güneş*** (G. 98/2)

***fitne-i devr-i zamān** āfet-i dünyā olmış*
ey göñül ruḫları devrinde anuñ bu ḫaṭ u ḫāl (G. 142/5)

147 Yusuf Şevki Yavuz, "Kıyamet Alâmetleri", **TDVİA**, C. 25, s. 523a.

4. Duaların Kabul Olması: Divan şiirinde âşık, sevgilisine kavuşmak yani vuslat istemiştir. Bu vuslatın olması için Allah'a dualar eder. Şair, Kâbe göründüğünde, seher vaktinde ve yağmur yağdığı zaman duaların kabul olacağını söyleyerek kendi duasının da kabul olmasını istemektedir:

göricek rūyuñ n'ola vaṣluñ temennā eylesem
Kaʿbe görindükde olur**mış **duʿālar müstecāb (G. 12/5)

oḳa ṭutsa ġamzeler vaṣluñ temennā eylerem
her ḳaçan bārān ola olur duʿālar müstecāb (G. 14/3)

kesme āhı Cāmiyā çek her seḥer eyle duʿā
*kim **olur vaḳt-i seḥerlerde duʿālar müstecāb*** (G. 18/7)

5. Dinden çıkma: Divan şiirinde din, iman ve küfür ile birlikte ele alınmıştır. Sevgilinin yüzü mushaf, ayva tüyleri ise rengi sebebiyle küfür olarak tasavvur edilmiştir.[148]

ḫaṭṭ-ı ḫaddüñ kāfir oldı kes başın virme mecāl
muṣḥafa ayaḳ baṣanlar dīnden īmāndan çıḳar (G. 77/2)

Şair, beyitte yüzü Mushaf olarak düşünmüş, ayva tüylerini ise Mushaf'a (yüz) ayak basan birisi olarak değerlendirmiştir. Mushaf'a ayak basanın ise dinden çıkacağını söylemiş ve ayva tüylerini mürtet addetmiştir. Dinden çıkana mecal vermemek ve başını kesmek gerektiğini de ifade etmiştir.

6. Cennet ve Cehennem: *Câmî Divanı*'nda cennet şu kavramlarla ele alınmıştır: *cennāt-i ʿadn* (G. 165/2), (G. 189/1), *cennāt-i ḫaḳ* (K. 1/13), *cennet-i ḫuld-i berīn* (G. 165/5), *cennetü'l-me'vā* (G. 1/5).

Eserde cehennem ise şu kavramlar etrafında değerlendirilmiştir: *cehennem, heyzüm-i dūzaḫ, duzaḫ celāli, zebāne*. Ayrıca beddua olarak da bu kavram kullanılmıştır: ***fī'n-nāri fi**'s-saḳar*: "Cehenneme gitsin." G. 55/1.

148 Cemal Kurnaz, **Hayâli Bey Divânı'nın Tahlili**, s. 81.

2. 3. Dil ve Anlatım Özellikleri

XVI. yüzyılda Fuzûlî, Bâkî, Hayâlî Bey gibi yetenekli şairler yetişmiş, divan şiirine ilgi bir önceki yüzyıla göre artmıştır. Bu yüzyılda divan şairlerinin dilindeki Arapça, Farsça kelimeler bir önceki yüzyıla göre artmış, şairler üç, dört Arapça ve Farsça kelimeden oluşan tamlamaları kullanmaya başlamıştır. Edebî faaliyetleri daha çok XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait olan Câmî'nin dili dönemine göre sade bir görünümdedir. Arapça, Farsça kelimeler *Divan*'ında görülse de dili ağır ve tumturaklı değildir. Eserde Farsça tamlamalar genellikle iki kelimeden oluşmaktadır. Üç ve daha fazla kelimeyle yapılan tamlamalara çokça rastlanmaz. *ʿaks-i zerd-i rūy-ı ʿāşıḳ, āşyān-ı zāġ-ı dehr, ḥabāb-ı cām-ı miḥnetdür* gibi üç ve dört yabancı kelimeden oluşan Farsça tamlamalar sayıca azdır. Bunun yanında Türkçe kelimelerin ağırlıkta olduğu sade dil yapısındaki beyitleri ise oldukça fazladır:

hey ne ḥāletdür bu kim ey gözlerüm nūrı seni
biñ naẓar görsem ṣanuram görmedüm hīçbir naẓar (G. 68/2)

bitmez yüregüm yāreleri işler oñulmaz
ṣabr eyleyelüm çāre nedür bitmez iş olmaz (G. 94/1)

didüm dil gitdi vü sevdāyī oldum
didi eksüklinüñ nesine nāmūs (G. 96/2)

2. 3. 1. Yazılışlarında Farklılık Bulunan Kelimeler

Câmî Divanı'nda bazı kelimelerin sözlüklerde bulunan şekillerinden farklı yazılışlarının olduğu görülmektedir. Bu kelimeler şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Yazımı ikilik gösteren kelimeler

İki hatta üç çeşit yazımı olan kelimeleri *Divan*'da görmek mümkündür. Eserde 2 defa *ṭopṭolu*, 4 defa *ṭopṭolı*, 1 defa da *ṭobṭolı* yazılışı bulunmaktadır. Ayrıca iki farklı şekilde yazılan şu kelimeler de eserde tespit edilmiştir: *altunlu, altınlı*;

ʿamber, ʿanber; ayaġ, ayaḳ; barmaġ, barmaḳ, benek, beñek; birāẕer, birāder; çoġ, çoḳ; ılduz, yılduz; muṣṭafī, muṣṭafā; tūbī, tūbā.

2. Özgün hâlinden farklı yazılan kelimeler

Divan'da, içinde hemze (ء) bulunan Arapça kelimelerin hemzeleri y'li (ى) olarak yazılmıştır. Arapça kelimelerin özgün hâlllerinde bulunan hemzenin Türkçe söylenişine daha uygun olan y'li şekli *Divan*'da tercih edilmiştir: (*mā'il, māyil*; *dā'ir, dāyir*; *ḳā'im, ḳāyim*). *Divan*'da bazı kelimeler ise sözlüklerde geçen şekillerden farklı yazılmıştır: Far. *tīz* (تيز) olan kelime *tiz* olarak (Kt. 10), Ar. *muṣṭafī* kelimesinin son harfi y'siz (ى) olarak elif'li (ا) şekliyle *muṣṭafā* olarak yazılmıştır. (G. 210/3) Yine Far. *birāder* kelimesi *birāẕer* olarak yazılmıştır. (Kt. 33)

3. Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe kelimelerin tamlama yapılması

Câmî, bazı gazellerinde Türkçe kelimelerle Farsça tamlamalar da oluşturmuştur: *seyr-i aḳşam* (G. 98/1), *seyyāre-i yaşum* (G. 127/2), *būy-ı ṣaçuñdan* (G. 184/2), "*ġılāf-ı ala*" (G. 217/2). Bu tamlamalarda "akşam", "yaş", "saç", "ala" kelimeleri Türkçe kökenlidir.

23. gazelin mahlas beytinde ise *Cāmī-i miskīn* tamlamasında fazladan bir (ى) yazılmıştır.

4. Ekli hâli farklı yazılan kelimeler

Eserde *vir-* fiilinin emir kipi olan *vir* (ور) olarak yazılmıştır (G. 146/2). Bu kelimenin (وير) olarak yazılması dönemin imlasına göre daha uygundur. Ayrıca *di-* fiilinin geniş zaman kipi (در) olarak yazılmıştır (G. 55/4). Bu kelimenin de (دير) olarak yazılması imla açısından daha uygun olanıdır. Ar. *cümleten* kelimesi tenvinli olarak (جملتاً) yazılması gerektiği hâlde kafiye zaruriyetinden (جملتن) olarak yazılmıştır (G. 163/3). Yaygın olarak *baña* (بكا) şeklinde yazılan kelime (بكه) şeklinde (G. 61/2). altın anlamındaki *zer* (زر) kelimesi (ذر) şeklinde *Divan*'da (G. 219/1) yazılmıştır.

Divan'da Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler dışında 2 Rumca ve 2 Moğolca kelime de kullanılmıştır. Söz konusu Rumca kelimeler *üsküf* ve *efendi* iken Moğolca kökenli kelimeler *nöker* ile *cıda*dır.

Câmî, Arap harflerinin şekillerini sevgilinin özelliklerinden bahsederken çokça kullanır. Bir beytinde sevgilinin kirpiklerden bahsederken en çok "yâ" ve "râ" harflerinin kullanıldığını söyler:

geh ***yā*** *diyü vaṣf eylediler ḳāşuñı geh* ***rā***
vallāhi yaraşur ne dinülse aña ***yārā*** (G. 10/4)

Bu beyitte "yārā" kelimesini tevriyeli kullanan şair hem "ey yâr" hem de " kaşına yâ da râ da denilse yaraşır" demek istemektedir.

Sevgilinin ağzının "mim" harfine benzetilmesinin yanlış olduğunu söyleyerek onun birtakım noktalardan ibaret olabileceğini düşünmektedir.

mīm dirse dil dehān-ı dil-bere eyler ġalaṭ
kim ider taḥḳīḳ-i cins ḥarf midür yā ***nuḳaṭ*** (G. 102/1)

Sevgiliden ayrı olmanın verdiği aşk acısı şairin boynunu bükmüş âdeta "nun" harfine çevirmiştir:

bār-ı hicrān bükdi Cāmī ḳaddini ***nūn*** *eyledi*
gör ne ḳıldı ey ḳaşı yā āḫir-i hicrān aña (G. 3/6)

Şair, *ḫūrşīd* kelimesinin sonunda bulunan "dal" harfini hattın/ayva tüyünün sevgilinin yanağına düşmesiyle oluşturduğu şekille ilişkilendirmiştir.

āḫir-i ḫūrşīde yazılmış ṣanasın dāldur
gird-i ruḫsāruñda ḫaṭṭuñ kim ṭutupdur şekl-i dāl (G. 148/3)

Câmî, eserinde Arapça sözleri, ayet ve hadisleri kullanmış, iktibaslar yapmıştır. 189. gazelin her beytinde ayet kullanmıştır. Hatta bir mısra iki farklı ayetten meydana gelmektedir: Söz konusu gazel şu şekildedir:

ʿarż-ı ʿārıż eyleyüp ʿuşşāḳa dir ol nāzenīn
hāẕihi cennātü ʿadnin feʾdẖulūhā ẖālidīn

ravża-i ẖüsnünde laʿli kevs̱erini göricek
teşne diller didiler kim niʿme ecrüʾl-ʿāmilīn

irmeyenler rūz-ı vaṣla şām-ı fürḳatden çıḳup
nicesi mesrūr olalar biʾse meʂveʾl-kāfirīn

yedi bābı geçmege sālik bülend it ẖimmetüñ
fetẖ-i bāb olmaz dime allāhu ẖayruʾl-fātiẖīn

Cāmiyā meyl itmeyüp hergiz nuḳūş-ı ʿālem
gözleyüp naḳḳāşını di lā-uẖibbuʾl-āfilīn

Bu beyitteki *hāẕihi cennātü ʿadnin* Tâhâ suresi 76. ayette *feʾdẖulūhā ẖālidīn* ise Zümer suresi 73. ayette geçmektedir. Câmî, bu iki ayeti aynı anlam etrafından birleştirerek kullanmıştır. Gazelin 2. beytinde geçen *niʿme ecrüʾl-ʿāmilīn,* 3. beytinde *biʾse meʂveʾl-kāfirān* Zümer suresinde sırasıyla 73 ve 74. ayetlerdir. Gazelin 4. beytinde iktibas edilen *allāhu ẖayruʾl-fātiẖīn* A'râf suresinin 89. ayetinde, gazeldeki son beyitte geçen *lā-uẖibbuʾl-āfilīn* ise En'âm suresinde geçen 76. ayettir.

Câmî Divanı'nda deyimlere, ikilemelere çokça yer verilmiş, atasözü vecize, inanç ile ilgili pek çok söz kullanılmıştır. Bu sözler şu şekildedir:

2. 3. 2. Deyimler

Câmî Divanı'nda tespit edilen deyimler ve bunların bulundukları beyit numaraları şöyledir:[149]

ağzın ara-: (G. 40/4)

[149] Deyimler için Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük 2011**, Süreyya Ali Beyzadeoğlu, vd., **Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)** ile Şinâsî, Ebuzziyâ, **Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye** eserlerinden yararlanılmıştır.

ʿalāḳası ḳalma-: (G. 95/2)

alnı açıḳ yüzi aḳ: (G. 53/2)

araya al-: (G. 6/2)

ayaġ götür-: (G. 111/3)

ayaḳ baġı: (K. 2/27)

ayaḳ ṭola-: (G. 237/3)

baş açıḳ yalıñ ayaḳ: (G. 124/2)

baş üzre yir it-: (G. 223/5)

baş vir-: (G. 150/6)

başdan aş-: (G. 169/3)

başdan çıḳ-: (G. 70/2)

başına tāc it-: (K. 3/20)

baş ḳaldur-: (G. 115/3, G. 172/3)

beñzi ṣarar-: (G. 79/2, G. 129/1)

bir ṭut-: (G. 175/4, G. 225/7)

cāndan ḳaṭʿ-ı ümmīd it-: (G. 95/2)

cānı aġzına gel-: (G. 113/4)

cānına cān ḳatıl-: (G. 28/5)

cānına ṣu sepil-: (G. 22/3)

çañına od dıḳ- (G. 9/4)

dāma düş-: (G. 76/5)

dehen-i ʿāma düş-: (G. 76/4)

derde giriftār it-: (G. 140/3, G. 224/5)

dil baġla-: (G. 44/3)

dil vir-: (G. 65/5, G. 198/3)

el ṣal-: (K 4/24, G. 147/4)

elden düş-: (G. 136/1)

ele gir-: (G. 120/5)

elem çek-: (K. 2/25)

elinden geleni dirīġ eyleme-: (G. 112/2)

fetīlesin yaḳ-: (G. 108/8)

ġāret eyle-: (G. 229/3)

gögsin ger-: (G. 114/1)

göz deg-: (G. 177/4)

göz dik-: (G. 105/2, G. 188/2)

göz elden çıḳ-: (G. 192/5)

göz ḳarart-: (G. 6/3, G. 69/5)

gözden ṣaḳın-: (G. 53/2)

gözin aç-: (G. 27/3, G. 34/3)

gözine çöpçe görünme-: (G. 22/6)

gözlerine ḳara ṣu in-: (G. 197/3)

gülüp oyna-: (K. 4/34, G. 107/7)

ḥayrān ḳal-: (G. 220/4)

ḳan aġla-: (K. 2/23, G. 13/3, G. 81/3, G. 127/3, G. 167/4, G. 167/5)

ḳan bahāsı: (G. 185/5)

ḳanına gir-: (G. 84/4)

kehden dāneyi ayır-: (G. 234/6)

kellesi ḳız-: (K. 4/15)

kendinden geç-: (G. 107/6)

ḳulaḳdan ʿāṣıḳ: (Kt. 18)

naḳş-ı dīvār ol-: (G. 57/2)

odlara yaḳ-: (G. 69/1, G. 225/3, G. 236/1)

ṣu gibi ezber oḳu-: (G. 176/6)

ṭāḳatı ṭāḳ ol-: (G. 70/3)

ṭaşı ṭaş üzre ḳo-: (G. 13/2, G. 152/3)

ten ü tenhā ḳal-: (G. 5/3)

uç vir-: (G. 2/3)

üstine lerzān ol-: (G. 84/2, G. 172/2)

vird-i zebān idin-: (K. 4/11)

yalıñ ḳılıç: (G. 107/3)

yanmaḳ yaḳıl-: (K. 4/38, G. 36/5, G. 166/1, G. 174/4, G. 187/7, G. 198/3)

yarım aġız: (G. 8/6)

yaşda ḳurıda ḥāżır: (G. 111/5)

yile vir-: (Mh. 1/4, G. 66/1, G. 66/6, G. 81/5, G. 220/1)

yir bul-: (G. 219/2)

yirden yire çal-: (G. 226/5)

yire geç-: (G. 90/2)

yire gir-: (G. 10/5)

yire ṣaç-: (G. 159/5)

yirin bekle-: (G. 31/6)

yoḳ yire: (G. 104/5, G. 137/4, G. 137/5)

yoldan çıḳar-: (G. 160/2, G. 224/2)

yüz bul-: (G. 70/2)

yüz döndür-: (G. 14/1)

yüz sür-: (G. 2/6, G. 32/2, G. 233/4)

zebān-ı ḥālile söyle-: (Mh. 1/1)

zı̄r ü zeber it-: (G. 58/1)

2. 3. 3. Atasözleri

Câmî Divanı'nda geçen atasözleri Türkçe ve Arapça olarak iki kısımda incelenmiştir.

Divan'da geçen Türkçe atasözleri şu şekildedir:

1. Belasız baş olmaz.[150]

dime cām-ı mey encāmında ey dil derd-i ser çekdüm
belāsuz baş olmaz *bu meṣeldür olıgör ḳāni'* (G. 104/3)

2. Bitmez iş olmaz.[151]

bitmez yüregüm yāreleri işler oñulmaz
ṣabr eyleyelüm çāre nedür ***bitmez iş olmaz*** (G. 94/1)

3. Kişi ettiğini bulur.[152]

bir ġamzesi ḳattāli bulup sevmiş o ḫūnī
ṣanmañ *ki* ***kişi*** *kişiye* ***itdügini bulmaz*** (G. 94/3)

ḥüsnüñe maġrūr olup cevr eyleme 'uşşāḳa sen
itdügin bulur kişi *dirler meṣeldür sevdigüm* (G. 153/2)

4. Sabr ile koruk helva olur.[153]

ṣabrile *gerçi* ***ḳoruḳ ḥelvā olur*** *dirler velī*
şuña acır yüregüm kim ḳalmadı ṣabr u ḳarār (G. 36/4)

5. Şöhret âfettir.[154]

bulaldan 'ışḳa şöhret beni ġam öldürür her dem

---

150 Kâdı-zâde Mehmed İlmî, **Durûb-ı Emsâl**, s. 159b, 25 b.

151 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 49b, m. 1019.

152 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 153b, m. 3514, Şinâsî, Ebuzziyâ, **age.**, 390, m. 3096.

153 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 187b, m. 4376.

154 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 205a m. 4797.

anuñçün Cāmiyā dirler meşeldür ***şöhret āfetdür*** (G. 34/7)

Divan'da geçen Arapça atasözleri ise şu şekildedir:

1. El-kâssu la-yuhibbu'l-kâs[155] (= Hikâyeci hikâyeciyi sevmez.)

maḥallüñ itleri sevmezse Cāmi'yi n'ola kim
bu rūşen oldı ki ***el-ḳāṣṣu lā-yüḥibbu'l-ḳāṣ*** (G. 96/5)

2. Es-sabru miftâhu'l-ferec[156] (= Sabır mutluluğun anahtarıdır.)

ey göñül irse ḫavādiṯden ḫarac
ṣabr ḳıl ki ***es-ṣabru miftāḥu'l-ferec*** (Mf. 9)

3. Hayru'l-umûri evsatuhâ[157] (= İşlerin hayırlısı orta olanıdır.)

ġayrıyı ḳo rişte-i cānı kemer it biline
çünki buyurıldı göñül ***ḫayru'l-umūr*** *olur* ***vasaṭ*** (G. 99/2)

4. Men cerrebe'l-mücerreb ḥallet bihi'n-nedâme[158] (= Kim denenmiş olanı denerse pişman olur.)

ḍarbü'l-meşel olubdur ʿālemde ḫāṣṣ u ʿāma
men cerrebe'l-mücerreb ḫallet bihi'n-nedāme (Mf. 2)

5. Küllü sirrin câveze'l-isneyni şâʿ[159] (= İki kişiyi aşan her sır yayılır.)

eşk-i çeşm ü reng-i çihre ʿışḳumı fāş eyledi
ḫoş dimişler ***küllü sirrin cāveze'l-iṯneyni şāʿ*** (G. 106/4)

6. El-mikṯāru miḫẕār (= Çok konuşan boş konuşur.)

---

155 Krş. Mehmed Çavuşoğlu, **Helâkî Dîvan**, G. 72/4.

156 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 187b, m. 4377.

157 Beyzadeoğlu, vd., **age.**, s. 116b, m. 2572.

158 Krş. Yaşar Akdoğan, **Ahmedî Dîvân**, G. 577/2.

159 Krş. Ozan Yılmaz, **Necâtî Bey Dîvânı**, G. 262/5.

maḥalsüz eyleme güftārı tekrār

dimişlerdür ki ***el-mikṣāru miḫẓār*** (Mf. 1)

2. 3. 4. Aruz Uygulamaları

Her şair bu tür aruz uygulamalarına başvurur. "A", "i" ve "u" ünlülerinin dışında "e", "ı", "ö" ve "ö" seslerinin imalesi kusur sayılır. Zihaf örnekleri de makul ve makbuldür. Kelime sonlarındaki nisbet i'lerinin zihaflı okunması pek yaygındır.

Câmî'nin şiirlerinde bazı aruz uygulamaları da görülmektedir. İmale ve zihaf bunların başında gelir:

1. **İmale**: Kapalı hece gereken yerlerde açık hecenin uzatılarak okunmasıdır.[160] Türkçe kelimelerde uzun ünlü olmadığı hâlde Türkçe kökenli kelimelerin uzun okutulması bu uygulamadandır.

sāḳī-i ʿışḳuñ elinden bir ayaḳ nūş eyledüm

başdan ***bu*** *ġuṣṣa-i dehri ferāmūş eyledüm* (G. 155/1)

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün vezniyle yazılan bu beyitte Türkçe kökenli kelime olan *bu*, vezin gereği uzun okunmalıdır. Yine beyitte geçen iki kapalı heceden oluşan "başdan" sözünün ilk hecesi vezin gereği medli okunmalıdır.

gūyiyā bir ***keşti****dür dünyāyı geşt eyler müdām*

ʿaks-i ebrūsı nigāruñ dīde-i pür-ābda (G. 195/3)

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün vezniyle yazılan bu beyitte geçen *ebrūsı* kelimesinin son hecesi kısa hecedir. Bu hece vezin gereği uzun hece gibi okunmalıdır.

2. **Zihaf**: Kapalı veya uzun ünlüyle biten hecenin açık hece gibi kısaltılarak okunmasıdır.[161]

---

160 Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, s. 13.

161 Dilçin, **age.**, s. 14.

gūyiyā bir ***keştī****dür dünyāyı geşt eyler müdām*
ʿaks-i ebrūsı nigāruñ dīde-i pür-ābda (G. 195/3)

Bu beyitte *keştī* kelimesi vezin gereği *keşti* olarak kısa okunmaldır. Yani bu kelimede zihaf yapılmalıdır.

3. **Medd**: Sonu bir uzun ünlü veya kapalı olarak biten hecenin imaleden biraz daha uzun okunmasıdır.[162]

gitdi aḳlum ***başdan*** *bir gevher-i nā-yāb içün*
eşk-i çeşmüm mevc urur deryā gibi cūş eyledüm (G. 155/3)

Yine *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* vezniyle yazılan bu beyitte iki kapalı heceden oluşan "başdan" sözünün ilk hecesi vezin gereği medli okunmalıdır. Türkçe kökenli ve tek heceli *baş* kelimesi bir buçuk heceli olarak değerlendirilmelidir.

162 Dilçin, agy.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Metnin Kuruluşu ile İlgili Açıklamalar

1. *Divan*'da okunamayan bazı yerler, metin tamiri yoluyla beytin anlamı ve vezni dikkate alınarak tamamlanmaya çalışılmıştır. Metinde bulunmayıp daha sonra ilave edilen bölümler [] köşeli ayraç içinde verilmiştir.

2. *Divan*'da bulunan 2 ve 3 numaralı kasideler, Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 314'te de geçmektedir. Söz konusu şiirler edisyon kritik yöntemiyle gösterilmiştir. Ayrıca Kâf-zâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-Eş'ār* eserinde geçen Câmî'nin şem' redifli kasidesindeki beyitler, *Divan* ile karşılaştırılmış, farklar dipnotta gösterilmiştir.

2. Metinde anlam bakımından yanlış yazılan kısımlar ve okunamayan bazı yerler dipnotta gösterilmiştir. Anlam bakımından belirsizlik olan, okunamayan veya eksik yerler altı çizili olarak (____) gösterilmiştir.

3. Metinde özel adlar dışında küçük harf kullanılmış, özel adlardan sonra gelen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılmıştır.

4. Vezin gereği uzun veya kısa okunması gereken kısımların çeviri yazı ile imlasına dokunulmamış, bu kısımlar özgün yazılışları ile gösterilmiştir.

5. Gazellerde kafiye harfinin değişikliği yazmada gösterilmemiştir. Bu değişiklikler tarafımızca köşeli ayraç içinde gösterilmiştir. Ayrıca yazmada her varağın numarası da a ve b şeklinde sayfanın en soluna köşeli ayraç içerisinde yazılmıştır.

6. Yazmada şiirlerin başlıkları yazılmamıştır. Yazılmayan bu başlık kısımları, ilgili bölüme, tarafımızca "kasâid", "gazeliyât", "müseddes", "muhammes", "murabba'", "kıt'aât" ve "müfredât" olarak köşeli ayraç içinde verilmiştir.

Çeviri Yazı Alfabesi

ا	a, e
آ	ā, a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s̲
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̲
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ

ف	f
ق	ķ
ک	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ū, ü, v
ه	h, a, e
ی	y, ī

Câmî Divanı'nın Çeviri Yazılı Metni

dīvān-ı Cāmī raḥmetullāhi ʿaleyh

[**kasâid**]

1

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[1b] 1 ṣır ne deñlü olursa cünd-i günāh
leşker-i *lā ilāhe illa'llāh*

2 tāc-ı islāma zīb ü zīverdür
gevher-i *lā ilāhe illa'llāh*

3 mülk-i vaḥdetde şāh-ı ʿādildür
server-i *lā ilāhe illa'llāh*

4 şeh-i gerden-firāz olanlar olur
çāker-i *lā ilāhe illa'llāh*

5 şāh ider ḳanḳı bendeye ki ola
naẓar-ı *lā ilāhe illa'llāh*

6 ṣıdḳ u himmetle bağla cān biline
kemer-i *lā ilāhe illa'llāh*

7 dağıdur biñ olursa zāġ-ı hevā
ḫacer-i *lā ilāhe illa'llāh*

8 deldi bağrını ehl-i şirk olanuñ
ḫançer-i *lā ilāhe illa'llāh*

9 maṭlaʿ-ı nūr-ı vaḥdet-i Ḥaḳ'dur

ġāver-i *lā ilāhe illa'llāh*

10 ʿālem-i ẓulmeti münevver ider
ḳamer-i *lā ilāhe illa'llāh*

11 gösterür rāhı cümle güm-rāha
aḫter-i *lā ilāhe illa'llāh*

[2a] 12 iledür Kaʿbe-i murādāta
reh-ber-i *lā ilāhe illa'llāh*

13 der-i cennāt-ı Ḥaḳ'da ḫoş serīr
zīver-i *lā ilāhe illa'llāh*

14 yaġsa ḫāk-i siyāh olur gülşen
maṭar-ı *lā ilāhe illa'llāh*

15 bāġ-ı tevḥīd-i Ḥaḳ'dan irdi bize
s̱emer-i *lā ilāhe illa'llāh*

16 virdi ehl-i me̱zāḳa le̱ẕzet-i ẕevḳ
şeker-i *lā ilāhe illa'llāh*

17 ḳıldı ʿālem meşāmmını ḫoş-bū
ʿanber-i *lā ilāhe illa'llāh*

18 ins ü cān bezmini muʿaṭṭar ider
micmer-i *lā ilāhe illa'llāh*

19 bezm-i vaḥdetde Cāmiyā içelüm
sāġar-ı *lā ilāhe illa'llāh*

20 müjde virdi ḳamu günehkāra
ḫaber-i *lā ilāhe illa'llāh*

21 ḥāṣılı ṭopṭolu ş̲evāb-ı cihān
defter-i *lā ilāhe illa'llāh*

2

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ey ki sensin ḥażret-i sulṭān-ı dı̄vān-ı ḳıdem
ʿarṣa-i eflāke ḳurduñ bı̄-sütūn[163] ʿālı̄-ḫiyem

2 yoġ[164] iken ol dimek ile oldı bunca kāyināt
eyledüñ ḫalvet-sarāy-ı ünsüñe[165] gūyā ḥarem

[2b] 3 ṣubḥ u şāmı eyledüñ iki serā-perde aña
tā risālet mesnedinde ola Aḥmed muḥterem

4 şāhid-i dünyāya gūyā rūy u mūy olmış durur
gice vü gündüzde olan zı̄net-i nūr u ẓulem

5 āf-tāb-ı künh-i z̲ātuñdan e̲ser yoḳ z̲errece
virmedi māhiyyetüñden bir ḫaber bunca ümem

6 cümle-i ʿālem şarāb-ı şevḳıla mest-i elest
feyż-i cūduñdan olupdur baḥr u ber ġarḳ-ı niʿam

7 bezm-gāhı raḥmetüñüñ bādesi āb-ı ḥayāt
cāmına nisbet sifāl-ı bı̄-bahādur cām-ı Cem

8 yiridür çarḫa girerse şevḳıla eflāk kim[166]
ṣubḥ[167]-ı ṣādıḳ gibi mihrüñden[168] urur her z̲errе dem

---

163 "bı̄-sütūn": VT'de: "ḳadr-ile".

164 "yoġ": VT'de: "yoḳ".

165 "ünsüñe": VT'de: "ünsüñi".

166 "eflāk kim": VT'de: "eflāk-i nüh".

9 naḳş-ı mihrüñ levḥ-i cāna yazmaġa altun ile
āf-tāb u şaʿşaʿa oldı devāt ile ḳalem

10 āstān-ı ʿizzete lāyıḳ degül derbān ola
pādşāh-ı Rūm ile ḫāḳān-ı Çin şāh-ı ʿAcem

11 yār ile aġyāra irse luṭf[169] u ḳahruñ n'ola kim
nefʿ ü żarr ismine maẓhar düşdi çün tiryāk ü sem

12 kimisi bī-renc bulur nice genc-i şāygān[170]
kimisi gözyaşın aḳıdur bulunca bir direm

13 gāh idersin ḫᵛāce-i dehri ġarīb u ḫᵛār u zār
geh[171] ḳılursun bir ġarībi ḫᵛāce-i ʿālī[172]-himem

14 sīnesi kūsın[173] dögüp āh-ı nedāmetler çeker
riḥlet itdükde cihāndan ṣāḥib-i ṭabl u ʿalem

15 ḳuluñ olup saña ḳulluḳ itmek ile faḫr ider
pādşāh-ı mihr-i rifʿat ḫüsrev-i encüm-ḥaşem

16 gerçi kim cürmin añup ḫavf üzredür her ḫāṣṣ u ʿām
ʿafv u raḥmet çünki ʿām ola günehkāra ne ġam

17 yā ilāhī ben ḳuluña eyle tevfīḳuñ refīḳ
ḳoma kim ʿışḳuñ yolında şöyle ser-gerdān ḳalam

---

167 "ṣubḥ": VT'de: "mihr".

168 "mihrüñden": VT'de: "luṭfuñdan".

169 "luṭf": VT'de: "cūd".

170 "nice genc-i şāygān": VT'de: "genc ü māl rāygān".

171 "geh": VT'de: "gāh".

172 "'ālī": VT'de: "vālā".

173 "kūsın": *Divan*'da: (كوكسن).

18 gönlümi āzāde eyle itmesin tesḫīr anı
ḫūb-rūlar çihresinde yazılan miskīn-raḳam

[3a] 19 levh-i cānda ḳalmasun[174] naḳş-ı dehān-ı dil-rübā
şol zamān k'ola vücūdum menzili kūy-ı ʿadem

20 rişte-i ümmīdimi kes tār-ı zülf-i yārdan
nice bir yil[175] gibi bu sevdālar içinde yilem

21 ḳıble-i kūyın ḳoyup miḥrāba māyil olmadum
gerçi oldı ḳāmetüm ebrū-yı cānān gibi ḫam

22 *festaḳim*[176] emriyle ṭoġruldup hidāyet rāhına
serv gibi bāġ-ı tevḥīd içre ḳıl s̱ābit-ḳadem

23 nice bir çāk-i girībān eyleyüp ḳan aġlayam
dāmen-i luṭfuñ ʿināyet ḳıl gözüm yaşın silem

24 dergehüñ sāyilleri merdūd u maḥrūm ola mı
çünki sensin ḳāḍiü'l-ḥācāt u sulṭān-ı kerem

25 aġlayu geldüm cihāna raḥmetüñden umaram
şād u ḫandān ola[177] rūḥum çekmeyem hergiz elem

26 ḫāme gibi rū-siyāh u ser-nigūn[178] ḳılma beni
cürmümi ʿafv eyleyüp ḫaṭṭ-ı ḫaṭāma çek ḳalem

27 uçucaḳ ḫākī ḳafesden[179] eyle dīdāruñ naṣīb

---

174 "ḳalmasun": VT'de: "ḳalmaya".

175 "yil": VT'de: "sāyil".

176 *Kur'an-ı Kerim*, Hûd 11, 112.

177 "ola": *Divan*'da: "gide".

178 "rū-siyāh u ser-nigūn": VT'de: "ser-nigūn u rū-siyāh".

179 "ḫākī ḳafesden": VT'de: "ḫāk-i ḳafesden".

sensüz ayaḳ[180] bağıdur cān mürġına[181] bāġ-ı irem

28 el yuyup Cāmī günehden gözlerüñ yaşın aḳıt
ola kim yüz ḳarasını pāk ide eşk-i nedem

29 her ne gelse cānib-ı Ḥaḳ'dan ḳabūl it cānile[182]
luṭf u ḳahrından daḫı söz söyleme hīç bīş ü kem

3

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 vaṣf-ı ẕāt-ı pāküñ itmek her kim eylerse ḫayāl
beñzer ol dīvāneye kim eyleye fikr-i muḥāl

[3b] 2 rūy-ı pür-nūruñ ola *ve'ş-şems*[183]den çünki murād
vaṣfuña kim ḳādir olur ey meh-i burc-ı cemāl

3 saña lāyıḳ medḥüñ itmek kimsenüñ ḥaddi degül
çünki meddāḥuñ ola ol ẕü'l-celāl-i lā-yezāl

4 ḳaṭredür ādem senüñ yanuñda ey baḥr-ı muḥīṭ
ẕerredür ʿālem özüñdür āf-tāb-ı lā-yezāl[184]

5 maẓhar-ı luṭf-ı Ḫudā'sın manẓar-ı nūr-ı Hüdā[185]
maʿden-i ʿilm ü kemāl u menbaʿ-ı ʿizz ü celāl[186]

---

180 "ayaḳ": VT'de: "ayaġ".

181 "mürġına": VT'de: "ḳuşına".

182 "cānile: VT'de: "cān ile".

183 *Kur'an-ı Kerim*, Şems 91, 1.

184 "lā-yezāl: VT'de: "bī-zevāl".

185 "Hüdā: VT'de: "Ḫudā".

186 "celāl: VT'de: "cemāl".

6 pādşāh-ı taḫt-ı *levlāk* olduñ ey nūr-ı ilāh
ʿālemüñ naẓm u niẓāmı buldı ẕātuñla kemāl

7 feyż-i maḥż-ı ḳudretinden[187] ẕāt-ı pāküñ eyledi
nāṣıb-ı dīn-i metīn u ḳāmiʿ-i küfr ü ḍalāl

8 eylemezdi olmasayduñ çeşmesār-ı muʿcizāt
ol gümüş barmaḳlaruñı lūle-i āb-ı zülāl

9 muʿcizātuñ gün gibi āfāḳı ṭutsa n'ola kim
eyledi şaḳḳu'l-ḳamer īmāsı ile bir hilāl[188]

10 *iz rameyte*[189] rezmgāhından bir avuç ḫāk alup
leşker-i aʿdāya ṣaçduñ oldı cümle pāy-māl

11 çün delālet eyledüñ ey şemʿ-i cemʿ-i enbiyā
nūruñ ile rūşen oldı hep ḥarām ile ḥelāl

12 lām-ı zülfeynüñ arasında elif ḳaddüñ görüp
ḥayretinden aʿlem u efṣaḥ olan olurdı lāl

13 ḳāmetüñ ol servdür kim yoḳdur anuñ sāyesi
ruḫlaruñ ol māhdur irmez aña naḳṣ u zevāl

14 maḳṣad-ı *levlāk* özüñdür maṭlab-ı aʿlā ṭapuñ
yir ü gök olmazdı ẕāt-ı pāküñ olmasa miṯāl[190]

[4a] 15 cevher-i cismüñ senüñ pinhān idelden dürc-i ḫāk
arayup bulmak diler dāyim felek ser-geşte-ḥāl

---

187 "feyż-i maḥż-ı ḳudretinden": VT'de: "feyż-i ẕāt-ı ḳudretüñden".

188 "īmāsı ile bir hilāl: VT'de: "īmāñile bedr hilāl".

189 *Kur'an-ı Kerim*, Enfâl 8, 17.

190 "miṯāl": *Divan*'da: "me'āl."

16 ḫalḳ-ı ʿālem buldı ẕatuñla sükūn ile ḳarār
ṣanasın kim arż-ı sākin ḳıldı evtād-ı cibāl

17 düşmenüñ ḥarfine barmaḳ başduñ anuñ ʿaksidür
levḥ-i mekteb-ḫāne-i çarḫ üzre engüşt-i hilāl

18 heyzüm-i dūzaḫ olur elde cıdası ʿāḳıbet
her kim itdiyse senüñle ḥaẓẓ-ı nefs içün cidāl

19 leyletü'l-miʿrāc bāġında nücūmından felek
buldı zīnet ṣan ḳaranfüllerle bir çīnī sifāl

20 başına tāc itdi naʿleynüñ şeb-i miʿrācda
ḳadrüñe nisbet bu eflāküñ yiri ṣaff-i niʿāl

21 *ḳāb̄e ḳavseyn*[191] ile *ev ednā*[192] iki başdan nişān
olsa n'ola çünki daḳduñ himmetüñ perrine[193] bāl

22 perlerin ṣaḳındı Cibrīl ol zamān oldı[194] varup
lī-ma ʿallāh[195] bezmine pervāne-i şemʿ-i viṣāl

23 itmedüñ arż u nücūm-ı çarḫa hergiz iltifāt
bulmadı raġbet yanuñda ẕerre deñlü mülk ü māl

24 dāyimā bāġ-ı bahār-ı ḫulḳuña[196] uġrar meger
k'ider[197] enfās-ı ṣabā[198] eṭrāfa ʿarż-ı iʿtidāl

---

191 *Kur'an-ı Kerim*, Necm 53, 9.

192 *Kur'an-ı Kerim*, Necm 53, 9.

193 "perrine": *Divan*'da: "tīrine".

194 "oldı": VT'de: "k'olduñ".

195 Hadis.

196 "ḫulḳuña": VT'de: "luṭfuña".

197 "k'ider": VT'de: "kim ider".

198 "ṣabā": VT'de: ṣubḥ".

25 selsebīl-i bāġ-ı cennetden bulur neşv ü nemā
n’ola ser-sebz olsa dāyim sebzezār-ı bāġ-ı āl

26 çār rükn-i aʿẓam oldı çār-yār-ı bā-girām
ḫāne-i dīn-i metīne n’ola irmezse zevāl

27 irdi bu yüzden kemāle pāydār olsa n’ola
nite kim oldı ḥurūf-ı çārile lafẓ-ı kemāl

28 ālüñe aṣḥābuña olsun ṣalāt ile selām
iḳtedeytüm[199] çarḫına her biri necm-i bī-miṣāl

29 yā nebīyya’llāh meded sensin şefīʿu’l-müẕnibīn
ḫāk-i ʿiṣyān içre ḫ^{v}ār u zār ḳaldum elüm al

[4b] 30 kişţzārı ʿömrümüñ[200] hergiz ţarāvet bulmadı
vaḳtidür ebr-i şefāʿatden yaġa āb-ı zülāl

31 ḳurʿaveş her yaña döndüm vaṣluñı fāl eyledüm
muṣḥaf-ı ruḫsāruñı aç ḳıl beni ferḫunde-fāl

32 ḥasret-i laʿlüñle Cāmī bendeñ ey dürr-i yetīm
ṣu yirine ḳan yaşıla yüzini eyledi al[201]

33 bendeñe yā Rab[202] su’āl olsa cevāba ḳādir it
ḳoma şöyle zār u ser-gerdān olam yevmü’s-su’āl

4

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

199 Hadis.

200 “ʿömrümüñ”: VT’de: “ʿömrümüz”.

201 “ṣu yirine ḳan yaşıla yüzini eyledi”: *Divan*’da: “eyledi çarḫ yemanisin dem-i eşk ile”.

202 “bendeñe yā Rab”: VT’de: “yā ḥabībа’llah”.

1 ʿarż ider her şeb ṭurup biñ şevḳıla envār şemʿ
gūyiyā oldı menār-ı Aḥmed-i muḫtār şemʿ

2 dūd u şuʿle ṣan yed-i beyżāyla s̱uʿbānıdur
muʿciz-i Mūsā'yı eyler dem-be-dem iẓhār şemʿ

3 rūşen eyler her gice *ānestü nāren*[203] sırrını
anuñiçün oldı manẓūr-ı *ūlü'l-ebṣār*[204] şemʿ

4 bir dil-āverdür duḫānından siyeh tel daḳınur
her ḳaçan başına giyse miġfer-i zerkār şemʿ

5 ṣanuram zencīr-i dūd ile çekilür göklere
her ne dem kim ola ejder gibi āteş-bār şemʿ

6 anuñiçün urdılar pāyine bend-i āhenīn
bī-sebeb dīvāneveş her dem güler aġlar şemʿ

7 cilveger ṭāvusa beñzer ẓulmet-i şeb fi'l-meş̱el
kim ider yir yir gül-i şeh-perlerin iẓhār şemʿ

8 oḳuyup vaṣf-ı ruḫuñla bezmi pür-şevḳ itmege
eylemiş bu maṭlaʿ-ı ġarrāyı istiḥẓār şemʿ

[5a] 9 bezm-i ḥüsnüñde ḳo yaḳsun ol iki ruḫsār şemʿ
meclis-ārādur efendim olıcaḳ tekrār şemʿ

10 cāmiʿ-i ḥüsnüñde cānā ruḫlaruñla ḳaşlaruñ
beñzer ol miḥrāba kim her cānibinde var şemʿ

11 sūre-i *nūr* u *duḫā*nı idinür vird-i zebān

---

203 *Kur'an-ı Kerim*, Tâhâ 20, 10. Neml 27, 7.

204 *Kur'an-ı Kerim*, Âl-i İmrân 3, 13. Nûr 24, 44,

zülf ü ruḫsāruñ ḫayālin eylese efkār şemʿ

12 ʿışḳ-ı yāre düşmeyince ġamdan āgāh olmadum
āteşe duş olmayınca olmadı bīdār şemʿ

13 şemʿ ü şuʿle hey'et-i ṣıfr u elif gösterdi çün
bir iken şevḳum n'ola on itse ey dildār şemʿ

14 rind-i şāhid-bāzdur kim gördügi meh-rūları[205]
aġzı ile şuʿlesinden ʿarż ider[206] dīnār şemʿ

15 kellesi ḳızduḳda meclis şöyle germ-ā-germ iken
şevḳuñ ile oda yaḳdı cübbe vü destār şemʿ

16 māyil-i ẓulm olmasun pāşā-yı ʿādil devridür
eylesin pervānesin yaḳmaḳda istiġfār şemʿ

17 ḥażret-i Dāvūd paşa mihr-i burc-ı maʿrifet
nūr-ı ʿadlinden olupdur yir yüzi hemvār şemʿ

18 ḥall idüp altun varaḳ bandırdı nevk-i ḫāmesin
eyledi nām-ı şerīfin yazmaġa iḥżār şemʿ

19 rūşen itdi mülk-i mıṣrı āf-tāb-ı ʿadlile
nite kim Şām illerin pür-nūr ider her-bār şemʿ

[5b] 20 ṣaġlu ṣollu ḳulları pervānelerdür ḫıdmete
oldı anlar arasında āṣaf-ı serdār şemʿ

21 āṣafā āṣār-ı luṭfuñdur ki rūz-ı ḥaşre dek
ide ḫāristān-ı dehri her gice gülzār şemʿ

---

205 "meh-rūları": Ḳāf-zāde Fā'iżī: *Zübdetü'l-Eşʿār*: "meh-rūlara".

206 "ʿarż ider": Ḳāf-zāde Fā'iżī: *Zübdetü'l-Eşʿār*: "gösterür".

22 mülk-i bezme şol Sikender’sin ki eyler ḳarşuña
şuʿleden āyīne-i gītī-nümā iẓhār şemʿ

23 her ne yirde bezm iderseñ ey bahār-ı maʿdelet
meclis olur gülşen-i cennet gül-i bī-ḫār şemʿ

24 daʿvet içün ḫᵛān-ı luṭfa olsa taḥrīk-i ṣabā
el ṣalar her cānibe mānend-i ḫᵛān-sālār şemʿ

25 izdiyād-ı ḳadrüñe her şeb berāt olsun diyü
şuʿleden zerrīn-nişān ile yazar ṭūmār şemʿ

26 düşmenüñ diler ayaġuñ tozına taʿẓīm içün
berḳ-ı şāmīden ḳumaş itmiş dürür iḥżār şemʿ

27 geymez idi gāh üsküf gāh zerrīn-şeb-külāh
olmasa ḳadrüñ serāyı içre hidmetkār şemʿ

28 sensin ol ʿālī-nişān kim destüñe alsañ kemān
būte eyler zer-külāhın tirüñe her-bār şemʿ

29 rezm içün leşker çeküp ger ʿazm-i şeb-ḫūn eyleseñ
şuʿle altun başlu sancaḳ ola sancaḳdār şemʿ

30 nīze-i sīmīnine altunlu demren eylemiş
ḳasdı bu kim düşmenüñle eyleye peygār şemʿ

31 gāh aġlar geh güler bezmüñde yüz biñ şevḳıla
luṭf u ḳahruñdan alupdur varısa aḫbār şemʿ

32 tāb-ı ḳahruñ gülsitāna düşse her gül nār olur
nūr-ı luṭfuñ bezme irse ʿarż ide gül-nār şemʿ

[6a] 33 merhem-i kāfūr ṣardılar[207] fetīl işler henūz
tīġ-i ḳahruñla olupdur şol ḳadar efgār şemʿ

34 sāye-i ʿadlüñ şeb-i ʿīd oldı ḫalḳ-ı ʿāleme
şād olup şevḳıla anuñçün güler oynar şemʿ

35 şöyle ʿādilsin ki māh u mihr rūz-ı ḥaşre dek
arayup bulmayalar miṣlüñ yaḳup her-bār şemʿ

36 sūr-i medḥüñ ḳaṣdına her beyti Cāmī bendeñüñ
baġladı bir naḫl-i zībā kim ucında var şemʿ

37 varıcaḳ aḥvālümi yansun yaḳılsun bezmüñe
itdüm anuñçün redīfin şiʿrümüñ hemvār şemʿ

38 ḳarşuma yanduñ yaḳılduñ diyü zār itme beni
yanmadan olmış degüldür çünki ḫᵛār u zār şemʿ

39 ṭabʿ-ı rūşendür beni yaḳan mezellet nārına
nite kim nūr u żiyāsıyçün yanar nāçār şemʿ

40 ḫās u ʿāmuñ ḥāline vāḳıfsın ey rūşen-żamīr
var mı bir maḥfil ki olmaz maḥrem-i esrār şemʿ

41 n'ola dil ġam günlerinde umsa nūr-ı himmetüñ
ʿayb olur mı gicelerde istemek bīmār şemʿ

42 gerçi kim çoḳdur çerāġuñ umaram ben bendeñi
ḫᵛāb-ı zilletden uyarup idesin bīdār şemʿ

43 himmetüñ nūrın ḳarīn it kim teraḳḳī eyleyem
olmadın nār ile hem-ser bulmadı envār şemʿ

---

207 "ṣardılar": Ḳāf-zāde Fā'iżī: *Zübdetü'l-Eş'ār*: "ṣarmışlar".

44 medḥüñe bir kerre aġız açsam ey ḫūrşīd-ḳadr
ṣubḥa dek eyler zebān-ı ḥālile tekrār şemʿ

45 ḳaṭre ḳaṭre görinen gözyaşı ṣanma kim ider
bezmüñe medḥ ü s̱enā güherlerin īs̱ār şemʿ

[6b] 46 meclisüñ olsun müzeyyen şāhid-i maḳṣūd ile
gice bezmine şeref virdükce şāhidvār şemʿ

47 ḳaṣr-ı ʿömrüñ şuʿledār itsin çerāġ-ı devletüñ
yaḳduġınca her gice bu ḳubbe-i devvār şemʿ

[**müseddes**]

1

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 gördüm çemende seyr ider ol serv-i ser-bülend
yanınca sāyeveş sürünür nice derdmend
nergis gözinden irmemek içün aña gezend
rengīn lebinde ḫāli ḳomış āteşe sipend
ol laʿl u bu ne müşg-i Ḫoten’dür didüm didi
cānuñda tāze dāġ-ı nihānuñ durur senüñ

2 Ḫıżr-ı zamāne var ise ḫaṭṭ-ı ʿiz̲ārıdur
āb-ı ḥayāt-ı lebleri cān çeşmesārıdur
çāh-ı z̲eḳan yanında anuñ bir pıñarıdur
yā ḥavż-ı dil-güşā yiri gülşen kenārıdur
yā āşyān-ı mürġ-ı çemendür didüm didi
bāġ-ı cinān içinde mekānuñ durur senüñ

3 dendānın añup aġlamadan çeşm-i eşk-bār

aġardı nite kim ṣadef-i dürr-i şāhvār
beñzetmek içün aña bināgūşın ol nigār
daḳındı gūşvāre-i rengīn u tābdār
[7a] yā Rab bu ne ʿaḳīḳ-i Yemen’dür didüm didi
kirpüklerüñ ucındaġı ḳanuñ durur senüñ

4 sünbüllerüñ ki bād-ı ṣabā itdi tār [u] mār
ḳıldı beni hevāyıla āşüfte rūzgār
yine dönüp olınca girih-gīr u tābdār
baḫt-ı siyehden oldı nice ʿuḳde āşkār
cān riştesinde bu ne şikendür didüm didi
göñlüñ ṣınuḳluġına nişānuñ durur senüñ

5 cām-ı lebüñ ki ṭopṭolı ṣāfī şarābdur
bu dāne dāne beñlerüñ anda ḥabābdur
yā şehd ü şekker üstine konmış zübābdur
yā ġonçadur ki jāleleri misk-i nābdur
ol ġonçada bu jāle nedendür didüm didi
ʿayn-ı sevād-ı dīde-i cānuñ durur senüñ

6 dil-bend olalı kākül-i ʿanber-feşānile
gelmez beyāna ʿuḳde-i ḥālüm zebānile
illāki Ḫıżr olup ḫaṭ-ı sebz ol dehānile
ġamdan emān virür baña mühr ü nişānile
bu nice ḫaṭṭdur ol ne resendür didüm didi
[7b] ʿıḳd-i lisān u ḥırz-ı emānuñ durur senüñ

7 ol ṭıfl-ı nāzenīn ki daḫı nā-resīdedür
bu ḥüsn ü letāfet ile nūr-ı dīdedür
terlükde tāzelükde semenden güzīdedür
illā n’idem ki serv gibi ser-keşīdedür

ol ḳadd ne ḳadd ü bu ne bedendür didim didi
ʿömr-i dırāz u baḫt-ı civānuñ durur senüñ

8 seyr ide sebzezāra gelüp itdi çün ḳarār
ḥayretde ḳaldı anı görüp serv-i cūybār
şol deñlü dökdi varını yolında şāḫsār
oldı şükūfezār ḳamu ḫāk-i reh-güẕār
ey gül yañaḳlu bu ne semendür didüm didi
şol ḳaṭre ḳaṭre eşk-i revānuñ durur senüñ

9 Cāmī bu devr içinde eyā ḫüsrev-i cemāl
vaṣf-ı miyānuñ eylemede ʿarż idüp kemāl
cān rişte sine söz diyü naẓm eylemiş leʾāl
başdan ayaġa nükte-i bārīk ü pür-ḫayāl
yā Rab bu nice naẓm-ı ḥasendür didüm didi
dürr-i ḫayāl ü silk-i beyānuñ durur senüñ

[**muhammes**]

1

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

[8a] 1 sāzende-i zamāne ki başlar terāneye
uymaḳ gerek uṣūline yir yoḳ bahāneye
ālām ü cevr-i devr ile bunca belā neye
söyler zebān-ı ḥālile gūş ur dilā neye
gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye

2 āzāde ol maḳāmuñı bāġ-ı ḳanāʿat it
bekle yirüñi serv gibi istiḳāmet it
niçün hevā-yı nefse uyarsın nedāmet it

fikr-i muḥāl u tūl-i emelden ferāġat it
gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye

3 bildüñ ki dönmez üstüñe çarḫ-ı kej-nihād
eyle belā-yı dehr ile sen daḫı ittiḥād
ġam çekme derd-i fürḳate olma viṣāle ṣād
ey dil murādı terk idüp ol zār u nā-murād
gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye

4 ṣabr u ḳarārumı yile virüp sefīnevār
düşdüm miyān-ı baḥr-ı ġama bulmadum kenār
çün böyledür ne çāre göñül ḥāl-i rūzgār
dehrüñ hevāsı her ne ise eyle iḫtiyār
gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye

[8b] 5 çarḫuñ iʿtimād idecek çünki ḥāli yoḳ
erbāb-ı ḥālüñ anuñ ile ḳīl ü ḳāli yoḳ
virdük rıżā każāya cidāl iḫtimāli yoḳ
Cāmī belā vü raḥāt-i dehrüñ meʾāli yoḳ
gördüñ zamāne uymadı uy sen zamāneye

[murabbaʿ]

1

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 gönderür feryāda bād-ı āhı erbāb-ı niyāz
raḥm idüp hergiz añlamazsın nedür ey serv-i nāz
böyle ser-keş olma luṭf it dil-nevāz ol dil-nevāz
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az

2 cāme-i ṣabrum gibi ʿālemde oldum sīne-çāk

derdmendem eylerem derdüñle āh-ı derdnāk
sen teġāfül ʿāleminde ben helāk oldum helāk
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az

3 kevkeb-i baḫtum yüzin eyler siyeh şol ḳara ḫāl[208]
göñlümüz almaġa ider ʿārıż-ı rengīnüñ al
āḫiri cān almaġ ise laʿlüñüñ fikr-i mah al
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az

4 ġamz idüp göñlüm geçen şol ġamze-i ġammāz imiş
baña bunca bend iden zülf-i kemend-endāz imiş
serv-i ḳaddüñ mīvesi başdan ayaġa nāz imiş
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az

5 kimse başa çıḳmadı bu zülf-i miskāsāyıla
geçdi ʿömr-i nāzenīnüm bir ḳurı sevdāyıla
[9a] Cāmī-i müştāḳuñ öldi vaʿde-i ferdāyıla
hāy ẓālim hāy kāfir nāzuñı az eyle az

[**gazeliyât**]

[harf-i elif]

1

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 şeb-i tārīk u reh pür-seng u menzil dūr ben aʿmā
delīlüm yoḳ refīḳum yoḳ meded senden meded Mevlā

2 rıżā keştīsini ṣalup każā deryāsına ey dil
tevekkelnā ʿala'llāh[209] di vü *bi'smi'llāhi mecrāhā*[210]

---

208 ḫāl: metinde (حال).

3 ne mümkindür güẕer ḳılmaḳ *velev şi'nā*[211] maḳāmında
velī cehd eylemek ḫoşdur bi-ḥükmi *cāhedū fīnā*[212]

4 ser-ā-ser nūr ider cismüñ seḥerveş mihri sīneñden
derūn-ı ṣıdḳ-ı ṣādıḳdan virür rūşen ḫaber sīmā

5 delīl-i rūşen it şerʿi ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'ı ṭut Cāmī
k'ider ser-menzil ü me'vāñı āhir cennetü'l-me'vā

2

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1 şevḳuñ dir idüm dilden ḥecrile gide cānā
fi'l-[ḥecr][213]*i mażā ʿumrīve'ş-şevḳu kem-ākānā*

2 gel baña su'āl eyle ders-i ġam-ı ʿışḳından
müftī vü müderrisler bilmez bunı mevlānā

3 ḫāme ḫaṭ-i cānāna ḥarf atduġı bir yirden
uç virmese kātibler kesmezdi dilin ḳaṭʿā

4 ey Ḫıżr-ı Mesīḥā-dem bir ẕerre ziyān olmaz
ḥāl-i dil-i dervīşi ṣormaġıla aḥyānā

5 yaşum gibi çeşmümden dil gitdi revān oldı
maʿlūm degül ne olur ḥāl-i seferdür yā

[9b] 6 ḫāk-ı derüñe ḫūrşīd yüz sürdi didi cānā

---

209 *Kur'an-ı Kerim*, A'râf 7, 89.

210 *Kur'an-ı Kerim*, Hûd 11, 41.

211 *Kur'an-ı Kerim*, Secde 32, 13.

212 *Kur'an-ı Kerim*, Ankebût 29, 69.

213 ḥecr: metinde (بحر).

mā erfaʿahū ḳadra mā aʿẓamahū şānā

7 meddāḥuñ olan Cāmī aġyāruñ arasında
zāġ u zeġān içinde bülbül gibidür gūyā

3

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 şöyle zīnet virdi reng-i rūy u būy u ān aña
bilmezem ne vechile beñzer meh-i tābān aña

2 isterem ki her nefesde arta göñlüm āteşi
tā ki rūşen ola sūz-ı sīne-i sūzān aña

3 tāze tāze derde uġradur göñül her dem beni
bilmezem yā Rab ne ḳılam n'eyleyem dermān aña

4 her ḳaçan ol şeh-süvārum ʿazm-i meydān eyleye
olısar mihr [ü] şuʿāʿı ṭop ile çevgān aña

5 keştī-i dil baḥr-ı ḥayretde ḳarār itsin diyü
her yañadan āhenīn lenger olur peykān aña

6 bār-ı hicrān bükdi Cāmī ḳaddini nūn eyledi
gör ne ḳıldı ey ḳaşı yā āḫir-i hicrān aña

4

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 n'ola gözden çıḳarsa küḥl-i cilā
ḫāk-i pāyuñ çün oldı ʿayn-ı devā

2 dehenüñ sırrın açdı nūr-ı ruḫuñ

āf-tāb itdi ẕerreyi peydā

3 sūfī baḳmazsa rūy-ı yāre n’ola
şemʿ u mir’āti n’eylesin aʿmā

[10a] 4 seyr idüp zülfüñi dil-i Mecnūn
didi *esrā bi-ʿabdihī leylā*[214]

5 der-i ʿulyāña yüz urup Cāmī
didi *sübḥāne rabbiye’l-aʿlā*

5

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 dūr itdi felek gerçi ḳapuñdan beni ammā
el-ḳalbü ʿalā bābike leylen ve nehārā[215]

2 her dem yazılur ḳanumı dökse yire ġamzeñ
men māte mine’l-ʿışḳı feḳad māte şehīdā[216]

3 gitdi ḫıred u ṣabr u dil u hūş bedenden
ḳaldum yine bu ġurbet içinde ten ü tenhā

4 geh ḥālümi itdüm saña eşʿār ile işʿār
geh nāme yazup eylerem inşāyıla ifşā

5 raḥm eylemedüñ ḥālüme inṣāfuña inṣāf
şefḳat bu mıdur Cāmī-i üftādeñe cānā

6

214 *Kur’an-ı Kerim*, İsrâ 17, 1.

215 Cāmī, *Dīvān-ı Mollā Cāmī*, 25. s. (= Kalbim gece gündüz senin kapının eşiğinde.)

216 Hadis.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḳanḳı ʿāşıḳ bilmese cevrüñ senüñ ʿayn-ı vefā
eksük olmaz ʿömri olduḳca aña cevr ü cefā

2 göreliden ejder-i zülfüñle genc-i rūyuñı
aldı araya dil-i ser-geştemi ḫavf u recā

3 ʿazm-i naḥcīr itse ol ḳaşı kemānum tīr ile
göz ḳarardup ḳarşu varur āhū-yı miskīn aña

4 ben żaʿīfi görmege gelmezse cānānum n'ola
üstüḫāna lā-cerem meyl eylemez hergiz Hümā

[10b] 5 ol gül-i ruḫsār ile bāġ u bahār idi cihān
şimdi andan ayru gülşen gülḫen olmışdur baña

6 māh-ı nev gibi henūz Cāmī ḳuluñ pīr olmadın
ḳaşuña meyl eylemekden ḳāmeti oldı dü-tā

7

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 çün felek itdi beni gün yüzlü cānāndan cüdā
yiridür şimdengirü ger ola ten cāndan cüdā

2 aġlamaḳdan giceden farḳ itmez oldum gündüzüm
olalı ol ḫadd ü ol zülf-i perīşāndan cüdā

3 derdmend olan bilür ḥālini ben bī-çārenüñ
ḫaste añlar ḫastenüñ ḥālini dermāndan cüdā

4 çıḳmasun mı āsmāna āh-ı sūzānum benüm
düşmişem bī-iḫtiyār ol māh-ı tābāndan cüdā

5 yārdan ayru seni kim görse dirdi Cāmiyā
mūr-ı bī-miḳdārı gör olmış Süleymān'dan cüdā

8

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 mülk-i naẓmuñ şāhıyam defter durur dīvān baña
her ne söz kim yazdum anda ol yiter ʿunvān baña

2 ḳāmetüm nūn oldı dāġ-ı sīnem anuñ noḳṭası
tā ki mesken oldı ey dil gūşe-i hicrān baña

3 öldi ṣanma oḳlaruñdan ey kemān-ebrū beni
rāḥat oldum ḫᵛāb-ı ḫoş virmiş dürür bārān baña

4 gördügi her lāle-ḥaddüñ dāġın urmışdur dile
hey ne ḳanlar aġladupdur dīde-i giryān baña

[11a] 5 gül-bün-i derd ü belādur dil ki ey ebrū-kemān
her yañadan ġonçadur ẓāhir olan peykān baña

6 Cāmiyā ben cān virürdüm būseye cān virmege
yarım aġız dise bir kerre leb-i cānān baña

9

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 seḥer vaḳtinde ṭaġlar kim ider yir yir duḫān peydā
duḫān-ı āh-ı Mecnūn'a olur gūyā nişān peydā

2 ġubār olur ḳaluram gülsitān-ı vaṣl-ı dil-berde
n'olaydı olmayaydı bād-ı āhum her zamān peydā

3 seg-i Leylā güẕergāh idine şāyed diyü bir dem
olurmış merḳad-i Mecnūn'da geh geh üstüḫᵛān peydā

4 dile düşdükce āteş nāleler eyler ne ḥikmetdür
bu deyrüñ çañuña od dıḳmasañ olmaz fiġān peydā

5 kepāde eylemiş Rüstem'lerüñ naẓmı kemānından
muḥaṣṣal az olur Cāmī gibi bir pehlevān peydā

10

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ṭūbāyı ḳoyup ḳāmetin itdükse temāşā
ey çeşm-i belā-dīde-i ʿāşıḳ daḫı aʿlā

2 maṭlūbına vāṣıl olıcaḳ vādī-i ġamda
Ḳays'a deve gördüñ mi didi nāḳa-i Leylā

3 esrār-ı ġam-ı ġonçaya kim vāḳıf olurdı
açılmasa gülşende nesīm-i gül-i ḥamrā

4 geh ya diyü vaṣf eylediler ḳaşuñı geh rā
vallāhi yaraşur ne dinülse aña yārā

[11b] 5 bir iki ḳarış yire girermiş kişi āhir
ey ḫᵛāce neden yā ṭaleb-i mesken-i aʿlā

6 taʿlīm idicek Vāmıḳ'a ders-i ġam-ı ʿışḳı
Cāmī'ye didi ol *raẓiya'llāhu teʿālā*[217]

[harf-i bâ]

217 Dua.

11

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 bende yoḳ ẕerre deñlü ṭāḳat u tāb
āf-tābum cefā ḳapusını yap

2 senden eyler güẕer o māh-ı seḥer
maṭlaʿ-ı āf-tābsın ey bāb

3 n'eydügin ḥālüñ añlamaz dil-ber
nāle ney olup olsa sīne rebāb

4 luṭfuñı göre ġayrılar dāyim
ben ḳuluña nedür yā bunca ʿaẕāb

5 bī-ḥisāb eyleme cefāyı baña
söyleşirüz senüñle rūz-ı ḥisāb

6 eyle yap yap göñül evin maʿmūr
olmadan seyl-i eşküm ile ḫarāb

7 ʿārif olanı eyle maḥrem-i rāz
cāhile gel açılma hemçü kitāb

8 bāb-ı tevḥīdi Cāmī'ye dāyim
feth ḳıl yā müfettiḥa'l-ebvāb

12

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 āf-tābum her ḳaçan kim eyleye bezm-i şarāb
ʿaks-i rūyundan olur cām-ı muṣaffā āf-tāb

[12a] 2 leşker-i baḥr-ı sirişküm kim ḥabāb u mevcden
ḳurdılar çoḳ ḫayme-ber-ḫayme ṭınāb-ender-ṭınāb

3 görse rūyuñ lālenüñ şerminden ola yiri od
irse būyuñ gül eriyüp ola ḫacletden gül-āb

4 ġuṣṣa-i zülfüñ gider dilden żamīrüñ itse yād
ẓulmet-i şeb ḳalmaz ol yirde ki ṭoġa āf-tāb

5 göricek rūyuñ n'ola vaṣluñ temennā eylesem
Kaʿbe görindükde olurmış duʿālar müstecāb

6 ṭabʿ-ı Cāmī perde-i iḫfāda ḳalup çıḳmayan
şāhid-i maʿnā-yı ḫāṣuñ açdı rūyından niḳāb

13

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ruḫlaruñ ḫaṭṭ ṭutsa eyler kişver-i cānum ḫarāb
fitneler peydā olur her ki ṭutulsa āf-tāb

2 ṭaşı ṭaş üzre ḳoma dünyāya itme iʿtibār
ḳaṣr-ı Ḳayṣer daḫı olsa āḫiri olur ḫarāb

3 ruḫlaruñ vaṣfın yazarken şol ḳadar ḳan aġladum
gül gül oldı ṣaḥn-i gülşen gibi evrāḳ-ı kitāb

4 eksük olmaz pīç-i zülfüñden göñülde tāb-ı ġam
āh kim āḫir helāk eyler beni bu pīç ü tāb

5 defter-i ḥüsninde n'ola yoġ ise müşgīn-raḳam
noḳṭalar var ḫāṣılı ḫāl-i siyehden bī-ḥisāb

6 ruḫlaruña ḳarşu giryem mā-cerāsın ʿarż ider

ebr-i bārān yaġdururken ẓāhir olsa āf-tāb

7 kim ṣorarsa nāmum u keyfiyyet-i ḥālüm diñüz
Cāmī̄-i āvāre adı meşrebi şürb-i şārāb

14

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[12b] 1 ḥāşe lillāh döndürem yüz yārdan vaḳt-i ʿitāb
gerçi herkes döndürür yüz germ olınca āf-tāb

2 ārzū-yı pāy-būsuñla eyā çābük-süvār
ḥalḳa oldı ḳāmet-i ḫam-geşte mānend-i ḥabāb

3 oḳa ṭutsa ġamzeler vaṣluñ temennā eylerem
her ḳaçan bārān ola olur duʿālar müstecāb

4 kimine girye kimine ḫande olurmış naṣī̄b
giryede dāyim ṣurāḥi ḫandede cām-ı şarāb

5 herkese bir nevʿile olur tecellī̄-i cemāl
Cāmiyā ḳadrince virür feyżi cām-ı āf-tāb

15

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 āşyān-ı dī̄demi eṭfāl-i eşk itdi ḫarāb
bāl ü perr açup gözümden uçdı ol dem mürġ-ı ḫᵛāb

2 bilmeyüp öyküdügiyçün laʿlüñe bezmüñde cām
şermsār olup ḳızardı derledi ṣanma ḥabāb

3 bāde-i laʿlüñ ḫayāline ḳadeḥ çeşmüm müdām

nār-ı ʿışḳuñ sīnede cān mürġını eyler kebāb

4 eyle urdum sille-i āhumla çarhuñ dün gice
od çıḳupdur gözlerinden ṣanma atıldı şihāb

5 dūd-ı āhı bildürür dil nār-ı ʿışḳa düşdügin
yanduġın bezm ehline iʿlām ider būy-ı kebāb

6 āstān-ı yāre varduḳda revān it gözyaşın
her ḳaçan bārān ola olur ümīd-i feṯḥ-i bāb

7 kebkebi naḳşın gören ḫāk-i mezārumdan didi
Cāmiyā reşk eyleyüp *yā leytenī küntü türābā*[218]

16

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[13a] 1 şehrümüz terk eyleyüp gitmek diler ol āf-tāb
zerreveş düşdi anuñçün cāna tāb-ı ıżṭırāb

2 ey ṣanem dīn ile küfri eyle yek-rū yek-cihet
zülf ü ruḫsāruñ görinsin ber-ṭaraf olsun niḳāb

3 derledükce ruḫlaruña ṣaçlaruñ ṣaçar ʿaraḳ
dāyimā Şām illerinden irüşür mıṣr'a gül-āb

4 cān-ı hüşyār ol ki ola ʿışḳ-ı cānān ile mest
ḫurrem u maʿmūr şol dil k'ola ġuṣṣañdan ḫarāb[219]

5 evc-i istiġnāda pervāz itse n'ola oldı çün
himmetüm bāzına bir zerkār şāme āf-tāb

---

218 *Kur'an-ı Kerim*, Nebe 78, 40.

219 ḫārab: metinde (حراب).

6 mest-i bī-hūş u perīşān-rūzgār oldum görüp
nergisüñde nāz u şīve sünbülüñde pīç ü tāb

7 iki ʿālem āb-ı rūyın ol zamān taḥṣīl ider
kʾola Cāmī ġāk-i pāy sen şeh-i ʿālī-cenāb

17

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 cihānuñ mülk ü mālı ṭālib-i dünyānuñ olsun hep
ne mülk ü māl isterse bu dünyā anuñ olsun hep

2 şarābuñ devri döndi sākiyā şimdengirü ʿālem
lebüñ esrārına düşsüñ senüñ ḥayrānuñ olsun hep

3 ʿadūya raḥm iderseñ ʿāşıḳa cevr it ki dünyāda
kimesne ḳalmasun şermende-i iḥsānuñ olsun hep

4 efendim cānibinden tek hemān bir iltifāt olsun
ne ġidmet var ise ben bende-i fermānuñ olsun hep

5 neme yitmez sirişk-i ġūn-feşānum baḥr-ı ʿışḳ içre
gerekmez dürr ü gevher Cāmiyā ʿummānuñ olsun hep

18

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[13b] 1 āh kim ser-mest-i ʿışḳam dostlar ḥālüm ġarāb
ḥasret odıyla yürek yandı ciger oldı kebāb

2 bezm-i ʿışḳ içre bugün baña nuḳldur derd ü ġam
sīne ṭabl u nāle nāy u eşk-i gül-gūnum şarāb

3 derd ü miḥnet birle öldüm eylemez bir kez naẓar
müşkil imiş olsa yāri kişinüñ ʿālī-cenāb

4 geçdi ʿömrüm ġuṣṣa vü ġamda ümīd u vaṣlıla
umaram ide lebinden derdüme şāfī cevāb

5 cān virem ger zārī ile girye vü āhum görüp
raḥmı yüzinden baña bir kerre eylerse ḫiṭāb

6 cān lebe geldi efendi vaḳtidür eyle meded
ḳuluña raḥm eyleyüp bir kez götür yüzden niḳāb

7 kesme āhı Cāmiyā çek her seḥer eyle duʿā
kim olur vaḳt-i seḥerlerde duʿālar müstecāb

19

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 defʿ-i zaḫm-ı ġuṣṣa-i devrān içün cām-ı şarāb
bir siperdür kim aña āyīne olmışdur ḥabāb

2 āşnā oldum ṣanan deryā-yı tīġ-i dil-bere
key ḥaẕer ḳıl kim görinür kelleler anda ḥabāb

3 çeşm-i ḫūnīnüm dönelden manḳal-i pür-āteşe
her yañadan oldı müjġānum aña sīḫ-i kebāb

4 ʿaks-i mihrüñ fer virürdi māha şimdi ʿaksidür
māh-ı ruḫsāruñdan alur nūrı her gün āf-tāb

5 rūy-ı pür-nūrı firāḳından aḳar Cāmī yaşum
her ne şeb kim olmaya meh yılduz olur bī-ḥisāb

20

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[14a] 1 olalı ey meh yüzüñe ḫaṭṭ-ı müşgīnüñ niḳāb
ḫalḳ-ı ʿālem şöyle ṣandı kim ṭutuldı āf-tāb

2 şaʿşaʿa ṣanma yaḳupdur nār-ı şevḳuñdan fetīl
dāġ-ı mihrüñ sīnesine urmaġiçün āf-tāb

3 ḳanlu müjgānumla çeşmüm ʿaks-i rūy-ı yār ile
şol münaḳḳaş çetre beñzer kim ola rengīn-ṭınāb

4 ker olupdur gūşı kūhuñ nāle-i Ferhād'dan
şiddet-i ṣavt olmasa gūş eyleyüp virmez cevāb

5 ṣanma cānān ḥālüme raḥm idüp aġlar Cāmiyā
ḳatlüme ḳasd itdi virdi tīġ-i müjgānına āb

[harf-i tâ]

21

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 her ḳaçan kim aradan gide niḳāb-ı rūy-ı dost
nūra ġarḳ eyler cihānı āf-tāb-ı rūy-ı dost

2 lāleler çün reng alur hūrşīd-i ʿālem-tābdan
cām-ı mülden yiridür artarsa tāb-ı rūy-ı dost

3 zülf-i pür-çīn-i girih-gīr ile ḫaṭṭ u ḫālden
ʿālemi ḳıldı muʿaṭṭar müşg-i nāb-ı rūy-ı dost

4 sāye-i sevdā-yı zülfinde n'ola ḫoş geçse dil
yaḳdı yandurdı anı çün āf-tāb-ı rūy-ı dost

5 dökülenler lāle vü gülden degüldür jāleler
yüzleri ṣuyunı dökdi yire āb-ı rūy-ı dost

6 şemʿ-i tābānuñ fürūġından ferāġum var yine
ʿālemi ḳıldı münevver māh-tāb-ı rūy-ı dost

7 ḥiddetinden gül gibi pür-āteş olur Cāmiyā
her ḳaçan kim ʿāşıḳa artar ʿitāb-i rūy-ı dost

22

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[14b] 1 öykünürmiş yaşuma ey lebleri āb-ı ḥayāt
anuñiçün çıḳdı çeşmümden benüm Nīl ü Furāt

2 göricek ṭūmār-ı nāmuñ ṣu sepildi cānuma
oldı ṣankim lūle-i ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt

3 keşṭī-i cismüm belā ṭūfānı ḳılmadan helāk
himmetüñ Nūḥ'uñ refīḳ it kim bulam ġamdan necāt

4 şiʿr-i şīrīnümde ḳaddüñ vaṣfını kim görse dir
bī-elif olmaz ḳaçan kim yazıla cānā nebāt

5 çihremüñ evrāḳına yazsam maḥabbet āyetin
kirpigümle merdüm-i dīdem olur kilk ü devāt

6 dāne-i ḫāli ḫayāliyle unutdum kendümi
gözüme çöpce görinmez oldı Cāmī kāyināt

23

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ḫaṭṭuñla bulınur süḫan-ı ḥüsnüñe ġāyet
şol baḥs gibi kim anı ḫatm eyleye āyet

2 dervīş olalum gel berü çünkim ider āḫir
bu pīr-i fenā ḥücre-i ḫāki bize ḫalvet

3 göz yumdı gözi açıġ olanlar bu cihāndan
açmadılar illāki meger dīde-i ʿibret

4 ṭabʿuñla alışmazsa n'ola ḫāṭır-ı bende
cemʿ ola mı bir yirde leṭāfetle keṣāfet

5 āzādelere māye-i şādī durur el-ḥaḳ
miḥnet gibidür gerçi kitābetde maḥabbet

6 baña açılur revzen-i cennet eger ol ḥūr
ide naẓar-ı merḥamet u ʿayn-ı ʿināyet

[15a] 7 yüzüm ḳarasın gerçi ki yumazidi deryā
Cāmī umaram çāre ide eşk-i nedāmet

24

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 geldi o güzel şehre yine ṣaġ u selāmet
ṣan rūḥ-ı revāndur bedene itdi iʿādet

2 ben ḫaste-dile gelse girer yār ṣevāba
yazılsa ʿıyādet görinür şekl-i ʿibādet

3 hicrān ġamını yazar idüm ṣıġsa ḥurūfa
şerḥ eyler idüm ʿışḳı vefā itse ʿibāret

4 şevḳum gibi mihrüm dil ü cān içre eyā mihr

günden güne olur meh-i nev gibi ziyādet

çün ḫāk olurın ḫāk-i ser-i kūyuñ olayın
şāyed bu bahāneyle bulam sayeñe vuṣlat

ḫāk-i ḳademüñ oldum eyā serv-i ser-efrāz
irdi ḳademüñde ser [ü] sāmānuma devlet

Cāmī nice ḫoş ʿālem olur ʿālemi ʿışḳuñ
mihrine zevāl olmaz u şevḳına nihāyet

25

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

zāhidā taʿyīb ḳılma rind ü ḳallāş olsa mest
ʿucbı ḳo olma ṣurāḥi gibi dāyim ḫod-perest

ġamze-i ḫūn-rīzinüñ tīri ki irdi cānuma
dilde olan ārzūya ser-be-ser virdi şikest

mescide vardum görüp bir büt yitürdüm kendümi
Ḥaḳ bilür kim ṭāʿata varmışken oldum büt-perest

[15b] ḳulḳul-ı cām u ṣurāḥi gūş idüp muṭrib ider
sāzınuñ āvāzesin gāhī bülend u gāhī pest

Cāmī-i üftādeñe eyle teraḥḥum oldı çün
zülf-i miskīnüñ gibi āşüfte çeşmüñ gibi mest

[harf-i s̲â]

26[220]

[220] Bu gazeli krş. Mehmed Çavuşoğlu, **Yahyâ Bey Dîvan**, G. 36, s. 303.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 gönlümi her dem yaḳan cānān elinden el-ġıyāṣ
mülkini vīrān iden sulṭān elinden el-ġıyāṣ

2 mā-cerā-yı ʿışḳumı eşküm gibi fāş eyleyen
dīde-i ġam-[dīde]-i[221]giryān elinden el-ġıyāṣ

3 lāle-ruḫlar şevḳına dāġ-ı belā urup dile
cānuma āteş ṣalan hicrān elinden el-ġıyaṣ

4 yüzine ṭutup elin sürʿatle yanumdan geçüp
baña yüz göstermeyen fettān elinden el-ġıyaṣ

5 od iden kūyında yirüm bu şerār-ı āhdan
yiridür Cāmī disem efġān elinden el-ġıyaṣ

[harf-i cim]

27

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḫaste oldum şerbet-i laʿlüñ yiter baña ʿilāc
kim şarāb-ı nābile ḳılmış mizācum imtizāc

2 şemʿ-i tābān bir ışıḳdur cerre gelmiş bezmüñe
kim urunmış şuʿlesinden başına Bektāşī tāc

3 ḫāk-i pāyi tūtyāsın ḳapmaḳ istermiş ṣabā
ayaġı ṭopraġına ʿarż eyle ey dil gözüñ ac

4 isteme dīvāne göñlümden benüm ṣabr u sükūn

221 ġam-dīde: metinde (غمدة).

kimsene almaz dih-i vīrāneden bāc u ḫarāc

[16a] 5 ṭatlu ṭatlu sögdi şīrīn lebleriyle aġzuma
hey nice raʿnā olurmış sükkerī olsa gülāc

6 rūy-ı rengīnüñ ḫayālin gözlerümde dir gören
bu ne ḥikmetdür ki itmiş āb u āteş ʿimtizāc

7 yār içün yalvarmazam aġyāra ölsem Cāmiyā
terk-i cān yig itmeden nā-merde ʿarż-ı iḥtiyāc

[harf-i ḥa]

28

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 bezm-i gülşen içre gūyā her gül-i aḥmer ḳadeḥ
ʿālemi ḳıldı muʿaṭṭar oldı ṣan micmer ḳadeḥ

2 görinen zerrīn-ḳadeḥ bezm-i çemende gūyiyā
bir gümüşden tebsinüñ içinde ḳonmış zer ḳadeḥ

3 ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzüñ gelince leblerüñ tezyīn olur
naḳş olınca lāciverd ile bulur zīver ḳadeḥ

4 cān u dil bulur feraḥ görüp lebüñ yāḳūtını
ṣanma kim böyle müferriḥ ola sāḳī her ḳadeḥ

5 cānuma cān ḳatılur aġzuma alsam leblerin
görmemişdür kimse Cāmī böyle cān-perver ḳadeḥ

[harf-i ḫı]

29

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 bitdi ṭobraḳdan dür-i ḥubb cism-i insān şāḫ şāḫ
ṭutdı bāġ-ı ʿālemi mānend-i reyḥān şāḫ şāḫ

2 çeşm-i pür-eşkümde ḫūn-ālūde müjgānum benüm
baḥr-ı Ḳulzüm'de biter gūyā ki mercān şāḫ şāḫ

3 ḳadd-i yāri gördi ḥayretden perīşān-ḥāldür
ṣanmañuz kim ṣalınur serv-i ḫırāmān şāḫ şāḫ

[16b] 4 ey ḳamer-çihre hilāl-ebrūlaruñ sevdāsına
ʿaks ider kim götürür başında ḳurbān şāḫ şāḫ

5 zeyn olupdur sīne-i Cāmī elifle dāġıla
bitdi yir yir ḫākda ṣan verd-i ḥandān şāḫ şāḫ

[harf-i dal]

30

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 reng-i rūyuñ āhum alduḳca n'ola olsa ziyād
şuʿle-i āteş dem-ā-dem zāyid olur irse bād

2 ṭıfl-ı dil bilmezdi esrār-ı maḥabbet ḥarfini
nüsḫa-i ḫālüñ ḫaṭuñdan oḳur olmışdur sevād

3 ḳanda varsam ber-murād olmaḳ muḳarrerdür baña
çün murādum ol ki olam devr içinde nā-murād

4 sūrına mesrūr olma mātemine çekme ġam
gerdiş-i gerdūn-ı dūna itme ey dil iʿtimād

5 girdi bād-ı āhveş kūy-ı nigāra şevḳıla
yiridür raḳṣ u semāʿa girse Cāmī gird-bād

31

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 rūzgār irgürdi bu cism-i żaʿīfe çoḳ gezend
āteş-i ḥirmāna ṣaldı eyleyüp cānum sipend

2 didüm ey dil-ber beni kūyuñ seginden eyle ʿadd
didi hergiz görmedüm sencileyin bir ḫod-pesend

3 boynı baġlu ḳuluñ olur hāleden māh-ı münīr
her ḳaçan kim ṣala zülfüñ gerden-i māha kemend

4 ḳāmet-i bālāña kendin beñzedürmiş bī-şükr
ḳaṭʿ idüp cismin anuñçün ayırurlar bend bend

[17a] 5 sen gülüñ şevḳıyla giryān bāġ-ı kūyuñ geşt idem
mānīʿ olmaz itseler ṣu gibi baña nice bend

6 lā-cerem ṣābit-ḳadem olan irişür rifʿate
serv yirin bekledi oldı anuñçün ser-bülend

7 terk-i şehr idüp giderseñ Cāmī'yi hem-rāh idin
yoḳdur anuñ gibi bir āvāre vü şeydā levend

[harf-i râ]

32

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 cebr-i ḫāṭır olmaḳ içün saña ey ḫayru'l-beşer

Kisrī’nüñ ṭāḳ u revāḳı kesre vardı ser-be-ser

2 pāyuña yüz sürdi minber pāye bulsa yiridür
nām-ı nāmıyla nite kim sikke oldı nāmver

3 sen Hümā himmet yolına ʿarş kendin itdi ḫāk
şol gice kim fāriġu’l-bāl eyledüñ andan güẕer

4 himmetüñ tīri çün eyler *ḳābe ḳavseyn*i nişān
nāveküñ nevkinden irse ṭañ mıdur māha ḫaṭar

5 manẓaruñ olmaḳ yaraşmaz āşyān-ı zāġ-ı dehr
nergisüñe anda çün küḥl oldı *mā-zāġa’l-baṣar*[222]

6 ḫilʿat-i eflākden ẕāt-ı şerīfündür murād
bellidür ġars-ı şecerdür kim ġaraż olur s̱emer

7 gün gibi başına ursa bir legence ṭolu zer
ʿadlüñ ile şarḳdan ġarba varan görmez żarar

8 ẓulmet-i ẓulmi giderdüñ rūşen itdüñ ʿālemi
yiridür māh-ı ruḫuñdan mihr alursa nūr u fer

9 cevher-i sīrāb olur Cāmī ḳara ṭopraġiken
kime kim ʿayn-ı şefāʿatle ide bir kez naẓar

33[223]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[17b] 1 n’olduñ aġlarsuñ gözüm ġurbetde cānānuñ mı var

---

222 *Kur’an-ı Kerim*, Necm 53, 17.

223 Bu gazeli krş. Ali Nihad Tarlan, **Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı I. Cild**, G. 406. s. 406.

nice bir dürler dökersin baḥr-ı ʿummānuñ mı var

2 aḳıdursun gözyaşın dolābveş ey būstān
yil eser başında bir serv-i ḫırāmānuñ mı var

3 ne ḳadar ṣūret virürseñ kendüñe ey naḳş-ı çīn
yüzüñe beñzemeye yāruñ senüñ cānuñ mı var

4 n’olduñ aġlarsın nedür ḥālüñ senüñ ey ʿandelīb
il gezer yüze güler bir verd-i ḫandānuñ mı var

5 nāy gibi her seḥer nālān olursuñ Cāmiyā
sīne-i mecrūḥuñ üzre dāġ-ı hicrānuñ mı var

34

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 benüm ṣaḥra-yı ġam içre vücūdum bāġ-ı miḥnetdür
elifler servlerdür anda güller dāġ-ı ḥasretdür

2 melāmet mülkinüñ şāhı olursam n’ola ben ḫākī
semendi naʿlinüñ naḳşı başumda dāl-ı devletdür

3 ribāṭ-ı ʿālem içinde ne deñlü olasın rāḥat
gözüñ aç ḫᵛāb-ı ġafletden dilā hengām-ı riḥletdür

4 ḳo zāhid ḥulle vü destār hevāsı dāmenin elden
libās-ı ʿışḳı gey ceht eyle ḫilʿat üzre ḫilʿatdür

5 benüm bu sīne-i pür-hūn içinde pür-hevā göñlüm
belā bezminde ey sāḳī ḥabāb-ı cām-ı miḥnetdür

6 degüldür ḫāller yir yir yüzüñde ey hilāl-ebrū
cemālüñ muṣḥafı içre maḥall-i vaḳf-ı āyetdür

7 bulaldan ʿışḳa şöhret beni ġam öldürür her dem
anuñçün Cāmiyā dirler meşeldür şöhret āfetdür

35[224]

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

[18a] 1 ḥüsn ü cemāl içinde çü yoḳdur saña yiter
ʿışḳuñ yolında olmaya kimse bāña yiter

2 her demde būy-ı sıḥḥat u rāḥat irişmege
bīmār-ı cāna bād-ı maḥallüñ ṣabā yiter

3 bu ben belālu ḫasteñe lāzım degül ʿilāc
yolında öldügüm bāña derdüñ devā yiter

4 ben ḳula iltifātuñ eger yoġ ise ne var
mensūb-ı ʿışḳuñ olduġum ey dil-rübā yiter

5 almaz efendi Cāmī ḳuluñ küḥli ʿaynına
izüñ ġubārı gözlerine tūtyā yiter

36

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 derdile öldüm efendi niceye dek intiẓār
ben ḳula raḥm itmeyesin geçdi bunca rūzgār

2 ġam yimem ġayrılara eylerse yārum ger vefā
bāña maḫṣūṣ eylemişdür cevrini leyl ü nehār

3 cāna cebr idüp bugün ṣabr ideyin cevrine ben

224 Bu gazel 87. gazelin tekrarıdır.

ṣabr iden irür dimiş yarın vefāya çünki yār

4 ṣabrile gerçi ḳoruḳ ḥelvā olur dirler velī
şuña acır yüregüm kim ḳalmadı ṣabr u ḳarār

5 yanma yaḳılma ne aṣṣı bildügin işler nigār
Cāmiyā göñlüñ gerekse geñ ṭut gerekse ṭar

37

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 derdüm kemend-i ʿışḳa giriftār olan bilür
feryādum anda yıllar ile zār olan bilür

[18b] 2 fürḳat şebinde ṣubḥa degin bu iñildiyi
ġurbetde derd-i yār ile bīmār olan bilür

3 ʿaynum gözüme ḫᵛāb-ı dūşın geydügin
miḥnet şebinde derdile bīdār olan bilür

4 ben şerḥ ḳılmayam ṭutalum sīne şerḥasın
tīġ-i firāḳ birle dil-figār olan bilür

5 bezm-i maḥabbet içre olan cümle ḥāleti
Cāmī şarāb-ı ʿışkıla evgār olan bilür

38

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 özgelerden cānuma cevr ü cefāyı bīş ider
Allāh Allāh seyr idüñ ol şūḫ nice iş ider

2 ġırre-i dehr eylemez genc-i maḥabbet ādemi

ehlini ṣāḥib-tevażżuʿ bī-kes u dervīş ider

3 kendü baġrı başınuñ bilmez ʿilācı n’eydügin
her ki nā-ḥaḳ yire bir bī-çāreyi dervīş ider

4 maʿrifetsizdür ṭarīḳatdan ḥaḳīḳatdan bugün
ol ki şerʿ-i ḥaḳḳ ḫilāfın kendözine ḫ^{v}īş ider

5 naḳd-i cān virüp ḫarābātuñ riyāsuz cāmını
Cāmī nūş itdükce aña pīr-i muġān alḳış ider

39

fe ʿilātün mefāʿilün fe ʿilün

1 cevri terk eyle gel vefā idegör
ḫalḳı kendüñe mübtelā idegör

2 derd-i hicrüñ[le] gitdi ḫaste göñül
ölmedin aña bir devā idegör

[19a] 3 dil ḳapuñda ümīd-i vaṣl ider
luṭf idüp ḥācetin revā idegör

4 ḫāk-i pāyi girerse ger elüñe
çeşm-i aʿyāna tūtyā idegör

5 żāyiʿ olmaz yolında cānānuñ
Cāmiyā cānuñı fedā idegör

40

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 būy-ı zülfüñden alımadı eṣer

yilegördi şu ḳadar bād-ı seḥer

2 reh-güẕāruñda yatup ḫāk oldum
ol aradan idesin diyü güẕer

3 ne ġaraż bunca cefādan ʿömrüm
çünki cān ise murād al ḳurtar

4 bülbül-i mest ile açduñ mı diyü
ġonçanuñ bād-ı ṣabā aġzın arar

5 vuṣlat olmazsa yiter ey Cāmī
saña eglence fürḳat-i dil-ber

41

mefāʿilün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1 ḫaṭā idüp ḫaṭuña nāfe-i Ḫoten didiler
lebüñe laʿl dişüñe dürr-i ʿAden didiler

2 megerki görmediler ṣīve ile reftāruñ
şular ki ḳāmetüñe serv-i nārveñ didiler

3 yolında sen daḫı gül-gūn sehī-ḳaddüñ ölene
gerek ki serv ola tābūt u gül kefen didiler

[19b] 4 yüzüñi ḫūr u perīden güzel diyince ḳamu
baṣīret u naẕar ehli sözün[225] ḥasen didiler

5 çeküp yaḳañı idüp çāk şemʿa baḳ Cāmī
ḥicāb olur dem-i vuṣlatda pīrehen didiler

225 sözün: metinde (سورك).

42

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 başuma zülfüñ hevāsı efser-i devlet yiter
egnüme miḥnet libāsı ḫilʿat-i ʿizzet yiter

2 āstīn-i cāme-i ʿizzetden el çekdüm baña
tekyegāh-ı ʿışḳ içinde jende-i ẕillet yiter

3 gāh ġunc ü nāz idersin gāh ʿişve gāh cevr
hey yiter öldür cefālarla behey āfet yiter

4 ḳapusında itlerinden ḫor olursam ol şehüñ
ben ḳulına ehl-i ẕillet içre bu şöhret yiter

5 Cāmiyā her sifle gibi itme meyl-i mülk ü māl
mülk-i fānīden saña bir gūşe-i ʿuzlet yiter

43

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 mülk-i miḥnet benüm diyārumdur
ġam u ġuṣṣa ḳadīmī yārumdur

2 beni bülbülveş aġladan dāyim
ol güler yüzlü gül-ʿiẕārumdur

3 vaṣl-ı dildāra cān niṯār itmek
ehl-i ʿışḳ içre iftiḫārumdur

4 göñül eglencesi ḫayāl-ı viṣāl
ġam-ı cānāne ġam-güsārumdur

[20a] 5 ḫāke yeksān iden ġubār-ı teni
Cāmī̇ ʿālemde rūzgārumdur

44

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 ḳalbi ʿāşıḳlaruñ pür-āteş olur
sözleri sūznāk u dil-keş olur

2 meyl idüp serv-i ḳadlere zinhār
ser-fürūʿ eylemeñ ki ser-keş olur

3 vāy eger zülf-i yāre baġlaya dil
ḥāl-i ʿāşıḳ ḳatı müşevveş olur

4 cāme-i sürḫile o lāle-ʿiẕār
beni görse hemān pür-āteş olur

5 Cāmiyā çeşm-i ḫūn-feşānumdan
her zamānda zemī̇n münaḳḳaş olur

45

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 baña kūyuñda ḫayāl-i laʿl-i nāb eglencedür
gülşen içre ʿārife cām-ı şarāb eglencedür

2 devr-i ḥüsnüñde lebüñsüz göñlüm ārām eylemez
mevsim-i gülde şarāb-ı laʿl-i nāb eglencedür

3 baḳsa ḳalsa n’ola çeşm ṣafḥa-i ruḫsāruña
ehl-i dil merdümlere çünkim kitāb eglencedür

4 gönlüm ārām eylemez bu sīne-i ṣad-çākde
gerçi kim dīvāneye cāy-ı ḫarāb eglencedür

5 dāġ-ı sīnem görmeyince gönlüm ārām eylemez
gūyiyā bir ṭıfldur aña ġurāb eglencedür

[20b] 6 gönlini ben ḫāksāruñ geh yıḳar gāhī yapar
dil-ber oġlandur henūz aña türāb eglencedür

7 ḳāmetüm ḫam olduġınca gönlümi zār eyledüñ
bezm-i ġamda Cāmiyā çeng ü rebāb eglencedür

46[226]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ol güneş-talʿat melek kim ḥüsnile meşhūrdur
cismine ḳıldum naẓar başdan ayaġa nūrdur

2 öldürürse bī-güneh ʿāşıḳların ʿayb eylemeñ
nev-civāndur ḥüsn-i bī-hem-tāsına maġrūrdur

3 yār-i ḫoş-ṭabʿ u bahār u bezm-i gül eyyām-ı mül
ʿıyş u ʿişret eyle kim bu demde hep maʿz̲ūrdur

4 naḳş-ı ḫaymeñden ḫacildür ṭārem-i zerkār-ı çarḫ
ẓıll-ı çetrüñ çeşm-i ʿālemde sevād-ı nūrdur

5 nūş umarken leblerinden nīş-i tīr olup naṣīb
şöyle deldi gönlümi ṣan ḫāne-i zenbūrdur

6 ġamzesinden cānuña ḫançer çekerse çeşm-i dost
ġam degüldür Cāmiyā mestüñ işi maʿz̲ūrdur

226 Bu gazel 89. gazelle söz dizimi açısından benzerlik göstermektedir.

47

mefʿāīlün mefʿāīlün feʿūlün

1 boyuñ bir serv-i raʿnādur güli var
semen üzre perīşān kāküli var

2 nice mest-i ḫarāb olmaya çeşmüñ
öñinde çün lebüñ gibi müli var

3 ne gülşendür yüzüñ kim her ṭarafdan
fiġān ider hezārān bülbüli var

[21a] 4 ne nāzükdür cemālüñ gülşeni kim
gül-i ter üzre müşgīn kāküli var

5 inanma zülfinüñ ʿahdine Cāmī
anuñ bir başı varsa biñ dili var

48

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 gözlerüm şehr-i ʿAden yaşum anuñ deryāsıdur
görinen her ḳaṭre anda lü'lü-i lālāsıdur

2 şuʿle vü miḳrāż olupdur muʿciz-i Mūsā-yı şemʿ
kim biri s̱uʿbānıdur biri yed-i beyżāsıdur

3 lāle-i ḥamrāyıla seyr it ki her bir sebzezār
nāfe-i ḫūnīn ile güyā Ḫoten ṣaḥrāsıdur

4 nāz ile serve ḫırāmān olmaġı tahrīk iden
şīve-i reftār ile naḫl-ı cihān-ārāsıdur

5 zīnet-i bezm-i cihān u revnaḳ-ı bāġ-ı cinān
bu gül-i ruḫsār ile serv-i ḳadd-raʿnāsıdur

6 aġlamaḳdan gözlerüm aġardı mānend-i ṣadef
ḥasret-i güşuñla kim lü'lü anuñ lālāsıdur

7 Cāmiyā cān bezmine zīnet viren cānānenüñ
laʿl-i mey-gūnı ile verd-i ruḫ-ı zībāsıdur

49

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 şikār-ı cāna ḳasd eyler o çeşm-i alalar yir yir
Hümā-pervāz şāhinler gibi kim ṣalalar yir yir

2 görinen dāġlar ṣanmañ ki ẓaḫm-ı seng-i miḥnetdür
bitüpdür kūh-ı sīnem üzre ḫūnīn lāleler yir yir

[21b] 3 ʿaraḳ-rīz oldı tāb-ı meyle bezm içinde ruḫsāruñ
ṣanasın berg-i gül üstine düşdi jāleler yir yir

4 nişān-ı āteş-i ʿışḳ ile yanmış tāze dāġumdur
libās-ı köhnem üstinde olan pergāleler yir yir

5 miyānını kemer ḳoçar ḥamāīl gerdenin yāruñ
ṣanasın māh-ı tābānı ḳuşatmış hāleler yir yir

6 çoġaldı Cāmiyā ʿuşşāḳı ol verdüñ hezār oldı
demidü[r] göklere irse fiġān u nāleler yir yir

50

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿışḳıla sāḳī yine göñlüm ḫurūş itmek diler
şevḳıla göñlüm ḫum-ı mey gibi cūş itmek diler

2 geldi būy-ı nev-bahār oldı muaʿaṭṭar her dimāġ
ʿandelīb-i gülşeni göñlüm ḫāmūş itmek diler

3 yine deyr-i ʿālemi ezhār-ı gün-ā-gün ile
cā-be-cā naḳḳāş-ı ʿālem pür-nuḳūş itmek diler

4 ḳandasın ey ġonça-leb gel kim ḥasen-i güftāruñı
gül ḳulaġ olup yine gülşende gūş itmek diler

5 şöyle mest itdi mey-i laʿlüñle Cāmī cānını
ʿışḳuña sāḳī ecel cāmını nūş itmek diler

51

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 senüñ derdüñ dil-i pür-derde dermān olmadan yigdür
ġam-ı hecrüñ baña vaṣluñla şādān olmadan yigdür

2 yazılmaḳ defter-i ʿuşşāḳ içinde nām-ı ʿāşıḳla
baña ser-nāme-i iḳbāl-ʿunvān olmadan yigdür

[22a] 3 ġam-ı nār-ı cefā-yı ḥālet-efzādan olan girye
şehā gülşende sensüz baña ḫandān olmadan yigdür

4 ʿÖmer balı gibi bir şāh-ı ḥüsnüñ bendesi olmaḳ
serīr-i milket-i ʿOs̱mān'a sulṭān olmadan yigdür

5 bugün mest-i şarāb-ı ʿışḳ-ı pāk olmaḳ baña Cāmī
hele esrār-ı āmāl ile ḥayrān olmadan yigdür

52

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 öpülmek ġonça-femler nāz-cūyān olmadan yigdür
ḳoçulmaḳ sim-tenler pāk-dāmān olmadan yigdür

2 şehā ʿuşşāḳ şimdi leblerüñden cām-baḫş olmaḳ
bugün yarın irüp ḫaṭṭuñ peşīmān olmadan yigdür

3 güzeller şemʿ-i bezm-i ehl-i ʿışḳ olmaḳ gerek ḥāṣıl
söyünmek āteş-i fürḳat-fürūzān olmadan yigdür

4 virüp neñ var ise ẕevḳ-i viṣālin eylemek ḥāṣıl
varup kūyında her gün zār u giryān olmadan yigdür

5 geçindüñ ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ egerçi Cāmī cānāna
fedā itmek yolında cānı yalan olmadan yigdür

53

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 ḫurde-bīnler ki bilüñ ḳılca ḫayāl eylediler
hīç eẕer bulmadılar farż-ı muḥāl eylediler

2 seni gözden ṣaḳınup ʿāşıḳ-ı ġam-dīdelerüñ
gözyaşın gözlerine perde-i āl eylediler

3 māh-ı bedrüñ yüzine urdılar eksüklügini
ḳaşuña beñzedügi cirme ḥelāl eylediler

[22b] 4 eyleyenler dehen ü ḳāmet ü zülfüñ heves
ḥaḳ budur ki güzelüm fikr-i me'āl eylediler

5 lebleri sırrını dil-berlere çün itdi su'āl
bir cevāb ile hemān Cāmī'yi lāl eylediler

54

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 esīr-i cāh olanlar hīç nedür aḥvāli bilmezler
iderler ṭaʿne ḥāl ehline aṣla ḥāli bilmezler

2 riyāżetle ṣarardur beñzini zühhād āl eyler
yüzi aḳ alnı açıḳdur ġam ehli āli bilmezler

3 ḫarābāt ehlinüñ yanında altun füls-i aḥmerdür
eṣīr-i devlet-i faḳr olmış anlar māli bilmezler

4 kelāmuñ āteşiyle yaḳma ehl-i ʿışḳa söz itme
be ṣūfī ṣāfi-dil olmışdur anlar ḳāli bilmezler

5 yinür ṣanurlar esrārı bu ẓāhir ehli ey Cāmī
ḥaḳīḳat sırrını anlar behey abdāl[ı] bilmezler

55

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 bāġ-ı behişt-i kūyuña tek itmesin güẕer
öldür raḳīb-i kāfiri *fī n-nāri fi's-saḳar*

2 ʿarż eyle cebheñi bilüp eksüklügin tamām
devr-i felekde dāyiresin gözlesin ḳamer

3 öpsem lebini meclis-i meyde o ġonçanuñ
berg-i gül-ʿiẕār-ı ʿaraḳ-rīzi ter düşer

4 meyl eyledüm dir idüm anı bād-ı āhile
ol serv-i ser-firāzuma āh itmedi eṣer

[23a] 5 ḳullāb-ı ʿışḳun eyleyeli ḳaddüñi kemān
tīr-i ġamuñla Cāmī-i miskīn neler çeker

56

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 mecnūnuñam didügüme incinme ey nigār
dīvāneyem efendi sözüme ne iʿtibār

2 ḫᵛān-ı cefāña şerbet-i ʿışḳuña ṭoymuşuz
bezm-i ġamuñda yinmedik içilmedük ne var

3 zülfüñ ḫayāli çıḳmadı cān-ı ḫazīnden
Leylā'yı gerçi ḳoçmadı Mecnūn-ı dil-figār

4 ey serv-i nāz-pīşe ḳanı bir senüñ gibi
bālā-bülend u ʿişveger u şūḫ u şīvekār

5 cānān gelince tīġ ile cānını isteyü
cān virmemege Cāmī ġarībüñ ne cānı var

57

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 ne lafẓıla ki düşnām ide dildār
anuñ taḫtında pek luṭf u kerem var

2 senüñ yanuñda ey rūḥ-ı muṣavver
olupdur ṣūret-i çīn naḳş-ı dīvār

3 ruḫ-ı zerd üzre aḳsa n'ola eşküm
ṭutuşdum ʿışḳ oduyla şemʿ-girdār

4 ḳad ü çeşmüm olupdur çeng ü sāġar
anuñçün ḳan aḳıdup oluram zār

5 ruḫ-i zībāñı vaṣf itmekde ey gül
ḳanı Cāmī gibi pākīze-güftār

58

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[23b] 1 ol ṣanem ben ḫastenüñ ḥāline ḳılmazsa naẓar
naʿra-i āhumla idem ʿālemi zīr ü zeber

2 oḳusın ʿışḳ āyetin billāh ḳabrüm üstine
ḳanḳı ʿāşıḳ kim ide ḫāk-i mezārumdan güẕer

3 nā-murād itdi beni devrinde gerçi bu felek
tīr-i āhum baġrını anuñ velī her dem deler

4 şol ḳadar yildüm yolında yil gibi ṣubḥ u mesā
bulmadum būy-ı viṣālinden dirīġā hīç eṣer

5 lālezār olur ḳamu yollarda Cāmī her ḳaçan
cānib-i kūy-ı nigāra eşk-i ḫūnīnüm aḳar

59

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿārıżuña ʿārıż olaldan bu ḫaṭṭ-ı müşg-bār
fitne-i aḫir zamānı gördi herkes āşkār

2 devr-i ḥüsnüñde gözüñ terk itmesin nāz uyḳusın
meyl iderler ḫᵛāba çün merdümler irdükde bahār

3 seyl-i eşkümde görinen ḳaṭre ḳaṭre ḫūn-ı dil
berg-i güldür kim revān itmişdür anı cūybār

4 devr-i ḫaṭṭuñda senüñ naḳḳāş elinde ḳıl ḳalem
ḥayretinden ey ṣanem ser-geşte vü pergārvār

5 dīde ḫaṭṭın dil ṣaçın cān ḫālin eyler ārzū
her kişinüñ lā-cerem başında bir sevdāsı var

6 ḳan arasında yazılmış bir elifdür ṣanuram
serv-i ser-keş ayaġında gördügümce lālezār

7 rūz-ı fürḳat ġam yanumdan gitmez olur ġam-güsār
Cāmiyā yār ol durur kim buñ deminde ola yār

60

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[24a] 1 iki ṣāf ṭutmış ol müjgān arada şol ala gözler
ṣanasın per açup ister göñül mürġın ala gözler

2 perīşānum ḳara zülfüñ ḳarār u ṣabrı ṭaġıtdı
meger cānum ala ġayrı daḫı yoḳ kim ala gözler

3 kemend-i cān-sitānumdur egerçi bend-i gīsūlar
velīkin n'eyleyem oldı baña ʿayn-ı belā gözler

4 gözüm merdümleri baḳsa ḳara zülfüñe incinme
deñizde olsa bir kimse bu rūşendür ḳara gözler

5 diye Cāmī bize söyle ḳara ḳaşdan ḳara gözden
ḳarār u ṣabrum[ı] aldı ḳara ḳaşlar ḳara gözler

61

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 senüñ tīr-i müjeñ cān u dile sehm-i saʿādetdür
naẓar ḳılsañ göz ucıyla hemān ʿayn-ı ʿināyetdür

2 beni ḳo lā-ubāliyem baña ṭaʿn eyleme zāhid
güzel sevüp şarāb içen kişi ehl-i melāmetdür

3 ḳıyāmetler ḳoparursa n'ola başına ʿuşşāḳuñ
ḳad-i bālāsı dildāruñ ḳıyāmetden ʿalāmetdür

4 gedā-yı kūy-ı dildāra ṣaḳın öykünme ey dil kim
kişi sulṭāna beñzetmek özin ʿayn-ı sefāhetdür

5 muṣallā seyrine Cāmī o māh içün varur ṣanmañ
güzel gün olsa ʿārifler çıḳarlar seyre ʿādetdür

62

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 ḳalur ebyātum evlādum telefdür
ṭabīʿat-zādedür ḫayru'l-ḫalefdür

[24b] 2 söziyle ben yetīmüñ gūş-ı dil-ber
pür olmış dürrile gūyā ṣadefdür

3 maḥallüñ var iken cennet gerekmez
baña merġūb u maṭlūb ol ṭarafdur

4 n'ola beklerse bezm-i bāġı nergis
ser-ā-pā hey'eti nāyile defdür

5 nişānı ehl-i ʿışḳuñ Cāmiyā bu
belā oḳlarına dāyim hedefdür

63

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 meclis içre her ḳaçan yād ol lebi mey-gūn olur
ḥasretinden sāġar u çeşmüm leb-ā-leb ḫūn olur

2 göñlümi zülfüñ hevāsıdur iden āşüfte-ḥāl
lā-cerem sevdā-yı Leylā eyleyen Mecnūn olur

3 yine öz dāġından özge lālenüñ hem-derdi yoḳ
kimse yār olmaz anuñ kim baġrı ġamdan ḫūn olur

4 āf-tābum eksile ṣanma firāḳuñ āteşi
māh-ı nev gibi dem-ā-dem şuʿlesi efzūn olur

5 Cāmiyā ʿālemde gerçi ḳıymeti yoḳ naẓmuñuñ
pādşāhuñ gūşına irse dür-i meknūn olur

64

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 cām-ı mülden her ḳaçan cānān içer
āf-tābı z̲errede pinhān ider

2 gird-i ruḫsaruñda ḫaṭṭuñ dir gören
āf-tāba ḳarşu çıkmış mūrlar

[25a] 3 nice ḳatı dilde zāhir oldı ʿışḳ
ekz̲er āteş seng ü āhenden çıḳar

4 müjde-i ʿīd ile irişdi hilāl
peykdür gūyā ṭutar elde teber

5 nice ṭoyunca göre Cāmī seni
geldügüñce sen anuñ ʿaḳlı gider

65

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 irmeyüp sümm-i semendüñ tozına ey şeh-süvār
pençe-i şehler bu hevāyıla olurlar ḫāksār

2 ḫaṭṭ-ı miskīn-i leb-i şīrīnüñi itme tırāş
bunca mūra raḥm ḳıl kim anlaruñ da cānı var

3 kār-ı ʿālem fikrin idüp çekme bār-ı miḥneti
ṭaġıdur çünkim bu kār u bārı āḫir rūzgār

4 gül gibi ebkār-ı ġonça her ḳaçan yüz göstere
üstine bārān anuñ dürr ü güher eyler niṯār

5 gird-i ruḫsārın ṭutaldan bu ḫaṭṭ-ı ʿanber-feşān
eksük olmaz Cāmiyā āyine-i dilde ġubār

66

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 mālik-i mülk-i Süleymān olsañ itme iʿtibār
āḫiri ḫāk-i vücūduñ yile virür rūzgār

2 cām-ı vaṣl-ı dil-rübānuñ āḫiri dürd-i firāḳ
nite kim bezm-i neşāṭuñ lāzımı derd-i ḫumār

3 ey dil-i dīvāne zenbūr-ı cihāndan umma nūş
nīşter-i zaḫmını yād it kim hezārān nīşi var

[25b] 4 ḫāk idüp bād-ı fenāyıla ṣavurduñ ḥasmumı
göñlüñüñ āyīnesinden gitmedi daḫı ġubār

5 sebzeveş neşv ü nemā-yı ʿāleme kim virse dil
eylesin eṭfāl-i encüm jālelerle sengsār

6 sebzezār-ı çarḫa irse dūde-i iḳbāl u ḳadr
ḳoparur bīḫ-i ş̱ebātın yile virür rūzgār

7 luṭf u ḳahr-ı dehre Cāmī şād u ġamgīn olma kim
vaʿde-i cānān gibi çünkim degüldür ber-ḳarār

67

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 nice bir reng geçüp saña bu çarḫ-ı ġaddār
dil ü cān ṣafḥasını eyleye pür-naḳş u nigār

2 nice bir āb u hevāyıla ṣuvarup şeb ü rūz
ekesin mezraʿa-i cānuña ki toḫm-ı evzār

3 ṭutalım şāh olasın milket-i dünyāya bugün
ḥāṣıluñ ne çü ḳoyup gitmelisin āḫir-i kār

4 ʿışḳ genci ki göñül içre olur ṭutsa n’ola
dāġımuñ ḥalḳaları dāyiresin nite ki mār

5 ḳaşı vü kirpigi Cāmī dil olur her laḥẓa
ʿālemi ṣayd ider tīr ü kemān ile nigār

68

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 şol ḳadar bend itdi baña kākülüñ ey sīm-ber
Ḥaḳ bilür kim eyler oldum kendü sāyemden ḥaẕer

2 hey ne ḥāletdür bu kim ey gözlerüm nūrı seni
biñ naẓar görsem ṣanuram görmedüm hīçbir naẓar

[26a] 3 mürġ-ı cāna her ne deñlü tīr ura ey ḳaşı yā
kūyına uçmaġa olur her birisi bāl ü per

4 öldürüp ʿāşıḳlaruñ ḳanını yaḳma destüñe
ġırre olma ḥüsnüñe naḳş-ı nigār elden gider

5 reng-i eflāk ile rūşen olsa n'ola mihr ü māh
lā-cerem ḫākister ile rūşen olur sīm u zer

6 bilürem āḫir eṣer eyler raḳībe āh līk
baña ne ḥāṣıl o demden ḳalmaya benden eṣer

7 rūy-ı rengīni od urdı dīde vü dil mülkine
şöyle yaḳdı Cāmiyā kim ḳalmadı hīç ḫuşk u ter

69

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 mey içüp ruḫlarını yār ki pür-āteş ider
ḫırḳa-i zāhid-i ṣad-sālemi odlara yaḳar

2 gül yüzüñ görmeye ḫᵛābında diyü gözlerümüñ
dest-i hecrüñ müjeden pisterine ḫār ṣaçar

3 rūşen it cānuñı yaḳ cismüñi ḫākister ḳıl
ki silüp pāk ider āyīneyi ḫākister

4 meh-i nevden yine dās aldı ele pīr-i felek

ʿömrümüz mezraʿasın biçmege ḳaṣd itdi meger

göz ḳarardur ki ala dīde ġubār-ı kūyuñ
küḥle her ḳanda ise raġbet ider ehl-i naẓar

jāle-rīz oldı seḥer lāle-i ḥamrā Cāmī
döndi ol būteye kim ḳaṭre-i sīm-āb ṭamar

70

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[26b] ay u gün şemʿ-i cemāl-i yāre müştāḳ oldılar
şöhre-i şehr oldılar meşhūr-ı āfāḳ oldılar

yaşlarum sürsem naẓardan n'ola ey nūr-ı baṣar
yüz bulup başdan çıkup āḫir bana ʿāḳ oldılar

ṣabr ḥadden geçdi derdüñle helāke varmayup
n'eylesin bī-çāreler ṭāḳatları ṭāḳ oldılar

ʿışḳuñ ile şol ḳadar ʿarż-ı kerāmāt eyledüm
nice münkirler gelüp teslīm-i ʿuşşāḳ oldılar

Cāmiyā şunlar ki çekdiler taʿalluḳdan elin
ḫüsrev-i ṣāḥib-serīr-i mülk-i ıṭlāḳ oldılar

71

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

zülf-i müşgīn-i nigāre çeşm-i āşıḳ şānedür
görinen müjgānı anuñ ʿanberīn-dendānedür

baña hem-ser olımaz Ferhād ü Mecnūn ʿışḳda

her biri bir saḫt-cān u seng-dil-i dīvānedür

3 ḫāne-i cismüñ nigārā zaḫm-ı tīġ u tīr ile
bāb u revzen oldı her yiri ʿaceb vīrānedür

4 yār ile bir gūşede tenhāca mey nūş idene
gerçi zāhid ṭaʿn ider ammā iñen rindānedür

5 herkesüñ mürġ-ı dilin ṣayd itmek içün Cāmiyā
zāhidüñ destindeki tesbīḥ dām u dānedür

72

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḥasret-i laʿl-i güher-pūşuñla ey nūr-ı baṣar
gözlerümden ẓāhir olur gāh laʿl geh güher

[27a] 2 her günüñ bir gicesi her gicenüñ bir ṣuḥbı var
yā ilāhī bu şeb-i hicrāna olmaz mı seḥer

3 zülf-i müşgīn u ruḫ-ı rengīn-i cānān yādına
dūd-ı āhumdan dem-ā-dem başuma āteş yaġar

4 sīne-i ṣad-çāküme rūyuñ ḫayāli virdi nūr
pertev-i meh-tābdan rūşen olur vīrāneler

5 ide mi te’s̱īr pendüñ Cāmī’ye ey şeyḫ-i şehr
olmadı Mecnūn’a çünkim kārger pend-i peder

73[227]

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

227 Bu gazeli krş. Akyüz, vd., **Fuzulî Türkçe Dîvân**, G. XCIX, s. 223.

1 sūz-ı derūna şuʿle-i āhum nişānedür
dil derd-i şerḥine ser-i her mū zebānedür

2 lāyıḳ ne ise herkese virdi ezel ḥakīm
Īmān u küfr u ṭāʿat u ʿiṣyān bahānedür

3 cennet cemāli bāġına bir gül sekiz varaḳ
duzaḫ celāli āteşine bir zebānedür

4 ġamzeñ dilümde şol ḳadar açdı şikāflar
gören ṣanur ki zülf-i siyāhuña şānedür

5 ol dāne dāne ḫālile ol ḥalḳa ḥalḳa zülf
Cām[i] şikār-ı mürġ-ı dile dām u dānedür

74

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 deşt-i miḥnetde beni āh u fiġāndan ṣoralar
merdüm-i güm-ṣudeyi rāh-revāndan ṣoralar

2 ādemi āyīne-i ḫulḳ-ı ḥasenden göreler
ʿālemi ḫadiṣe-i devr-i zamāndan ṣoralar

[27b] 3 āteş-i sīnemi ṭaġlarda duḫāndan bileler
mā-cerāsın yaşumun āb-ı revāndan ṣoralar

4 ḫār-ı ḥasretde benüm zencirle cān virdügümi
nāzikāne yine ol ġonça-dehāndan ṣoralar

5 ḥürmeti her kişinüñ çünki andan bilinür
Cāmī’yi meykededе pīr-i muġāndan ṣoralar

75

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 āhum aldı çeşm-i cānān anuñiçün ḫastedür
göñlüm uġurladı zülfi ol sebebden bestedür

2 ṭañ degüldür her nefes mürġ-ı hevā olsa kebāb
şuʿle-i āhdur derūnum göklere peyvestedür

3 nāle ḳılmaz dāġ-ı ġamdan ġarḳ-ı ḫūn u bī-mecāl
zaḫm-ı ḫūnīnüm gibi göñlüm daḫı peyvestedür

4 n’ola her dem mest u medhūş olurısaḳ ey göñül
çünki āhir meylümüz ol gözleri ser-mestedür

5 göreli kāküllerini gerden-i cānānede
Cāmiyā cān gerdeni zencir-i ʿışḳa bestedür

76

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 her ḳaçan ʿaks-i lebüñ bāde-i gülfāma düşer
ʿāşıḳ-ı suḫte-diller ṭamaʿ-ı ḫāma düşer

2 ṣu gibi māyil olup hīç ḳarār eyleyemez
şol göñül kim varup ol serv-i gül-endāma düşer

3 göñlümi rūşen ider ʿaks-i ruḫuñ çeşmümden
ṣanasın mihr-i cihān pertevidür māha düşer

[28a] 4 ṣoḥbet-i ḫāṣuñı aġyār ṭuyurdı ḫalḳa
gizlenür mi şu ḫaber kim dehen-i ʿāma düşer

5 dil-i Cāmī n’ola ḫālüñle ola zülfüñe ṣayd
mürġ-ı zīrek geh olur dāne içün dāma düşer

77

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿaks-i müjgānuñla yaşum çeşm-i giryāndan çıḳar
beñzer ol ḳanluya cellād ile zindāndan çıḳar

2 ḫaṭṭ-ı ḫaddüñ kāfir oldı kes başın virme mecāl
Muṣḥaf'a ayaḳ baṣanlar dīnden īmāndan çıḳar

3 beñzedürmiş dāne-i eşküm özin dendānuña
düşer anuñçün naẓardan çeşm-i giryāndan çıḳar

4 çeşm-i ḫūnīnümde eşküm ḳaṭresin kim görse dir
bu nice lü'lü olur laʿl-i Bedaḫşān'dan çıḳar

5 ḳaşları üstündeki kākül degüldür Cāmiyā
dūd-ı āhumdur benüm kim ṭāḳ-ı eyvāndan çıḳar

78

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 görinen bāde üzre devr-i sāġar
mey üstinde yazılmış mīme beñzer

2 olur dil naḳdini zülf-i siyāhuñ
eli uzun olur Hindū'nuñ ekṣer

3 ḫaṭṭ-ı müşgīn-i yār üzre dehānı
ser-i mūya yazılmış mīme beñzer

4 gören bir yerde dir laʿl ü dehānuñ
vücūd ile ʿadem oldı berāber

[28b] 5 leb ü zülfüñ añup dil secde eyler
oḳunsa āyet-i *ve'l-leyl* ü *kevs̱er*

6 ruḫ-ı ṣāfī ḫam-ı zülf içre Cāmī
ṣan ol mir'ātdur pervāz-ı ʿanber

79

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 kūy-ı maḥşerde sirişküm dem-be-dem ġalṭān olur
kim naẓardan düşse lā-büd ḫākile yeksān olur

2 ʿārıżuñ ābın ṣanup her ḳanda ṣu görse güneş
ṣararup beñzi ḫazān bergi gibi lerzān olur

3 ḳatlüme ḳaṣd itse ḥiddet reng-i rūyuñ arturur
āf-tābuñ rengi sürḫa māyil olsa ḳan olur

4 görmesem çāh-ı zenaḫdānuñ eyā Yūṣuf-cemāl
cennet olsa gülşen-i ʿālem baña zindān olur

5 yār örter ruḫlaruñ aġyār itse āh-ı serd
faṣl-ı deyde ebrile gāhī güneş pinhān olur

6 dil ḫayāl-i dil-rübālarla n'ola olsa ḫarāb
bu perīler meskenidür dāyimā vīrān olur

7 bādeden mi ʿışḳdan mı Cāmiyā mest olduġuñ
bilmeyüp keyfiyyet-i ḥālüñ gören ḫayrān olur

80

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 gül gül olsa tāb-ı mülden çihre-i gülgūn-ı yār
ḥasretinden cānuma odlar düşer gülzārvār

2 kūy-ı dildāruñ segine ṭavḳ-ı zer olsun diyü
ḥalḳa itdi ḳadd-i māhı yine dest-i rūzgār

[29a] 3 şāneveş dest urduġınca zülfüñe bād-ı ṣabā
çāk çāk olur dil-i şeydā bu ġamdan şānevār

4 raḫne raḫne itdi gerçi nāḫunum idüp tırāş
gitmedi ey serv-i gül-ruḫ sīneden bu ḫārḫār

5 ol iki çeşm-i siyehler olmasa āhū eger
tīrler yaġdurmaz idi üstine müjgān-ı yār

6 āşyān olmaz Hümā'ya zülfüñe olmaḳ neden
āşyāna gūş-ı sīmīn beyża dürr-i şāhvār

7 ṭāyif-i Beytü'l-ḥarem gibi bu göñlüm dil-rübā
ṭolanur ṭolanur eyler kākülüñ üzre ḳarār

8 dāyimā pāyine ser ḳoyup sürerdim yüzümi
devlet u ʿizzet cihānda olsa Cāmī pāydār

81

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 n'ola ṣalınsa binüp nāz atına ol şeh-süvār
şāḫ-ı güller meyl ider irse nesīm-i nev-bahār

2 dāyimā mihrüñ şuʿāʿından cihāna nūr aḳar
gūyiyā bir çeşmedür ki lūle-i zerrīni var

3 ḥasretinden dem-be-dem ḳan aġlar isem n'ola kim

çeşmüme görinmez oldı ʿārıż-ı gül-gūn-ı yār

4 giceyi ḫalḳ itdi ḫalḳı rāḥat olsun diyü Ḥaḳ
baña niçün ẓulm ider zülf-i şebāsā-yı nigār

5 Cāmiyā bir yār-i gendüm-gūn hevāsıyla yine
ḫirmen-i ṣabr u ḳarārum yile virdi rūzgār

82

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[29b] 1 sāʿid-i sīmīni ile zülf-i müşgīn-i nigār
ehl-i ʿışḳa muʿciz-i Mūsāʾyı eyler āşkār

2 ḫāk-i pāyuñ küḥlini benden dirīġ itdi ṣabā
aramızda ol sebebden ḥāṣıl olmışdur ġubār

3 sāġar-ı ṣahbā getür sāḳī ṣabūḥī idelüm
çün ele aldı ṣeḥer Cemşīd'i cām-ı zer-nigār

4 dir ise ol serv-i ser-keş baḳuban āyīneye
verd-i raʿnādan daḫı zībā yüzüm var vechi var

5 ḫūblar cemʿiyyetinde vaṣf ider ḥüsnüñ raḳīb
ḫārdan gül ẓāhir olur her ḳaçan olsa bahār

6 mevsim-i gülde dürüst olmaz kişinüñ tevbesi
Cāmiyā cām al ele ṭarf-ı çemende lālevār

83

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ṣanmañuz kim üstüme bārān yaġar ḫāk-i mezār

baña mātem ṭutdı ḳabrüm başına ṭobraḳ ḳoyar

2 ḫāk-i pāy-i yāre sürsem çihre-i zerdüm n’ola
ḫāke ṣalar ʿāḳıbet berg-i ḫazānı rūzgār

3 ebr-i nisān-ı belādan behre almışdur gözüm
dürr-i deryā-yı sirişküm n’ola olsa ābdār

4 mihr-i ruḫsāruñdan oldı ḫārḫārı göñlümüñ
ḳanda bir gül açılursa ẓāhir olur anda ḫār

5 bāġ-ı ruḫsārında şol āhū durur çeşm-i siyāh
tīrler yaġdurmış anuñ üstine müjgān-ı yār

6 ḫāk idüp ben ḫāksārı ḳodı gitdi bādveş
ol cihetden eksük olmaz Cāmiyā dilde ġubār

84

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[30a] 1 ol ṭabīb irüp n’idem kim nabż-ı cānānum ṭutar
ben helāk olsam yiridür çün reg-i cānum ṭutar

2 cān u dil berg-i ḫazānveş üstine lerzān olur
her ḳaçan aṣīb-i teb gül-berg-i ḫandānum ṭutar

3 micmer-i derd ü belāya cān u dil olur sipend
āteş-i teb her ḳaçan ḫūrşīd-i tābānum ṭutar

4 tāb-ı teb ṣanmañ ḳızardan gül gibi cismin anuñ
ḳanuma girmişdür ol demden berü ḳanum ṭutar

5 baġladı ḥumret nihāl-i erġuvān gibi beni yine
tāb-ı teb Cāmī meger serv-i ḫırāmānum ṭutar

85

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 bugün abdāl-ı ʿışḳam sīnede göynüklü dāġum var
maḥabbet tekyegāhında yine yanar çerāġum var

2 şeb-i mülk-i belā olsam ʿaceb mi tūġ-ı āhumla
ḥabāb-ı eşk-i ḫūnīnüm gibi gül-gūn otaġum var

3 lebüñ yādına mey nūş itmege ey muġbeçe her dem
yiter ḫum-ḫāne mesken ḳaṣr-ı Ḳayṣer'den ferāġum var

4 n'ola bezm-i belāda cām-ı Cem'den itsem istiġnā
seg-i kūyuñ sifālinden elümde bir ayaġum var

5 degişmem meskenüm ḳaṣr-ı ḳaṣīr-i Ḳayser-i Rūm'a
belā künci gibi ʿālemde bir ʿālī ṭuraġum var

6 dıraḫtı şerḥalar Cāmī key u naʿl oldı berg ü bār
bugün ṣaḥra-yı sīnemde yetişmiş tāze bāġum var

86

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[30b] 1 ne laʿlüñ gibi bir cām-ı şarāb u dil-güşā vardur
ne rūyuñ gibi hīç āyīne-i ʿālem-nümā vardur

2 egerçi sāde-rū dil-berlerüñ yoḳ ḥadd ü pāyānı
senüñ mir'āt-ı ruḫsāruñda cānā çoḳ ṣafā vardur

3 iñen de mülk ü tāc u taḫta maġrūr olma sulṭānum
degişmez aṭlas u dībāya iḥrāmın gedā vardur

4 bu dār-ı miḥnet-ābāduñ ferāġat ʿayş u nūşından
ne derdinde fenā vardur ne zevḳinde beḳā vardur

5 n’ola eşʿār-ı Cāmī ḥasb-i ḥāl-i ehl-i sūz olsa
edāsında ṣafā vardur kelāmında fenā vardur

87[228]

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 ḥüsn ü cemāl içinde çü yoḳdur saña yiter
ʿışḳuñ yolında olmaya kimse bañа yiter

2 her demde būy-ı ṣıḥḥat u rāḥat irişmege
bīmār-ı cāna bād-ı maḥallüñ ṣabā yiter

3 zār u belālı ḫasteñe lāzım degül ʿilāc
yolında öldügüm bañа derdüñ devā yiter

4 ben ḳula iltifātuñ eger yoġ ise ne var
mensūb-ı ʿışḳuñ olduġum ey dil bañа yiter

5 almaz efendi Cāmī bugün küḥli ʿaynına
izüñ ġubārı gözlerine tūtyā yiter

88

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 çeşmüñ müjesi sīneme tīr-i belā yiter
yoluñda öldüğüm bañа ẕevḳ u ṣafā yiter

[31a] 2 luṭfuyla umdurur gehī ḳahrıyla ḳorḳudur

228 Bu gazel 35. gazelin tekrarıdır.

luṭfuyla ḳahrı ʿāşıḳa ḫavf u recā yiter

3 cāna ḥayāt baḫşiş iden leblerüñ senüñ
ʿuşşāḳ-ı ḫaste-dillere dārü'ş-şifā yiter

4 tek senden ayru olmayayın bir nefes şehā
ʿışḳuñ ʿabāsı egnüme fāḫir ḳabā yiter

5 Cāmī efendi ʿizzet-i dāreyni n'eylesin
bir dem senüñle olduġı ʿizzet aña yiter

89[229]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ol melek ü meh-liḳā kim ḥüsnile meşhūrdur
cism-i pāki gün gibi başdan ayaġa nūrdur

2 iltifāt itmez ġam-ı ʿışḳ ile pīr olanlara
nev-cüvāndur ʿizz ü cāha ḥüsnine maġrūrdur

3 yār-i ḫoş-ṭabʿ u bahār u bezm-i mül eyyām-ı gül
meyl-i ʿayş u nūş iden bu devrde maʿẕūrdur

4 ʿaḳl u fikr u ṣabr u ārām u ḳarār u cān u dil
rāh-ı ʿışḳında nigāruñ cümleten me'sūrdur

5 leblerüñ yādına mey nūş eylese Cāmī müdām
n'eylesin ey gözleri mest-i ḥüsün mecbūrdur

[harf-i za]

90

[229] Bu gazel 46. gazelle söz dizimi açısından benzerlik göstermektedir.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 niʿmet-i dünyā gerekmez rūy-ı zībā isterüz
ʿayş u nūşı n'eylerüz seyr ü temāşā isterüz

2 ṭālib-i naḳḳāş olanlar gözlemez naḳş-ı nigā[r]
ḳanda bir ṣūret görürsek anda maʿnā isterüz

[31b] 3 ismini ḥüsn ehlinüñ levḥ-i dile resm eylerüz
ḥırz-i cān olmaġiçün esmā-yı ḥüsnā isterüz

4 sāġar-ı zerrīn-i mihre biz sifāli virmezüz
rūḥa rāḥat virmege rāḥ-ı muṣaffā isterüz

5 ṣoraruz yāruñ sevād-ı zülfi sevdāsın dile
yaʿnī Mecnūn'dan nişān u ʿışḳ-ı Leylā isterüz

6 keşreti n'eyler erenler bezm-i ḫāṣ-ı vaḥdete
cām-ı esmādan geçüp rāḥ-ı müsemmā isterüz

7 ṣoraruz ʿışḳuñ nişānın Cāmī-i bī-çāreden
ḳanda bir kem ḳaṭre görsek anda deryā isterüz

91

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 nedür sırr-ı leb-i cānān görinmez
meger var ise cāndur cān görinmez

2 utandı leblerüñden yire geçdi
anuñçün çeşme-i ḥayvān görinmez

3 görinmezse n'ola ṣabr it göñül yār

ḳulına her zamān ṣulṭān görinmez

4 görelden gülşen-i kūyında yāri
gözüme ravża-i Rıżvān görinmez

5 maḥallüñ itlerin bulmadı Cāmī
ne ḥāl oldı ʿaceb yārān görinmez

92

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 niçün ol serv-i sehī kūyında seyrān eylemez
var mı bir ṭāvus kim gülşende cevlān eylemez

[32a] 2 var mıdur bir ḫāṭırın cemʿ eylemiş ehl-i ḥużūr
kim anı devr-i felek ḫāṭır-perīşān eylemez

3 kimi güldürdi bu gülşen gül gibi kim ʿāḳıbet
ġonçaveş baġrını anuñ ṭopṭolı ḳan eylemez

4 var mıdur bir ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ ki mihr ü māhveş
başını meydān-ı ʿışḳ içinde ġalṭān eylemez

5 aġlayu aġlayu varma kūyına ol ġonçanuñ
rūz-ı bārān olsa kimse ʿazm-i bostān eylemez

6 nice bir pinhān idem mihrin göñülde Cāmiyā
rūşen oldı kʾāf-tābı ẕerre pinhān eylemez

93

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 nāleden ġayrı baña kimse hevādār olmaz

ġuṣṣadan özge dile mūnis-i ġam-ḫᵛār olmaz

2 yār ṣanma ṣaḳın ol dil-ber-i fettānı göñül
yār olan saña varup maḥrem-i aġyār olmaz

3 zāhidā kūyına varduġuma ṭaʿn eyleme kim
Kaʿbe'ye varmaġıla kimse günehkār olmaz

4 yine ḥayrānluġum esrār-ı lebinden bildüñ
zāhidā sencileyin kāşif-i esrār olmaz

5 ayrılam diyü ṭutar dāmenümi kūyında
seg-i dil-ber gibi ʿālemde vefadār olmaz

6 el urup nabżına Cāmī kuluñuñ didi ṭabīb
ʿāşıḳ-ı ḫaste-dilüñ derdine tīmār olmaz

94

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[32b] 1 bitmez yüregüm yāreleri işler oñulmaz
ṣabr eyleyelüm çāre nedür bitmez iş olmaz[230]

2 günden güne artarsa n'ola ḥüsn-i dil-ārā
gülzār-ı cinānuñ gül-i raʿnāları ṣolmaz

3 bir ġamzesi ḳattāli bulup sevmiş o ḫūnī
ṣanmañ ki kişi kişiye itdügini bulmaz

4 peymāne gibi ḥasret-i laʿlüñle dem-ā-dem
bir dem mi geçer dīdelerüm ḳan ile ṭolmaz

230 Bu beyit, Hüseynî makamında, devr-i revân usulünde İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi (ö. 1691) tarafından bestelenmiştir.

5 Cāmī ḳulını ḫışmıla redd itdi didiler
ol şāh-ı keremden bu cefālar hīç oñulmaz

95

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ol lebi nūşīn şeker-güftārı özler göñlümüz
ol boyı serv ü semen-ruḫsārı özler göñlümüz

2 cāndan ḳaṭʿ-ı ümmīd itdüm ʿalāḳam ḳalmadı
ancaḳ ol laʿl-i ḥayāt-āsārı özler göñlümüz

3 fikrümüz teşrīf-i dīdār-ı şeref-efzūndur
anuñiçün ol gül-i gülzārı özler göñlümüz

4 ṭaġlara düşsek ʿaceb midür cünūn-ı ʿışḳıla
tūr-ı Mūsī'de olan dīdārı özler göñlümüz

5 fitne-i çarḫ-ı denī-perverden olmaġa ḫalāṣ
ol gözi muʿciz-nümā seḥḥārı özler göñlümüz

6 Cāmiyā herkes birer sevdāyı ḳılmışdur heves
ʿāşıḳuz biz ol ṣaçı zünnārı özler göñlümüz

[harf-i sin]

96

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[33a] 1 dögem gögsüm çü gitdi ṣabr u nāmūs
dem-i riḥletde çünkim çalınur kūs

2 didüm dil gitdi vü sevdāyī oldum

didi eksüklinüñ nesine nāmūs

3 bedenden geldi dil almaġa ġamzeñ
dil-āverdür velīkin şekli cāsūs

4 kevākib ṣanma eşkümdür ki ey meh
felek āyīnesinde oldı maʿkūs

5 başuñda devlet olmasaydı Cāmī
muḳarrer saña el virmezdi pābūs

[harf-i şın]

97

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 nāleme ol lebi ġonça yañaġı gül şen imiş
beni bülbül gibi zār eyleyen ol gülşen imiş

2 ḳaldı baġlandı göñül zülf-i siyehkārında
çünki miskīne ne yirde şeb ola mesken imiş

3 yaḳdı yandurdı beni āteş-i ruḫsārı ile
yanmaġa mūm idügüm aña meger rūşen imiş

4 lāledür dāġıla sīnem kim anuñ berg-i teri
ḳanlara boyalı bir pāre-i pīrāhen imiş

5 Cāmiyā girye-i ebrile güler rūy-ı zemīn
ḫande-i şādī-i ʿālem didügüñ şīven imiş

98

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 seyr-i aḳşam eylesek ey serv-ḳāmet māhveş
ṣanuram ḳopdı ḳıyāmet ṭoġdı maġribden güneş

[33b] 2 ḫāl-i ruḫsāruñ görenler dirse cānā vechi var
ʿazm-i Rūm itmiş gedā şeklinde sulṭān-ı Ḥabeş

3 nüh felekde itmedi necm-i saʿādetle ḳırān
eyler isem yiridür māhum sitāremle ṣavaş

4 laʿl-i yāre nice teşbīh eyleyem yāḳūtı kim
ḳadr ü ḳıymetde berāber mi olur cevherle ṭaş

5 bir ṭolı içdüm ki içen cürʿasın biñ yıl yaşar
Cāmiyā böyle gerek ʿālemde rind-i cām-keş

[harf-i ṣad]

99

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 kemend-i ʿışḳuña düşdüm gel öldür eyle ḫalāṣ
şikār u ṣayd içün olmaz şehā çü ḫūn-ı kışāṣ

2 gelürse meclise zāhid semāʿ u raḳṣı göre
çü çarḫa girdi ḳadeh oldı gözyaşı raḳḳāṣ

3 der-i viṣāl içün irdi derūn-ı sīneme eşk
zücāce girdi ṣanasın ki merdüm-i ġavvāṣ

4 ḫumār-ı meyden ölürsem ṣurāḥidür ḳātil
döküp anuñ içesüz ḳanını be-vech-i kışāṣ

5 maḥallüñ itleri sevmezse Cāmī’yi n’ola kim
bu rūşen oldı ki *el-ḳāṣṣu lā-yüḥibbu’l-ḳāṣ*

[harf-i ẓad]

100

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 kān-ı gevher dürc-i laʿlüñe şehā olmaz ʿivaż
oldı laʿlüñ maṭlab-ı biʾz-ẕāt cevher biʾl-ʿarż

2 laʿlüñe ḫaṭṭ ʿārıż oldıysa tırāş it kim şehā
s̱ābit olmaz ẕāt-ı cevherde muḳarrerdür ʿaraż

[34a] 3 saḳalum aġarduġınca derd ü ʿışḳ oldı füzūn
artar imiş pīr olduḳca kişi lā-büd maraż

4 ġarḳ-ı ḫūn olursa raḳṣ urur feraḥdan ṣayd-ı yār
tīr-i dil-dūzın başıp baġrına cān virür ʿivaż

5 ḫākden refʿ ideli Cāmī ḳulın ol āf-tāb
ḫāke düşdi sāyeveş reşkinden aṣḥāb-ı ġaraż

[harf-i ṭı]

101

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 levḥ-i cemāle gelse nʾola ey nigār ḫaṭ
ceffeʾl-ḳalemden olmış idi āşkār ḫaṭ

2 ḫaṭṭuñ ḳararsa artıġ olur zīnet-i cemāl
merġūb olur ḳaçan kim ola ber-ḳarār ḫaṭ

3 ḳanı ḳurudı geldügiçün Rūmʾa nāfenüñ
gördi ki berg-i gülde yatar müşg-bār ḫaṭ

4 gül-berg-i tāze oldı ṣanasın benefşezār
rūyuñda ẓāhir olalı ey gül-ʿiẕār ḫaṭ

5 yāḳūt ḫaṭṭı gibi ʿazīz oldı Cāmiyā
laʿl-i leb-i nigārda olan ġubār ḫaṭ

102

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 mīm dirse dil dehān-ı dil-bere eyler ġalaṭ
kim ider taḫḳīḳ-i cins ḥarf midür yā nuḳaṭ

2 ġayrıyı ḳo rişte-i cānı kemer it biline
çünki buyurıldı göñül *ḫayru'l-umūr* olur *vasaṭ*

3 beñlerüñle n'ola ṣūret bulsa ḫaṭṭ-ı müşg-bār
noḳtalardan çünki bulur zīnet ey dildār ḫaṭ

[34b] 4 ṣiʿrile ṣayd itdüm ol kebg-ḥırāmı ben yine
dām u dāne oldı aña bu ḥurūf ile nuḳaṭ

5 gāh u bī-geh Cāmiyā cūş u ḫurūş itse n'ola
gözlerüm yaşınuñ oldı biri Nīl ü biri Ṣaṭ

[harf-i ayn]

103

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 sitārem saʿd olup ey dil olurdum kām-rān-ṭāliʿ
ger ol māh-ı hilāl-ebrū olaydı nā-gehān ṭāliʿ

2 beyāż-ı pīrehen ṣubḥ u girībānı durur maşrıḳ

ki andan her seḥer olur o ḫūrşīd-i cihān ṭāliʿ

3 iḥāṭa eyleyen hāle degüldür māh-ı gerdūnı
şehā Sīmürġ-ı ḳadrüñe olupdur āşyān ṭāliʿ

4 çoġ olur Mıṣr-ı ḥüsn içre şeker-güftār u şīrīn-leb
velīkin hīçbirin itmez benümle hem-zebān ṭāliʿ

5 ne aṣṣı saña ey ḫᵛāce bu tedbīr u taṣarrufdan
ki çün bāzār-ı dehr içre ider sūd u ziyān ṭāliʿ

6 beni bir cürʿa birle sāḳī baḫt eylemez ḫurrem
ṣunar ammā cefā cāmın cihāna rāygān ṭāliʿ

7 gidüp bu ḫāk-i ednādan olur aʿlālara māyil
olursa fi'l-meṣel Cāmī eger āb-ı revān ṭāliʿ

104

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 sevād-ı zülf-i ʿanber-bāruñ içre ʿārıż-ı sāṭıʿ
şeb-i tāruñda ṣan māh-ı ʿālem-tābdur lāmiʿ

2 müsāʿid olmadı devlet müyesser olmadı vuṣlat
dirīġā aḫter-i ṭāliʿ felekde olmadı ṭāliʿ

[35a] 3 dime cām-ı mey encāmında ey dil derd-i ser çekdüm
belāsuz baş olmaz bu meṣeldür olıgör ḳāniʿ

4 mey içmekde żarar vardur dime zīrā ġam-ı dehri
muḳarrer oldı zāhid olduġı defʿātile dāfiʿ

5 dehānı fikri ile cism-i zāruñ münʿadim oldı
geçüpdür Cāmiyā ʿömr-i ʿazīzüñ yoḳ yire żāyiʿ

105

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 nigārā zülf-i ʿanber-bāruñ içre ʿarıż-ı sāṭıʿ
seḥāb altında mihr-i ʿālem-ārāveş olur lāmiʿ

2 gözetdüm göz diküp ılduz gibi kūyında ol māhı
dirīġā kim ḳamer burcında ṭāliʿ olmadı ṭāliʿ

3 sipihri ser-te-ser çāk eyleyüp bu tīşe-i āhum
irişdi ʿālem-i ervāḥa oldı bu ḫaber şāyiʿ

4 miyānında naẓar ḳıl ḫançer-i dil-cūsına bārīk
keser ṣūfī senüñ tezvīrüñi bu ḥüccet-i ḳāṭıʿ

5 miṣāl-i ḥācib-i dil-ber durur Cāmī hilāl-i meh
ki altun ile yazmış levḥ-i eflāke yed-i ṣāniʿ

106

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 görelden dāne-i ḫālüñ ʿaceb mi olsa dil ṭāmiʿ
cihānda Ādem olan ola mı bir ḥabbeye ḳāniʿ

2 şebāsā kākülüñ refʿ it cebīnüñle ruḫuñdan kim
diyeler māhile mihr oldılar bir gicede ṭāliʿ

3 görinmez gün yüzüñ hāyil olan āhum duḫānıdur
baña ol bir belā-yı āsmānīdür olur māniʿ

[35b] 4 görenler ʿaks-i ruḫsāruñ didiler necm-i eşkümle
zihī zeyn eylemiş arż üzre māh u encümi ṣāniʿ

5 telef ḳıl ger dilerseñ kīmyā-yı ḫāk-i rāhına
nuḳūd-ı sīm-i eşküñ Cāmī hergiz olmaya żāyiʿ

107

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 bezm-i ḥüsnüñde ḳo yaḳsun ol iki ruḫsār şemʿ
meclis-ārādur efendim olıcaḳ tekrār şemʿ

2 her ki rūşen-ṭabʿ ola lāzım durur aña seḫā
ḳādir olduġın ider bir gicede īsār şemʿ

3 düşmenüñ ḳanın döküp ister şebīḫūn itmege
destine yalıñ ḳılıç alup gelür her-bār şemʿ

4 bir pul olmazdı bahāsı deste işi olmasa
raġbeti yoḳ olduġıyçün şāhid-i bāzār şemʿ

5 rūşen oldı çünki her dem nūr uġurlar nārdan
anuñiçün çār-sū içre olur berdār şemʿ

6 ṭurduġı yirde erir şermile kendinden geçer
her ḳaçan kim ḫᵛāb-ı ġafletden ola bīdār şemʿ

7 penbe-i ġaflet durur güşında ṣanmañ şuʿledür
anuñiçün şevḳıla her dem güler oynar şemʿ

8 ruḫları vaṣfıyla Cāmī sözlerüñ ḫatm eyle kim
iḫtiṣār eyler kelāmın iricek esḥār şemʿ

108

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 olmazsa bezm içinde yüzüñ ey nigār şemʿ
āhum duḫānı yaḳa felekde hezār şemʿ

[36a] 2 ḫaṭṭuñ ḳararsa revnaḳı artar cemālüñüñ
gice ḳarañu olsa bulur iʿtibār şemʿ

3 āh u fiġānum işidicek döndürür yüzin
olur nihān ḳaçan ki gele rūzgār şemʿ

4 yansa derūn-ı sīnede göñül ʿaceb degül
zindān içinde gice vü gündüz yanar şemʿ

5 geldükce dil getürse ḫayāl-i ḳadüñ n'ola
ʿādet degül mi bu ki ola ber-güẕār şemʿ

6 ġam günlerinde artıġ olur şevḳi göñlümüñ
gice ḳarañu olsa olur şuʿledār şemʿ

7 yalmanı yalmanur ki içe ḫūn-ı ḥaṣmuñı
olup ḳaçan ki şuʿle ile nīzedār şemʿ

8 dikdi hevā-yı ṭopını yaḳdı fetīlesin
itse ḥiṣār-ı Şām'ı n'ola tār [u] mār şemʿ

9 görsem yüzüni virdim olur Cāmiyā tamām
eyler sözüni vaḳt-i seḥer iḫtiṣār şemʿ

109

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 olmasa ey dil cihān içinde bezm-i inḳıṭāʿ
baġrumı her dem kebāb itmezdi kānūn-ı vedāʿ

2 mihr-i rūy-ı enverüñle āf-tāb oldı göñül

şuʿle-i āh-ı şerer-bārum durur aña şuʿāʿ

3 sāyeveş üftāde-i kūyuñ olan ḫūrşīdvār
ʿizzeti ṭopın göge aġdurdı buldı irtifāʿ

4 eşk-i çeşm ü reng-i çihre ʿışḳumı fāş eyledi
ḫoş dimişler *küllü sirrin cāveze'l-iṯneyni şāʿ*

[36b] 5 vāḳıf-ı sırr-ı Ḫudā olmaḳ dilerseñ Cāmiyā
gel dehān-ı yārdan bir ḥarf eyle istimāʿ

110

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 şol ḳadar itdüm maḥallüñde raḳībüñle nizāʿ
ḳorḳaram kim seglerüñle andan irişe ṣudāʿ

2 n'ola raḳṣ ursa yaşum dāġ u elif çekdüm dile
çün def ü neydür cihānda mūcib-i raḳṣ u semāʿ

3 muʿciz-i Mūsā'yı ẓāhir itse n'ola āsmān
çün yed-i beyżāyile ṯuʿbānıdur mihr ü şuʿāʿ

4 ḳollarum tezyīn olur dāġ-ı ġam-ı cānāneden
nite kim raġbet bulur tamġa-i şāhile ẕirāʿ

5 āstān-ı yāre varma faḳrıla Cāmī ṣaḳın
māh-rūlar şehrinüñ bābı degüldür bu metāʿ

[harf-i ġayn]

111

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 bu ḫamīde-ḳadd müşebbek-sīne olmışdur duzaġ
cān u dil dāġın gören dir anda ṭutulmış dü zāġ

2 buldı künc-i ʿuzleti dil sīne-i ṣad-çākde
itdi her dīvāne her vīrāneyi künc-i ferāġ

3 ʿömrinüñ peymānesi ṭolan irişdi vaḥdete
bir dem evvelden götürdi bezm-i ʿālemden ayaġ

4 ḳana ġarḳum ruḫlaruñ şevḳıyla eşkümden velī
lāleveş ṭopṭolıdur sevdā-yı ḫālüñle dimāġ

5 sāyesinden ṣuya ṣalar dem-be-dem seccādesin
Ḫıżr'a beñzer yaşda ḳurıda ḥāżır serv-i bāġ

[37a] 6 ḳapular açdı benüm sīnemde tīġ-i cevr-i yār
ṣanasın ki ḥalḳa-i derdür görinen anda dāġ

7 şevḳi olmaz ehl-i bezmüñ yüzi gülmez ṣoḥbetüñ
her ḳaçan olmazsa ol meh Cāmiyā bezme çerāġ

112

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 yüzine ḥāyil olur zülf-i siyehkār dirīġ
genc-i ḥüsnine nigehbān imiş ol mār dirīġ

2 çekdi geh tīġ-i belā urdı gehī seng-i cefā
hīç elinden geleni eylemedi yār dirīġ

3 döne döne baña şol deñlü cefā itdi felek
raḥm idüp ḫālüme deryālarile aġyār dirīġ

4 ḥasret-i zülf-i ruḫuñdan senüñ ey māh-liḳā

rūz-ı rūşen gözüme oldı şeb-i tār dirīġ

Cāmiyā yār cefāsın baña mebẕūl ideli
cevrini eylemedi çarḫ-ı sitemkār dirīġ

113

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

reşk-i ḫālüñle nigārā dilde yaḳdum tāze dāġ
ḫān-ḳāh-ı ʿışḳ içinde ṣan uyardum bir çerāġ

ʿāşıḳ ile nice baḥs eyler raḳīb-i rū-siyāh
hem-zebān olur mı ey dil bülbül-i gūyāya zāġ

gördiler cām-ı lebüñ keyfiyyetin görmek muḥāl
devr-i laʿlüñde meye anuñçün itdiler niżāʿ

būsesin alınca cānum aġzuma geldi benüm
hey ne müşkil kār olur bu işidenlerden ıraġ

[37b] seyr-i bāġ-ı ḫüsn-i dil-ber defʿ ider dilden ġamı
dāfiʿ-i ġamdur ne şübhe Cāmiyā gül-geşt-i bāġ

114

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

meclis içre germ olup gögsin gerüp her-bār dāġ
aġzı ile ʿarż ider dil-berlere dīnār dāġ

dilde ʿışḳuñ ḫānesin yapduḳda miʿmār-ı ezel
muḥkem olmaġiçün itmiş cā-be-cā mismār dāġ

şuʿle-i nār-ı belā ṣanur görenler cismümi

şöyle yaḳdı şevḳıla başdan başa hemvār dāġ

4 ṣubḥ-ı ṣādıḳ bencileyin ʿāşık-ı şeydā mıdur
çāk-i ceyb itdükde gördüm sīnesinde var dāġ

5 lāleler güller degüldür görinen ey serv-i ḳad
şevḳ-i ruḫsāruñla yaḳdı cismine gülzār dāġ

6 gülsitān-ı sīnede ḳatmer ḳaranfüller biter
yaḳduġumca dāġum üzre şevḳıla bir tāze dāġ

7 eksük olmasun göñülden dāġ-ı ʿışḳ-ı dil-rübā
yaḳduġınca Cāmiyā bu ḳubbe-i devvār dāġ

115

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 keyḳubād-ı ʿışḳam olmışdur baña sertāc dāġ
hergiz itmez genc-i Ḳārūn'a beni muḥtāc dāġ

2 başdan ayaġa belā gülzārıdur cismüm benüm
servler anda elifler ġonça-i ġannāc dāġ

3 hey ne ḳara gün gelüpdür başuma baş ḳaldurup
eyledi ṣabr u ḳarārum mülkini tārāc dāġ

[38a] 4 penbedür ṣanma görinen ʿārıżın tezyīn içün
bir güzel yüzlü güzel sürmüş sefīdāc dāġ

5 Cāmiyā sīnem belā şehrinde oḳ meydānıdur
naʿllar ḳavs u elifler tīrdür umac dāġ

116

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 pür olursa ṭañ degül ey dil feżā-yı sīne dāġ
oldı çünkim çihre-i derd ü ġama āyīne dāġ

2 tāzelendi sīne-i mecrūḥ-ı derdüm ḫoş olup
olalı dermān göñülde şerḥa-i dīrīne dāġ

3 ḫāl-i ʿanber-pūşuñı göster gözüm ḳan dökmesin
çünki nāfiʿdür beġāyet dīde-i nemgīne dāġ

4 var mıdur bir ẕerre kim mihrüñden anda şuʿle yoḳ
[nār]-ı şevḳuñ ḫod yaḳupdur lāle-i rengīne dāġ

5 ḳurı sevdādur ṭabībüñ saña fikri Cāmiyā
yine dāġ olur senüñ zaḫmuña merhem yine dāġ

[harf-i fe]

117

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kaʿbe-i maḳṣūda irdi eyledi cāndan ṭavāf
ḫāneñüñ eṭrāfını her kim k[i][231] itdiyse meṭāf

2 ʿaṣr elinden baġrı ḫūn olmaz şu kim engūrvār
dost içün postını terk idüp ola pāk ü ṣāf

3 ṣanma ey dil sedd-i rāh ola saña seng-i günāh
raḥmeti yanında Ḥaḳḳ'uñ kāh gelmez kūh-ı ḳāf

4 nāme-i aʿmāli dīvānuñ gibi itdüñ siyāh

231 k[i]: nüshada kimüñ.

nice bir bu güft u gūlar [nice bir] lāf u güzāf

[38b] 5 Cāmiyā yāruñ dehānı tīġ-i cevherdārdur
anuñiçün sözde diḳḳat birle olur mū-şikāf

[harf-i ḳaf]

118

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 nice bir ey ḫᵛāce bünyād eylemek ṭāḳ u revāḳ
ʿāḳıbet çün ḫāk olur bu ḳubbe-i zerrīn-niṭāḳ

2 gülşen-i ḥüsninde ḳaşın gördi zāhid ṣandı kim
misk ü ʿanberden yapılmış cennet içre iki ṭāḳ

3 ḳatlüme ḳaṣd itmez idi tīġ u ḫançer gösterüp
gözi ḳaşı itmeseydi birbiriyle ittifāḳ

4 sözlerüm sūzıyla yandı ḫāmem u nāmem yine
ḳaldı ʿarż olmaz nigāra sūz-ı derd-i iştiyāḳ

5 iki ʿālem bir şerārından yanar āh eylesem
şöyle yaḳmışdur derūnum Cāmiyā nār-ı firāḳ

119

mefʿāīlün mefʿāīlün feʿūlün

1 naẓīre medḥ-i ḥüsnüñe ġazel yoḳ
naẓīrüñ olacaḳ ey meh güzel yoḳ

2 güzel didükleri cānā göz eldür

senüñ güzel elüñ[232] gibi göz el yoḳ

3 cihānı gezdi hep çeşm-i cihān-bīn
güzellerde saña beñzer güzel yoḳ

4 lebüñden būse istedükce her dem
ebed yoḳ dirseñ ey ẓālim ebed[233] yoḳ

5 ḥużūruñda muḳarrebdür raḳībüñ
ḳapuñda Cāmī gibi mübteẕel yoḳ

120

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[39a] 1 ʿışḳ içinde benden özge derdile āvāre yoḳ
buña çāre ṣabr imiş ammā ki ṣabra çāre yoḳ

2 dāġ u yare üzre dāġ u yare ursam yiridür
ḳalmadı cismümde bir yir kʾanda dāġ u yare yoḳ

3 ṭaġ u ṭaşı iñledür nālem aña kār eylemez
yār göñlinden ḳatı ʿālemde seng-i ḫāre yoḳ

4 şemʿ gibi nice yanmayam ki bezm içre yine
cāna dāġ-ı mihr uran şol āteşīn ruḫsāre yoḳ

5 Cāmiyā āvāre vü ser-geşte olsam nʾola kim
gitdi dil elden ele girmege daḫı çāre yoḳ

[harf-i kef]

121

232 güzel elüñ: anlam gereği gözüñ elüñ olmalı.

233 ebed: kafiye aksıyor.

mef ʿūlü mefāʿīlü fe ʿūlün

1 ḥaḳḳuñda didi o ṣāniʿ-i pāk
levlāke lemā ḫalāḳtu'l-eflāk

2 ebr-i siyeh oldı sāyebānuñ
ey mihr-i münīr-i burc-ı *levlāk*

3 ben baḥr-ı ḥaḳīḳat olduġumçün
çeşm ü lebüñ oldı ḫuşk u nemnāk

4 sīneñde senüñ yoġ idi kīne
ḥāşā k'ola gülşende ḫāşāk

5 ḳadr ile olurdı yiri eflāk
yoluñda senüñ şu kim ola ḫāk

6 ʿışḳına anuñ kim içse Cāmī
zehr olsa olurdı nūşı tiryāk

122

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

[39b] 1 her ḳaçan vaṣf-ı lebüñ ola beyānı ḳalemüñ
lūle-i āb-ı ḥayāt ola dehānı ḳalemüñ

2 levḥ-i maḥfūẓ mıdur ruḫları kim ḫaṭṭından
her zamān rūşen olur rāz-ı nihānı ḳalemüñ

3 ḳulzüm-i Hind'e varup gelse diyār-ı Rūm'a
pür olur dürr ü cevāhirle dükānı ḳalemüñ

4 ḳalem u tīġi ele alalı ey şāh-ı cihān
tīġveş oldı güherdār lisānı ḳalemüñ

5 ḫaṭṭ u engüşti ġamı alnuma yazılmış idi
ʿālem içre yoġ iken nām u nişānı ḳalemüñ

6 yazmaġa vaṣf-ı miyānuñı teġāfül itmez
kemer-i ḫıdmet ile beste dehānı ḳalemüñ

7 kākül-i pür-şikenin vaṣf ider iken Cāmī
ḫāṭırum gibi şikest oldı zebānı ḳalemüñ

123

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 görmedük ẕerrece mihrin o meh-i tābānuñ
göklere çıḳduġı bilsem niyeki[234] efġānuñ

2 nūr aḳıtmaz idi güldükce S̱üreyyā her dem
nāmı olmasa Muḥammed o gül-i ḫandānuñ

3 āteş-i hecr-i ġamından yanaram ʿūd gibi
bir nefes girmedi ey serv elüme dāmānuñ

4 kef-i desti n’ola ṭaʿn itse o mihrüñ aya
mihr-i ser-geştesidür çün o yed-i beyżānuñ

5 bir kez ol ḳaşı kemānı çekesin sīneñe ger
[40a] Cāmiyā ol ḳulı ḳurbānı olınca anuñ

124

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 n’iderem cān u dili ben baña cānāne gerek

234 niyeki: Kelimenin imlası: (نیکی).

sāḳiyā cāmı ṭolu ṣun baña peymāne gerek

2 ol perīnüñ ṣaçı sevdāsı ile vālih olan
baş açıḳ yalın ayaḳ ʿāṣıḳ-ı dīvāne gerek

3 şemʿ-i ruḫsārına pervāne-i dil cān atuban
giceler ṣubḥa degin ḥasretle yana gerek

4 gül ü mül soḥbetin ey dil heves eylerseñ eger
bir iki ʿārif ile bāġda rindāne gerek

5 Cāmiyā meykedede lebleri cāmını ṣunup
seni mest eylemege bir gözi mestāne gerek

125

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sözlerüñ şīrīn ü rengīn laʿl-i şeker-ḫāllerüñ
aġzı ḳanda dili ḳanda ṭūṭī-i gūyālerüñ

2 nice māh oldı şehrde ey hilāl-ebrū senüñ
görmediler gün yüzüñi ʿāṣıḳ-ı şeydālaruñ

3 mürġ-ı diller ṣaydına şehbāzdur çeşmüñ senüñ
per açupdur ṣanma ebrū ol iki kejrālaruñ

4 bir münevver ruḫsın ay āf-tābumsın bugün
nūrdan geyseñ revādur ḫilʿat-i dībālaruñ

5 dil-berüñ sīb-i zenaḫdānı iñen nārincedür
ter düşer bihdür kes andan Cāmiyā eyvālaruñ

126

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

[40b] 1 ḥaḳ budur ġurbet evidür yiri ehl-i hünerüñ
ki yirinde o ḳadar ḳadri bilinmez güherüñ

2 ne yire varsa güherdār ḫarīdār bulur
cevheri olana çoḳ fāyidesi var seferüñ

3 beydaḳı gör ki sefer eylese ferzāne olur
ḳadri artar ḥareket itmek ile misk-i terüñ

4 bāġ-ı dehr içre müsāfir nice seyrān eyler
vardur fāyidesi ḥāṣılı geşt ü güẕerüñ

5 ʿāḳil iseñ iki gün eyleme bir yirde ḳarār
Cāmiyā ʿālemi var yaʿnī ki nevʿ-i dīgerüñ

127

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḥasretüñden tīr-i āhum defʿine bil ey melek
mihr ü mehden egnine aldı siper pīr-i felek

2 āsmān-ı dergehüñ seyyāre-i yaşum benüm
her gice ey māh-pāre zīnet eyler ṣubḥa dek

3 rūz-ı vaṣluñ yād idüp ḳan aġlar isem yiridür
saña ḥaşr olmaġa ey ḳaddi ḳıyāmet ḥaşre dek

4 pertev-i mihr ruḫ-ı cānāna nisbet ẕerredür
mihr ü māhile iñen gögsüni germe ey felek

5 gözleri yaşına Cāmī'nüñ sen öyküdüñ diyü
ḫançer [ü] tīr oldı baḥruñ baġrına her bir semek

128

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 göñül incinme ʿuşşāḳı görüp kūyında cānānuñ
hezārān bülbüli olur bilürsin bir gülistānuñ

[41a] 2 ṣanasın sāʿid-i sāḳī olupdur şemʿ-i kāfūrī
ki olmış sāġar-ı pür-mey ucında şuʿlesi anuñ

3 şuʿāʿından n'ola alsa eline çūb-ı zerrīni
geyüp altunlı üsküf gün olupdur çünki derbānuñ

4 didi *nūn* ve'l-*ḳalem* sırrı güneşden āşkār oldı
cemālüñ muṣḥafından dil görüp ebrūy [u] müjgānuñ

5 semend-i nāz ile cevlān idüp çignetdi ben ḫākī
tenümde dāġlar Cāmī nişān-ı naʿlidür anuñ

129

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 mihri düşmiş bir meh-i nā-mihribāna yārumuñ
beñzi anuñçün ṣararmış ol güneş-ruḫsārumuñ

2 görinenler sīnesinde tügme-i sīmīn degül
ḳaṭre ḳaṭre gözlerinüñ yaşıdur dildārumuñ

3 derd ile āh eyler ise ḫaste göñlüm vaḳtidür
nālesin gūş eyledi çün ol gözi bīmārumuñ

4 āh kim pejmürde ḳılmış güllerini bād-ı ʿışḳ
nev-bahār-ı ḥüsnüne irmiş ḫazān gülzārumuñ

5 nāle eyler ṣanma cānān ʿaks-i efġānum durur
ẓāhir olur Cāmiyā sengīn-dilümden yārumuñ

130

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 geymek altunlu benek şol bir melek
encüm içre ṣanasın māh-ı felek

2 bir nihāl-i tāzedür her nicesi
gülleridür görinen zerrīn-benek

[41b] 3 ṣanki ṭāvus-ı behīştidür dilā
câme-i zerrīn-benekle ol mehek

4 ḳoçmaz idi her benek olmasa zer
câmeveş ḳoçmaġa anı zer gerek

5 gün gibi zerrīn-ḳabādur sevdigüm
Cāmiyā lāzım degül adın dimek

131

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 bāġ-ı cihānda ʿārıż-ı cānāna irmedük
bir bülbülüz ki ṣaḥn-i gülistāna irmedük

2 görmek müyesser olmadı ey meh cemālüñi
bir ẕerreyüz ki mihr-i dıraḫşāna irmedük

3 ḥayfā belā-yı ʿışḳuña bir çāre bulmaduḳ
bir ḫasteyüz cihānda ki dermāna irmedük

4 yanduḳ firāḳı nārına nūr-ı ʿiẕāruñuñ
pervāneyüz ki şemʿ-i şebistāna irmedük

5 gerçi hünerde olmadılar baña hīç ḳarīn
ammā ki Cāmī cāhile cānāna irmedük

132

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 yāri buldı şevḳden ʿāşıḳ özüni ḳıldı ḫāk
gence irüp müflis oldı ẕevḳden güyā helāk

2 ġam degül ġamdan girībānum olursa çāk çāk
sīnemüz ṣād-çākdür çāk-i girībāndan ne bāk

3 her ne dem kim mey içem cān u göñül bulur ḥayāt
bāġbānā āb-ı ḥayvāndan mı içer ṣuyı tāk

[42a] 4 ġarḳ-ı eşk oldum yanar cismümde ʿışḳuñ āteşi
gūyiyā şol kişidür iḥrāḳ ile olur helāk

5 gökdeki ḳuşlar helāk olup düşer Cāmī dile[235]
her ḳaçan itsem derūn-ı dilden āh-ı sūznāk

133

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ey felek āḫir beni ʿālemde cānānsuz ḳoduñ
künc-i ġamda mürde-i pejmürdeyi cānsuz ḳoduñ

2 rūşen iken ʿālemi itdüñ ḳarañu gözüme

235 Anlam bakımından “dile” kelimesi yerine “yire” daha uygundur.

külbe-i aḥzānumı şemʿ-i şebistānsuz ḳoduñ

3 ḫār-ı hecr ile yolumı baġladuñ pervāzdan
bülbül-i cānum benüm gülsüz gülistānsuz ḳoduñ

4 bend idüp zünnār-ı zülfüñle tecellī-i ruḫuñ
hāy kāfir ehl-i ʿışḳı dīnsüz īmānsuz ḳoduñ

5 kūyuñ içre āteş-i āhile yaḳduñ Cāmī'yi
gülşen-i ḳudsi niçün mürġ-ı ḫoş-elḥānsuz ḳoduñ

134

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 baḥr-ı ḥayret üştülüm ḳılduḳca oldum ġarḳnāk
saña ṣıḥḥat ey lebi āb-ı ḥayāt oldum helāk

2 baḫt bed-fercām u cām-ı ʿıyş zehr-ālūdedür
keyfe aḥyī ʿan şifāyī lesti taʿṭīmin şefāk[236]

3 ġayret-i aġyārdan ʿayn-ı ġam oldı hey'etüm
ʿayn-ı şefḳatle henūz baḳmaz baña ol rūḥ-ı pāk

4 raḥmın umduḳca cefāsın eyledi dil-ber ziyād
bir ḳadem olmadı yanından belālar infikāk

[42b] 5 Cāmiyā dil-ḫasteler dermānı yine derd imiş
rāh-ı ʿışḳ-ı yārda anuñçün oldum derdnāk

135

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

236 Ben şifayi (nasıl bulayım), sen iki dudağını vermiyorsun.

1 olup muḳārin iki ʿanberīn-kemāne gözüñ
derūnum itdi ġam oḳlarına nişāne gözüñ

2 ṣorusını umaram vire laʿl-i nūşınuñ
içerse ḳanumı ey ḫūnī ḳana ḳana gözüñ

3 peleng-i ʿaḳlum olur rū-be-ḫayāl-i cünūn
ḳıya ḳıya baña baḳsa ol āhūvāne gözüñ

4 göñülleri buz idüp n’eyler ey peri ḫaṭṭuñ
ḳırup geçer diye ser-fitne-i zamāne gözüñ

5 çü ḳahr u ḫışmile virmez amān Cāmī’ye
bi-ʿaynihi n’ola beñzerse ḳahramāna gözüñ

136

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ey göñül defʿ-i ġam-ı eyyām ise kāmuñ senüñ
düşmesin elden cemāsā cām-ı gülfāmuñ senüñ

2 dāne içün kişţzār-ı dehr olup ey mürġ-ı dil
key ṣaḳın ḳayd-ı taʿalluḳ olmasun dāmuñ senüñ

3 bezm-i devr içre baña ḳan yutdurursun ey felek
ţopţolu ḫūn-āb-ı ġamdur varise cāmuñ senüñ

4 ḫākümüñ her z̲erresi raḳṣ ide mihr-i şevḳıla
ḳabrüme cānā ṣabā ger ilte peyġāmuñ senüñ

5 cürʿa-nūş-ı sāḳī-i bezm-i ḫarābāt olmaġa
Cāmiyā başdan sifāl-i ser gerek cāmuñ senüñ

137

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[43a] 1 cigerüm derd ile kebāb itdüñ
gözlerüm yaşını şarāb itdüñ

2 ḫāne-i ḳalbümüñ ʿimāretini
seng-i cevrüñle sen ḫarāb itdüñ

3 melce'im mesnedüm işigüñ iken
sen niçün benden ictināb itdüñ

4 aldanup sözlerine aʿdānuñ
cānuma yoḳ yire ʿaẕāb itdüñ

5 cān u dilden ḳuluñ durur Cāmī
aña sen yoḳ yire ʿitāb itdüñ

[harf-i lam]

138

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 fürḳate ṣalma beni ey māh-ı tābān gitme gel
ruḫlaruñdan rūşen olsun çeşm-i giryān gitme gel

2 fer virürken bezm-i cāna ruḫlaruñ ey nūr-ı pāk
ġayrı ṣoḥbetgāha olma şemʿ-i tābān gitme gel

3 gitmege ʿazm eyleseñ yanuñca cān olur revān
gitmeyince cān bedenden luṭf it ey cān gitme gel

4 ḳaluram ayaḳda ḫākāsā sen olursañ revān
ḥālümi zülfüñ gibi itme perīşān gitme gel

5 gül gibi ārām ḳıl ey serv-i bāġ-ı iʿtidāl
sāyeveş Cāmī’yi itme ḫāke yeksān gitme gel

139

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿarż-ı ḥāl itmege ey dil varalum cānāna gel
diyelüm derd-i derūnı aña yana yana gel

[43b] 2 merdüm-i çeşm-i dem-ālūdumsun olma laḥẓa dūr
ey ḫayāl-i ḫāl-i dil-ber dīde-i giryāna gel

3 bir ṣaçı Leylī beni Mecnūn-ı ʿışḳ itdügine
ey dil-i bī-çāre şekvā itmege dīvāna gel

4 ey ḫayāl-i yār eyle gözlerüm yaşını seyr
eyle taḥṣīl-i dürer bu lücce-i ʿummāna gel

5 būs-i laʿl-i yār idermiş bī-tekellüf cām-ı mey
içelüm Cāmī anuñ ḳanını ḳana ḳana gel

140

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 şemʿ-i mihr ü meh ki yanar gice gündüz bī-fetīl
ḳudretine ṣāniʿüñ her biri bir rūşen-delīl

2 şāh-rāh-ı *irci ʿī*[237]den cān irer cānā yine
çün buyurdı luṭf idüp *innā hedeynāhu’s-sebīl*[238]

3 her kimi derde girīftār itse dermānın virür

237 *Kur’an-ı Kerim*, Fecr 89, 28.

238 *Kur’an-ı Kerim*, İnsân 76, 3.

āteş-i sūzānı ʿayn-ı gülsitān buldı ḫalīl

4 Yūṣufʾın aldırsa her kim ḥażret-i Yaʿḳūbveş
cānib-i Ḥaḳʾdan bulur ṣabr-ı cemīl içre cezīl

5 ẓāhir olur her ḳademde nice biñ çāh-ı ḫaṭar
ḳanḳı ʿāşıḳ kim meh-i ruḫsāruñı itmez delīl

6 pāk olur mı gözlerüm aḳıtmaġ ile ḫūn-ı dil
kāse kāse dökmek ile eksilür mi cūy-ı Nīl

7 zülf-i cānān gibi andan her ki döndürse yüzin
Cāmiyā olur siyeh-baḫt u perīşān u ẕelīl

141

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[44a] 1 ḫāl-i müşgīnüñ zenaḫdān içre ey Yūṣuf-cemāl
dir görenler çāha girmişdür eẕān içün Bilāl

2 şemʿ-i eyvān-ı cemālüñ meşʿal-i mihr-i münīr
sāġar-ı bezm-i celālüñ şekl-i ḳandīl-i hilāl

3 merkez-i ʿışḳuñda olmışdur göñül ṣābit-ḳadem
eyledi gerçi felek pergārveş ser-geşte-ḥāl

4 çün nevāziş ḳılmaduñ niçün rebābāsā müdām
dest-i cevrüñden irişe bezm-i ġamda güşmāl

5 zülfüñi ayaġa ṣalmışsın nedür didüm didi
Cāmiyā lāzım durur ḫūrşīd ayaġında dāl

142

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 görinür dilde ḳaşuñ ʿaksi eyā mihr-i cemāl
ābda ẓāhir olupdur ṣanasın ʿaks-i hilāl

2 geh ḫayālüñle ferāhnāküm u geh düşde görüp
ʿişret u ʿayş-ı cihān olur imiş ḫᵛāb u ḫayāl

3 gülsitāndur ṣanasın câme-i zerrīn-nigār
benegi gülleridür baḫyeleri tāze nihāl

4 nündur āḫir-i gerdüne yazılmış ṣanuram
her ḳaçan kim görine çarḫ kenārında hilāl

5 fitne-i devr-i zamān āfet-i dünyā olmış
ey göñül ruḫları devrinde anuñ bu ḫaṭ u ḫāl

6 öykünürmiş dehen-i dil-ber-i sīmīn-tenüme
Cāmiyā ḫātemi her ḳanda bulursañ ele al

143

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

[44b] 1 gāhi ġam gāhi sürūr irişdükde ḫoş gör göñül
birbirinden ayru olmaz genc ü mār u ḫār u gül

2 ʿārıżuñ şevḳıyla dāġ ursa n’ola ḥasmına gül
kākülüñ sevdāsı birle geydi sünbül ḳara çul

3 ʿārıż-ı yāre muʿārıż olduġıyçün urdı bād
çū-ı terden gül gül oldı ser-te-ser aʿżā-yı gül

4 dīdeden gitdi ḫayāl-i ṭāḳ-ı ebrūñ ile eşk
aḳsa deryā cūş idüp bir yaña ṭurmaz anda pül

5 ruḫları devrinde laʿlinden müzeyyen bezm-i cān
meclise revnaḳ virür gül mevsiminde Cāmī mül

144

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 şehr-i ʿademe göçdi gider bunca ḳavāfil
sen ḫᵛāb-ı ġurūr içre yatarsun daḫı ġāfil

2 riḥlet demidür ḫᵛābı gider yolunı gözle
bu reh-ber-i çarḫ anuñiçün yaḳdı meşāʿil

3 her ne ki muḳadder ola evvel gelür āḫir
o māh-ı ḫayālātüñ olur cümlesi zāyil

4 germ olma başuñ āh gibi göge irerse
gözyaşı gibi var olıgör alçaġa māyil

5 şekl-i ḫaṭı dāl oldı ecel almaġa cānum
raḥmet aña *ed-dāllu ʿale'l-ḫayri ke-fāʿil*[239]

6 sevdā-yı ḫam-ı zülfini Cāmī kim ide terk
yārdan ola āsūde-i aġlāl ü selāsil

145

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[45a] 1 kūy-ı yāre varduġumca oḳuram şiʿr u ġazel
bende yoḳdur bundan özge zāhidā ʿilm ü ʿamel

2 vāʿiẓā ḳavlüñ güzel ammā ʿamel yoḳ ẕerrece

239 Hadis.

muṭribā sāzuñ getür kim sende var ḳavl u ʿamel

3 luṭf u ḳahr-ı Ḥaḳ'dan irer ādeme şādī vü ġam
ey müneccim dime ṣaḳın Müşterī'dür yā Züḥal

4 pehlevānluḳ nāmını ʿālemde taḥṣīl eyledi
olalı ġamzeñ bu tīġ-i tīz ile ḍarbü'l-meṣel

5 her ṣanem naḳşını taṣvīr eyleme göñülde kim
Cāmiyā olmaz ḥarīm-i Ḳaʿbe'de Lāt u Ḥubel

146

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 nice bir cevr u cefā inṣāfa gel
geldi eyyām-ı vefā inṣāfa gel

2 derdi çün virdüñ baña dermānı vir
ḳoma derdi bī-devā inṣāfa gel

3 ṭāḳat u ṣabr u ḳarārum ḳalmadı
çoḳ ziyān oldı baña inṣāfa gel

4 bunca yıllar çekdügüm renc u iʿnā[240]
hep hebā oldı hebā inṣāfa gel

5 nār-ı fürḳatde cü Cāmī ḫasteñi
dostum görme revā inṣāfa gel

147

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

240 iʿnā: metinde (عنا).

1 pāre pāre bir nemed geymiş ḳalendervār gül
jāleden mengūş idinmiş gūşına ey yār gül

[45b] 2 bāġa gel pāyuña ī̲sār itmek içün eyledi
jālelerden dāmenin pür-gevher-i şehvār gül

3 cemʿ idüp evrāḳ-ı rengīn midḥat-i cānān içün
baġladı şīrāze-i mecmūʿa-i eşʿār gül

4 ṭopṭolıdur būstānuñ sofrası berg ü nevāl
el ṣalar eṭrāfa gūyā oldı ḫᵛān-sālār gül

5 nice ḫoş-bū lāleler maḥbūblar medfūndur
ḳara ṭobraḳdan açılsa yiridür her-bār gül

6 geşt-i gülşen eylemezdi rind-i şāhid-bāz olan
virmese gülzār-ı ʿālem içre būy-ı yār gül

7 sebzezāra baṣma Cāmī bendeñüñ yüzine baṣ
ḳorḳum oldur sebze-i terden bula āzār gül

148

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 kim iderse vaṣf-ı ḫüsnüñ eylemek cānā ḫayāl
beñzer ol dīvāneye kim eyleye fikr-i muḥāl

2 çeşm-i bīmāruña tīmār eylemekden ḳaşlaruñ
incelüp żaʿf ile ey meh ṣanasın oldı hilāl

3 āḫir-i ḫūrşīde yazılmış ṣanasın dāldur
gird-i ruḫsāruñda ḫaṭṭuñ kim ṭutupdur şekl-i dāl

4 cüst u cūyuñla hilāl olsa n’ola bedr-i tamām

mührüñ ile mihr-i ʿālem-tāba irdi çün zevāl

5 her ne şeb kim ola destān ʿışḳuñuñ efsānesi
ehl-i bezmi eyleye ḫᵛāb-ı ecel āsūde-ḥāl

6 serv-i ḳaddüñ sidreye beñzetse Cāmī itme ʿayb
ʿāşıḳ olaldan saña dīvānedür bī-iʿtidāl

149

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[46a] 1 mihr-i rūyuñ burc-ı cāndan ṭoġdı çün rūz-ı ezel
zāyil olmaz sāyeveş irse eger şām-ı ecel

2 sīneden tīġin çeküp urduḳda tīrin ol nigār
geldi cāndan şevḳıla āvāze-i niʿme'l-bedel

3 burc-ı ebrūsında ol ḫāl-i siyāhı dir gören
ḫāne-i bercīse gelmişdür meger necm-i Züḥal

4 nice bin düşmen eger tīġ-i zebānın tīz ide
kesmeye ḳatʿā beni senden meger tīġ-i ecel

5 bulmaduñ Cāmī dehān u zülf-i yāre dest-res
nice bir fikr-i muḥāl u nice bir ṭūl-i emel

150

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 geymiş ol sulṭān-ı ḫūbān gül gibi al üzre al
şāh-ı ẓālimdür ki gūyā ḳatl-i ʿām eyler ḫayāl

2 ḫilʿat-i gül-gün ile görüp seni ey āf-tāb

ıżṭırābından şafaḳ içre ḳılur meh infiʿāl

3 geymiş ol serv-i sehī gül-gūnı altunlı benek
āteşīn güllerle olmış ṣan müzeyyen bir nihāl

4 kirpigüñ içinde āhū gözlerüñ ey gül gören
dir neyistān içre mesken baġlamış iki ġazāl

5 ne bilür bir gül ġamından ben melāmet olduġum
şol kişi kim çekmemiş ẖār-ı melāletden melāl

6 ʿışḳ-ı yār ile eger baş vire Cāmī dostlar
işigüñde billāh eyleñ itleri içün sifāl

[harf-i mim]

151

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[46b] 1 ḥamdu lillāh kūyuña irişdüm ey yār-i ḳadīm
baña *Rabbü'l-ʿālemīn*[241] virdi ṣırāṭu'l-müstaḳīm

2 ol beyāż-ı vechile zülf-i siyāhuñ dir gören
ẓāhir oldı ṣan yed-i beyżā vü ṣüʿbān-ı kelīm

3 ben faḳīrüñ sözlerin güş itmez iseñ n'ola kim
güşuña bār-ı girāndur bilürem dürr-i yetīm

4 gülşen-i kūyuñdan iren yil dem-i ʿīsā mıdur
nükhetinden tāze cān bulur anuñ ʿaẓm-i remīm

5 Cāmī'ye ṭaʿn eyleme düşdi hevā-yı ʿışḳuña

241 *Kur'an-ı Kerim*, Fâtiha 2, 2.

ḳāmet-i mevzūnuña meyl itdi ṭabʿ-ı müstaḳīm

152[242]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 dür degüldür bu aḳan cism-i figārumdan benüm[243]
girye eyler her ser-i mū rūzgārumdan benüm

2 baña şol deñlü muṣībet irdi her mātem-zede
kendüye virür tesellī-ḥāl-i zārumdan benüm

3 ṭaşı ṭaş üzre ḳomasun ʿāḳil ü dānā olan
ʿibret alsun her kişi dār u diyārumdan benüm

4 cūybār-ı ḫūn aḳıtsa n'ola çeşmüm dem-be-dem
gitdi ol serv-i sehīler çün kenārumdan benüm

5 ḳanlu yaşlar arasından çıḳdı yir yir dūd-ı āh
servler peydā olupdur lālezārumdan benüm

6 cāna çün gird-i belā ḫāk-i meşiyyetden gelür
itmezem Cāmī şikāyet rūzgārumdan benüm

153

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[47a] 1 bir yüzi gül serv-i ḳadd-raʿnā güzeldür sevdigüm
dil-rübālar içre ġāyet bī-bedeldür sevdigüm

2 ḥüsnüñe maġrūr olup cevr eyleme ʿuşşāḳa sen
itdügin bulur kişi dirler meşeldür sevdigüm

242 Bu gazel **Sa'âdetnâme**'de 4a'da yer almaktadır.

243 Bu mısraın karşısına kurşun kalemle "*intihā-yı belā vü felāketde ẓuhūrāt*" yazılmıştır.

3 derd ü ḥasret ġuṣṣa vü ġam miḥnet ü zecr ü belā
ʿāşıḳa ol ḳısmet-i rūz-ı ezeldür sevdigüm

4 başlar üstinde revādur gül gibi eylerse cā
ruḫlaruñ vaṣfında dinmiş bir ġazeldür sevdigüm

5 būse-i laʿlüñi eyler rūz u şeb Cāmī̇ suʾāl
nʾola iḥsān eyleseñ ġāyet maḥalldür sevdigüm

154

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 benek altunlular geymiş bugün ol verd-i ḫandānum
bezenmiş nice güllerle benüm tāze gülistānum

2 ḳamerveş seyre çıḳduḳca geyerdi āsmānī̇ler
bugün altunlular geymiş benüm ḫūrşī̇d-i tābānum

3 seḥer gördüm ṭaña ḳaldum kevākible ḳamer ṣandum
zer-efşān cāmeler geymiş benüm mihr-i dıraḫşānum

4 ṣanasın nice güllerle müzeyyen naḫl-i raʿnādur
benek altunlu cāmeyle benüm serv-i ḫırāmānum

5 nʾola bir cāmeñe girse bugün Cāmī̇-i dervī̇şüñ
ʿināyet eyle vaḳtidür benüm devletlü sulṭānum

155

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sāḳī̇-i ʿışḳuñ elinden bir ayaḳ nūş eyledüm
başdan bu ġuṣṣa-i dehri ferāmūş eyledüm

[47b] 2 çünki ḳıldı ṣūretüñ naḳşı dil-i şeydāda cā
kendümi āyīneāsā bir nemed-pūş eyledüm

3 gitdi aḳlum başdan bir gevher-i nā-yāb içün
eşk-i çeşmüm mevc urur deryā gibi cūş eyledüm

4 mū-miyānuñ ḥasretinden mūya döndüm şöyle kim
câme-ḫᵛābumda gice cismüm der-āgūş eyledüm

5 bir ġazel didüm şarāb-ı laʿl-i nābı yādına
ehl-i ʿışḳı Cāmiyā bī-hūş[244] u ser-ḫoş eyledüm

156

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 varduġumca kūyına geh nāle geh āh eylerem
ḫıdmetine varduġum bu yüzden āgāh eylerem

2 kesmezem senden ümīdüm ey şeh-i ʿālī-cenāb
dāmenüñden destümi ṣanma ki kūtāh eylerem

3 ruḫlarum üzre kevākibveş olur eşküm revān
her ne şeb kim gün yüzüñsüz manẓarum māh eylerem

4 rūy-ı düşmen āyīne olsa ider āḫir siyāh
anuñiçün cān u dilden her nefes āh eylerem

5 zülf ü ruḫsārı ġamından gice gündüz Cāmiyā
nāle-i şeb-gīr ile āh-ı seḥergāh eylerem

157

[244] bī-hūş: metinde (بی حوش).

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 nice bir vāṣıf-ı ḫāl ü ḫaṭ-ı cānān olalum
nice bir ḫāme gibi böyle siyehkār olalum

2 nice bir nefs hevāsını hevā eyleyelüm
nice bir ʿışḳ-ı mecāzīye giriftār olalum

[48a] 3 *festaḳim* emri ile ṭoġrulalum serv gibi
nice bir ḳāmet-i dildāra hevādār olalum

4 ṣu gibi māyil olup itmeyelüm seyr-i kenār
yolumuz pāk idelüm ṭālib-i dīdār olalum

5 lāleveş ḳalbümüzi cām ḳarardur Cāmī
nice bir bāde-i al ile siyehkār olalum

158

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 genc-i vaṣl-ı yār içün vīrānedür göñlüm benüm
ṭālib-i iksīr olan dīvānedür göñlüm benüm

2 oldı rāh-ı ʿışḳda menzil-geh-i derd ü belā
bilmezem yā Rab ne miḥnet-ḫānedür göñlüm benüm

3 şemʿ gibi şol melek yüzlü ki ser-keşdür müdām
āteş-i ruḫsārına pervānedür göñlüm benüm

4 sen lebi şīrīn ġamın yir özgeye meyl eylemez
ṣanasın ḥelvā sever dīvānedür göñlüm benüm

5 devr-i pür-ḫūn ideli elden ḳomaz derd ü belā
bezm-i ġamda Cāmiyā peymānedür göñlüm benüm

159

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 cān bilür peykānuñı bu cism-i vīrānum benüm
çekme peykānuñ tenümden çıḳmasun cānum benüm

2 pūte-i māha şu deñlü urdum āhum oḳların
görinür daḫı nişān-ı zaḫm-ı peykānum benüm

3 tār-ı zülfüñle reg-i cānum perīşān eyleme
şāneyi āheste çek zülfüñdedür cānum benüm

[48b] 4 cān içinde ṣakladum cānā dehānuñ sırrını
tā ki şāyiʿ olmaya bu rāz-ı pinhānum benüm

5 bunca yıllar ḫūn-ı dille ḥāṣıl olan yüz ṣuyın
bir dem içre yire ṣaçdı çeşm-i giryānum benüm

6 levḥ-i çihrem üzre Cāmī sürḫ-i eşkümden yine
yazdı ʿışḳuñ mā-cerāsın kilk-i müjgānum benüm

160

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 yandı ġayret āteşine rişte-i cānum benüm
meclis-i aġyāra varmış şemʿi-tābānum benüm

2 şīve-i reftār ile yoldan çıḳarur zāhidi
ṣalınup seyr eylese serv-i ḫırāmānum benüm

3 görinen cemʿiyyet-i ḫāṭırla ruḫsāruñ bugün
kim bilür yarın n’olur ḥāl-i perīşānum benüm

4 ʿāleme od ṣaç şerāruñdan eyā āh-ı derūn
tā ki rūşen ola aña sūz-ı pinhānum benüm

5 başuma gün ṭoġdı Cāmī geldi çün vaḳt-i seḥer
câme-i zer-beft ile ḫūrşīd-i tābānum benüm

161

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḫᵛāba vardı ṣanmañuz bu çeşm-i giryānum benüm
pelk-i dīdem baġladı ḫūnile müjgānum benüm

2 yiridür nār-ı belāya yansa dil pervānevār
şuʿle virmiş ġayrı bezme şemʿ-i tābānum benüm

3 girye vü sūzum görüp raḥm itmedi bir kez o şemʿ
yanalı ʿışḳ āteşine rişte-i cānum benüm

[49a] 4 câme zindān olalı cisme ḳuyūd-ı ʿışḳıla
bend urdı boynuma ṭavḳ-ı girībānum benüm

5 iltifātın germ idüp ol şemʿ-i tābān Cāmiyā
yaḳdı pervāne-ṣıfat bu cism-i sūzānum benüm

162

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 ṣanmañ rızāmile ben o cānāndan ayrılam
terk itmeyem maḥabbetini cāndan ayrılam

2 yazuḳ degül midür baña ey dīde aġla kim
ẓulm ü cefā-yı dehr ile cānāndan ayrılam

3 bundan daḫı olur mı belā üstine belā
bir görmeyem vefāsını bir andan ayrılam

4 ġam gicesi belā güni daḫı nice ola kim
ben nā-gehān ol āfet-i devrāndan ayrılam

5 terk-i cihān degüldür ey Cāmī müşkilüm
müşkil budur o zülfi perīşāndan ayrılam

[harf-i nun]

163

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 āteşīn ḳılma zebānuñı zebāne gibi sen
çün ḳalursun şemʿveş āḫir nefesde bī-süḫan

2 maṭlaʿ-ı ʿayne'l-yaḳīnden görinür mihr-i murād
tā ki tārīk itmeye dil ʿālemini gerd-i ẓan

3 būy-ı luṭfuñ gül gibi ṭutsın dir iseñ ʿālemi
ġonçaveş saʿy eyle cismüñ dil ola hep cümleten

4 ḳaldı dil çāh-ı zaneḫdānuñda ey Yūṣuf-cemāl
zülf-i miskīnüñden itseñ yiridür aña resen

[49b] 5 Kaʿbeteyn-i rūz u şebde zār olursa n'ola dil
ṭāliʿümde Cāmiyā naḳş-ı muḫālifdür gelen

164

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 her ne deñlü bir kişi ʿālemde olsa pehlevān

küşti-gīr-i ʿışḳ elinden nā-tüvāndan nā-tüvān

2 baḫyeler ṣanmañ görinen cāme-i ʿuşşākda
nāvdānlardur ki seyl-i eşk olur revān

3 n'ola her ḫūbuñ gelürse āḫir-i ḥüsninde ḫaṭṭ
fitneler peydā olur çünkim ola āḫir zamān

4 ḳavsa ḳonmış tīr ṣanmañ göricek ebrūlaruñ
ḳavsi yāruñ eyledi engüşt-i ḥayret der-dehān

5 añmaduñ nām u nişānın bildi ʿālem sevdigüñ
vāy eger Cāmī diseñ bir kez fülān ibn-i fülān

165

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 görse rūy-ı yāri ide zāhid-i ḫalvet-nişīn
el-vedāʿ ey zühd ü taḳvā el-firāḳ ey ʿaḳl u dīn

2 görse kūyuñ ravżadan Rıżvān diye ġılmānlar
hāẕihi cennātü ʿadnin[245] *fe'dḫulūhā ḫālidīn*[246]

3 gözlerüm kirpüklerümle şāne vü āyīnedür
nev-ʿarūs-ı ḥüsnüñi tezyīn içün ey nāzenīn

4 āf-tāba döndi göñlüm mihr-i rūy-ı yār ile
kim şuʿāʿıdur anuñ her demde āh-ı āteşīn

5 her ki bugün yana hicrān āteşine yarın ol
ger cehennem görse saña cennet-i ḫuld-i berīn

245 *Kur'an-ı Kerim*, Tâhâ 20, 76.

246 *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 73.

[50a] 6 çār-ebrū dil-rübālar göricek didi ḫıred
olur imiş mevc-i baḥr-ı ḥüsn-i cānān ʿanberīn

7 Cāmīʾyi yaḳma cehīm-i hecr-i yāre tā ebed
cennet-i kūyın naṣīb it yā ilāheʾl-ʿālemīn

166

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 kime yanam yaḳılam sīne-i sūzānumdan
yā kime aġlayayın dīde-i giryānumdan

2 berg-i gül yirine ḳanlar dökerem çeşmümden
her ḳaçan kim oḳusam defter ü dīvānumdan

3 ṭaʿn ider baġrumı büryān görüp aġyār baña
bī-ḥużūr eyledi ol da beni bir yanumdan

4 sūz-ı ʿışḳı saña şerḥ eylemege oldı zebān
şol yalıñlar ki çıḳar sīne-i sūzānumdan

5 nʾola ḳan yudar isem ġonça gibi Cāmī müdām
ayrıyam çünki ben ol serv-i ḫırāmānumdan

167

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 fürḳatüñde ḥālüme kāfir müselmān aġlasun
şād olup düşmenlerüm her demde yārān aġlasun

2 o yalıñ yüzlüden ayru dek neler çekdügümi
yana yana ḥālüme şemʿ-i şebistān aġlasun

3 ölür isem dostlar sevdā-yı zülf-i yār ile
ḳaralar geysin benümçün ebr-i bārān aġlasun

4 ḳatı göñlinden deñiz ḳan aġlayup cān virdi kim
ṭaşlar ile dögünüp ṣular firāvān aġlasun

[50b] 5 bezm-i ġamda sāḳiyā laʿlüñ meyinsüz Cāmī̇’ye
acısun içi ṣurāḥinüñ ḳadeḥ ḳan aġlasun

168

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 diyār-ı vaṣla irsem dirüm itdüm hānümān terkin
düşüp der-bend-i hecre gitdüm urdum baş u cān terkin

2 ḳapuñdan nice gitsin devr-i ḥüsnüñde begüm ʿuşşāḳ
gül āvānında bülbüller ider mi gülsitān terkin

3 yürürdüñ ṣūfī̇ ṣu üstinde sen daḫı ḥabābāsā
derūnuñ pāk idüp itseñ bu tāc u ṭaylasān terkin

4 ḫalāṣ itmek dilerseñ mürġ-ı cānı dām-ı ġafletden
seni terk itmeden sen eyle bu bāġ-ı cihān terkin

5 fenā ıḳlī̇mine Cāmī̇ diler kim şāh ola göñlüm
gedālar gibi ʿālemde idüp nām u nişān terkin

169

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 yüzüñ görmek durur maḳṣūdumuz kūyuñ ṭolaşmaḳdan
senüñle āşnāluḳdur ġaraż gāhī̇ ulaşmaḳdan

2 ṣurāḥi sāġara dek geldi dirler meclis-i meyde
ne ḥāṣıl olmasa dilde maḥabbet ḳan yalaşmaḳdan

3 delüḳanluluḳ eyler oldı ṭurmaz eşk-i ḫūn-bārum
ġaraż bilsem nedür her-bār böyle başdan aşmaḳdan

4 dem-i fürḳatde şol bir seyle beñzer gözlerüm yaşı
cihānı ġarḳa virür bulanup her yaña ṭaşmakdan

5 ṣabāḥ olınca dūr olmazdı Cāmī kūy-ı dil-berden
[51a] kilābı anı görmezdi raḳīb ile ṭalaşmakdan

170

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 her ne deñlü kim içem cām-ı ṣarāb-ı nābdan
ṭoldurur ol dem anı bu gözyaşı ḫūn-ābdan

2 yüz ṣuyın alur melekler cūy-ı ḥüsnüñden senüñ
mihr ü māhuñ kūzesiyle devr iden dolābdan

3 gül gül olsa tāb-ı mülden çihre-i sāḳī n'ola
çünki güller reng alur ḫūrşīd-i ʿālem-tābdan

4 farḳı var mescid ḳapusından der-i mey-ḫānenüñ
ey su'āl iden cevāb al gel berü her bābdan

5 Cāmī-i āvāre gibi yüz yumaz ṣūfīlıġa
kim ki el yumazsa zāhid bu ṣarāb-ı nābdan

171

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 gözlerüm ḳan aḳıdur laʿl-i Bedāhşan’uñ içün
müjem elmāsı deler dür dür-i dendānuñ içün

2 güzel oldur ki anuñ sencileyin ānı ola
yiridür yoluña cān virür isem anuñiçün

3 vaḳtidür bir gülebaḳsañ yüzüme ey yüzi gül
nice bir aġladasun ġonça-i ḫandānuñ içün

4 siḥr ile cān u dili eyledi ḥabs-i ebedī
çāh-ı Bābil diseler n’ola zenaḫdānuñ içün

5 ṭabʿı pāk olmasa Cāmī’nüñ eger cām gibi
bu ġazel dinmez idi laʿl-i Bedaḫşān’uñ içün

172

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[51b] 1 zülfüñe ṣordum ḫaber laʿl-i leb-i dildārdan
gör ne bī-endīşeyem kim şehd umaram mārdan

2 üstine lerzān olur cān u göñül çün berg-i bīd
her ḳaçan gelse ṣabā ol serv-i ḫoş-reftārdan

3 ol nihāl-i gülşen-i cānı temāşā itmege
servler baş ḳaldurupdur gūşe-i dīvārdan

4 ḳovdı kūyuñdan beni güftār-ı serd ile raḳīb
bülbüli faṣl-ı şitādur dūr iden gülzārdan

5 geçdi ʿömrüm çeng ü sāġarveş hevā bezminde çün
aṣṣı ne bu girye-i ḫūnīn ü āh ü zārdan

6 gice gündüz birbirinden ayru olmaz ṣubḥ u şām

ol sebebdendür ki gitmez zülfi rūy-ı yārdan

7 ṣafḥa-i ruḫsārı üzre ḫaṭṭ degüldür Cāmiyā
misk-i ezferdür ṣaçılmış zülf-i ʿanber-bārdan

173

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 ölürsem gitmesin ṣīrīn lebüñ fikri zebānumdan
kerem ḳıl bir dem ey ʿĪsī-nefes ayrılma yanumdan

2 gelürse ḫaddüñe ḫaṭṭuñ giderme zülfüñi ʿömrüm
beni ayırma luṭf eyle bu ʿömr-i cāvidānumdan

3 kime feryād idem bu çarḫ-ı bī-mihrüñ elinden kim
beni ayırmaḳ ister ol meh-i nā-mihrbānumdan

4 firāḳ-ı ḫāl ü ḫaddüñle ölürsem vādī-i ġamda
bile derd ehli ḥālüm sīnede dāġ-ı nihānumdan

5 düşüp kūy-ı fenāya Cāmiyā ser-mest-i ʿışḳ oldum
[52a] gedālar gibi geçmek isterem nām u nişānumdan

174[247]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sen melekden ayru düşmişdür meger ey nev-civān
ol ḥarāretle gezer gökde bugün şems-i cihān

2 ḥüsnüñi māh ile vezn idem diyü cānā meger
destine pīr-i felek aldı terāzūsın hemān

247 Bu gazel 187. gazelin tekrarıdır.

3 sen mehüñ noḳṣānın isterlerse ey ḳaşı hilāl
āsmān içre nücūmuñ içine girsin ḳırān

4 görinen encüm degüldür ṣubḥ olınca her gice
bir güzel şevḳına yanar yaḳılur bu āsmān

5 tīġ alup Mirrīḫ ile bekler o māhı Cāmiyā
kim ḫaṭā irgürmesin ḥüsnüne bu devr-i zamān

175

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 yār dīdārına irdüm naẓar-ı pākile ben
mā-cerāyı diyeyin dīde-i nemnāk ile ben

2 ḳāmet-i ṭūbī baña hākile yeksān görine
ger girem cennete ol ḳāmet-i çālāk ile ben

3 üstüme dönmez ise mihr idüp ey māh-ı tamām
diküp āhum ʿalemin ceng idem eflāk ile ben

4 çün güle hemdem olan ḫār imiş ey ġonça-dehen
kendümi bir ṭutayın her ḫas u hāşāk ile ben

5 ʿışḳ-ı cānānı göñülden nice menʿ eyleyeyin
Cāmiyā baḥrı yiñem mi bir avuç ḫāk ile ben

176

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[52b] 1 mevtden ḫavf itmezem ḳorḳum budur ancaḳ hemān
ben ölem sen olasın aġyāra yār-i mihrbān

2 olmasa Mecnūn'uñ ey Leylī-ḫırāmum serv-i bāġ
yapmaz idi mürġlar başında hergiz āşyān

3 rūy-ı pür-nūrında n'eyler kākül-i müşgīni kim
āf-tāb u sāye hergiz itmemişdür iḳtirān

4 bend ider dāyim dile zülfinde yoḳ būy-ı vefā
bī-vefādur şāneveş olan dü-rūy u ṣad-zebān

5 bāġbānā bāġa ḳoyma āşıḳı dildārsuz
ḫavfum oldur āh-ı servinden ire bāġa ḫazān

6 ṣu gibi ezber oḳur rāz-ı derūnum seyl-i eşk
anuñiçün ḫānesinden çeşmümüñ itdüm revān

7 māyil olmasun kemer gibi miyānuñ ḳoçmaġa
her ki Cāmī gibi varın itmez ise der-miyān

177

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 ṣabr eyle itme ḳaṭʿ-ı recā feth̤-i bābdan
dūr olma āstān-ı saʿādet-yābdan

2 būy-ı nesīm-i ṭurre-i ʿamber-feşān-ı yār
yigdür meşāmm-ı cān u dile müşg-i nābdan

3 reşk itdüreli sāġar-ı ṣahbā-i laʿlüñe
geçirdüñ ehl-i dilleri cam-ı şarābdan

4 gül-günlar ile yürür ise cām göz deger
sāḳī ṣaḳın neẓāre-i çeşm-i ḥabābdan

5 ʿarz olınursa Cāmī saña rūy-ı iltiyām

[53a] ummā vefā o dil-ber-i ʿālī-cenābdan

178

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 elüm ṭut ḳaldum ayaḳlarda sāḳī dest-gīrümsen
ṭarīḳ-i ʿışḳa erbāb-ı ḫarābāt içre pīrümsen

2 ḳadeḥ ṣun gerd-i ġam refʿ ola tā mir'āt-ı ḫāṭırdan
fürūġ-ı cām-ı meyle kāşif-i nūr-ı żamīrümsen

3 żiyā-yı nūr-ı vechüñ ḳıldı rūşen cümle āfāḳı
melek-rū āsmān-ı ḥüsne bir şems-i münīrümsen

4 naẓar ḳılsañ n'ola ben bendeye enẓār-ı ʿālīden
benüm sen dil-berā bir pādşāh-ı bī-naẓīrümsen

5 ḥabāb-ı mey gibi baş açıḳ oldı Cāmī āvāreñ
elüm ṭut ḳaldum ayaḳlarda sāḳī dest-gīrümsen

179

fāʿılātün fāʿılātün fāʿılātün fāʿılün

1 ḥüsnini āyīneveş ʿarż eyledükde cümleten
kāşkī āyīne gibi dīde olsa cümle ten

2 çeşmüñ altında görinen dāne dāne ḫāller
nāfelerdür gūyiyā düşürdi āhū-yı Ḫoten

3 pīrehenveş her ṭarafda sīneler çāk itdiler
gösterelden cism-i pāk-i yāri çāk-i pīrehen

4 āf-tābuñ kāsesinden içmezem āb-ı ḥayāt

cürʿa-i cān-baḫş-ı laʿl-i dil-sitānum var iken

5 yaya ḳonmuş oḳ degül ebrūña beñzetmiş özin
ol sebebden çekdiler yayuñ zebānın eñseden

6 kūs-ı şeh ḫālī degül gūş ur ṣadāsına ki dir
[53b] bu serāya nevbet ile geldi Cāmī her gelen

180

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḥalḳa-i gūşuñ ḫayāli gelse ey dürr-i semīn
ṣanuram ki ẓāhir olur dilde dāġ-ı āteşīn

2 bār-ı ġamdan iki bükmiş kāmetini māh-ı nev
ʿāşıḳ olmış ḥalḳasına gūşuñuñ ey nāzenīn

3 ḳanı ḳurur nāfesin ṣahrāya ṣalar reşküñden
būy-ı zülfüñ alduġınca bāddan āhū-yı çīn

4 reşk-i nūr-ı rāyuñ itdi rūy-ı mihri şöyle zerd
ṣīt-i luṭfuñ ḳılsa n'ola ṭās-ı çarḫı pür-ṭanīn

5 yār vaṣlın isteyen ġayra taʿalluḳ itmesin
şarṭ-ı vaṣl-ı dil-rübā ḳatʿ-ı ʿalāyıḳdur hemīn

6 ṣaʿṣaʿa ṣanma benüm āhumdan ey ḳaşı kemān
ṣaplanupdur ṭabla-i zerrīne tīr-i āteşīn

7 fitne-i devr-i ḳamerdür Cāmiyā buldı ẓuhūr
ṣafḥa-i ruḫsār-ı cānānumda ḫāl-i ʿanberīn

181

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 aġlasam kūyuñda olur ey gül-i bāġ-ı cinān
ḳaṭre ḳaṭre gözlerümüñ yaşı berg-i erġuvān

2 mülk-i cān ḳaṣdına leşker çekdi ṣaf ṣaf ḫaṭṭ-ı yār
her ṭarafdan ẓāhir oldı fitne-i āḫir zamān

3 bu dü-tā ḳaddüme raḥm it virme aġyāra beni
ʿākil olmaz ol ki düşmen destine vire kemān

4 ḫāk-i pāyuñ tūtyāsı żāyiʿ olmasun diyü
dīde-i ġam-dīde seyl-i eşkümi itmez revān

[54a] 5 vāḳıf olmışdur kemer gibi miyānuñ sırrına
varını her kim ki Cāmī gibi itdi der-miyān

182

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 ḫaber ṣoran leb-i cān-baḫşla sen serv-ḳāmetden
su’āl itmek durur rūḥum Mesīḥ ile ḳıyāmetden

2 şehādet eyler iken ḫaṭṭuña daʿvā-yı ḥüsnüñde
efendim dönmezin öldürse ger düşmen şehādetden

3 sen ey rūḥ-ı revān başdan ayaġa pür-leṭāfetsin
görinmez anuñiçün cümleten cismüñ leṭāfetden

4 baña bir cāmile pīr-i muġān dünyāyı gösterdi
ben andan gördügümi görmedüm ehl-i velāyetden

5 ḳatı rengīn ü ter olmış durur Cāmī ḥalāvetde
lebi mānendi mīve ḳopmamışdur bāġ-ı cennetden

183

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 zīnet-i encümle seyrān eyle ey dil āsmān
kāse-i pīrūzeye beñzer ki ola zer-nişān

2 girye vü feryāduma raḥm itmez ol meh gerçi kim
eşk ü āhumdan pür olmışdur zemīn ü āsmān

3 naḳş-ı müjgānuñla ebrūña nice cān virmeyem
ḥāżır itmiş gözlerüñ cān ḳaṣdına tīr ü kemān

4 ġonça miġfer geyse n'ola tīġ-i ḳahruñdan ki çün
ḫavf-ı nīzeñden senüñ geydi zırh āb-ı revān

5 mihr-i rūyı nice kez pertev ṣalar olsa n'ola
ḫāk-i kūyı tūtyā-yı nūr-baḫş-ı çeşm-i cān

[54b] 6 çoḳ zamāndur teşneyin çāh-ı zenahdānına līk
ḥāṣılum ol çehden oldı gözyaşın itmek revān

7 bu ḫamīde ḳāmetümle çeşm-i pür-ḫūnum benüm
ḫātem-i laʿl-i nigārumdan virür Cāmī nişān

184

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 virdükce būy-ı zülfüñi bād-ı ṣabā ḥasen
olur nesīm-i cān gibi bād-ı ṣabā ḥasen

2 ʿaks-i lebüñden oldı ʿaḳīḳ-i Yemen kesād
būy-ı ṣaçuñdan oldı ḫacel nāfe-i Ḫoten

3 ḳaddüñ firāḳı ile eger cān virür isem
sīnümde sīnem üzre bite naḫl-i nārven

4 bīgānevār gūşe-i ʿuzlet ḳıl iḫtiyār
ey dil dilerseñ ola saña āşnā ḥasan

5 bir dil-firībe baġla göñül Cāmiyā ki sen
ḫulḳı ola Ḥüseynī vü ḥüsni ola Ḥasan

185

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 ṭolaşdı zülfüñe göñlüm daḫı geçmez hevāsından
ḫalāṣ olmadı ol miskīn daḫı anuñ belāsından

2 ne raʿnā ġonçasın ey meh ʿizāruñı işiden gül
ḳızardı şermsār oldı gül-āb oldı ḥayāsından

3 baña bāġ-ı behişti añma ey zāhid nigārumuñ
gören ferḫunde dīdārın geçer cennet hevāsından

4 tecellā-yı cemāl itmezseñ ey dil-ber eger bir gün
göñül mir’ātı pāk olmaz dirīgā jeng u pāsından

[55a] 5 ḫadeng-i tīr-i ġamzeñden ölürse ġam yimez Cāmī
eger bir būse virürseñ geçer ol ḳan bahāsından

186

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 idemez terk-i derūnum derdini saña beyān
eylese peykān u sūfārın zebān ile dehān

2 kimse yoḳ ʿahdüñde gerden-keş ola illā kemend
kimse destüñden senüñ güc görmedi illā kemān

3 tīġ-i mihrüñ olsa tīġuñ gibi cevherdār u tīz
cūy-ı ḫūn-ı laʿl olurdı cism-i maʿdenden revān

4 ḫāl-i laʿl-i yārum üzre ṣanmañuz tebḫāledür
nice ḳana girmiş idi şimdi ṭutdı anı ḳan

5 cām-ı mülden Cāmiyā āyīnedür her bir ḥabāb
nev-ʿarūs-ı bikr-i fikre oldı mir'āt-ı nişān

187[248]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sen melekden ayru düşmişdür meger ey nev-civān
ol ḥarāretle gezer gökde bugün şems-i cihān

2 ḥüsnüñi māh ile vezn itmege ey Yūṣuf-liḳā
destine pīr-i felek aldı terāzūsın hemān

3 sen mehüñ noḳṣānın isterlerse ey ḳaşı hilāl
āsmān içre nücūmuñ içine girsin ḳırān

4 görinen encüm degüldür ṣubḥ olınca her gice
bir güzel şevḳıyla yanar yaḳılur āsmān

5 tīġ alup mirrīḫ ile bekler o māhı Cāmiyā
[55b] kim ḫaṭā irgürmesin ḥüsnüne bu devr-i zamān

188

[248] Bu gazel 174. gazelin tekrarıdır.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 āferīn olsun leb-i cān-baḫşa ey cān āferīn
cevher-i cāndan yaratmış anı ol cān-āferīn

2 leblerüñ sırrında ḥayrān ḳaldı ʿaḳl-ı ḫurde-dān
ḳāmet-i bālāña göz dikdi bu çeşm-i rāst-bīn

3 bir ser-i mū naḳṣıla baḳsam kemāl-i ḥüsnüñe
ḳanlu müjgānlar olur çeşmümde mīl-i āteşīn

4 çıḳmaġa çāh-ı zenaḫdānuñdan ey Yūṣuf-liḳā
bu dil-i şeydāya oldı kākülüñ ḥablü'l-metīn

5 bār-ı ġamdan ḳāmetüm bükdi felek ḫātem gibi
alnumuñ yazusın aña eyledi naḳş-ı nigīn

6 yaġsa incinme ṣadefveş başuña nīsān-ı ġam
çünki her bir ḳaṭreden ḥāṣıl olur dürr-i şemīn

7 ol gül-i gülzār-ı luṭfı gör ne zībā medḥ ider
bülbül-i ṭabʿuña Cāmī ṣad hezārān āferīn

189

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿarż-ı ʿārıż eyleyüp ʿuşşāḳa dir ol nāzenīn
hāẕihi cennātü ʿadnin[249] *fe'dḫulūhā ḫālidīn*[250]

2 ravża-i ḥüsnünde laʿli kevşerini göricek
teşne diller didiler kim *niʿme ecrü'l-ʿāmilīn*[251]

[249] *Kur'an-ı Kerim*, Tâhâ 20, 76.

[250] *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 73.

3 irmeyenler rūz-ı vaṣla şām-ı fürḳatden çıḳup
nicesi mesrūr olalar *bi'se me̱sve'l-kāfirīn*[252]

4 yedi bābı geçmege sālik bülend it ḥimmetüñ
feṯḥ-i bāb olmaz dime *allāhu ḫayru'l-fātiḥīn*[253]

[56a] 5 Cāmiyā meyl itmeyüp hergiz nuḳūş-ı ʿāleme
gözleyüp naḳḳāşını di *lā-uḥibbu'l-āfilīn*[254]

190

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ey ṣıfātı ẕāt-ı bārīden nişān
leblerüñ muʿciz bedīʿ nuṭḳuñ beyān

2 gözlerüñ nūr āyetin oḳur müdām
sūretüñ āyīne-i sebʿü'l-me̱sān

3 ʿārif-i ʿibret-nümāsı ʿālemüñ
sensin ey pākīze-gevher bī-gümān

4 defter-i dilden ḳazındı mā-sivā
ṣūretüñ naḳşı olaldan naḳş-ı cān

5 ʿāşıḳ-ı dīdār olanlar dünyede
Cāmiyā cānın fidā eyler revān

191

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

---

251 *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 74.

252 *Kur'an-ı Kerim*, Zümer 39, 32.

253 *Kur'an-ı Kerim*, A'râf 7, 89.

254 *Kur'an-ı Kerim*, En'âm 6, 76.

1 diñ ol yāre ṣaḳınsun luṭf ḳılsun dūd-ı āhumdan
yolında ḫāki oldumsa ne var geçsin günāhumdan

2 nücūm-ı eşk-rīzān olsa demdür burc-ı çeşmümden
murādum mihri ṭāliʿ olmadı baḫt-ı siyāhumdan

3 ġam-ı müjgānuñı zaḫm-ı derūñla ṣābit eylerdüm
eger ḳanlu diyü mecrūḥ olmasam güvāhumdan

4 ser-i bī-devletümde ḫāk-i pāyuñ tāc ḳılsaydum
irerdi ʿarşa dek sāyem benüm ṭarf-ı külāhumdan

5 nedendür Cāmiyā ġam ẓulmeti gitmez uyanırken
[56b] çerāġ-ı mihr-i ʿālem-tāb āh-ı ṣubḥgāhumdan

192

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 zīr-i dāġ-ı sīneme çekdüm elif ṣaçıldı ḫūn
gördi sāḳī ṣandı kim oldı ṣurāḥi ser-nigūn

2 göreli ḫātem-i dehān ile lebüñ ey sīm-ten
laʿl-i nābın eyledi dendān-ı ḥayret ġarḳ-ı ḫūn

3 sebzeye başma ayaġuñ ey gül-i bāġ-ı cemāl
nīşter şeklindedür eyleye şāyed lāle-gūn

4 naḳş olaldan levḥ-i dilde arturur sevdāmuzı
cīm zülf u nūn ḥācibdür meger aṣl-ı cünūn

5 düşmenüñ ednā görüp Cāmī teġāfül itme kim
ġonçanuñ peykānı eyler bülbülüñ baġrını ḫūn

[harf-i vav]

193

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿārıż-ı dildāra gül oldı muʿārıż rū-be-rū
ġayretümdendür ki eşk-i çeşmüm aḳar sū-be-sū

2 kendüye ʿaybı görinmez her ki ola sāde-dil
ol sebebden olur āyīne senüñle rū-be-rū

3 her ne deñlü eyleseñ tīġ-i zebānuñ mū-şikāf
zülfini vaṣf eylemek mümkin degüldür mū-be-mū

4 kūyuña gitdükce eşkümle gider gözüm demi
Kaʿbenüñ yolında lāzımdur ki ḥāżır ola ṣu

5 ruḫlaruñla meh muʿārıż olmasun kim anda yoḳ
ḫāl ü ḫaṭṭ u çeşm ü müjgān reng-i ebrū ān u bū

6 bāde-i būy-ı gül ile būy-ı ʿūd u būy-ı yār
ʿaḳlumı aldı benüm Cāmī se bū gibi sebū

194

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[57a] 1 ḫastedür cānum gül-i ruḫsāruñ eyler ārzū
teşnedür laʿl-i şeker-güftāruñ eyler ārzū

2 her ne lezzet var ise dünyāda göñlüm istemez
ey melek-simā hemān dīdāruñ eyler ārzū

3 zerre deñlü mihrüñe cānlar virüp ey māh-rū
müşterī her gūşede bāzāruñ eyler ārzū

4 būy-ı sünbül ḳalbe ḳut u rūḥa rāḥatlar virür
ol sebebden zülf-i ʿanber-bāruñ eyler ārzū

5 görmek ister ruḫlaruñı rūz u şeb ey lāle-ruḫ
bülbülüñdür Cāmī gül-ruḫsāruñ eyler ārzū

[harf-i he]

195

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 şemse-i zerrīn ki var ol tīġ-i āteş-tābda
gūyiyā ʿaks-i ḳamerdür ẓāhir olmış ābda

2 zülf-i miskīnüñ gibi ʿaḳlum perīşāndur benüm
çeşm-i ser-mestüñ gibi baḫt-ı siyāhum ḫᵛābda

3 gūyiyā bir keştīdür dünyāyı geşt eyler müdām
ʿaks-i ebrūsı nigāruñ dīde-i pür-ābda

4 ʿanbere tāb irse āteşden ser-ā-pā dūd olur
zülf-i ḫoşdur tāb ile ol rūy-ı āteş-tābda

5 laʿl-i nābuñ üzre cānā bir ʿaraḳ düşmiş didüm
didi bir āvāredür Cāmī şarāb-ı nābda

196

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sāḳiyā ebrūlaruñ ʿaksi bu cām-ı nābda
zevraḳ-ı maʿkūslardur gūyiyā girdābda

[57b] 2 ḫurde-i zer mi görinenler gül-i ḥamrāda yā

ʿaks-i zerd-i rūy-ı ʿāşıḳ mı şarāb-ı nābda

3 ol ḳamer taṣvīri kim ẓāhir olur mir’ātda
āf-tābuñ ʿaksidür gūyā görinür ābda

4 zülfin uzatsun bana tek ruḫlaruñ ʿarż eylesin
ġam degüldür gicenüñ uzunluġı meh-tābda

5 çıḳdı göz elden güzeller ḥasretile giryeden
görmek olmaz anları Cāmī meger kim ḫᵛābda

197

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 gelse ol sāḳī-i gül-çihre vü mül leb yirine
gele esbāb-ı ṭarab cümle müretteb yirine

2 işügüñde görüben kebkebüñüñ naḳşı yirin
gökde ey māh-liḳā cümle-i kevkeb yirine

3 sürḫ-i eşkümle yazarken saña hicrān ġamını
gözlerüme ḳara su indi mürekkeb yirine

4 umma aġyār yirin ṭutasun ey zāhid-i şehr
baġlamaz kimsene hergiz seni merkeb yirine

5 Cāmiyā cāna ṣafā göñle feraḥlar virdi
lebleri mül yirine ḫālleri ḥab yirine

198

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ṭutdılar ʿaksüñ görem diyü melekler āyīne

ay güneş ʿarż-ı cemāl eyle felekler ayına

2 haftada bir gün irem ol māhı seyr idem dimiş
irmesin aġyār yā Rab haftasına ayına

[58a] 3 bir yalıñ yüzlüye dil virmiş başında od yanar
ḫālini yandı yaḳıldı şemʿ-i bezm-ārā yine

4 her ne deñlü çoġ olursa leşker-i ġam sāḳiyā
at ṣalar ʿaşḳar gözi ṭolu anuñ alayına

5 pür-hevāsın niceye dek sende bu ṣabr u sükūn
Cāmiyā āvāre ol var düş şarābun pāyına

199

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḳalmadı ölmekden özge çāre ben dil-dādeye
n’eyleyem bilmem uruldum şol bıçaḳcızādeye

2 yanına daḳılduġıdur öldüren ʿāşıḳları
veh ki ḳayd oldı bıçaġı bendi her āzādeye

3 göñlin al bī-dillerüñ öldürme tīġ-i cevr ile
ḫākden refʿ eyle cānā māyil ol üftādeye

4 gözüne geldükce almaz ʿaynına ʿāşıḳları
ol gözi cellād iñen düşmeseydi bādeye

5 tīġ-i cevherdārına göñlüñ ʿaceb düşmiş anuñ
māyil iken Cāmiyā ṭabʿ-ı laṭīfüñ sādeye

200

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ẖāl-i müşgīn kim ḳonılmuş laʿl-i rengīn üstine
bir megesdür ḳondı gūyā şehd-i şīrīn üstine

2 ṣanasın oldı şafaḳdan ʿıḳd-i pervīn āşkār
dişlerüñ ʿaksi ki düşdi eşk-i ẖūnīn üstine

3 serv-i mevzūn ile zeyn olur kenār-ı cūybār
düşse ʿaks-i ḳāmetüñ bu cism-i nemgīn üstine

[58b] 4 muṣḥaf-ı ḥüsne ayaḳ başmasun ol zülf-i siyāh
küfri tercīḥ eylemek lāyıḳ degül dīn üstine

5 aẖter-i baẖt-ı siyāhumdur şafaḳdan görinen
ẖāl-i cānānum ki ḳonmuş rūy-ı rengīn üstine

6 tāb-ı ḥüsninden ʿaraḳ-rīz olsa zülf-i rūyına
ṣanuram şeb-nem ṣaçılur verd-i nesrīn üstine

7 ḳanlu yaşında leblüñ ʿaksin görüp Cāmī[255] didi
ṣanasın gül-gūn durur kim bendi şīrīn üstine

201

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 çarẖ uran yā Rab kebūterler mi cānān üstine
per açan pevāne mi şemʿ-i şebistān üstine

2 cemʿ olan mürġ-ı hevā peykān-ı zerrīnüñ görüp
çarẖ urur pervānelerdur şemʿ-i tābān üstine

255 Cāmī: metinde (جانان).

3 ġarḳ-ı ḫūn-ı eşk-i ḥasret idüp öldürme beni
pādşāh-ı ʿādil ol ḳan eyleme ḳan üstine

4 ʿışḳıñuñ dāġı göñülde her yanın tutmuş elif
çetr-i şāhīdür kurulmuş sanki sulṭān üstine

5 Cāmiyā cānān içün cānum revān itsem n’ola
rind-i şāhid-bāz olan cān virür oġlan üstine

202

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 ḳadeḥ kim bezm-i dil-berde döner āheste āheste
irişdükce leb-i laʿlin öper āheste āheste

2 egerçi çeşm-i bīmāruñ ḳatı fettān olmışdur
velīkīn ʿāşıḳuñ ḳanın içer āheste āheste

[59a] 3 diler bād-ı ṣabā izüñ tozından almaġa şāhum
anuñçün kūyuñ içinde eser āheste āheste

4 işidüp incine dil-ber diyü miḥnet ocaġından
göñül feryād u fiġānı ider āheste āheste

5 nigārā künc-i fürḳat içre Cāmī nār-ı cevrüñle
giceler ṣubḥa dek her dem yanar āheste āheste

203

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 dil delirmezdi ṣaçuñdan ʿayn-ı sevdā olmasa
Ḳays Mecnūn olmaz idi ʿışḳ-ı Leylā olmasa

2 gözlerümde ġarḳ-ı āb olmazdı merdüm dem-be-dem
aġlamaḳdan çeşmesār-ı çeşm deryā olmasa

3 ḳaşlaruñ olmasa gelmezdi müjeñ cān almaġa
oḳlar atılmazdı hergiz vāsıṭa yā olmasa

4 mest olup meclisde giryān oldı ol sīmīn-beden
aġlamazdı germ olup şemʿ-i dil-ārā olmasa

5 devlet-i dünyāya māyil olur idüm Cāmiyā
ṭumṭuraḳı ʿālemüñ bir ḳurı ġavġā olmasa

204

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 kūyına varmazdı göñlüm anda dildār olmasa
cenneti n’eylerdi ʿāşıḳ ʿarż-ı dīdār olmasa

2 gül gibi açılmaz idi ġonça-i ḳalbüm benüm
lāleveş cānumda dāġ-ı lāle-ruḫsār olmasa

3 ẕerre-i nāçīz idi mihrüñ dile virdi vücūd
rifʿate irmezdi sen māha hevādār olmasa

[59b] 4 böyle zībā vaṣf ider miydüm gül-i ruḫsāruñı
bülbül-i ṭabʿum benüm pākīze-güftār olmasa

5 oḳuduḳda şiʿrüñi oḳurdı Cāmī maḫlaṣuñ
nāmuñı yād eylemek aña eger ʿār olmasa

205

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ḳaşuñı zeyn itdi inüp zülf-i pür-tāb üstine
ṣanki Kaʿbe örtüsi aṣıldı miḥrāb üstine

2 rūy-ı zerdüm kim dem-ā-dem eşk-i çeşm altındadur
ṣan zer-i ḫāliṣ durur döküldi sīm-āb üstine

3 görinen ḳavs-ı ḳuzeḫ ki altındadur mihr-i münīr
şol kemerdür kim yapılmış çeşme-i āb üstine

4 ḫāke düşer sāyesi diyü göñül ġamdan ölür
her ḳaçan kim gün ṭoġa yā düşe meh-tāb üstine

5 ḥayretüm artup acırsa cān-ı şīrīnüm n'ola
dürlerin itdi ḥavāle laʿl-i sīr-āb üstine

6 ʿārıżuñ ʿaksin görenler eşk-i ḫūnīnümdedür
tāze güllerdür ḳonuldı bāde-i nāb üstine

7 zīnet-i encümle eflākı görüp Cāmī didi
berg-i güllerdür ṣaçılmış ferş-i sincāb üstine

206

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 lebüñ şevḳıyla ḳan yutmaḳ baña yigdür elemlerle
lebüñsüz bāde nūş itmekden ise cām-ı cemlerle

2 pür itdi merdüm-i çeşmüm dür ü gevherle dāmānın
niṣār itmek içün pāyuña cānā nice demlerle

[60a] 3 başumda āteş-i ışḳuñ yanar güm güm öter sīnem
şeh-i ıḳlīm-i ʿışḳ oldum begüm ṭabl u ʿalemlerle

4 cihānuñ ḫalḳı ḫaṭṭāt u mürekkeb olsa deryālar

yazılmaz derd-i dil hergiz cihāndaġı ḳalemlerle

bu mürde Cāmī’yi itmezseñ iḥyā ey Mesīḥā-dem
ḳadīd olur cihān deyrinde sevdā-yı ṣanemlerle

207

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

kim ki hemdem olmadı bir dem şarāb-ı nābile
geçdi ʿömri ḥayf kim ġaflet içinde ḫ[ʸ]ābile

terk idüp ābı mey içer diyü ṭaʿn itme baña
neş’e-i mey bir midür ṣūfī cihānda ābile

ṣanuram kim māh ḳılmış serv üstinde ḳarār
sebze-pūş olduḳca dil-ber ol ruḫ-ı meh-tābile

öldürürsin bī-tekellüf yoluña cān vireni
zindegānī böyle olmaz dostum aḥbābile

gevher-i eşküm niṯār itdüm viṣālün görmedüm
bilmezem Cāmī nic’eydem ol dür-i nā-yābile

208

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

bilmezem gözlerümüñ yaşı ne vaḳtin yeñile
ḳalmadı yüzüm il içre sile sile yeñ ile

ʿīd-i ḥüsninde bugün bir şeh-i ıḳlīm-i cemāl
egnüme ṣaldı libās-ı ġam-ı ʿışḳı yeñ ile

göricek dāġlarumuñ eskisini sīnede yār

didi var bunları başdan yine bir bir yeñile

[60b] 4 küşti-gīr-i ġam-ı ʿışḳıla ṭutuşmaḳ nice bir
bu ḳadar zecr ü belālar nedür ey dil yeñile

5 dāmen-i yāruñı Cāmī ḳoma elden ola kim
raḥm idüp sile gözüñ yaşını bir gün yeñ ile

209

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 her ṭarafdan cismümi ser-geşte ḳıldı bād-ı āh
ṣanasın kim girdibād içine girdi bir giyāh

2 ol kerīme varmaġa olmaz günāhum sedd-i rāh
kūh-ı ḳāf olsa olur luṭfı yanında berg-i kāh

3 raḳṣ iderken ḫāmeñüñ itdi ṣarīrin istimāʿ
ol ṣafādan döne döne çarḫa girdi mihr ü māh

4 bir dil-āverdür siyeh tellerle zeyn itmiş serin
rūy-ı cānānumdaġı müyın olan ḥāl-i siyāh

5 laʿlden ferş eyledüm ṣaḥn-i serāy-ı dīdeme
çün ḫayāl-i ḳadd-i yāre oldı Cāmī cilvegāh

210

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 göñül düşdi yine bir meh-liḳāya
ki zülfi ṭaʿn ider misk-i Ḫıtāy'a

2 güẕer ḳıldı felekden tīr-i āhum

bu göñlüm düşeli ol meh-liḳāya

3 dilerseñ göresin nūr-ı Muḥammed
naẓar eyle cemāl-i Muṣṭafāya

4 irişdi göklere āh-ı derūnum
eşer itmez velī ol yüzi aya

[61a] 5 çekegör Cāmiyā cevrini yāruñ
cefāya ṣabr iden irer vefāya

211

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 hāy dimezseñ eger şol ṭurre-i ṭarrāruña
bendler peydā ider bu ʿāşıḳ-ı ġam-ḫʷāruña

2 niceye dek bu teġāfül ey ṭabīb-i cān u dil
gāh gāhī bir naẓar ḳıl cānib-i bīmāruña

3 leyletü'l-ḳadra n'ola taʿẓīm olınsa ey melek
anı teşbīh itdiler çün ṭurre-i ṭarrāruña

4 ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzüñ ṣanup yañlış ḫayāl itmiş göñül
ṣaçlaruñ ʿanber ṣaçaldan ṣafḥa-i ruḫsāruña

5 didi cānān ol raḳībüñ körligüne Cāmī çek
ḫāk-i pāyum tūtyāsın dīde-i ḫūn-bāru[ñ]a[256]

212

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

256 ḫūn-bāru[ñ]a metinde (حونبارمه).

1 ḫayfdur yirden göge mümkin degül saña nigāh
geh gözüm yaşı olur māniʿ baña geh dūd-ı āh

2 şol ḳadar zaḫm urdı tīġ-i tīrüñ ey ḳaşı kemān
başdan ayaġa vücūdum oldı cümle şekl-i āh

3 bir naẕar ḳıldı mükaḥḥal çeşmile āyīneye
rūşen oldı ḫāne-i merdüm niçün oldı siyāh

4 ḳaddini gördükce bī-ḫod olduġum gören ṣanur
ḫastedür kim sāye-i servi idinmiş cāygāh

5 göñlümi müjgānlar ile çeşmi tesḫīr eyledi
[61b] ʿasker ile memleket żabṭ itdi Cāmī pādşāh

213

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ẕerreveş şevḳuñla göñlüm bī-ḳarār itdüm yine
gün gibi mihrüñ cihāna āşkār itdüm yine

2 çihre-i zerdüm dem-i eşkümle tezyīn eyleyüp
zaʿferānın ruḫlarumuñ lālezār itdüm yine

3 virmeye hergiz ḫalel seyl-i fenā-yı rūzgār
ʿışḳ bünyādın göñülde üstüvār itdüm yine

4 bu müşebbek sīnede dāġ-ı dilüm berg eyleyüp
ol Hümā-pervāz şāhini şikār itdüm yine

5 Cāmiyā içüp mey ü açup ṣurāḥīveş dehān
cāmveş rāz-ı derūnum āşkār itdüm yine

214

mef ʿūlü fāʿilātün mef ʿūlü fāʿilātün

1 ḥalḳa olup oturduḳ sāḳī getür piyāle
birbirümüz yanında mānend-i berg-i lāle

2 añmaz olurdı ṣūfī ḫūr ile kevs̱er adın
bir lāle-ruḫ elinden nūş eylese piyāle

3 dil kişverini çeşmi ġāret mi itmek ister
müjgānı bağlayup ṣaf olmış aña ḥavāle

4 ʿaḳlum olup perīşān cān bülbüli olur zār
ṭaġıtduġınca cānān gül yüzine külāle

5 Cāmī yaşını dāne ḳolların eyledi dām
ṣayd idüp ol tez̲ervi umar ḳucaġa ala

[harf-i ya]

215

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

[62a] 1 der-miyān ile ḳoçayın diriseñ sīm ü zeri
sīm ü zerle ṭolaşup ḳocdı miyānuñ kemeri

2 ele alup yüzümi vaṣlına ṭālib olayın
kişinüñ bitmez işi olmasa destinde zeri[257]

3 āsmānī benek altunlu ḳabādur bu felek
meh oyulmış yaḳası yiridür anuñ ḳameri

4 şāh-ı ʿışḳam ġam idi eski sipāhum şimdi

[257] zeri: metinde (ذری).

geldi deryā gibi çeşmümden aḳup yeñiçeri

5 deldi āhum oḳı bir gezde yedi ḳat felegi
gice çarḫuñ eger olursa hezārān siperi

6 zülf-i pür-çīnüñi rūyuñda ṭaġıtdı yine bād
kārbān-ı Ḫoten'e irdi ḥarāmī seḥeri

7 laʿl ü yāḳūtı gözüm kirpigine hīç aşmaz
nevk-i müjgānda görüp ḳaṭre-i ḫūn-ı cigeri

8 Cāmiyā ay u gün ile yetişüp ḫıdmetine
şol sipāhī güzelinüñ felek olmış nökeri

216

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 nice terk itmeyeyin yolına ben cān u seri
öldürür ādemi ol ġonça-lebüñ şīveleri

2 virsin Allāh begüm kākülüñe ʿömr-i dırāz
āstānuñda bu ben bendeñi çekdi ileri

3 dem-be-dem ṭabla-i māh üzre olur zaḫm-ı ziyād
çeküp urduḳca göñül nāvek-i āh-ı seḥeri

4 ḫāne-i çeşmüme ḫayālüñ gelicek çekse n'ola
merdüm-i dīde ciger pārelerin mā-ḥażarı

[62b] 5 Cāmiyā āhum uyandırdı çerāġ-ı māhı
bu cihān içre gerekdür kişinüñ bir eşeri

217

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 derūnum āteşinden mi ḳızardı tīġ-i bürrānı
yaḫūd ālūde mi oldı aña bu baġrımuñ ḳanı

2 ġılāf-ı ala mı gerdi yāḫūd bir ālile tīġuñ
çeküp baġrına mı ṣardı bu ḳara baġrımuñ ḳanı

3 kemān-ebrūsına ḳurbān olayum ḳatı māyildür
añladı baña raḥm itdi añlamaz tīr-i müjgānı

4 cigerde ḳanlu peykānın sever cānından artıḳ dil
dem-ā-dem yoḳlayup eydür ciger gūşem benüm ḳanı

5 n'ola feryād idüp zārī iderse Cāmiyā ḳānūn
kim anuñ bir yanın almış maḥabbet oḳı peykānı

218

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 sevdi vallāhi görüp bu ḥüsnile cānum seni
işte tīġuñ işte boynum sevdi sulṭānum seni

2 Kaʿbe-i kūyuñ terk idersem ḳıbleden dönsin yüzüm
kāfirüm ger sevmez isem dīnüm īmānum seni

3 şaʿşaʿa ṣanma cihān ḫalḳına bir gün āf-tāb
barmaġ ile gösterür ey māh-ı tābānum seni

4 dil-berüñ cevr ü cefāsı ʿāşıḳa luṭf u vefā
kimsene ẓālim dimez devletlü sulṭānum seni

5 bülbül-i şūrīdedür Cāmī bu gülşenden hemān
[63a] iḫtiyār itdi seni ey verd-i ḫandānum seni

219

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 düşmemek isterseñ ayaġa mey-i aḥmer gibi
key ṣaḳın açma ḥarāma destüñi sāġar gibi

2 ṭoġrular oḳ gibi başın alsa gitse yiridür
egriler yanuñda çünkim yir bulur ḫançer gibi

3 rū-siyāh u ser-nigūndur ḫacletinden dāyimā
iki yüzlü iki dillü ḫāme vü defter gibi

4 ḳan ider baġrın şafaḳveş ṭaʿn oḳı aġyār eger
pullu cevşenler geyerse çarḫ-ı bed-aḫter[258] gibi

5 şöyle rengīn eylemezdi lebleri evṣāfını
ṭabʿ-ı Cāmī pāk ü ṣāfī olmasa sāġar gibi

220

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 yile viren ʿömrümi bu zülf-i miskāsā gibi
ḫ[v]āba viren baḫtumı şol nergis-i şehlā gibi

2 ʿışḳ-ı gülden lālenüñ baġrındaġı dāġ-ı siyāh
micmer-i pür-āteş içre ʿanber-i sārā gibi

3 bāġda gül-nār açılmış ey göñül seyr eyle kim
ẓāhir olmışdur şecerden āteş-i Mūsā gibi

4 yirlere geçdi sirişküm gūyiyā Ḳārūn idi

258 çarḫ-ı bed-aḫter: metinde (چرخ ابد اختر).

göklere irişdi āhum hażret-i ʿĪsā gibi

5 Cāmiyā ḥayrān olursañ lebleri esrārına
mest iden her dem seni ol bāde-i ḥamrā gibi

221

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

[63b] 1 can revān eyleyelüm görmege cānānemüzi
bize cānāne gerek istemezüz cānumuzı

2 kime feryād idelüm ol şeh-i ḥüsn işitmez
giceler ṣubḥa degin nāle vü efġānumuzı

3 biz ki bu derd ü ġam-ı ʿışḳıla dil-ḫastelerüz
bilmezüz ölmeden özge daḫı dermānumuzı

4 gūşe-i faḳr u fenā içre ḳalurduḳ yalıñuz
ġam-ı dildār eger beklemese yanumuzı

5 biz ḥelāl eylemişüz yāre ḥarāmī̇ çeşmi
Cāmiyā ṣu yirine içse ne var ḳanumuzı

222

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 gelüp ol serv-i sehī̇ ḳaddini çün yād itdi
bendesin bend-i belādan yine āzād itdi

2 dāne-i ḫāli hevāsında uçar cān mürġı
ḫirmen-i ʿömri felek gerçi ki ber-bād itdi

3 beñzimüñ sāzlıġından bilinür derd-i derūn

n’eydügüm nāy bilüp nāle vü feryād itdi

4 ḳāmet ü zülfine cān virdi göñül didi gören
ehl-i ʿışḳ içre bugün dünyede bir ad itdi

5 şemʿ ü pervāne gibi dün gice ol serv-i sehī
çevirüp mürġ-ı dili başına āzād itdi

6 eşk-i çeşmüm gibi Cāmī ideyin cānı revān
gelüp ol serv-i sehī ḳaddini çün yād itdi

223

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[64a] 1 *teʿāl-allāh* nice zībā yaratmış rūy-ı cānānı
görenler ḥayrete varur kemāl-i ṣunʿ-ı Yezdānı

2 meger ey gözlerüm nūrı ayaġuñ ṭobraġın görmiş
bugün hīç ʿaynına almaz gözüm küḥl-i Ṣıfāhān’ı

3 senüñ ḥükmüñe rām olsun diyü ʿāşıḳlaruñ şāhā
berāt-ı ḥüsnüñe çekmiş ḳaşun ṭuġrā-yı sulṭānı

4 ferāġum var viṣālüñ gicesi ṣubḥuñ fürūġından
ne ḥācet rūz-ı rūşende yaḳalar şemʿ-i tābānı

5 n’ola taʿẓīm idüp Cāmī baş üzre yir idersem kim
anuñ nām-ı şerīfiyle bulupdur nāme ʿunvānı

224

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 şād ol iñletse göñül bār-ı ġam-ı yār seni

k’ol cefā yüki diler zār ide her-bār seni

2 nice ḫāk olmayalar sāyeveş üftādelerüñ
ki yoluñdan çıḳarur şīve-i reftār seni

3 ṣanʿatuñ ġayra vefā bańa cefālar ṣatmaḳ
hele ey şūḫ-ı cefā-pīşe sitemkār seni

4 aġız açup ḳala ḥayrān der-i ġam-ḫāne gibi
her ki vīrānesine itmeye miʿmār seni

5 Cāmiyā devr-i felekden nice dermān umasun
ki döne döne ide derde giriftār seni

225

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 bańa sūfī dir şikest it sāġar u peymāneyi
bilmezem dīvāne mi añlar bu ben ferzāneyi

[64b] 2 bu ne sözdür zāhidā āḫir temīzüñ yoḳ mıdur
ʿahd ü peymānı ṣıyam ben ṣımayam peymāneyi

3 rūşen idüp dün gice sūz-ı derūnum şemmesin
odlara yaḳdum ser-ā-ser şemʿ ile pervāneyi

4 mümkin olmaz āf-tābı z̲erre pinhān eylemek
niceye dek ṣaḳlayam mihr [ü] meh-i cānāneyi

5 çünki bünyādum mey u maʿşūḳ vīrān eyledi
ben de vaḳf itdüm mey u maʿşūḳa bir vīrāneyi

6 ḫānesi olmazsa ʿālemde n’ola dīvānenüñ
ʿaḳlı yoḳ fehm eylemez çünki ṭarīḳ-i ḫāneyi

7 yalıñuz Cāmī esīr olmadı dām-ı zülfüñe
bir ṭutar bu silsile ferzāne vü dīvāneyi[259]

226

fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilātün fe ʿilün

1 sensin ol ʿāşıḳını ḫākile yeksān idici
genc-i ḥüsniyle cihān mülkini vīrān idici

2 ḫaṭṭuñı kişver-i ḫaddüñde beñek eyledi şāh
bir ḳulın Rūm u ʿArab mülkine sulṭān idici

3 ḫalḳ-ı ʿālem seni sevsin dir iseñ cevr ile
ḳul olur cümle cihān şeh k'ola iḥsān idici

4 saña vü baña naṣīb itdi ezel nāz u niyāz
güli ḫandān idüben bülbüli nālān idici

5 çalma yirden yire sāyeñ gibi ey serv-i bülend
ġam-ı hicrān yetüre ḫākile yeksān idici

6 öte ṭur dime ṣaḳın bülbülüñe olsa hezār
ne żarar ide gülistānuña seyrān idici

[65a] 7 ḥażret-i Nūḥ gibi biñ yaşasun ʿālemde
şol benüm gözlerimüñ yaşını ṭūfān idici

8 Cāmiyā zülf-i ruḫ-ı yār döker yaşumuzı
beñzer ol ebr-i bahāra k'ola bārān idici

227[260]

---

259 dīvāneyi: metinde (ویرانه یی).

260 Bu gazeli krş. Akyüz, vd., **Fuzulî Türkçe Dîvân**, G. CCLXXVIII, s. 402.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 getürdi ḫāke ḥüsnüñ āf-tāb-ı ālem-ārāyı
götürdi yir yüzinden muʿciz-i laʿlüñ Mesīḥā'yı

2 bükülmiş ḳaddümi ḳurtarıvir ḳullāb-ı zülfüñden
ḫaṭādur çekmesin çoḳ baġrı çökmüş bir ṣınuḳ yāyı

3 şerār-ı nār-ı āhumla ṭaġıtdum ʿıḳd-i pervīni
n'ola ḳılsam Benātü'n-naʿş ile yeksān Süreyyā'yı

4 ruḫuñ üzre ḫam-ı ebrūñı görmek isterem ammā
ḳatı düşvār olur gün var iken görmek yeñi ayı

5 iki gözden revān itdi sirişküm ḳāmet-i cānān
ʿaṣā-yı muʿcīzi gör Cāmī iki böldi deryāyı

228

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 dīde öz dīdārını görmez görür dildārını
sen de ḫod-bīn olma isterseñ Ḥaḳ'uñ dīdārını

2 şāneveş göñlümde biñ yirde şikāf olsa n'ola
çoḳ zamāndur görmedi ol zülf-i ʿanber-bārını

3 nice yıllar zerreveş eylerse ser-gerdān beni
ḫāşe lillāh terk idem mihr [ü] meh-i ruḫsārını

4 dil ḫayāl-i ʿārıż u ḫaṭṭuñla her şeb ṣubḥa dek
muṣḥaf-ı ʿışḳuñdan ırmaz dīde-i bīdārını

[65b] 5 irmez isem bezmine göñlüm teselli itmege
Cāmiyā bārī varup görsem der ü dīvārını

229

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 luṭf idüp ben ḫasteye geldi ʿıyādet[261] eyledi
sünnet-i peyġāmberi Aḥmed riʿāyet eyledi

2 reng-i rūyuñ ḥasretiyle yaş aḳarken geldi ḳan
reng-i rūyuñ yaşuma gūyā sirāyet eyledi

3 geldi ṣaf ṣaf leşker-i müjgānı göñlüm mülkine
ṣabr u ārāmum metāʿın cümle ġāret eyledi

4 vāʿiẓi şehrüñ meger dün kūy-ı yāre uġramış
kim bugün biñ şevḳıla taʿrīf-i cennet eyledi

5 bāda virdüm Cāmiyā zühd ü ṣalāḥuñ ḫirmenin
bāde-nūş olmaġa çeşmi çün işāret eyledi

230

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 beni dīvāne iden silsile-i mūyuñ idi
yaşumı cūy ḳılan ḳāmet-i dil-cūyuñ idi

2 gülşen-i rūz-ı ezel içre eyā serv-i sehī
gül ü bülbül dil ile rūy-ı semen būyuñ idi

3 n'ola taʿẓīm ile itdiyse melāyik secde
ḳālıb-ı ādem olan ḫāk-i ser-i kūyuñ idi

4 gülşen-i cennet ise baña gerekmez sensüz

261 ʿıyādet: metinde (ایادت).

serv ü gülden ġarażum boyuñ ile būyuñ idi

türbet-i Cāmī-i üftādeye uġrarsa yoluñ
[66a] añasun ḫayr duʿādan ki duʿā-gūyuñ idi

231

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ḫışm iden her dem dile ol nergis-i şehlā gibi
dek gelen dāyim baña şol ḳāmet-i bālā gibi

ṣavlet-i mihre muḳābil olımaz firʿavn-ı şeb
ẓāhir itdükde ʿaṣāsın ḫażret-i Mūṣā gibi

raḫne raḫne oldı ten hecrüñde mānend-i ḳafes
medḥüñ eyler cān içinde bülbül-i gūyā gibi

oldı sūzenveş şuʿāʿı mihre māniʿ rifʿate
ḳaldı dördünci felekde ḫażret-i ʿĪsā gibi

ḫıdmetinden ḫışm u cevr[262]-i yār gitmiş Cāmiyā
ḫālüñi ʿarż eyle var dīvāna şeh tenhā gibi

232

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

ʿāşıḳam kūy u rūy-ı yāre daḫi
baḳmazam gülşen ü baḥāra daḫi

kūyuña vardıġum neden bilesin
tāḳatüm yoḳ fiġān u zāra daḫi

262 cevr: metinde (حور).

3 sevinürsin itüm didükce ol şeh
ṭoyma mısun bu iʿtibāra daḫi

4 nabżumı el ucıyla tutdı didi
yoḳdur ölmekden özge çāre daḫi

5 bunda Cāmī̇ çün ehle raġbet yoḳ
gidelüm biz de bir kenāra daḫi

233

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[66b] 1 n’ola ger mī̇ve-i ter virmez ise serv-i sehī̇
çünki āzādelerüñ olmaz imiş desti tehī̇

2 eṣer-i ṣubḥ belürmez meger ey māh-liḳā
ḳapladı dūd-ı dilüm revzene-i subḥ-gehi

3 ḫaṭṭ u ḫāle ḫad ü laʿlin beni maḥrūm idesin
şekker ü gül meges u ḫāra zihī̇ dehr zihī̇

4 yüz süren ḫāk-i der-i yāre bulur ḳadr ü şeref
māh-ı nev gibi irer göklere ṭarf-ı külehi

5 Cāmiyā desti pür mi iderüz ḥaşra degin
maḥşerüñ bezmine tā varmayavuz dest-tehī̇

234

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 yazayın dil levḥasında ṣūret-i cānāneyi
ola kim bu ṣūret ile añlayam dī̇vāneyi

2 āferīn ol rinde kim menzil-geh ide kendüye
gice kūy-ı yāri gündüz gūşe-i mey-ḫāneyi

3 her kim isterse hevā-yı cennet u sevdā-yı ḥūr
kūyına varup temāşā eylesin cānāneyi

4 cevr-i bī-dād ile nā-geh āteş ura gül diyü
bülbül-i şūrīde eyler ḫār u ḫasdan ḫāneyi

5 bāde vü çengüñ ḫurūş u cūşı hīç eksük degül
añdılar meclisde gūyā ol gözi mestāneyi

6 devr iden ḫālüñden āhumdur bu cism-i zerdümi
gūyiyā bād-ı ṣabā ayırdı kehden dāneyi

7 hīç gitmez Cāmiyā dilden ḫayāl-i çeşm-i yār
[67a] mesken itmişdür iki āhū bu bir vīrāneyi

235

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 gidüp aġyār ile ol meh bugün seyr-i kenār itdi
dirīġā kāküli gibi ḳarārum tār u mār itdi

2 süzüldi şāhbāz-ı çeşmüñ almaġa göñül mürġın
yine āhū gözüñ cānā meger ʿazm-i şikār itdi

3 görinmez gözine sidre geçer ṭūbā cennetden
seni ʿömrinde ey servüm şu kim bir kez kenār itdi

4 aḳıtdı ġamzesi ḳanum ṭuyuldı rāz-ı pinhānum
cihānda her ne itdiyse baña ol ġamzekār itdi

5 ḳarārı ḳalmadı aġyār ile gördükde Leylā'sın

anuñçün Ḳays-ı şeydā deşt-i miḥnet iḫtiyār itdi

6 çeküp atı başın ṣordı bi-ḥamdi'llāh hele ḥālüm
meger var ise ey Cāmī fiġānum aña kār itdi

236

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 göz gördi ruḫın cān u göñül odlara yandı
dil ṣordı lebin iki gözüm ḳana boyandı

2 zāhid dil ü dīn oynamadın ʿāşıḳ olam dir
tersā-beçeler ʿışḳını bāzīçe mi ṣandı

3 ġafletde idi dīde-i baḫtum nice demdür
ṣu sepdi sirişküm yüzüne şimdi uyandı

4 ebrūsını deyr içre taḫayyülle bulup dil
Kaʿbe ḥaḳı mihrāb ile mescidden uṣandı

5 ıḳlīm-i viṣāle özenüp Cāmī [ki] gitdüm
[67b] rāhum irişüp vādi-i hicrāna ṭayandı

237

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 alursun miḥnet ü derdile çünkim ey ecel cānı
emān vir bir nefes bārī göreyin rūy-ı cānānı

2 ne içün kūh-ken Ḫüsrev'den ide ʿışḳunı pinhān
şerār-ı tīşeden ẓāhir olurken sūz-ı pinhānı

3 dil-i miskīne ayaḳ ṭolayup bend itmek istermiş

ḳaraltılar aṣar her yañadan zülf-i perīşānı

4 ne pīrāhen durur bu āsmānī pīrehen cānā
gice gündüz meh ü ḫurşīd ʿarż eyler girībānı

5 leb-i cānāneler zevḳin alursa Ḫıżr eger Cāmī
eline almaya olduḳca ʿömri āb-ı ḥayvānı

238

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 göñlümi dīvāne ol Türk-i perīveş eyledi
bī-sebeb zülfi gibi ḥālüm müşevveş eyledi

2 ḥalḳa atdı māh-ı nevden yine dest-i rūzgār
kūy-ı cānānuñ segine ṭavḳ-ı zer-keş eyledi

3 ḳonmaġa yāruñ ḫayāli dīde mihmān-ḫānedür
anuñiçün sürḫ ile eşküm münaḳḳaş eyledi

4 ol kemān-ebrū şu deñlü tīr urdı göñlüme
ṭobṭolıdur oḳlar ile ṣanki terkeş eyledi

5 sāye-i zülfinde ḫoş geçmek dilerüm Cāmiyā
rūy-ı rengīninde ḫāli yirüm āteş eyledi

[**mukatta‘ât**]

1

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[68a] gelür elbette taḳdīr-i ilāhī
gerek sen ʿıyşuñı nūş it gerek telḫ

ḳażā-yı mübremüñ defʿine hergiz
ne Kerḫī ḳādir olur ne şeh-i Belḫ

2

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

düşmene her ne deñlü luṭf itseñ
ḳatı göñlindeki ḥased gitmez

seng ü āhen içindeki nārı
ābile kimse munṭafī itmez

3

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ṭamaʿ birle saʿādet olmadı cemʿ
ṭamaʿkār olan olmaz ehl-i devlet

ṭamaʿ lafẓındaġı üç ḥalḳa şekli
ṭamaʿkāra olupdur ṭavḳ-ı zillet

yeḫod her ḥalḳa anda ey Hümā-ḳadr
olupdur āşyān-ı būm-ı nekbet

4

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[68b] n’ola meşşāṭalar zeyn eyler ise
bulur ḥüsn ehli çün zīverle ṣūret

seng-i meşşāṭaya yoḳ iḥtiyācuñ
bulur zīver senüñle ḥüsn ü ṣūret

5

feʿilātün feʿilātün feʿilün

cigerüm döne döne oldı kebāb
ġam bıçaġıyıla baġrumı ḳıyma

bāde-i eşküme teraḥḥum idüp
ey ciger vaṣlası baña ḳıyma

6

feʿilātün feʿilātün feʿilün

ʿişve-i şāhid-i dünyā benüm
dīde-i himmetümüñ yoḳ naẓarı

başdan ayaġa cevāhir ola ger
ḥabbeye almazam ol bed-güheri

7

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ümīdüñ riştesini dest-i ḳudret
ḳaçan kim eyleye ey dil girih-gīr

ferāġat ḳıl ki ol ʿuḳde açılmaz
anı ḥall idemez engüşt-i tedbīr

8

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ḫaṭā vü sehvile eşʿārum içre
ġalaṭlar kim düşer nevk-i ḳalemden

[69a] benān-ı luṭfile ışlāḥ ḳılmaḳ
baʿīd olmaya erbāb-ı keremden

9

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

bu dehre dinilür dārü'l-mükāfāt
sezāsına göre olur cezāsı

kişinüñ niyyeti ḫayr olmayınca
gelür başına fiʿl-i nā-sezāsı

10

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

ne ḳadar ẓulm olursa maẓlūma
tiz geçer ṣanmañuz muḫalled olur

ẓālimüñ gerdeninde līk o ẓulm
ṭavḳ-ı laʿnet gibi mü'ebbed olur

11

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

gelmedin daḫı fenā ıḳlīmine
miḥnet olmışdı naṣībi ādemüñ

urdılar derd ü belā bünyādını
urmadın daḫı bināsın ʿālemüñ

12

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

irince gülşen-i maḳṣūda rāhum
yürüyem ṣu gibi ferseng ferseng

yüzüm döndürmeyem bir yaña hergiz
eger yolumda ḫār ola vü ger seng

13

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[69b] gevher-i pāk gerek tā kim ola ḳābil-i feyż
yoḳsa her seng-i siyeh laʿl-i Bedaḫşān olmaz

nice yıl mihr-i cihān-tāba muḳābil olsa
seng-i bed-gevher olan hīç dıraḫşān olmaz

14

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

degmeye ḫacletine rūz-ı ḳıyāmet olıcaḳ
ṭutalum ẓulmile bu ʿāleme sulṭān olasın

ʿadlile işle işüñ tā bulasın ḳadr ü şeref
bir işi işleme kim ṣoñra peşīmān olasın

15

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

emīr olan cihānda ehremendür
ẕelīl olan fülān ibn-i fülāndur

meges kim şehd ile ẕevḳ u ṣafāda
naṣīb olan Hümā'ya üstüḫᵛāndur

16

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

dest-gīri ola Ḫudā-yı kerīm
her ki bezl ide luṭf u niʿmet ü cūd

şol ki ḫulḳ-ı ḥüsn ide iẓhār
ḫalḳ rāżı ola Ḫudā ḫoşnūd

17

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

şol ki çekmiş ola devrānuñ ġamın
miḥnet-i eyyāmın dem-ā-dem yād ider

[70a] olsa bir dervīş ü dil-rīşe ḳarīn
ḫāṭırın alup ele dil-şād ider

18

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

iderse câme-i ṣabrın n'ola çāk
şu kim gül gibi ʿāşıḳdur ḳulaḳdan

yaḳınum oldı ḳalurdı ṭaña meh
seni bir kerre görseydi ıraḳdan

19

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ḳoyup ḫalḳı ider Ḥaḳḳ'a ʿibādet
ʿavāḳıb fikrin eyler ʿākil olan

olur her demde kārı lehv ü bāzī̄
ḥużūr ider cihānda cāhil olan

20

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

vedāʿ-ı yār u dī̄yārum ki yād ide dil ü cān
menāzilüm ider eşküm o demde māl-ā-māl

miyān-ı āteşe girüp ḳarār ṭutmaḳ olur
velī̄kin āteş-i hicrān içinde ṣabr muḥāl

21

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

ey ḫayf ki hengām-ı vedāʿ oldı hüveydā
vuṣlat güni geçdi vü şeb-i miḥnete irdüm

şādī̄-i viṣāl itdi vedāʿ irdi ġam-ı hecr
ağla gözüm ağla ki dem-i fürḳate irdüm

22

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[70b] budur āyī̄n ü resm-i devr-i ʿālem
ayırur birbirinden iki yāri

ecel gibi irişür çünki fürḳat
arada bir zamānı olsa bāri

23

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

tengnāy-ı gūşe-i zindān-ı ġam
ādem olana virür ḳadr ü şeref

ḳıymeti olmazdı lü’lünüñ eger
perveriş ḳılmasa zindān-ı ṣadef

24

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

virme naḳdin metāʿ-ı dehre ṣaḳın
germ olmaz hemīşe bu bāzār

zeri ḳo zīr-i ḫāki yād eyle
ey zeber-dest-i zīr-dest-i āzār

25

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

gice gündüz yanar nār-ı belāda
anuñ kim dāyimā işi ḥaseddür

hevā-yı nefse uyan merd-i ġāfil
cihān içinde ġāyet bī-ḫıreddür

26

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

içen cām-ı şehādetden mey-i mevt
ḥayāt-ı tāze buldı ʿayş-i bāḳī

[71a] bu bezmi terk idüp bir rezme irdi
şarāb anda ṭahūr u ḥūr sāḳī

27

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

virmezin derdini devāya hīç
rāḥat-ı cān-ı mübtelādur ʿışḳ

zehr-i ḳahrın içerse n'ola göñül
derdine şerbet devā vü ʿışḳ

28

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

taḥammül ḳılduġı zen ḳahrına merd
temāşā-yı ruḫ-ı ferzend içündür

bu ḫār-ı miḥnet ü zehr-i meşaḳḳat
gül-i zībā-yı şekker-ḫand içündür

29

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

eşk-rīz ol cihānda kim budur
sebeb-i āb-rūy-ı şāh u gedā

eşkdür gevher-i girān-māye
bu cihān naḳdi olmaz aña bahā

30

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

baḥrdur dünyā içi ṭolu neheng
ʿākil oldur kim bu baḥra ṭalmaya

sāḥil-i baḥrı ṭutup ide ḳarār
dürr-i şehvārın eline almaya

31

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[71b] idüp teşbīh-i emr-i pādşāhī
od u ṣudur didiler ʿālem içre

eger ṣādır ola bir emr-i münker
ḫarāb eyler cihānı bir dem içre

32

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ey nice şeh-zāde-i ʿālī-neseb
ʿazm-i ġurbet itdi oldı nā-ümīd

nice laʿl-i ḳıymeti dürr-i s̱emīn
oldı bu ḫāk-i siyehden nā-bedīd

33

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

eger bir ḫāneye urduñsa āz̲er
şerārından emīn olma birāder

kişinüñ itdügi yanına ḳalmaz
mükāfāt olur aña ḫayr eger şer

34

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

şuʿle-i āteş-i hicrānla cānum ṭutuşur
ḳanda kim irer ise dūd u fiġānum ṭutuşur

nice taḥrīr ideyüm kim ḳalemüm buldı şikest
nice taḳrīr ideyüm çünki zebānum ṭutuşur

35

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

çün ola şīr-i nerden bīşe ḫālī
peleng olur ol ıḳlīmüñ şeġāli

ne yirde bāzdan olmasa ḳorḳu
ṣanur güncişk özin ʿanḳā-yı ʿālī

[**rubaiyât**]

1

ahreb

ḫār-ı ġam-ı cānāne gülistāndan yig
ḫāk-i ḳademi çeşme-i ḥayvāndan yig

her derd ki ʿışḳında müyesser oldı
ol derd baña merhem ü dermāndan yig

2

ahreb

derdā ki zamāne beni bī-yār itdi
bend-i ġam-ı hicrāna giriftār itdi

[72a] mey gibi gözüm yaşını gül-gūn ḳıldı

ney gibi dili iñledüben zār itdi

[**müfredât**]

1

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

maḥalsüz eyleme güftārı tekrār
dimişlerdür ki *el-mikṣāru miḫẓār*

2

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

ḍarbü'l-meṣel olupdur ʿālemde ḫāṣṣ u ʿāma
men cerrebe'l-mücerreb ḥallet bihi'n-nedāme

3

feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

ḥasret-i yār u fürḳat-i dildār
ḥālet-i nezʿ u rūḥdan düşvār

4

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[72b] ʿālem içre ol kişidür kāmkār
sevgili dildārını ide kenār

5

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

budur devrān içinde resm-i maʿhūd

kemāl ehli olur maġbūṭ u maḥsūd

6

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ne ṣūret kim nihān ola naẓardan
anı rūşen ider mir’āt-ı fikret

7

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

dil olur yine dil sırrına vāḳıf
zebān u leb bu sırra vāḳıf olmaz

8

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

aña kim ʿışḳ-bāzī ola pīşe
yüzi ṣuyın yire döker hemīşe

9

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ey göñül irse ḥavādiṯden ḫarac
ṣabr ḳıl k’*es-ṣabru miftāḥu’l-ferec*

10

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

budur devr-i zamāne ʿādet [ü] kīş
ṣunar ḫalḳa gehī nūş u gehī nīş

11

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[73a] ʿālemüñ ḫalḳı ecel destinde olmışdur zebūn
çāresi oldur dine *innā ileyhi rāciʿūn*[263]

12

feʿilātün feʿilātün feʿilün

şol günehden ki göñül tersāndur
luṭfuña ʿafvı anuñ āsāndur

13

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ṭuʿme içün bāzāsā ḳayd-ı ḥırṣa düşme kim
şāh-ı mürġān oldı ʿAnḳā çün ḳanāʿat eyledi

14

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

devleti dünyā-yı dūnuñ mār-ı erḳām gibidür
nerm u rengīndür ṭaşı vü zehr-i ḳātildür içi

15

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

söz söylemege ḳalmadı bir z̲errece ḳudret
bağladı ġam u ġuṣṣa reh-i nuṭḳ u beyānı

263 *Kur'an-ı Kerim*, Bakara 2, 156.

16

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

benümle düşmen olursa eger başdan başa ʿālem
bana yār olıcaḳ yavuz ḳamudan ẕerrece yoḳ ġam

17

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

müjde-i *el-faḳru faḫrī*[264] virdi sulṭān-ı rüsul
dāyimā andan tesellīler bulur erbāb-ı faḳr

18

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

mīve-i maḳṣūd virsin dir iseñ bāġ-ı murād
dem-be-dem andan revān olmaḳ gerekdür āb

264 Hadis.

(*Divan*'da bulunmayan bu kaside Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 numaralı mecmuanın 24a-25a yapraklarında yer almaktadır.)

ḳaṣīde-i Cāmī-i Rūmī sellemehu'llāh

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ṣarınurdı ġonça iken bir yeşil destār gül
ṭañ degüldür olurise seyyid-i ezhār gül

2 şekl-i ṣuʿbān baġladı çün yine şāḫ-ı ġonçavār
vaḳtidür itsin yed-i beyżāsını iẓhār gül

3 bāġbān-ı bā-ḳudret bunca nücūm-ı çarḫdan
baġladı bir ṭop benefşe k'anda yir yir var gül

4 tāze vü ter olsa n'ola oldı çün rūz-ı ezel
şebnem-i bāġ-ı cemāl-i Aḥmed-i muḫtār gül

5 āteş-i Mūsā gibi görindi her bir şāḫdan
anuñiçün oldı manẓūr-ı *ulü'l-ebṣār* gül

6 sīm ü zerle gülşeni ṭoldurdı evrāḳ-ı bahār
itdi taḥṣīl-i ḫizāne oldı defterdār gül

7 vechi yoḳdur mihr ü māhı beñzedem şol demde kim
reng ü būy u ānile tezyīn ide ruḫsār gül

8 bencileyin ḥasret ü ġurbet ġamın çekmiş meger
şāḫ-ı şūḫuñ boynını öpüp ḳoçar her-bār gül

9 dökilenler jāleler ṣanmañ hevā-yı ʿışḳıla
yüz ṣuyını yirlere ṣaçdum diyü aġlar gül

10 ṣanasın ṭāvūs-ı cennetdür gülistān kim ider
perlerinüñ şemse-i zerrīnlerin iẓhār gül

11 nāfedür açılmaduḳ her ġonça şebnemdür gülāb
çārsū-yı gülşen içre oldı ṣan ʿaṭṭār gül

12 çeşm-i nergisden gezend irüşmesin diyü yine
baġladı bāzū-yı şāḫa ġonçadan ṭūmār gül

13 ṣīne-çāk olup perīşān ṣarınup destārını
seyr-i gülşen eylemezdi olmasa bī-kār gül

14 ceyb-i gülşen gibi çāk olursa dāmānı n'ola
hem-nişīni ḫār olmaḳdan çü itmez ʿār gül

15 def ṭutup bülbüllere ṭaʿlīm ider ṣavt u terān
rāstı budur ki oldı ṣāḥib-i edvār gül

16 baḥr-ı Aḫżar içre sīmīn lenger olur yāsemen
bādbān-ı berg ile ṭonatsa keştīvār gül

17 zevraḳın ġarḳ ide yapraḳdan getürse rūzgār
çāre ḳılmaz çār-mīḫ eylerse aña ḫār gül

18 şemʿ-i gülden bezm-i gülşen rūşen oldı gūyiyā
eyledi āyīne-i gītī-nümā iẓhār gül

19 pādşāh-ı Rūm'a olmışdur sipāhī gerçi kim
Ḳaramanlu gibi çarḫī ṣarınur destār gül

20 bezm-i gülşende oḳutmak ister imiş bülbüle
eylemiş bu maṭlaʿ-ı zībāyı istiḫżār gül

21 rūşen itdi ʿālemi ʿarż eyleyüp ruḫsār gül

çarḫ-ı aḥżar oldı sebze maṭlaʿ-ı envār gül

22 rūy-ı rengīninde her kim görse ḫaṭṭ-ı yāri dir
ṣafḥa-i yāḳūta yazmış ḫaṭṭ-ı ʿanber-bār gül

23 her elif kim sīne-i sūzānum üzre dāġ ola
beñzer ol tāze nihāle kim ucında var gül

24 nevk-i müjgānum bezendi ḳaṭre ḳaṭre ḫūnile
ʿārıżuñ şevḳ ile virse yiridür her-bār gül

25 ruḫlarından kimseye şeftālū virmezse n'ola
kim görüpdür bāġ-ı dehr içre ki vire bār gül

26 geşt-i gülşen eylemezdi rind-i şāhid-bāz olan
virmese gülzār-ı ʿālem içre būy-ı yār gül

27 nergis-i mestāneveş destine almışdur ʿaṣā
derd-i ʿışḳ-ı yārile oldı meger bīmār gül

28 fürḳatüñ dāġına yir yoḳ ḫānesidür dāġ-ı ʿışḳ
ʿārife bir gül yiter lāzım degül tekrār gül

29 ṣu seper şebnem görüp bī-ḫod olduġın meger
tā ki nergisveş gözin açup ola bīdār gül

30 baña göster ruḫlaruñ kim ʿarż ider bülbüllere
ʿāşıḳ-ı zār olduġıyçün her seḥer dīdār gül

31 şekl-i nāḫundan bilünse itlerüñ izi n'ola
bāġ-ı dehr içinde çünkim ẓāhir eyler ḫār gül

32 käselerle zeyn olur mānend-i çūb-ı käse-bāz
gülşen-i bezm içre her şāḫ eylese iẓhār gül

33 yād idüp gül ruḫlaruñı cānuma āteş düşer
her ne dem kim baña sensüz ʿarż ide gülzār gül

34 bād-ı şevḳ ile açılmış sebzezār-ı ʿışḳda
gūyiyā olmış durur bu dīde-i ḫūn-bār gül

35 ḫaṭṭ-ı ser-sebzüñden açıldı ümīdüm ġonçası
ẓāhir olur nev-bahār irse şehā her-bār gül

36 ṣoḥbet-i ḫāṣ itmekiçün ol şeh-i ʿālī-cenāb
ḳurdı ṭarf-ı lālezāra ḫayme-i zerkār gül

37 ḥażret-i sulṭān Süleymān pādşāh-ı bahr ü berr
nūr-ı ʿadlinden cihānı eyledi hemvār gül

38 maḳdem-i şāh-ı cihāna cān fedā olsun diyü
sīm ü zerle ṭoldurup destin ider īṣār gül

39 devletüñ eyyāmıdıur zīnet bulursa n'ola dehr
rūz-ı nevrūz irse virür şāḫ-ı berg ü ḫār gül

40 cümle şehler hep ḳuluñdur anlaruñ sen şāhısun
nite kim bāġ içre olmışdur şeh-i ezhār gül

41 nīze-i pīrūze renge al yapraḳ eylemiş
ḳaṣdı bu kim eyleye aʿdāñile peykār gül

42 ḫārdan pīr-i kār berg-i sebzeden minşār ider
oldı çün ʿişret-serāñı yapmaġa miʿmār gül

43 cūybāra ʿaksi düşdükde görenler didiler
yazdı gūyā tīġuñ üzre şemme-i zerkār gül

44 nīze vü ḳalḳanuñı götürmek ile faḫr ider

gülşen-i ḳadrüñde şāhā oldı ḫıdmetkār gül

45 būy-ı luṭfuñ şöyle ʿālīdür şehā miḳdārda
virmeye bir şemmesin cemʿ olsa biñ ḳantār gül

46 ġonçalar ṣıġmaz derisine feraḥdan şādkām
virdi luṭf u ʿadl ü dāduñdan meger aḫbār gül

47 nev-bahār gülşen-i ḫulḳuñdan irse bād-ı luṭf
yāsemen vire zemīn-i şūre vü kūhsār gül

48 ḫacletinden ser-nigūn [ü] sürḫ-rūdur dāyimā
būy-ı ḥüsn-i ḫulḳuñ eyler var ise efgār gül

49 ṣarṣar-ı ḳahruñ irişse ṭola āteş gülsitān
āb-ı luṭfuñ perveriş virse vire her ḫār gül

50 gülsitān-ı dehre irse nār-ı ḳahruñdan şerer
sebzeler başdan başa ḫāk-i ter ola nār gül

51 sürḫ-serler başıdır miġferle ġonça nīzede
emr idüp gezdürdi bāzārı olup serdār gül

52 böyle daġıtmazdı evrāḳın idüp bād-ı ḫazān
nev-bahār-ı luṭfuña itseydi istiẓhār gül

53 midḥatüñde naẓm-ı rengīnüm görenler didiler
bu nice beyt ola kim olmış der ü dīvār gül

54 eski ḳuluñdur naẓar ḳıl Cāmī-i meddāḥuña
māyil olur bülbül-i ḫoş-hāna çün her-bār gül

55 Ḥaḳ Teʿālā rūzī ḳılsun şāhid-i maḳṣūduñı
dünyede ʿarż eyledükçe bülbüle dildār gül

56 āb-ı luṭfuñdan cihān bulsun şehā neşv ü nemā
ẓāhir itdükçe türāb-ı bāġdan emṭār gül

57 ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi açsun ʿālemi aḳ sancaġuñ
virdüginceٔ sebzezār-ı günbed-i devvār gül

58 dest-i cūduñ ʿālemi ġarḳ-ı zer ü sīm eylesin
āblar dökince nişār dirhem ü dīnār gül

59 devletüñ bāġı cihānda görmesüñ bād-ı ḫazān
olduġınca gülşen içre ḫüsrev-i ezhār gül

(*Divan*'da bulunmayan bu kaside Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 314'te kayıtlı eserin 13a-14a yapraklarında yer almaktadır.)

ḳaṣīde-i Cāmī-i Rūmī der-medḥ-i Rabbü'l-ʿālemīn

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ey ki sensin ṣanʿat-i ṣunʿında ḳādir ber-kemāl
kārgāh-ı ḳudretüñde naḳş-ı ʿālem bir ḫayāl

2 mālik-i mülk-i ezelsin ḥākim-i mülk-i ebed
pādşehsin sen ki irmez ẕātuña hergiz zevāl

3 aña lāyıḳdur serīr-i ʿizzet ü cāh u celāl
salṭanatda ẕāt-ı pāḳi ola mülk-i lā-yezāl

4 ḥadd ü resmi yoḳ ki bir ṣūretle taṣvīr eyleyüp
bī-miṣāl-i fehm-i emṣāl içün ideydüm miṣāl

5 bī-nihāyet olanı itmez iḥāṭa müntehī
gene ẕātuñ ʿaḳl ile bilmek muḥāl-ender-muḥāl

6 bu kesāfet gülşeninde bülbül-i ṭabʿum benüm

bulmadı vaṣf-ı hüviyyet itmege hergiz mecāl

7 çün cevāb-ı *len terānī*[265] tecellī eyledi
tāb-ı ḥayret virdi Mūsī ʿaḳlına nār-ı suʾāl

8 kāyim olmazdı felek olmasa emr-i *kün* ʿamūd
sākin olmazdı zemīn olmasa evtād-ı cibāl

9 levḥ-i fıṭrat üzre ḳılduñ ḳadd-i eflāki dü-tā
tā vücūdı ṣāniʿ-i pāke ola her yiri dāl

10 nūr-ı rūşenden perī vü ḳaṭreden insān ider
kilk-i ḳudret her ḳaçan naḳş eyleye ḥüsn-i cemāl

11 āb u ḫāk u bād u āteş itmezidi imtizāc
luṭf-ı maḥż-ı ḥikmetüñden bulmasaydı iʿtidāl

12 ebr-i ḥikmet her ḳaçan bārān-ı raḥmet yaġdırur
düşse mār aġzına zehr olur ṣadef içre leʿāl

13 cāmiʿ-i ṣunʿuñda mirʾāt-ı müdevver ṭop-ı çarḫ
mihr ü mehden şemselerdür resm itdüñ bī-miṯāl

14 şemʿ u ḳındīl oldı rūşen yoḳ fetīl ü revġanı
ṭāḳ-ı zer-kār-ı sipihre āf-tāb ile hilāl

15 rūz u şeb ʿarż itmek içün tehniye vü taʿziye
biri geydi ḫilʿat-i zerrīn birisi ḳara şal

16 dīde-i mihrden kevākib aḳıdur her şeb felek
olduġuyçün bencileyin ʿāşıḳ-ı sergeşte-ḥāl

17 ṭob-ı çarḫuñ beyżaca ḳalmaz yanumda ḳıymeti

265 *Kurʾan-ı Kerim*, Aʿrâf, 143.

himmetüm ʿanḳāsı uçduḳda hevāña perr ü bāl

18 ol risālet ḫāteminüñ ḥürmetine ḳıl naṣīb
baña ḥüsn-i ḫātime irdükde vaḳt-i irtiḫāl

19 sensin ol sulṭān-ı ekrem ʿāleme inʿām-ı ʿām
benven ol ʿāṣī vü mücrim kim işi sehv ü vebāl

20 baña tevfīḳuñ refīḳ eyle dem-i āḫirde kim
bir gedāyem tūşe-i rāh iderüm senden suʾāl

21 ḳuvvet olsun cānuma ḳūt eyle ism-i pāküñi
ol zaman kim tāḳatüm tāḳ ola ḳalam bī-mecāl

22 āḫir itdüm sözlerüm ẕikr-i cemīlüñle senüñ
baña ẕikrüñle dem-i āḫirde vir ḥüsn-i maḳāl

23 zāyid olduḳda bedenden rūḥa beẕl it raḥmetüñ
ḳıl naẓar Cāmī ḳuluña ey kerīm-i lā-yezāl

(*Divan*'da bulunmayan bu kaside Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 314'te kayıtlı eserin 16a-17b yapraklarında yer almaktadır.)

1 şīr-i Ḥaḳ şimşīr-i muṭlaḳ şāh ʿAliyyü'l-murtażā
der-i burc-ı *lā-fetā* vü māh-ı burc-ı *hel etā*

2 server-i ehl-i Hüdā ser-ḫayl-i aṣḥāb-ı yaḳīn
şehr-i ʿilmüñ ḳapusı ismi ʿAlī ḳadri ʿulā

3 başdan ayaġa zebān olsam eger şemşīrvār
zü'l-fiḳār-ı vaṣfınuñ biñde biri olmaz edā

4 nīzesi Mūsī ʿaṣāsıdur meger rūz-ı veġā
görinür aʿdā gözine her nefesde ejdehā

5 eyledi āb-ı Furāt’uñ cūş īmāsı ġamūş
irdi temkīn ü ḳarāra ṣanasın ehl-i hevā

6 ayaġın baṣup rikāba ol şeh olunca süvār
ibtidāsından oḳurdı Muṣḥaf’ı tā intihā

7 ʿilm ü rifʿatde Süleymān-ı zamān dirsem n’ola
manṭıḳu’ṭ-ṭayr’ı bilürdi cümle ol şīr-i Ḫudā

8 ġam degül dördinci olsa çār-yāre ol velī
oldı on iki imāma pīşvā vü rehnümā

9 ẕikr olan on ikiden oldı Ḥasan birle Ḥüseyn
anları itdi şebāb-ı ehl-i cennet pīşvā

10 ḳurretü’l-ʿayn-ı resūl u muʿciz-i āl-i Betūl
oldılar reyḥāneyn-i būstān-ı murtażā

11 rūyı ḫūbı gibi ḫulḳ daḫi olmuşken Ḥasan
āḫir[i] bu ejder-i çarḫ itdi zehre mübtelā

12 berḳ öñince yüriyüp ṭutardı aña meşʿale
gice ile her ne yire ʿazm iderse ol Hümā

13 şol ʿaẓīmü’ş-şānile ol pādşāh-ı dehr iken
eyledi yigirmi beş kez ḥacc-ı bāyıḳ bī-riyā

14 ḳanı ol şehzāde-i ʿālī-neseb ġāzi Ḥüseyn
biñ belā ile felek itdi şehīd-i Kerbelā

15 māteminde ḳara ṭobraḳ ḳan olurken ol şehüñ
guṣṣası kār eyleyüp ḳan aġlasa cānlar n’ola

16 oldı rābiʿ anlaruñ içinde Zeyne’l-ʿābidīn

buldı andan çihre-i dīn zīnet ü ḥüsn ü bahā

17 ḥażret-i Bāḳır imām-ı pencüm idi ol hümām
nām-ı pāki Bāḳır u ẕāt-ı şerīfi kīmyā

18 sādisidür Caʿfer-i ṣādıḳ meh-i burc-ı kemāl
ṣubḥ-ı ṣādıḳ yiridür andan ala nūr u żiyā

19 vāḳıf-ı esrār-ı ġayb-ı bī-nihāyet olmaġın
ʿilm-i cifri yazdı teʾlīf itdi ol müşkil-güşā

20 Mūsī-i Kāẓım imām-ı sābiʿ oldı kim anuñ
ʿafv olurdı ḥażretinde cürm-i her bāy u gedā

21 nāma gelse ġonca-i zanbaḳ gibi açılmaduḳ
eyler idi gül gibi mefhūmını rengīn edā

22 ḥażret-i Mūsī Rıżā oldı imāmın s̱āmini
emr-i Ḥaḳḳ'a olur idi işi teslīm ü rıżā

23 varduġunca meclis-i Meʾmūn'a ol ʿālī-cenāb
öñce varup açar idi perdesin bād-ı ṣabā

24 ṭoḳuzuncı kim Taḳī-i Muttaḳīdür şübhesüz
dinilürdi ḥażrete faḫr-i āl-i Muṣṭafā

25 görse maḥbūsı açup bendin dimezdi kendüsin
kim ḳasem virse aña ismin dir idi ol Hümā

26 hem onuncısı Naḳīʾdür ehl-i fażluñ zübdesi
Ḥak Teʿālā çoḳ kerāmet eylemiş aña ʿaṭā

27 cümleden biri ne yirde istese ol şehsüvār
açılurdı tāziyāne ursa genc-i bī-bahā

28 birisi daḫı imāmuñ ʿAskerī’dür adile
yaraşur ol şāha ʿasker olsa cümle evliyā

29 düşmenin itdi işāret yazılu arslana çün
cānlanup bī-cān idüp ḳıldı anuñ ʿömrin hebā

30 birisi Mehdī’dür anuñ ṣāḥib-i devr-i zamān
ẓāhir olur ol zamān kim ide ḥikmet iḳtiżā

31 aḫter-i burc-ı Ḥasan’dur gevher-i dürc-i Ḥüseyn
dāfiʿ-i küfr u ḍalāl ü cāmiʿ-i şerʿ-i Ḫudā

32 bunlar olmışdur imāmet çarḫına on iki ay
yā saʿādet yılına on iki māh-ı pür-żiyā

33 her biri ʿizzetde bir şehzāde-i āzādedür
devlet anuñ kim ola bunlar yolında hāk-i pā

34 ālüñe aṣḥābuña olsun ṣalāt ile selām
iḳtedeytüm[266] çarḫına her biri necm-i pür-żiyā

35 ey şefīʿu’l-müẕnibīn ve *raḥmeten li’l-ʿālemin*
mücrim ü ʿāṣīlere dergāhuñ oldı mültecā

36 bunlaruñ yüzi ṣuyına Cāmī-i bī-çārenüñ
çarḫuñ cürmin yumaġa āb-ı şefāʿat ḳıl ʿaṭā

37 şöyle yuyam ʿālemüñ naḳş u nigārından elüm
ḳalmaya cān levḥasında resm ü jeng-i mā-sivā

38 dergehüñ dārü’ş-şifādur sen şefāʿat merhemin
virmeziseñ derd-i ʿisyān içre ḳılduñ bī-devā

266 Hadis.

39 iltifāt idüp n’ola ben bendeni ḳılsañ ḳabūl
şimdi mi oldı nedīm-i pādşāh olmaḳ gedā

40 aġlamaġı ḳo duʿāyile sözüñ ḫatm eyle kim
ʿarż olundı nice kez ol ḥażrete bu mā-cerā

41 yā ilāhi muʿciz-i evlād-ı ādem ḥaḳḳıçün
ümmet idüp Muṣṭafā’ya raḥmetüñ ḳıl reh-nümā

İndeks

Câmî Divanı'nın indeksi hazırlanırken şu hususlar gözetilmiştir:

1. Türkçe kelimeler dışındaki madde başlarının kökenleri gösterilmiştir.

2. İsim soylu kelimelere gelen eklerden sonra (+), fiil soylulara gelen eklerden sonra ve Farsça tamlama çizgisini göstermek için (-) işareti konmuştur.

3. Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamalar aynı madde içerisinde gösterilmeye çalışılmıştır.

4. Türkçe tamlamaların yapısına dokunulmamış beyitte geçtiği şekilde indekse alınmaya çalışılmıştır: (ʿafvı anuñ) (ʿa.+ı anuñ): Mf. 12 gibi.

5. Bazı Arapça kelimelerin sonunda görülen ikizleşmeye -vezin gereği- uyulmadığı durumlarda kelimenin iki şekli de madde başında verilmiştir: (*ḫaṭṭ, ḫaṭ*) gibi.

6. İki veya üç şekilde yazılan kelimeler, madde başında birlikte gösterilmiştir: (*ṭobṭolı, ṭopṭolı, ṭopṭolu*) gibi.

7. Birleşik fiiller mümkün oldukça gösterilmeye çalışılmış, fiilin çekimli kısmı ayrıca gösterilmiştir: (resm eyle-: G. 90/3), (e.-rüz: G. 90/3) gibi.

8. Kalıplaşmış yapılar aynı maddede gösterilmeye çalışılmıştır. (ṣu gibi ezber oḳu-: G. 176/7) gibi.

9. Bazı Arapça kelimelerin aslî hâlinde bulunan hemze yazmada gösterilmediğinden madde başında kelimenin aslî hâli yay ayraç içinde verilmiştir. "*māyil* (< *mā'il*) (< Ar.): meyilli, eğilimli." gibi.

10. "de / da" ve "ki" bağlacıyla kelimeden ayrı yazılmış "ısa", "ise", "ile", "ıla" gibi ekler kelimeden sonra bir boşluk bırakılıp uygun işaret konularak gösterilmiştir: (ben de), (b. +de); (almaġ ise), (a.-maġ ise).

11. Madde başlarının metinde geçen bütün anlamları verilmeye çalışılmış, kelimenin temel anlamı -kullanıldıysa- ilk sıraya konmaya çalışılmıştır.

12. Madde başı olan Arapça ayet, hadis veya sözler eğik yazı (italik) ile gösterilmiştir.

13. Eş ve/veya zıt anlamlı Arapça, Farsça kelimeleri birleştiren “u, ü, vü” madde başı olarak gösterilmemiş, sadece cümleleri birbirine bağladığı durumlarda madde başında gösterilmiştir.

14. Hem fiil hem de isim kökü benzer olan kelimeler madde başında gösterilirken önce isim sonra fiil sıralaması esas tutulmuştur.

15. Eski harflerle eş yazımlı olan kelimeler madde başlarında (I) (II) şeklinde sıralanmıştır.

A

āb (< Far.): su.

ā.+da: G. 142/1, G. 195/1, G. 196/3, Mf. 18.

ā.+ı: G. 207/2.

ā.-ı ḥayāt: K. 2/7, G. 22/1.

ā.-ı ḥayāt iç-: G. 179/4.

ā.-ı ḥayāt-ı lebleri: Ms. 1/2.

ā.-ı ḥayvāndan mı: G. 132/3.

ā.-ı ḥayvānı: G. 237/5.

ā.-ı revān: G. 103/7, G. 183/4.

ā.-ı revāndan: G. 74/3.

ā.-ı zülāl: K. 3/30.

ā.+ile: G. 207/2, Kt. 2.

ā. u āteş: G. 27/6.

ā. vir-: G. 20/5.

abdāl (< Ar.): derviş.

a.+ı: G. 54/5.

a.-ı ʿışḳam: G. 85/1.

ābdār (< Far.): sulu.

ā. ol-: G. 83/3.

āb-ı rūy (< Far.): yüzsuyu.

ā.+ın: G. 16/7.

ā.+ı dost: G. 21/5.

ʿaceb (< Ar.): 1. acaba G. 71/3, G. 91/5, G. 199/5.

2. beklenmeyen bir olay, bir hâl, bir söz vb. karşısında ne yapacağını bilemez duruma gelmek, şaşırmak, hayret etmek.

ʿa. degül: G. 108/4.

ʿa. +mi: G. 85/2, G. 106/1.

ʿa. +midür: G. 95/4.

acı- (I): acılı, ağrılı olmak.

a.-rsa: G. 205/5.

acı- (II): başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü duruma üzülmek.

a.-r: G. 36/4.

a.-sun: G. 167/5.

aç-: bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.!: K. 3/31, G. 27/3, G. 34/3.

a.-an: G. 201/1.

a.-dı: G. 4/2, G. 12/6, G. 73/4, G. 111/6.

a.-duñ mı: G. 40/4.

a.-ma: G. 219/1.

a.-madılar: G. 23/3.

a.-sam: K. 4/44.

a.-up: G. 15/1, G. 60/1, G. 213/5, G. 224/4.

a.-updur: G. 125/3.

açıḳ: gizliliği olmayan, olduğu gibi görünen.

a.+dur: G. 54/2.

açıl-: açma işine konu olmak.

a.!: G. 11/7.

a.-masa: G. 10/3.

a.-maz: Kt. 7.

a.-maz idi: G. 204/2.

a.-mış: G. 220/3.

a.-sa: G. 147/5.

a.-ur: G. 23/6.

a.-ursa: G. 83/4.

ad: bir kimseyi veya bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, yarayan söz, isim, nam.

a.+ı: G. 13/7.

a.+ın di-: G. 130/5.

a. it-: G. 222/4.

ʿadd (< Ar.): sayma.

ʿa. eyle-: G. 31/2.

ādem (< Ar.): 1. Hz. Âdem.

Ā. ol-: G. 106/1.

2. insan K. 3/4.

ā.+e: G. 145/3.

ā.+i: G. 38/2, G. 74/2, G. 216/1.

ā. ol-: Kt. 23.

ʿādet (< Ar.): usul, görenek G. 108/5.

ʿā.+dür: G. 61/5.

ʿā. ü kīş: Mf. 10.

ʿādil (< Ar.): adaletli.

ʿā.+sin: K. 4/35.

ʿadl (< Ar.): adalet.

ʿa.+ile: Kt. 14.

ʿa.+üñ ile: G. 32/6.

ʿadū (< Ar.): düşman.

ʿa.+ya raḥm it-: G. 17/3.

āfāḳ (< Ar.): ufuklar.

ā.+ı: K. 3/9.

āferīn (< Far.): çok yaşa G. 188/1, G. 234/2.

ā. ol-: G. 188/1.

āfet (< Ar.): 1. felaket.

ā.+dür: G. 34/7.

2. *mec*. güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın G. 42/3.

ā.-i dünyā ol-: G. 142/5.

āf-tāb (< Far.): 1. güneş G. 4/2, G. 12/1, G. 13/1, G. 13/6, G. 14/1, G. 16/5, G. 19/4, G. 20/2, G. 97/5, G. 172/3, G. 218/3.

ā.+a: G. 64/1.

ā.+a dön-: G. 165/4.

ā.+ı: G. 92/6, G. 225/4.

ā.-ı ʿadlile: K. 4/19.

ā.-ı ʿālem-ārāyı: G. 227/1.

ā.-ı künh-i ẕātuñdan: K. 2/5.

ā.-ı lā-yezāl: K. 3/4.

ā.-ı rūy-ı dost: G. 21/1, G. 21/4.

ā. ṭoġ-: G. 12/4.

ā. ṭutul-: G. 13/1, G. 20/1.

ā.+um: G. 63/4.

ā.+uñ ʿaksidür: G. 196/3.

ā.+uñ kāsesinden: G. 179/4.

ā.+uñ rengi: G. 79/3.

ā. u sāye: G. 176/3.

ā. u şaʿşaʿa: K. 2/9.

2. güneş ışığı.

ā.+ı: G. 64/1.

ā. ol-: G. 109/2.

3. *mec*. güzel yüzlü sevgili G. 150/2.

ā.+um: G. 11/1, G. 12/1.

ā.+umsın: G. 125/4.

ʿafv (< Ar.): bağışlama, affetme.

ʿa. eyle-: K. 2/26.

ʿa.+ı anuñ: Mf. 12.

ʿa. u raḥmet: K. 2/16.

āgāh (< Far.): haberdar, bilen.

ā. eyle-: G. 156/1.

ā. ol-: K. 4/12.

aġar-: beyazlamak.

a.-dı: Ms. 1/3.

aġız: 1. yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya yarayan organ.

a. aç-: G. 224/4.

a.+ı ile: K. 4/14, G. 114/1.

a.+ı ḳanda: G. 125/1.

a.+uma: G. 27/5.

a.+uma alsam: G. 28/5.

2. konuşma.

a. aç-: K. 4/44.

3. *mec*. düşünce.

a.+ın ara-: G. 40/4.

aġla-: gözyaşı dökmek.

a.!: G. 162/2, Kt. 21, Kt. 21.

a.-dan: G. 43/2.

a.-dasun: G. 171/3.

a.-dum: G. 13/3.

a.-dupdur: G. 8/4.

a.-madan: Ms. 1/3.

a.-maḳdan: G. 7/2, G. 48/6, G. 203/2.

a.-mazdı: G. 203/4.

a.-r: K. 4/6, K. 4/31, G. 20/5.

a.-r isem: G. 81/3, G. 127/3.

a.-rsuñ: G. 33/1, G. 33/4.

a.-sam: G. 181/1.

a.-sun: G. 167/1, G. 167/1, G. 167/2, G. 167/3, G. 167/4, G. 167/5.

a.-yam: K. 2/23.

a.-yayın: G. 166/1.

a.-yu: K. 2/25.

a.-yu aġlayu: G. 92/5.

a.-yup: G. 167/4.

aġyār (< Ar.): âşığa göre sevgilisiyle görüşen herkes, rakipler G. 76/4, G. 112/3, G. 166/3, G. 197/3, G. 198/2, G. 219/4.

a.+a: K. 2/11, G. 27/7, G. 176/1.

a.+a vir-: G. 181/3.

a. +ile: G. 235/1, G. 235/5.

a.+uñ arasında: G. 2/7.

āh (< Far.): 1. beddua.

ā.-ı āteşīn: G. 165/4.

ā.+um: G. 220/4.

ā.+um aldı: G. 75/1.

ā.+um alduḳca: G. 30/1.

ā.+um duḫānı: G. 108/1.

ā.+um duḫānıdur: G. 106/3.

ā.+umdur: G. 234/6.

ā.+um oḳı: G. 215/5.

ā.+um oḳların: G. 159/2.

2. acı ile iç çekiş G. 13/4, G. 18/1, G. 55/4, G. 68/6, G. 129/4.

ā. eyle-: G. 118/5, G. 129/3, G. 156/1, G. 156/4.

ā.+ı çek-: G. 18/7.

ā.-ı derdnāk eyle-: Mr. 1/2.

ā.-ı derūn: G. 160/4.

ā.-ı derūnum: G. 210/4.

ā.-ı nedāmetler çek-: K. 2/14.

ā.-ı seḥergāh eyle-: G. 156/5.

ā.-ı serd it-: G. 79/5.

ā.-ı servinden: G. 176/5.

ā.-ı ṣubḥgāhumdan: G. 191/5.

ā.-ı sūzānum: G. 7/4.

ā.-ı sūznāk: G. 132/5.

ā.+um ʿalemin diküp: G. 175/3.

ā.+um uyandırdı: G. 216/5.

3. feryat.

ā. u fiġāndan: G. 74/1.

ā. u fiġānum: G. 108/3.

4. bu kelimenin Osmanlı harfleriyle yazılışı.

ā. gibi: G. 144/4.

aḫbāb (< Ar.): arkadaşlar, dostlar.

a.+ile: G. 207/4.

aḫbār (< Ar.): haberler.

a. al-: K. 4/31.

ʿahd (< Far.): yemin, ant.

ʿa.+üñde: G. 186/2.

ʿa. ü peymāneyi: G. 225/2.

āhenīn (< Far.): demirden yapılmış olan.

ā. lenger: G. 3/5.

āheste (< Far.): yavaş.

ā. çek-: G. 159/3.

āheste āheste: yavaş yavaş.

ā. āheste es-: G. 202/3.

ā. āheste iç-: G. 202/2.

ā. āheste it-: G. 202/4.

ā. āheste öp-: G. 202/1.

ā. āheste yan-: G. 202/5.

āḫir (< Ar.): son G. 1/5, G. 23/2, G. 65/3, G. 70/2, G. 75/4, G. 133/1, G. 144/3, G. 156/4, G. 225/2.

ā.+i: Mr. 1/3, G. 13/2, G. 13/3, G. 66/1.

ā.-i gerdūne: G. 142/4.

ā.-i hicrān: G. 3/6.

ā.-i ḫūrşīde: G. 148/3.

ā.-i ḫüsninde: G. 164/3.

ā.-i kār: G. 67/3.

ā. nefesde: G. 163/1.

ā. zamān: G. 164/3.

Aḥmed (< Ar.): övülmüş kimse anlamında [Hz. Muhammed]'in ismi K. 2/3, G. 229/1.

aḫter (< Ar.): yıldız G. 219/4.

a.-i baḫt-ı siyāhumdur: G. 200/5.

a.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/11.

a.-i ṭāliʿ: G. 104/2.

āhū (< Far.): ceylan G. 80/5.

ā. gözlerüñ: G. 150/4.

ā. gözüñ: G. 235/2.

ā.-yı çīn: G. 180/3.

ā.-yı Ḫoten: G. 179/2.

ā.-yı miskīn: G. 6/3.

aḥvāl (< Ar.): hâller, durumlar.

a.+i: G. 54/1.

a.+ümi: K. 4/37.

aḥyānā (< Ar.): zaman zaman, ara sıra G. 2/4.

ʿāḳ (< Ar.): dikbaşlı.

ʿā. ol-: G. 70/2.

aḳ-: sıvı maddeler bulunduğu yerden aşağı doğru gitmek.

a.-an: G. 152/1.

a.-ar: G. 19/5, G. 58/5, G. 81/2, G. 193/1.

a.-arken: G. 229/2.

a.-sa: G. 57/3, G. 143/4.

a.-up: G. 215/4.

ʿāḳıbet (< Ar.): son, sonunda K. 3/18, G. 83/2, G. 92/3, G. 118/1.

aḳıt-: akmasını sağlamak, dökmek.

a.!: K. 2/28.

a.-maz idi: G. 123/3.

a.-sa: G. 152/4.

a.-up: G. 57/4.

a.-ur: K. 2/12, G. 171/1.

a.-ursun: G. 33/2.

ʿaḳīḳ (< Ar.): üzerine mühür kazılan, içinde çeşitli renk halkaları bulunan kıymetli süs taşı.

ʿa.-i Yemen: G. 184/2.

ʿāḳil (< Ar.): akıllı Kt. 30.

ʿā. +iseñ: G. 126/5.

ʿā. ol-: G. 181/3, Kt. 19.

ʿā. ü dānā: G. 152/3.

ʿaḳl (< Ar.): düşünme, anlama, kavrama melekesi.

ʿa.+ı: G. 225/6.

ʿa.-ı ḫurde-dān: G. 188/2.

ʿa. u dīn: G. 165/1.

ʿa. u fikr: G. 89/4.

ʿa.+um: G. 155/3, G. 195/2, G. 214/4.

ʿa.+umı aldı benüm: G. 193/6.

ʿaks (< Ar.): yansıma.

ʿa.+idür: K. 3/16.

ʿa.-i ebrūsı nigāruñ: G. 195/3.

ʿa.-i efġānumdur: G. 129/5.

ʿa.-i hilāl: G. 142/1.

ʿa.-i ḳamerdür: G. 195/1.

ʿa.-i ḳāmetüñ: G. 200/3.

ʿa.-i lebüñ: G. 76/1.

ʿa.-i lebüñden: G. 184/2.

ʿa.-i mihrüñ: G. 19/4.

ʿa.-i müjgānuñla: G. 77/1.

ʿa.-i ruḫsāruñ: G. 106/4.

ʿa.-i ruḫuñ: G. 76/3.

ʿa.-i rūyından: G. 12/1.

ʿa.-i rūy-ı yār ile: G. 20/3.

ʿa. it-: G. 29/4.

ʿa.-i zerd-i rūy-ı ʿāşıḳ mı: G. 196/2.

ʿa.+üñ: G. 198/1.

ʿaksi (< Ar.): ters, zıt.

ʿa.+dür: G. 19/4.

al (I): kırmızı.

a. it-: Mr. 1/3.

a. eyle-: K. 3/32, G. 54/2.

a. üzre al gey-: G. 150/1.

al (II): hile.

a.-i: G. 54/2.

āl (< Ar.): sülale, soy sop.

ā.+üñe: K. 3/28.

al-: 1. bir nesneyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak.

a.-a: G. 69/5.

2. kapmak, götürmek.

a.-maġa: G. 235/2.

a.-ur: G. 78/2.

3. tutmak, bulundurmak.

a.!: K. 3/29, G. 82/6, G. 214/5.

a.-alı: G. 122/4.

a.-dı: G. 6/2, G. 69/4, G. 82/3, G. 127/1, G. 174/2, G. 187/2.

a.-maya: G. 237/5, Kt. 30.

a.-maz: G. 35/5, G. 87/5, G. 199/4, G. 223/2.

a.-mış: G. 217/5.

a.-sa: G. 128/3, G. 219/2.

a.-sañ: K. 4/28.

a.-up: K. 3/10, G. 107/3, G. 187/5, G. 215/2, Kt. 17.

4. elde etmek, kazanmak.

a.!: G. 40/3, G. 199/3.

a.-maġa: Mr. 1/3, G. 96/3.

a.-mışdur: G. 83/3.

a.-suñ: G. 152/3.

a.-updur: K. 4/31.

a.-ur: G. 19/4, G. 21/2, G. 170/2, G. 170/3.

a.-ursa: G. 32/8.

5. bulmak.

a.!: G. 170/4.

a.-maġa: G. 202/3.

6. tat veya koku duymak.

a.-duġınca: G. 180/3.

a.-ımadı: G. 40/1.

a.-ınca: G. 113/4.

7. ölüm yoluyla bu dünyadan ayırmak.

a.-maġ ise: Mr. 1/3.

a.-maġa: G. 203/3.

a.-ursun: G. 237/1.

8. toplamak.

a.-maz: G. 27/4.

9. satın almak.

a.-mazam: Kt. 6.

ala: karışık renkli.

a. gözler: G. 60/1, G. 60/2.

aʿlā (< Ar.): ulu, yüce G. 10/1.

a.+lara: G. 103/7.

ʿalāḳa (< Ar.): ilişki, bağ.

ʿa.+m ḳalmadı: G. 95/2.

ālām (< Ar.): elemler, kederler.

ā. ü cevr-i devr ile: Mh. 1/1.

alçaḳ: yerden uzaklığı az olan.

a.+a māyil ol-: G. 144/4.

aldan-: bir hileye, bir yalana kanmak.

a.-up: G. 137/4.

aldır-: başkasına kaptırmak.

a.-sa: G. 140/4.

ʿālem (< Ar.): 1. kâinat K. 3/4.

ʿā.+i: G. 32/8, G. 67/5, G. 74/2, G. 126/5.

ʿā.+i ʿışḳuñ: G. 24/7.

ʿā.-i ẓulmeti: K. 1/10.

ʿā. meşāmını: K. 1/17.

ʿā.+üñ naẓm u niẓāmı: K. 3/6.

2. yeryüzü, dünya G. 122/5, Kt. 31, Mf. 4.

ʿā.+de: G. 43/5, G. 63/5, G. 85/5, G. 93/5, G. 98/5, G. 120/3, G. 133/1, G. 145/4, G. 164/1, G. 168/5, G. 225/6, G. 226/7, Mf. 2.

ʿā.+e: G. 160/4.

ʿā.+i: G. 21/3, G. 21/6, G. 28/1, G. 58/1, G. 133/2, G. 163/3.

ʿā.-i ervāḥa iriş-: G. 105/3.

ʿā.+üñ ḫalḳı: Mf. 11.

3. herkes G. 17/2, G. 164/5, Mf. 16.

ʿā.+de: Mr. 1/2.

aʿlem (< Ar.): bilgin, bilmiş.

a. u efṣaḥ ol-: K. 3/12.

alın: yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü.

a.-ı açıḳ: G. 54/2.

a.+uma yazılmış idi: G. 122/5.

a.+umuñ yazusın: G. 188/5.

alış-: uyumlu olmak.

a.-mazsa: G. 23/4.

ʿālī-cenāb (< Ar.): haysiyetli, şerefli, yüksek ruhlu.

ʿā. ol-: G. 18/3.

alḳış: aferin.

a. it-: G. 38/5.

allāh (< Ar.): Yaradan, Allah.

a. virsin: G. 216/2.

allāh allāh: şaşma ve can sıkıntısı anlatan bir söz G. 38/1.

alt: bir şeyin yere bakan yanı.

a.+ında: G. 105/1, G. 179/2, G. 179/2.

a.+ındadur: G. 205/2, G. 205/3.

altun: 1. değerli bir maden, altın G. 54/3.

a. +ile: K. 2/9, G. 105/5.

a.+ varaḳ: K. 4/18.

2. altından yapılmış olan.

a. başlu sancaḳ: K. 4/29.

a.+lı benek: G. 150/3.

a.+lı üsküf: G. 128/3.

a.+lu benek: G. 130/1.

a.+lu demren: K. 4/30.

a.+lu ḳabādur: G. 215/3.

a.+lular gey-: G. 154/2.

ālūde (< Far.): bulaşmış, bulaşık.

ā. ol-: G. 217/1.

ʿām (< *ʿamm*) (< Ar.): umumi, genel.

ʿā.+ ol-: K. 2/16.

aʿmā (< Ar.): kör G. 1/1, G. 4/3.

amān (< Ar.): yardım.

a. vir-: G. 135/5.

ʿamel (< Ar.): eylem, iş G. 145/2.

ammā (< Ar.): ama, fakat G. 5/1, G. 71/4, G. 103/6, G. 120/1, G. 131/5, G. 145/2, G. 227/4.

ān (< Far.): güzellik.

ā.+ı: G. 171/2.

ā. u bū: G. 193/5.

añ-: 1. zikretmek, hatırlamak.

a.-asun: G. 230/5.

a.-dılar: G. 234/5.

a.-ma: G. 185/3.

a.-maduñ: G. 164/5.

a.-maz: G. 214/2.

a.-up: K. 2/16, Ms. 1/3, G. 78/5.

ʿanber (< Ar.): güzel koku.

ʿa.+e: G. 195/4.

ʿa.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/17.

ʿa.-i sārā: G. 220/2.

ʿa. ṣaç-: G. 211/4.

ʿanberīn (< Ar, < Far.): amber kokulu.

ʿa. ol-: G. 165/6.

ʿanberīn-dendāne (< Ar., Far.): amber kokulu tarak dişleri.

ʿa.+dür: G. 71/1.

ancaḳ (< Ar.): sadece G. 95/2, G. 176/1.

ʿandelīb (< Ar.): bülbül G. 33/4.

ʿa.-i gülşeni: G. 50/2.

ʿAnḳā (< Ar.): Kafdağı'nda bulunduğu rivayet edilen kuş, Anka kuşu Mf. 13.

ʿa.-yı ʿālīʾ: Kt. 35.

añla-: idrak etmek.

a.-dı: G. 217/3.

a.-maz: G. 11/3, G. 217/3.

a.-mazsın: Mr. 1/1.

a.-r: G. 7/3, G. 225/1.

a.-yam: G. 234/1.

ʿār (< Ar.): utanma, utanç duyma.

ʿā. ol-: G. 204/5.

ara: 1. iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe.

a.+da: G. 60/1.

a.+dan git-: G. 21/1.

a.+sında: K. 4/20.

a.+sından: G. 152/5.

a.+ya al-: G. 6/2.

2. iki olayı birbirinden ayıran zaman, fasıla.

a.+da bir: Kt. 22.

3. kişilerin birbirine karşı olan durumu veya ilgisi.

a.+mızda: G. 82/2.

ara-: 1. birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

a.-r: G. 40/4.

2. araştırmak, soruşturmak.

a.-yup bul-: K. 3/15, K. 4/35.

ʿaraḳ (< Ar.): ter.

ʿa. düş-: G. 195/5.

ʿa. ṣaç-: G. 16/3.

ʿaraḳ-rīz (< Ar., Far.): terleyen, ter döken.

ʿa. ol-: G. 49/3, G. 200/6.

ārām (< Far.): rahat, huzur.

ā. eyle-: G. 45/2, G. 45/4, G. 45/5.

ā. ḳıl-: G. 138/5.

ʿaraż (< Ar.): belirti, işaret G. 100/2.

ʿārif (< Ar.): bilen, anlayan G. 11/7.

ʿā.+e: G. 45/1.

ʿā.-i ʿibret-nümāsı ʿālemüñ: G. 190/3.

ʿā.+ler: G. 61/5.

ʿarṣa (< Ar.): yer.

ʿa.+i eflāke: K. 2/1.

ʿarş (< Ar.): dokuzuncu gök G. 32/3.

ʿa.+a dek: G. 191/4.

ʿa.+a ir-: G. 191/4.

art-: çoğalmak, fazlalaşmak.

a.-a: G. 3/2.

a.-ar: G. 21/7, G. 108/2, G. 126/3.

a.-ar imiş: G. 100/3.

a.-arsa: G. 21/2, G. 94/2.

a.-up: G. 205/5.

a.-urur: G. 79/3, G. 192/4.

artıġ: daha fazla.

a. ol-: G. 101/2, G. 108/6.

ʿārıż (< Ar.): 1. yanak.

ʿā.-ı cānāna: G. 131/1.

ʿā.-ı dildāra: G. 193/1.

ʿā.-ı gül-gūn-ı yār: G. 81/3.

ʿā.-ı rengīnüñ: Mr. 1/3.

ʿā.-ı sāṭıʿ: G. 104/1, G. 105/1.

ʿā.-ı yāre: G. 143/3.

ʿā.+uña: G. 59/1.

ʿā.+uñ ābın ṣan-: G. 79/2.

ʿā.+uñ ʿaksin: G. 205/6.

ʿā.+uñ ṣevḳıyla: G. 143/2.

ʿā.+uñ tezyīn: G. 115/4.

2. ortaya çıkmak, bitmek.

ʿā. ol-: G. 59/1, G. 100/2.

ʿarż (< Ar.): sunma.

ʿa. eyle-: G. 27/3, G. 55/2, G. 179/1, G. 196/4, G. 231/5, G. 237/4.

ʿa.-ı ʿārıż eyle-: G. 189/1.

ʿa.-ı cemāl eyle-: G. 198/1.

ʿa.-ı dīdār: G. 204/1.

ʿa.-ı ḥāl it-: G. 139/1.

ʿa.-ı iḫtiyāc it-: G. 27/7.

ʿa.-ı iʿtidāl it-: K. 3/24.

ʿa.-ı kerāmet eyle-: G. 70/4.

ʿa. it-: K. 4/1, K. 4/14, K. 4/32, G. 13/6, G. 114/1.

ʿa. ol-: G. 118/4.

ʿa. olın-: G. 177/5.

arż (< Ar.): yeryüzü G. 106/4.

a.-ı sākin: K. 3/16.

a. u nücūm-ı çarḫa: K. 3/23.

ārzū (< Far.): heves, istek.

ā. eyle-: G. 59/5, G. 194/1, G. 194/1, G. 194/2, G. 194/3, G. 194/4, G. 194/5.

ā.+ya: G. 25/2.

ā.-yı pāy-būsuñla: G. 14/2.

aṣ-: kuşanmak, giyinmek.

a.-ar: G. 237/3.

a.-maz: G. 215/7.

ʿaṣā (< Ar.): değnek.

ʿā.+sın: G. 231/2.

ʿā.-yı muʿcīzi: G. 227/5.

āṣaf (< Far.): vezir.

ā.+ı serdār: K. 4/20.

āṣafā (< Far.): ey vezir K. 4/21.

āsān (< Far.): kolay.

ā.+dur: Mf. 12.

āṯār (< Ar.): eserler.

ā.-ı luṭfuñdur: K. 4/21.

aṣḥāb (< Ar.): sahipler.

a.-ı ġaraż: G. 97/5.

a.+uña: K. 3/28.

aṣıl-: yüksek bir yere iliştirilip sarkıtılmak.

a.-dı: G. 205/1.

aṣīb (< Far.): zarar, ziyan.

a.-i teb: G. 84/2.

ʿasker (< Ar.): ordu.

ʿa. +ile: G. 212/5.

aṣl (< Ar.): gerçek.

a.-ı cünūn: G. 192/4.

aṣla (< Ar.): hiçbir zaman G. 54/1.

āsmān (< Far.): felek G. 110/3, G. 174/3, 183/1, G. 187/3, G. 187/7.

ā.+a: G. 7/4.

ā.-ı dergehüñ: G. 127/2.

ā.-ı ḫüsne: G. 178/3.

āsmānī (< Far.): gök renginde olan.

ā. benek: G. 215/3.

ā.+ler gey-: G. 154/2.

ʿaṣr (< Ar.): devir.

ʿa. elinden: G. 117/2.

aṣṣı: fayda, kâr.

a. ne: G. 172/5.

āstān (< Far.): eşik.

ā.-ı saʿādet-yābdan: G. 177/1.

ā.-ı ʿizzete: K. 2/10.

ā.-ı yāre var-: G. 15/6, G. 110/5.

ā.+uñda: G. 216/2.

āstīn (< Far.): elbise kolu.

ā.-i cāme-i ʿizzetden: G. 42/2.

āsūde (< Far.): kurtulmuş.

ā.-i aġlāl u selāsil: G. 144/6.

āsūde-ḥāl (< Far., Ar.): hâli rahat olan.

ā. eyle-: G. 148/5.

aş-: çok olmak.

a.-maḳdan: G. 169/3.

ʿāşıḳ (< Ar.): bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun G. 6/1, G. 58/2, G. 132/1, G. 140/5, G. 204/1.

ʿā.+a: G. 21/7, G. 88/2, G. 153/3, G. 218/4.

ʿā.+a cevr it-: G. 17/3.

ʿā.+am: G. 232/1.

ʿā.-ı: G. 176/5.

ʿā.-ı dīdār ol-: G. 190/5.

ʿā.-ı dīvāne: G. 124/2.

ʿā.-ı ġam-dīdelerüñ gözyaşın: G. 53/2.

ʿā.-ı ḫaste-dilüñ derdine: G. 93/6.

ʿā.+ını: G. 226/1.

ʿā.-ı ṣādıḳ geçin-: G. 52/5.

ʿā.-ı ṣuḫte-diller: G. 76/1.

ʿā.-ı şeydā mıdur: G. 114/4.

ʿā.-ı şeydālaruñ: G. 125/2.

ʿā. +ile: G. 113/2.

ʿā.+ları: G. 199/2, G. 199/4.

ʿā.+laruñ: G. 223/3.

ʿā.+laruñ: G. 68/4.

ʿā. ol-: G. 148/6, G. 180/2, G. 236/2.

ʿā.+uñ ḳanın içer: G. 202/2.

ʿā.+uz: G. 95/6.

āşkār (< Far.): belli, ortada G. 59/1.

ā. eyle-: G. 82/1.

ā. gör-: G. 59/1.

ā. it-: G. 213/1, G. 213/5.

ā. ol-: Ms. 1/4, G. 101/1, G. 128/4, G. 200/2.

ʿaşḳar (< Ar.): al veya kızıl renkli at.

ʿa. gözi: G. 198/4.

āşnā (< Far.): tanıdık, bildik.

ā. ol-: G. 19/2, G. 184/4.

āşnālıḳ: birbirini tanıma, tanışıklık.

a.+dur: G. 169/1.

āşyān (< Far.): 1. kuş yuvası.

ā.+a: G. 80/6.

ā.-ı būm-ı nekbet: Kt. 3.

ā.-ı mürġ-ı çemendür: Ms. 1/2.

ā.-ı zāġ-ı dehr: G. 32/5.

ā. ol-: G. 80/6, G. 103/3.

ā. yap-: G. 176/2.

2. mesken, ev.

ā.-ı dīdemi: G. 15/1.

āşüfte (< Far.): perişan, dağılmış.

ā. ol-: G. 25/5.

ā. ḳıl-: Ms. 1/4.

āşüfte-ḥāl (< Far., Ar.): hâli perişan olan.

ā. it-: G. 63/2.

at: atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir.

a.+ı: G. 235/6.

a. ṣal-: G. 198/4.

at-: 1. göndermek.

a.-dı: G. 238/2.

2. söylemek.

a.-duġı: G. 2/3.

3. istemek.

a.-uban: G. 124/3.

āteş (< Far.): 1. yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık G. 64/3.

ā.+den: G. 195/4.

ā.+e: Ms. 1/1.

ā.+e duş ol-: K. 4/12.

ā.-i Mūsā: G. 220/3.

ā. ur-: G. 234/4.

2. aşk, ayrılık, hasret, hiddet, öfke vb. duyguların yakıcı etkisi.

ā.-i āhile: G. 133/5.

ā.-i fürḳat-fürūzān ol-: G. 52/3.

ā.-i hecr-i ġamından yan-: G. 123/3.

ā.-i hicrān: Kt. 20.

ā.-i ḥırmāna ṣal-: G. 31/1.

ā.-i ʿışḳuñ yanar: G. 206/3.

ā.-i ruḫsārı ile: G. 97/3.

ā.-i ruḫsārına: G. 158/3.

ā.-i sīnemi: G. 74/3.

ā.-i sūzānı: G. 140/3.

ā.-i teb: G. 84/3.

ā. ṣal-: G. 26/3.

ā. yaġ-: G. 72/3.

3. kırmızı, kızıl renk.

ā. eyle-: G. 238/5.

āteş-bār (< Far.): ateş yağdıran K. 4/5.

āteşīn (< Far.): 1. ateş renkli.

ā. güllerle: G. 150/3.

2. ateş gibi kızgın ve yakıcı.

ā. ḳıl-: G. 163/1.

atıl-: atma işine konu olmak G. 15/4.

a.-mazdı: G. 203/3.

aṭlas (< Ar.): ipek kumaş.

a. u dībāya: G. 86/3.

ʿavāḳıb (< Ar.): sonuçlar.

ʿa. fikrin eyle-: Kt. 19.

āvāre (< Far.): başıboş G. 120/1.

ā.+ñ: G. 178/5.

ā. ol-: G. 198/5.

ā. vü ser-geşte ol-: G. 120/5.

āvāze (< Far.): yüksek ses.

ā.-i niʿme'l-bedel: G. 149/2.

avuç: elim iç kısmı K. 3/10.

ay: Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, ay G. 29/4, G. 125/4, G. 198/1.

a.+a: G. 123/4.

a.+ına: G. 198/1.

a. u gün: G. 70/1.

a. u gün ile: G. 215/8.

ayaġ: bk. **ayaḳ**.

a. götür-: G. 111/3.

ayaḳ: 1. vücudun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan bölümü.

a.+a ṣal-: G. 141/5.

a.+da ḳal-: G. 138/4.

a. ṭola-: G. 237/3.

a.+uñ başma: G. 192/3.

a.+uñ ṭopraġın: G. 223/2.

a.+uñ tozına: K. 4/26.

2. kadeh.

a.+a düşme-: G. 219/1.

a.+larda ḳal-: G. 178/1, G. 178/5.

ayaḳ bağı: bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olan.

a.+dur: K. 2/27.

ʿayb (< Ar.): kusur.

ʿa. eyle-: G. 46/2.

ʿa.-ı görin-: G. 193/2.

ʿa. it-: G. 148/6.

ʿa. ol-: K. 4/41.

āyet (< Ar.): *Kur'an-ı Kerim*'in surelerini oluşturan cümlelerden her biri G. 23/1.

ā.-i ve'l-leyl ü kevs̱er oḳun-: G. 78/5.

ayır-: 1. bölmek.

a.-urlar: G. 31/4.

2. birbirinden uzaklaştırmak G. 173/3.

a.-dı: G. 234/6.

a.-ma: G. 173/2.

a.-ur: Kt. 22.

āyīn (< Far.): gelenek.

ā. ü resm-i devr-i ʿālem: Kt. 22.

āyīne (< Far.): 1. ayna G. 179/1, G. 198/1.

ā.-āsā: G. 155/2.

ā.+dür: G. 186/5.

ā. ol-: G. 156/4.

ā. ṭut-: G. 198/1.

ā.+veş: G. 179/1.

ā.+ye: G. 212/3.

ā.+ye baḳ-: G. 82/4.

ā.+yi: G. 69/3.

2. bir olayı, bir durumu yansıtan, göz önünde canlandıran şey G. 193/2.

ā.-i ʿālem-nümā: G. 86/1.

ā.-i dilde: G. 65/5.

ā.-i gītī-nümā: K. 4/22.

ā.-i ḫulḳ-ı ḥasenden: G. 74/2.

ā.-i sebʿü'l-meṣān: G. 190/2.

ā. ol-: G. 19/1, G. 116/1.

ʿayn (< Ar.): 1. göz.

ʿa.+ına al-: G. 35/5, G. 87/5, G. 199/4, G. 223/2.

2. bir nesnenin veya kimsenin kendisi.

ʿa.-ı belā ol-: G. 60/3.

ʿa.-ı devā ol-: G. 4/1.

ʿa.-ı ġam ol-: G. 134/3.

ʿa.-ı gülistān: G. 140/3.

ʿa.-ı ʿināyet: G. 23/6.

ʿa.-ı ʿināyetdür: G. 61/1.

ʿa.-ı sefāhetdür: G. 61/4.

ʿa.-ı sevād-ı dīde-i cānuñ durur senüñ: Ms. 1/5.

ʿa.-ı sevdā: G. 203/1.

ʿa.-ı şefāʿatle: G. 32/9.

ʿa.-ı şefḳatle: G. 134/3.

ʿa.-ı vefā: G. 6/1.

ʿa.+um gözüme: G. 37/3.

ayrı: bk. **ayru**.

a.-yam: G. 166/5.

ayrıl-: bir yerden, bir kimseden uzaklaşmak.

a.-am: G. 93/5, G. 162/1, G. 162/1, G. 162/2, G. 162/3, G. 162/4, G. 162/5.

a.-ma: G. 173/1.

ayru: uzak G. 6/5, G. 7/5, G. 167/2.

a. düş-: G. 174/1, G. 187/1.

a. ol-: G. 88/4, G. 143/1, G. 172/6.

ʿayş (< Ar.): yiyip içme.

ʿa.-ı bāḳī bul-: Kt. 26.

ʿa. u nūşı: G. 90/1.

az: 1. nicelik, nitelik, güç ve süre, sayı bakımından eksik Mr. 1/1, Mr. 1/2, Mr. 1/3, Mr. 1/4, Mr. 1/5.

2. alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak.

a. eyle-: Mr. 1/1, Mr. 1/2, Mr. 1/3, Mr. 1/4, Mr. 1/5.

a. ol-: G. 9/5.

aʿżā (< Ar.): organ.

a.-yı gül: G. 143/3.

ʿaẕāb (< Ar.): eziyet, işkence.

ʿa. it-: G. 137/4.

āzād (< Far.): serbest bırakma.

ā. it-: G. 222/1, G. 222/5.

āzāde (< Far.): her türlü bağdan kurtulmuş, serbest.

ā. ol-: Mh. 1/2.

ā. eyle-: K. 2/18.

ā.+lere: G. 23/5.

ā.+lerüñ desti: G. 233/1.

āzār (< Far.): incitme.

ā. bul-: G. 147/7.

āẕer (< Far.): ateş.

ā. ur-: Kt. 33.

ʿazīz (< Ar.): kıymetli, değerli.

ʿa. ol-: G. 101/5.

ʿazm (< Ar.): 1. niyet etme, karar verme.

ʿa. eyle-: G. 138/3.

2. yola çıkma, kesin karar vererek bir yere yönelme.

ʿa.-i bostān eyle-: G. 92/5.

ʿa.-i ġurbet it-: Kt. 32.

ʿa.-i meydān eyle-: G. 3/4.

ʿa.-i nāhcīr it-: G. 6/3.

ʿa.-i remīm: G. 151/4.

ʿa.-i Rūm it-: G. 98/2.

ʿa.-i şeb-ḫūn eyle-: K. 4/29.

ʿa.-i şikār it-: G. 235/2.

B

bāb (< Far.): kapı G. 11/2.

b.-ı tevḥīdi: G. 11/8.

b. u revzen ol-: G. 71/3.

bāc (< Far.): zorla alınan para.

b. u ḫarāc al-: G. 27/4.

bād (< Far.): rüzgâr G. 215/6.

b.+a vir-: G. 229/5.

b.+dan: G. 180/3.

b.-ı āh: G. 209/1.

b.-ı āhı: Mr. 1/1.

b.-ı āhile: G. 55/4.

b.-ı āhum: G. 9/2.

b.-ı āhveş: G. 30/5.

b.-ı fenāyıla: G. 66/4.

b.-ı ʿışḳ: G. 129/4.

b.-ı maḥallüñ: G. 35/2, G. 87/2.

b.-ı ṣabā: Ms. 1/4, G. 40/4, G. 80/3, G. 184/1, G. 184/1, G. 202/3, G. 234/6.

b.-ı seḥer: G. 40/1.

b. ir-: G. 30/1.

b. ur-: G. 143/3.

b.+veş: G. 83/6.

bāde (< Far.): 1. şarap G. 78/1.

b.+den mi: G. 79/7.

b.-i al ile: G. 157/5.

b.-i gülfāma düş-: G. 76/1.

b.-i laʿlüñ ḫayāline: G. 15/3.

b.-i nāb: G. 205/6.

b. nūş it-: G. 206/1.

b. vü çengüñ ḫurūş u cūşı: G. 234/5.

b.+ye düş-: G. 199/4.

2. maddi ve manevi sarhoşluk veren, mest eden şey.

b.-i būy-ı gül ile: G. 193/6.

3. kadeh.

b.-i eşküme: Kt. 5.

bāde-nūş (< Far.): şarap içen kimse.

b. ol-: G. 229/5.

bāġ (< Far.): bahçe.

b.+a: G. 147/2, G. 176/5, G. 176/5.

b.+da: G. 124/4, G. 220/3.

b.-ı ʿālemi ṭut-: G. 29/1.

b.-ı bahār-ı ḫulḳuña: K. 3/24.

b.-ı behişti añ-: G. 185/3.

b.-ı behişt-i kūyuña: G. 55/1.

b.-ı cennetden: G. 182/5.

b.-ı cihānda: G. 131/1.

b.-ı cinān: Ms. 1/2.

b.-ı dehr: G. 126/4.

b.-ı irem: K. 2/27.

b.-ı ḳanāʿat: Mh. 1/2.

b.-ı kūyuñ: G. 31/5.

b.-ı miḫnetdür: G. 34/1.

b.-ı murād: Mf. 18.

b.-ı ruḫsāruñda: G. 83/5.

b.-ı tevḥīd: K. 2/22.

b.-ı tevḥīd-i Ḥaḳ'dan: K. 1/15.

b. u bahār idi: G. 6/5.

bāġbānā (< Far.): ey bahçıvan G. 132/3, G. 176/4.

bağır: göğüs.

b.+ı başı: G. 38/3.

b.+ı çök-: G. 227/2.

b.+ı ḫūn ol-: G. 117/2.

b.+ın: G. 219/4.

b.+ına baṣ-: G. 100/4.

b.+ına ṣar-: G. 217/2.

b.+ını anuñ: G. 58/3, G. 92/3.

b.+ını del-: K. 1/8, G. 58/3.

b.+umı: G. 109/1, G. 166/3, Kt. 5.

bağla-: 1. bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak.

b.!: K. 1/6.

b.-dı: K. 4/36, G. 147/3.

2. düğüm yapmak, düğümlemek.

b.-yup: G. 214/3.

3. ilgisini bir yerde yoğunlaştırmak.

b.!: G. 184/5.

b.-ya: G. 44/3.

4. önüne engel koymak, kapatmak.

b.-dı: G. 84/5.

b.-duñ: G. 133/3, G. 161/1, Mf. 15.

5. tutmak.

b.-mış: G. 150/4.

6. bir kimse veya bir şey yerine koymak, saymak.

b.-maz: G. 197/4.

bağlan-: bağlama işine konu olmak.

b.-dı: G. 97/2.

bahā (< Far.): değer, kıymet.

b. ol-: Kt. 29.

b.+sı: G. 107/4.

bahāne (< Far.): uydurma sebep.

b.+dür: G. 73/2.

b.+ye: Mh. 1/1.

bahār (< Far.): ilkbahar G. 46/3, G. 89/3.

b.-ı maʿdelet: K. 4/23.

b. ir-: G. 59/2.

b. ol-: G. 82/5.

baḥr (< Ar.): deniz K. 2/6.

b.+dur: Kt. 30.

b.+ı: G. 175/5.

b.-ı ḥaḳīḳat: G. 121/3.

b.-ı ḥayret: G. 134/1.

b.-ı ḥayretde: G. 3/5.

b.-ı ʿışḳ: G. 17/5.

b.-ı Ḳulzüm'de: G. 29/2.

b.-ı muḥīṭ K. 3/4.

b.-ı ʿummānuñ: G. 33/1.

b. u ber: K. 2/6.

b.+uñ bāġına: G. 127/5.

baḥs (< Ar.): konuşma, söz açma.

b. eyle-: G. 113/2.

baḫt (< Far.): talih, şans G. 103/6, G. 134/2.

b.-ı siyāhum: G. 195/2.

b.-ı siyāhumdan: G. 191/2.

b.-i siyehden: Ms. 1/4.

b.+umı: G. 220/1.

baḫye (< Far.): dikiş, terzi dikişi.

b.+ler: G. 164/2.

b.+leri: G. 142/3.

baʿīd (< Ar.): arada çok mesafe bulunan, uzak.

b. ol-: Kt. 8.

baḳ-: bakışı bir şey üzerine çevirmek.

b.!: G. 41/5.

b.-maz: G. 134/3.

b.-mazam: G. 232/1.

b.-mazsa: G. 4/3.

b.-sa: G. 60/4, G. 135/3.

b.-sa ḳalsa: G. 45/3.

b.-sam: G. 188/3.

b.-sañ: G. 171/3.

b.-uben: G. 82/4.

bāl (< Far.): uçma organı, kanat.

b. daḳ-: K. 3/21.

b. ü perr aç-: G. 15/1.

b. ü perr ol-: G. 68/3.

bālā-bülend (< Far.): uzun boylu G. 56/4.

bandır-: bir şeyi, bir maddenin içine batırıp çıkarmak.

b.-dı: K. 4/18.

bār (< Far.): yük.

b.-ı ġamdan: G. 180/2, G. 188/5.

b.-ı ġam-ı yār: G. 224/1.

b.-ı girāndur: G. 151/3.

b.-ı hicrān: G. 3/6.

b.-ı miḥneti çek-: G. 65/3.

bārān (< Far.): yağmur G. 8/3, G. 14/3, G. 15/6, G. 65/4.

b. it-: G. 226/8.

b. yaġ-: G. 83/1.

bārī (< Far.): hiç olmazsa G. 228/5, G. 237/1, Kt. 22.

bārīk (< Far.): ince, nazik G. 105/4.

barmaġ: bk. **barmaḳ**.

b. ile göster-: G. 218/3.

barmaḳ: insan ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü

oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

b. baṣ-: K. 3/17.

baṣ-: 1. ayak altına almak, çiğnemek.

b.!: G. 147/7.

b.-ma: G. 147/7, G. 192/3.

2. etkisini hissettirmek.

b.-duñ: K. 3/17.

b.-ıp: G. 100/4.

baş: 1. kafa.

b.+a çıḳ-: Mr. 1/5.

b. açıḳ ol-: G. 178/5.

b. açıḳ yalıñ ayaḳ: G. 124/2.

b.+dan: K. 3/20, G. 136/5, G. 155/1, G. 208/3.

b.+dan aş-: G. 169/3.

b.+dan ayaġa: Ms. 1/9, Mr. 1/4, G. 46/1, G. 89/1, G. 115/2, G. 182/3, G. 212/2, Kt. 6.

b.+dan başa: G. 114/3, Mf. 16.

b.+dan çıḳ-: G. 70/2.

b.+dan git-: G. 155/3.

b.+ına çevir-: G. 222/5.

b.+ına gey-: K. 4/4.

b.+ın al-: G. 219/2.

b.+ına tāc it-: K. 3/20.

b.+ına ur-: G. 32/7.

b.+ına tāc urun-: G. 27/2.

b.+ında: G. 176/2, G. 198/3.

b.+ında yil es-: G. 33/2.

b.+ın kes-: G. 77/2.

b. ḳaldur-: G. 115/3, G. 172/3.

b.+lar üstinde: G. 153/4.

b. u cān terkin ur-: G. 168/1.

b.+uma: G. 42/1.

b.+uñ: G. 144/4.

b.+uña: G. 188/6.

b. üzre yir it-: G. 223/5.

b. vir-: G. 150/6.

2. kişinin kendi şahsı.

b.+ına gel-: Kt. 9.

b.+ına ʿuşşāḳuñ: G. 61/3.

b.+ında götür-: G. 29/4.

b.+ını: G. 92/4.

b.+ın ṣor-: G. 235/6.

b.+uma: G. 72/3, G. 115/3, G. 160/5.

b.+umda: G. 206/3.

b.+uñda: G. 96/5.

3. başlangıç.

b.+dan: G. 208/3.

baş (II): yara, çıban.

b.+ı: G. 38/3.

b.+umda: G. 34/2.

başla-: bir işe girişmek, harekete geçmek.

b.-r: Mh. 1/1.

bāz (< Far.): doğan.

b.-āsā: Mf. 13.

b.+dan: Kt. 35.

b.+ına: G. 16/5.

bāzār (< Far.): birçok satıcının bir arada bulunduğu alışveriş yeri.

b.-ı dehr: G. 103/5.

b.+uñ: G. 194/3.

bāzīçe (< Far.): oyuncak.

b. ṣan-: G. 236/2.

be: kaba bir seslenme edatı. G. 54/4.

beden (< Ar.): vücut.

b.+den: G. 5/3, G. 138/3.

b.+dür: Ms. 1/7.

b.+e: G. 24/1.

bed-fercām (< Far.): kötü sonlu G. 134/2.

bedr (< Ar.): dolunay.

b.-i tamām ol-: G. 148/4.

beg: sultan.

b.+üm: G. 168/2, G. 206/3, G. 216/2.

beġāyet (< Ar.): son derece G. 116/3.

behey: öfke, azarlama ifade eden bir seslenme sözü G. 42/3, G. 54/5.

behre (< Far.): hisse, pay.

b. al-: G. 83/3.

beḳā (< Ar.): kalıcılık, devamlılık G. 86/4.

bekle-: 1. bir yeri gözler durumda olmak.

b.!: Mh. 1/2.

b.-di: G. 31/6.

b.-mese: G. 221/4.

b.-r: G. 174/5, G. 187/5.

2. bekçilik etmek.

b.-rse: G. 62/4.

Bektāşīī: Bektaşilere ait.

b. tāc: G. 27/2.

belā (I) (< Ar.): 1. gam, keder.

b. gülzārıdur: G. 115/2.

b. güni: G. 162/4.

b. künci: G. 85/5.

b.+lu ḫasteñe: G. 35/3.

b. oḳlarına: G. 62/5.

b.+suz baṣ: G. 104/3.

b. şehrinde: G. 115/5.

b. üstine belā: G. 162/3.

b. vü rāḥat-i dehrüñ me'āli: Mh. 1/5.

b.-yı dehr ile: Mh. 1/3.

b.-yı ʿışḳuña: G. 131/3.

2. musibet, felaket.

b.+lar: G. 134/4.

b. ṭūfānı: G. 22/2.

belā (II) (< Ar.): evet.

b. bezminde: G. 34/5.

belli: malum olan, bilinen.

b.+dür: G. 32/6.

belür-: ortaya çıkmak.

b.-mez: G. 233/2.

ben: teklik birinci kişiyi gösteren zamir K. 2/17, K. 4/42, Mr. 1/2, G. 1/1, G. 6/4, G. 7/3, G. 8/6, G. 11/4, G. 17/4, G. 34/2, G. 35/3, G. 35/4, G. 36/1, G. 36/3, G. 37/4, G.

87/3, G. 87/4, G. 102/4, G. 121/3, G. 150/5, G. 162/1, G. 162/4, G. 166/5, G. 175/1, G. 175/1, G. 175/2, G. 175/3, G. 175/4, G. 175/5, G. 176/1, G. 178/4, G. 182/4, G. 216/1, G. 225/2.

b.+a: (baña) Ms. 1/6, Mr. 1/4, G. 2/2, G. 6/5, G. 8/1, G. 8/1, G. 8/2, G. 8/3, G. 8/4, G. 8/5, G. 8/6, G. 11/5, G. 18/2, G. 18/5, G. 23/6, G. 26/4, G. 27/1, G. 30/3, G. 31/5, G. 35/1, G. 35/3, G. 36/2, G. 42/2, G. 45/1, G. 51/1, G. 51/2, G. 51/3, G. 51/5, G. 60/3, G. 61/2, G. 62/3, G. 68/1, G. 68/6, G. 70/2, G. 71/2, G. 79/4, G. 81/4, G. 84/1, G. 87/1, G. 87/3, G. 87/4, G. 88/1, G. 93/1, G. 106/3, G. 112/3, G. 112/5, G. 115/1, G. 124/1, G. 124/1, G. 131/5, G. 134/3, G. 135/3, G. 136/3, G. 146/2, G. 146/3, G. 151/1, G. 152/2, G. 162/2, G. 166/3, G. 175/2, G. 182/4, G. 185/3, G. 196/4, G. 206/1, G. 207/2, G. 212/1, G. 217/3, G. 224/3, G. 225/1, G. 226/4, G. 230/4, G. 231/1, G. 235/4, Kt. 5, Rb. 1, Mf. 16.

b. bendeñi: G. 216/2.

b.+cileyin: G. 114/4.

b.+de: G. 11/1, G. 145/1.

b. +de: G. 225/5.

b.+den: K. 3/30, G. 68/6, G. 82/2, G. 96/3, G. 137/3.

b.+den özge: G. 120/1.

b. dil-dāye: G. 199/1.

b. faḳīrüñ sözlerin: G. 151/3.

b. ferzāneyi: G. 225/1.

b. ḫāki: G. 128/5.

b. ḫāksārı: G. 83/6.

b. ḫāksāruñ: G. 45/6.

b. ḫaste-dile: G. 24/2.

b. ḫastenüñ ḥāline: G. 58/1.

b. ḫasteye: G. 229/1.

b.+i: K. 2/26, K. 3/31, K. 4/38, K. 4/39, Ms. 1/4, G. 3/3, G. 5/1, G. 7/1, G. 8/3, G. 13/4, G. 31/2, G. 34/7, G. 43/2, G. 44/4, G. 58/3, G. 61/2, G. 84/5, G. 97/1, G. 97/3, G. 103/6, G. 115/1, G. 133/1, G. 138/1, G. 139/3, G. 149/4, G. 166/3, G. 172/4, G. 173/2, G. 173/3, G. 181/3, G. 201/3, G. 228/3, G. 230/1, G. 233/3, Rb. 2.

b. ḳulına: G. 42/4.

b.+üm: G. 7/4, G. 22/1, G. 27/4, G. 34/1, G. 34/5, G. 74/4, G.

113/4, G. 178/4, G. 195/2, Kt. 6.

b.+üm āhumdan: G. 180/6.

b.+ümçün: G. 167/3.

b.+üm devletlü sultānum: G. 154/5.

b.+üm diyārumdur: G. 42/5.

b.+üm ḫūrşīd-i tābānum: G. 154/2.

b.+ümle: G. 103/4, Mf. 16.

b.+üm mihr-i dıraḫşānum: G. 154/3.

b.+üm serv-i ḫırāmānum: G. 154/4.

b.+üm sīnemde: G. 111/6.

b.+üm täze gülistānum: G. 154/1.

beñ: vücuttaki ben.

b.+lerüñle: G. 102/3.

benān (< Ar.): parmak.

b.-ı luṭfile: Kt. 8.

Benātü'n-naʿş (< Ar.): Büyükayı denen yıldız kümesi.

B. ile Ş̲üreyyā'yı: G. 227/3.

bend (< Far.): 1. kısım, parça.

b. bend ayır-: G. 31/4.

b.+i: G. 200/7.

2. set, engel.

b.+ler peydā it-: G. 211/1.

b.-i āhenīn: K. 4/6.

b.-i belādan: G. 222/1.

b.-i ġam-ı hicrāna: Rb. 2.

b.-i gīsūlar: G. 60/3.

b. it-: Mr. 1/4, G. 31/5, G. 68/1, G. 133/4, G. 176/4, G. 237/3.

b. ur-: G. 161/4.

bende (< Far.): köle.

b.-i fermānuñ: G. 17/4.

b.+ñe: K. 3/33.

b.+ñi: K. 4/42.

b.+sin: G. 222/1.

b.+ye: K. 1/5, G. 178/4.

benefşezār (< Far.): menekşe tarlası G. 101/4.

beñiz: yüz rengi.

b.+imüñ sāzlığından: G. 222/3.

b.+ini ṣarart-: G. 54/2.

b.+i ṣarar-: G. 79/2, G. 129/1.

benek, beñek: ben gibi ufak nokta.

b. altunlu cāmeyle: G. 154/4.

b. altunlular: G. 154/1.

b. eyle-: G. 226/2.

b.+i: G. 142/3.

beñze-: sanısını uyandırmak, gibi görünmek.

b.-dügi: G. 53/3.

b.-r: K. 3/1, K. 4/7, K. 4/10, G. 3/1, G. 20/3, G. 77/1, G. 78/1, G. 111/5, G. 119/3, G. 148/1, G. 169/4, G. 183/1, G. 226/8.

b.-rse: G. 135/5.

beñzet-: benzer duruma getirmek Ms. 1/3, G. 61/4.

b.-se: G. 148/6.

b.-miş: G. 179/5.

b.-ürmiş: G. 31/4, G. 77/3.

berāber (< Far.): birlikte.

b. ol: G. 78/4, G. 98/4.

berāt (< Ar.): rütbe, nişan.

b.-ı ḥüsnüñe: G. 223/3.

ber-bād (< Far.): kötü, fena.

b. it-: G. 222/2.

berdār (< Far.): asılmış olan.

b. ol-: G. 107/5.

berg (< Far.): yaprak.

b. eyle-: G. 213/4.

b.-i bīd: G. 172/2.

b.-i erġuvān: G. 181/1.

b.-i gül: G. 49/3, G. 166/2.

b.-i gülde: G. 101/3.

b.-i güldür. G. 59/3.

b.-i gül-ʿiẕār-ı ʿaraḳ-rīzi: G. 55/3.

b.-i güller: G. 205/7.

b.-i ḫazānı: G. 83/2.

b.-i ḫazānveş: G. 84/2.

b.-i kāh: G. 209/2.

berg ü bār (< Far.): yemiş G. 85/6.

berg ü nevāl (< Far.): meyve G. 85/6, G. 147/4.

ber-güẕār (< Far.): armağan, hediye G. 66/7.

b. ol-: G. 108/5.

berḳ (< Ar.): şimşek.

b.-ı şāmīden ḳumaş: K. 4/26.

ber-ḳarār (< Far., Ar.): devamlı olan, sürekli G. 66/7.

ber-murād (< Far., Ar.): muradına ermiş olan.

b. ol-: G. 30/3, G. 101/2.

ber-ṭaraf (< Far., Ar.): ortadan kalkma.

b. ol-: G. 16/2.

berü: beri G. 23/2, G. 170/4.

beste (< Far.): bağlı.

b.+dür: G. 75/1, G. 75/5.

be-vech (< Far., Ar.): karşılıklı olarak.

b.-i ḳışāş: G. 99/4.

beyān (< Ar.): 1. anlatma, ifade.

b.+a gel-: Ms. 1/6.

b.-ı ḳalemüñ: G. 122/1.

2. bildirme.

b. it-: G. 186/1.

beyāz (< Ar.): ak.

b.-ı pīrehen: G. 103/2.

beydaḳ (< Far.): piyon.

b.+ı: G. 126/3.

bezen-: süslenmek.

b.-miş: G. 154/1.

beẕl (< Ar.): bol bol verme.

b. it-: Kt. 16.

bezm (< Far.): 1. içkili eğlenceli meclis.

b.+e: K. 4/32.

b.-i ʿālemden: G. 111/3.

b.-i bāġı: G. 62/4.

b.-i belāda: G. 85/4.

b.-i devr: G. 136/3.

b.-i ġamda: G. 45/7, G. 141/5, G. 158/5, G. 167/5.

b.-i ġamuñda: G. 56/2.

b.-i gülşen: G. 28/1.

b.-i ḫāṣ-ı vaḥdete: G. 90/6.

b.-i ʿışḳ: G. 18/2.

b.-i maḥabbet: G. 37/5.

b.-i mül: G. 89/3.

b.+ine: K. 3/22, K. 4/46, G. 228/5.

b.-i neşāṭuñ lāzımı: G. 66/2.

b.-i şarāb eyle-: G. 12/1.

b. it-: K. 4/23.

b.-i vaḥdetde: K. 1/19.

2. topluluk, meclis G. 49/3, G. 108/1, G. 120/4, G. 161/2.

b.+e: G. 111/7.

b. ehline: G. 15/5.

b.+i: K. 4/8.

b.-i cān: G. 143/5.

b.-i cāna: G. 138/2.

b.-i çemende: G. 28/2.

b.-i dil-berde: G. 202/1.

b.-i gül: G. 46/3.

b.-i ḫüsnüñde: K. 4/9, G. 107/1.

b.+ine: G. 228/5.

b.-i inḳıṭāʿ: G. 109/1.

b.+üñde: K. 4/31, G. 15/2.

b.+üñe: K. 4/37, K. 4/45, G. 27/2.

bezm-gāh (< Far.): sohbet ve işret için toplanılan, meclis kurulan yer.

b.+ı raḥmetünüñ bādesi: K. 2/7.

bıçaḳ: bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç.

b.+ı bendi: G. 199/2.

bi-ʿaynihi (< Ar.): tıpkı, aynıyla, olduğu gibi G. 135/5.

bī-bedel (< Far., Ar.): benzersiz.

b.+dür: G. 153/1.

bī-çāre (< Far.): çaresiz.

b.+ler: G. 70/3.

b.+nüñ ḫālini: G. 7/3.

bīdār (< Far.): uyanık.

b. it-: K. 4/42.

b. ol-: K. 4/12, G. 37/3, G. 107/6.

bī-devā (< Far., Ar.): devası bulunmayan, çaresiz.

b. ḳo-: G. 146/2.

bī-dil (< Far.): gönlü olmayan, âşık.

b.+lerüñ: G. 199/3.

bī-elif (< Far., Ar.): elif harfi olmadan G. 22/4.

bī-endīşe (< Far.): düşüncesiz, kayıtsız.

b.+yem: G. 172/1.

bī-fetīl (< Far., Ar.): fitilsiz.

b. yan-: G. 140/1.

bī-gāne (< Far.): yabancı.

b.+veş: G. 184/4.

bī-gümān (< Far.): şüphesiz G. 190/3.

bī-güneh (< Far.): günahsız.

b. ʿāşıḳlaruñ: G. 46/2.

bīḫ (< Far.): kök.

b.-i şebātın: G. 66/6.

bih (< Far.): iyi.

b.+dür: G. 125/5.

bi-ḥamdi'llāh (< Ar.): Allah'a hamdolsun G. 235/6.

bī-ḫıred (< Far.): akılsız.

b.+dür: Kt. 25.

bī-ḥisāb (< Far., Ar.): sayılamayacak kadar fazla G. 11/5, G. 13/5, G. 19/5.

bī-ḫod (< Far.): kendinden geçmiş, medhuş.

b. ol-: G. 212/4.

bī-ḥūş (< Far.): sersem.

b. u ser-ḫoş eyle-: G. 155/5.

bī-ḥużūr (< Far., Ar.): huzursuz, tedirgin.

b. eyle-: G. 166/3.

bi-ḥükmi (< Ar.): hükmüyle G. 1/3.

bī-iḫtiyār (< Far., Ar.): tedbirsizce G. 7/4.

bī-iʿtidāl (< Far., Ar.): ölçüsüzce G. 148/6.

bī-ḳarār (< Far., Ar.): kararsız.

b. it-: G. 213/1.

bī-kes (< Far.): kimsesiz.

b. ü dervīş it-: G. 38/2.

bil: insan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm, bel.

b.+ine: G. 102/2.

b.+üñ: G. 53/1.

bil-: 1. bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b.-dügin işle-: G. 36/5.

b.-düñ: Mh. 1/3.

b.-inür: G. 74/5.

b.-mem: G. 199/1.

b.-meyüp: G. 15/2, G. 79/7.

b.-mez: G. 2/2, G. 38/3.

b.-mezem: G. 3/1, G. 3/3, G. 158/2, G. 207/5, G. 208/1, G. 225/1.

b.-mezse: G. 6/1.

b.-sem: G. 123/1, G. 169/3.

b.-üp: G. 222/3.

b.-ürem: G. 68/6, G. 151/3.

b.-ürsin: G. 128/1.

2. idrak etmek.

b.!: G. 127/1.

b.-düñ: G. 93/4.

b.-eler: G. 74/3.

b.-mezdi: G. 30/2.

b.-mezler: G. 54/1, G. 54/1, G. 54/2, G. 54/3, G. 54/4, G. 54/5.

b.-üp: G. 55/2.

b.-ür: G. 7/3, G. 25/3, G. 37/1, G. 37/1, G. 37/2, G. 37/3, G. 37/4, G. 37/5, G. 159/1, G. 160/3.

b.-ürem: G. 68/6.

b.-mezüz: G. 221/3.

3. kabul etmek, saymak.

b.-di: G. 164/5.

b.-e: G. 173/4.

b.-esin: G. 232/2.

b.-ürem: G. 151/3.

Bilāl: Bilal-i Habeşi (r.a.) G. 141/1.

bilin-: anlaşılmak.

b.-mez: G. 126/1.

b.-ür: G. 74/5, G. 222/3.

bildir-: bir şeyi haber vermek G. 15/5.

billāh (< Ar.): Allah için G. 58/2, G. 150/6.

bīmār (< Far.): hasta K. 4/41.

b.-i cāna: G. 35/2, G. 87/2.

b. ol-: G. 37/2.

biñ: 1. dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. yıl yaşa-: G. 98/5.

2. pek çok K. 1/7.

b. çāh-ı ḫaṭar: G. 140/5.

b. dili: G. 47/5.

b. düşmen: G. 149/4.

b. naẓar: G. 68/2.

b. şevḳıla: K. 4/1, G. 229/4.

b. yaşa-: G. 226/7.

b. yirde: G. 228/2.

bin-: bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

b.-üp: G. 81/1.

binā (< Ar.): yapı.

b.+sın ʿālemüñ: Kt. 11.

bināgūş (< Far.): kulak memesi.

b.+ın: Ms. 1/3.

bir: 1. sıfat hâliyle bu sayıya kadar olan G. 27/2, G. 222/4.

b. āb u havāyıla: G. 67/2.

b. al ile: G. 217/2.

b. ʿālī ṭuraġum: G. 85/5.

b. ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ: G. 92/4.

b. āvāredür: G. 195/5.

b. āvāre vü şeydā levend: G. 31/7.

b. avuç ḫāk: K. 310.

b. avuç ḫāk ile: G. 175/5.

b. ayaġum: G. 85/4.

b. ayaḳ: G. 155/1.

b. başı: G. 47/5.

b. belā-yı āsmānīdür: G. 106/3.

b. bī-çāreyi: G. 38/3.

b. bülbülüz: G. 131/1.

b. büt: G. 25/3.

b. cāmeñe: G. 154/5.

b. cām-ı şarāb u dil-güşā: G. 86/1.

b. cāmile: G. 182/4.

b. cevāb ile: G. 53/5.

b. cürʿa birle: G. 103/6.

b. çāre bul-: G. 131/3.
b. çerāġ uyar-: G. 113/1.
b. çeşmedür: G. 81/2.
b. çīnī sifāl: K. 3/19.
b. dem: G. 9/3, G. 88/5, G. 159/5, G. 173/1, G. 207/1, Kt. 31.
b. dem mi: G. 94/4.
b. dem evvelden: G. 111/3.
b. devā it-: G. 39/2.
b. dil-āverdür: K. 4/4, G. 209/4.
b. dil-firībe: G. 184/5.
b. direm: K. 2/12.
b. elifdür: G. 59/6.
b. emr-i münker: Kt. 31.
b. ġamzesi ḳattāli: G. 94/3.
b. ġarībi: K. 2/13.
b. ġazel di-: G. 155/5.
b. ġazeldür: G. 153/4.
b. gezde: G. 215/5.
b. gicede: G. 106/2, G. 107/2.
b. giyāh: G. 209/1.
b. gözi mestāne: G. 124/5.
b. gūşede: G. 71/4.
b. gūşe-i ʿuzlet: G. 42/5.
b. gevher-i nā-yāb: G. 155/3.
b. gül: G. 73/3, G. 83/4.
b. gülebaḳsañ: G. 171/3.
b. gül ġamından: G. 150/5.
b. gülistānuñ: G. 128/1.
b. gümüşden tebsīnüñ: G. 28/2.
b. gün: G. 185/4, G. 208/5, G. 218/3.
b. güzel şevḳına: G. 174/4.
b. güzel şevḳıyla: G. 187/7.
b. güzel yüzlü güzel: G. 115/4.
b. ḥabbeye: G. 106/1.
b. ḫaber: K. 2/5.
b. ḫāneye: Kt. 33.
b. ḥarf: G. 109/5.
b. ḫasteyüz: G. 131/3.
b. ḫāṭırın: G. 92/2.
b. hilāl: K. 3/9.
b. ḫod-pesend: G. 31/2.
b. iki ʿārif ile: G. 124/4.
b. iki ḳarış: G. 10/5.
b. iltifāt: G. 17/4.
b. işi: Kt. 14.
b. ḳadem: G. 134/4.
b. kem ḳaṭre: G. 90/7.
b. kenāra: G. 232/5.
b. kerre: K. 4/44, G. 8/6, G. 18/5, Kt, 19.
b. keştīdür: G. 195/3.
b. kez: G. 18/3, G. 18/6, G. 32/9, G. 123/5, G. 161/3, G. 164/5, G. 235/3.
b. kişi: G. 164/1.
b. ḳulın: G. 226/2.
b. ḳurı ġavġā: G. 203/5.
b. ḳurı sevdāyıla: Mr. 1/5.

b. lāle-ruḫ elinden: G. 214/2.

b. legence: G. 32/7.

b. maḥfil: K. 4/40.

b. megesdür: G. 200/1.

b. meh-i nā-mihribāna: G. 129/1.

b. meh-liḳāya: G. 210/1.

b. münevver: G. 125/4.

b. naḫl-i zībā: K. 4/36.

b. nefes: G. 88/4, G. 123/3, G. 237/1.

b. nemed-pūş eyle-: G. 155/2.

b. nevʿile: G. 14/5.

b. nihāl: G. 150/3.

b. nihāl-i tāzedür: G. 130/2.

b. pādşāh-ı bī-naẓīrümsen: G. 178/4.

b. pehlevān: G. 9/5.

b. pıñarıdur: Ms. 1/2.

b. pul: G. 107/4.

b. reng: G. 67/1.

b. rezme: Kt. 26.

b. rūşen-delīl: G. 140/1.

b. şaçı Leylī: G. 139/3.

b. saḫt-cān u seng-dil-i dīvānedür: G. 71/2.

b. ser-i mū: G. 188/3.

b. serv-i ḫırāmānuñ mı: G. 33/2.

b. serv-i raʿnādur: G. 47/1.

b. sevdāsı: G. 59/5.

b. şınuḳ yāyı: G. 227/2.

b. siperdür: G. 19/1.

b. ṣūret: G. 90/2.

b. şāh-ı ḥüsnüñ bendesi: G. 51/4.

b. şeh-i ıḳlīm-i cemāl: G. 208/2.

b. şems-i münīrümsen: G. 178/3.

b. şerārından: G. 118/5.

b. ṭāvus: G. 92/1.

b. tāze dāġ: G. 114/6.

b. ṭıfldur: G. 45/5.

b. ṭolı: G. 98/5.

b. ṭūl-i emel: G. 149/5.

b. verd-i ḫandānuñ mı: G. 33/4.

b. vīrāneyi: G. 225/5, G. 234/7.

b. yalıñ yüzlüye: G. 198/3.

b. yār-i gendüm-gūn hevāsıyla: G. 81/5.

b. yüzi gül: G. 153/1.

b. zebānedür: G. 73/3.

b. zerkār şāme: G. 16/5.

b. z̲erre: G. 2/4, G. 116/4.

b. z̲errece ḳudret ḳalma-: Mf. 15.

b. z̲erreyüz: G. 131/2.

2. aynı, benzer G. 56/4.

b. gör-: G. 162/3.

b. +midür: G. 207/2.

b. ṭut-: G. 175/4, G. 225/7.

3. tek G. 162/3, G. 185/5, G. 195/5, G. 211/2, G. 212/3.

b. bir: G. 208/3.

b. iken: K. 4/13.

4. herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı).

b.+i: G. 48/2, G. 48/2.

b. kimse: G. 60/4.

b. yaña: G. 143/4, Kt. 13.

b. yanumdan: G. 166/3.

b. yir: G. 120/2.

b. yirde: G. 23/4, G. 78/4, G. 126/5.

b. yirden: G. 2/3.

birāder (< Far.): arkadaş Kt. 33.

birbiri: karşılıklı olarak bir diğeri.

b.+birinden: G. 143/1, G. 172/6.

b.+birinden ayır-: Kt. 22.

b.+biriyle: G. 118/3.

b.+birümüz yanında: G. 214/1.

bī-renc (< Far.): zahmetsiz, sıkıntısız K. 2/12.

birer: herkese bir G. 95/6.

bī-sebeb (< Far., Ar.): sebepsiz K. 4/6, G. 238/1.

bī-süḫan (< Far.): sözsüz, lafsız.

b. ḳal-: G. 163/1.

bī-sütūn (< Far.): direksiz.

b. ʿālī-ḫiyem ḳur-: G. 2/1.

bīş (< Far.): çok, fazla.

b. it-: G. 38/1.

bīşe (< Far.): orman Kt. 35.

bīş ü kem (< Far.): az çok K. 2/29.

bī-şükr (< Far., Ar.): ölçüsüzce G. 31/4.

bī-tekellüf (< Far., Ar.): zahmetsiz G. 207/4.

b. it-: G. 139/5.

bit- (I): sona ermek.

b.-mez: G. 94/1, G. 94/1.

bit- (II): bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek.

b.-di: G. 29/1, G. 29/5.

b.-e: G. 184/3.

b.-er: G. 29/2, G. 114/6.

b.-üpdür: G. 49/2.

bī-vefā (< Far., Ar.): vefasız.

b.+dur: G. 176/4.

bī-yār (< Far.): dostsuz.

b. it-: Rb. 2.

biz: çokluk birinci kişiyi gösteren zamir G. 90/4, G. 95/6, G. 221/3, G. 221/5.

b. +de: G. 232/5.

b.+e: K. 1/15, G. 23/2, G. 60/5, G. 221/1.

boy: bedenin uzunluğu ve yüksekliği.

b.+uñ: G. 47/1.

b.+uñ ile būyuñ idi: G. 230/4.

boyan-: boyama işi yapılmak.

b.-dı: G. 236/1.

boyun: vücudun omuz ile baş arasında kalan bölümü.

b.+ı baġlu: G. 31/3.

b.+um: G. 218/1.

b.+uma: G. 161/4.

böl-: bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak.

b.-di: G. 227/5.

böyle: bu şekilde Mr. 1/1, G. 28/4, G. 28/5, G. 98/5, G. 157/1, G. 169/3, G. 204/4, G. 207/4.

b.+dür: Mh. 1/4.

bu: 1. sıfat hâliyle yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz G. 35/3.

b. ʿāleme: Kt. 14.

b. āsmān: G. 174/4.

b. āsmānī pīrehen: G. 237/4.

b. ʿāşıḳ-ı ġam-ḫʷāruña: G. 211/1.

b. bāġ-ı cihān terkin: G. 168/4.

b. baġrımuñ ḳanı: G. 217/1.

b. bahāneyle: G. 24/5.

b. baḥra: Kt. 30.

b. bāzār: Kt. 24.

b. bezmi: Kt. 26.

b. cām-ı nābda: G. 196/1.

b. cefālar: G. 94/5.

b. cihān: G. 216/5.

b. cihāndan: G. 23/3.

b. cihān naḳdi: Kt. 29.

b. cism-i rengīn: G. 200/3.

b. cism-i sūzānum benüm: G. 161/5.

b. cism-i vīrānum benüm: G. 159/1.

b. cism-i żaʿīfe: G. 31/1.

b. cism-i zerdümi: G. 234/6.

b. çarḫ-ı bī-mihrüñ elinden: G. 173/3.

b. çarḫ-ı ġaddār: G. 67/1.

b. çeşm-i giryānum benüm: G. 161/1.

b. çeşm-i rāst-bīn: G. 188/2.

b. dāne dāne benlerüñ: Ms. 1/5.

b. dār-ı miḥnet-ābāduñ ʿayş u nūşından: G. 86/4.

b. dehre: Kt. 9.

b. demde: G. 46/3.

b. derd ü ġam-ı ʿışḳıla: G. 221/3.

b. devr: Ms. 1/9.

b. devrde: G. 89/3.

b. devr-i zamān: G. 174/5, G. 187/5.

b. deyrüñ: G. 9/4.

b. dil-i şeydāya: G. 188/4.

b. dünyā: G. 17/1.

b. dü-tā ḳaddüme: G. 181/3.

b. eflāküñ yiri: K. 3/20.

b. felek: G. 58/3, G. 215/3.

b. ġamdan: G. 80/3.

b. ġazel: G. 171/5.

b. girye-i ḫūnīn ü āh u zārdan: G. 172/5.

b. gönlüm: G. 80/7, G. 210/2.

b. gözyaşı: G. 170/1.

b. ġurbet: G. 5/3.

b. ġuṣṣa-i dehri: G. 155/1.

b. güft u gūlar: G. 117/4.

b. gül-i ruḫsār ile: G. 48/5.

b. gülşen: G. 92/3.

b. gülşenden: G. 218/5.

b. ḫaber: G. 105/3.

b. ḫāk-i ednādan: G. 103/7.

b. ḫāk-i siyehden: Kt. 32.

b. ḫamīde ḳāmetümle: G. 183/7.

b. ḫamīde-ḳadd: G. 111/1.

b. ḫārḫār: G. 80/4.

b. ḫār-ı miḥnet ü zehr-i meşaḳḳat: Kt. 28.

b. ḫaṭ u ḫāl: G. 142/5.

b. ḫaṭ-ı ʿanber-feşān: G. 65/5.

b. ḫaṭṭ-ı müşg-bār: G. 59/1.

b. hevāyıla: G. 65/1.

b. ḥurūf ile nuḳaṭ: G. 102/4.

b. ḥüccet-i ḳāṭıʿ: G. 105/4.

b. ḥüsnile: G. 218/1.

b. ḥüsn ü letāfet ile: Ms. 1/7.

b. iʿtibāra: G. 232/3.

b. jāle: Ms. 1/5.

b. ḳadar: G. 208/4.

b. ḳara baġrımuñ ḳanı: G. 217/2.

b. kār u bārı: G. 65/3.

b. ḳubbe-i devvār: K. 4/47, G. 114/7.

b. ḳubbe-i zerrīn-niṭāḳ: G. 118/1.

b. lücce-i ʿummāna: G. 139/4.

b. maṭlaʿ-ı ġarrāyı: K. 4/8.

b. metāʿ: G. 110/5.

b. mürde Cāmī'yi: G. 206/5.

b. müşebbek sīnede: G. 213/4.

b. ʿömr-i cāvidānumdan: G. 173/2.

b. pīç ü tāb: G. 13/4.

b. pīr-i fenā: G. 23/2.

b. rāz-ı pinhānum benüm: G. 159/4.

b. reh-ber-i çarḫ: G. 144/2.

b. ṣabr u sükūn: G. 198/5.

b. serāya: G. 179/6.

b. sevdālar: K. 2/20.

b. sırra: Mf. 7.

b. silsile: G. 225/7.

b. sīne-i pür-ḫūn: G. 34/5.

b. sīne-i ṣad-çākde: G. 45/4.

b. ṣūret ile: G. 234/1.

b. şarāb-ı nābdan: G. 170/5.

b. şeb-i hicrāna: G. 72/2.

b. şerār-ı āhdan: G. 26/5.

b. şöhret: G. 42/4.

b. tāc u ṭaylasān terkin: G. 168/3.

b. tedbīr u taṣarrufdan: G. 103/5.

b. teġāfül: G. 211/2.

b. tīġ-i tīz ile: G. 145/4.

b. tīşe-i āhum: G. 105/3.

b. yüzden: K. 3/27, G. 156/1.

b. ẓāhir ehli: G. 54/5.

b. zülf-i miskāsā: G. 220/1.

b. zülf-i miskāsāyıla: Mr. 1/5.

2. zamir hâliyle en yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz Ms. 1/1, Ms. 1/3, Ms. 1/4, Ms. 1/5, Ms. 1/6, Ms. 1/7, Ms. 1/8, Ms. 1/9, G. 27/6, G. 37/2, G. 60/4, G. 62/5, G. 77/4, G. 79/6, G. 99/5, G. 104/3, G. 113/4, G. 152/1, G. 216/2, G. 225/1, G. 225/2, G. 234/7.

b.+dur: G. 53/4, G. 126/1, G. 162/5, G. 176/1, Kt. 22, Kt. 29, Mf. 5, Mf. 10.

b. ki: G. 108/5.

b. kim: K. 4/30, G. 68/2.

b. +mıdur: G. 5/5.

b.+ña: G. 120/1.

b.+nda: G. 2325.

b.+ndan daḫi: G. 162/3.

b.+ndan özge: G. 145/1.

b.+nı: G. 2/2.

b.+nları: G. 208/3.

bugün: 1. içinde bulunulan gün G. 36/3, G. 51/5, G. 85/1, G. 85/6, G. 87/5, G. 125/4, G. 154/1, G. 154/2, G. 154/5, G. 160/3, G. 165/5, G. 174/1, G. 187/1, G. 208/2, G. 223/2, G. 229/4, G. 235/1.

b. yarın: G. 52/2.

2. içinde bulunulan çağ G. 38/4, G. 67/3, G. 222/4.

bul-: 1. arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

b.-dı: G. 111/2, G. 132/1.

b.-madı: G. 91/5.

b.-madılar: G. 53/1.

b.-madum: Mh. 1/4, G. 58/4.

b.-maduñ: G. 149/5.

b.-unca: K. 2/12.

b.-up: G. 236/4.

b.-ur: K. 2/12, K. 3/25, G. 126/2.

b.-ursañ: G. 142/6.

2. elde etmek, kazanmak K. 3/15.

b.-aldan: G. 34/7.

b.-am: G. 22/3, G. 24/5.

b.-asın: Kt. 14.

b.-dı: K. 3/6, K. 3/16, K. 3/19, G. 109/3, G. 140/3, Kt. 26.

b.-madı: K. 3/23, K. 3/30, K. 4/43.

b.-maduḳ: G. 131/3.

b.-sa: G. 32/2, G. 102/3.

b.-up: G. 94/3.

b.-updur: G. 223/5.

b.-ur: K. 3/24, G. 28/3, G. 28/4, G. 102/3, G. 108/2, G. 110/4, G. 132/3, G. 140/4, G. 151/4, G. 219/2, G. 233/4, Kt. 4, Kt. 4, Mf. 17.

3. cezaya uğramak.

b.-a: G. 147/7.

b.-maz: G. 94/3.

b.-ur: G. 153/2.

4. ortaya çıkmak.

b.-dı: G. 180/7, Kt. 34.

5. uğramak, yakalanmak.

b.-dı: Kt. 34.

bulan-: karışmak.

b.-up: G. 169/4.

bulın-: bulma işine konu olmak.

b.-ur: G. 23/1.

buñ: sıkıntı.

b. deminde: G. 59/7.

bunca: bu kadar, çok Mr. 1/4.

b. ʿazāb: G. 11/4.

b. belā: Mh. 1/1.

b. cefādan: G. 40/3.

b. ḳavāfil: G. 140/1.

b. kāyināt: K. 2/2.

b. mūra: G. 64/2.

b. rūzgār: G. 36/1.

b. ümem: K. 2/5.

b. yıllar: G. 146/4, G. 159/5.

burc (< Far.): kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı.

b.-ı cāndan: G. 149/1.

b.-ı çeşmümden: G. 191/2.

b.-ı ebrūsında: G. 149/3.

būs, būse (< Far.): öpüş.

b.-i laʿl-i yār: G. 139/5.

b.-i laʿlüñi: G. 153/5.

b. iste-: G. 119/4.

b.+sin: G. 113/4.

b. vir-: G. 185/5.

b.+ye: G. 8/6.

būstān (< Far.): sebze bahçesi, bostan G. 33/2.

b.+uñ sofrası: G. 147/4.

būte (< Far.): kuyumcuların altın ve gümüş erittikleri kap, pota K. 4/28.

būy (< Far.): 1. koku.

b.-ı kebāb: G. 15/5.

b.-ı nesīm-i ṭurre-i ʿamber-feşān-ı yār: G. 177/2.

b.-ı nev-bahār: G. 50/2.

b.-ı ṣaçuñdan: G. 184/2.

b.-ı sıḥḥat u rāḥat: G. 35/2, G. 87/2.

b.-ı sünbül: G. 194/4.

b.-ı ʿūd: G. 193/6.

b.-ı vefā: G. 176/4.

b.-ı viṣālinden: G. 58/4.

b.-ı yār: G. 147/6.

b.-ı zülfüñ: G. 180/3.

b.-ı zülfüñden: G. 40/1.

b.-ı zülfüñi: G. 184/1.

b.+uñ: G. 12/3.

2. vefa.

b.-ı luṭfuñ: G. 163/3.

3. sevgi.

b.-ı yār: G. 193/6.

buyrul-: (< *buyurul*-) buyurma işi yapılmak.

b.-dı: G. 102/2.

buyur-: bir şeyin yapılmasını emretmek.

b.-madı: G. 140/2.

bük-: eğmek.

b.-di: G. 3/6, G. 188/5.

b.-miş: G. 180/2.

bükül-: eğilmek.

b.-miş ḳaddümi: G. 227/2.

bülbül (< Far.): sesinin güzelliğiyle bilinen küçük kuş G. 2/7, G. 97/1.

b.+i: G. 172/4, G. 226/4.

b.-i cānum benüm: G. 133/3.

b.-i gūyā: G. 231/3.

b.-i gūyāya: G. 113/2.

b.-i mest ile: G. 40/4.

b.-i şūrīde: G. 234/4.

b.-i şūrīdedür: G. 218/5.

b.-i ṭabʿum benüm: G. 204/4.

b.-i ṭabʿuña: G. 188/7.

b.+ler: G. 168/2.

b.+üñ bağrını: G. 192/5.

b.+üñdür: G. 194/5.

b.+üñe: G. 226/6.

b.+veş: G. 43/2.

bülend (< Far.): yüce, ulu G. 25/4.

b. it-: G. 189/4.

bünyād (< Far.): yapı, bina.

b. eyle-: G. 118/1.

b.+um: G. 225/5.

büryān (< Far.): kebap G. 166/3.

büt-perest (< Far.): puta tapan kimse.

b. ol-: G. 25/3.

C

cā (< Far.): bk. **cāy**.

c. eyle-: G. 153/4.

c. ḳıl-: G. 155/2.

cā-be-cā (< Far.): yer yer G. 50/3, G. 114/2.

cāh (< Ar.): makam.

c. +ile: G. 131/5.

cāhil (< Ar.): 1. okumamış, bilmeyen.

c.+e: G. 11/7.

2. habersiz.

c. ol-: Kt. 19.

cām (< Far.): kadeh G. 15/2, G. 171/5, G. 157/5, G. 177/4.

c. al-: G. 82/6.

c.-ı āf-tāb: G. 14/5.

c.-ı Cem: K. 2/7.

c.-ı Cem'den: G. 85/4.

c.-ı elemlerle: G. 206/1.

c.-ı esmādan: G. 90/6.

c.-ı gülfāmuñ senüñ: G. 136/1.

c.-ı ʿıyş: G. 134/2.

c.-ı lebüñ: Ms. 1/5.

c.-ı lebüñ keyfiyyetin: G. 113/3.

c.-ı mey: G. 139/5.

c.-ı mey encāmında: G. 104/2.

c.-ı muṣaffā: G. 12/1.

c.-ı mülden: G. 21/2, G. 64/1, G. 186/5.

c.+ına: K. 2/7.

c.-ı şarāb: G. 14/4, G. 19/1, G. 45/1.

c.-ı şarābdan: G. 177/3.

c.-ı şarāb-ı nābdan: G. 170/1.

c.-ı şehādetden iç-: Kt. 26.

c.-ı vaṣl-ı dil-rübānuñ āḫiri: G. 66/2.

c.-ı zer-nigār: G. 82/3.

c. u ṣurāḥi: G. 25/4.

c.+uñ senüñ: G. 136/3, G. 136/5.

c.+veş: G. 213/5.

cām-baḫş (< Far.): kadeh sunulmuş.

c. ol-: G. 52/2.

cāme (< Far.): elbise, giysi G. 161/4.

c.-i ṣabrın: Kt. 18.

c.-i ṣabrum: Mr. 1/2.

c.-i sürḫ-ile: G. 44/4.

c.-i ʿuşşāḳda: G. 164/2.

c.-i zer-beft ile: G. 160/5.

c.-i zerrīn-benekle: G. 130/3.

c.-i zerrīn-nigār: G. 142/3.

c.+veş: G. 130/4.

cāme-ḫᵛāb (< Far.): yatak.

c.+da: G. 155/4.

Cāmī (< Ar.): şairin mahlası, kadehe düşkün, K. 2/28, G. 2/7, G. 3/6, G. 9/5, G. 16/7, G. 19/5, G. 22/6, G. 26/5, G. 28/5, G. 30/5, G. 32/9, G. 50/5, G. 52/5, G. 57/5, G. 58/5, G. 60/5, G. 61/5, G. 64/5, G. 66/7, G. 67/5, G. 80/8, G. 84/5, G. 85/6, G. 87/5, G. 89/5, G. 103/7, G. 105/5, G. 106/5, G. 107/8, G. 110/5, G. 119/5, G. 128/5, G. 131/5, G. 139/5, G. 143/5, G. 144/6, G. 146/5, G. 148/6, G. 149/5, G. 150/6, G. 152/6, G. 153/5, G. 159/6, G. 160/5, G. 162/5, G. 164/5, G. 166/5, G. 168/5, G. 169/5, G. 176/7, G. 177/5, G. 178/5, G. 179/6, G. 181/5, G. 182/5, G. 183/7, G. 188/7, G. 192/5, G. 193/6, G. 194/5, G. 195/5, G. 196/5, G. 202/5, G. 204/5, G. 205/7, G. 207/5, G. 208/5, G. 209/5, G. 211/5, G. 212/5, G. 218/5, G. 222/6, G. 223/5, G. 225/7, G. 227/5, G. 232/5, G. 235/6, G. 236/5.

c. bendeñ: K. 3/32.

c. ġarībüñ: G. 56/5.

c. ḫasteñi: G. 146/5.

c.-i āvāre: G. 13/7, G. 170/5.

c.-i bendeñüñ: K. 4/36.

c.-i bendeñüñ yüzine: G. 147/7.

c.-i bī-çāreden: G. 90/7.

c.-i dervīşüñ: G. 154/5.

c.-i miskīn: G. 55/5.

c.-i müştāḳuñ: Mr. 1/5.

c.-i üftadeñe: G. 5/5, G. 25/5.

c. ḳulın: G. 100/5.

c. ḳulını: G. 94/5.

c. ḳuluñ: G. 3/6, G. 35/5.

c. ḳuluñuñ: G. 93/6.

c.+yā: G. 62/5, G. 63/5, G. 65/5, G. 68/7, G. 70/5, G. 71/5, G. 77/5, G. 79/7, G. 81/5, G. 82/6, G. 83/6, G. 92/6, G. 95/6, G. 97/5, G. 98/5, G. 101/5, G. 102/5, G. 104/5, G. 108/9, G. 109/5, G. 111/7, G. 112/5, G. 113/5, G. 114/7, G. 115/5, G. 116/5, G. 117/5, G. 118/5, G. 120/5, G. 123/5, G. 124/5, G. 125/5, G. 126/5, G. 129/5, G. 130/5, G. 134/5, G. 136/5, G. 140/7, G. 141/5, G. 142/6, G. 145/5, G. 155/5, G. 156/5, G. 158/5, G. 161/5, G. 163/5, G. 172/7, G. 173/5, G. 174/5, G. 175/5, G. 180/7, G. 184/5, G. 186/5, G. 187/5, G. 189/5, G. 190/5, G. 191/5, G. 197/5, G. 198/5, G. 199/5, G. 201/5, G. 203/5, G. 210/5, G. 213/5, G. 215/8, G. 216/5, G. 217/5, G. 220/5, G. 221/5, G. 224/5, G. 226/8 G. 226/8, G. 228/5, G. 229/5, G. 231/5, G. 233/5, G. 234/7, G. 238/5.

c.+ye: G. 72/5, G. 135/5, G. 151/5, G. 167/5.

c.+yi: G. 31/7, G. 53/5, G. 74/5, G. 99/5, G. 133/5, G. 138/5, G. 165/7.

cāmiʿ (< Ar.): derleyen, toplayan.

c.-i ḥüsnüñde: K. 4/10.

cān (< Far.): 1. ruh Ms. 1/2, Ms. 1/4, Ms. 1/9, G. 15/3, G. 91/1, G. 138/3, G. 231/3.

c.+a: G. 16/1, G. 36/3, G. 88/2, G. 152/5, G. 197/5.

c. al-: Mr. 1/3, G. 203/3.

c. beline: K. 1/6.

c. bezmine: G. 48/7.

c.+dan: G. 7/1.

c.+dan ḳaṭʿ-ı ümmīd it-: G. 95/2.

c. gerdeni: G. 75/5.

c.+ı: G. 52/5, G. 124/1.

c.-ı ḫazīnden çıḳ-: G. 56/3.

c.-ı hüşyār ol-: G. 16/4.

c.+ından artıḳ sev-: G. 217/4.

c.+ın fidā eyle-: G. 190/5.

c.+ını: G. 50/5.

c.+ını isteyü: G. 56/5.

c.+ı revān it-: G. 222/6.
c.-ı şīrīnüm: G. 205/5.
c. ir-: G. 140/2.
c. +ise: G. 40/3.
c. ḳaṣdına: G. 183/3.
c.+lar vir-: G. 194/3.
c. lebe gel-: G. 18/6.
c. revān eyle-: G. 221/1.
c. u dil: G. 28/4, G. 84/2, G. 84/3, G. 89/4, G. 111/1.
c. u dil dāġın gören: G. 111/1.
c. u dilden: G. 137/5, G. 156/4.
c. u dile: G. 61/1.
c. u dili: G. 124/1, G. 171/4.
c. u göñül: G. 132/3, G. 172/2, G. 236/1.
c.+um: G. 194/1.
c.+uma: G. 22/2, G. 25/2, G. 137/4.
c.+um ala: G. 60/2.
c.+um almaġa: G. 144/5.
c.+um revān itsem: G. 201/5.
c.+umuzı: G. 221/1.
c.+uña: G. 46/6.
c.+uñı: G. 39/5.
c. u seri: G. 216/1.
c. vir-: G. 8/6, G. 18/5, G. 56/5, G. 74/4, G. 100/4, G. 167/4, G. 183/3, G. 201/5.
2. gönül, yürek G. 59/5, G. 159/4, G. 138/3.
c.+a dāġ-ı mihr ur-: G. 120/4.
c. at-: G. 124/3.
c. bil-: G. 159/1.
c. bülbüli: G. 214/4.
c.+dan: G. 117/1, G. 149/2.
c.+dur: G. 91/1.
c. mürġı: G. 222/2.
c. mürġına: K. 2/27.
c. mürġını: G. 15/3.
c.+ile: K. 2/29.
c.+suz ḳo-: G. 133/1.
c.+um: G. 31/1, G. 218/1.
c.+uma: G. 38/1.
c.+uma ateş ṣalan: G. 26/3.
c.+um aġzuma geldi: G. 113/4.
c.+uma odlar düşer: G. 80/1.
c.+um benüm: G. 159/1, G. 159/3.
c.+umda: G. 204/2.
c.+um ṭutuşur: Kt. 34.
c.+uñda: Ms. 1/1.
c.+uñı yaḳ: G. 69/3.
c. vir-: G. 183/3.
3. hayat, yaşayış.
c. bul-: G. 151/4.
c. çeşmesārıdur: Ms. 1/2.
c. niṣār it-: G. 43/3.
c. rişte sinde: Ms. 1/4, Ms. 1/9.
c. vir-: G. 8/6, , G. 222/4.
4. güç, kuvvet.
c.+ı: G. 56/5.
c.+uma cān ḳatılur: G. 28/5.

5. sevgili G. 138/3, G. 188/1.

c.+dan: G. 162/1.

cānā (< Far.): ey sevgili K. 4/10, G. 2/1, G. 2/6, G. 5/5, G. 22/4, G. 86/2, G. 119/2, G. 120/4, G. 136/4, G. 140/2, G. 148/1, G. 159/4, G. 174/2, G. 195/5, G. 199/3, G. 206/2, G. 237/4.

cān-āferīn (< Far.): can yaratan, Allah G. 188/1.

cānān, cānāne (< Far.): sevgili G. 20/5, G. 56/5, G. 64/1, G. 124/1, G. 129/5, G. 201/1, G. 201/5, G. 211/5, G. 214/4, G. 221/1.

c.+a: G. 52/5, G. 139/1, G. 152/6.

c.+a ir-: G. 131/5.

c.+dan: G. 162/2.

c. elinden: G. 26/1.

c.+müzi: G. 221/1.

c.+nüñ: G. 48/7.

c.+suz ḳo-: G. 133/1.

c.+um: G. 6/4.

c.+uñ mı: G. 33/1.

c.+yi: G. 234/3.

cānib (< Ar.): taraf, yön.

c.-i bīmāruña: G. 211/2.

c.-i Ḥaḳ'dan: K. 2/29, G. 140/4.

c.-i kūy-ı nigāra: G. 58/5.

c.+inden: G. 17/4.

cān-perver (< Far.): can besleyen.

c. ḳadeh: G. 28/5.

cāy (< Far.): yer.

c.-i ḫarāb: G. 45/4.

cāygāh (< Far.): makam.

c. idin-: G. 212/4.

cebhe (< Ar.): yüz.

c.+ñi: G. 55/2.

cebīn (< Ar.): alın.

c.+üñle: G. 106/2.

cebr (< Ar.): 1. zor kullanma.

c. it-: G. 36/3.

2. düzeltme, kırık bir şeyi onarma.

c.-i ḫātır ol-: G. 32/1.

cefā (< Ar.): eziyet.

c. cāmın ṣun-: G. 103/6.

c. it-: G. 112/3.

c. ḳapusını: G. 11/1.

c.+lar: G. 224/3.

c.+larla: G. 42/3.

c.+sın: G. 112/5, G. 134/4.

c.+ya: G. 210/5.

c.+yı: G. 11/5.

c. yüki: G. 224/1.

ceffe'l-ḳalem (< Ar.): düşünüp taşınmadan.

c.+den: G. 101/1.

cehd (< Ar.): çabalama.

c. eyle-: G. 1/3, G. 34/4.

cehennem (< Ar.): günahkârların öldükten sonra ahirette azap görecekleri yer, tamu G. 165/5.

cehīm (< Ar.): cehennem.

c.-i hecr-i yāre yan-: G. 165/7.

celāl (< Ar.): ululuk.

c.+i āteşine: G. 73/3.

cellād (< Ar.): idam hükmünü yerine getiren kimse.

c. +ile: G. 77/1.

Cem (< Far.): Doğu mitolojisinde şarabın mucidi olan kişi.

C.-āsā: G. 136/1.

cemʿ (< Ar.): toplama.

c. eyle-: G. 92/2.

c. it-: G. 147/3.

c. ol-: Kt. 3, G. 23/4, G. 201/2.

cemāl (< Ar.): güzellik, yüz güzelliği.

c.-i muṣḥafı: G. 34/6.

c.-i muṣṭafāya: G. 210/3.

c.+üñ gülşeni: G. 47/4.

c.+üñi: G. 131/2.

c.+üñ muṣḥafından: G. 128/4.

cemʿiyyet (< Ar.): topluluk.

c.-i ḫāṭırla: G. 160/3.

ceng (< Far.): savaş.

c. it-: G. 175/3.

cennet (< Ar.): Allah'ın insanlara müjdelediği ölümden sonraki ebedi yer G. 62/3, G. 118/2.

c. cemāli bāġına: G. 73/3.

c.+e gir-: G. 175/2.

c. hevāsından geç-: G. 185/3.

c.+i: G. 204/1.

c.-i ḫuld-i berīn: G. 165/5.

c.-i kūyın: G. 165/7.

c. ol-: G. 79/4.

cennetü'l-me'vā (< Ar.): cennetin üçüncü katının adı G. 1/5.

cerr (< Ar.): dilenme, nafaka toplama.

c. gel-: G. 27/2.

cevāb (< Ar.): bir soruya karşı söylenen söz.

c.+a: K. 3/33.

c. al-: G. 170/4.

c. vir-: G. 20/4.

cevāhir (< Ar.): cevherler Kt. 6.

cevher (< Ar.): 1. yaradılış, asıl maya.

c.-i cāndan yarat-: G. 188/1.

c.-i cismüñ senüñ: K. 3/15.

2. değerli taş.

c. bi'l-ʿarż: G. 100/1.

c.-i: G. 126/2.

c.-i sīrāb: G. 32/9.

c.+le: G. 98/4.

cevherdār (< Ar., Far.): değerli taş sahibi.

c. u tīz ol-: G. 186/3.

cevlān (< Ar.): dolaşma.

c. eyle-: G. 92/1.

c. it-: G. 128/5.

cevr (< Ar.): eziyet, zulüm G. 42/3.

c. eyle-: G. 153/2.

c.-i bī-dād ile: G. 234/4.

c. +ile: G. 226/3.

c.+ine: G. 36/3.

c.+ini: G. 36/2, G. 112/5.

c.+ini yāruñ: G. 210/5.

c. it-: G. 17/3.

c.+i terk eyle-: G. 39/1.

c. ü cefā: G. 6/1, G. 146/1.

c. ü cefāyı: G. 38/1.

c.+üñ: G. 6/1.

cezā (< Ar.): iyi veya kötü olarak verilen karşılık.

c.+sı: Kt. 9.

cezīl (< Ar.): çok, fazla.

c. bul-: G. 140/4.

cıda (< Moğ.): kargı, mızrak.

c.+sı: K. 3/18.

Cibrīl (< Far.): Cebrail (as.) K. 3/22.

cidāl (< Ar.): kavga, çekişme Mh. 1/5.

c. it-: K. 3/18.

ciger (< Far.): bağır G. 18/1.

c.+de: G. 217/4.

c. güşem benüm: G. 217/4.

c. pārelerin mā-ḥażarı: G. 216/4.

c.+üm: G. 137/1, Kt. 5.

c. vaṣlası: Kt. 5.

cihān (< Far.): dünya, âlem G. 6/5, Kt. 25, G. 109/1.

c.+a: G. 81/2, G. 103/6, G. 213/1.

c.+a gel-: K. 2/25.

c.+da: G. 80/8, G. 104/2, G. 106/1, G. 110/2, G. 131/3, G. 207/2, G. 235/4, Kt. 15, Kt. 19, Kt. 29.

c.+dağı ḳalemlerle: G. 206/4.

c.+dan: K. 2/14.

c. deyrinde: G. 206/5.

c. ḫalḳına: G. 218/3.

c.+ı: G. 21/1, G. 169/4, Kt. 31.

c.+ı gez-: G. 119/3.

c. mülkini: G. 226/1.

c.+uñ ḫalḳı: G. 206/4.

c.+uñ mülk ü mālı: G. 17/1.

cilvegāh (< Far.): görünme ve gözükme yeri.

c. ol-: G. 209/5.

cilveger (< Far.): cilve ve naz eden.

c. ṭāvūsa: K. 4/7.

cīm (< Ar.): *mec.* sevgilinin zülfü G. 192/4.

cirm (< Ar.): cisim, varlık.

c.+e: G. 53/3.

cism (< Ar.): 1. beden, gövde.

c.+e: G. 161/4.

c.-i figārumdan benüm: G. 152/1.

c.+in: G. 31/4.

c.+in anuñ: G. 84/4.

c.+ine: G. 46/1, G. 114/5.

c.-i insān: G. 29/1.

c.-i pāki: G. 89/1.

c.-i pāk-i yāri: G. 179/3.

c.-i zāruñ: G. 104/5.

c.+üm: G. 155/4.

c.+üm benüm: G. 115/2.

c.+ümde: G. 120/2, G. 132/4.

c.+ümi: G. 114/3, G. 209/1.

c.+üñ: G. 1/4, G. 163/3, G. 182/3.

c.+üñi ḫākister ḳıl: G. 69/3.

2. madde.

c.-i maʿdenden: G. 186/3.

cūş (< Far.): kaynama, coşma.

c. eyle-: G. 155/3.

c. it-: G. 50/1, G. 143/4.

c. u ḥurūş it-: G. 102/5.

cūy (< Far.): dere, akarsu.

c.-ı ḫūn-ı laʿl: G. 186/3.

c.-ı ḥüsnüñden senüñ: G. 170/2.

c.-ı Nīl: G. 140/6.

c. ḳıl-: G. 230/1.

cūybār (< Far.): dere, akarsu G. 59/3.

c.-ı ḫūn aḳıt-: G. 152/4.

cübbe (< Ar.): din adamları ve bazı yaşlı kimselerin giydikleri üstlük

c. vü destār: K. 4/15.

cüdā (< Far.): ayrılmış, ayrı kalmış G. 7/3, G. 7/5.

c. düş-: G. 7/4.

c. it-: G. 7/1.

c. ol-: G. 7/1, G. 7/2, G. 7/5.

cümle (< Ar.): bütün, hep K. 1/11, K. 3/10, G. 37/5, G. 212/2, G. 229/3.

c. āfāḳı: G. 178/3.

c. cihān: G. 226/3.

c. ḥāleti: G. 37/5.

c.-i ʿālem: K. 2/6.

c.-i kevkeb: G. 197/2.

c. müretteb: G. 197/1.

c. ten: G. 179/1.

cümleten (< Ar.): hep birden G. 89/4, G. 163/3, G. 179/1, G. 182/3.

cünd (< Ar.): ordu.

c.-i günāh: K. 1/1.

cünūn (< Ar.): cinnet, delilik.

c.-ı ʿışḳıla: G. 95/4.

cürʿa (< Ar.): içiş.

c.-i cān-baḫş-ı laʿl-i dil-sitānum: G. 179/4.

c.+sın: G. 98/5.

cürʿa-nūş (< Ar. < Far.): içen, içki içen.

c.-ı sāḳī-i bezm-i ḥarābāt: G. 136/5.

cürm (< Ar.): suç.

c.+in: K. 2/16.

c.+ümi: K. 2/26.

cüst ü cūy (< Far.): arayıp sorma.

c.+uñla: G. 148/4.

Ç

çābük-süvār (< Far.): iyi at süren G. 14/2.

çāh (< Far.): 1. kuyu.

ç.-ı Bābil: G. 171/4.

2. çukur.

ç.+a gir-: G. 141/1.

ç.-ı ẕeḳan: Ms. 1/2.

ç.-ı zenaḫdānına: G. 183/6.

ç.-ı zenaḫdānuñ: G. 79/4.

ç.-ı zenaḫdānuñda: G. 163/4.

ç.-ı zenaḫdānuñdan: G. 188/4.

çāker (< Far.): kul, köle.

ç.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/4.

çāk (< Far.): 1. yarık, yırtık Kt. 18.

ç. çāk ol-: G. 80/3, G. 132/2.

ç. eyle-: G. 105/3.

ç.-i ceyb it-: G. 114/4.

ç.-i girībān eyle-: K. 2/23.

ç. it-: G. 41/5.

2. yırtmaç.

ç.-i girībāndan: G. 132/2.

ç.-i pīrehen: G. 179/3.

çalın-: müzik aleti için çalınmak.

ç.-ur: G. 96/1.

çañ: içinden sarkan tokmağının kenarlara vurmasıyla ses çıkaran madenden araç.

ç.+uña od dıḳ-: G. 9/4.

çār (< Far.): dört.

ç. rükn-i aʿẓam: K. 3/26.

çāre (< Far.): ilaç, em Mh. 1/4, G. 94/1, G. 120/1, G. 120/1, G. 120/5.

ç. it-: G. 23/7.

çār-ebrū (< Far.): dört kaşlı, ter bıyıklı genç.

ç. dil-rübālar: G. 165/6.

çār-sū (< Far.): çarşı G. 107/5.

çār-yār (< Far.): dört dost (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali).

ç.-ı bā-girām: K. 3/26.

çarḫ (< Far.): felek K. 3/30.

ç.+a: K. 2/8.

ç.-ı kej-nihād: Mh. 1/3.

ç.+ına: K. 3/28.

ç.-ı sitemkār: G. 112/5.

ç. kenārında: G. 142/4.

ç.+uñ: Mh. 1/5, G. 215/5.

ç. ur-: G. 201/1, G. 201/2.

çarḫa (< Far.): çıkrık gibi dönen yuvarlak dolap.

ç.+a gir-: G. 99/2, G. 209/3.

çarḫ-ı bed-aḫter (< Far.): yıldızı kötü olan felek G. 219/4.

çek-: 1. bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru çekmek.

ç.!: G. 159/3.

ç.-di: G. 216/2.

ç.-me: G. 159/1.

ç.-memiş: G. 150/5.

ç.-üp: G. 41/5, G. 149/2, G. 235/6.

2. üzüntü ve sıkıntı içinde yaşamak.

ç.-dügüm: G. 146/4.

ç.-egör: G. 210/5.

ç.-er: K. 2/14, G. 55/5.

ç.-me: Mh. 1/3, G. 30/4, G. 65/3.

ç.-meyem: K. 2/25.

ç.-miş ola: Kt. 17.

ç.-se: G. 216/4.

3. kalem vb. ile çizmek.

ç.!: K. 2/26.

ç.-düm: G. 110/2, G. 192/1.

ç.-miş: G. 223/3.

4. asker vb. göndermek.

ç.-di: G. 181/2.

ç.-üp: K. 4/29.

5. bir şeyi içten gelerek söylemek.

ç.!: G. 18/7.

ç.-üp: G. 217/2.

ç.-üp ur-: G. 216/3.

6. vazgeçmek.

ç.-diler: G. 70/5.

ç.-düm: G. 42/2.

7. üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak.

ç.-di: G. 112/2.

ç.-diler: G. 179/5.

ç.-erse: G. 46/6.

ç.-mesin: G. 227/2.

8. bir hâlin kuvvetle baskı ve etkisi altında olmak.

ç.-dügümi: G. 167/2.

ç.-düm: G. 104/3.

ç.-memiş: G. 150/5.

9. boya, sürme vb. sürmek.

ç.!: G. 211/5.

çekil-: bulunduğu yerden başka bir yere götürülmek.

ç.-ür: K. 4/5.

çemen (< Far.): çimen, yeşil alan.

ç.+de: Ms. 1/1.

çeng (< Far.): dik tutularak çalınan bir çalgı.

ç. ü rebāb: G. 45/7.

ç. ü ṣāġar ol-: G. 57/4.

ç. ü ṣāġarveş: G. 172/5.

çerāġ (< Far.): 1. lamba, mum G. 111/7.

ç.+um: G. 85/1.

ç.+uñ: K. 4/42.

2. ışık.

ç.-ı devletüñ: K. 4/47.

ç.-ı mihr-i ʿālem-tāb: G. 191/5.

ç.-ı māhı: G. 216/5.

3. *mec*. mürşit.

ç. ol-: G. 111/7.

çeşm (< Far.): göz G. 45/3.

ç.+i: G. 212/5, G. 214/3, G. 229/5.

ç.-i ʿālemde: G. 46/4.

ç.-i ʿāşıḳ: G. 71/1.

ç.-i aʿyāna: G. 39/4.

ç.-i belā-dīde-i ʿāşıḳ: G. 10/1.

ç.-i bīmāruñ: G. 202/2.

ç.-i bīmāruña: G. 148/2.

ç.-i cānān: G. 75/1.

ç.-i cihān-bīn: G. 119/3.

ç.-i dost: G. 46/6.

ç.-i eşk-bār: Ms. 1/3.

ç.-i giryān: G. 138/1.

ç.-i giryāndan çıḳ-: G. 77/1, G. 77/3.

ç.-i giryānum benüm: G. 159/5.

ç.-i ḥayvān: G. 91/2.

ç.-i ḫūnīnüm: G. 19/3.

ç.-i ḫūnīnümde: G. 77/4.

ç.-i ḫūn-feşānumdan: G. 44/5.

ç.-i pür-eşkümde: G. 29/2.

ç.-i pür-ḫūnum benüm: G. 183/7.

ç.-i ser-mestüñ: G. 195/2.

ç.-i siyāh: G. 83/5.

ç. ü lebüñ: G. 121/3.

ç.+üm: G. 15/3, G. 152/4.

ç.+ümde: G. 188/3.

ç.+ümden: G. 2/5, G. 22/1, G. 76/3, G. 166/2, G. 215/4.

ç.+üme: G. 81/3.

ç.+üm müjesi: G. 88/1.

ç. ü müjgān: G. 193/5.

ç.+üñ: G. 179/2.

ç.+üñ öñinde: G. 47/2.

ç.+üñ senüñ: G. 125/3.

çeşme (< Far.): pınar.

ç.-i āb: G. 205/3.

ç.-i ḥayvāndan: Rb. 1.

çeşmesār (< Far.): çeşme başı.

ç.-ı çeşm: G. 203/2.

ç.-ı muʿcizāt: K. 3/8.

çetr (< Far.): çadır.

ç.-i şāhīdür: G. 201/4.

çevir-: bir şeyin yönünü değiştirmek.

ç.-üp: G. 222/5.

çıḳ-: 1. içeriden dışarıya varmak, gitmek.

ç.-ar: G. 77/1, G. 77/1, G. 77/2, G. 77/5.

ç.-arlar: G. 61/5.

ç.-arsa: G. 4/1.

ç.-dı: G. 22/1, G. 152/5, G. 196/5.

ç.-duḳca: G. 154/2.

ç.-maġa: G. 188/4.

ç.-masun: G. 159/1.

ç.-masun mı: G. 7/4.

ç.-mayan: G. 12/6.

ç.-up: G. 189/3.

2. elde edilmek, sağlanmak.

ç.-ar: G. 77/4.

ç.-madı: Mr. 1/5.

3. bulunduğu yerden fırlamak, kopmak.

ç.-updur: G. 15/4.

4. unutmak.

ç.-madı: G. 56/3.

5. karşı gelebilmek, boy ölçüşmek.

ç.-mış: G. 64/2.

6. oluşmak, olmak.

ç.-ar: G. 64/3, G. 166/4.

7. bir şeyin düzeni bozulmak, eskisinden daha değişik, kötü bir duruma gelmek.

ç.-up: G. 70/2.

8. bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek.

ç.-ar: G. 77/2.

9. yükselmek.

ç.-duġı: G. 123/1.

çıḳar-: birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, sebep olmak.

ç.-ur: G. 160/2.

çignet-: çiğneme işini yaptırmak.

ç.-di: G. 128/5.

çihre (< Far.): 1. yüz.

ç.+müñ evrāḳına: G. 22/5.

ç.-i gülgūn-ı yār: G. 80/1.

ç.-i sāḳī: G. 170/3.

ç-i zerdüm: G. 83/2, G. 213/2.

2. görünüş.

ç.-i derd ü ġama: G. 116/1.

çīnī (< Far.): sırlı ve süslü, pişmiş balçıktan yapılan.

ç. + sifāl: K. 3/18.

çoġ: bk. **çoḳ**.

ç. ol-: G. 103/4, G. 198/4.

çoġal-: artmak.

ç.-dı: G. 49/6.

çoḳ: 1. nicelik, nitelik, güç ve süre, sayı bakımından büyük ve aşırı olan G. 12/2, G. 31/1, G. 86/2, G. 126/2, G. 146/3.

ç.+dur: K. 4/42.

ç. zamāndur: G. 183/6, G. 228/2.

2. aşırı biçimde.

ç. çek-: G. 227/2.

çök-: bulunduğu seviyeden aşağı inmek, çukurlaşmak.

ç.-müş: G. 227/2.

çūb (< Far.): ağaç değnek, odun sopa.

ç.-ı terden: G. 143/3.

ç.-ı zerrīni: G. 128/3.

çü (< Far.): çünkü G. 35/1, G. 87/1, G. 96/1, G. 99/1, G. 99/2, G. 135/5, G. 146/5.

çün (< Far.): 1. çünkü, sebebiyle, için K. 2/11, K. 3/11, Ms. 1/8, Mh. 1/4, G. 7/1, G. 21/4, G. 24/5, G. 25/5, G. 30/3, G. 32/4, G. 32/5, G. 47/2, G. 53/5, G. 82/3, G. 84/1, G. 103/5, G. 110/2, G. 110/3, G. 118/1, G. 123/4, G. 129/3, G. 141/4, G. 148/4, G. 149/1, G. 152/4, G. 152/6, G. 160/5, G. 163/1, G. 172/5, G. 175/4, G. 209/5, G. 222/1, G. 222/6, G. 232/5, Kt. 4, Mf. 13.

2. gibi G. 4/1, G. 140/2, G. 146/2, G. 172/2.

3. ne zaman G. 21/2, G. 59/2, G. 229/5, Kt. 35.

çünki (< Far.): çünkü, sebebiyle için K. 2/16, K. 2/24, K. 3/2, K. 3/3, K. 3/21, K. 4/37. Mh. 1/5, G. 36/3, G. 40/3, G. 74/5, G. 75/4, G. 97/2, G. 102/2, G. 102/3, G.

107/5, G. 116/3, G. 128/3, G. 155/2, G. 166/5, G. 170/3, G. 188/6, G. 225/5, G. 225/6, Kt. 22, Kt. 34.

çünkim: bk.**çünki** G. 23/2, G. 45/3, G. 65/3, G. 66/7, G. 72/5, G. 96/1, G. 116/1, G. 164/3, G. 219/2, G. 237/1.

D

dāfiʿ (< Ar.): kovan.

d.-i ġamdur: G. 113/5.

d. ol-: G. 104/4.

dāġ (< Far.): 1. kızgın demirle gövdeye açılan iz G. 111/6, G. 114/1, G. 114/1, G. 114/2, G. 114/3, G. 114/4, G. 114/5, G. 115/1, G. 115/1, G. 115/2, G. 115/3, G. 115/4, G. 115/5, G. 116/1, G. 116/1, G. 116/2, G. 116/3, G. 116/5.

d.-ı āteşīn: G. 180/1.

d.-ı belā ur-: G. 26/3.

d.-ı dilüm: G. 213/4.

d.-ı ġam-ı cānāneden: G. 110/4.

d.-ı ḥasretdür: G. 34/1.

d.-ı ʿışḳ-ı dil-rübā: G. 114/7.

d.+ıla: G. 29/5, G. 97/4.

d.-ı lāle-ruḫsār: G. 204/2.

d.-ı mihr ur-: G. 120/4.

d.-ı mihrüñ sīnesine: G. 20/2.

d.-ımuñ ḥalḳaları: G. 67/4.

d.-ı sīnem: G. 8/2, G. 45/5.

d.-ı siyāh: G. 220/2.

d.+lar: G. 49/2, G. 128/5.

d.+larumuñ eskisini: G. 208/3.

d.+um: G. 114/6.

d. u elif: G. 110/2.

d. ur-: G. 143/2.

d. u yāre: G. 120/2.

d. u yāre üzre dāġ u yāre ur-: G. 120/2.

d. yaḳ-: G. 113/1, G. 114/7, G. 116/4.

2. aşk, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık.

d.-ı ġamdan: G. 75/3.

d.-ı hicrānuñ mı: G. 33/5.

d.-ı nihānumdan: G. 173/4.

d. ol-: G. 116/5.

dağıt-: 1. kaçırmak.

d.-ur: K. 1/7.

2. bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak.

d.-ur: G. 65/3.

daḫı: 1. (bağlaç) de, da Mh. 1/3, G. 10/1, G. 13/2, G. 41/3, G. 75/3, G. 120/5, G. 144/1, G. 159/2, G. 168/3, G. 185/1.

2. daha K. 2/29, Ms. 1/7, G. 60/2, G. 66/4, G. 82/4, G. 162/3, G. 162/4,

G. 185/1, G. 221/3, G. 232/1, G. 232/1, G. 232/2, G. 232/3, G. 232/4, G. 232/5, Kt. 11, Kt. 11.

daḳ-: bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştirmek, geçirmek.

d.+duñ: K. 3/21.

daḳıl-: birinin peşinden sürekli gitmek.

d.-duġıdur: G. 199/2.

daḳın-: kendine takmak.

d.-dı: Ms. 1/3.

dāl (I) (< Ar.): gösteren.

d.-i devletdür: G. 34/2.

dāl (II) (< Ar.): 1. Osmanlı alfabesinin onuncu harfi G. 141/5.

d.+dur: G. 148/3.

d. ol-: G. 144/5.

dām (< Far.): tuzak, ağ.

d.+a düş-: G. 76/5.

d. eyle-: G. 214/5.

d.-ı ġafletden: G. 168/4.

d.-ı zülfüñe: G. 225/7.

d. u dāne: G. 102/4.

d. u dānedür: G. 71/5, G. 73/5.

d.+uñ senüñ: G. 136/2.

dāmān (< Far.): bk. **dāmen**.

d.+ın: G. 206/2.

d.+uñ: G. 123/3.

dāmen (< Far.): etek.

d.-i luṭfuñ: K. 2/23.

d.+in: G. 34/4, G. 147/2.

d.-i yāruñı: G. 208/5.

d.+ümi ṭutar: G. 93/5.

d.+üñden: G. 156/2.

dāne (< Far.): tane G. 76/5, G. 136/2, G. 214/5.

d. dāne ḫāller: G. 179/2.

d.-i eşküm: G. 77/3.

d.-i ḫāli ḫayāliyle: G. 22/6.

d.-i ḫāli hevāsında: G. 222/2.

d.-i ḫālüñ: G. 106/1.

dār (< Far.): 1. kapı.

d.+ü'l-mükāfāt: Kt. 9.

2. yer, mekân.

d. u diyārumdan benüm: G. 152/3.

ḍarbü'l-meṣel (< Ar.): atasözü G. 145/4.

ḍ. ol-: Mf. 2.

dās (< Far.): orak G. 69/4.

daʿvā (< Ar.): mesele.

d.-i ḫüsnüñde: G. 182/2.

daʿvet (< Ar.): çağırma, çağrı K. 4/24.

dāyim (< *dāʾim*) (< Ar.): devamlı, sürekli K. 3/15, K. 3/25, G. 11/4, G. 11/8, G. 14/4, G. 25/1, G. 43/2, G. 62/5, G. 231/1.

dāyimā (< *dāʾimā*) (< Ar.): her vakit K. 3/24, G. 16/3, G. 79/6, G. 80/8, G. 81/2, G. 176/4, G. 219/3, Kt. 25, Mf. 17.

dāyire (< *dā᾽ire*) (< Ar.): çember.

d.+sin: G. 55/2, G. 67/4.

defʿ (< Ar.): ortadan kaldırma.

d.-i ġam-ı eyyām ise: G. 136/1.

d.+ine: G. 127/1.

d. it-: G. 113/5.

d.-i zaḫm-ı ġuṣṣa-i devrān: G. 19/1.

defeʿāt (< Ar.): defalarca G. 104/4.

defter (< Ar.): yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları.

d. +durur: G. 8/1.

d.-i dilden ḳazın-: G. 190/4.

d.-i ḥüsninde: G. 13/5.

d.-i *lā ilāhe illa᾽llāh*: K. 1/21.

d.-i ʿuşşāḳ: G. 51/2.

d. ü dīvānumdan: G. 166/2.

deg-: rast gelmek, isabet etmek.

d.-er: G. 177/4.

d.-meye: Kt. 14.

degiş-: karşılıklı alıp vermek.

d.-mem: G. 85/4.

d.-mez: G. 86/3.

degül: cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, nesneyi ve yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime K. 3/3, G. 2/5, G. 116/1, G. 129/2, G. 162/2, G. 179/5, G. 179/6.

d.+dür: K. 4/38, G. 21/5, G. 34/6, G. 46/6, G. 66/7, G. 75/2, G. 77/5, G. 103/3, G. 110/5, G. 114/5, G. 152/1, G. 162/5, G. 172/7, G. 174/4, G. 187/4, G. 196/4.

d. +mi: G. 108/5.

d. +midür: G. 162/2.

dehān (< Far.): ağız.

d. aç-: G. 213/5.

d.+ı: G. 78/3.

d.+ı fikri ile: G. 104/5.

d.-ı dil-bere: G. 102/1.

d.+ı ḳalemüñ: G. 122/1, G. 122/6.

d.-ı yārdan: G. 109/5.

d.+ile: Ms. 1/6.

d.+uñ sırrını: G. 159/4.

d. u zülf-i yāre: G. 149/5.

dehen (< Far.): bk. **dehān**.

d.-i ʿāma düş-: G. 76/4.

d.-i dil-ber-i sīmīn-tenüme: G. 142/6.

d. ü ḳāmet ü zülfüñ: G. 53/4.

d.+üñ sırrın: G. 4/2.

dehr (< Ar.): 1. dünya G. 233/3.
2. devir.

d.+üñ hevāsı: Mh. 1/4.

dek: bk. **tek** G. 167/2.

d. gel-: G. 169/2, G. 231/1.

del-: 1. delik açmak, delik durumuna getirmek.

d.-di: K. 1/8, G. 46/5, G. 215/5.

d.-er: G. 171/1.

2. incitmek, kırmak.

d.-er: G. 58/3.

delālet (< Ar.): yol gösterme, rehberlik.

d. eyle-: K. 3/11.

delīl (< Ar.): kılavuz, rehber.

d.-i rūşen it-: G. 1/5.

d. it-: G. 140/5.

d.+üm: G. 1/1.

delir-: aklını yitirmek, çılgına dönmek.

d.-mezdi: G. 203/1.

delüḳanluluḳ: delikanlı olma durumu.

d. eyle-: G. 169/3.

dem (I) (< Far.): 1. vakit.

d.-i fürḳatde: G. 169/4.

d.-i fürḳate ir-: Kt. 21.

d.-i riḥletde: G. 96/1.

d.-i vuṣlatda: G. 41/5.

2. soluk, nefes.

d.-i ʿīsā mıdur: G. 151/4.

3. içki.

d. ur-: K. 2/8.

dem (II) (< Ar.): kan G. 3/3.

d.+dür: G. 191/2.

d.+idür: G. 49/6.

d.-i eşk: K. 3/30.

d.-i eşkümle: G. 213/2.

dem-ā-dem (< Far.): her zaman, sürekli G. 30/1, G. 63/4, G. 72/3, G. 94/4, G. 205/2, G. 217/4, Kt. 17.

dem-be-dem (< Far.): zaman zaman, ara sıra K. 4/2, G. 79/1, G. 81/3, G. 111/5, G. 152/4, G. 203/2, G. 216/3, Mf. 18.

demren: ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki sivri demir K. 4/30.

dendān (< Far.): diş.

d.-ı ḥayret: G. 192/2.

d.+ın añ-: Ms. 1/3.

d.+uña: G. 77/3.

deñiz: yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi G. 167/4.

d.+de: G. 60/4.

der (< Far.): kapı.

d.-i cennāt-ı Ḥaḳ'da: K. 1/13.

d.-i ġam-ḫāne: G. 224/4.

d.-i mey-ḫānenüñ: G. 170/4.

d.-i ʿulyāña: G. 4/5.

d.-i viṣāl: G. 99/3.

d. ü dīvārını: G. 228/5.

der-āgūş (< Far.): kucaklama, sarma.

d. eyle-: G. 155/5.

derbān (< Far.): kapıcı.

d.+uñ: G. 128/3.

d. ol-: K. 2/10.

der-bend (< Far.): dar geçit, boğaz.

d.-i hecre git-: G. 168/1.

derd (< Far.): 1. insana ıstırap veren her türlü hâl, sıkıntı, üzüntü.

d.-i derūnı: G. 139/1.

d.-i dil: G. 206/4.

d.-i hicrüñle: G. 39/2.

d.+ile: G. 120/1.

d. +ile: G. 36/1, G. 137/1.

d.+inde: G. 86/4.

d. ü belā: G. 158/5.

d. ü belā bünyādını: Kt. 11.

d. ü ġam: G. 18/2.

d. ü ḥasret: G. 153/3.

d. ü mihnet birle: G. 18/3.

2. hastalık.

d.+e giriftār it-: G. 140/3, G. 224/5.

d. ehli: G. 173/4.

d.+e uġra-: G. 3/2.

d.+i: G. 146/2.

d.-i derūn: G. 222/3.

d.+ile: G. 37/3.

d. +ile: G. 129/3.

d. +imiş: G. 134/5.

d.+ine şerbet: Kt. 27.

d.+ini: Kt. 27.

d.-i şerhine: G. 73/1.

d.-i yār ile: G. 37/2.

d. ü ʿışḳ: G. 100/3.

d.+üme: G. 18/4.

d.+üñ: G. 35/3, G. 87/3.

d.+üñle: Mr. 1/2, G. 70/3.

3. sorun, kaygı.

d.-i fürḳate: Mh. 1/3.

d.-i ḫumār: G. 66/2.

d.-i ser çek-: G. 104/3.

d.+üm: G. 37/1.

derdā (< Far.): yazık, vah Rb. 2.

derdmend (< Far.): dertli.

d.+em: Mr. 1/2.

d. ol-: G. 7/3.

derdnāk (< Far.): dertli.

d. ol-: G. 134/5.

dergeh (< Far.): tekke.

d.+üñ sāyilleri: K. 2/24.

derle-: vücudun gözeneklerinden su çıkmak.

d.-di: G. 15/2.

d.-dükce: G. 16/3.

dermān (< Far.): ilaç, şifa G. 3/3.

d.+a ir-: G. 131/3.

d.+ı: G. 146/2.

d.+ın virür: G. 140/3.

d.+dan: G. 7/3.

d. ol-: G. 51/1, G. 116/2.

d. um-: G. 224/5.

d.+umuzı: G. 221/3.

der-miyān (< Far.): ortada.

d. +ile: G. 215/1.

d. it-: G. 176/7, G. 181/5.

ders (< Ar.): bir şeyi öğrenmek için okuma.

d.-i ġam-ı ʿışḳı: G. 10/6.

d.-i ġam-ı ʿışḳından: G. 2/2.

derūn (< Far.): iç.

d.-ı dilden: G. 132/5.

d.-ı ṣıdḳ-ı ṣādıḳdan: G. 1/4.

d.-ı sīnede: G. 108/4.

d.-ı sīneme: G. 99/3.

d.+um: G. 75/2, G. 118/5, G. 135/1.

d.+um āteşinden mi: G. 217/1.

d.+uñ: G. 168/3.

dervīş (< Far.): çilekeşliği, benimsemiş kimse.

d. it-: G. 38/3.

d. ol-: G. 23/2.

d. ü dil-rīşe: Kt. 17.

deryā (< Far.): deniz G. 23/7, G. 90/7, G. 143/4, G. 155/3, G. 203/2, G. 215/4.

d.+lar: G. 206/4.

d.+larile: G. 112/3.

d.+yı: G. 227/5.

d.+yı tīġ-i dil-bere: G. 19/2.

dest (< Far.): el.

d.+e: G. 107/4.

d.+i: G. 233/5.

d.-i cevrüñden: G. 141/5.

d.-i hecrüñ: G. 69/2.

d.+inde: G. 215/2.

d.+ine: G. 174/2, G. 187/2.

d.+ine al-: G. 107/3.

d.-i ḳudret: Kt. 7.

d.-i rūzgār: G. 80/2, G. 238/2.

d. ur-: G. 80/3.

d.+ümi: G. 156/2.

d.+üñden senüñ: G. 186/2.

d.+üñe: K. 4/28, G. 68/4.

d.+üñi: G. 219/1.

destān (< Far.): hikâye.

d.-ı ʿışḳuñuñ efsānesi: G. 148/5.

dest-gīr (< Far.): elden tutan, yardımcı.

d.+i: Kt. 16.

d.+ümsen: G. 178/1, G. 178/5.

dest-res (< Far.): isteğine eren.

d. bul-: G. 149/5.

dest-tehī (< Far.): eli boş.

d. var-: G. 233/5.

deşt (< Far.): çöl.

d.-i miḥnet: G. 235/5.

d.-i miḥnetde: G. 74/1.

devā (< Ar.): ilaç, şifa G. 35/3, G. 87/3.

d. vü ʿışḳ: Kt. 27.

d.+ya: Kt. 27.

devāt (< Ar.): divit.

d. ile ḳalem: K. 2/9.

deve: yük taşımakta kullanılan hörgüçlü hayvan G. 10/2.

devlet (< Ar.): 1. ululuk, büyüklük, makam.

d.+lü sulṭānum: G. 218/4.

2. mutluluk G. 96/5, G. 104/2.

d.-i dünyāya: G. 203/5.

d.+i dünyā-yı dūnuñ: Mf. 14.

d. ir-: G. 24/6.

d. u ʿizzet: G. 80/8.

devr (< Ar.): 1. bir şeyin kendi ekseni üzerinde dolaşması.

d.-i ḫaṭṭuñda senüñ: G. 59/4.

d.-i laʿlüñde: G. 113/3.

d.+inde: G. 58/3, G. 142/5.

d.-i pür-ḫūn it-: G. 158/5.

d.-i sāġar: G. 78/1.

d. it-: G. 234/6.

2. dönem Ms. 1/9, G. 30/3.

d.-i dön-: G. 17/2.

d.-i felek: G. 92/2.

d.-i felekde: G. 55/2.

d.-i felekden: G. 224/5.

d.-i ḥüsnüñde: G. 45/2, G. 59/2, G. 168/2.

d.+inde: G. 143/5.

d. it-: G. 170/2.

d.-i zamāne: Mf. 10.

devrān (< Ar.): 1. zaman, çağ Mf. 5.

2. felek.

d.+uñ ġamın çek-: Kt. 17.

deyr (< Ar.): kilise G. 236/4.

d.-i ʿālemi: G. 50/3.

dıḳ-: zorla bir yere sokmak.

d.-masañ: G. 9/4.

dıraḫşān (< Far.): parlak.

d. ol-: Kt. 13.

dıraḫt (< Far.): ağaç.

d.+ı: G. 85/6.

di-: demek, söylemek K. 2/2, G. 1/2, G. 130/5.

d.-di: Ms. 1/1, Ms. 1/2, Ms. 1/3, Ms. 1/4, Ms. 1/5, Ms. 1/6, Ms. 1/7, Ms. 1/8, Ms. 1/9, G. 2/6, G. 4/4, G. 4/5, G. 10/2, G. 10/6, G. 15/7, G. 31/2, G. 93/6, G. 96/2, G. 121/1, G. 128/4, G. 141/5, G. 165/6, G. 189/5, G. 195/5, G. 200/7, G. 205/7, G. 208/3, G. 211/5, G. 222/4, G. 232/4.

d.-diler: G. 41/1, G. 41/1, G. 41/2, G. 41/3, G. 41/4, G. 41/5, G. 94/5, G. 106/4, G. 189/2, Kt. 31.

d.-dügüme: G. 56/1.

d.-dügüñ: G. 97/5.

d.-dükce: G. 232/3.

d.-dükleri: G. 119/2.

d.-düm: Ms. 1/1, Ms. 1/2, Ms. 1/3, Ms. 1/4, Ms. 1/5, Ms. 1/6, Ms. 1/7, Ms. 1/8, Ms. 1/9, G. 31/2, G. 96/2, G. 141/5, G. 155/5, G. 195/5.

d.-me: G. 104/3, G. 104/4, G. 145/3, G. 189/4, G. 226/6.

d.-mekile: K. 2/2.

d.-mez: G. 218/4.

d.-mezseñ: G. 211/1.

d.-miş: G. 36/3, G. 198/2.

d.-mişler: G. 109/4.

d.-mişlerdür: Mf. 1.

d.-ñ: G. 191/1.

d.-ñüz: G. 13/7.

d.-r: G. 22/4, G. 27/6, G. 64/2, G. 77/4, G. 78/4, G. 111/1, G. 141/1, G. 149/3, G. 150/4, G. 152/1, G. 179/6, G. 189/1, G. 225/1, G. 236/2.

d.-rdi: G. 7/5.

d.-r idüm: G. 2/1, G. 55/4.

d.-r ise: G. 82/4.

d.-r iseñ: G. 163/3, G. 215/1, G. 226/3, Mf. 18.

d.-rler: G. 34/7, G. 169/2.

d.-rse: G. 98/2, G. 102/1.

d.-rseñ: G. 119/4.

d.-rüm: G. 168/1.

d.-se: G. 8/6.

d.-seler: G. 171/4.

d.-sem: G. 26/5.

d.-señ: G. 164/5.

d.-ye: G. 60/5, G. 135/4, G. 165/2.

d.-yeler: G. 106/2.

d.-yelüm: G. 139/1.

d.-yeyin: G. 175/1.

d.-yince: G. 41/4.

d.-yü: K. 4/25, K. 4/38, Ms. 1/9, G. 3/5, G. 9/3, G. 10/4, G. 40/2, G. 40/4, G. 69/2, G. 80/2, G. 81/4, G. 93/5, G. 127/5, G. 174/2, G. 181/4, G. 191/3, G. 198/1, G. 202/4, G. 205/4, G. 207/2, G. 223/3, G. 234/4.

dīdār (< Far.): yüz, çehre.

d.+uñ: K. 2/27, G. 194/2.

dīde (< Far.): göz G. 59/5, G. 69/5, G. 162/2, G. 179/1, G. 228/1, G. 238/3.

d.+den: G. 143/4.

d.-i baḫtum: G. 236/3.

d.-i bīdārını: G. 228/4.

d. ü dil mülkine: G. 68/7.

d.-i ġam-dīde: G. 181/4.

d.-i ġam-dīde-i giryān elinden: G. 26/2.

d.-i giryān: G. 8/4.

d.-i giryāna: G. 139/2.

d.-i giryānumdan: G. 166/1.

d.-i himmetümüñ: Kt. 6.

d.-i ḫūn-bāruña: G. 211/5.

d.-i ʿibret: G. 23/3.

d.-i nemgīne: G. 116/3.

d.-i nemnāk ile: G. 175/1.

d.-i pür-ābda: G. 195/3.

d.+lerüm: G. 94/4.

d. vü dil mülkine: G. 68/7.

dih (< Far.): köy.

d-i vīrāneden: G. 27/4.

dik-: 1. bir şeyi dikine duracak şekilde koymak.

d.-di: G. 188/2.

d.-üp: G. 105/2.

2. kurmak, inşa etmek.

d.-di: G. 108/8.

d.-üp: G. 175/3.

dikḳat (< Ar.): duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık.

d. +birle: G. 117/5.

dil (< Far.): gönül, yürek K. 4/41, Mh. 1/3, G. 1/2, G. 2/5, G. 8/2, G. 8/5, G. 15/5, G. 21/4, G. 26/3, G. 27/3, G. 30/4, G. 39/3, G. 59/5, G. 61/4, G. 73/1, G. 78/5, G. 79/6, G. 87/4, G. 96/2, G. 96/3, G. 102/1, G. 103/1, G. 104/3, G. 108/5, G. 109/1, G. 111/2, G. 113/2, G. 116/1, G. 117/3, G. 120/5, G. 124/4, G. 128/4, G. 139/1, G. 161/2, G. 163/4, G. 184/4, G. 203/1, G. 208/4, G. 217/4, G. 228/4, G. 236/1, G. 236/4, Mf. 7.

d. ʿālemini: G. 163/2.

d. baġla-: G. 44/3.

d.+de: G. 25/2, G. 83/6, G. 113/1, G. 114/2, G. 142/1, G. 169/2, G. 180/1.

d.+den: G. 2/1, G. 12/4, G. 113/5, G. 234/7.

d.+e: G. 8/4, G. 90/5, G. 93/1, G. 110/2, G. 176/4, G. 204/3, G. 231/1.

d.+e āteş düş-: G. 9/4.

d.+e düş-: G. 132/5.

d.+e ur-: G. 8/4.

d.+i: Rb. 2.

d.-i bī-çāre: G. 139/3.

d.-i Cāmī: G. 76/5.

d.-i dīvāne: G. 66/3.

d.+i ḳanda: G. 125/1.

d. +ile: G. 230/2.

d.-i Mecnūn: G. 4/4.

d.-i miskīne: G. 237/3.

d.+in: G. 2/3.

d.-i pür-derde: G. 51/1.

d.-i ser-geştemi: G. 6/2.

d.-i şeydā: G. 80/3.

d.-i şeydāda: G. 155/2.

d. kişverini: G. 214/3.

d. levḥasında: G. 234/1.

d. naḳdini al-: G. 78/2.

d. ol-: G. 67/5, G. 163/3.

d. sırrına: Mf. 7.

d. ü cān: G. 24/4, Kt. 20.

d. ü cān ṣafḥasını: G. 67/1.

d. ü dīn oyna-: G. 236/2.

d.+ümde: G. 73/4.

d. vir-: G. 66/5, G. 198/3.

dilā (< Far.): ey gönül Mh. 1/1, G. 34/3, G. 130/3.

dil-āver (< Far.): yürekli, cesur.

d.+dür: G. 96/3.

dil-bend (< Far.): gönül bağlayan, sevgili.

d. ol-: Ms. 1/6.

dil-ber (< Far.): gönül götüren, sevgili G. 11/3, G. 31/2, G. 45/6, G. 134/4, G. 185/4, G. 202/4, G. 207/3.

d.+lere: G. 53/5, G. 114/1.

d.+üñ cevr ü cefāsı: G. 218/4.

d.+üñ sīb-i zeneḫdānı: G. 125/5.

dil-berā (< Far.): ey gönül götüren sevgili G. 178/4.

dildār (< Far.): gönül alan, sevgili K. 4/13, G. 57/1, G. 102/3, G. 204/1.

d.+ını: G. 228/1.

d.+suz: G. 176/5.

d.+umuñ: G. 129/2.

dile-: bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak.

d.-r: K. 3/15, K. 4/26, G. 16/1, G. 50/1, G. 50/1, G. 50/2, G. 50/3, G. 50/4, G. 50/5, G. 168/5, G. 202/3, G. 224/1.

d.-rseñ: G. 109/5, G. 168/4, G. 184/4, G. 210/3.

d.-rüm: G. 238/5.

dil-figār (< Far.): gönlü yaralı.

d. ol-: G. 37/4.

dil-ḫaste (< Far.): gönlü yorgun.

d.+ler dermānı: G. 134/5.

d.+lerüz: G. 221/3.

dil-nevāz (< Far.): gönlü okşayan Mr. 1/1.

d. ol-: Mr. 1/1.

dil-rübā (< Far.): gönül çalan, sevgili G. 35/4, G. 80/7.

d.+lar: G. 153/1.

dil-şād (< Far.): mutlu.

d. it-: Kt. 17.

dimāġ (< Ar.): akıl G. 111/4.

dīn (< Ar.): 1. insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, yapacakları ibadetlerin tamamını ve bu imana göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu G. 200/4.

d.+den īmāndan çıḳ-: G. 77/2.

d. +ile küfri: G. 16/2.

d.+süz īmānsuz ḳo-: G. 133/4.

d.+üm īmānum: G. 218/2.

din-: denmek, söylenmek.

d.-e: Mf. 11.

d.-ilür: Kt. 9.

d.-mez idi: G. 171/5.

d.-miş: G. 153/4.

d.-ülse: G. 10/4.

dīnār (< Ar.): altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para K. 4/14, G. 114/1.

dirīġ (< Far.): esirgeme, kıyamama G. 112/1, G. 112/1, G. 112/3, G. 112/4.

d. eyle-: G. 112/5.

d. it-: G. 82/2.

dirīġā (< Far.): eyvah, aman G. 104/2, G. 105/2, G. 185/4, G. 235/1.

diş: çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

d.+lerüñ ʿaksi: G. 200/2.

d.+üñe: G. 41/1.

dīvān (< Far.): 1. büyük meclis.

d.+a var-: G. 231/5.

2. şairlerin şiirlerini topladıkları eser G. 8/1.

d.+uñ: G. 117/4.

dīvāne (< Far.): deli G. 139/3.

d.+dür: G. 148/6, G. 158/1, G. 158/4.

d. eyle-: G. 238/1.

d. gönlümden: G. 27/4.

d. it-: G. 230/1.

d. +mi: G. 225/1.

d.+nüñ: G. 225/6.

d.+veş: K. 4/6.

d.+ye: G. 45/4.

d.+yem: G. 56/1.

d.+yi: G. 234/1.

diyār (< Ar.): memleket, ülke G. 122/3.

d.-ı rūm'a gel-: G. 122/3.

d.-ı vaşla ir-: G. 168/1.

dolab (< Far.): su çarkı.

d.+dan: G. 170/2.

d.+veş: G. 33/2.

dost (< Far.): arkadaş G. 117/2.

d.+lar: G. 18/1, G. 150/6, G. 167/3.

d.+um: G. 146/5, G. 207/4.

dög-: arka arkaya vurmak.

d.-üp: K. 2/14.

dök-: akıtmak.

d.-di: Ms. 1/8, G. 21/5.

d.-er: Mf. 8, G. 226/8.

d.-erem: G. 166/2.

d.-ersin: G. 33/1.

d.-mek ile: K. 2/2, G. 140/6.

d.-mesin: G. 116/3.

d.-se: G. 5/2.

d.-üp: G. 99/4, G. 107/3.

dökül-: dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak.

d.-di: G. 205/2.

d.-enler: G. 21/5.

dön-: 1. kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin etrafında hareket etmek.

d.-di: G. 17/2.

d.-düm: K. 3/31.

d.-mezin: G. 182/2.

d.-mez ise: G. 175/3.

d.-sin: G. 218/2.

d.-üp: Ms. 1/4.

2. durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak, benzemek.

d.-di: G. 69/6, G. 165/4.

d.-düm: G. 155/4.

d.-e döne: G. 112/3, G. 209/3, G. 224/5, Kt. 5.

d.-elden: G. 19/3.

d.-er: G. 202/1.

döndür-: başka bir yana çevirmek.

d.-em: G. 14/1.

d.-ür: G. 14/1, G. 105/3, G. 108/3.

d.-se: G. 140/7.

dördünci: sırada üçüncüden sonra gelen.

d. felekde: G. 231/4.

duʿā (< Ar.): Allah'a yalvarma.

d. eyle-: G. 18/7.

d.+lar: G. 12/5, G. 14/3, G. 18/7.

duʿā-gūyān (< Ar., Far.): duacılar.

d. +idi: G. 230/5.

dūd (< Far.): duman K. 4/2.

d.-ı āh: G. 152/5, G. 212/1.

d.-ı āhı: G. 15/5.

d.-ı āhumdan: G. 72/3, G. 191/1.

d.-ı āhumdur benüm: G. 77/5.

d.-ı dilüm: G. 233/2.

d. ol-: G. 195/4.

d. u fiġānum: Kt. 34.

d. u şuʿle: K. 4/2.

dūde (< Far.): mürekkep yapılan is.

d.-i iḳbāl u ḳadr: G. 66/6.

duḫān (< Ar.): duman G. 9/1.

d.+dan: G. 74/3.

d.-ı āh-ı Mecnūn'a: G. 9/1.

d.+ından: K. 4/4.

dūr (< Far.): uzak G. 1/1.

d. it-: G. 5/1, G. 172/4.

d. ol-: G. 139/2, G. 169/5, G. 177/1.

duzaġ (< Far.): tuzak G. 111/1.

duzaḫ (< Far.): cehennem G. 73/3.

dü (< Far.): iki.

d. zāġ: G. 111/1.

dükān (< *dükkān***)** (< Ar.): içinde perakende öteberi satılan küçük iş yeri.

d.+ı ḳalemüñ: G. 122/3.

dün: bugünden bir önceki gün G. 15/4, G. 229/4.

d. gice: G. 222/5, G. 225/3.

dünyā (< Ar.): içinde yaşanılan toprak ve denizler, yeryüzü.

d.+da: G. 17/3, G. 194/2.

d. içi ṭolu neheng: Kt. 30.

d.+ya: G. 13/2.

d.+yı: G. 195/3.

d.+yı göster-: G. 182/4.

dünye (< Ar.): bk. **dünyā**.

d.+de: G. 190/5, G. 222/4.

dürc (< Ar.): 1. sandık, cevher kutusu.

d.-i ḫāk: K. 3/15.

2. hokka gibi olan ağız.

d.-i laʿlüñe: G. 100/1.

dürd (< Far.): tortu.

d.-i firāḳ: G. 66/2.

dürr, dür (< Ar.): inci G. 152/1, G. 171/1.

d.-i ʿAden: G. 41/1.

d.-i dendānuñ: G. 171/1.

d.-i deryā-yı sirişküm: G. 83/3.

d.-i ḥubb: G. 29/1.

d.-i ḫayāl ü silk-i beyānuñ durur senüñ: Ms. 1/9.

d.+ile: G. 62/2.

d.-i meknūn: G. 63/5.

d.-i s̱emīn: G. 188/6, Kt. 32.

d.-i şāhvār: G. 80/6.

d.-i şehvārın: Kt. 30.

d.-i yetīm: K. 3/32, G. 151/3, G. 180/1.

d.+ler dök-: G. 33/1.

d.+lerin: G. 205/5.

d. ü cevāhirle: G. 122/3.

d. ü gevher: G. 17/5.

d. ü güher: G. 206/2.

d. ü güher niṣār eyle-: G. 65/4.

dürüst (< Far.): düzgün.

d. ol-: G. 82/6.

dü-rūy (< Far.): iki yüzlü.

d. u ṣad-zebān ol-: G. 176/4.

düş: rüya.

d.+de gör-: G. 142/2.

düş-: 1. bulunduğu yerden ayrılıp yukarıdan aşağıya doğru inmek.

d.-di: G. 49/3, G. 100/5.

d.-düm: Mh. 1/4.

d.-er: G. 55/3, G. 132/5, G. 205/4.

d.-miş: G. 195/5.

2. rastlamak, tesadüf etmek.

d.-e: G. 205/4.

d.-meseydi: G. 199/4.

d.-yince: K. 4/12.

3. ulaşmak.

d.-di: G. 16/1.

d.-er: Kt. 8.

4. kalmak.

d.-mesin: G. 136/1.

d.-miş: G. 129/1.

d.-mişem: G. 7/4.

d.-mişdür: G. 174/1, G. 187/1.

5. uğramak.

d.-se: K. 4/32.

6. yakışmak, uygun olmak, uygun gelmek.

d.-di: K. 2/11, G. 200/2.

d.-er: G. 76/1, G. 76/1, G. 76/2, G. 76/3, G. 125/5.

d.-miş: G. 199/5.

d.-se: G. 200/3.

7. kötü bir sebeple istenmeden bir yerde bulunmak.

d.-di: G. 151/5, G. 210/1.

d.-dügin: G. 15/5.

d.-dükce: G. 9/4.

d.-düm: G. 99/1.

d.-eli: G. 210/2.

d.-er: G. 76/4, G. 76/5, G. 77/3.

d.-me: Kt. 12.

d.-se: G. 79/1, G. 200/3.

d.-sek: G. 95/4.

d.-üp: G. 173/5, G. 175/5.

8. bazı deyimlerde "yürümek, birlikte gelmek" anlamlarında kullanılan bir fiil.

d.!: G. 198/5.

d.-memek: G. 219/1.

d.-sin: G. 17/2.

düşmen (< Far.): hasım K. 3/16, G. 182/2.

d. destine: G. 181/3.

d.+e: Kt. 2.

d.+lerüm: G. 167/1.

d. ol-: Mf. 16.

d.+üñ: K. 4/26, G. 192/5.

d.+üñ ḥarfine: K. 3/17.

d.+üñ ḳanın dök-: G. 107/3.

d.+üñle: K. 4/30.

düşnām (< Far.): sövme, sövüp sayma.

d. it-: G. 57/1.

düşvār (< Far.): zor Mf. 3.

düşür-: düşmesine yol açmak.

d.-di: G. 179/2.

dü-tā (< Far.): iki kat, bükülmüş. G. 6/6.

d. ḳaddüme-: G. 177/2.

E

ebed (< Ar.): sonu olmayan gelecek, sonsuzluk G. 119/4, G. 119/4, G. 165/7.

ebkār (< Far.): el değmemiş.

e.-ı ġonça: G. 65/4.

ebr (< Far.): bulut.

e.-i bārān: G. 13/6, G. 167/3.

e.+ile: G. 79/5.

e.-i nisān-ı belādan: G. 83/3.

e.-i siyeh: G. 121/2.

e.-i şefāʿatden: K. 3/30.

ebrū (< Far.): kaş G. 125/3, G. 128/4.

e.+laruñ: G. 164/4.

e.+laruñ ʿaksi: G. 196/1.

e.+ña: G. 179/5, G. 183/3.

e.+sını: G. 236/4.

e. u müjgānuñ: G. 128/4.

e.-yı cānān: K. 2/21.

ebrū-kemān (< Far.): keman kaşlı G. 8/5.

ebyāt (< Ar.): iki mısradan oluşan manzum sözler, beyitler.

e.+um: G. 62/1.

ecel (< Ar.): hayatın sonu G. 144/5.

e. cāmını: G. 50/5.

e. cānı: G. 237/1.

e. destinde: Mf. 11.

e. gibi iriş-: Kt. 22.

edā (< Far.): naz.

e.+sında: G. 86/5.

ednā (< Ar.): daha aşağı, alçak.

e. gör-: G. 192/5.

efendi (< Rum.): sahip durumunda olan, buyruğu geçen, hükmünü yürüten, kendisine uyulan kimse. G. 18/6, G. 35/5, G. 36/1, G. 56/1, G. 87/5, G. 88/5, G. 107/1.

e.+m: G. 17/4.

2. şeyh.

e.+m: K. 4/9, G. 107/1, G. 182/2.

efgān (< Far.): bağırıp çağırma.

e. elinden: G. 26/5.

e.+uñ: G. 123/1.

efgār (< Far.): yaralı.

e. ol-: K. 4/33.

efkār (< Ar.): düşünme.

e. eyle-: K. 4/11.

eflāk (< Ar.): felekler K. 2/8, G. 121/5.

e.-ı gör-: G. 205/7.

e. +ile: G. 175/3.

efser (< Far.): taç.

e.-i devlet: G. 42/1.

efzūn (< Far.): çok, fazla.

e. ol-: G. 63/4.

eger (< Far.): şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet G. 23/6, G. 44/3, G. 80/5, G. 103/7, G. 124/4, G. 149/1, G. 149/4, G. 150/6, G. 164/5, G. 171/5, G. 184/3, G. 185/4, G. 185/5, G. 191/3, G. 204/5, G. 215/5, G. 219/4, G. 221/4, G. 237/5, Kt. 12, Kt. 23, Kt. 31, Kt. 33, Kt. 33, Mf. 16.

egerçi (< Far.): her ne kadar, olsa da G. 51/5, G. 59/3, G. 85/2, G. 198/2, G. 23/5, G. 36/4, G. 52/5, G. 60/3, G. 86/2, G. 202/2.

egin: omuz.

e.+ine: G. 127/1.

e.+üme: G. 42/1, G. 88/4, G. 208/2.

eglence: neşeli ve hoş vakit geçirten şey 40/5.

e.+dür: G. 45/1, G. 45/1, G. 45/2, G. 45/3, G. 45/4, G. 45/5, G. 45/6, G. 45/7.

egri: düz olmayan.

e.+ler: G. 219/2.

ehl (< Ar.): 1. sahip.

e.-i devlet: Kt. 3.

e.-i dilleri: G. 177/3.

e.-i dil: G. 45/3.

e.-i ḥużūr: G. 92/2.

e.-i hünerüñ yiri: G. 126/1.

e.-i ʿışḳa: G. 54/4, G. 82/1.

e.-i ʿışḳı: G. 43/3, G. 133/4, G. 155/5, G. 222/4.

e.-i melāmetdür: G. 61/2.

e.-i meẕāḳa: K. 1/16.

e.-i naẓar: G. 69/5.

e.-i şirk: K. 1/8.

e.-i velāyetden: G. 182/4.

e.-i ẕillet: G. 42/4.

2. bir yerin, bir topluluğun halkından olan.

e.-i bezmi: G. 148/5.

e.-i bezmüñ: G. 111/7.

3. bir işin ustası.

e.+e: G. 232/5.

e.+ini: G. 38/2.

ehremen (< Far.): Zerdüştlerin kötülük tanrısı olan şeytan.

e.+dür: Kt. 15.

ejder (< Far.): yılanı andıran, dört ayaklı, kanatlı, ağzından ateş püskürdüğü varsayılan hayvan K. 4/5.

e.-i zülfüñle: G. 6/2.

ek-: toprağa tohum atmak.

e.-esin: G. 67/2.

ekşer (< Ar.): çoğunlukla G. 64/3, G. 78/2.

eksil-: azalmak.

e.-e: G. 63/4.

e.-ür mi: G. 140/6.

eksük: ihtiyaç duyulan, noksan.

e. degül: G. 234/5.

e.+lügin: G. 55/2.

e.+lügini: G. 53/3.

e. ol-: G. 6/1, G. 13/4, G. 65/5, G. 83/6, G. 114/7.

eksükli: kendisine bir şey gerekli olan, eksiği olan, muhtaç.

e.+nüñ nesine namus: G. 96/2.

el: 1. kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan bölümü.

e.+de: G. 64/4.

e.+e al-: G. 69/4, G. 82/3, G. 122/4, G. 142/6, G. 215/2.

e.+ine al-: G. 128/3, G. 237/5, Kt. 30.

e. ucıyla ṭut-: G. 232/4.

e. ur-: G. 93/6.

e.+ümde: G. 85/4.

e.+üm ṭut: G. 178/1, G. 178/5.

e. yu-: K. 2/28, G. 170/5.

2. sahiplik K. 2/25.

e. çek-: G. 42/2.

e.+de: K. 3/18, G. 64/4.

e.+den düş-: G. 136/1.

e.+den git-: G. 68/4, G. 120/5.

e.+den ḳo-: G. 34/4, G. 158/5, G. 208/5.

e.+e: G. 82/6.

e.+e gir-: G. 120/5.

e.+in: G. 26/4.

e.+in çek-: G. 70/5.

e.+inden geleni dirīġ eyle-: G. 112/2.

e.+i uzun: G. 78/2.

e. ṣal-: K. 4/24, G. 147/4.

e.+üm: K. 3/29.

e.+üme: G. 123/3.

e.+üñe girerse: G. 39/4.

e. vir-: G. 96/5.

elbette (< Ar.): şüphesiz Kt. 1.

elem (< Ar.): dert, sıkıntı.

e. çek-: K. 2/25.

e.+lerle: G. 206/1.

el-firāḳ (< Ar.): ayrılık G. 165/1.

elif (< Ar.): 1. Osmanlı alfabesinin ilk harfi.

e. çek-: G. 192/1.

e.+ler: G. 34/1, G. 115/2, G. 115/5.

e. ṭut-: G. 201/4.

2. bu harf gibi doğru ve düzgün olan.

e. ḳaddüñ: K. 3/12.

e.+le: G. 29/5.

el-ġıyāṯ (< Ar.): yardım G. 26/1, G. 26/1, G. 26/2, G. 26/3, G. 26/4, G. 26/5.

el-ḥaḳ (< Ar.): gerçekten G. 23/5.

elmās (< Ar.): çok sert ve kıymetli parlak taş.

e.-ı del-: G. 171/1.

el-vedāʿ (< Ar.): "Allah'a ısmarladık" anlamında kullanılan bir söz G. 165/1.

emān (< Ar.): eminlik.

e. vir-: Ms. 1/6, G. 237/1.

emīn (< Ar.): bir konuda şüphesi olmayan.

e. ol-: Kt. 33.

emīr (< Ar.): bir memleketin başı.

e. ol-: Kt. 15.

emr (< Ar.): buyruk.

e.-i münker: Kt. 31.

encüm (< Ar.): yıldızlar G. 130/1, G. 174/4, G. 187/7.

enfās (< Ar.): nefesler.

e.-ı ṣabā: K. 3/24.

engūr (< Far.): üzüm.

e.+vār: G. 117/2.

engüşt (< Far.): parmak.

e.-i tedbīr: Kt. 7.

e.-i ḥayret der-dehān eyle-: G. 164/4.

e.-i hilāl: K. 3/17.

eñse: boynun arka bölümü.

e.+den: G. 179/5.

envār (< Ar.): ışıklar, nurlar K. 4/1.

enẓār (< Ar.): bakışlar, nazarlar.

e.-ı ʿālīden: G. 178/4.

erbāb (< Ar.): sahipler Mh. 1/5.

e.-ı faḳr: Mf. 17.

e.-ı ḫarābāt: G. 178/1.

e.-ı keremden: Kt. 8.

eren: ermiş, veli.

e.+ler: G. 90/6.

eri-: yok olmak, bitmek, tükenmek.

e.-r: G. 107/6.

e.-yüp: G. 12/3.

es-: hava bir yönden bir yöne akmak.

e.-er: G. 33/2, G. 202/3.

esbāb (< Ar.): sebepler.

e.-ı ṭarab: G. 197/1.

eṣer (< Ar.): 1. iz, belirti K. 2/5.

e. al-: G. 40/1.

e. bul-: G. 53/1, G. 58/4.

e. ḳal-: G. 68/6.

e.-i ṣubḥ: G. 233/2.

2. etki.

e. eyle-: G. 68/6.

e. it-: G. 55/4, G. 210/4.

esḥār (< Ar.): sabahlar.

e. ir-: G. 107/8.

esīr (< Ar.): tutsak.

e.-i cāh ol-: G. 54/1.

e.-i devlet-i faḳr ol-: G. 54/3.

e. ol-: G. 225/7.

eski: çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan.

e. sipāhum: G. 215/4.

esmā (< Ar.): isimler.

e.-yı ḥüsnā: G. 90/3.

esrār (I) (< Ar.): sırlar.

e.-ı āmāl ile: G. 51/5.

e.-ı ġam-ı ġonçaya: G. 10/3.

e.-ı lebineden: G. 93/4.

e.-ı maḥabbet ḥarfini: G. 30/2.

e.+ına düş-: G. 17/2.

esrār (II) (< Ar.): Hint kenevirinden çıkarılan ve kullanılacak miktara göre uyarıcı, sarhoş edici veya uyuşturucu etkileri olan bir madde.

e.+ı: G. 54/5.

eşʿār (< Ar.): şiirler G. 5/4.

e.-ı Cāmī: G. 86/5.

e. +ile işʿār it-: G. 5/4.

e.+um: Kt. 8.

eşk (< Far.): gözyaşı G. 143/4.

e.+den: G. 111/4.

e.+dür: Kt. 29.

e.-i çeşm: G. 109/4, G. 205/2.

e.-i çeşmüm: G. 155/3, G. 222/6.

e.-i çeşmüm aḳar: G. 193/1.

e.-i gül-gūnum: G. 18/2.

e.-i ḫūn-bārum: G. 169/3.

e.-i ḫūnīn: G. 200/2.

e.-i ḫūnīnüm: G. 58/5.

e.-i ḫūnīnümdedür: G. 205/6.

e.-i nedāmet: G. 23/7.

e.-i nedem: K. 2/28.

e. ir-: G. 99/3.

e. ü āhumdan: G. 183/2.

e.+üm: G. 26/2, G. 57/3, G. 156/3, G. 238/3, Kt. 20.
e.+ümle: G. 193/3.
e.+ümdür: G. 96/4.
e.+üm ḳatresin: G. 77/4.

eşk-rīz (< Far.): gözyaşı döken, ağlayan.
e. ol-: Kt. 29.

eṭfāl (< Ar.): çocuklar.
e.-i encüm: G. 66/5.
e.-i eşk: G. 15/1.

eṭrāf (< Ar.): çevre.
e.+a: K. 3/24, G. 147/4.

ev: ikamet edilen yer.
e.+in: G. 11/6.

evc (< Ar.): bir şeyin üst derecesi.
e.-i istiġnāda: G. 16/5.

evgār (< Far.): yaralı.
e. ol-: G. 37/5.

evlād (< Ar.): bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.
e.+um: G. 62/1.

evrāk (< Ar.): yapraklar.
e.-ı kitāb: G. 13/3.
e.-ı rengīn: G. 147/3.

evtād (< Ar.): direkler, kazıklar.
e.-ı cibāl: K. 3/16.

evvel (< Ar.): önce G. 144/3.

ey: seslenme sözü ey K. 2/1, K. 3/2, K. 3/4, K. 3/6, K. 3/11, K. 3/32, K. 4/13, K. 4/23, K. 4/40, K. 4/44, Ms. 1/8, Mh. 1/3, Mr. 1/1, G. 1/2, G. 2/4, G. 3/6, G. 8/2, G. 8/3, G. 8/5, G. 11/2, G. 10/1, G. 11/2, G. 16/2, G. 20/1, G. 22/1, G. 27/4, G. 30/4, G. 31/2, G. 32/1, G. 33/2, G. 33/3, G. 33/4, G. 34/5, G. 34/6, G. 35/4, G. 40/5, G. 50/4, G. 54/5, G. 56/1, G. 56/4, G. 57/2, G. 57/5, G. 59/4, G. 61/4, G. 65/1, G. 66/3, G. 68/1, G. 68/2, G. 68/3, G. 70/2, G. 72/1, G. 72/5, G. 75/4, G. 80/4, G. 85/3, G. 87/4, G. 89/5, G. 96/4, G. 98/1, G. 101/1, G. 101/4, G. 102/3, G. 103/1, G. 103/5, G. 104/3, G. 108/1, G. 109/1, G. 112/4, G. 113/2, G. 114/5, G. 116/1, G. 117/3, G. 118/1, G. 119/1, G. 119/4, G. 121/2, G. 122/4, G. 123/3, G. 124/4, G. 125/2, G. 127/1, G. 127/2, G. 127/3, G. 127/4, G. 131/2, G. 133/1, G. 134/1, G. 135/2, G. 135/4, G. 136/1, G. 136/2, G. 136/3, G. 138/1, G. 138/2, G. 138/3, G. 138/5, G. 139/1, G. 139/2, G. 139/3, G. 139/4, G. 141/1, G. 142/5, G. 145/3, G. 147/1, G. 148/2, G. 150/2, G. 151/1, G. 156/2, G. 162/2, G. 162/5, G. 163/4, G. 165/1, G. 165/1, G. 165/3, G. 170/4, G. 173/1, G. 174/1, G. 174/3, G.

175/3, G. 175/4, G. 176/2, G. 180/1, G. 180/2, G. 180/6, G. 182/3, G. 181/1, G. 183/1, G. 184/4, G. 185/2, G. 185/3, G. 185/4, G. 187/1, G. 187/2, G. 187/3, G. 188/1, G. 188/4, G. 190/1, G. 190/3, G. 192/1, G. 192/3, G. 194/2, G. 194/3, G. 194/5, G. 197/2, G. 197/4, G. 206/5, G. 208/4, G. 211/2, G. 211/2, G. 212/2, G. 218/3, G. 218/5, G. 220/3, G. 223/2, G. 224/3, G. 226/5, G. 233/2, G. 235/3, G. 235/6, G. 237/1, Kt. 3, Kt. 5, Kt. 7, Kt. 21, Kt. 24, Kt. 32, Mf. 9.

eyā (< Ar.): ey, hey anlamında bir seslenme sözü Ms. 1/9, G. 14/2, G. 24/4, G. 24/6, G. 79/4, G. 142/1, G. 160/4, G. 230/2.

eyit-: demek, söylemek.

e.-ür: G. 217/4.

eyle-: etmek, yapmak G. 1/3, G. 52/4, G. 118/1, G. 148/1, G. 193/3, G. 200/4, G. 204/5, G. 225/4.

e.!: K. 2/17, K. 2/18, K. 2/24, Mh. 1/3, Mh. 1/4, G. 2/2, G. 11/6, G. 11/7, G. 18/6, G. 27/3, G. 18/7, G. 25/5, G. 27/3, G. 31/2, G. 34/4, G. 39/1, G. 46/3, G. 55/2, G. 61/2, G. 99/1, G. 107/8, G. 109/5, G. 139/4, G. 139/4, G. 154/5, G. 163/3, G. 168/4, G. 173/2, G. 177/1, G. 183/1, G. 198/1, G. 199/3, G. 220/3, G. 231/5, Kt. 24.

e.-di: K. 3/7, K. 3/9, K. 3/32, K. 4/18, G. 3/6, G. 109/4, G. 115/3, G. 117/1, G. 129/3, G. 134/4, G. 141/3, G. 145/4, G. 147/2, G. 164/4, G. 166/3, G. 188/5, G. 192/2, G. 212/5, G. 214/5, G. 225/5, G. 226/2, G. 229/1, G. 229/1, G. 229/2, G. 229/3, G. 229/4, G. 229/5, G. 238/1, G. 238/1, G. 238/2, G. 238/3, G. 238/4, G. 238/5.

e.-diler: G. 10/4, G. 53/1, G. 53/1, G. 53/2, G. 53/3, G. 53/4, G. 53/5, Mf. 13.

e.-dükde: G. 179/1.

e.-düm: K. 3/31, G. 55/4, G. 70/4, G. 155/1, G. 155/1, G. 155/2, G. 155/3, G. 155/4, G. 155/5, G. 209/5.

e.-düñ: K. 2/2, K. 2/3, K. 3/11, G. 32/3, G. 45/7.

e.-me: G. 11/5, G. 93/3, G. 126/5, G. 145/5, G. 151/5, G. 153/2, G. 159/3, G. 201/3, Mf. 1.

e.-mede: Ms. 1/9.

e.-medi: G. 112/2, G. 112/5.

e.-medüñ: G. 5/5.

e.-mege: G. 124/5, G. 166/4.
e.-mekden: G. 6/6, G. 148/2.
e.-meñ: G. 44/2, G. 46/2.
e.-mez: G. 6/4, G. 18/3, G. 38/2, G. 45/2, G. 45/4, G. 45/5, G. 76/2, G. 92/1, G. 92/1, G. 92/2, G. 92/3, G. 92/4, G. 92/5, G. 92/6, G. 103/6, G. 120/3, G. 158/4, G. 225/6.
e.-mezdi: K. 3/8, G. 147/6.
e.-miş: K. 4/8, K. 4/30, Ms. 1/9, G. 9/5, G. 92/2, G. 106/4.
e.-mişdür: G. 36/2.
e.-mişüz: G. 221/5.
e.-ñ: G. 150/6.
e.-r: K. 4/2, K. 4/3, K. 4/22, K. 4/28, K. 4/44, Mr. 1/3, G. 9/4, G. 11/2, G. 13/1, G. 13/4, G. 15/3, G. 21/1, G. 32/4, G. 49/1, G. 54/2, G. 59/5, G. 65/4, G. 68/6, G. 78/5, G. 80/7, G. 82/1, G. 102/1, G. 107/8, G. 108/9, G. 113/1, G. 126/4, G. 127/2, G. 129/5, G. 150/1, G. 152/1, G. 153/5, G. 190/5, G. 192/5, G. 194/1, G. 194/1, G. 194/2, G. 194/3, G. 194/4, G. 194/5, G. 195/3, G. 234/4, G. 237/4, Kt. 19, Kt. 31.
e.-rdüm: G. 191/3.
e.-rem: Mr. 1/2, G. 5/4, G. 14/3, G. 156/1, G. 156/1, G. 156/2, G. 156/3, G. 156/4, G. 156/5.
e.-r idüm: G. 24/3.
e.-r iken: G. 182/2.
e.-r ise: G. 129/3, Kt. 4.
e.-r isem: G. 98/3.
e.-r oldı: G. 68/1, G. 169/3.
e.-rse: G. 18/5, G. 36/2, G. 153/4, G. 228/3.
e.-rseñ: G. 124/4.
e.-rüz: G. 90/3.
e.-se: K. 3/1, K. 4/11, G. 89/5, G. 126/3, G. 160/2, G. 186/1, G. 214/2.
e.-sek: G. 98/1.
e.-sem: G. 118/5.
e.-señ: K. 4/29, G. 138/3, G. 153/5, G. 193/3.
e.-sin: K. 4/16, G. 66/5, G. 196/4, G. 234/3.
e.-ye: K. 3/1, K. 4/30, G. 3/4, G. 12/1, G. 67/1, G. 148/1, G. 148/5, G. 192/3, Kt. 7.
e.-yeli: G. 55/5.
e.-yelüm: G. 94/1, G. 157/2, G. 221/1.
e.-yem: K. 4/43, G. 98/4.
e.-yen: G. 26/2, G. 63/2, G. 97/1, G. 103/3.
e.-yenler: G. 53/4.
e.-yeyin: G. 175/5.

e.-yüp: K. 2/26, K. 2/23, G. 15/7, G. 16/1, G. 18/6, G. 20/4, G. 31/1, G. 105/3, G. 189/1, G. 213/2, G. 213/4.

eyle: öyle, o şekilde G. 15/4.

eyvā (< Far.): ayva tüyü.

e.+laruñ: G. 125/5.

eyyām (< Ar.): zaman, devir.

e.-ı mül: G. 46/3, G. 89/3.

e.-ı vefā: G. 146/1.

ezān (< Ar.): Müslümanlara namaz vaktini bildirmek ve namaza çağırmak için müezzin tarafından yapılan çağrı G. 141/1.

ezel (< Ar.): başlangıcı belli olmayan geçmiş zaman G. 73/2, G. 226/4.

ezhār (< Ar.): çiçekler.

e.-ı gün-ā-gün ile: G. 50/3.

F

fāḫir (< Ar.): ihtişamlı, görkemli.

f. ḳabā: G. 88/4.

fāḫr (< Ar.): övünme.

f. it-: K. 2/15.

fāyide (< *fā'ide*) (< Ar.): yarar, fayda.

f.+si: G. 126/2, G. 126/4.

faḳr (< Ar.): yoksulluk.

f.+ıla: G. 110/5.

fāl (< Ar.): baht ve talihi anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası vb.ne bakarak anlam çıkarma.

f. eyle-: K. 3/31.

fāriġu'l-bāl (< Ar.): başı dinç, gönlü rahat.

f. eyle-: G. 32/3.

farḳ (< Ar.): ayırma.

f.+ı: G. 170/4.

f. it-: G. 7/2.

farż (< Ar.): varsayma.

f.-ı muḥāl eyle-: G. 53/1.

faṣl (< Ar.): mevsim.

f.-ı deyde: G. 79/5.

f.-ı şītādur: G. 172/4.

fāş (< Far.): açığa vurma.

f. eyle-: G. 26/2, G. 109/4.

fedā (< Far.): verme, uğruna verme.

f. it-: G. 39/5, G. 52/5.

fehm (< Ar.): anlama.

f. eyle-: G. 225/6.

felek (< Ar.): 1. gökyüzü K. 3/19, G. 112/3, G. 127/4, G. 215/8.

f. āyīnesinde: G. 96/4.

2. dünya, âlem K. 3/15, G. 5/1, G. 7/1, G. 112/3, G. 133/1, G. 136/3, G. 141/3, G. 188/5, G. 222/2.

f.+de: G. 104/2, G. 108/1.

f.+den: G. 210/2.

f.+ler: G. 198/1.

fenā (< Ar.): yokluk G. 86/4, G. 86/5.

f. ıḳlīminde: G. 168/5.

f. ıḳlīmine: Kt. 11.

fer (< Far.): ışık.

f. vir-: G. 19/4, G. 138/2.

ferāġ (< Ar.): vazgeçme.

f.+um: G. 21/6, G. 223/4.

ferāġat (< Ar.): vazgeçme G. 86/4.

f. it-: Mh. 1/2.

f. ḳıl-: Kt. 7.

feraḥ (< Ar.): 1. sevinme, iç açıklığı.

f. bul-: G. 28/4.

f.+lar vir-: G. 197/5.

2. klasik Türk müziğinde kullanılmış bir birleşik makam.

f.+dan: G. 100/4.

feraḥnāk (< Far.): sevinçli.

f.+üm: G. 142/2.

ferāmūş (< Far.): unutma.

f. eyle-: G. 155/1.

Ferhād (< Ar.): *Ferhâd u Şîrîn* hikâyesinin erkek kahramanı.

F. ü Mecnūn: G. 71/2.

ferḫunde-dīdār (< Far.): mübarek yüzlü.

f.+ın: G. 185/3.

ferḫunde-fāl (< Far.): falı uğurlu K. 3/31.

ferseng (< Far.): fersah.

f. ferseng yürü-: Kt. 12.

ferş (< Far.): kilim.

f. eyle-: G. 209/5.

f.-i sincāb: G. 205/7.

feryād (< Ar.): 1. bağırma.

f. it-: G. 173/3, G. 217/5, G. 221/2.

f. u fiġānı: G. 202/4.

f.+um: G. 37/1.

2. yardım çağırma.

f.+a: Mr. 1/1.

ferzāne (< Ar.): 1. satrançta vezir G. 126/3.

2. bilgin.

f. vü dīvāneyi: G. 225/7.

festaḳim (< Ar.): dosdoğru ol.

f. emri ile ṭoġrul-: G. 157/3.

f. emriyle ṭoġrult-: K. 2/22.

feṯḥ (< Ar.): açılma.

f.-i bāb: G. 189/4.

f.-i bābdan: G. 177/1.

feṯīl (< Ar.): fitil.

f.+esin yaḳ-: G. 108/8.

f. işler: K. 4/33.

fettān (< Ar.): fitneci.

f. elinden: G. 26/4.

feyż (< Ar.): bereket.

f.-i cūduñdan: K. 2/6.

f.-i maḥż-ı ḳudretinden: K. 3/7.

f.+i vir-: G. 14/5.

f. yaḳ-: G. 20/2.

feżā (< Ar.): boşluk.

f.-yı sīne: G. 116/1.

fiġān (< Far.): bağırma, inleme G. 9/4.

f. it-: G. 47/3.

f.+um: G. 235/6.

f. u nāleler: G. 49/6.

f. u zāra: G. 232/2.

fikr (< Ar.): düşünce.

f.+i: Mr. 1/3.

f.-i mah al-: G. 53/4.

f.-i muḥāl: Mh. 1/2.

f.-i muḥāl eyle-: K. 3/1, G. 148/1.

f.-i muḥāl u tūl-i emelden: Mh. 1/2.

f.+ümüz: G. 95/3.

fiʿl (< Ar.): eylem, amel.

f.-i nā-sezāsı: Kt. 9.

fi'l-meşel (< Ar.): mesela K. 4/7, G. 103/7.

firāḳ (< Ar.): ayrılık.

f.-ı ḫāl ü ḥaddüñle: G. 173/4.

f.+ı nārına: G. 131/4.

f.+uñ āteşi: G. 63/4.

firāvān (< Far.): çok, bol G. 167/4.

firʿavn (< Far.): firavun.

f.-i şeb: G. 231/2.

fitne (< Ar.): fesat, kargaşa.

f.-i āḫir zamān: G. 181/2.

f.-i āḫir zamānı: G. 59/1.

f.-i çarḫ-ı denī-perverden: G. 95/5.

f.-i devr-i ḳamerdür: G. 180/7.

f.-i devr-i zamān: G. 142/5.

f.+ler: G. 13/1, G. 164/3.

fülān (< Ar.): ayrıca söylenmesine gerek görülmeyen kimseler için "bunun gibi, bunlar gibi" anlamında kullanılan bir söz.

f. ibn-i fülān: G. 164/5.

f. ibn-i fülāndur: Kt. 15.

füls (< Ar.): bakır para.

f.-i aḥmerdür: G. 54/3.

fürḳat (< Ar.): ayrılık Kt. 22.

f.+e ṣal-: G. 138/1.

f.-i dil-ber: G. 40/5.

f.-i dildār: Mf. 3.

f. şebinde: G. 37/2.

f.+üñde: G. 167/1.

fürūġ (< Ar.): ışık.

f.-ı cām-ı meyle: G. 21/6, G. 178/2.

füzūn (< Far.): fazla.

f. ol-: G. 100/3.

G

ġāflet (< Ar.): gafillik, tedbirsizlik G. 207/1.

ġ.+de idi: G. 236/3.

ġāfil (< Ar.): gaflet içinde bulunan kimse G. 144/1.

gāh (< Far.): bazen K. 2/13, K. 4/27, K. 4/27, K. 4/31, G. 42/3, G. 42/3, G. 42/3, G. 72/1, G. 211/2.

g. u bī-geh: G. 102/5.

gāhī (< Far.): bazen G. 25/4, G. 25/4, G. 45/6, G. 79/5, G. 143/1, G. 143/1, G. 169/1, G. 211/2.

ġalaṭ (< Ar.): yanlış.

ġ. eyle-: G. 102/1.

ġ.+lar: Kt. 8.

ġalṭān (< Ar.): yuvarlanan.

ġ. eyle-: G. 92/4.

ġ. ol-: G. 79/1.

ġam (< Ar.): kaygı, tasa, keder, dert K. 3/26, G. 34/7, G. 46/6, G. 59/7, G. 143/1, Mf. 16.

ġ. bıçağıyıla: Kt. 5.

ġ. çek-: Mh. 1/3, G. 30/4.

ġ.+dan: K. 4/12, Ms. 1/6, G. 22/3, G. 63/3, G. 132/2.

ġ.+dan öl-: G. 205/4.

ġ. degül: G. 132/2.

ġ. degüldür: G. 196/4.

ġ. ehli: G. 54/2.

ġ. gicesi: G. 162/4.

ġ. günlerinde: K. 4/41, G. 109/5.

ġ.+ı: G. 113/5.

ġ.-ı cānāne: G. 43/4.

ġ.-ı dehri: G. 104/4.

ġ.-ı dildār: G. 221/4.

ġ.-ı hecr ir-: Kt. 21.

ġ.-ı hecrüñ: G. 51/1.

ġ.-ı hicrān: G. 226/5.

ġ.-ı ʿışḳ ile: G. 89/2.

ġ.-ı müjgānuñı: G. 191/3.

ġ.+ın: G. 158/4.

ġ.-ı nār-ı cefā-yı ḥālet-efzādan: G. 51/3.

ġ.+ından: G. 156/5.

ġ. +idi: G. 215/4.

ġ. oḳlarına: G. 135/1.

ġ. u ġuṣṣa: G. 43/1, Mf. 15.

ġ. yi-: G. 36/2, G. 185/5.

ġ. ẓulmeti: G. 191/5.

ġam-güsār (< Far.): gam ve kederi gideren G. 59/7.

ġ.+umdur: G. 43/4.

ġamz (< Ar.): kaşla, gözle işaret.

ġ. it-: Mr. 1/4.

ġamze (< Ar.): süzgün bakış.

ġ.-i ḫūn-rīzinüñ tīri: G. 25/2.

ġ.+ler: G. 14/3.

ġ.+ñ: G. 5/2, G. 73/4, G. 96/3, G. 145/4.

ġ.+si: G. 235/4.

ġ.+sinden: G. 46/6.

ġaraż (< Ar.): hedef, maksat G. 169/1, G. 169/3.

ġ. ol-: G. 32/6.

ġ.+um: G. 230/4.

ġarb (< Ar.): batı.

ġ.+a var-: G. 32/7.

ġāret (< Ar.): talan, yağma.

ġ. eyle-: G. 229/3.

ġ. it-: G. 214/3.

ġarīb (< Ar.): kimsesiz, zavallı.

ġ.+ u ḫᵛār u zār it-: K. 2/13.

ġarḳ (< Ar.): 1. batma, batış.

ġ.+um: G. 111/4.

2. boğma, boğulma.

ġ.+a vir-: G. 169/4.

ġ.-ı āb ol-: G. 203/2.

ġ.-ı eşk ol-: G. 132/4.

ġ.-ı ḫūn: G. 192/2.

ġ.-ı ḫūn-ı eşk-i ḥasret it-: G. 201/3.

ġ.-ı ḫūn ol-: G. 100/4.

ġ.-ı ḫūn u bī-mecāl: G. 75/3.

ġ.-ı niʿam ol-: K. 2/6.

ġarḳnāk (< Far.): batmış.

ġ. ol-: G. 134/1.

ġars (< Ar.): ağaç dikme.

ġ.-ı şecerdür: G. 32/6.

ġāyet (< Ar.): uç, son G. 23/1, G. 153/1, G. 153/5, Kt. 25.

ġayr (< Ar.): yabancı, tanıdık olmayan kimse.

ġ.+a: G. 180/5, G. 224/3.

ġayret (< Ar.): kıskanma, kıskançlık.

ġ. āteşine yan-: G. 160/1.

ġ.-i aġyārdan: G. 134/3.

g.+ümdendür: G. 193/1.

ġayrı (< Ar.): 1. başka, diğer G. 93/1.

ġ.+lar: G. 11/4.

ġ.+lara: G. 36/2.

ġ.+yı ḳo-: G. 102/2.

2. artık G. 60/2, G. 138/2, G. 161/2.

ġazel (< Ar.): konusu genellikle aşk olan, ilk beytinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kafiyeli, 5-15 beyitten oluşan nazım şekli G. 119/1.

geç-: 1. bir yerden başka bir yere gitmek.

g.-en: Mr. 1/4.

g.-er: G. 135/4.

g.-üp: G. 26/4.

2. tükenmek, sona ermek G. 238/5.

g.-di: Mr. 1/5, G. 18/4, G. 36/1, G. 172/5, G. 207/1, Kt. 21.

g.-er: G. 94/4, Kt. 10.

g.-üpdür: G. 104/5.

3. geride bırakmak, aşmak.

g.-di: G. 70/3.

g.-er: G. 107/6.

g.-mege: G. 189/4.

g.-se: G. 21/4.

g.-sin: G. 191/1.

g.-üp: G. 67/1.

4. bir yere girmek.

g.-di: G. 91/2, G. 220/4.

5. vazgeçmek G. 173/5.

g.-er: G. 185/3, G. 185/5, G. 235/3.

g.-mez: G. 185/1.

g.-üp: G. 90/6.

geçir-: geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak G. 173/5.

g.-düñ: G. 177/3.

gedā (< Far.): köle G. 86/3.

g.+lar: G. 168/5, G. 173/5.

g. şeklinde: G. 98/2.

g.-yı kūy-ı dildāra: G. 61/4.

geh (< Far.): bk. **gāh** K. 2/13, K. 4/31, G. 5/4, G. 5/4, G. 10/4, G. 10/4, G. 45/6, G. 72/1, G. 76/5, G. 112/2, G. 142/2, G. 142/2, G. 156/1, G. 156/1, G. 212/1, G. 212/1.

g. geh: G. 9/3.

gehī (< Far.): bk. **gāhī** G. 88/2, G. 112/2, Mf. 10, Mf. 10.

gel-: 1. varmak, ulaşmak.

g.!: G. 2/2, G. 23/2, G. 39/1, G. 50/4, G. 99/1, G. 109/5, G. 138/1, G. 138/1, G. 138/2, G. 138/3, G. 138/4, G. 138/5, G. 139/1, G. 139/1, G. 139/2, G. 139/3, G. 139/4, G. 139/5, G. 146/1, G. 146/2, G. 146/3, G. 146/4, G. 146/5, G. 147/2, G. 170/4.

g.-di: G. 18/6, G. 24/1, G. 50/2, G. 96/3, G. 146/1, G. 149/2, G. 160/5, G. 169/2, G. 179/6, G. 229/3.

g.-dügiçün: G. 101/3.

g.-dügüñce: G. 64/5.

g.-dükce: G. 108/5.

g.-e: G. 108/3, G. 197/1.

g.-en: G. 163/5, G. 231/1.

g.-ince: G. 56/5.

g.-medin: Kt. 11.

g.-mez: G. 117/3.

g.-mezdi: G. 203/3.

g.-mişdür: G. 149/3.

g.-se: K. 2/29, G. 122/3, G. 172/2, G. 180/1, G. 197/1.

g.-üp: Ms. 1/8, G. 70/4, G. 222/1, G. 222/6.

g.-üpdür: G. 115/3.

g.-ür: G. 107/3, G. 144/3, G. 152/6, Kt. 1, Kt. 9.

g.-ürse: G. 99/2.

2. doğmak, yaşamak.

g.-düm: K. 2/25.

3. uymak, uygun olmak.

g.!: G. 11/7.

g.-mez: Ms. 1/6.

4. bir yere çıkmak.

g.-miş: G. 27/2.

5. ortaya çıkmak.

g.-di: G. 149/2, G. 215/4, G. 229/2.

g.-dükce: G. 199/4.

g.-icek: G. 216/4.

g.-ince: G. 28/3.

g.-mez: Ms. 1/6.

g.-se: G. 101/1.

g.-ürse: G. 164/3, G. 173/2.

6. bir yere, bir kimseye uğramak.

g.-di: G. 229/1.

g.-mezse: G. 6/4.

g.-se: G. 24/2.

geñ: geniş.

g. ṭut-: G. 36/5.

genc (< Far.): hazine, define.

g.+e ir-: G. 132/1.

g.-i ḥüsnine: G. 112/1.

g.-i ḥüsniyle: G. 226/1.

g.-i Ḳārūn'a: G. 115/1.

g.-i maḥabbet: G. 38/2.

g.-i rūyuñı: G. 6/2.

g.-i şāygān: K. 2/12.

g.-i vaṣl-ı yār: G. 158/1.

g. ü mār: G. 143/1.

ger (< Far.): eğer K. 4/29, G. 7/1, G. 18/5, G. 36/2, G. 39/4, G. 103/1, G. 106/5, G. 123/5, G. 136/4, G. 165/5, G. 175/2, G. 182/2, G. 218/2, G. 233/1, Kt. 6, Kt. 12.

ger-: gergin duruma getirmek.

g.-me: G. 127/4.

g.-üp: G. 114/1.

gerçi (< Far.): her ne kadar K. 2/21, G. 5/1, G. 14/1, G. 23/5, G. 36/4, G. 56/3, G. 58/3, G. 63/5, G. 71/4, G. 80/4, G. 131/5, G. 141/3.

g. ki: G. 23/7, G. 222/2.

g. kim: K. 2/16, K. 4/42, G. 45/4, G. 183/2.

gerd (< Far.): toz, toprak.

g.+i: G. 217/2.

g.-i ġam: G. 178/2.

g.-i ẓan: G. 163/2.

gerden (< Far.): boyun.

g.-i cānānede: G. 75/5.

g.-i māha: G. 31/3.

g.+in yāruñ: G. 49/5.

gerden-keş (< Far.): inatçı.

g. ol-: G. 186/2.

gerdiş (< Far.): dönme, dönüş.

g.-i gerdūn-ı dūna: G. 30/4.

gerek: herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan, lazım Mh. 1/1, G. 52/3, G. 98/5, G. 124/1, G. 124/1, G. 124/2, G. 124/3, G. 124/4, G. 124/5, G. 130/4, G. 136/5, G. 221/1, Kt. 13.

g. ki: G. 41/3.

gerek … gerekse…: kelimeleri, kelime öbeklerini, aynı görevdeki öbekleri birleştirme, eşitlik vb. anlamlar katarak bağlayan kelime.

g. gerek: Kt. 1.

g.+se: G. 36/5.

gerek-: gerekli olmak, lazım gelmek.

g.-dür: G. 216/5, Mf. 18.

g.-mez: G. 17/5, G. 62/3, G. 90/1, G. 230/4.

germ (< Far.): sıcak.

g. it-: G. 161/5.

g. ol-: G. 14/1, G. 114/1, G. 144/4, G. 203/4, Kt. 24.

germ-ā-germ (< Far.): çok sıcak.

g. +iken: K. 4/15.

geşt (< Far.): gezme, dolaşma.

g. eyle-: G. 195/3.

g.-i gülşen eyle-: G. 147/6.

g. it-: G. 31/5.

g. ü güẕerüñ: G. 126/4.

getür-: gelmesini sağlamak.

g.!: G. 82/3, G. 145/2, G. 214/1.

g.-di: G. 227/1.

g.-se: G. 108/5.

gevher (< Far.): cevher.

g.-i eşküm: G. 207/5.

g.-i girān-māye: Kt. 29.

g.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/2.

g.-i pāk: Kt. 13.

g.+lerin: K. 4/45.

gey-: örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek, giymek G. 130/1.

g.!: G. 34/4.

g.-di: G. 143/2, G. 183/4.

g.-dügin: G. 37/3.

g.-erse: G. 219/4.

g.-mez: K. 4/27.

g.-mez idi: K. 4/27.

g.-miş: G. 147/1, G. 150/1, G. 150/3, G. 154/1, G. 154/2, G. 154/3, G. 154/1, G. 154/2, G. 154/3.

g.-se: K. 4/4, G. 183/4.

g.-señ: G. 125/4.

g.-sin: G. 167/3.

gez-: bir yerde dolaşmak, yürümek.

g.-di: G. 119/3.

g.-er: G. 33/4, G. 174/1, G. 187/1.

gezend (< Far.): zarar, ziyan.

g. ir-: Ms. 1/1.

g. irgür-: G. 31/1.

ġılāf (< Ar.): kılıf.

ġ.-ı ala mı: G. 217/2.

ġılmān (< Ar.): cennete hizmet eden delikanlılar.

ġ.+lar: G. 165/2.

ġırre (< Ar.): gururlu, kibirli.

ġ.-ı dehr: G. 38/2.

g. ol-: G. 68/4.

gibi: benzerlik bildirir; benzer, benzeyen K. 2/8, K. 2/20, K. 2/21, K. 2/22, K. 2/26, K. 3/9, K. 4/5, Ms. 1/7, Mh. 1/2, Mr. 1/2, G. 2/5, G. 6/6, G. 9/5, G. 13/3, G. 21/7, G. 23/1, G. 24/4, G. 24/4, G. 25/1, G. 25/5, G. 25/5, G. 26/2, G. 31/5, G. 31/7, G. 32/7, G. 33/5, G. 42/5, G. 47/2, G. 49/1, G. 50/1, G.

51/4, G. 56/4, G. 57/5, G. 58/4, G. 63/4, G. 65/4, G. 66/7, G. 75/3, G. 76/2, G. 79/2, G. 80/7, G. 84/4, G. 84/5, G. 85/2, G. 85/5, G. 86/1, G. 86/1, G. 89/1, G. 92/3, G. 93/5, G. 94/4, G. 97/1, G. 101/5, G. 105/2, G. 117/4, G. 119/2, G. 119/5, G. 120/4, G. 122/7, G. 123/3, G. 130/5, G. 138/4, G. 138/5, G. 140/7, G. 144/4, G. 144/4, G. 150/1, G. 153/4, G. 155/3, G. 157/1, G. 157/3, G. 157/4, G. 158/3, G. 163/1, G. 163/3, G. 166/5, G. 168/5, G. 170/5, G. 171/5, G. 173/5, G. 176/6, G. 176/7, G. 176/7, G. 178/5, G. 179/1, G. 181/5, G. 181/5, G. 184/1, G. 184/1, G. 186/3, G. 188/5, G. 193/6, G. 195/2, G. 195/2, G. 204/2, G. 213/1, G. 215/4, G. 219/1, G. 219/1, G. 219/2, G. 219/2, G. 219/3, G. 219/4, G. 219/5, G. 220/1, G. 220/1, G. 220/2, G. 220/3, G. 220/4, G. 220/5, G. 222/5, G. 222/6, G. 224/4, G. 226/5, G. 226/7, G. 231/1, G. 231/1, G. 231/2, G. 231/3, G. 231/4, G. 231/5, G. 233/4, G. 235/1, G. 238/1, Kt. 10, Kt. 12, Kt. 18, Kt. 22, Rb. 2, Rb. 2.

g.+dür: G. 2/7, G. 23/5, Mf. 14.

gice: güneş battıktan sonra ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman dilimi K. 4/46, G. 15/4, G. 108/2, G. 108/6, G. 155/4, G. 215/5, G. 234/2.

g.+den: G. 7/2.

g. gündüz: G. 140/1, G. 156/5, G. 172/6, G. 237/4, Kt. 25.

g.+ler: G. 124/3, G. 202/5, G. 221/2.

g.+lerde: K. 4/41.

g.+nüñ uzunluġı: G. 196/4.

g. vü gündüz: G. 108/4.

g. vü gündüzde: K. 2/4.

g.+yi: G. 81/4.

gider-: ortadan kaldırmak.

g.!: G. 144/2.

g.-düñ: G. 32/8.

g.-me: G. 173/2.

gir-: dışarıdan içeriye geçmek.

g.-di: G. 30/5, G. 99/2, G. 99/3, G. 209/1, G. 209/3.

g.-em: G. 175/2.

g.-er: G. 24/2.

g.-ermiş: G. 10/5.

g.-erse: K. 2/8.

g.-me: G. 173/2.

g.-medi: G. 123/3.

g.-mege: G. 120/5.

g.-mişdür: G. 141/1.

g.-miş idi: G. 186/4.

g.-se: G. 30/5, G. 154/5.

g.-sin: G. 174/3, G. 187/3.

g.-üp: Kt. 20.

gird (< Far.): 1. çevre.

g.-i ruḫsārın: G. 65/5.

g.-i ruḫsāruñda: G. 64/1, G. 148/3.

2. dönme, devran.

g.-i belā: G. 152/6.

girdāb (< Far.): su ve hava akıntısının dönerek meydana getirdiği durum.

g.+da: G. 196/1.

gird-bād (< Far.): kasırga G. 30/5, G. 209/1.

girībān (< Far.): elbise yakası.

g.+ı: G. 237/4.

g.+um: G. 132/2.

giriftār (< Far.): tutkun.

g. it-: Rb. 2.

g. ol-: G. 157/2.

girih-gīr (< Far.): düğümlü.

g. eyle-: Kt. 7.

g. u tābdār ol-: Ms. 1/4.

giryān (< Far.): ağlayan G. 31/5.

g. ol-: G. 203/4.

girye (< Far.): gözyaşı G. 14/4, G. 51/3.

g.+de: G. 14/4.

g.+den: G. 196/5.

g. eyle-: G. 152/1.

g.-i ebrile: G. 97/5.

g.+m: G. 13/6.

g. vü āhum: G. 18/5.

g. vü feryāduma: G. 183/2.

g. vü sūzum: G. 161/3.

git-: 1. bir yere doğru yönelmek.

g.-dükce: G. 193/3.

g.-düm: G. 168/1.

g.-elüm: G. 232/5.

2. yürümek, yol almak.

g.-er: G. 144/1.

g.-se: G. 219/2.

3. bulunduğu yerden ayrılmak G. 16/1.

g.-di: G. 96/1, G. 96/2, G. 120/5, G. 143/4, G. 152/4, G. 155/3.

g.-düm: G. 236/5.

g.-e: G. 2/1.

g.-erseñ: G. 31/7.

g.-me: G. 138/1, G. 138/1, G. 138/2, G. 138/3, G. 138/4, G. 138/5.

g.-medi: G. 66/4.

g.-mege: G. 138/3.

g.-melisin: G. 67/3.

g.-mez: G. 59/7, G. 172/6, G. 234/7.

g.-miş: G. 231/5.

g.-sin: G. 168/2.

g.-üp: G. 235/1.

4. yok olmak, elden çıkmak.

g.-di: G. 2/5, G. 5/3, G. 39/2.

g.-e: G. 2/1.

g.-er: G. 12/4, G. 64/5, G. 68/4, G. 193/4.

g.-mez: G. 191/5, Kt. 2.

5. ölmek.

g.-meyince: G. 138/3.

g.-üp: G. 103/7.

gizlen-: gizlenilmek, gizli tutulmak.

g.-ür mi: G. 76/4.

ġonça (< *ġonca*) (< Far.): 1. açılmamış gül G. 166/5, G. 183/4.

ġ.+dur: Ms. 1/5, G. 8/5.

ġ.-i ḳalbüm benüm: G. 204/2.

ġ.+nuñ: G. 40/4.

g.+nuñ peykānını: G. 192/5.

g.+veş: G. 92/3, G. 163/3.

2. *mec*. sevgilinin ağzı.

ġ.-i ġannāc: G. 115/2.

ġ.-i ḫandānuñ: G. 171/3.

ġonça-dehen (< Far.): gonca ağızlı G. 175/4.

ġonça-fem (< Far.): gonca ağızlı.

g.+ler: G. 52/1.

ġonça-leb (< Far.): gonca dudaklı G. 50/4.

göç-: bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere gitmek.

g.-di: G. 144/1.

gögüs: vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan kısmı, bağır.

g.+in ger-: G. 114/1.

g.+üm dögem: G. 96/1.

g.+üni: G. 127/4.

gök: 1. yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe şeklindeki mavi boşluk, gökyüzü.

g.+de: G. 197/2.

g.+de gez-: G. 174/1, G. 187/1.

g.+deki ḳuşlar: G. 132/5.

g.+e ağdur-: G. 109/3.

g.+e ir-: G. 144/4.

2. bütün gök cisimlerini içine alan sonsuz boşluk, feza.

g.+lere: G. 75/2.

g.+lere çekil-: K. 4/5.

g.+lere çıḳ-: G. 123/1.

g.+lere ir-: G. 49/6, G. 233/4.

g.+lere iriş-: G. 210/4, G. 220/4.

gönder-: bir yere yollamak.

g.-ür: Mr. 1/1.

gönül (< Far.): yürek, kalp Mh. 1/4, G. 3/3, G. 67/4, G. 75/4, G. 91/3, G. 93/2, G. 97/2, G. 102/2, G. 109/2, G. 128/1, G. 136/1, G. 141/3, G. 142/5, G. 143/1, G. 202/4, G. 205/4, G. 210/1, G. 211/4, G. 216/3, G. 220/3, G. 222/4, G. 224/1, Kt. 27, Mf. 9, Mf. 12.

g. bağla-: G. 184/5.

g.+de: G. 13/4, G. 92/6, G. 116/2, G. 145/5, G. 201/4, G. 213/3, G. 228/2.

g.+den: G. 114/7, G. 175/5.

g.+e: G. 197/5.

g. eglencesi: G. 43/4.
g. evin: G. 11/6.
g.+in al-: G. 199/3.
g.+ini: G. 45/6.
g.+leri buz it-: G. 135/4.
g. mir'ātı: G. 185/4.
g. mürġın: G. 60/1, G. 235/2.
g.+üm: Mr. 1/4, G. 34/5, G. 45/2, G. 45/4, G. 45/5, G. 50/1, G. 50/2, G. 75/1, G. 75/3, G. 165/4, G. 168/5, G. 185/1, G. 194/2, G. 204/1, G. 213/1, G. 228/5.
g.+üm āteşi: G. 3/2.
g.+üm benüm: G. 158/1, G. 158/1, G. 158/2, G. 158/3, G. 158/4, G. 158/5.
g.+üme: G. 37/2, G. 238/4.
g.+ümi: K. 2/18, G. 26/1, G. 45/5, G. 63/2, G. 76/3, G. 212/5, G. 238/1.
g.+üm mülkine: G. 229/3.
g.+ümüñ: G. 83/4.
g.+ümüz: Mr. 1/3, G. 95/1, G. 95/1, G. 95/2, G. 95/3, G. 95/4, G. 95/5, G. 95/6.
g.+üñ: G. 199/5.
g.+üñ ṣınıḳluġına nişānuñ durur senüñ: Ms. 1/4.
g.+üñüñ āyinesinden: G. 66/4.
gör-: 1. bir nesnenin varlığını gözle algılamak G. 131/2, G. 194/5, G. 196/5, G. 227/4, G. 227/4.
g.!: G. 188/7.
g.-di: G. 29/3, G. 59/1, G. 101/3, G. 118/2, G. 192/1, G. 236/1.
g.-diler: G. 113/3.
g.-dügi: K. 4/14, G. 8/4.
g.-dügümce: G. 59/6.
g.-dükce: G. 212/4.
g.-dükde: G. 235/5.
g.-düm: Ms. 1/1, G. 25/3, G. 114/4, G. 154/3.
g.-düñ mi: G. 10/2.
g.-e: G. 64/5, G. 99/2.
g.-elden: G. 91/4, G. 106/1.
g.-eli: G. 75/5, G. 192/2.
g.-eliden: G. 6/2.
g.-em: G. 198/1.
g.-en: G. 15/7, G. 27/6, G. 64/2, G. 73/4, G. 78/4, G. 149/3, G. 150/4, G. 151/2, G. 185/3, G. 212/4, G. 222/4.
g.-enler: G. 98/2, G. 106/4, G. 114/3, G. 141/1, G. 205/6, G. 223/1.
g.-esin: G. 210/3.
g.-eyin: G. 237/1.
g.-icek: G. 12/5, G. 22/2, G. 164/4, G. 165/6, G. 189/2, G. 208/3.
g.-mediler: G. 125/2.

g.-medüm: G. 68/2.
g.-mege: G. 6/4, G. 221/1.
g.-mek durur: G. 169/1.
g.-memişdür: G. 28/5.
g.-mesem: G. 79/4.
g.-mez: G. 228/1.
g.-se: G. 7/5, G. 12/3, G. 22/4, G. 44/4, G. 77/4, G. 79/2, G. 165/1, G. 165/2, G. 165/5.
g.-sek: G. 90/7.
g.-sem: G. 68/2, G. 108/9, G. 228/5.
g.-seydi: Kt. 18.
g.-üben: G. 197/2.
g.-üp: K. 3/12, Ms. 1/8, G. 16/6, G. 28/4, G. 128/1, G. 128/4, G. 142/2, G. 150/2, G. 161/3, G. 166/3, G. 200/7, G. 201/2, G. 205/7, G. 215/7, G. 218/1.
g.-ür: G. 228/1.
g.-ürsek: G. 90/2.

2. anlamak, idrak etmek.
g.!: G. 126/3, G. 172/1, G. 227/5.
g.-düñ: Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5.
g.-eler: G. 74/2.
g.-mezdi: G. 169/5.

3. şahit olmak, müşahede etmek G. 113/3.
g.!: G. 3/6, G. 7/5.
g.-en: G. 79/7.
g.-medük: G. 123/1.
g.-medüm: G. 207/5.
g.-meyince: G. 45/5.
g.-miş: G. 223/2.
g.-üp: G. 18/5.

4. karşılaşmak, rast gelmek.
g.!: G. 143/1.
g.-medi: G. 186/2.
g.-mediler: G. 41/2.
g.-medüm: G. 31/2, G. 182/4.
g.-mez: G. 32/7.

5. saymak, herhangi bir şey gibi görmek.
g.-dügümi: G. 182/4.
g.-me: G. 146/5.
g.-meyem: G. 162/3.
g.-üp: G. 192/5.

görin-: 1. görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.
g.-dükde: G. 12/5.
g.-e: G. 175/2.
g.-en: K. 4/45, G. 28/2, G. 48/1, G. 49/2, G. 59/3, G. 71/1, G. 78/1, G. 111/6, G. 114/5, G. 115/4, G. 130/2, G. 160/3, G. 164/2, G. 174/4, G. 179/2, G. 187/7, G. 200/5, G. 205/3.
g.-enler: G. 129/2, G. 196/2.
g.-medi: G. 228/2.
g.-mez: G. 91/1, G. 91/1, G. 91/2, G. 91/3, G. 91/5, G. 106/3, G. 182/3, G. 193/2, G. 235/3.
g.-mezse: G. 91/3.

g.-sin: G. 16/2.

g.-ür: G. 19/2, G. 24/2, G. 142/1, G. 159/2, G. 163/2, G. 196/3.

2. benzemek, görünüşünde olmak.

g.-e: G. 142/4, G. 175/2.

g.-mez: G. 81/3, G. 91/4.

göster-: 1. bir şeyi işaret ederek belirtmek.

g.-di: K. 4/13, G. 182/4.

g.-elden: G. 179/3.

g.-ür: K. 1/11, G. 218/3.

2. görülmesini sağlamak.

g.!: G. 116/3.

g.-e: G. 65/4.

g.-meyen: G. 26/4.

g.-üp: G. 118/3.

g.-di: G. 182/4.

götür-: 1. taşımak, ulaştırmak.

g.-di: G. 111/3, G. 227/1.

g.-ür: G. 29/4.

2. (örtüyü) kaldırmak, gidermek.

g.!: G. 18/6.

göynüklü: gönül yakıcı, acıklı.

g. dāġum: G. 85/1.

göz: 1. görme organı, basar G. 236/1.

g. el: G. 119/2.

g. eldür: G. 119/2.

g.+i ḳāşı: G. 118/3.

g.+ler: G. 60/3.

g.+leri mest-i ḥüsün: G. 89/5.

g.+lerine: G. 53/2.

g.+lerinüñ yaşıdur: G. 129/2.

g.+leri yaşına Cāmī'nüñ: G. 127/5.

g.+lerüm: G. 165/3, G. 171/1.

g.+lerüm aḳıtmaḳ ile: G. 140/6.

g.+lerümde: G. 27/6, G. 203/2.

g.+lerüm nūrı: G. 68/2, G. 223/2.

g.+lerümüñ: G. 69/2.

g.+lerümüñ yaşı: G. 181/1, G. 208/1.

g.+lerüm yaşı: G. 169/4.

g.+lerüm yaşını: G. 137/1, G. 139/4.

g.+lerüm yaşınuñ biri Nīl ü biri Şaṭ: G. 102/5.

g.+lerüñ: G. 183/3, G. 190/2.

g.+leriüñe: G. 35/5, G. 87/5.

g.+lerüñ yaşın: K. 2/28.

g.+üm: G. 33/1, G. 48/1, G. 83/3, G. 116/3, G. 215/7, G. 223/2, Kt. 21.

g.+üm demi: G. 193/3.

g.+ümden: G. 15/1.

g.+üme: G. 37/3, G. 91/4, G. 133/2.

g.+üm merdümleri: G. 60/4.

g.+üm yaşı: G. 212/1.

g.+üm yaşın: K. 2/23.

g.+üm yaşını: Rb. 2.

g.+üñ: G. 36/5, G. 59/2, G. 135/1, G. 135/1, G. 135/2, G. 135/3, G. 135/4, G. 135/5.

g.+üñe: G. 199/4.

g.+üñ yaşını: G. 208/5.

2. bazı deyimlerde görme, bakma, cesaret, kollamak vs. anlamlarında kullanılır.

g. deg-: G. 177/4.

g.+den çıḳ-: G. 4/1.

g.+den ṣaḳın-: G. 53/2.

g. dik-: G. 105/2, G. 188/2.

g. elden çıḳ-: G. 196/5.

g.+i açıġ ol-: G. 23/3.

g.+ine görin-: G. 235/3.

g. ḳarart-: G. 6/3, G. 69/5.

g.+lerinden od çıḳ-: G. 15/4.

g.+lerüm aġardı: G. 48/6.

g.+lerümden ẓāhir olur: G. 72/1.

g.+lerüme ḳara ṣu indi: G. 197/3.

g. ucıyla: G. 61/1.

g.+üme çöpçe görinmez: G. 22/6.

g.+üñ aç-: G. 27/3, G. 34/3.

g. yum-: G. 23/3.

gözet-: korumak, bakmak, özen göstermek.

g.-düm: G. 105/2.

gözle-: 1. bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek.

g.!: G. 144/2.

g.-r: G. 60/5.

g.-yüp: G. 189/5.

g.-mez: G. 90/2.

2. korumak, kollamak.

g.+ün: G. 55/2.

gözyaşı: gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan, duru sıvı damlacıklarından her biri K. 4/45, G. 33/2, G. 99/2, G. 140/4, G. 144/4, G. 166/1.

g.+n: G. 53/2, G. 179/6.

g.+n aḳıt-: K. 2/12, G. 33/2.

g.+n revān it-: G. 15/6, G. 183/6.

ġubār (< Ar.): toz, ince toprak G. 9/2, G. 65/5, G. 66/4, G. 82/2, G. 83/6.

ġ.-ı kūyuñ: G. 69/5.

ġ.-ı teni: G. 43/5.

ġubār ḫaṭ (< Ar.): çok ince kalemle yazılan bir hat türü G. 101/5.

ġunc (< Ar.): cilve.

ġ. u nāz it-: G. 42/3.

ġurāb (< Ar.): karga G. 45/5.

ġurbet (< Ar.): 1. yabancı memleket, yad el.

g. evidür: G. 126/1.

2. gariplik, yabancılık.

ġ.+de: G. 33/1, G. 37/2.

ġuṣṣa (< Ar.): keder, kaygı, tasa.

g.+dan özge: G. 93/1.

ġ.-i zülfüñ: G. 12/4.

ġ.+ñdan: G. 16/4.

ġ. vü ġam: G. 153/3.

ġ. vü ġamda: G. 18/4.

gūş (< Far.): kulak.

g. eyle-: G. 20/4, G. 129/3.

g.+ına: G. 147/1.
g.+ına mengūş idin-: G. 147/1.
g.+ında: G. 107/7.
g.-ı dil-ber: G. 62/2.
g.-ı ker ol-: G. 20/4.
g.-ı sīmīn beyża: G. 80/6.
g. it-: G. 25/4, G. 50/4, G. 151/3.
g.+uña: G. 151/3.
g. ur-: Mh. 1/1, G. 179/6.

gūşe (< Far.): köşe, bucak.
g.-i dīvārdan: G. 172/3.
g.-i faḳr u fenā: G. 221/4.
g.-i hicrān: G. 8/2.
g.-i mey-hāneyi: G. 234/2.
g.-i ʿuzlet: G. 184/4.

gūşmāl (< Far.): yola getirme, terbiye etme G. 141/4.

gūşvāre (< Far.): küpe.
g.+i rengīn u tābdār daḳın-: Ms. 1/3.

gūyā (< Far.): sanki K. 2/2, K. 2/4, G. 2/7, G. 9/1, G. 28/1, G. 48/3, G. 62/2, G. 64/4, G. 132/1, G. 147/4, G. 150/1, G. 196/3, G. 200/1, G. 229/2, G. 234/5.
g.+ ki: G. 29/2.

gūyiyā (< Far.): bk. **gūyā** K. 4/1, G. 28/, G. 45/5, G. 81/2, G. 132/4, G. 179/2, G. 195/1, G. 195/3, G. 196/1, G. 234/6.

güc (< *güç*) kuvvet.
g. gör-: G. 186/2.

güftār (< Far.): söz, laf.
g.+ı: Mf. 1.
g.-ı serd ile: G. 172/4.

güher (< Far.): bk. **gevher** G. 72/1.
g.+üñ: G. 126/1.

güherdār (< Far.): mücevherli G. 126/2.
g. ol-: G. 122/4.

gül (< Far.): gülgillerin örnek bitkisi Ms. 1/8, G. 12/3, G. 21/7, G. 50/4, G. 57/5, G. 65/4, G. 82/5, G. 92/3, G. 143/2, G. 147/1, G. 147/1, G. 147/2, G. 147/3, G. 147/4, G. 147/6, G. 147/7, G. 185/2, G. 193/1, G. 234/4.
g. açıl-: G. 147/5.
g. āvānında: G. 168/2.
g.+e: G. 175/4.
g. gibi: G. 138/5, G. 150/1, G. 153/4, G. 163/3, Kt. 18.
g. gibi açıl-: G. 204/2.
g. gibi ḳızar-: G. 84/4.
g. gül ol-: G. 13/3, G. 80/1, G. 143/3, G. 170/3.
g.+i: G. 47/1, G. 226/4.
g.-i aḥmer: G. 28/1.
g.-i bāġ-ı cemāl: G. 192/3.
g.-i bāġ-ı cinān: G. 181/1.
g.-i berg-i tāze ol-: G. 101/4.
g.-i bī-ḫār: K. 4/23.

g.-i ḫamrāda: G. 196/2.

g.-i ruḫsār ile: G. 6/5.

g.-i ruḫsāruñ: G. 194/1.

g.-i ruḫsāruñı: G. 204/4.

g.-i şeh-perlerin: K. 4/7.

g.-i ter: G. 47/4.

g.-i zībā-yı şekker-ḫand: Kt. 28.

g.+ler: G. 34/1, G. 114/5, G. 170/3.

g.+leridür: G. 130/2, G. 142/3.

g.+lerini: G. 129/4.

g. mevsiminde: G. 143/5.

g.+süz gülistānsuz ḳo-: G. 133/3.

g. yañaḳlu: Ms. 1/8.

g. yüzüñ görmeye: G. 69/2.

g. ü bülbül: G. 230/2.

g. ü mül ṣoḫbetin: G. 124/4.

g.+üñ şevḳıyla: G. 31/5.

g. yüzine: G. 214/4.

gül-: insan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.

g.-dükce: G. 123/2.

g.-ebaḳsañ: G. 171/3.

g.-er: K. 4/31, G. 33/4, G. 43/2, G. 97/5.

g.-er ağlar: K. 4/6.

g.-er oynar: K. 4/34, G. 107/7.

g.-mez: G. 111/7.

gül-āb (< Far.): gülsuyu G. 12/3, G. 16/3.

g. ol-: G. 185/2.

gül-berg (< Far.): gül yaprağı.

g.-i ḫandānum: G. 84/2.

gül-bün (< Far.): gül biten yer, gül bahçesi.

g.-i derd ü belādur: G. 8/5.

güldür-: gülmesine sebep olmak.

g.-di: G. 92/2.

gül-geşt (< Far.): gül gezintisi.

g.-i bāġ: G. 113/5.

gül-gūn (< Far.): gül renkli G. 41/3.

g. +durur: G. 200/7.

g.+ı: G. 150/3.

g. ḳıl-: Rb. 2.

g.+lar ile: G. 177/4.

g. otaġum: G. 85/2.

gülḫen (< Far.): külhan, hamam ocağı G. 6/5.

gül-ʿiẕār (< Far., Ar.): gül yanaklı G. 101/4.

gül-nār (< Far.): nar çiçeği K. 4/32, G. 220/3.

gül-ruḫsār (< Far.): gül yanaklı.

g.+uñ: G. 194/5.

gülsitān, gülistān (< Far.): gül bahçesi.

g.+a: K. 4/32.

g.+dan: Rb. 1.

g.+dur: G. 142/3.

g.-ı sīnede: G. 114/6.

g.-ı vaṣl-ı dil-berde: G. 9/2.

g. terkin: G. 168/2.

g.+uña: G. 226/6.

gülşen (< Far.): gül bahçesi K. 1/14, Ms. 1/2, G. 6/5, G. 45/1.

g.+de: G. 10/3, G. 50/4, G. 51/3, G. 92/1, G. 121/4.

g.+den: G. 218/5.

g.-i ʿālem: G. 79/4.

g.-i cennet: K. 4/23.

g.-i cennet ise: G. 230/4.

g.-i ḥüsninde: G. 118/2.

g.-i ḳudsī: G. 133/5.

g.-i kūyında: G. 91/4.

g.-i kūyuñdan: G. 151/4.

g.-i maḳṣūda: Kt. 12.

g.-i rūz-ı ezel: G. 230/2.

g. kenārıdur: Ms. 1/2.

g. ü bahāra: G. 232/1.

gülzār (< Far.): gül bahçesi K. 4/21, G. 114/5.

g.+dan: G. 172/4.

g.-ı ʿālem: G. 147/6.

g.-ı cinānuñ gül-i raʿnāları: G. 94/2.

g.+umuñ: G. 129/4.

g.+vār: G. 80/1.

güm: derinden ve yankılı çıkan ses.

g. güm öt-: G. 206/3.

güm-rāh (< Far.): yolunu kaybetmiş.

g.+a: K. 1/11.

gün: 1. güneş G. 227/4.

g. gibi: K. 3/9, G. 32/7, G. 89/1, G. 130/5, G. 213/1.

g. ol-: G. 128/3.

g. ṭoġ-: G. 160/5, G. 205/4.

g. yüzlü cānāndan: G. 7/1.

g. yüzüñ: G. 106/3.

g. yüzüñi: G. 125/2.

g. yüzüñsüz: G. 156/3.

2. yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.

g.+den güne art-: G. 94/2.

g.+den güne ziyādet ol-: G. 24/4.

günāh (< Far.): dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.

g.+um: G. 209/2.

g.+umdan: G. 191/1.

güncişk (< Far.): serçe Kt. 35.

gündüz: günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü G. 234/2.

g.+üm: G. 7/2.

güneh (< Far.): bk. **günāh**.

g.+den: K. 2/28, Mf. 12.

günehkār (< Far.): günah işlemiş olan, günahı olan. G. 92/3.

g.+a: K. 2/16.

g. ol-: G. 93/3.

güneş: gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi G. 79/2, G. 79/5, G. 198/1.

g.+den: G. 128/4.

g. ṭoġ-: G. 98/1.

güvāh (< Ar.): şahit, tanık.

g.+umdan: G. 191/3.

güzel: 1. iyi, hoş G. 41/4, G. 145/2.

g. gün: G. 61/5.

2. güzel kız veya kadın. G. 119/1, G. 119/2, G. 119/3, G. 171/2.

g.+dür: G. 153/1.

g.+ler: G. 52/3, G. 196/5.

g.+lerde: G. 119/3.

g. sev-: G. 61/2.

g.+üm: G. 53/4.

güẕer (< Far.): geçiş, geçme.

g. eyle-: G. 11/2, G. 32/3.

g. it-: G. 40/2, G. 55/1, G. 58/2.

g. ḳıl-: G. 1/3, G. 210/2.

güẕergāh (< Far.): geçilen yer G. 9/3.

güzīde (< Far.): seçkin.

g.+dür: Ms. 1/7.

H

ḫᵛāb (< Far.): uyku.

ḫ.+a: G. 59/2.

ḫ.+a var-: G. 161/1.

ḫ.+a vir-: G. 220/1.

ḫ.+da: G. 195/2.

ḫ.+da gör-: G. 196/5.

ḫ.-ı dūşın: G. 37/3.

ḫ.-ı ecel: G. 148/5.

ḫ.+ı gider-: G. 144/2.

ḫ.-ı ġafletden: G. 34/3, G. 107/6.

ḫ.-ı ġaflet içre yat-: G. 144/1.

ḫ.-ı ḫoş: G. 8/3.

ḫ.+ında: G. 69/1.

ḫ.-ı ẕılletden: K. 4/42.

ḫ.+ile: G. 207/1.

ḫ. u ḫayāl ol-: G. 142/2.

ḥabāb (< Ar.): su üzerindeki hava kabarcığı G. 15/2, G. 19/1, G. 19/2.

ḥ.-āsā: G. 168/3.

ḥ.+dur: Ms. 1/5.

ḥ.-ı cām-ı miḥnetdür: G. 34/5.

ḥ.-ı eşk-i ḫūnīnüm: G. 85/2.

h.-ı mey: G. 178/5.

ḥ. u mevcden: G. 12/2.

ḥabb (< Ar.): tahıl tanesi G. 197/5.

ḥ. ṣor-: G. 172/1, G. 182/1.

ḥ. vir-: G. 1/4.

ḥabbe (< Ar.): dirhemin 1/48 kadarı.

ḥ.+ye al-: Kt. 6.

ḥaber (< Ar.): bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi K. 2/5.

ḥ.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/20.

ḥablü'l-metīn (< Ar.): çok kuvvetli ip. G. 188/4.

ḥabs (< Ar.): bir yere kapatıp salıvermeme, hapis.

ḥ.-i ebedī: G. 171/4.

ḫᵛāce (< Far.): hoca G. 10/5, G. 103/5, G. 118/1.

ḫ.-i ʿālī-himem: K. 2/13.

ḫ.-i dehri: K. 2/13.

ḫacel (< Ar.): utanma.

ḫ. ol-: G. 184/2.

ḥācet (< Ar.): ihtiyaç.

ḥ.+in revā it-: G. 39/3.

ḥācib (< Ar.): kaş.

ḥ.+dür: G. 192/4.

ḫacil (< Ar.): mahcup.

ḫ.+dür: G. 46/4.

ḥaclet (< Ar.): utanma.

ḥ.+den: G. 12/3.

ḥ.+inden: G. 219/3.

ḥ.+ine: Kt. 14.

ḥadd (< Ar.): 1. yanak.

ḥ. ü laʿlin: G. 233/3.

ḥ.+üñe: G. 169/2, G. 173/2.

2. sınır.

ḥ.+den geç-: G. 70/3.

ḥ. ü pāyānı: G. 86/2.

ḫadeng (< Far.): kayın ağacından yapılmış ok.

ḫ.-i tīr-i ġamzendeñ: G. 185/5.

ḥadīṣe (< Ar.): vaka.

ḥ.-i devr-i zamāndan: G. 74/2.

hafta (< Far.): birbiri arkasına gelen yedi günlük zaman bölümü.

h.+da bir gün: G. 198/2.

h.+sına ayına ir-: G. 198/2.

Ḥaḳ (I) (< Ar.): Allah G. 81/4.

Ḥ.+a ʿibādet it-: Kt. 19.

Ḥ. bilür: G. 25/3, G. 68/1.

Ḥ.+dur: K. 1/9.

Ḥ.+uñ dīdārını: G. 228/1.

ḥaḳ (II) doğru G. 53/4, G. 126/1.

ḫāk (< Far.): toprak K. 3/10.

ḫ.+āsā: G. 138/4.

ḫ.+de: G. 29/5.

ḫ.+den refʿ eyle-: G. 199/3.

ḫ.+den refʿ it-: G. 100/5.

ḫ.+e düş-: G. 100/5, G. 205/4.

ḫ.+e getür-: G. 227/1.

ḫ.+e ṣal-: G. 83/2.

ḫ.+e yeksān it-: G. 43/5, G. 138/5.

ḫ.-i der-i yāre: G. 233/4.

ḫ.-i derüñe: G. 2/6.

ḫ.-i ʿişyān: K. 3/29.

ḫ.-i ḳademi: Rb. 1.

ḫ.-i ḳademüñ ol-: G. 24/6.

ḫ.-i kūyı: G. 183/5.

ḫ.+ile yeksān görin-: G. 175/2.

ḫ.+ile yeksān it-: G. 226/1, G. 226/5.

ḫ.+ile yeksān ol-: G. 79/1.

ḫ.-i meşiyyetten: G. 152/6.

ḫ.-i mezār: G. 83/1.

ḫ.-i mezārumdan: G. 15/7, G. 58/2.

ḫ.-i pāy: G. 16/7.

ḫ.-i pāyi: G. 39/4.

ḫ.-i pāyi tūtyāsı: G. 181/4.

ḫ.-i pāyi tūtyāsın: G. 27/3.

ḫ.-i pāy-i yāre: G. 83/2.

ḫ.-i pāyum tūtyāsın: G. 211/5.

ḫ.-i pāyuñ: G. 4/1, G. 191/4.

ḫ.-i pāyuñ küḥlini: G. 82/2.

ḫ.-i ser-i kūyuñ idi: G. 230/3.

ḫ.-i ser-i kūyuñ: G. 24/5.

ḫ.-i siyāh: K. 1/14.

ḫ. it-: G. 32/3, G. 66/4, G. 83/6.

ḫ.-i vücūduñ: G. 66/1.

ḫ. ḳıl-: G. 132/1.

ḫ. ol-: G. 24/5, G. 40/2, G. 121/5, G. 224/2.

ḫ.+ümüñ her ẕerresi: G. 136/4.

ḫāḳān (< Ar.): Türk, Moğol ve Tatar hanları için "hükümdarlar hükümdarı" anlamında kullanılan bir unvan.

ḫ.-ı Çin: K. 2/10.

ḫākī (< Far.): 1. topraktan yaratılmış insanoğlu K. 2/27, G. 34/2.

ḫakīḳat (< Ar.): tasavvufta Allah'a erişme yolundaki üçüncü makam.

ḥ.+dan: G. 38/4.

ḥ. sırrını: G. 54/5.

ḫakīm(< Ar.): bilge G. 73/2.

ḫākister (< Far.): kül G. 69/3.

ḫ. +ile: G. 68/5.

ḫaḳḳında: bir şeyle ilgili olarak G. 121/1.

ḫāksār (< Far.): toz toprak içinde.

ḫ. ol-: G. 65/1.

ḥāl (< Ar.): 1. oluş, bulunuş, durum.

ḥ.+i: Mh. 1/5, G. 54/1.

ḥ.-i ʿāşıḳ: G. 44/3.

ḥ.-i dil-i dervīşi: G. 2/4.

ḥ.+ine: G. 198/3.

ḥ.+ine vāḳıfsın: K. 4/40.

ḥ.-i perīşānum benüm: G. 160/3.

ḥ.-i rūzgār: Mh. 1/4.

ḥ.-i seferdür: G. 2/5.

ḥ.-i zārumdan benüm: G. 152/2.

ḥ.+üm: G. 18/1, G. 173/4, G. 235/6, G. 238/1.

ḥ.+üme: G. 5/5, G. 20/5, G. 112/3, G. 167/1, G. 167/2.

ḥ.+ümi: G. 5/4, G. 138/4.

ḥ.+üñ: Mh. 1/5, G. 11/3.

ḥ.+üñi: G. 231/5.

2. kulun gayreti ve kastı olmadan sırf Allah'ın lütfu olarak kalbe gelen feyiz.

ḥ. ehline: G. 54/1.

ḫāl (< Far.): vücuttaki ben Mr. 1/3.

ḫ.+i: Ms. 1/1, G. 238/5.

ḫ.-i ʿanberīn: G. 180/7.

ḫ.-i ʿanber-pūşuñı: G. 116/3.

ḫ.-i cānānum: G. 200/5.

ḫ.-i laʿl-i yārum: G. 186/4.

ḫ.-i müşgīnüñ: G. 141/1, G. 200/1.

ḫ.+in: G. 59/5.

ḫ.-i ruḫsāruñ: G. 98/2.

ḫ.-i siyāh: G. 209/4.

ḫ.-i siyehden: G. 13/5.

ḫ.+ler: G. 34/6.

ḫ.+leri: G. 197/5.

ḫ. ü ḫaṭṭ: G. 193/5.

ḫ.+üñden: G. 234/6.

ḫ.+üñle: G. 76/5.

ḫalāṣ (< Ar.): kurtulma.

ḫ. eyle-: G. 99/1.

ḫ. it-: G. 168/4.

ḫ. ol-: G. 95/5, G. 185/1.

ḫalāvet (< Ar.): tatlılık.

ḥ.+den: G. 182/5.

hāle (< Ar.): ayın çevresinde görülen parlak halka şeklindeki ışık G. 103/3.

h.+den: G. 31/3.

h.+ler: G. 49/5.

ḫalel (< Ar.): bozukluk.

ḫ. vir-: G. 213/3.

ḥālet (< Ar.): durum, vaziyet.

ḥ.-i nezʿ: Mf. 3.

ḫālī (< Ar.): boş, yalnız G. 179/6.

ḫ. ol-: Kt. 35.

ḫalīl (< Ar.): gerçek dost G. 140/3.

ḫalḳ (< Ar.): bir arada yaşayan insan topluluğu Kt. 16.

ḫ.+a ṣun-: Mf. 10.

ḫ.+a ṭuyur-: G. 76/4.

ḫ.+ı: G. 39/1, G. 81/4.

ḫ.-ı ʿālem: K. 3/16, G. 20/1, G. 226/3.

ḫ.-ı ʿāleme: K. 4/34.

ḫ.+ı ḳoy-: Kt. 19.

ḥalḳa (< Ar.): 1. ortası boş daire şeklinde tahta veya plastik çember.

ḥ. at-: G. 238/2.

ḥ.-i derdür: G. 111/6.

ḥ. it-: G. 81/4.

ḥ. ol-: G. 14/2, G. 214/1.

2. vücudun kulak, parmak, bilek gibi yerlerine takılan, genellikle

kıymetli madenden daire şeklinde süs eşyası.

ḥ.-i gūşuñ ḫayāli: G. 180/1.

ḥ.+sına gūşuñuñ: G. 180/2.

ḥall (< Ar.): 1. çözme.

ḥ. it-: Kt. 7.

2. eritme.

ḥ. it-: K. 4/18.

ḫalvet (< Ar.): ibadet için tenha hücre.

ḫ. it-: G. 23/2.

ḫalvet-sarāy (< Ar., Far.): hükümdarın özel sarayı.

ḫ.-ı ünsüñe: K. 2/2.

ḥamāīl (< *ḥamā'il*) (< Ar.): kılıç takılan kayış G. 49/5.

ḫāme (< Far.): kalem K. 2/26, G. 2/3, G. 157/1, G. 219/3.

ḫ.+m u nāmem: G. 118/4.

ḫ.+ñüñ ṣarīriñ: G. 209/3.

ḫ. vü defter: G. 219/3.

ḫam (< Far.): eğri, bükülmüş.

ḫ.-ı ebrūñı: G. 227/4.

ḫ.-ı zülf: G. 78/6.

ḫ. ol-: K. 2/21, G. 45/7.

ḫamdu lillāh (< Far.): Allah'a hamdolsun G. 151/1.

ḫāmūş (< Far.): susan, susmuş.

ḫ. it-: G. 50/2.

ḫᵛān (< Far.): sofra.

ḫ.-ı cefāña: G. 56/2.

ḫ.-ı luṭfa: K. 4/24.

ḫançer (< Ar.): ucu eğri ve sivri, silah olarak kullanılan bir bıçak türü G. 219/2.

ḫ. çek-: G. 46/6.

ḫ.-i dil-cūsına: G. 105/4.

ḫ.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/8.

ḫ. ü tīr: G. 127/5.

ḫandān (< Ar.): sevinçli, neşeli K. 2/22.

ḫ. it-: G. 226/4.

ḫ. ol-: G. 51/3.

ḫande (< Far.): gülüş G. 14/4.

ḫ.+de: G. 14/4.

ḫ.-i şādī-i ʿālem: G. 97/5.

ḫāne (< Far.): ev.

ḫ.-i bercīse: G. 149/3.

ḫ.-i cismüñ: G. 71/3.

ḫ.-i çeşmüme: G. 216/4.

ḫ.-i dīn-i metīne: K. 3/26.

ḫ.-i ḳalbümüñ ʿimāretini: G. 137/2.

ḫ.-i merdüm: G. 212/3.

ḫ.-i zenbūrdur: G. 46/5.

ḫ.+nüñ eṭrāfını: G. 117/1.

ḫ.+si: G. 225/6.

ḫ.+sinden çeşmümüñ: G. 176/6.

ḫ.+yi: G. 234/4.

ḫān-kāh (< Far.): tekke.

ḫ.-ı ʿışḳ: G. 113/1.

ḫʷān-sālār (< Far.): sofracıbaşı.

ḫ. ol-: G. 147/4.

ḫānümān (< Far.): ev bark.

ḫ. terkin: G. 168/1.

ḫār (< Far.): diken G. 83/4, Kt. 12.

ḫ.+dan: G. 82/5.

ḫ.-ı ġam-ı cānāne: Rb. 1.

ḫ.-ı ḥasretde: G. 74/4.

ḫ.-ı hecr ile: G. 133/3.

ḫ.-ı melāmetden: G. 150/5.

ḫ. +imiş: G. 175/4.

ḫ. ṣaç-: G. 69/2.

ḫ. u gül: G. 143/1.

ḫ. u ḫasdan: G. 234/4.

ḫʷār (< Far.): hor, hakir.

ḫ. u zār ḳal-: K. 3/29.

ḫ. u zār ol-: K. 4/38.

ḫarāb (< Ar.): perişan, darmadağın G. 18/1.

ḫ. eyle-: G. 13/1, Kt. 31.

ḫ. it-: G. 15/1, G. 137/2.

ḫ. ol-: G. 11/6, G. 13/2, G. 16/4, G. 79/6.

ḫarābāt (< Ar.): meyhane.

ḫ. ehlinüñ yanında: G. 54/3.

ḫ.+uñ riyāsuz cāmını: G. 38/5.

ḫarac (< Ar.): zor kullanarak para alma.

ḫ. ir-: Mf. 9.

ḥarām (< Ar.): dinin yasakladığı şey veya hareket.

ḥ.+a: G. 219/1.

ḥ. ile ḥelāl: K. 3/11.

ḥarāmī (< Ar.): yol kesen.

ḥ. çeşmi: G. 221/5.

ḥ. seḥeri: G. 215/6.

ḥareket (< Ar.): bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu veya durumunu değiştirmesi, kımıldanma.

ḥ. it-: G. 126/3.

ḥarem (< Ar.): herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer.

ḥ. eyle-: K. 2/2.

ḥarīm (< Ar.): mukaddes yer.

ḥ.-i Kaʿbe'de: G. 145/5.

ḫārḫār (< Far.): sıkıntı.

ḫ.+ı: G. 83/4.

ḥarf (< Ar.): söz, laf.

ḥ. at-: G. 2/3.

ḥ.+ine: K. 3/16.

ḥ. +midür: G. 102/1.

ḫarīdār (< Far.): alıcı, müşteri.

ḫ. bul-: G. 126/2.

ḫāristān (< Far.): dikenlik.

ḫ.-ı dehri: K. 4/21.

Ḥasan (< Ar.): Hz. Hasan G. 184/4, G. 184/5.

ḫasb-i ḥāl (< Ar.): dertleşme.

ḫ.-i ehl-i sūz ol-: G. 86/5.

ḫased (< Ar.): çekememe.

ḫ.+dür: Kt. 25.

ḫasen (< Ar.): güzel G. 41/4, G. 184/1, G. 184/1.

ḫ.-i güftāruñı: G. 50/4.

ḫāṣıl (< Ar.): 1. meydana gelen, oluşan G. 52/3, G. 52/4.

ḫ. ol-: G. 82/2, G. 159/5, G. 188/6.

2. semere, netice.

ḫ.+um: G. 183/6.

ḫ.+uñ: G. 67/3.

ḫāṣılı (< Ar.): sonuç olarak, sözün kısası, hülasa K. 1/21, G. 13/5, G. 126/4.

ḫasm (< Ar.): düşman.

ḫ.+ına: G. 143/2.

ḫ.+umı: G. 66/4.

ḫasret (< Ar.): kavuşma arzusu, özlem, iştiyak.

ḫ.-i gūşuñla: G. 48/6.

ḫ.-i laʿl-i güher-pūşuñla: G. 72/1.

ḫ.-i laʿlüñle: K. 3/32, G. 94/4.

ḫ.+ile: G. 196/5.

ḫ.+inden: G. 63/1, G. 80/1, G. 81/3.

ḫ.-i yār: Mf. 3.

ḫ.-i zülf-i ruḫsāruñdan senüñ: G. 112/4.

ḫ.+le yan-: G. 124/3.

ḫ. odıyla: G. 18/1.

ḫ.+üñden: G. 127/1.

ḫāṣṣ u ʿām (< Ar.): herkes.

ḫ.+a: Mf. 2.

ḫ.+uñ ḥāline: K. 4/40.

ḫaste (< Far.): 1. sağlığı yerinde olmayan, hasta G. 7/3.

ḫ.+dür: G. 75/1, G. 212/4.

ḫ.+nüñ ḥālini: G. 7/3.

ḫ. ol-: G. 27/1.

2. yaralı, incinmiş.

ḫ.+dür: G. 194/1.

ḫ. gönlüm: G. 129/3.

ḫ. göñül: G. 39/2.

ḫaste-dil (< Far.): gönlü yaralı.

ḫ.+e: G. 24/2.

ḫāşā (< Ar.): asla G. 121/4.

ḫāşāk(< Ar.): çöp G. 121/4.

ḫāşe lillāh (< Ar.): Allah göstermesin G. 14/1, G. 228/3.

ḫaşr (< Ar.):1. kıyamet.

ḫ.+a degin: G. 233/5.

ḫ.+a dek: G. 127/3.

2. toplanma.

ḫ. ol-: G. 127/3.

ḫaṭā (< Ar.): yanlış.

ḫ.+dur: G. 227/2.

ḫ. irgür-: G. 174/5, G. 187/5.

ḫ. it-: G. 41/1.

ḫ. vü sehvile: Kt. 8.

ḫaṭar (< Ar.): tehlike.

ḫ. ir-: G. 32/4.

ḫāṭem (< Ar.): mühür G. 188/5.

ḫ.+i: G. 142/6.

ḫ.-i dehān ile lebüñ: G. 192/2.

ḫ.-i laʿl-i nigārumdan: G. 183/7.

ḫāṭır (< Ar.): gönül.

ḫ.-ı bende: G. 23/4.

ḫ.+ın ele al-: Kt. 17.

ḫ.+um: G. 122/7.

ḫaṭır-perīşān (< Ar., Far.): gönlü incinmiş.

ḫ. eyle-: G. 92/2.

ḫatm (< Ar.): bitirme, sona erdirme, tamamlama.

ḫ. eyle-: G. 23/1.

ḫāṭṭ (< Ar.): 1. yazı G. 101/1.

ḫ.-ı ḫaṭāma: K. 2/26.

ḫ.+ından: G. 122/2.

ḫ. u engüşti ġamı: G. 122/5.

ḫ. u mürekkeb: G. 206/4.

ḫ.+uñdan: G. 30/2.

2. ayva tüyü G. 100/2, G. 101/2, G. 101/4, G. 102/3, G. 164/3, G. 172/7.

ḫ. gel-: G. 101/1.

ḫ.-ı cānāna: G. 2/3.

ḫ.-ı cānān ol-: G. 157/1.

ḫ.-ı ḫaddüñ: G. 77/2.

ḫ.-ı ʿiẕārıdur: Ms. 1/2.

ḫ.-ı miskīn-i leb-i şīrīnüñi: G. 65/2.

ḫ.-ı müşg-bār: G. 102/3.

ḫ.-ı müşgīn-i yār: G. 78/3.

ḫ.-ı müşgīnüñ: G. 20/1.

ḫ.+ın: G. 59/5.

ḫ.-ı nev-ḫīzüñ: G. 28/2, G. 211/4.

ḫ.-ı sebz: Ms. 1/6.

ḫ.-ı yār: G. 181/2.

ḫ. ṭut-: G. 13/1.

ḫ. u ḫālden: G. 21/3.

ḫ. u ḫāle: G. 233/3.

ḫ.+uñ: G. 52/2, G. 64/2, G. 135/4, G. 148/3, G. 173/2.

ḫ.+uña: G. 41/1, G. 182/2.

ḫ.+uñı: G. 226/2.

ḫ.+uñ ḳararsa: G. 101/2, G. 108/2.

ḫ.+uñla: G. 23/1.

ḥavādiṯ (< Ar.): hadiseler, vakalar.

ḥ.+den: Mf. 9.

ḥavāle (< Ar.): engel.

ḥ. it-: G. 205/5.

ḥ. ol-: G. 214/3.

ḫāver (< Far.): doğu.

ḫ.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/9.

ḥ. ol-: G. 193/4.

ḫavf (< Ar.): korku K. 2/16.

ḫ.-ı nīzeñden senüñ: G. 183/4.

ḫ. it-: G. 176/1.

ḫ.+um: G. 176/5.

ḫ. u recā: G. 6/2, G. 87/2, G. 88/2.

ḥavż (< Ar.): havuz.

ḥ.-ı dil-güşā: Ms. 1/2.

hāy: ey, hey anlamında bir söz Mr. 1/1, Mr. 1/1, Mr. 1/2, Mr. 1/2, Mr. 1/3, Mr. 1/3, Mr. 1/4, Mr. 1/4, Mr. 1/5, Mr. 1/5, G. 133/4, G. 211/1.

ḥayā (< Ar.): utanma.

ḥ.+sından: G. 185/2.

ḫayāl (< Ar.): 1. aslı olmadığı hâlde zihinde kurulan şey, düş.

ḫ. eyle-: K. 3/1, G. 53/1, G. 53/1, G. 150/1.

ḫ. it-: G. 148/1, G. 211/4.

2. bir kişi, olay ve nesnenin zihinde canlanan, biçimlenen sureti.

ḫ.-i ʿārıż u ḫaṭṭuñla: G. 228/4.

ḫ.-i çeşm ü yār: G. 234/7.

ḫ.-i dil-rübālarla: G. 79/6.

ḫ.-i ḫāl-i dil-ber: G. 139/2.

ḫ.-i ḳadd-i yāre: G. 209/5.

ḫ.-i ḳaddüñ: G. 108/5.

ḫ.-i laʿl-i nāb: G. 45/1.

ḫ.-i ṭāḳ-ı ebrūñ ile: G. 143/4.

ḫ.-i viṣāl: G. 43/4.

ḫ.-i yār: G. 139/4.

ḫ.+üñ: G. 216/4.

ḫ.+üñle: G. 142/2.

ḥayāt (< Ar.): doğumdan ölüme kadar geçen süre, ömür.

ḥ. baḫşiş it-: G. 88/2.

ḥ. bul-: G. 132/3.

ḥ.-ı tāze bul-: Kt. 26.

ḥayf (< Ar.): yazık, vah G. 207/1.

ḫ.+dur: G. 212/1.

ḫ. ki: Kt. 21.

ḥayfā (< Ar.): bk. **hayf** G. 131/3.

hāyil (< *hā'il*): (< Ar.): engel.

h. ol-: G. 106/3, G. 112/1.

ḫayme (< Ar.): çadır.

ḫ.-ber-ḫayme: G. 12/2.

ḫayr (< Ar.): her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş:Kt. 33.

ḫ. duʿādan: G. 230/5.

ḫ. ol-: Kt. 9.

ḫayru'l-beşer (< Ar.): Hz. Muhammed G. 32/1.

ḫayru'l-ḫalef (< Ar.): hayırlı oğul.

h.+dür: G. 62/1.

ḥayrān (< Ar.): şaşkın, şaşırıp kalmış kimse.

ḥ. ḳal-: G. 188/2, G. 224/4.

ḥ.+luġum: G. 93/4.

ḥ. ol-: G. 51/5, G. 79/7, G. 220/5.

ḥ.+uñ: G. 17/2.

ḥayret (< Ar.): şaşkınlık.

ḥ.+de ḳal-: Ms. 1/8.

ḥ.+den: G. 29/3.

ḥ.+e var-: G. 223/1.

ḥ.+inden: K. 3/12, G. 59/4.

h.+üm: G. 205/5.

ḫazān (< Ar.): sonbahar, güz G. 176/5.

ḥ. bergi: G. 79/2.

ḥ. ir-: G. 129/4.

ḥaẕer (< Ar.): sakınma.

ḥ. eyle-: G. 68/1.

ḥ. ḳıl-: G. 19/2.

ḥāżır (< Ar.): bir işi yapabilecek durumda olan.

ḥ. it-: G. 183/3.

ḥażret (< Ar.): büyük bir zattan bahsedilirken ona saygı ifade etmek için kullanılan bir söz.

ḥ.-i Dāvūd pāşā: K. 4/17.

ḥ.-i ʿĪsā: G. 220/4, G. 231/4.

ḥ.-i Mūsā: G. 231/2.

h.-i Nūḥ: G. 226/7.

ḥ.-i sulṭān-ı dīvān-ı ḳıdem: K. 2/1.

ḥ.-i Yaʿḳūbveş: G. 140/4.

ḥaẓẓ (< Ar.): hoşlanma, zevk duyma.

ḥ.-ı nefs: K. 3/18.

hebā (< Far.): boşa gitme, ziyan olma G. 146/4.

h. ol-: G. 146/4.

hecr (< Ar.): ayrılma, ayrılış.

h.+ile: G. 2/1.

h.+üñde: G. 231/3.

hedef (< Ar.): nişan alınan yer, nişangâh.

h.+dür: G. 62/5.

helāk (< Ar.): yok olma Mr. 1/2, G. 132/1.

h.+e: G. 70/3.

h. eyle-: G. 13/4.

h. ḳıl-: G. 22/3.

h. ol-: Mr. 1/2, G. 22/3, G. 84/1, G. 132/4, G. 132/5.

ḥelāl (< Ar.): dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan.

ḥ. eyle-: G. 53/3, G. 221/5.

hele (< Far.): özellikle, bilhassa G. 51/5, G. 224/3, G. 235/6.

ḥelvā (< Ar.): tatlı.

ḥ. ol-: G. 36/4.

ḥ. sev-: G. 158/4.

hemān (< Far.): 1. sadece, tek 17/4, G. 176/1, G. 194/2, G. 218/5.

2. hemen G. 44/4, G. 53/5, G. 61/1, G. 174/2, G. 187/2.

hemçü (< Far.): gibi.

h. kitāb: G. 11/7.

hemdem (< Far.): dost, arkadaş.

h. ol-: G. 175/4, G. 207/1.

hemīn (< Far.): ancak, sadece G. 180/5.

hemīşe (< Far.): devamlı, sürekli Kt. 24, Mf. 8.

hem-rāh (< Far.): yoldaş.

h. idin-: G. 31/7.

hem-ser (< Far.): arkadaş.

h. bul-: K. 4/43.

h. ol-: G. 71/2.

hemvār (< Far.): daima, sürekli K. 4/17, K. 4/37, G. 114/3.

hem-zebān (< Far.): arkadaş.

h. it-: G. 103/4.

h. ol-: G. 113/2.

hengām (< Far.): vakit, zaman.

h.-ı riḫletdür: G. 34/3.ü

h.-ı vedāʿ: Kt. 21.

henūz (< Far.): daha, hâlâ K. 4/33, G. 6/6, G. 45/6, G. 134/3.

hep (< Far. < *heb*): sürekli olarak, daima G. 17/1, G. 17/1, G. 17/2, G. 17/3, G. 17/4, G. 17/5, G. 46/3, G. 119/3, G. 146/4.

her (< Far.): önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.

h. āzādeye: G. 199/2.

h. bābdan: G. 170/4.

h. bār: G. 224/1.

h. benek: G. 130/4.

h. beyti: K. 3/36.

h. bir ḥabāb: G. 186/5.

h. bir ḳaṭreden: G. 188/6.

h. bir sebzezār: G. 48/3.

h. bir semek: G. 127/5.

h. cānibde: K. 4/10.

h. cānibe: K. 4/24.

h. dem: K. 4/6, G. 3/3, G. 5/2, G. 26/1, G. 34/7, G. 58/3, G. 75/4, G. 85/3, G. 107/5, G. 107/7, G. 109/1, G. 119/4, G. 123/2, G. 202/5, G. 220/5, G. G. 231/1.

h. demde: G. 35/2, G. 87/2, G. 165/4, G. 167/1, Kt. 19.

h. derd: Rb. 1.

h. dimāġ: G. 50/2.

h. dīvāne: G. 111/2.

h. geh: G. 13/1.

h. gelen: G. 179/6.

h. gice: K. 4/3, K. 4/21, K. 4/47, G. 127/2, G. 174/4, G. 187/7.

h. gicenüñ bir ṣubḥı var: G. 72/2.

h. gūşede: G. 194/3.

h. gül: K. 4/32.
h. gün: G. 19/4, G. 52/4.
h. günüñ bir gicesi: G. 72/2.
h. ḥalḳa: Kt. 3.
h. ḫāṣṣ u ʿām: K. 2/16.
h. ḫas u hāṣāk ile: G. 175/4.
h. ḥūbuñ: G. 164/3.
h. ḳaçan: K. 4/4, G. 3/4, G. 14/3, G. 15/6, G. 21/1, G. 58/5, G. 63/1, G. 64/1, G. 65/4, G. 76/1, G. 82/5, G. 84/2, G. 84/3, G. 111/7, G. 12/1, G. 122/1, G. 132/5, G. 172/2.
h. ḳaçan kim: G. 21/7, G. 31/3, G. 107/6, G. 142/4, G. 166/2, G. 205/4.
h. ḳadeḥ: G. 28/4.
h. ḳademde: G. 140/5.
h. ḳanda: G. 79/2, G. 142/6.
h. ḳanda ise: G. 69/5.
h. ki: G. 38/3, G. 107/2, G. 140/7, G. 165/5, G. 176/7, G. 193/2, G. 224/4, Kt. 16.
h. kim: K. 3/1, K. 3/18, G. 140/4, G. 234/3.
h. kimi: G. 140/3.
h. kim ki: G. 117/1, G. 181/5.
h. kişi: G. 152/3.
h. kişinüñ başında: G. 59/5.
h. laḥẓa: G. 48/1, G. 67/5.
h. lāle-ḥaddüñ dāġın: G. 8/4.
h. mātem-zede: G. 152/2.
h. ne: K. 2/29, G. 235/4.
h. ne dem: K. 4/5, G. 132/3.
h. ne deñlü: G. 68/3, G. 164/1, G. 193/3, G. 198/4. Kt. 2.
h. ne deñlü kim: G. 170/1.
h. nefes: G. 75/2, G. 156/4.
h. nefesde: G. 3/2.
h. ne ise: Mh. 1/4.
h. ne ki: G. 144/3.
h. ne leẕẕet: G. 194/2.
h. ne söz: G. 8/1.
h. ne şeb: G. 19/5.
h. ne şeb kim: G. 148/5, G. 156/3.
h. ne yirde: K. 4/23.
h. nicesi: G. 130/2.
h. ṣanem naḳşını: G. 145/5.
h. seḥer: G. 18/7, G. 33/5, G. 103/2.
h. seng-i siyeh: Kt. 13.
h. ser-i mū: G. 152/1.
h. sifle: G. 42/5.
h. şeb: K. 4/1, K. 4/25, G. 228/4.
h. ṭarafda: G. 179/3.
h. ṭarafdan: G. 47/3, G. 181/2, G. 209/1.
h. vīrāneyi: G. 111/2.
h. yaña: K. 3/31, G. 169/4.
h. yañadan: G. 3/5, G. 8/5, G. 19/3, G. 237/3.
h. yanın: G. 201/4.

h. yiri: G. 71/3.
h. zamān: G. 9/2, G. 91/3, G. 122/2.
h. zamānda: G. 44/5.
h. ẕerre: K. 2/8.

her-bār (< Far.): her defa K. 4/19, K. 4/28, K. 4/35, G. 107/3, G. 114/1, G. 147/5, G. 169/3.

her biri: ayrı ayrı hepsi K. 3/28, G. 71/2, G. 140/1.
h.+si: G. 68/3.

hergiz (< Far.): asla, katiyen K. 2/25, K. 3/23, K. 3/30, Mr. 1/1, G. 6/4, G. 31/2, G. 106/5, G. 115/1, G. 176/2, G. 176/3, G. 189/5, G. 197/4, G. 203/3, G. 206/4, G. 213/3, Kt. 1, Kt. 12.

herkes (< Far.): bütün insanlar G. 14/1, G. 59/1, G. 95/6.
h.+e: G. 14/5, G. 73/2.
h.+üñ mürġ-ı dilin: G. 71/5.

hevā (< Ar.): heves, istek, arzu.
h. bezminde: G. 172/5.
h. eyle-: G. 157/2.
h.-ı ʿışḳuña: G. 151/5.
h.-ı nefse uy-: Mh. 1/2.
h.-ı ṭopını dikdi: G. 108/8.
h.+sından: G. 185/1.
h.-yı cennet: G. 234/3.
h.+yıla: Ms. 1/4.
h.-yı nefse uy-: Kt. 25.

hevādār (< Far.): hevesli G. 204/3.
h. ol-: G. 93/1, G. 157/3.

heves (< Ar.): istek, arzu.
h. eyle-: G. 53/4, G. 124/4.
h. ḳıl-: G. 95/6.

hey: seslenme sözü G. 8/4, G. 27/5, G. 42/3, G. 68/2, G. 113/4, G. 115/3.

hey'et (< Ar.): dış görünüş, şekil, suret.
h.+i: G. 62/4.
h.-i ṣıfr u elif:K. 4/13.
h.+üm: G. 134/3.

heyzüm (< Far.): kuru odun.
h.-i dūzaḫ: K. 3/18.

hezār (< Far.): çok, pek çok.
h. ol-: G. 49/6, G. 226/6.
h. şemʿ: G. 108/1.

hezārān (< Far.): binlerce, pek çok G. 66/3.
h. bülbüli: G. 47/3, G. 128/1.
h. nīşi: G. 66/3.
h. siperi: G. 215/5.

ḫıdmet (< Ar.): bir işin yapılması için beden veya kafa gücü sarfederek yardımda bulunma, yardım, katkı.
ḫ.+e: K. 4/20.
h.+inden: G. 231/5.
ḫ.+ine var-: G. 156/1.
ḫ.+ine yetiş-: G. 215/8.

ḫıdmetkār (< Ar., Far.): hizmetkâr K. 4/27.

ġırāmān (< Far.): salınarak yürüyen.

ġ. ol-: G. 48/4.

ġıred (< Far.): akıl G. 165/6.

ġ. u ṣabr u dil u hūş git-: G. 5/3.

ġırḳa (< Ar.): elbise üstüne giyilen, ceket boyunda, yün veya pamuktan yapılmış, önden açık, kollu giyecek.

ġ.-i zāhid-i ṣad sālemi: G. 69/1.

ḥırz (< Ar.): sığınak.

ḥ.-ı cān ol-: G. 90/3.

ġışm (< Ar.): öfke, kızgınlık.

ġ.+ıla: G. 94/5.

ġ. it-: G. 231/1.

ġ. u cevr-i yār: G. 231/5.

Ḫıżr (< Ar.): Hızır peygamber G. 237/5.

Ḫ.+a: G. 111/5.

Ḫ.-ı Mesīḥā-dem: G. 2/4.

Ḫ.-ı zamāne: Ms. 1/2.

Ḫ. ol-: Ms. 1/6.

ḥicāb (< Ar.): utanma, mahcup olma.

ḥ. ol-: G. 41/5.

hicrān (< Ar.): ayrılık.

h. āteşine yan-: G. 165/5.

h. elinden: G. 26/3.

h. ġamını: G. 24/3, G. 197/3.

hīç (< Far.): asla, katiyen K. 2/29, G. 53/1, G. 54/1, G. 58/4, G. 76/2, G. 86/1, G. 94/5, G. 112/2, G. 131/5, G. 223/2, G. 234/5, G. 234/7, Kt. 13, Kt. 27.

hīçbir: bir addan önce getirilerek, o adın bildirdiği varlıktan birisinin bile olmadığını anlatan bir söz.

h.+in: G. 103/4.

h. naẓar: G. 68/2.

hidāyet (< Ar.): doğru yol.

h. rāhına: K. 2/22.

ḥiddet (< Ar.): kızgınlık G. 79/3.

ḥ.+inden: G. 21/7.

hilāl (< Ar.): Ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu K. 63/4, G. 148/4.

h.-i meh: G. 105/5.

h. iriş-: G. 64/4.

h. ol-: G. 148/2.

hilāl-ebrū (< Ar., Far.): kaşları hilal. G. 34/6, G. 125/2.

h.+laruñ sevdāsına: G. 29/4.

ġilʿat (< Ar.): kaftan G. 34/4.

ġ.+dur: G. 34/4.

ġ.-i dībālaruñ: G. 125/4.

ġ.-i eflākden: G. 32/6.

ġ.-i güna-gün ile: G. 150/2.

ġ.-i ʿizzet: G. 42/1.

himmet (< Ar.): gayret, himmet K. 1/6.

h.+üm bāzına: G. 16/5.

h.+üñ: G. 189/4.

h.+üñ Nūḥ'uñ: G. 22/3.

h.+üñ nūrın: K. 4/43.

h.+üñ tīri: G. 32/4.

h.+üñ perrine: K. 3/21.

h. yolına: G. 32/3.

Hindū (< Far.): Hindistan halkından olan kimse.

h.+nuñ: G. 78/2.

ḫirmen (< Far.): harman.

ḫ.-i ṣabr u ḳarārum: G. 81/5.

ḫ.-i ʿömri: G. 222/2.

ḥiṣār (< Ar.): kale.

ḥ.-ı Şām'ı: G. 108/8.

ḫᵛīş (< Far.): akraba.

ḫ. it-: G. 38/4.

ḫiṭāb (< Ar.): sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme.

ḫ. eyle-: G. 18/5.

ḫod (< Far.): kendi G. 116/4.

ḫod-bīn (< Far.): bencil.

ḫ. ol-: G. 228/1.

ḫod-perest (< Far.): kendini beğenmiş.

ḫ. ol-: G. 25/1.

ḫor (< Far.): değersiz, bayağı.

ḫ. ol-: G. 42/4.

ḫoş (< Far.): duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel K. 1/13.

ḫ. ʿālem: G. 24/7.

ḫ. di-: G. 109/4.

ḫ.+dur: G. 1/3.

ḫ. geç-: G. 21/4, G. 238/5.

ḫ. gör-: G. 143/1.

ḫ. ol-: G. 24/7, G. 116/2.

ḫoş-bū (< Far.): güzel kokulu.

ḫ. ḳıl-: K. 1/17.

ḫoşnūd (< Far.): bir kimseden veya bir hâlden memnun durumda olan, razı.

ḫ. ol-: Kt. 16.

Ḫoten: Doğu Türkistan'ın güneyinde miskiyle ünlü şehir.

Ḫ. ṣaḥrāsıdur: G. 48/3.

ḫūb (< Far.): güzel.

ḫ.+lar cemʿiyyetinde: G. 82/5.

ḫūb-rū (< Far.): güzel yüzlü.

ḫ.+lar çihresinde: K. 2/18.

Ḫudā (< Far.): Allah Kt. 16.

Ḫ.-yı kerīm: Kt. 16.

ḫulḳ (< Ar.): huy, karakter.

ḫ.+ı: G. 184/5.

ḫ.+ı ḥüsn: Kt. 16.

ḫulle (< Ar.): cennet elbisesi.

ḫ. vü destār hevāsı: G. 34/4.

ḫum (< Far.): dibi dar toprak kap, küp.

ḫ.-ı mey: G. 50/1.

ḫumār (< Ar.): içki sersemliği.

ḫ.-ı meyden: G. 99/4.

ḫum-ḫāne (< Far.): meyhane G. 85/3.

ḥumret (< Ar.): kızıllık. G. 84/5.

ḫūn (< Far.): kan.

ḫ. eyle-: G. 192/5.

ḫ.-ı dil: G. 59/3, G. 140/6.

ḫ.-ı dille: G. 159/5.

ḫ.-ı ḥaṣmuñı: G. 108/7.

ḫ.-ı ḳıṣāṣ: G. 99/1.

ḫ.+ile: G. 161/1.

ḫ. ol-: G. 63/1, G. 63/3.

ḫ. ṣaçıl-: G. 192/1.

ḫūn-āb (< Far.): kanlı su.

ḫ.+dan: G. 170/1.

ḫ.-ı ġamdur: G. 136/3.

ḫūn-ālūde (< Far.): kana bulanmış, kanlanmış G. 29/2.

ḫūnī (< Far.): kan dökmeye meyilli G. 135/2.

ḫūnīn (< Far.): kana bulaşmış, kanlı.

ḫ. lāleler bit-: G. 49/2.

ḫūn-rīz (< Far.): kan döken.

ḫ.-inüñ tīri: G. 25/2.

ḫūr (< Ar.): cennet kızı Kt. 26.

ḫ. +ile kevs̱er adın: G. 214/2.

ḫ. u perīden: G. 41/4.

ḫurde (< Far.): kırıntı.

ḫ.-i zer görin-: G. 196/2.

ḫurde-bīn (< Far.): ufak şeyleri görebilen, ayrıntıcı.

ḫ.+ler: G. 53/1.

ḫurrem (< Far.): sevinçli, mutlu.

ḫ. eyle-: G. 103/6.

ḫ. u maʿmūr: G. 16/4.

ḫūrşīd (< Far.): Güneş G. 2/6.

ḫ.-i ʿālem-tābdan: G. 21/2, G. 170/3.

ḫ. ayaġında: G. 141/5.

ḫ.-i tābānum: G. 84/3.

ḫ.-i tābānum benüm: G. 160/5.

ḫ.+vār: G. 109/3.

ḫūrşīd-ḳadr (< Far., <Ar.): Güneş kadar kıymetli olan K. 4/44.

ḥurūf (< Ar.): harfler.

ḥ.+a ṣıġ-: G. 24/3.

ḥ.-ı çārile: K. 3/27.

ḫurūş (< Far.): coşma, gürleme.

ḫ. it-: G. 50/1.

ḫ. u cūşı: G. 234/5.

ḫuşk (< Far.): kuru.

ḫ. u nemnāk ol-: G. 121/3.

ḫ. u ter ḳal-: G. 68/7.

ḥużūr (< Ar.): 1. bir makamın veya şahsın önü.

ḥ.+uñda: G. 119/5.

2. rahat.

ḥ. it-: Kt. 19.

Hümā (< Far.): devlet kuşu G. 6/4, G. 32/3.

H.+ya: G. 80/6, Kt. 15.

Hümā-ḳadr (< Far., Ar.): Hüma gibi kıymetli Kt. 3.

Hümā-pervāz (< Far.): Hüma gibi yüksekten uçan.

H. şāhinler: G. 49/1.

ḥücre (< Ar.): dışarı ile ilgisi mümkün mertebe az olan küçük oda, odacık.

ḥ.-i ḫāki: G. 23/2.

hüner (< Far.): ustalık, maharet.

h.+de: G. 131/5.

ḥürmet (< Ar.): saygı.

ḥ.+i her kişinüñ: G. 74/5.

Ḥüseynī (< Ar.): Hz. Hüseyin gibi G. 184/5.

ḥüsn (< Ar.): güzellik.

ḥ. ehli: Kt. 4.

ḥ+i: G. 184/5.

ḥ.-i bī-hem-tāsına: G. 46/2.

ḥ.-i dil-ārā: G. 94/2.

ḥ.+ile: G. 46/1, G. 89/1.

ḥ.+ine: G. 187/5.

ḥ.+ine maġrūrdur: G. 89/2.

ḥ.+ini: G. 179/1.

ḥ. ü cemāl: G. 35/1, G. 87/1.

ḥ. ü ṣūret: Kt. 4.

ḥ.+üñ: G. 82/5, G. 227/1.

ḥ.+üne: G. 174/5.

ḥ.+üñe: G. 68/4, G. 153/2.

ḥ.+üñi: G. 174/2, G. 187/2.

ḫüsrev (< Far.): padişah.

ḫ.-i cemāl: Ms. 1/9.

ḫ.-i encüm-ḫaşem: K. 2/15.

ḫ.-i ṣāḥib-serīr-i mülk-i ıṭlāḳ: G. 70/5.

hüveydā (< Far.): açık, aşikâr.

h. ol-: Kt. 21.

I

ʿıḳd (< Ar.): gerdanlık.

ʿı.-ı lisān u ḥırz-ı emānuñ durur senüñ: K. 4/12.

ʿı.-ı pervīn: G. 200/2.

ʿı.-ı pervīni: G. 227/3.

ıḳlīm (< Ar.): ülke, memleket.

ı.-i viṣāle: G. 236/5.

ılduz: yıldız bk. **yılduz** G. 19/5, G. 105/2.

ır-: ayırmak.

ı.-maz: G. 228/4.

ıraḳ: uzak.

ı.+dan gör-: Kt. 18.

ıṣlāḥ (< Ar.): düzeltme.

ı. ḳıl-: Kt. 8.

ışıḳ: Alevi Bektaşi dervişi.

ı.+dur: G. 27/2.

ʿışḳ (< Ar.): bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet G. 64/3, G. 120/1, Kt. 27.

ʿı.+a: G. 34/7.

ʿı. āteşine yan-: G. 161/3.

ʿı. āyetin: G. 58/2.

ʿı. bünyādın: G. 213/3.

ʿı.+da: G. 71/2.

ʿı.+dan mı: G. 79/7.

ʿı. genci: G. 67/4.

ʿı.+ı: G. 24/3.

ʿı.-ı cānānı: G. 175/5.

ʿı.-ı cānān ile: G. 16/4.

ʿı.-ı gülden: G. 220/2.

ʿı.+ıla: G. 50/1.

ʿı.-ı Leylā: G. 203/1.

ʿı.-ı mecāzīye: G. 157/2.

ʿı.+ına anuñ: G. 121/6.

ʿı.+ında: Rb. 1.

ʿı.-ı yār ile: G. 150/6.

ʿı. oduyla ṭutuş-: G. 57/3.

ʿı.+umı: G. 109/4.

ʿı.+uña: G. 50/5.

ʿı.+uñ ʿābāsı: G. 88/4.

ʿı.+uñ ʿālemi: G. 24/7.

ʿı.+ñ āteşi yanar: G. 132/4.

ʿı.+uñ ḫānesin: G. 114/2.

ʿı.+uñı: G. 237/2.

ʿı.+uñ ile: G. 70/4.

ʿı.+uñ mā-cerāsın: G. 159/5.

ʿı.+uñ nişānın: G. 90/7.

ʿı.+uñuñ dāġı: G. 201/4.

ʿı.+uñ yolında: K. 2/17, G. 35/1, G. 87/1.

ʿışḳ-bāzī (< Ar., Far.): yalancı âşıklık Mf. 8.

ʿıyādet (< Ar.): hasta ziyareti G. 24/2.

ʿı. eyle-: G. 229/1.

ʿıyş (< Ar.): yiyip içme.

ʿı. u ʿişret eyle-: G. 46/3.

ʿı.+uñı: Kt. 1.

ıżṭırāb (< Ar.): sıkıntı.

ı.+ından: G. 150/2.

ʿıyādet (< Ar.): hasta sorma, hatır sorma.

ʿı. eyle-: G. 229/1.

ʿı. it-: G. 24/1.

İ

ibāret (< Ar.): ibareler, sözler G. 24/3.

ʿibret (< Ar.): bir olaydan çıkarılması gereken ders, uyarıcı sonuç.

ʿi. al-: G. 152/3.

ictināb (< Ar.): çekinme.

i. it-: G. 137/3.

iç: bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı.

i.+i: Mf. 14.
i.+ine: G. 174/3, G. 187/3, G. 209/1.
i.+inde: K. 2/20, Ms. 1/2, Ms. 1/9, G. 2/7, G. 5/3, G. 28/2, G. 30/3, G. 34/3, G. 34/5, G. 35/1, G.42/2, G. 49/3, G. 51/2, G. 87/1, G. 92/4, G. 108/1, G. 108/4, G. 109/1, G. 113/1, G. 120/1, G. 150/4, G. 159/4, G. 202/3, G. 207/1, G. 231/3, Kt. 20, Kt. 25, Mf. 5.
i.+i ṣurāḥinüñ: G. 167/5.

iç-: bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-düm: G. 98/5.
i.-e: G. 108/7.
i.-elüm: K. 1/19, G. 139/5.
i.-em: G. 132/3, G. 170/1.
i.-en: G. 98/5, Kt. 26.
i.-er: G. 64/1, G. 202/2.
i.-erse: Kt. 27.
i.-esüz: G. 99/4.
i.-mekde: G. 104/4.
i.-mezem: G. 179/4.
i.-se: G. 121/6, G. 221/5.
i.-üp: G. 69/1, G. 213/5.

içre: içinde K. 2/22, K. 3/29, K. 4/27, G. 17/5, G. 18/2, G. 24/4, G. 28/1, G. 34/1, G. 34/6, G. 37/5, G. 42/4, G. 43/3, G. 45/1, G. 63/1, G. 67/4, G. 78/6, G. 103/4, G. 103/5, G. 104/1, G. 105/1, G. 107/5, G. 114/1, G. 118/2, G. 120/4, G. 122/5, G. 126/4, G. 130/1, G. 133/5, G. 136/3, G. 140/4, G. 141/1, G. 147/6, G. 150/2, G. 150/4, G. 153/1, G. 159/5, G. 174/3, G. 178/1, G. 187/3, G. 159/5, G. 178/1, G. 202/5, G. 208/1, G. 216/5, G. 220/2, G. 221/4, G. 222/4, G. 230/2, G. 236/4, Kt. 8, Kt. 31, Kt. 31, Mf. 4.

içün: sebep bildirir; sebebiyle, -den dolayı K. 3/18, K. 4/3, K. 4/6, K. 4/24, K. 4/26, K. 4/29, Ms. 1/1, Ms. 1/3, G. 19/1, G. 27/7, G. 32/1, G. 61/5, G. 71/5, G. 76/5, G. 99/1, G. 99/3, G. 115/4, G. 117/2, G. 136/2, G. 141/1, G. 147/2, G. 147/3, G. 150/6, G. 155/3, G. 158/1, G. 165/3, G. 171/1, G. 171/1, G. 171/3, G. 171/4, G. 171/5, G. 201/5, G. 206/2, Mf. 13.
i.+dür: Kt. 28, Kt. 28.

ʿīd (< Ar.): bayram.
ʿi.-i ḥüsninde: G. 208/2.

idin-: elde edip hazırında bulundurmak, sağlamak, temin etmek.
i.!: G. 31/7.
i.-e: G. 9/3.
i.-miş: G. 147/1, G. 212/4.
i.-ür: K. 4/11.

iftiḫār (< Ar.): övünme, övünç.

i.+umdur: G. 43/3.

iḥāṭa (< Ar.): kuşatma.

i. eyle-: G. 103/3.

iḥrāḳ (< Ar.): yakma, ateşe atma.

i. +ile: G. 132/4.

iḥrām (< Ar.): hac elbisesi G. 86/3.

i.+ın: G. 86/3.

iḥsān (< Ar.): iyilik, lütuf.

i. eyle-: G. 153/5.

i. it-: G. 226/3.

iḥtimāl (< Ar.): mümkün olma.

i.+i: Mh. 1/5.

iḫtisār (< Ar.): sözü kısaltma.

i. eyle-: G. 108/9.

iḫtiyāc (< Ar.): gereklilik.

i.+uñ: Kt. 4.

iḫtiyār (< Ar.): seçme.

i. eyle-: Mh. 1/4.

i. it-: G. 218/5, G. 235/5.

i. ḳıl-: G. 184/4.

iḥyā (< Ar.): diriltme, canlandırma.

i. it-: G. 206/5.

iḥżār (< Ar.): hazırlama.

i. it-: K. 4/26.

i. eyle-: K. 4/18.

iki: birden sonra gelen sayı.

i. āhū: G. 234/7.

i. ʿālem: G. 16/7, G. 118/5.

i. ʿanberīn-kemāne: G. 135/1.

i. başdan: K. 3/21.

i. böl-: G. 227/5.

i. bük-: G. 180/2.

i. dillü: G. 219/3.

i. ġazal: G. 150/4.

i. gözden revān it-: G. 227/5.

i. gözüm: G. 236/1.

i. gün: G. 126/5.

i. ṣāf ṭut-: G. 60/1.

i. serā-perde: K. 2/3.

i. tāḳ: G. 118/2.

i. yāri: Kt. 22.

i. yüzlü: G. 219/3.

iḳtirān (< Ar.): yaklaşma, yanına gelme.

i. it-: G. 176/3.

il: vilayet G. 208/1.

i. gez-: G. 33/4.

ʿilāc (< Ar.): deva, çare G. 27/1, G. 35/3, G. 87/3.

iʿlām (< Ar.): bildirme.

i. it-: G. 15/5.

ileri: bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf.

i. çek-: G. 216/2.

ilet-: götürmek.

i.-e: G. 136/4.

i.-ür: K. 1/12.

illā (< Ar.): ne olursa olsun, muhakkak, ille Ms. 1/7, G. 186/2, G. 186/2.

illāki (< Far.): bk. **illā** Ms. 1/6, G. 23/3.

ʿilm (< Ar.): bilim.

ʿi. ü ʿamel: G. 145/1.

iltifāt (< Ar.): ilgi gösterme.

i.+ın: G. 161/5.

i. it-: K. 3/23, G. 89/2.

i.+uñ: G. 35/4, G. 87/4.

īmān (< Ar.): Allah'a inanma, dinî inanç.

ī. u küfr: G. 73/2.

imtizāc (< Ar.): birbirini tutma, uygunluk.

i. it-: G. 27/6.

i. ḳıl-: G. 27/1.

in-: 1. yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

i.-üp: G. 205/1.

2. bir yeri kaplamak, basmak veya bir yerden akmak, kaymak.

i.-di: G. 197/3.

inan-: kanarak aldanmak.

i.-ma: G. 47/5.

ʿināyet (< Ar.): lütuf, ihsan.

ʿi. eyle-: G. 154/5.

ʿi. ḳıl-: K. 2/23.

incel-: ince duruma gelmek.

i.-üp: G. 148/2.

incin-: birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.

i.-e: G. 202/4.

i.-me: G. 56/1, G. 60/4, G. 128/1, G. 188/6.

iñen: çok G. 71/4 G. 125/5 G. 127/4, G. 199/4.

i. +de: G. 86/3.

infiʿāl (< Ar.): gücenme, kırılma.

i. ḳıl-: G. 150/2.

infikāk (< Ar.): ayrılma.

i. ol-: G. 134/4.

iñildi (< *iñilti*): inleme sırasında çıkan ses.

i.+yi: G. 37/2.

iñlet-: inlemesine yol açmak.

i.-se: G. 224/1.

i.-üben: Rb. 2.

i.-ür: G. 120/3.

ins (< Ar.): insan.

i. ü cān bezmini: K. 1/18.

inṣāf (< Ar.): 1. adalet ve hakkı düşünerek davranma.

i.+a gel-: G. 146/1, G. 146/2, G. 146/3, G. 146/4, G. 146/5.

i.+uña: G. 5/5.

2. "bu kadarı da fazla, yeter artık" anlamında kullanılan bir söz G. 5/5.

inşā (< Ar.): nesir, düzyazı.

i.+yıla ifşā eyle-: G. 5/4.

ir-: ulaşmak, varmak.

i.-di: K. 1/15, K. 3/27, G. 24/6, G. 25/2, G. 64/4, G. 99/3, G. 105/3, G. 117/1, G. 148/4, G. 152/2, G. 215/6, Kt. 21, Kt. 26.

i.-düm: G. 175/1, Kt. 21, Kt. 21.

i.-e: G. 176/5.

i.-em: G. 198/2.

i.-en: G. 151/4.

i.-er: G. 140/2, G. 145/3, G. 210/5, G. 233/4.

i.-erdi: G. 191/4.

i.-er ise: Kt. 34.

i.-erse: G. 144/4.

i.-ersem: G. 223/5.

i.-icek: G. 107/8.

i.-ince: Kt. 12.

i.-medük: G. 131/1, G. 131/1, G. 131/2, G. 131/3, G. 131/4, G. 131/5.

i.-memek: Ms. 1/1.

i.-mesin: G. 198/2.

i.-meyenler: G. 189/3.

i.-meyüp: G. 65/1.

i.-mez: G. 89/2.

i.-mezdi: G. 109/1, G. 204/3.

i.-mezem: G. 152/6.

i.-mez idi: G. 118/3.

i.-mez isem: G. 228/5.

i.-mez iseñ: G. 151/3.

i.-mezse: K. 3/26.

i.-miş: G. 129/4.

i.-se: K. 2/11, K. 4/32, G. 12/3, G. 30/1, G. 32/4, G. 49/6, G. 63/5, G. 66/6, G. 81/1, G. 102/5, G. 149/1, G. 195/4, Mf. 9.

i.-sem: G. 168/1.

i.-üp: G. 52/2, G. 84/1, G. 132/1.

i.-ür: G. 36/3.

iriş-: 1. bir yere varmak, ulaşmak.

i.-di: G. 111/3, G. 210/4, G. 220/4.

i.-dükce: G. 202/1.

i.-dükde: G. 143/1.

i.-düm: G. 151/1.

i.-e: G. 110/1, G. 141/5.

i.-mege: G. 35/2, G. 87/2, G. 187/2, G. 228/5.

i.-üp: G. 236/5.

i.-ür: G. 16/3, G. 31/6, Kt. 22.

2. zaman gelip çatmak.

i.-dükde: G. 59/2.

i.-er: G. 145/3.

i.-mez: K. 3/13.

irgür-: ulaştırmak.

i.-di: G. 31/1.

i.-mesin: G. 174/5, G. 187/5.

irtifāʿ (< Ar.): yükselme.

i. bul-: G. 109/3.

īṣār (< Ar.): saçma.

ī. it-: K. 4/45, G. 107/2, G. 147/2.

ʿĪsī-nefes (< Ar.): Hz. İsa gibi nefesi ölülere can veren G. 173/1.

ism (< Ar.): ad.

i.+ini ḥüsn ehlinüñ: G. 90/3.

iste-: 1. istek duymak, arzulamak.

i.-mezüz: G. 221/1.

i.-r: G. 60/1, G. 173/3, G. 194/5, G. 214/3.

i.-rem: G. 227/4.

i.-rlerse: G. 174/3.

i.-rmiş: G. 27/3, G. 237/3.

i.-rse: G. 17/1, G. 234/3.

i.-rseñ: G. 228/1.

i.-rüz: G. 90/1, G. 90/1, G. 90/2, G. 90/3, G. 90/4, G. 90/5, G. 90/6, G. 90/7.

i.-yen: G. 180/5.

2. bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek K. 4/41.

i.-dükce: G. 119/4.

i.-me: G. 27/4.

i.-mez: G. 194/2.

i.-rem: G. 3/2, G. 173/5, G. 227/4.

i.-rlerse: G. 187/3.

i.-rseñ: G. 219/1, G. 228/1.

istiġfār (< Ar.): tövbe etme.

i. eyle-: K. 4/16.

istiġnā (< Ar.): tok gözlülük.

i. it-: G. 85/4.

istiḥẓār (< Ar.): bir şeyi hatıra getirme.

i. eyle-: K. 4/8.

istiḳāmet (< Ar.): doğruluk.

i. it-: Mh. 1/2.

istimāʿ (< Ar.): işitme.

i. eyle-: G. 109/5.

i. it-: G. 209/3.

iş: fiil, amel G. 94/1.

i.+i ol-: G. 107/4.

i. it-: G. 38/1.

i.+ler: G. 94/1.

i.+üñ işle: Kt. 14.

işāret (< Ar.): gösterme.

i. eyle-: G. 229/5.

işig: kapı.

i.+üñ iken: G. 137/3.

i.+üñde: G. 150/6, G. 197/2.

işit-: kulak yoluyla duymak.

i.-ecek: G. 108/3.

i.-en: G. 185/2.

i.-enlerden ırağ: G. 113/4.

i.-mez: G. 221/2.

i.-üp: G. 202/4.

işle-: iş yapmak.

i.-me: Kt. 14.

i.-r: G. 36/5.

ʿişret (< Ar.): içki içme.

ʿi. u ʿayş-ı cihān: G. 142/2.

işte: anlatılanın sonucuna gelindiğini gösteren bir söz G. 218/1, G. 218/1.

ʿişve (< Ar.): naz, eda G. 42/3.

ʿi.-i şāhid-i dünyā: Kt. 6.

ʿişveger (< Far.): nazlı, edalı.

ʿi. u şūḫ u şīvekār: G. 56/4.

it: köpek.

i.+leri: G. 150/6.

i.+lerinden: G. 42/4.

i.+üm: G. 232/3.

it-: etmek, yapmak K. 3/1, K. 3/3, G. 43/3, G. 50/1, G. 50/2, G. 50/3, G. 50/4, G. 50/5, G. 52/5, G. 71/5, G. 168/4, G. 183/6, G. 206/2, G. 214/3, G. 237/3.

i.!: K. 2/29, K. 3/33, K. 4/43, Mh. 1/2, Mh. 1/2, Mh. 1/2, Mh. 1/2, Mr. 1/1, G. 1/5, G. 15/6, G. 17/3, G. 22/3, G. 48/3, G. 50/1, G. 66/3, G. 91/3, G. 100/2, G. 106/2, G. 138/3, G. 165/7, G. 181/3, G. 189/4, G. 225/1, Kt. 1.

i.-di: K. 3/20, K. 4/19, Ms. 1/4, Ms. 1/8, G. 5/1, G. 7/1, G. 15/1, G. 20/5, G. 32/3, G. 53/5, G. 58/3, G. 68/1, G. 69/4, G. 80/2, G. 80/4, G. 82/2, G. 94/5, G. 111/2, G. 112/3, G. 135/1, G. 151/5, G. 180/4, G. 181/5, G. 205/1, G. 205/5, G. 206/1, G. 209/3, G. 212/5, G. 217/3, G. 218/5, G. 222/1, G. 222/1, G. 222/2, G. 222/3, G. 222/4, G. 222/5, G. 226/4, G. 227/5, G. 235/1, G. 235/1, G. 235/2, G. 235/3, G. 235/4, G. 235/5, G. 235/6, G. 235/2, Kt. 21, Kt. 32, Rb. 2, Rb. 2, Rb. 2.

i.-diler: G. 113/3, G. 179/3, G. 211/3.

i.-diyse: K. 3/18, G. 117/1, G. 230/3, G. 235/4.

i.-dügin: G. 153/2.

i.-dügine: G. 139/3.

i.-dügini: G. 94/3.

i.-dügüm: G. 97/3.

i.-dükce: G. 38/5.

i.-dükde: K. 2/14, G. 114/4, G. 231/2.

i.-dükse: G. 10/1.

i.-düm: K. 4/37, G. 5/4, G. 95/2, G. 102/4, G. 110/1, G. 168/1, G. 176/6, G. 207/5, G. 213/1, G. 213/1, G. 213/2, G. 213/3, G. 213/4, G. 213/5, G. 225/5.

i.-düñ: G. 32/8, G. 117/4, G. 133/2, G. 137/1, G. 137/1, G. 137/2, G. 137/3, G. 137/4, G. 137/5.

i.-düreli: G. 177/3.

i.-e: K. 2/28, K. 4/21, K. 4/32, Ms. 1/7, G. 18/4, G. 23/7, G. 32/9, G. 57/1, G. 58/2, G. 136/4, G. 144/6, G. 149/4, G. 165/1, G. 224/1, G. 224/5, G. 226/6, G. 234/2, G. 237/2, Kt. 16, Kt. 16, Kt. 20, Kt. 30, Mf. 4.

i.-ecek: Mh. 1/5, G. 10/6.

i.-egör: G. 39/1, G. 39/1, G. 39/2, G. 39/3, G. 39/4, G. 39/5.
i.-elden: K. 3/15.
i.-eli: G. 100/5, G. 112/5, G. 158/5.
i.-elüm: G. 82/3, G. 157/4, G. 221/2.
i.-em: G. 31/5, G. 58/1, G. 92/6, G. 173/3, G. 174/2, G. 175/3, G. 198/2, G. 228/3.
i.-emez: G. 186/1, Kt. 7.
i.-e mi: G. 72/5.
i.-en: Mr. 1/4, G. 26/1, G. 26/5, G. 36/3, G. 43/5, G. 47/3, G. 48/4, G. 61/2, G. 63/2, G. 88/2, G. 89/3, G. 170/2, G. 170/4, G. 172/4, G. 210/5, G. 220/5, G. 230/1, G. 231/1, G. 234/6.
i.-ene: G. 71/4.
i.-er: K. 1/5, K. 1/10, K. 1/18, K. 2/15, K. 4/1, K. 4/7, K. 4/14, K. 4/19, K. 4/45, Ms. 1/1, Mr. 1/3, G. 1/4, G. 9/1, G. 13/6, G. 15/5, G. 16/7, G. 23/2, G. 25/4, G. 29/4, G. 38/1, G. 38/1, G. 38/2, G. 38/3, G. 38/4, G. 38/5, G. 39/3, G. 64/1, G. 67/5, G. 69/1, G. 69/3, G. 69/5, G. 71/4, G. 76/3, G. 81/4, G. 82/5, G. 107/2, G. 113/5, G. 114/1, G. 122/7, G. 156/4, G. 166/3, G. 176/4, G. 188/7, G. 202/4, G. 207/2, G. 210/1, G. 211/1, G. 219/4, Kt. 17, Kt. 17, Kt. 19, Kt. 19, Kt. 19, Kt. 20, Mf. 6.
i.-er iken: G. 122/7.
i.-erken: G. 209/3.
i.-erler: G. 54/1, G. 81/1.
i.-er mi: G. 168/2.
i.-ermiş: G. 139/5.
i.-er miydüm: G. 204/4.
i.-erse: G. 148/1, G. 217/5, Kt. 18.
i.-ersem: G. 218/2.
i.-erseñ: K. 4/23, G. 17/3.
i.-ersin: K. 2/13, G. 42/3.
i.-erüz: G. 233/5.
i.-esin: K. 4/42, G. 40/2, G. 229/3, G. 233/3.
i.-eyin: G. 36/3, G. 222/6.
i.-eyüm: Kt. 34, Kt. 34.
i.-ici: G. 226/1, G. 226/1, G. 226/2, G. 226/3, G. 226/4, G. 226/5, G. 226/6, G. 226/7, G. 226/8.
i.-ine: G. 9/3.
i.-inür: K. 4/11.
i.-me: K. 4/38, G. 13/2, G. 30/4, G. 42/5, G. 54/4, G. 65/2, G. 66/1, G. 138/4, G. 138/5, G. 148/6, G. 177/1, G. 192/5, G. 207/2.
i.-meden: G. 27/7, G. 168/4.

i.-medi: G. 55/4, G. 98/3, G. 161/3.
i.-medüñ: K. 3/23.
i.-mege: K. 4/8, G. 85/3, G. 107/3, G. 139/1, G. 139/3, G. 172/3.
i.-mekde: G. 57/5.
i.-mekden ise: G. 206/1.
i.-mek durur: G. 182/1.
i.-mek ile: K. 2/15, G. 126/3.
i.-memişdür: G. 176/3.
i.-meseydi: G. 118/3.
i.-mesin: K. 2/18, G. 55/1, G. 59/2, G. 180/5.
i.-meye: G. 163/2, G. 224/4.
i.-meyelüm: G. 157/4.
i.-meyem: G. 162/1.
i.-meyeyin: G. 216/1.
i.-meyesin: G. 36/1.
i.-meyüp: G. 189/5.
i.-mez: G. 7/2, G. 103/4, G. 115/1, G. 122/6, G. 140/5, G. 181/4, G. 183/2, G. 210/4, Kt. 2.
i.-mezem: G. 176/1.
i.-mez ise: G. 176/7.
i.-mezseñ: G. 185/4, G. 206/5.
i.-miş: G. 27/6, G. 98/2, G. 114/2, G. 183/3, G. 209/4, G. 211/4.
i.-mişdür: G. 59/3, G. 234/7.
i.-miş dürür: K. 4/26.
i.-se: K. 4/13, G. 6/3, G. 12/4, G. 16/5, G. 24/3, G. 79/3, G. 79/5, G. 108/8, G. 110/3, G. 123/4, G. 140/3.
i.-seler: G. 31/5.
i.-sem: G. 85/4, G. 132/5.
i.-señ: G. 163/4, G. 168/3, Kt. 2.
i.-sin: K. 4/47, G. 3/5.
i.-üben: G. 226/4.
i.-üñ: G. 38/1.
i.-üp: K. 4/18, Ms. 1/9, Mh. 1/3, Mr. 1/1, Mr. 1/4, G. 4/4, G. 20/5, G. 25/4, G. 31/4, G. 31/7, G. 36/3, G. 39/3, G. 41/1, G. 41/5, G. 44/2, G. 65/3, G. 66/4, G. 80/4, G. 83/6, G. 112/3, G. 117/2, G. 127/3, G. 128/5, G. 133/4, G. 135/4, G. 140/2, G. 143/4, G. 147/3, G. 161/5, G. 168/3, G. 168/5, G. 175/3, G. 201/3, G. 207/2, G. 208/5, G. 214/5, G. 217/5, G. 223/5, G. 225/3, G. 229/1, Kt. 5, Kt. 26, Kt. 31.

ʿitāb (< Ar.): paylama, azarlama.
ʿi.-ı rūy-ı dost: G. 21/7.
ʿi. it-: G. 137/5.

iʿtibār (< Ar.): önem verme.
i. bul-: G. 108/2.
i. it-: G. 13/2.

iʿtimād (< Ar.): güvenme.
i. it-: Mh. 1/5, G. 30/4.

ittifāḳ (< Ar.): birlikte hareket etme.
i. it-: G. 118/3.

ittiḥād (< Ar.): birleşme.

i. eyle-: Mh. 1/3.

ʿivāż (< Ar.): karşılık G. 100/4.

ʿi. ol-: G. 100/1.

iz: bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet.

i.+üñ ġubārı: G. 35/5, G. 87/5.

i.+üñ tozından: G. 202/3.

ʿiẕār (< Ar.): yanak.

ʿi.+uñı: G. 185/2.

izdiyād (< Ar.): artma, çoğalma.

i.-ı ḳadrüñe: K. 4/25.

iẓhār (< Ar.): ortaya çıkarma.

i. it-: K. 4/7, Kt. 16.

i. eyle-: K. 4/2, K. 4/22.

ʿizz (< Ar.): yücelik, ululuk G. 89/2.

ʿi. ü cāha: G. 89/2.

ʿizzet (< Ar.): yücelik, ululuk G. 88/5.

ʿi.-i dāreyni: G. 88/5.

ʿi.+i ṭopın: G. 109/3.

J

jāle (< Far.): çiy.

j.+den: G. 147/1.

j.+ler: G. 21/5.

j.+lerden: G. 147/2.

j.+lerle: G. 66/5.

j.+ler düş-: G. 49/3.

j.+leri: Ms. 1/5.

jāle-rīz (< Far.): çiy saçan.

r. ol-: G. 69/6.

jende (< Far.): yamalı, eski hırka.

j.-i ẕillet: G. 42/2.

jeng (< Far.): küf.

j. u pāsından: G. 185/4.

K

Kaʿbe (< Ar.): bütün Müslümanların kıblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki kutsal bina.

K. ḥaḳı: G. 236/4.

K.-i kūyuñ: G. 218/2.

K.-i maḳṣūda ir-: G. 117/1.

K.-i murādāta: K. 1/12.

K.+nüñ yolında: G. 193/4.

K. örtüsi: G. 205/1.

K.+ye var-: G. 93/3.

Kaʿbeteyn (< Ar.): (iki Kâbe). Mekke'deki Kâbe ile Kudüs'teki Mescid-i Aksa.

K.-i rūz u şebde: G. 163/5.

ḳābil (< Ar.): olan, olabilir.

ḳ.-i feyż ol-: Kt. 13.

ḳabr (< Ar.): mezar.

ḳ.+üm: G. 58/2.

ḳ.+üm başına: G. 83/1.

k.+üme: G. 136/4.

ḳabūl (< Ar.): alma.

ḳ. it-: K. 2/29.

ḳaçan: ne zaman.

ḳ. ki: G. 108/3, G. 108/7.

ḳ. kim: G. 12/1, G. 21/1, G. 21/7, G. 22/4, G. 101/2, G. 104/6, G. 138/4, Kt. 7.

ḳadar (< Ar.): bir şeyin, kıyaslandığı öbür şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatan bir söz K. 4/33, G. 13/3.

ḳadd, ḳad (< Ar.): boy.

ḳ.-i bālāsı dildāruñ: G. 61/3.

ḳ.+i ḳıyāmet: G. 127/3.

ḳ.-i māhı: G. 80/2.

ḳ.+ini: G. 3/6, G. 222/1, G. 222/6.

ḳ.+ini gör-: G. 212/4.

ḳ.-i yāri: G. 29/3.

ḳ. ü çeşmüm: G. 57/4.

ḳ.+üñ: K. 3/12.

ḳ.+üñ firāḳı ile: G. 184/3.

ḳ.+üñi: G. 55/5.

ḳ.+üñ vaṣfını: G. 22/4.

ḳadeḥ (< Ar.): içki bardağı G. 15/3, G. 28/1, G. 28/2, G. 28/3, G. 99/2, G. 167/5, G. 202/1.

ḳ. ṣun-: G. 178/2.

ḳadem (< Ar.): ayak.

ḳ.+üñde: G. 24/6.

ḳadīd (< Ar.): çok zayıf, deri ve kemikten ibaret beden.

ḳ. ol-: G. 206/5.

ḳadīmī (< Ar.): eskiden beri var olan.

ḳ. yārumdur: G. 43/1.

ḳādir (< Ar.): güç sahibi, gücü yeten K. 3/2, K. 3/33.

ḳ. ol-: G. 107/2, Kt. 1.

ḳāḍiü'l-ḥācāt (< Ar.): "herkesin dileğini yerine getiren" anlamında Allah için kullanılan bir söz K. 2/24.

ḳadr (< Ar.): değer, kıymet.

ḳ.+i art-: G. 126/3.

ḳ.+i bilin-: G. 126/1.

ḳ. +ile: G. 121/5.

ḳ.+ince: G. 14/5.

ḳ. ü ḳıymetde: G. 98/4.

ḳ.+üñe: K. 3/20.

ḳ.+üñ serāyı: K. 4/27.

ḳ. ü şeref bul-: G. 233/4, Kt. 14.

ḳ. ü şeref vir-: Kt. 23.

ḳafes (< Ar.): hapishane.

ḳ.+den: K. 2/27.

kāfir (< Ar.): 1. Allah'ın birliğine inanmayan G. 167/1.

k.+üm: G. 218/2.

2. "uğursuz, kahrolası" anlamında küfür sözü olarak kullanılan bir söz Mr. 1/1, Mr. 1/2, Mr. 1/3, Mr. 1/4, Mr. 1/5, G. 133/4.

3. örten.

k. ol-: G. 77/2.

kāh (< Ar.): saman çöpü G. 117/3.

ḳahr (< Ar.): zorlama, zorla bir iş sürdürme.

ḳ.+ı: G. 88/2.

ḳ+ıyla: G. 88/2.

ḳ. u ḥışmile: G. 135/5.

ḳ.+uñdan: K. 4/31.

ḳahramān (< Far.): yiğit.

ḳ.+a: G. 135/5.

kākül (< Far.): alnın üzerine sarkıtılan kısa saç, perçem G. 77/5, G. 235/1.

k.-i ʿanber-feşānile: Ms. 1/6.

k.-i müşgīni: G. 176/3.

k.-i pür-şikenin: G. 122/7.

k.+lerini: G. 75/5.

k.+üñ: G. 68/1, G. 80/7, G. 106/2, G. 188/4.

k.+üñe: G. 216/2.

k.+üñ sevdāsı birle: G. 143/2.

ḳal-: 1. olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.

ḳ.-am: K. 2/17.

ḳ.-dı: G. 118/4.

ḳ.-maz: G. 12/4.

ḳ.-up: G. 12/6.

2. zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

ḳ.-madı: G. 36/4, G. 68/7, G. 120/2, G. 235/5, Mf. 15.

3. hayatını sürdürmek, yaşamak.

ḳ.-dı: G. 97/2, G. 163/4.

ḳ.-ur: G. 62/1, G. 231/4.

ḳ.-urduḳ: G. 221/4.

ḳ.-madı: G. 68/7, G. 199/1.

ḳ.-masun: K. 2/19.

ḳ.-maya: G. 68/6.

ḳ.-maz: Kt. 33.

ḳ.-uram: G. 9/2, G. 138/4.

4. olmak, herhangi bir durumda bulunmak.

ḳ.-a: G. 224/4.

ḳ.-am: K. 2/17.

ḳ.-dı: K. 3/27, G. 188/2.

ḳ.-dum: K. 3/29, G. 5/3, G. 154/3, G. 178/1, G. 178/5.

ḳ.-masun: G. 17/3.

ḳ.-urdı: Kt. 18.

ḳ.-ursun: G. 163/1.

ḳāl (< Ar.): söz.

ḳ.+i: G. 54/4.

ḳalb (< Ar.): 1. yürek.

ḳ.+e ḳut vir-: G. 194/4.

2. gönül, duygu merkezi.

ḳ.-i ʿāşıḳlaruñ: G. 44/1.

ḳ.+ümüzi: G. 157/5.

ḳaldur-: yukarı doğru hareket ettirmek.

ḳ.-up: G. 115/3.

ḳ.-updur: G. 172/3.

ḳalem (< Ar.): yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.

ḳ. çek-: K. 2/26.

ḳ.+üm: Kt. 34.

ḳ. ü tīġi: G. 122/4.

ḳalender (< Far.): dünya malına önem vermeyen.

k.+vār: G. 147/1.

ḳālıb (< Ar.): insanın maddi yapısı.

ḳ.-ı ādem ol-: G. 230/3.

kām (< Far.): arzu.

k.+uñ senüñ: G. 136/1.

ḳamer (< Ar.): ay G. 55/2, G. 154/3.

ḳ. burcında: G. 105/2.

ḳ.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/10.

ḳ.+veş: G. 154/2.

ḳamer-çihre (< Ar. < Far.): ay yüzlü G. 29/4.

ḳāmet (< Ar.): boy bos.

ḳ.-i bālāña: G. 31/4, G. 188/2.

ḳ.-i cānān: G. 227/5.

ḳ.-i dil-cūyuñ idi: G. 230/1.

ḳ.-i dildāra: G. 157/3.

ḳ.+i dü-tā ol-: G. 6/6.

ḳ.-i ḫam-geşte: G. 14/2.

ḳ.-i mevzūnuña: G. 151/5.

ḳ.+in: G. 10/1.

ḳ.+ini: G. 180/2.

ḳ.-i ṭūbī: G. 175/2.

ḳ.+üm: K. 2/21, G. 8/2, G. 45/7.

ḳ.+üm bükdi: G. 188/5.

ḳ.+üñ: K. 3/13.

ḳ.+üñe: G. 41/2.

ḳ. ü zülfine: G. 222/4.

ḳāmi' (< Ar.): ezen, buyruğu altına alan.

ḳ.-i küfr ü ḍalāl: K. 3/7.

kāmkār (< Far.): isteğine kavuşmuş Mf. 4.

kām-rān-ṭāli' (< Far., Ar.): talihine ulaşmış.

k. ol-: G. 103/1.

ḳamu: bütün, hepsi.

ḳ. baṣīret ü naẓar ehli: G. 41/4.

ḳ. günehkāra: K. 1/20.

ḳ. ḫāk-i reh-güẕār: Ms. 1/8.

ḳ. yollarda: G. 58/5.

kān (< Far.): maden yatağı.

k.-ı gevher: G. 100/1.

ḳan: damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı G. 5/2, G. 201/3.

ḳ.+a: G. 111/4.

ḳ.+a boyan-: G. 236/1.

ḳ.+a gir-: G. 186/4.

ḳ. aġla-: K. 2/23, G. 13/3, G. 81/3, G. 127/3, G. 167/4, G. 167/5.

ḳ. aḳıt-: G. 57/4, G. 171/1.

ḳ. arasında: G. 59/6.

ḳ. bahāsından geç-: G. 185/5.

ḳ. dök-: G. 116/3.

ḳ. eyle-: G. 92/3, G. 201/3.

ḳ. gel-: G. 229/2.

ḳ.+ı ḳuru-: G. 101/3, G. 180/3.

ḳ.+ını: G. 68/4.

ḳ.+ını dök-: G. 99/4.

ḳ. +ile ṭol-: G. 94/4.

ḳ. it-: G. 219/4.

ḳ.+lara boyalı bir pāre-i pīrāhen imiş: G. 97/4.

ḳ.+lar aġlat-: G. 8/4.

ḳ.+lar dök-: G. 166/2.

ḳ.+lu: G. 191/3.

ḳ.+lu müjgānlar: G. 188/3.

ḳ.+lu müjġānumla çeşmüm: G. 20/3.

ḳ.+lu peykānın: G. 217/4.

ḳ.+lu yaşında: G. 200/7.

ḳ.+lu yaşlar: G. 152/5.

ḳ. ol-: G. 79/3.

ḳ. ṭut-: G. 186/4.

ḳ.+uma girmişdür: G. 84/4.

ḳ.+um aḳıttı: G. 235/4.

k.+umı: G. 5/2.

ḳ.+umı içerse: G. 135/2.

ḳ.+um ṭutar: G. 84/4.

ḳ.+umuzı: G. 221/5.

ḳ. yalaş-: G. 169/2.

ḳ. yaşıla: K. 3/32.

ḳ. yut-: G. 166/5, G. 206/1.

ḳ. yuttur-: G. 136/3.

ḳan-: bir gereksinimini, isteğini yeteri kadar karşılamış olmak, doymak.

ḳ.-a ḳana iç-: G. 135/2, G. 139/5.

ḳanāʿat (< Ar.): az şeyle yetinme.

ḳ. eyle-: Mf. 13.

ḳanda: nerede G. 30/3, G. 83/4, G. 90/2, G. 90/7, Kt. 34.

ḳ.+sın: G. 50/4.

ḳanı: hani G. 56/4, G. 57/5, G. 217/4.

ḳāniʿ (< Ar.): inanmış G. 106/1.

ḳ. ol-: G. 104/3.

ḳanḳı: hangi K. 1/5, G. 6/1, G. 58/2, G. 140/5.

ḳānūn (< Ar.): mızrapla çalınan bir saz çalgısı G. 217/5.

kānūn (< Ar.): ateş ocağı.

k.-ı vedāʿ: G. 109/1.

ḳap-: almak G. 27/3.

ḳapla-: çepeçevre sarmak, kuşatmak.

ḳ.-dı: G. 233/2.

ḳapu: 1. bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.

ḳ.+lar aç-: G. 111/6.

2. *mec*. makam, huzur.

ḳ.+sında: G. 42/4.

ḳ.+uñda: G. 39/3, G. 119/5.

ḳ.+uñdan: G. 5/1, G. 168/2.

kār (< Far.): 1. iş.

k.+ı: Kt. 19.

k.-ı ʿālem fikrin it-: G. 65/3.

k. it-: G. 235/6.

2. fayda.

k. eyle-: G. 120/3.

ḳara (I): 1. siyah.

ḳ. çul gey-: G. 143/2.

ḳ. gözden: G. 60/5.

ḳ. ḳaşdan: G. 60/5.

ḳ. ḳaşlar: G. 60/5.

ḳ.+lar gey-: G. 167/3.

ḳ.+sını: K. 2/25.

ḳ. ṭobraḳdan: G. 147/5.

ḳ. ṭopraġiken: G. 32/9.

ḳ. zülfüñ: G. 60/2.

ḳ. zülfüñe: G. 60/4.

ḳara (II) (< Ar.): yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

ḳ. gözle-: G. 60/5.

ḳaraltı: kim veya ne olduğu tam olarak seçilemeyen koyu renkli şekil.

ḳ.+lar aṣ-: G. 237/3.

ḳaranfül (< Ar.): karanfilgillerden, güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi.

ḳ.+lerle: K. 3/19.

ḳarañu: karanlık.

ḳ. it-: G. 133/2.

ḳ. ol-: G. 108/2, G. 108/6.

ḳarār (< Ar.): 1. bir şey hakkında verilen hüküm.

ḳ.+ı ḳal-: G. 235/5.0

ḳ.+um: G. 235/1.

ḳ. u ṣabrı ṭaġıt-: G. 60/2.

ḳ. u ṣabrum aldı: G. 60/5.

2. bir yerde durma G. 89/4.

ḳ. bul-: K. 3/16.

ḳ. eyle-: G. 76/2, G. 80/7, G. 126/5.

ḳ. it-: Ms. 1/8, G. 3/5, Kt. 30.

ḳ. ḳıl-: G. 207/3.

ḳ. ṭut-: Kt. 20.

ḳarart-: kötü bir duruma getirmek.

ḳ.-up: G. 6/3.

ḳ.-ur: G. 69/5, G. 157/5.

kārbān (< Far.): kervan.

k.-ı Ḫoten'e: G. 215/6.

kārger (< Far.): işleyen, etki yapan.

k. ol-: G. 72/5.

ḳarīn (< Ar.): yakın.

ḳ. it-: K. 4/43.

ḳ. ol-: G. 131/5, Kt. 17.

ḳarşu: 1. bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.

ḳ.+ña: K. 4/22.

2. ön, kat, huzur.

ḳ.+ma: K. 4/38.

2. karşıt, zıt G. 13/6.

ḳ. çıḳ-: G. 64/2.

ḳ. var-: G. 6/3.

Ḳārūn: "çok zengin" anlamında kullanılan, zenginliğiyle tanınan malı ile birlikte yok olan İsrailoğulları zamanında yaşamış bir kişi.

ḳ. +idi: G. 220/4.

ḳaṣd (< Ar.): kasıt, niyet.

ḳ. eyle-: G. 49/1.

ḳ.+ı: K. 4/30.

ḳ.+ına: K. 4/36.

ḳ. it-: G. 20/5, G. 69/4, G. 79/3, G. 118/3.

kāse (< Ar.): çini, toprak veya camdan yapılmış çanak.

k.-i pīrūzeye: G. 183/1.

k. kāse dök-: G. 140/6.

ḳaṣr (< Ar.): köşk.

ḳ.-ı ḳaṣīr-i Ḳayser-i Rūm'a: G. 85/5.

ḳ.-ı Ḳayser: G. 13/2.

ḳ.-ı Ḳayser'den ferāġum: G. 85/3.

ḳ.-ı ʿömrüñ: K. 4/47.

ḳaş: gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar.

ḳ.+ı hilāl: G. 174/3, G. 187/3.

ḳ.+ı kemān: G. 180/6, G. 212/2.

ḳ.+ı kemānı: G. 119/5.

ḳ.+ı kemānum: G. 6/3.

ḳ.+ın gör-: G. 118/3.

ḳ.+ı yā: G. 3/6, G. 68/3.

ḳ.+ları üstindeki: G. 77/5.

ḳ.+laruñ: K. 4/10, G. 148/2, G. 203/3.

ḳ.+uñ: G. 223/3.

ḳ.+uña: G. 6/6, G. 53/3.

ḳ.+uñ ʿaksi: G. 142/1.

ḳ.+uñı: G. 10/4, G. 205/1.

ḳ. vü kirpigi: G. 67/5.

kāşif (< Ar.): keşfeden, bulan.

k.-i esrār ol-: G. 93/4.

k.-i nūr-ı żamīrümsen: G. 178/2.

kāşkī (< Far.): keşke G. 179/1.

ḳaṭʿ (< Ar.): kesme, kesilme.

ḳ.-ı ʿālāyıḳdur: G. 180/5.

ḳ.-ı recā it-: G. 177/1.

ḳ. it-: G. 31/4.

ḳaṭʿā (< Ar.): hiçbir vakit, asla G. 2/3, G. 149/4.

ḳatı: 1. sert G. 120/3.

ḳ. göñlindeki ḥased: Kt. 2.

ḳ. göñlinden: G. 167/4.

2. çok, aşırı derecede.

ḳ. düşvār:G. 227/4.

ḳ. fettān ol-: G. 202/2.

ḳ. māyildür: G. 217/3.

ḳ. müşevveş ol-: G. 44/3.

ḳ. rengīn ü ter ol-: G. 182/5.

kātib (< Ar.): yazıcı, yazan.

k.+ler: G. 2/3.

ḳātil (< Ar.): öldüren G. 99/4.

ḳatl (< Ar.): öldürme.

ḳ.-i ʿām eyle-: G. 150/1.

ḳ.+lüme: G. 20/5, G. 79/3, G. 118/3.

ḳatmer: kat kat, üst üste bir biçimde.

ḳ. ḳaranfüller bit-: G. 114/6.

ḳaṭre (< Ar.): damla.

ḳ.+dür: K. 3/4.

ḳ.-i ḫūn-ı cigeri: G. 215/7.

k.-i sīm-āb ṭam-: G. 69/6.

ḳaṭre ḳatre (< Ar.): damlalar biçiminde G. 129/2, G. 181/1.

ḳ. görin-: K. 4/44, G. 59/3.

kāyināt (< *kāʾināt*) (< Ar.): bütün varlıklar G. 22/6.

ḳavl (< Ar.): söz.

ḳ. u ʿamel: G. 145/2.

ḳ.+üñ: G. 145/2.

ḳavs (< Ar.): yay G. 115/5.

ḳ.+a ḳon-: G. 164/4.

ḳ.-i ḳuzeḫ: G. 205/3.

ḳ.+i yāruñ: G. 164/4.

ḳayd (< Ar.): 1. kayıt, bağlama.

ḳ. ol-: G. 199/2.

2. enişe, gaile, telaş.

ḳ.-ı ḥırṣa düş-: Mf. 13.

ḳ.-ı taʿalluḳ: G. 136/2.

Ḳays (< Ar.): *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesinin erkek kahramanı Mecnun'un asıl adı G. 203/1.

Ḳ.+a: G. 10/2.

Ḳ.-ı şeydā: G. 235/5.

ḳażā (< Ar.): Allah'ın yazdıklarının gerçekleşmesi G. 1/2.

ḳ. deryāsına: G. 1/2.

ḳ.+ya: Mh. 1/5.

ḳ.-yı mübremüñ defʿine: Kt. 1.

ḳazın-: izi kalmayacak şekilde çıkarılıp atılmak.

ḳ.-dı: G. 190/4.

kebāb (< Ar.): yanmış, yanık.

k. eyle-: G. 15/3.

k. it-: G. 109/1, G. 137/1.

k. ol-: G. 18/1, G. 75/2, Kt. 5.

kebkek (< Ar.): bk. **kevkeb** yıldız.

k.+üñüñ nakşı: G. 197/2.

kebkebī (< Ar.): bk. **kevkebī**.

k. naḳşın: G. 15/7.

kebūter (< Far.): güvercin.

k.+ler mi: G. 201/1.

kef (< Ar.): elin iç tarafı.

k.-i desti: G. 123/4.

keh (< Far.): saman çöpü.

k.+den dāneyi ayır-: G. 234/6.

kelām (< Ar.): söz, lakırdı.

k.+ında: G. 86/5.

k.+ın iḫtiṣār eyle-: G. 107/8.

k.+uñ āteşiyle: G. 54/4.

kelle (< Far.): baş.

k.+ler: G. 19/2.

k.+si ḳız-: K. 4/15.

kemāl (< Ar.): 1. olgunluk.

k. ʿarż it-: Ms. 1/9.

k.+e: K. 3/27.

k. ehli: Mf. 5.

2. tamlık, eksiksizlik.

k. bul-: K. 3/6.

k.-i ḥüsnüñe: G. 188/3.

k.-i ṣunʿ-ı Yezdān'ı: G. 223/1.

kemān (< Far.): yay G. 186/2.

k. al-: K. 4/28.

k. eyle-: G. 55/5.

k.+ından: G. 9/5.

k.+um: G. 6/3.

k. vir-: G. 181/3.

kemān-ebrū (< Far.): keman kaşlı G. 8/3.

k.+sına: G. 217/3.

kemend (< Far.): 1. uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip G. 186/2.

k.-i ʿışḳa giriftār ol-: G. 37/1.

k.-i ʿışḳuña: G. 99/1.

k. ṣal-: G. 31/3.

2. sevgilinin saç kıvrımı.

k.-i cān-sitānum: G. 60/3.

kemer (< Ar.): bele bağlanan kuşak G. 176/7, G. 181/5.

k.-i ḫidmet ile beste: G. 122/6.

k.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/6.

k. it-: G. 102/2.

kenār (< Far.): 1. kıyı.

k. bul-: Mh. 1/4.

k.-ı cūybār: G. 200/3.

2. yan, nezt.

k. it-: G. 231/3, G. 235/3, Mf. 4.

k.+umdan benüm: G. 152/4.

kendi, kendü: kişinin öz varlığı, zatı.

k. baġrı başınuñ ʿilācı: G. 38/3.

k.+mi: G. 22/6, G. 25/3, G. 155/2, G. 175/4.

k.+n: G. 31/4, G. 32/3.

k.+nden geç-: G. 107/6.

k.+ñe. G. 33/3, G. 39/1.

k.+özine: (kendözine): G. 38/4.

k. sāyemden: G. 68/1.

k.+ye: G. 152/2, G. 193/2, G. 234/2.

kepāde (< Far.): kol alıştırmak için kullanılan talim yayı.

k. eyle-: G. 9/5.

kerem (< Ar.): ihsan, lütuf.

k. ḳıl-: G. 173/1.

Kerḫī: Ebü'l-Hasen Ubeydullah b. el-Hüseyn b. Dellâl el-Kerhî (ö. 340 / 952) Kt. 1.

kes-: 1. bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak.

k.!: K. 2/20, G. 77/2, G. 125/5.

k.-meye: G. 149/4.

k.-mezdi: G. 2/3.

2. son vermek, gidermek.

k.-er. G. 105/4.

k.-me: G. 18/7.

kesād (< Ar.): kıtlık, yokluk, azlık.

k. ol-: G. 184/2.

kesr (< Ar.): kırılma, yıkılma.

k.+e var-: G. 32/1.

keşret (< Ar.): çokluk.

k.+i: G. 90/6.

keştī (< Far.): gemi.

k.-i cismüm: G. 22/3.

k.-i dil: G. 3/5.

kevākib (< Ar.): yıldızlar G. 96/4.

k.+le: G. 154/3.

k.+veş: G. 156/3.

kevkeb (< Ar.): yıldız.

k.-i baḫtum: Mr. 1/3.

kevkebī (< Ar.): yıldızla ilgili.

key (< Far.): çok G. 19/2, G. 136/2, G. 219/1.

keyfiyyet (< Ar.): nitelik.

k.-i ḥālüñ: G. 79/7.

keyḳubād (< Far.): padişah.

k.-ı ʿışḳam: G. 115/1.

keyy (< Ar.) yarayı veya vücudun hasta bir yerini kızgın demirle yakma.

k. u naʿl ol-: G. 85/6.

kez: kere, defa G. 18/3, G. 18/6, G. 32/9, G. 119/5, G. 157/3, G. 160/5, G. 179/5, G. 231/3.

ḳıble (< Ar.): Müslümanların namazda yöneldiği, Mekke şehrinin ve Kâbe'nin bulunduğu yön.

ḳ.+den: G. 218/2.

ḳ.-i kūyın: K. 2/21.

ḳıl: tüy.

ḳ.+ca: G. 53/1.

ḳ. ḳalem: G. 59/4.

ḳıl-: etmek, eylemek, yapmak G. 1/3, Kt. 8.

ḳ.!: K. 2/22, K. 2/23, K. 3/31, G. 11/8, G. 19/2, G. 65/2, G. 105/4, G. 106/5, G. 138/5, G. 173/1, G. 184/4, G. 211/2, Kt. 7, Mf. 9.

ḳ.-an: G. 230/1.

ḳ.-dı: K. 1/17, K. 3/16, Ms. 1/4, G. 3/6, G. 21/3, G. 21/6, G. 28/1, G. 132/1, G. 155/2, G. 178/3, G. 209/1, G. 210/2, G. 212/3, Rb. 2.

ḳ.-duġı: Kt. 28.

ḳ.-duḳca: G. 134/1.

ḳ.-dum: G. 46/1.

ḳ.-ma: K. 2/26, G. 163/1.

ḳ.-maduñ: G. 141/4.

ḳ.-masa: Kt. 23.

ḳ.-mayam: G. 37/4.

ḳ.-maz: G. 75/3.

ḳ.-mazsa: G. 58/1.

ḳ.-mış: G. 27/1, G. 129/4, G. 207/3.

ḳ.-mışdur: G. 95/6.

ḳ.-sa: G. 180/4.

ḳ.-sam: G. 227/3.

ḳ.-sañ: G. 61/1, G. 178/4.

ḳ.-saydum: G. 191/4.

ḳ.-sun: G. 191/1.

ḳ.-ur: G. 150/2.

ḳ.-ursun: K. 2/13.

ḳır-: sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak.

ḳ.-up geç-: G. 135/4.

ḳırān (I) (< Ar.): iki gezegenin bir burçta bulunması.

ḳ. it-: G. 98/3.

ḳırān (II) (< Ar.): bir topluluğun ve özellikle hayvanların büyük bir bölümünü yok eden hastalık veya başka neden, afet.

ḳ. gir-: G. 174/3, G. 187/3.

ḳısmet (< Ar.): Allah'ın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu, nasip.

ḳ.-i rūz-ı ezeldür: G. 153/3.

ḳıy-: 1. acımayıp öldürmek.

ḳ.-ma: Kt. 5.

2. acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek.

ḳ.-a ḳıya baḳ-: G. 135/3.

ḳ.-ma: Kt. 5.

ḳıyāmet (< Ar.): 1. dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

ḳ.+den ʿalāmetdür: G. 61/3.

ḳ.+den su'āl it-: G. 182/1.

ḳ. ḳop-: G. 98/1.

2. büyük felaket, afet.

ḳ. ḳopar-: G. 61/3.

ḳıymet (< Ar.): bir şeyin taşıdığı maddi varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer.

ḳ.+i naẓmuñuñ: G. 63/5.

ḳ.+i ol-: Kt. 23.

ḳız-: öfkelenmek.

ḳ.-duḳda: K. 4/15.

ḳızar-: utanç, öfke vb. duyguların etkisiyle, kanın yüze hücumu sonucu yüz kırmızı bir renk almak.

ḳ.-dan: G. 84/4.

ḳ.-dı: G. 15/2, G. 185/2, G. 217/1.

ki (< Far.): anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz K. 1/5, K. 2/1, K. 4/21, K. 4/22, K. 4/35, K. 4/40, Ms. 1/4, Ms. 1/5, Ms. 1/5, Ms. 1/7, Ms. 1/7, Mh. 1/1, Mh. 1/3, G. 3/2, G. 3/2, G. 8/2, G. 8/5, G. 16/4, G. 17/3, G. 23/7, G. 25/2, G. 27/6, G. 44/2, G. 48/3, G. 49/2, G. 53/1, G. 53/4, G. 57/1, G. 67/2, G. 67/4, G. 69/1, G. 69/5, G. 70/5, G. 73/4, G. 81/2, G. 92/6, G. 96/4, G. 98/5, G. 99/3, G. 101/3, G. 103/2, G. 103/5, G. 105/5, G. G. 108/7, G. 111/6, G. 120/1, G. 120/4, G. 126/1, G. 126/3, G. 126/5, G. 128/2, G. 131/1, G. 131/2, G. 131/3, G. 131/4, G. 131/5, G. 140/1, G. 150/1, G. 158/3, G. 164/2, G. 166/4, G. 171/2, G. 172/6, G. 179/6, G. 181/3, G. 183/1, G. 183/4, G. 193/1, G. 193/4, G. 199/2, G. 200/2, G. 200/5, G. 205/3. G. 210/1, G. 224/5, G. 230/5, G. 236/5, Kt. 7, Kt. 20, Kt. 21, Rb. 1, Rb. 2, Mf. 9, Mf. 12.

k. +anda: (k'anda): G. 120/2.

k. +ider: (k'ider): K. 3/24, G. 1/5.

k. +ola: (k'ola): K. 2/19, G. 16/4, G. 16/7, G. 121/4, G. 226/3, G. 226/8.

kilāb (< Far.): köpekler (rakip) G. 169/5.

kilk (< Far.): kamış kalem.

k.-i müjgānum benüm: G. 159/5.

k. ü devat: G. 22/5.

ḳīl ü ḳāl (< Ar.): dedikodu.

ḳ.+i: Mh. 1/5.

kim (I): "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz K. 3/2, G. 7/5, G. 10/3, G. 13/7, G. 22/4, G. 32/9, G. 60/2, G. 66/5, G. 77/4, G. 144/6, G. 148/1, G. 160/3.

k.+e: G. 32/9, G. 166/1, G. 166/1, G. 221/2.

k. +ki: G. 170/5, G. 173/3, G. 207/1.

kim (II): bk. **ki** K. 2/8, K. 2/11, K. 2/17, K. 2/25. K. 3/9, K. 3/13, K. 4/5, K. 4/7, K. 4/10, K. 4/14, K. 4/28, K. 4/36, K. 4/42, K. 4/43, K. 4/45, G. 8/1, G. 9/1, G. 12/4, G. 13/4, G. 18/1, G. 18/7, G. 19/1, G. 19/2, G. 19/5. G. 20/1, G. 20/3, G. 22/3, G. 23/1, G. 25/3, G. 27/1, G. 27/2, G. 28/4, G. 29/3, G. 29/4, G. 32/3, G. 32/6, G. 36/4, G. 46/1, G. 46/3, G. 47/3, G. 47/4, G. 48/2, G.

48/6, G. 49/1, G. 50/4, G. 59/3, G. 59/7, G. 61/4, G. 63/3, G. 65/2, G. 66/3, G. 66/7, G. 68/1, G. 68/7, G. 69/6, G. 76/2, G. 76/4, G. 77/5, G. 79/1, G. 81/3, G. 83/1, G. 84/1, G. 89/1, G. 92/1, G. 92/2, G. 92/3, G. 92/4, G. 93/3, G. 97/4, G. 98/4, G. 100/2, G. 101/2, G. 102/1, G. 105/2, G. 106/2, G. 107/8, G. 110/1, G. 116/4, G. 118/2, G. 120/5, G. 121/6, G. 122/2, G. 129/4, G. 132/3, G. 140/5, G. 145/2, G. 145/5, G. 148/1, G. 148/3, G. 148/5, G. 150/5, G. 151/3, G. 162/2, G. 162/4, G. 165/4, G. 167/4, G. 168/5, G. 173/3, G. 174/5, G. 176/3, G. 187/5, G. 189/2, G. 192/5, G. 193/5, G. 196/3, G. 200/1, G. 200/7, G. 202/1, G. 205/2, G. 205/3, G. 205/5, G. 207/1, G. 207/3, G. 208/5, G. 209/1, G. 212/4, G. 217/5, G. 220/3, G. 223/5, G. 224/2, G. 229/4, G. 234/1, G. 234/2, Kt. 8, Kt. 14, Kt. 15, Kt. 25, Kt. 29, Kt. 30, Kt. 34, Kt. 34, Mf. 6, Mf. 8, Mf. 13.

k. ol: (k'ol): G. 224/1.

kimi: birtakımı, bazısı G. 92/3, G. 136/3.

k.+ne: G. 14/4, G. 14/4.

k.+si: K. 2/12, K. 2/12.

kimse: herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs Mr. 1/5, G. 28/5, G. 35/1, G. 63/3, G. 87/1, G. 92/5, G. 93/1, G. 93/3, G. 186/2, G. 186/2, G. 197/4, Kt. 2.

k.+ne: G. 27/4, G. 218/4.

k.+nüñ ḥaddi: K. 3/3.

kimsene: bk. **kimse** G. 17/3.

kīmyā (< Ar.): bakır, kurşun vb. madenleri iksir denilen maddeyi ilave ederek gümüş veya altına dönüştürme ilmi, eski kimya.

k.-yı ḫāk-i rāhına: G. 106/5.

kīne (< Far.): kin G. 121/4.

kirpük: göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri.

k.+ine: G. 215/7.

k.+ümle: G. 22/5.

k.+üñ: G. 150/4.

k.+lerümle: G. 165/3.

k.+lerüñ ucındaġı ḳanuñ durur senüñ: Ms. 1/3.

Kisrī (< Ar.): eski İran hükümdarlarından Nûşirevan-ı Âdil'in lakabı.

k.+nüñ ṭāḳ u revāḳı: G. 32/1.

kişi: insan, kimse, şahıs G. 10/5, G. 61/2, G. 61/4, G. 94/3, G. 100/3, G. 153/2.

k.+nüñ bir eşeri: G. 216/5.

k.+nüñ bitmez işi: G. 215/2.

k.+nüñ itdügi: Kt. 33.

k.+nüñ niyyeti: Kt. 9.

k.+nüñ tevbesi: G. 82/6.

k.+ye: G. 94/3.

kişver (< Far.): ülke, memleket.

k.-i cānum: G. 13/1.

k.-i ḥaddüñde: G. 226/2.

kiştzār (< Far.): ekin tarlası.

k.-ı dehr: G. 136/2.

k.+ı ʿömrümüñ: K. 3/30.

kitāb (< Ar.): bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün G. 45/3.

kitābet (< Ar.): kâtiplik.

k.+de: G. 23/5.

ḳo-: 1. bir yere bırakmak, yerleştirmek.

ḳ.-ma: G. 13/2.

ḳ.-masun: G. 152/3.

ḳ.-mış: Ms. 1/1.

ḳ.-yar: G. 83/1.

ḳ.-yup: G. 80/8.

2. bırakmak, terk etmek.

ḳ.!: G. 25/1, G. 34/4, G. 61/2, G. 102/2, G. 107/1, Kt. 24.

ḳ.-dı gitti: G. 83/6.

ḳ.-duñ: G. 133/1, G. 133/1, G. 133/2, G. 133/3, G. 133/4, G. 133/5.

ḳ.-ma: K. 2/17, K. 3/33, G. 146/2, G. 208/5.

ḳ.-maz: G. 158/5.

ḳ.-yup: K. 2/21, G. 10/1, G. 67/3, Kt. 19.

3. izin vermek, serbest bırakmak.

ḳ.!: K. 4/9.

k.-yma: G. 176/5.

ḳoç-: kucaklamak.

ḳ.-ar: G. 49/5.

ḳ.-ayın: G. 215/1.

ḳ.-dı: G. 215/1.

ḳ.-madı: G. 56/3.

k.-maġa: G. 130/4.

ḳ.-maz idi: G. 130/4.

ḳoçul-: kucaklanmak G. 52/1.

ḳol: insan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ḳ.+ların: G. 214/5.

ḳ.+larum: G. 110/4.

ḳon- (I): 1. kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek.

ḳ.-dı: G. 200/1.

ḳ.-mış: Ms. 1/5, G. 164/4, G. 179/5.

2. kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.

ḳ.-maġa: G. 238/3.

ḳ.-mış: G. 200/5.

ḳon- (II): koyma işi yapılmak.

ḳ.-mış: G. 28/2.

ḳonul-: koyma ve konma işi yapılmak.

ḳ.-dı: G. 205/6.

ḳ.-mış: G. 200/1.

ḳop-: gürültülü veya tehlikeli olaylar birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak.

ḳ.-dı: G. 15/2.

ḳ.-mamışdur: G. 182/5.

ḳopar-: kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

ḳ.-ur: G. 66/6.

ḳ.-ursa: G. 61/3.

ḳorḳ-: kaygı duymak, endişe etmek.

ḳ.-aram: G. 110/1.

ḳorḳu: bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü Kt. 35.

ḳ.-um: G. 147/7, G. 176/1.

ḳorḳut-: korkmasına yol açmak.

ḳ.-ur: G. 88/2.

ḳoruḳ: olgunlaşmamış ekşi üzüm G. 36/4.

ḳov-: uzaklaşmasını, gitmesini sert bir şekilde söylemek, yanından defetmek.

ḳ.-dı: G. 172/4.

ḳucaḳ: vücudun açılmış durumdaki kollarla göğüs arasında kalan kısmı.

ḳ.+a al-: G. 214/5.

ḳudret (< Ar.): güç.

ḳ.+ine ṣāniʿüñ: G. 140/1.

ḳul: 1. Allah'a göre insan.

ḳ.+uñ ol-: K. 2/15.

ḳ.+uña: K. 2/17.

2. köle, hizmetçi.

ḳ.+a: G. 35/4, G. 36/1, G. 87/4.

ḳ.+ına: G. 91/3.

ḳ. ol-: G. 226/3.

ḳ. u ḳurbānı ol-: G. 123/5.

ḳ.+uñ: G. 6/6, G. 31/3.

ḳ.+uña: G. 11/4, G. 18/6.

k.+uñ durur: G. 137/5.

ḳulaġ: bk. **ḳulaḳ**.

ḳ. ol-: G. 50/4.

ḳulaḳ: başın her iki yanında bulunan işitme organı.

ḳ.+dan ʿāṣıḳdur: Kt. 18.

ḳulḳul (< Ar.): su vb. şeylerin çıkardığı ses.

ḳ.-ı cām u ṣurāḥi: G. 25/4.

ḳullāb (< Ar.): çengel, kanca.

ḳ.-ı ʿışḳuñ: G. 55/5.

ḳ.-ı zülfüñden: G. 227/2.

ḳulluḳ: kul olma durumu, kölelik.

ḳ. it-: K. 2/15.

ḳulzüm (< Ar.): deniz.

ḳ.-ı Hind'e var-: G. 122/3.

ḳur-: yapmak, oluşturmak.

ḳ.-dılar: G. 12/2.

ḳ.-duñ: K. 2/1.

ḳurʿa (< Ar.): tesadüfe ve talihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvurulan her türlü vasıta, ad çekme.

ḳ.+veş: K. 3/31.

ḳurbān (< Ar.): 1. bir amaç uğrunda feda edilen veya kendini feda eden kimse G. 29/4.

2. bir amaç uğruna feda olma.

ḳ. ol-: G. 217/3.

ḳurı: faydasız, beyhude.

ḳ. sevdādır: G. 116/5.

ḳurtar-: kurtulmasını sağlamak.

ḳ.!: G. 40/3.

ḳ.-ıver: G. 227/2.

ḳuru-: bitkin, yorgun, cansız duruma düşmek.

ḳ.-dı: G. 101/3.

ḳ.-r: G. 180/3.

ḳurul-: kurma işi yapılmak.

ḳ.-mış: G. 201/4.

kūs (< Far.): büyük davul G. 96/1.

k.-ı şeh: G. 179/6.

kūy (< Far.): 1. mahalle, köy.

k.-ı ʿadem: K. 2/19.

k.-ı fenāya düş-: G. 173/5.

k.-ı maḥşerde: G. 79/1.

2. sevgilinin bulunduğu yer.

k.-ı cānānuñ segine: G. 238/2.

k.-ı dil-berden: G. 169/5.

k.-ı dildāruñ segine: G. 80/2.

k.+ına: G. 156/1, G. 204/1.

k.+ına uçmaġa: G. 68/3.

k.+ına var-: G. 92/5, G. 93/3, G. 234/3.

k.+ında: G. 26/5, G. 52/4, G. 92/1, G. 93/5, G. 105/2.

k.+ında cānānuñ: G. 128/1.

k.-ı nigāra gir-: G. 30/5.

k.-ı yāre uġra-: G. 229/4.

k.-ı yāre var-:G. 145/1.

k.-ı yāri: G. 234/2.

k.+uñ: G. 133/5, G. 165/2, G. 202/3.

k.+uña: G. 151/1, G. 193/4, G. 232/2.

k.+uñda: G. 45/1, G. 181/1.

k.+uñdan: G. 172/4.

k.+uñ seginden: G. 31/2.

k.+uñ ṭolaşmaḳdan: G. 169/1.

k. u rūy-ı yāre: G. 232/1.

kūh (< Far.): dağ.

k.-ı kāf: G. 117/3, G. 209/2.

k.-ı sīnem: G. 49/2.

k.+uñ gūşı:G. 20/4.

kūh-ken (< Far.): dağ delen, dağ kazan.

k. Ḫüsrev'den: G. 237/2.

ḳuşat-: çevrelemek, sarmak.

ḳ.-mış: G. 49/5.

kūtāh (< Far.): kısa.

k. eyle-: G. 156/2.

ḳuyūd (< Far.): kayıtlar, bağlar.

ḳ.-ı ʿışḳıla: G. 161/4.

küḥl (< Ar.): göze çekilen sürme G. 32/5.

k.+e: G. 69/5.

k.-i cilā: G. 4/1.

k.+i: G. 35/5, G. 87/5.

k.-i Ṣıfāhān'ı: G. 223/2.

külbe (< Ar.): kulübe.

k.-i aḥzānumı: G. 133/2.

künc (< Far.): köşe.

k.-i ferāġ it-: G. 111/2.

k.-i fürḳat: G. 202/5.

k.-i ġamda: G. 133/1.

k.-i ʿuzleti bul-: G. 111/2.

küfr (< Ar.): dinsizlik.

k.+i: G. 200/4.

külāle (< Far.): kıvırcık saç G. 214/4.

künh (< Ar.): öz.

k.-i ẕātuñdan: K. 2/5.

küşti-gīr (< Far.): pehlivan.

k.-i ġam-ı ʿışḳıla ṭutuş-: G. 208/4.

k.-i ʿışḳ elinden: G. 164/1.

L

lā-büdd (< Ar.): elbette G. 79/1, G. 100/3.

lā-cerem (< Ar.): şüphesiz G. 6/4, G. 31/6, G. 59/5, G. 63/2, G. 68/5.

lāciverd (< Far.): koyu mavi renk.

l. +ile: G. 28/3.

lāf ü güzāf (< Far.): boş konuşma G. 117/4.

lafẓ (< Ar.): söz.

l.-ı kemāl: K. 3/27.

laḥẓa (< Ar.): an G. 139/2.

lāl (< Ar.): dilsiz.

l. eyle-: G. 53/5.

l. ol-: K. 3/12.

laʿl (< Ar.): 1. dudak.

l.+i kevs̱erini: G. 189/2.

l.-i nābın: G. 192/2.

l.-i nābuñ: G. 195/5.

l.+inden: G. 143/5.

l.-i nūşınuñ: G. 135/2.

l.-i rengīn: G. 200/1.

l.-i sīr-āb: G. 205/5.

l.-i şeker-güftāruñ: G. 194/1.

l.-i şeker-ḫāllerüñ: G. 125/1.

l.-i yāre: G. 98/4.

l. ü dehānuñ: G. 78/4.

l.+üñ: G. 86/1, G. 100/1, G. 167/5.

l.+üñe: G. 15/2, G. 86/2, G. 100/2.

l.+üñüñ fikr-i muḫāl: Mr. 1/3.

2. parlak renkli taş G. 41/1, G. 72/1.

l.+den: G. 209/5.

l.-i Bedaḫşān: Kt. 13.

l.-i Bedaḫşān'dan çıḳ-: G. 77/4.

l.-i Bedaḫşān'uñ: G. 171/1, G. 171/5.

l.-i leb-i dildārdan: G. 172/1.

l.-i leb-i nigārda: G. 101/5.

l.-i mey-gūnı ile: G. 48/7.

l. ü yāḳūtı: G. 215/7.

lāle (< Far.): zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, çok yıllık soğanlı bitki.

l.+dür: G. 97/4.

l.-i ḥamrā: G. 69/6.

l.-i ḥamrāyıla: G. 48/3.

l.-i rengīne: G. 116/4.

l.+ler: G. 21/2, G. 114/4.

l.+nüñ baġrındaġı: G. 220/2.

l.+nüñ hem-derdi: G. 63/3.

l.+nüñ şerminden: G. 12/3.

l.+vār: G. 82/6.

l.+veş: G. 111/4, G. 157/5, G. 204/2.

l. vü gülden: G. 21/5.

lāle-gūn (< Far.): lale renkli.

l. eyle-: G. 192/3.

lāle-ruḫ (< Far.): lale yanaklı G. 194/5.

l.+lar şevḳına: G. 26/3.

lālezār (< Far.): lale bahçesi G. 58/5, G. 59/6, G. 213/2.

l.+umdan benüm: G. 152/5.

lām (< Ar.): 1. Osmanlı alfabesinin yirmi altıncı harfi.

l.-ı zülfeynüñ arasında: K. 3/12.

lāmi' (< Ar.): parlayan G. 104/1.

l. ol-: G. 105/1.

Lāt (< Ar.): İslamiyetten önce Arapların Kâbe'de bulunan putlardan birisi.

L. u Ḥubel: G. 145/5.

lā-ubāli (< Ar.): ciddi olmayan.

l.+yem: G. 61/2.

lāyıḳ (< Ar.): yakışan, yaraşır olan K. 3/3, G. 73/2.

l. degül: K. 2/10, G. 200/4.

lāzım (< Ar.): gerekli olan.

l. degül: G. 35/3, G. 87/3, G. 130/5.

l. +durur: G. 107/2, G. 141/5, G. 193/4.

le'āl (< Ar.): inciler Ms. 1/9.

leb (< Far.): dudak G. 197/1.

l.+i: G. 182/5.

l.-i cānān: G. 8/6.

l.-i cānāneler: G. 237/5.

l.-i cān-baḫşa: G. 188/1.

l.-i cān-baḫşla: G. 182/1.

l.-i laʿlin: G. 202/1.

l.+in: G. 236/1.

l.+inden: G. 18/4.

l.+ini öp-: G. 55/3.

l.+i şīrīn: G. 158/4.

l.+leri: G. 197/5.

l.+leri āb-ı ḫayāt: G. 22/1.

l.+leri cāmın ṣun-: G. 124/5.

l.+leri esrārına: G. 220/5.

l.+lerin: G. 28/5.

l.+lerinden: G. 46/5.

l.+lerin evṣāfını: G. 219/5.

l.+leri sırrını: G. 53/5.

l.+lerüñ: G. 28/3.

l.+lerüñden: G. 52/2, G. 91/2.

l.+lerüñ muʿciz bedīʿ: G. 190/1.

l.+lerüñ senüñ: G. 88/2.

l.+lerüñ sırrında: G. 188/2.

l.+lerüñ yādına: G. 89/5.

l.+üñ: G. 47/2.

l.+üñ ʿaksin: G. 200/7.

l.+üñden: G. 119/4.

l.+üñe: G. 41/1.

l.+üñ esrārına: G. 17/2.

l.+üñsüz: G. 45/2, G. 206/1.

l.+üñ şevḳıyle: G. 206/1.

l.+üñ yādına: G. 85/3.

l.+üñ yāḳūtını: G. 28/4.

l. ü zülfüñ añ-: G. 78/5.

leb-ā-leb (< Far.): ağzına kadar dolu G. 63/1.

lehv (< Ar.): önemli şeylerden alıkoyacak faydasız iş, oyun, eğlence.

l. ü bāzīʾ: Kt. 19.

lenger (< Far.): gemi demiri G. 3/5.

lerzān (< Far.): titreyen, titrek.

l. ol-: G. 79/2, G. 172/2.

leşker (< Far.): asker, ordu.

l. çek-: K. 4/29, G. 181/2.

l.-i aʿdāya: K. 3/10.

l.-i baḥr-ı sirişküm: G. 12/2.

l.-i ġam: G. 198/4.

l.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/1.

l.-i müjġānı: G. 229/3.

leṭāfet (< Ar.): latiflik, hoşluk.

l.+den: G. 182/3.

l.+le keşāfet: G. 23/4.

levḥ (< Ar.): üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yüzey.

l.-i cāna: K. 2/9.

l.-i cānda: K. 2/19.

l.-i cemāle: G. 101/1.

l.-i çihrem: G. 159/5.

l.-i dilde: G. 192/4.

l.-i dile: G. 90/3.

l.-i eflāke: G. 105/5.

l.-i maḥfūẓ mıdur: G. 122/2.

l.-i mekteb-ḫāne-i çarḫ: K. 3/17.

leyl (< Ar.): gece.

l. ü nehār: G. 36/2.

Leylā (< Ar.): *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesinin kadın kahramanı.

L.+sın: G. 235/5.

L.+yı: G. 56/3.

leyletü'l-ḳadr (< Ar.): Kadir gecesi.

l.+a: G. 211/3.

leyletü'l-miʿrāc (< Ar.): Miraç gecesi.

l. bāġında: K. 3/19.

Leylī-ḫırām (< Ar., Far.): Leyla yürüyüşlü.

L.+um: G. 176/2.

leẕẕet (< Ar.): tat.

l.-i ẕevḳ vir-: K. 1/16.

libās (< Ar.): elbise.

l.-ı ġam-ı ʿışḳı: G. 208/2.

l.-ı ʿışḳı gey-: G. 34/4.

l.-ı köhnem: G. 49/4.

līk (< Far.): fakat G. 68/6, G. 183/6, Kt. 10.

lisān (< Ar.): dil.

l.+ı ḳalemüñ: G. 122/4.

luṭf (< Ar.): iyilik, ihsan.

l. eyle-: G. 173/2.

l.+ı yanında: G. 209/2.

l. it-: Mr. 1/1, G. 39/3, G. 138/3, G. 140/2, G. 229/1, Kt. 2.

l. ḳıl-: G. 191/1.

l. u ḳahr-ı dehre: G. 65/7.

l. u ḳahr-ı Ḥaḳ'dan: G. 145/3.

l. u ḳahrından: K. 2/29.

l. u ḳahr u dehre: G. 66/7.

l. u ḳahruñ: K. 2/11.

l. u ḳahruñdan: K. 4/31.

l. u kerem: G. 57/1.

l.+uña: Mf. 12.

l.+uñı göre: G. 11/4.

l. u niʿmet ü cūd: Kt. 16.

l. u vefā: G. 218/4.

l.+uyla: G. 88/2.

lūle (< Far.): bükülmüş, dürülmüş şey.

l.-i āb-ı ḥayāt: G. 122/1.

l.-i āb-ı zülāl: K. 3/8.

l.-i ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt: G. 22/2.

l.-i zerrīni: G. 81/2.

lü'lü (< Far.): inci G. 48/6, G. 77/4.

l.-i lālāsıdur: G. 48/1.

l.+nüñ: Kt. 23.

M

mā-cerā (< Ar.): baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, sergüzeşt.

m.+sın: G. 13/6.

m.+sın yaşumuñ: G. 74/3.

m.+yı: G. 175/1.

m.-yı ʿışḳumı: G. 26/2.

maʿden (< Ar.): çok değerli şeyleri kapsayan kaynak.

m.-i ʿilm ü kemāl: K. 3/5.

maġbūṭ (< Ar.): gıpta edilen, imrenilen.

m. u maḥsūd ol-: Mf. 5.

maġrīb (< Ar.): batı.

m.+den: G. 98/1.

maġrūr (< Ar.): gururlu.

m.+dur: G. 46/2.

m. ol-: G. 86/3, G. 153/2.

māh (< Far.): 1. ay.

m.+a: G. 19/4, G. 32/4, G. 204/3.

m.+a düş-: G. 76/3.

m. eyle-: G. 156/3.

m.-ı ʿālem-tābdur: G. 104/1.

m.-ı bedrüñ: G. 53/3.

m.-ı felek: G. 130/1.

m.-ı gerdūnı: G. 103/3.

m.-ı münīr: G. 31/3.

m.-ı nev: G. 6/6, G. 63/4, G. 180/2, G. 233/4.

m.-ı nevden: G. 238/2.

m.-ı tābānı: G. 49/5.

m.-ı tamām: G. 175/3.

m.+ile: G. 174/2, G. 187/2.

m.+ile mihr: G. 106/2.

m. ol-: G. 125/2.

m. u encümi: G. 106/4.

m.+um: G. 98/3.

m. u mihr: K. 4/35.

m.+veş: G. 98/1.

2. aya benzeyen, ay gibi güzel ve parlak.

m.-ı ruḫsāruñdan: G. 19/4.

m.-ı ruḫuñdan: G. 32/8.

m.-ı tābāndan: G. 7/4.

m.-ı tābānum: G. 218/3.

maḥabbet (< Ar.): sevgi G. 23/5, G. 169/2.

m. āyetin: G. 22/5.

m.+ini: G. 162/1.

m. oḳı peykānı: G. 217/5.

m. tekyegāhında: G. 85/1.

maḥall (< Ar.): yer.

m.+dür: G. 153/5.

m.-i vaḳf-ı āyetdür: G. 34/6.

m.+süz: Mf. 1.

m.+üñ: G. 62/3.

m.+üñde: G. 110/1.

m.+üñ itleri: G. 99/5.

m.+üñ itlerin: G. 91/5.

maḥbūb (< Ar.): sevgili.

m.+lar: G. 147/5.

māhiyyet (< Ar.): bir şeyin içyüzü.

m.+üñden: K. 2/5.

maḫlaṣ (< Ar.): şairlerinin şiirlerinde kullandığı takma ad.

m.+uñ: G. 204/5.

māh-liḳā (< Far.): ay yüzlü G. 112/4, G. 197/2, G. 233/2.

māh-pāre (< Far.): ay parçası G. 127/2.

maḥrem (< Ar.): evlenmeyi şeriatın yasak ettiği, nikah düşmeyen.

m.-i aġyār ol-: G. 93/2.

māh-rū (< Far.): ay yüzlü G. 194/3.

m.+lar şehrinüñ bābı: G. 110/5.

maḥrūm (< Ar.): yoksun.

m. it-: K. 2/21, G. 233/3.

maḫṣūṣ (< Ar.): 1. hususi, özel.

m. eyle-: G. 36/2.

2. gizli, bilinmemesi gereken.

m.-i esrār: K. 4/40.

m.-i rāz eyle-: G. 11/7.

maḥşer (< Ar.): ölümden sonra toplanılacak yer.

m.+üñ bezmine: G. 233/5.

māh-tāb (< Far.): ay ışığı.

m.-ı rūy-ı dost: G. 21/6.

maḳām (< Ar.): bulunulan yer, mevki.

m.+ında: G. 1/3.

m.+uñı: Mh. 1/2.

maḳṣad (< Ar.): istenilen, kastedilen şey, niyet, amaç.

m.-ı *levlāk*: K. 3/14.

maḳṣūd (< Ar.): gaye, amaç.

m.+umuz: G. 169/1.

maʿkūs (< Ar.): tersine çevrilmiş.

m. ol-: G. 96/4.

māl (< Ar.): mal mülk.

m.+i: G. 54/3.

māl-ā-māl (< Far.): ağzına kadar dolu Kt. 20.

mālik (< Ar.): sahip.

m.-i mülk-i Süleymān: G. 66/1.

maʿlūm (< Ar.): bilinen G. 2/5.

maʿmūr (< Ar.): tamir edilmiş, onarılmış.

m. eyle-: G. 11/6.

mānend (< Far.): benzer, eş, örnek.

m.+i: G. 182/5.

m.-i berg-i lāle: G. 214/1.

m.-i ḥabāb: G. 14/2.

m.-i ḫᵛān-sālār: K. 4/24.

m.-i ḳafes: G. 231/3.

m.-i ṣadef: G. 48/6.

m.-i reyḥān: G. 29/1.

maʿnā (< Ar.): anlam G. 90/2.

māniʿ (< Ar.): engel.

m. ol-: G. 31/5, G. 106/3, G. 212/1, G. 231/4.

manḳal (< Ar.): ısınmaya yarayan ocak.

m.-ı pür-āteşe: G. 19/3.

manẓar (< Ar.): 1. görülen yer.

m.-ı nūr-ı Hüdā: K. 3/5.

m.+uñ ol-: G. 32/5.

2. yüz, çehre.

m.+um: G. 156/3.

manẓūr (< Ar.): beğenilmiş.

m.-ı *ulü'l-ebṣār* ol-: K. 4/3.

mār (< Far.): yılan G. 67/4.

m.+dan: G. 172/1.

m.-ı erḳam: Mf. 14.

maraż (< Ar.): hastalık G. 100/3.

maʿrifet (< Ar.): tasavvufta Allah'a erişme yolundaki dördüncü makam.

m.+sizdür: G. 38/4.

mā-sivā (< Ar.): Allah dışındaki bütün varlıklar G. 190/4.

maşrıḳ (< Ar.): doğu G. 103/2.

maṭar (< Ar.): yağmur.

m.-ı *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/14.

mātem (< Ar.): yas.

m.+ine: G. 30/4.

m. ṭut-: G. 83/1.

maṭlaʿ (< Ar.): 1. Güneş veya başka bir yıldızın doğması.

m.-ı āf-ābsın: G. 11/2.

m.-ı ʿayne'l-yaḳīnden görin-: G. 163/2.

m.-ı nūr-ı vaḥdet-i Hak'dur: K. 1/9.

maṭlab (< Ar.): istek.

m.-ı aʿlā: K. 3/14.

m.-ı bi'ẕ-ẕāt: G. 100/1.

maṭlūb (< Ar.): istenilen, aranılan şey.

m.+ına vāṣıl ol-: G. 10/2.

māye (< Far.): cevher.

m.-i şādī durur: G. 23/5.

māyil (< *māʾil*) (< Ar.): meyilli, eğilimli.

m. iken: G. 199/5.

m.-i ẓulm: K. 4/16.

m. ol-: K. 2/21, G. 76/2, G. 79/3, G. 103/7, G. 157/4, G. 176/7, G. 199/3, G. 203/5.

maẓhar (< Ar.): bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer veya kimse.

m. düş-: K. 2/11.

m.-ı luṭf-ı Ḫudā'sın: K. 3/5.

maẓlūm (< Ar.): zulüm görmüş, kendisine zulmedilmiş.

m.+a: Kt. 10.

maʿẓūr (< Ar.): mazereti olan, mazeretli.

m.+dur: G. 46/3, G. 46/6, G. 89/3.

me'āl (< Ar.): anlam.

m.+i: Mh. 1/5.

mebẕūl (< Ar.): bol, çok.

m. it-: G. 112/5.

mecāl (< Ar.): takat.

m. vir-: G. 77/2.

mecbūr (< Ar.): bir şeyi yapmak zorunda olan.

m.+dur: G. 89/5.

meclis (< Ar.): sohbet etmek, eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu

K. 4/15, K. 4/23, G. 63/1, G. 114/1.

m.+de: G. 203/4, G. 234/5.

m.+e: G. 99/2, G. 143/5.

m.-i aġyāra var-: G. 160/1.

m.-i meyde: G. 55/3, G. 169/2.

m.+üñ: K. 4/46.

meclis-ārā (< Ar., Far.): meclisi süsleyen, hoşsohbet.

m.+dur: K. 4/9, G. 107/1.

mecnūn (I) (< Ar.): 1. deli, divane.

m.+uñam: G. 56/1.

Mecnūn (II) (< Ar.): *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesinin kadın kahramanı. G. 63/2.

M.+a: G. 72/5.

M.+dan: G. 90/5.

M.-ı dil-figār: G. 56/3.

M.-ı ʿışḳ it-: G. 139/3.

M. ol-: G. 203/1.

M.+uñ: G. 176/2.

mecrūḥ (< Ar.): yaralı, yaralanmış.

m. ol-: G. 191/3.

meddāḥ (< Ar.): metheden, öven.

m.+uñ: K. 3/3, G. 2/7.

meded (< Ar.): yardım K. 3/29, G. 1/1, G. 1/1.

m. eyle-: G. 18/6.

medfūn (< Ar.): gömülü, gömülmüş.

m.+dur: G. 147/5.

medḥ (< Ar.): övme, övgü.

m.-i ḥüsnüñe: G. 119/1.

m. it-: G. 188/7.

m.+üñ eyler: G. 231/3.

m.+üñ it-: K. 3/3.

m.+üñe: K. 4/44.

m. ü ş̱enā güherlerin: K. 4/45.

meger (< Far.): 1. bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz G. 69/4, G. 84/5, G. 174/2, G. 187/1, G. 192/4, G. 223/2, G. 229/4.

2. “ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illa” gibi anlamlarla istisna belirten söz K. 3/24, G. 23/3, G. 60/2, G. 91/1, G. 97/3, G. 149/3, G. 149/4, G. 174/1, G. 233/2, G. 235/2, G. 235/6.

m. kim: G. 196/5.

megerki (< Far.): bk. **meger** G. 41/2.

meges (< Far.): sinek Kt. 15.

m. ü ḫāra: G. 233/3.

meh (< Far.): bk. **māh** G. 19/5, G. 20/1, G. 96/4, G. 119/1, G. 131/2, G. 148/2, G. 150/2, G. 185/2, G. 193/5, G. 207/3, G. 215/3, Kt. 18.

m.-i burc-ı cemāl: K. 3/2.

m.-i nev: G. 24/4.

m.-i nevden: G. 69/4.

m.-i ruḫsāruñı: G. 140/5.

m.-i tābān: G. 3/1, G. 138/1.

m. ü ḫurşīd: G. 237/4.

m.+üñ noḳṣānın: G. 174/3, G. 187/3.

meh-rū (< Far.): ay yüzlü.

m.+ları: K. 4/14.

meh-tāb (< Far.): bk. **māh-tāb** G. 205/4.

m.+da: G. 196/4.

mekān (< Ar.): yer, mahal.

m.+uñ durur senüñ: Ms. 1/2.

melāl (< Ar.): keder.

m. çek-: G. 150/5.

melāmet (< Ar.): kınama.

m. mülkinüñ şāhı: G. 34/2.

m. ol-: G. 150/5.

melāyik (< *melā'ik*) (< Ar.): melekler G. 230/3.

melce' (< Ar.): sığınak.

m.-im: G. 137/3.

melek (< Ar.): 1. Allah ile insan arasında aracılık yapan nurdan yaratılmış manevi varlık.

m.+ler: G. 170/2, G. 198/1.

2. güzel yüzlü, iyi huylu kimse G. 46/1, G. 127/1, G. 211/3.

m.+den: G. 174/1, G. 187/1.

melek-rū (< Ar., Far.): melek yüzlü G. 178/3.

melek-simā (< Ar., Far.): melek yüzlü G. 194/2.

memleket (< Ar.): yurt, ülke G. 212/5.

menʿ (< Ar.): yasaklama.

m. eyle-: G. 175/5.

menār (< Ar.): fener kulesi.

m.-ı Aḥmed-i muḫtār: K. 4/1.

menāzil (< Ar.): menziller, konak yerleri.

m. it-: Kt. 20.

menbaʿ (< Ar.): pınar, kaynak.

m.-ı ʿizz ü celāl: K. 3/5.

mensūb (< Ar.): bir şahıs veya yere bağlı olan.

m.-ı ʿışḳuñ olduġum: G. 35/4, G. 87/4.

menzil (< Ar.): konak yeri G. 1/1.

m.-i: K. 2/19.

menzil-geh (< Ar., Far.): durak.

m.-i derd ü belā: G. 158/2.

m. it-: G. 230/2, G. 234/2.

mercān (< Ar.): süs eşyalarının yapımında kullanılan kırmızı madde G. 29/1.

merd (< Far.): insan Kt. 28.

m.-i ġāfil: Kt. 25.

merdūd (< Ar.): kovulmuş.

m. u maḥrūm ol-: K. 2/24.

merġūb (< Ar.): istenilen, rağbet edilen.

m. ol-: G. 101/2.

m. u maṭlūb: G. 62/3.

merḳad (< Ar.): mezar.

m.-i Mecnūn'da: G. 9/3.

merkeb (< Ar.): eşek G. 197/4.

merkez (< Ar.): bir yerin tam ortası.

m.-i ʿışḳuñda: G. 141/3.

merdüm (< Far.): 1. insan.

m.+ler: G. 59/2.

m.+lere: G. 45/3.

m.-i güm-şudeyi: G. 74/1.

2. göz bebeği G. 203/2.

m.-i çeşm-i dem-ālūdumsun: G. 139/2.

m.-i çeşmüm: G. 206/2.

m.-i dīde: G. 216/4.

m.-i dīdem: G. 22/5.

m.-i ġavvāṣ: G. 99/3.

merhem (< Ar.): çare, deva.

m.-i kāfur: K. 4/33.

m. ü dermāndan: Rb. 1.

mescid (< Ar.): Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için yapılan ibadet yeri.

m.+den: G. 236/4.

m.+e var-: G. 25/3.

m. ḳapusından: G. 170/4.

meṣel (< Ar.): atasözü.

m.+dür: G. 34/7, G. 104/3, G. 153/2.

Mesīḥ (< Ar.): Hz. İsa'nın bir lakabı.

M. +ile: G. 182/1.

Mesīḥā (< Ar.): Hz. İsa'nın bir lakabı.

M.+yı: G. 227/1.

Mesīḥā-dem (< Ar., Far.): nefesi Hz. İsa gibi güçlü, etkili ve şifa verici olan G. 206/5.

mesken (< Ar.): oturulan yer, ikametgâh G. 85/3.

m. bağla-: G. 150/4.

m. +imiş: G. 97/2.

m. it-: G. 234/7.

m. ol-: G. 8/2.

m.+üm: G. 85/5.

mesned (< Ar.): dayanılan ve güç alınan şey.

m.+üm: G. 137/3.

mesrūr (< Ar.): sevinçli.

m. ol-: G. 30/4, G. 189/3.

mest (< Far.): aşk, sevgi vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş kendinden geçmiş, sarhoş G. 25/5.

m. eyle-: G. 124/5.

m.-i bī-hūş u perīşān-rūzgār ol-: G. 16/6.

m.-i elest: K. 2/6.

m.-i ḫarāb ol-: G. 47/2.

m. it-: G. 50/5, G. 220/5.

m.-i şarāb-ı ʿışḳ-ı pāk ol-: G. 51/5.

m. ol-: G. 16/4, G. 25/1, G. 25/5, G. 79/7, G. 203/4.

m. u medhūş ol-: G. 75/4.

m.+üñ işi: G. 45/6.

me'sūr (< Ar.): tutsak.

m.+dur: G. 89/4.

meşāʿil (< Ar.): meşaleler.

m. yaḳ-: G. 144/2.

meşʿal (< Ar.): aydınlatıcı alet.

m.-i mihr-i münīr: G. 141/2.

meşām (< Ar.): burun.

m.-ı cān u dile: G. 177/2.

meşhūr (< Ar.): şöhret kazanmış, ün almış.

m.-ı āfāḳ ol-: G. 70/1.

m.+dur: G. 46/1, G. 89/1.

meşreb (< Ar.): meslek, iş güç.

m.+i: G. 13/7.

meşşāṭa (< Ar.): gelin süsleyen.

m.+lar: Kt. 4.

metāʿ (< Ar.): mal.

m.-ı dehre: Kt. 24.

meṭāf (< Ar.): tavaf edilen yer.

m. it-: G. 117/1.

mevc (< Ar.): dalga.

m.-i baḥr-ı ḥüsn-i cānān: G. 165/6.

m. ur-: G. 151/3, G. 155/3.

Mevlā (< Ar.): Allah G. 1/1.

mevlānā (< Ar.): efendimiz, hocamız G. 2/2.

mevt (< Ar.): ölüm.

m.+den: G. 176/1.

mey (< Far.): şarap, bade G. 71/4, Rb. 2.

m.+e: G. 113/3.

m.-i aḥmer: G. 219/1.

m. iç-: G. 69/7, G. 104/4, G. 132/3, G. 207/2, G. 213/5.

m.-i laʿlüñle: G. 50/5.

m.-i mevt: Kt. 26.

m.+insüz: G. 167/5.

m. nūş eyle-: G. 89/5.

m. nūş it-: G. 85/3.

m. ü maʿşūḳ: G. 225/5.

m. ü maʿşūḳa: G. 225/5.

m. üstinde yazıl-: G. 78/1.

meydān (< Ar.): alan, saha.

m.-ı ʿışḳ: G. 92/4.

meykede (< Far.): meyhane.

m.+de: G. 74/5, G. 124/5.

meyl (< Ar.): eğilim.

m. eyle-: G. 6/4, G. 6/6, G. 55/4, G. 158/4.

m. it-: G. 44/2, G. 59/2, G. 81/1, G. 151/5, G. 189/5.

m.-i ʿayş u nūş it-: G. 89/3.

m.-i mülk ü māl it-: G. 42/5.

m.+ümüz: G. 75/4.

mevsim (< Ar.): zaman.

m.-i gülde: G. 45/2, G. 82/6.

meẕellet (< Ar.): hakirlik, alçaklık.

m. nārına: K. 4/39.

mezraʿa (< Ar.): ekilecek tarla veya yer.

m.-i cānānuña: G. 67/2.

mı/ mi, mu/ mü: sonuna getirildiği cümleye veya kelimeye, söyleyiş

biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma ve inkâr anlamı veren bir söz G. 98/4, G. 196/2, G. 214/3, G. 233/5, G. 236/2.

Mışr (< Ar.): 1. Mısır G. 16/3.

M.+a: G. 16/3.

2. şehir, ülke.

M.-ı ḥüsn: G. 103/4.

micmer (< Ar.): buhurdan, içinde tütsü yakılan kap.

m.-i derd ü belāya: G. 84/3.

m.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/18.

m.-i pür-āteş: G. 220/2.

m. ḳadeh: G. 28/1.

midḥat (< Ar.): methetme, övme.

m.-i cānān: G. 147/3.

miġfer (< Ar.): savaşta başa konulan çelik başlık.

m. gey-: G. 183/4.

m.-i zerkār: K. 4/4.

mihmān-hāne (< Far.): misafirhane.

m.+dür: G. 238/3.

miḥnet (< Ar.): eziyet, dert G. 23/5.

m.-i eyyāmın: Kt. 17.

m. libāsı: G. 42/1.

m. ocaġından: G. 202/4.

m. ol-: Kt. 11.

m. şebinde: G. 37/3.

m. ü derdile: G. 237/1.

m. ü zecr ü belā: G. 153/3.

mihr (< Far.): 1. güneş G. 24/4, G. 32/8, G. 175/3.

m.+e: G. 231/4.

m.+i: G. 1/4.

m.-i ʿālem-ārāveş: G. 105/1.

m.-i ʿālem-tāba: G. 148/4.

m.-i burc-ı maʿrifet: K. 4/17.

m.-i cān-tāba: Kt. 13.

m.-i cemāl: G. 142/1.

m.-i cihān pertevidür: G. 76/3.

m.-i dıraḫşāna ir-: G. 131/2.

m.-i murād: G. 163/2.

m.-i münīr: G. 205/3.

m.-i münīr-i burc-ı *levlāk*: G. 121/2.

m.+ine zevāl ol-: G. 24/7.

m.-i ruḫsāruñdan: G. 83/4.

m.-i rūyı: G. 183/5.

m.-i rūy-ı enverüñle: G. 109/2.

m.-i rūy-ı yār ile: G. 165/4.

m.-i rūyuñ: G. 149/1.

m.-i ser-geştesidür: G. 123/4.

m.-i şevḳıla: G. 136/4.

m. ü māh: G. 68/5, G. 209/3.

m. ü māhile: G. 127/4.

m. ü māhuñ kūzesiyle: G. 170/2.

m. ü māhveş: G. 92/4.

m. ü mehden: G. 127/1.

m. ü meh-i cānāneyi: G. 225/4.

m. ü meh-i ruḫsārını: G. 228/3.

m.+üñ: G. 204/3, G. 213/1.

m.+üñden: K. 2/8, G. 116/4.

m.+üñe: G. 194/3.

m.+üñ şuʿāʿından: G. 81/2.

m. ü şuʿāʿ: G. 110/3.

m. ü şuʿāʿı: G. 3/4.

2. sevgi, dostluk G. 175/3.

m.+in: G. 92/6, G. 123/1.

m.+i düş-: G. 129/1.

m.+üm: G. 24/4.

miḥrāb (< Ar.): 1. cami, mescit gibi yerlerde kıble duvarında bulunan, namaz kılınırken imamın önünde durduğu, zeminden biraz yüksek girintili yer G. 205/1.

m. +ile: G. 236/4.

2. sevgilinin kaşları.

m.+a: K. 2/21.

mīl (< Far.): göze sürme çekmeye yarayan, kemik veya fil dişinden yapılan araç.

m.-i āteşīn: G. 188/3.

milket (< Ar.): mülk.

m.-i dünyāya: G. 67/3.

mīm (< Ar.): 1. Osmanlı alfabesinin yirmi yedinci harfi.

m. di-: G. 102/1.

m.+e beñze-: G. 78/1, G. 78/3.

miʿmār (< Ar.): yapıların planını yapıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse.

m.-ı ezel: G. 114/2.

m. it-: G. 224/4.

minber (< Ar.): camide hutbe okunan yer G. 32/2.

mir'āt (< Ar.): ayna.

m.+da: G. 196/3.

m.-ı fikret: Mf. 6.

m.-ı ḫāṭırdan: G. 178/2.

m.-ı nişān ol-: G. 186/5.

Mirrīḫ (< Ar.): Merih, Mars yıldızı.

m. +ile: G. 174/5, G. 187/5.

miṣāl (< Ar.): örnek.

m.-i ḥācib-i dil-ber durur: G. 105/5.

m. ol-: K. 3/14.

misk (< Ar.): Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinin göbeğinden çıkan güzel kokulu madde.

m.-i ezferdür: G. 172/7.

m.-i ḫıtāya: G. 210/1.

m.-i nābdur: Ms. 1/5.

m.-i terüñ: G. 126/3.

m. ü ʿanberden: G. 118/2.

miskīn (< Ar.): zavallı.

m.+e: G. 97/2.

miskīn-raḳam (< Ar.): misk kokulu yazı K. 2/18.

miṣl (< Ar.): benzer.

m.+üñ: K. 4/35.

mismār (< Ar.): çivi.

m. it-: G. 114/2.

mīve (< Ar.): bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.

m.-i maḳṣūd vir-: Mf. 18.

m.-i ter vir-: G. 233/1.

m. ḳop-: G. 182/5.

miyān (< Far.): 1. ara, mabeyin.

m.+ında: G. 105/4.

2. orta.

m.-ı āteşe gir-: Kt. 20.

m.-ı baḥr-ı ġama: Mh. 1/4.

3. kemer bağlanacak yer, bel.

m.+ını ḳoç-: G. 49/5.

m.+uñ kemeri: G. 215/1.

m.+uñ ḳoçmaġa: G. 176/7.

m.+uñ sırrına: G. 181/5.

mizāc (< Ar.): yaradılış, huy, karakter.

m.+um: G. 27/1.

muʿārıż (< Ar.): muhalif, karşıt.

m. ol-: G. 143/3, G. 193/1, G. 193/5.

muʿaṭṭar (< Ar.): güzel kokulu.

m. it-: 1/18.

m. ḳıl-: G. 21/3, G. 28/1.

m. ol-: G. 50/2.

mū-be-mū (< Far.): tel tel, birer birer G. 193/3.

mūcib (< Ar.): sebep, vesile.

m.-i raḳṣ u semāʿ: G. 110/2.

muʿciz (< Ar.): mucize.

m.-i laʿlüñ: G. 227/1.

m.-i Mūsā'yı: K. 4/2, G. 82/1, G. 110/3.

m.-i Mūsā-yı şemʿ: G. 48/2.

muʿcizāt (< Ar.): mucizeler.

m.+uñ: K. 3/9.

muġbeçe (< Ar.): meyhaneci çırağı G. 85/3.

muḥāl (< Ar.): imkânsız G. 113/3, Kt. 20.

muḫalled (< Ar.): sürekli, ebedi.

m. ol-: Kt. 10.

Muḥammed (< Ar.): övülmeye değer olan Hz. Muhammed (s.a.v.) G. 123/2.

muḥaṣṣal (< Ar.): sözün kısası, hasılı G. 9/5.

muḥkem (< Ar.): sağlam G. 114/2.

m. ol-: G. 114/2.

muḥtāc (< Ar.): ihtiyaç sahibi G. 115/1.

muḥterem (< Ar.): saygıdeğer K. 2/3.

muḳābil (< Ar.): karşılık.

m. ol-: G. 231/2, Kt. 13.

muḳadder (< Ar.): Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan.

m. ol-: G. 144/3.

muḳārin (< Ar.): bitişik G. 96/5.

m. ol-: G. 135/1.

muḳarrer (< Ar.): karar verilmiş, kararlaştırılmış G. 96/5.

m.+dür: G. 30/3, G. 100/2, G. 119/5.

m. ol-: G. 104/4.

mūm (< Far.): bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı, stearik asit veya parafin dökülerek genellikle silindir biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı G. 97/3.

mū-miyān (< Far.): beli ince olan güzel.

m.+uñ ḥasretinden: G. 155/4.

munīs (< Ar.): alışmış, yadırgamayan.

m.-i ġam-ḫᵛār ol-: G. 93/1.

munṭafī (< Ar.): sönmüş, sönük.

m. it-: Kt. 2.

mūr (< Far.): karınca.

m.-ı bī-miḳdārı: G. 7/5.

m.+lar: G. 64/2.

murād (< Ar.): istek, meram K. 3/2, G. 32/6, G. 40/3.

m.+ı: Mh. 1/3.

m.+um: G. 30/3.

m.+um mihri: G. 191/2.

muṣallā (< Ar.): namaz kılmaya mahsus açık yer, namazgâh.

m. seyrine: G. 61/5.

muṣḥaf (< Ar.): 1. kitap.

m.-ı ʿışḳuñdan: G. 228/4.

m.-ı ḥüsne ayaḳ başmasun: G. 200/4.

m.-ı ruḫsāruñı K. 3/31.

2. *Kur'an-ı Kerim*.

M.+a ayaḳ başanlar: G. 77/2.

muṣībet (< Ar.): ansızın gelen bela.

m. ir-: G. 152/1.

mū-şikāf (< Far.): kılı kırk yararcasına dikkatli olan G. 117/5.

m. eyle-: G. 193/3.

muṭrib (< Ar.): çalgıcı G. 25/4.

muṭribā (< Ar.): ey çalgıcı G. 145/2.

mūy (< Far.): kıl.

m.+a dön-: G. 155/4.

m.+ın: G. 209/4.

mübtelā (< Ar.): tutkun.

m. it-: G. 39/1.

mübteẕel (< Ar.): değersiz G. 119/5.

müdām (< Ar.): devamlı G. 15/3, G. 89/5, G. 141/4, G. 158/3, G. 166/5, G. 190/2, G. 195/3.

mü'ebbed (< Ar.): sürekli, ebedi.

m. ol-: Kt. 10.

müferriḥ (< Ar.): gönlü açık.

m. ol-: G. 28/4.

müftī (< Ar.): dinî hususlardaki soruları cevaplandıran ve bu meseleler hakkında fetva veren kişi.

m. vü müderrisler: G. 2/2.

müflis (< Ar.): iflas eden.

m. ol-. G. 132/1.

mühr (< Far.): mühür.

m.+üñ ile: G. 148/4.

m. ü nişānile: Ms. 1/6.

müjde (< Ar.): sevindirici haber, muştu.

m.-i *el-faḳru faḫrī*: Mf. 17.

m.-i ʿīd ile: G. 64/4.

m. vir-: K. 1/20.

müje (< Far.): kirpik.

m.+den: G. 69/2.

m.+m: G. 171/1.

m.+ñ: G. 203/3.

müjgān (< Far.): kirpik, kirpikler.

m.+ı: G. 214/3.

m.+ı anuñ: G. 71/1.

m.-ı yār: G. 80/5, G. 83/5.

m.+lar ile: G. 212/5.

m.+um: G. 19/3.

m.+um benüm: G. 29/2, G. 161/1.

m.+numla: G. 20/3.

m.+uñ: G. 128/4.

mükāfāt (< Ar.): ödül.

m. ol-: Kt. 33.

mükaḥḥal (< Ar.): gözüne sürme çekilmiş, sürmeli.

m. çeşmile: G. 212/3.

mül (< Far.): şarap G. 143/5, G. 197/5.

m.+i: G. 47/2.

mülk (< Ar.): 1. dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal.

m.-i fānīden: G. 42/5.

m.+ini: G. 26/1.

m. ü māl: K. 3/23.

2. bir hükümdar veya devletin hüküm ve idaresi altında bulunan toprakların tamamı, memleket.

m.-i bezme: K. 4/22.

m.-i cān ḳaṣdına: G. 181/2.

m.-i mışrı: K. 4/19.

m.-i miḥnet: G. 43/1.

m.-i naẓmuñ şāhıyam: G. 8/1.

m.-i vaḥdetde: K. 1/3.

m. ü tāc u taḫta: G. 86/3.

mümkin (< Ar.): gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan, olabilir.

m. degül: G. 212/1.

m. degüldür: G. 193/3.

m.+dür: G. 1/3.

m. ol-: G. 225/4.

münʿadim (< Ar.): yok olan.

m. ol-: G. 104/5.

münaḳḳaş (< Ar.): nakışlı, resimli.

m. eyle-: G. 238/3.

m. ol-: G. 44/5.

müneccim (< Ar.): yıldızların durum ve hareketlerinden geleceğe dair hüküm çıkaran G. 145/3.

münevver (< Ar.): ışıklandırılmış, aydınlık.

m. it-: K. 1/10.

m. ḳıl-: G. 21/6.

mürde (< Far.): ölü.

m.-i pejmürdeyi: G. 133/1.

mürekkeb (< Ar.): yazı yazmakta kullanılan çeşitli renk ve kıvamda olabilen birleşik G. 197/3.

mürġ (< Far.): kuş.

m.-ı cāna: G. 68/3.

m.-ı cānı: G. 168/4.

m.-ı dil: G. 136/2.

m.-ı dili: G. 222/5.

m.-ı diller: G. 125/3.

m.-ı ḫᵛāb: G. 15/1.

m.-ı hevā: G. 75/2, G. 201/2.

m.-ı ḫoş-elḥānsuz ḳo-: G. 133/5.

m.-ı zīrek: G. 76/5.

m.+lar: G. 176/2.

müsāfir (< Ar.): konuk G. 126/4.

müsāʿid (< Ar.): uygun.

m. ol-: G. 104/2.

müselmān (< Ar.): İslam dininden olan kimse, müslim G. 167/1.

müstecāb (< Ar.): olumlu, müspet cevap alınan, kabul edilen.

m. ol-: G. 12/5, G. 14/3, G. 18/7.

müşebbek-sīne (< Ar., Far.): sinesi ağ ve kafes gibi olan G. 111/1.

müşevveş (< Ar.): karışık, karmaşık.

m. eyle-: G. 238/1.

müşg (< Far.): misk.

m.-i nābdan: G. 177/2.

m.-i nāb-ı rūy-ı dost: G. 21/3.

müşg-bār (< Far.): misk yağdıran.

m. ḫaṭṭ: G. 101/3, G. 102/3.

müşgīn (< Far.): misk kokulu.

m. kāküli: G. 47/4.

müşgīn-raḳam (< Ar.): bk. **miskīn-raḳam** G. 13/5.

müşkil (< Ar.): zor G. 162/5.

m.+imiş: G. 18/3.

m.+üm: G. 162/5.

müştāḳ (< Ar.): özleyen.

m. ol-: G. 70/1.

müşterī (I) (< Ar.): satın alan kimse, alıcı.

m.+dür: G. 194/3.

Müşterī (II) (< Ar.): Jüpiter G. 145/3.

müyesser (< Ar.): kolaylıkla olan.

m. ol-: G. 104/2, G. 131/2, Rb. 1.

müzeyyen (< Ar.): süslenmiş, süslü G. 143/5, G. 154/4.

m. ol-: K. 4/46, G. 150/3.

N

nā-bedīd (< Far.): görünmeyen.

n. ol-: Kt. 32.

nabż (< Ar.): kalp atışı sebebiyle ortaya çıkan kan basıncından dolayı atar damarlarda ve özellikle bilek atar damarında

duyulan vuruş ve bu vuruşun duyulduğu atar damar.

n.-ı cānānum: G. 84/1.

n.+ına: G. 93/6.

n.+umı: G. 232/4.

nā-çār (< Far.): çaresiz K. 4/39.

nāfe (< Far.): misk ahusunun göbeğinde bulunan misk dolu kese.

n.-i Ḫoten: G. 41/1, G. 184/2.

n.-i ḫūnīn ile: G. 48/3.

n.+lerdür: G. 179/2.

n.+nüñ: G. 101/3.

n.+sin: G. 180/3.

nāfiʿ (< Ar.): faydalı, yararlı.

n.+dür: G. 116/3.

nā-geh (< Far.): ansızın, birdenbire G. 234/4.

nā-gehān (< Far.): ansızın G. 103/1, G. 162/4.

nā-ḥaḳ (< Far., Ar.): haksız.

n. yire: G. 38/3.

naḫl (< Ar.): hurma ağacı.

n.-i cihān-ārāsıdur: G. 48/4.

n.-i nārven bit-: G. 184/3.

n.-i raʿnādur: G. 154/4.

nāḫun (< Far.): tırnak.

n.+um: G. 80/4.

nāḳa (< Ar.): dişi deve.

n.-i Leylā: G. 10/2.

naḳd (< Ar.): 1. nakit para.

n.+in: Kt. 24.

2. peşin olarak.

n.-i cān vir-: G. 38/5.

naḳṣ (< Ar.): noksanlık, eksiklik.

n.+ıla: G. 188/3.

n. u zevāl ir-: K. 3/13.

naḳş (< Ar.): 1. resim, tasvir.

n.-ı cān ol-: G. 190/4.

n.-ı çīn: G. 33/3.

n.-ı dehen-i dil-rübā: K. 2/19.

n.-ı dīvār ol-: G. 57/2.

n.-ı ḥaymeñden: G. 46/4.

n.-ı mihrüñ: K. 2/9.

n.-ı müjgānuñla: G. 183/3.

n.-ı nigār: G. 68/4, G. 90/2.

n.-ı nigīn eyle-: G. 188/5.

n. ol-: G. 28/3, G. 192/4.

2. görünüş, suret.

n.-ı muḥālifdür: G. 163/5.

naḳḳaş (< Ar.): süsleyen, bezekçi.

n. elinde: G. 59/4.

n.-ı ʿālem: G. 50/3.

n.+ını: G. 189/5.

naʿl (< Ar.): nal şeklindeki dövme.

n.+lar: G. 115/5.

nālān (< Far.): inleyen.

n. it-: G. 226/4.

n. ol-: G. 33/5.

nāle (< Far.): inleme, inilti G. 11/3, G. 18/2.

n.+den: G. 93/1.

n. eyle-: G. 129/5, G. 156/1.

n.-i Ferhād'dan: G. 20/4.

n.-i şeb-gīr ile: G. 156/5.

n. ḳıl-: G. 75/3.

n.+ler eyle-: G. 9/4.

n.+m: G. 120/3.

n.+me: G. 97/1.

n.+sin: G. 129/3.

n. vü efġānumuzı: G. 221/2.

n. vü feryād it-: G. 222/3.

naʿleyn (< Ar.): bir çift ayakkabı, nalın.

n.+üñ: K. 3/20.

nām (< Far.): 1. isim, ad.

n.+ı: G. 123/2.

n.-ı şerīfin: K. 4/18.

n.+um u keyfiyyet-i ḥālüm: G. 13/7.

n.+uñı: G. 204/5.

2. ün, şöhret.

n.-ı ʿāşıḳla: G. 51/2.

n.-ı nāmıyla: G. 32/2.

n. u nişānı ḳalemüñ: G. 122/5.

n. u nişānın añ-: G. 164/5.

n. u nişān terkin: G. 168/5.

n. u nişānumdan: G. 173/5.

nāme (< Far.): 1. mektup G. 223/5.

n. yaz-: G. 5/4.

2. defter.

n.-i aʿmāli: G. 117/4.

nā-merd (< Far.): korkak, alçak, mert olmayan.

n.+e: G. 27/7.

nāmver (< Far.): ünlü, şöhretli.

n. ol-: G. 32/2.

nā-murād (< Far., Ar.): muradına ulaşamamış Mh. 1/3.

n. it-: G. 58/3.

n. ol-: G. 30/3.

nār (< Ar.): ateş, od.

n.+dan: G. 107/5.

n.-ı belāda yan-: Kt. 25.

n.-ı belāya yan-: G. 161/2.

n.-ı cevrüñle: G. 202/5.

n.-ı firāḳ: G. 118/5.

n.-ı fürḳatde: G. 146/5.

n.-ı ʿışḳa düş-: G. 15/5.

n.-ı ʿışḳuñ: G. 15/3.

n.-ı şevḳuñ: G. 116/4.

n.-ı şevḳuñdan: G. 20/2.

n. ile: K. 4/43.

naʿra (< Ar.): haykırma, bağırıp çağırma.

n.-i āhumla: G. 58/1.

nā-resīde (< Far.): erginleşmemiş, kemale ermemiş.

n.+dür: Ms. 1/7.

nārin (< Far.): ince yapılı.

n.+cedür: G. 125/5.

nāṣıb (< Ar.): kuran, kurucu.

n.-ı dīn-i metīn: K. 3/7.

naṣīb (< Ar.): Allah'ın bir kimseye kısmet ettiği şey.

n. eyle-: K. 2/27.

n.+i ādemüñ: Kt. 11.

n. it-: G. 165/7, G. 226/4.

n. ol-: G. 14/4, G. 46/5, Kt. 15.

nā-tüvān (< Far.): zayıf, güçsüz G. 164/1.

n.+dür: G. 164/1.

nā-ümīd (< Far.): umutsuz.

n. ol-: Kt. 32.

nāvdān (< Far.): oluk.

n.+lardur: G. 164/2.

nāvek (< Far.): ok.

n.-i āh-ı seḥeri: G. 216/3.

n.+üñ nevkinden: G. 32/4.

nāy (< Far.): bk. **ney** G. 18/2, G. 33/5, G. 222/3.

n.+ile defdür: G. 62/4.

nāz (< Far.): işve, cilve.

n. atına bin-: G. 81/1.

n.+ ile: G. 48/4.

n.+ imiş: Mr. 1/4.

n. u niyāz: G. 226/4.

n. u şīve gör-: G. 16/6.

n. uyḳusın: G. 59/2.

naẓar (< Ar.): bakış.

n.+dan: G. 70/2, Mf. 6.

n.+dan düş-: G. 77/3, G. 79/1.

n. eyle-: G. 18/3, G. 210/3.

n.+ı: Kt. 6.

n.-ı *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/5.

n.-ı merḥamet u ʿayn-ı ʿināyet it-: G. 23/6.

n.-ı pāk ile: G. 175/1.

n. it-: G. 32/9.

n. ḳıl-: G. 46/1, G. 58/1, G. 61/1, G. 105/4, G. 178/4, G. 211/2, G. 212/3.

nāz-cūyān (< Far.): naz isteyenler.

n. ol-: G. 52/1.

nāzenīn (< Far.): işveli, cilveli G. 165/3, G. 180/2.

naẓīr (< Ar.): benzer, emsal.

n.+üñ: G. 119/1.

naẓīre (< Ar.): bir şairin manzum eserine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılan şiir G. 119/1.

naẓm (< Ar.): dizme, sıraya koyma K. 3/6.

n. eyle-: Ms. 1/9.

nāzükāne (< Far.): nazikçe G. 74/4.

ne: 1. zamir olarak hangi şey G. 3/6, G. 10/4, Kt. 1, Kt. 1.

n.+den: G. 10/5, G. 80/6, G. 232/2.

n.+dendür: Ms. 1/5, G. 191/5.

n.+dür: Mr. 1/1, G. 11/4, G. 33/4, G. 54/1, G. 91/1, G. 94/1, G. 141/5, G. 169/3, G. 208/4.

n.+ler: G. 55/5, G. 167/2.

n. ḳıl-: G. 3/3.

n.+me yitmez: G. 17/5.

n.+ñ var ise: G. 52/4.

n.+ye: Mh. 1/1.

2. bazı kelimelerle kullanıldığında bunlara aşırılık kavramı katan ve kelimenin anlamına göre şaşma, yakınma, memnuniyet, beğenme, takdir vb. ifade eden bir söz.

n. deñlü: K. 1/1, G. 34/3.

n.+ ise: Mh. 1/4, G. 73/2.

n. ḳadar: G. 33/3, Kt. 10.

n. +ola: (n'ola): K. 2/11, K. 3/9, K. 3/21, K. 3/25, K. 3/26, K. 3/27, K. 4/13, K. 4/41, G. 4/1, G. 4/3, G. 6/4, G. 12/5, G. 13/5, G. 16/5, G. 21/4, G. 23/4, G. 30/1, G. 34/2, G. 56/3, G. 60/3, G. 61/4, G. 66/4, G. 68/5, G. 69/2, G. 75/4, G. 76/5, G. 79/6, G. 81/1, G. 81/3, G. 83/2, G. 83/3, G. 85/4, G. 86/4, G. 86/4, G. 86/5, G. 91/3, G. 94/2, G. 101/1, G. 102/3, G. 102/5, G. 102/5, G. 108/5, G. 108/8, G. 110/2, G. 110/3, G. 120/5, G. 123/4, G. 128/3, G. 135/5, G. 143/2, G. 148/4, G. 151/3, G. 152/4, G. 153/5, G. 154/5, G. 163/5, G. 164/3, G. 166/5, G. 170/3, G. 171/4, G. 172/1, G. 178/4, G. 180/4, G. 183/4, G. 183/5, G. 201/5, G. 205/5, G. 211/3, G. 216/4, G. 217/5, G. 223/5, G. 225/6, G. 227/3, G. 228/2, G. 230/3, G. 233/1, Kt. 4, Kt. 18, Kt. 27.

n.+olaydı (n'olaydı): G. 9/2.

n.+olduñ (n'olduñ): G. 33/1, G. 33/4.

n.+ola kim: (n'ola): G. 99/5.

n. olur: G. 2/5.

n.+olur (n'olur): G. 160/3.

3. nasıl, niçin, neden.

n.+eydügin (n'eydügin): G. 222/3.

n.+eyler (n'eyler): G. 90/6, G. 135/4, G. 176/3.

n.+eylerdi (n'eylerdi): G. 204/1.

n.+eylerüz (n'eylerüz): G. 90/1.

n.+eylesin (n'eylesin): G. 4/3, G. 70/3, G. 88/5, G. 89/5.

n.+eyleyem (n'eyleyem): G. 3/3, G. 60/3, G. 199/1.

n.+içün (niçün): Mh. 1/2, G. 81/4, G. 92/1, G. 133/5, G. 137/3, G. 141/4, G. 212/3.

n. +içün: G. 237/2.

n.+idem: (n'idem): Ms. 1/7, G. 84/1.

n.+iderem: (n'iderem): G. 124/1.

n.+idügin: (n'eydügin): G. 11/3, G. 38/3.

n.+idügüm: (n'eydügin): G. 222/3.

n.+ye (niye): Mh. 1/1.

n.+yeki: G. 123/1.

4. şaşma veya abartı bildiren bir söz G. 86/1, G. 86/1.

n. ʿaḳīḳ-i Yemen'dür: Ms. 1/3.

n. aṣṣı: G. 36/5, G. 103/5.

n. bāk: G. 132/2.

n. bedendür: Ms. 1/7.

n. bilür: G. 150/5.

n. cānı: G. 56/5.

n. çāre: Mh. 1/4.

n. çü: G. 67/3.

n. ġam: K. 2/16.

n. ġaraż: G. 40/3.

n. gülşendür: G. 47/3.

n. ḥācet: G. 223/4.

n. ḥāl: G. 91/5.

n. ḥāletdür: G. 68/2.

n. ḥāṣıl: G. 68/6, G. 169/2.

n. ḥikmetdür: G. 9/4, G. 27/6.

n. iʿtibār: G. 56/1.

n. ḳadd: Ms. 1/7.

n. ḳara günler: G. 115/3.

n. ḳılam: G. 3/3.

n. lafẓıla: G. 57/1.

n. miḥnet-ḫānedür: G. 158/2.

n. mümkindür: G. 1/3.

n. müşkil kār: G. 113/4.

n. müşg-i Ḫoten'dür: Ms. 1/1.

n. nāzükdür: G. 47/4.

n. pīrāhen durur: G. 237/4.

n. raʿnā ġonçasın: G. 185/2.

n. resendür: Ms. 1/6.

n. semendür: Ms. 1/8.

n. sözdür: G. 225/2.

n. ṣūret: Mf. 6.

n. şikendür: Ms. 1/4.

n. şübhe: G. 113/5.

n. vaḳtin: G. 208/1.

n. var: G. 35/4, G. 56/2, G. 87/4, G. 191/1, G. 221/5.

n. vechile: G. 3/1.

n. żarar: G. 226/6.

n. zībā: G. 188/7.

5. sıfat olarak hangi G. 8/4.

n. ḫidmet: G. 17/4.

n. mülk ü māl: G. 17/1.

n. vechile: G. 3/1.

n. yire: G. 126/2.

n. yirde: G. 97/2, Kt. 35.

nebāt (< Ar.): nöbet şekeri, ilaç olarak da kullanılan billurlaşmış şeker, G. 22/4.

necāt (< Ar.): kurtulma, kurtuluş.

n. bul-: G. 22/3.

necm (< Ar.): yıldız.

n.-i bī-miṣāl: K. 3/28.

n.-i eşkümle: G. 106/4.

n.-i saʿādetle: G. 98/3.

n.-i Züḥal: G. 149/3.

nedāmet (< Ar.): pişmanlık.

n. it-: Mh. 1/2.

nefʿ (< Ar.): fayda, çıkar.

n ü żarr ismine: K. 2/11.

nefs (< Ar.): insanın beğenilmeyen, bayağı arzuları, huy ve fiilerinin merkezi.

n. hevāsını: G. 157/2.

nergis (< Far.): 1. bir çeneklilер sınıfının nergisgiller familyasından, lale gibi soğanla üretilen, beyaz veya sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi G. 62/4.

n. gözinden: Ms. 1/1.

2. sevgilinin gözü.

n.+üñde: G. 16/6.

n.+üñe: G. 32/5.

nerm (< Far.): yumuşak.

n. u rengīndür: Mf. 14.

nesīm (< Far.): hafif rüzgâr.

n.-i cān: G. 184/1.

n.-ı gül-i ḥamrā: G. 10/3.

n.-i nev-bahār ir-: G. 81/1.

neş'e (< Ar.): sevinç.

n.-i mey: G. 207/2.

neşv ü nemā (< Ar.): yetişip büyüme.

n. bul-: K. 3/25.

n.-yı ʿāleme: G. 66/5.

nevʿ (< Ar.): çeşit, tür.

n.-i dīgerüñ: G. 126/5.

nev-ʿarūs (< Far., Ar.): yeni gelin.

n.-ı bikr-i fikre: G. 186/5.

n.-ı ḥüsnüñi: G. 165/3.

nevāziş (< Far.): okşama, gönül alma.

n. ḳıl-: G. 141/4.

nev-bahār (< Far.): ilkbahar.

n.-ı ḥüsnüne: G. 129/4.

nevbet (< Ar.): sıra, nöbet.

n. +ile: G. 179/6.

nev-civān (< Far.): delikanlı G. 174/1, G. 187/1.

n.+dur: G. 46/2, G. 89/2.

nevk (< Far.): sivri uç.

n.-i ḫāmesin: K. 4/18.

n.-i ḳalemden: Kt. 8.

n.-i müjgānda: G. 215/7.

ney (< Far.): kamıştan yapılmış nefesli bir çalgı G. 11/3, Rb. 2.

n.+e: Mh. 1/1.

neyistān (< Far.): kamışlık G. 150/4.

neẓāre (< Ar.): bakış.

n.-ı çeşm-i ḥabābdan: G. 177/4.

nice: 1. pek çok K. 2/12, G. 38/1, G. 125/2, G. 126/4, G. 140/5, G. 186/4.

n. bend: G. 31/5.

n. der-dend: Ms. 1/2.

n. güllerle: G. 154/1, G. 154/4.

n. ḫoş-bū lāleler: G. 147/5.

n. +idem (nic'eydem): G. 207/5.

n. katı dilde: G. 64/3.

n. kez: G. 183/5.

n. laʿl-i ḳıymeti: Kt. 32.

n. münkirler: G. 70/4.

n.+si: G. 126/2, G. 189/3.

n. şeh-zāde-i ʿālī̄-neseb: Kt. 32.

n. ʿuḳde: Ms. 1/4.

n.+ye: G. 194/5, G. 207/2.

n. yıl: Kt. 13.

n. yıllar: G. 228/3.

2. nasıl K. 2/23, G. 27/5, G. 47/2, G. 77/4, G. 98/4, G. 113/2, G. 120/4, G. 168/2, G. 175/5, G. 183/3, G. 216/1, G. 223/1, G. 224/2, G. 224/5, Kt. 34, Kt. 34.

n. ḫaṭṭdur: Ms. 1/6.

n. ḫoş ʿālem: G. 24/7.

n. naẓm-ı ḥasendür: Ms. 1/9.

n. ola: G. 162/4.

n. zī̄bā: G. 223/1.

3. ne vakte kadar, daha ne kadar G. 64/5, G. 149/4.

n. bir: K. 2/20, K. 2/23, G. 33/1, G. 67/1, G. 67/2, G. 92/6, G. 117/4, G. 117/4, G. 118/1, G. 146/1, G. 149/5, G. 149/5, G. 157/1, G. 157/1, G. 157/2, G. 157/2, G. 157/3, G. 157/5, G. 171/3, G. 208/4.

n. demdür: G. 236/3.

n. demlerle: G. 206/2.

n.+ye dek: G. 36/1, G. 198/5, G. 211/2, G. 225/4.

nigāh (< Far.): bakış G. 212/1.

nigār (< Far.): sevgili G. 36/5, G. 56/1, G. 67/5, G. 101/1, G. 108/1.

n.+a: G. 118/4.

n.+umuñ: G. 185/3.

n.+uñ: G. 89/4.

nigārā (< Far.): ey sevgili G. 71/3, G. 105/1, G. 113/1, G. 202/5.

nigehbān (< Far.): bekçi.

n. +imiş: G. 112/1.

nihāl (< Far.): fidan.

n.-i erġuvān: G. 84/5.

nihān (< Far.): gizli.

n. ol-: G. 108/3, Mf. 6.

nihāyet (< Far.): son, bitiş.

n. ol-: G. 24/7.

niḳāb (< Ar.): yüz örtüsü, peçe G. 16/2, G. 20/1.

n. aç-: G. 12/6.

n. götür-: G. 18/6.

n.-ı rūy-ı dost: G. 21/1.

Nī̄l (< Ar.): Mısır'dan geçerek Akdeniz'e dökülen bir nehir.

N. ü Furāt: G. 22/1.

niʿmet (< Ar.): insanın iyi yaşamasını sağlayacak her türlü şey, servet, refah, dirlik düzenlik, sağlık vb.

n.-i dünyā: G. 90/1.

nīsān (< Ar.): yılın dördüncü ayı.

n.-ı ġam: G. 188/6.

niṣār (< Ar.): saçma, saçma.

n. it-: G. 206/2, G. 207/5.

nisbet (< Ar.): iki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran K. 2/7, K. 3/20, G. 127/4.

nīş (< Far.): iğne Mf. 10.

n.-i tīr: G. 46/5.

nişān (< Ar.): belirti, alamet, işaret K. 3/21, G. 9/1, G. 190/1.

n. eyle-: G. 32/4.

n.-ı āteş-i ʿışḳ ile yan-: G. 49/4.

n.-ı ehl-i ʿışḳuñ: G. 62/5.

n.-ı naʿlidür anuñ: G. 128/5.

n.-ı zaḫm-ı peykānum benüm: G. 159/2.

n. u ʿışḳ-ı Leylā: G. 90/5.

n. vir-: G. 183/7.

nişāne (< Far.): belirti, alamet, işaret.

n.+dür: G. 73/1.

n. it-: G. 135/1.

nīşter (< Far.): neşter G. 192/3.

n.-i zaḫmını: G. 66/3.

nite ki: bk. **nite kim** G. 67/4.

nite kim: nasıl ki, olduğu gibi anlamlarında bir söz K. 3/27, K. 4/19, K. 4/39, Ms. 1/3, G. 32/2, G. 66/2, G. 110/4.

nizāʿ (< Ar.): çekişme, kavga.

n. it-: G. 110/1, G. 113/3.

nīze (< Ar.): kargı, mızrak.

n.-i sīmīnine: K. 4/30.

noḳta (< Ar.): çok küçük boyutlarda işaret.

n.+lar: G. 13/5.

n.+lardan: G. 102/3.

n.+sı: G. 8/2.

nuḳaṭ (< Ar.): noktalar G. 102/1.

nuḳl (< Ar.): meze.

n.+dur: G. 18/2.

nuḳūd (< Ar.): paralar, nakitler.

n.-ı sīm-i eşküñ: G. 106/5.

nuḳūş (< Ar.): nakışlar.

n.-ı ʿāleme: G. 189/5.

nūn (< Ar.): 1. Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi.

n. ol-: G. 8/2.

2. *Kur'an-ı Kerim*'de "Kalem Suresi" olarak da bilinen sure.

n. eyle-: G. 3/6.

n. ve'l-ḳalem sırrı: G. 128/4.

3. *mec*. hilal.

n.+dur: G. 142/4.

3. *mec*. sevgilinin kaşı G. 192/4.

nūr (< Ar.): 1. gözle görülen aydınlık, maddi şeyleri görmeye yarayan ışık.

n.+a ġarḳ eyle-: G. 21/1.

n. aḳ-: G. 81/2.

n. aḳıt-: G. 123/2.

n.+dan: G. 125/4.

n.+dur: G. 46/1, G. 89/1.

n.+ı: G. 19/4.

n.-ı ʿiẕārıñuñ: G. 131/4.

n.-ı pāk: G. 138/2.

n.-ı ruḫuñ: G. 4/2.

n. u fer al-: G. 32/8.

n. uġurla-: G. 107/5.

n.+uñ ile: K. 3/11.

n. u ẓulem: K. 2/4.

n. u żiyāsıyçün: K. 4/39.

2. maddi olmayan hususlarda basiret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan manevi ışık.

n.-ı ʿadlinden: K. 4/17.

n.-ı baṣar: G. 70/2, G. 72/1.

n.-ı dīdedür: Ms. 1/7.

n.-ı himmetüñ: K. 4/41.

n.-ı Muḥammed: G. 210/3.

n.+ın: K. 4/43.

n.-ı ilāh: K. 3/6.

n.-ı luṭf: K. 4/32.

n.-ı luṭfuñ: K. 4/17.

n. it-: G. 1/4.

n. vir-: G. 72/4.

3. *Kur'an-ı Kerim*'de bir sure.

n. āyetin oḳu-: G. 190/2.

nūş (< Far.): 1. içme, içiş.

n. eyle-: G. 155/1, G. 214/2.

n.+ı: G. 121/6.

n. it-: G. 38/5, G. 50/5, G. 71/4, Kt. 1.

n. um-: G. 46/5, G. 66/3.

nuṭḳ (< Ar.): konuşma.

n.+uñ beyān: G. 190/1.

nücūm (< Ar.): yıldızlar.

n.-ı eşk-rīzān ol-: G. 191/2.

n.+ından: K. 3/19.

n.+uñ: G. 174/3, G. 187/3.

nüh (< Far.): dokuz.

n. felekde: G. 98/3.

nükhet (< Ar.): güzel koku.

n.+inden anuñ: G. 151/4.

nükte (< Ar.): ince manalı, kapalı söz.

n.-i bārīk: Ms. 1/9.

nüsḫa (< Ar.): yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

n.-i ḥālüñ: G. 30/2.

O

o: 1. teklik üçüncü kişiyi gösteren zamir.

o.+ña: (aña): G. 3/1, G. 3/1, G. 3/4, G. 6/1, G. 38/5, G. 45/6, G. 88/5, G. 97/3, G. 102/4, G.

137/5, G. 139/1, G. 204/5, G. 217/1, G. 235/6, Kt. 29, Kt. 33, Mf. 8.

o.+ndan: (andan): G. 6/5, G. 74/5, G. 110/1, G. 162/3, G. 182/4, Mf. 17, Mf. 18.

o.+nı: (anı): Ms. 1/8, G. 55/4, G. 92/2, G. 169/5, G. 188/1, Mf. 6.

o.+nuñ: (anuñ): G. 17/1, G. 31/7, G. 123/5, G. 142/5, G. 171/2, G. 199/5.

2. işaret zamiri olarak yerini tuttuğu en uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.

o.+ña: (aña): K. 2/3, K. 3/13, Ms. 1/1, Ms. 1/3, G. 3/2, G. 3/3, G. 3/5, G. 6/3, G. 10/4, G. 19/1, G. 19/3, G. 39/2, G. 45/5, G. 107/2, G. 109/2, G. 120/3, , G. 144/5, G. 160/4, G. 163/4, G. 188/5, G. 214/3.

o.+nda: (anda): Ms. 1/5, G. 8/1, G. 19/2, G. 32/5, G. 34/1, G. 37/1, G. 48/1, G. 83/4, G. 90/2, G. 90/7, G. 111/1, G. 111/6, G. 115/2, G. 116/4, G. 143/4, G. 193/5, G. 204/1, Kt. 3, Kt. 26.

o.+ndan: (andan): G. 32/3, G. 103/2, G. 125/5, G. 140/7, Kf. 3.

o.+nı: (anı) K. 2/18, G. 21/4, G. 23/1, G. 59/3, G. 130/4, G. 170/1, G. 186/4, G. 211/3, Kt. 7.

o.+nuñ: (anuñ): G. 47/5, G. 83/5, G. 99/4, G. 139/5.

o.+nuñ ʿaḳlı: (anuñ): G. 64/5.

o.+nuñ ʿāksidür: (anuñ): K. 3/17.

o.+nuñ ālāyına: (anuñ): G. 198/4.

o.+nuñ baġrı: (anuñ): G. 63/3.

o.+nuñ berg-i teri: (anuñ): G. 97/4.

o.+nuñ belāsından: (anuñ): G. 185/1.

o.+nuñ bir pıñarıdur: (anuñ): Ms. 1/2.

o.+nuñ bir yanın: (anuñ): G. 217/5.

o.+nuñçün: (anuñçün): K. 4/34, K. 4/37, G. 16/1, G. 31/4, G. 31/6, G. 34/7, G. 57/4, G. 77/3, G. 91/2, G. 113/3, G. 134/5, G. 202/3, G. 235/5.

o.+nuñ deryāsıdur: (anuñ): G. 48/1.

o.+nuñiçün: (anuñiçün): K. 4/3, K. 4/6, G. 22/1, G. 75/1, G. 95/3, G. 107/5, G. 107/7, G. 117/5, G. 144/2, G. 156/4, G. 171/2, G. 176/6, G. 182/3, G. 238/3.

o.+nuñ ile: (anuñ): Mh. 1/5.

o.+nuñ işi: (anuñ): Kt. 25.

o.+nuñ kameri: (anuñ): G. 215/3.

o.+nuñ ḳanını: (anuñ): G. 139/5.

o.+nuñ lālāsıdur: (anuñ): G. 48/6.

o.+nuñ nām-ı şerīfiyle: (anuñ): G. 223/5.

o.+nuñ noḳṭası: (anuñ): G. 8/2.

o.+nuñ sāyesi: (anuñ): K. 3/13.

o.+nuñ taḫtında: (anuñ): G. 57/1.

3. işaret sıfatı olarak en uzakta olan kimse veya şeyi belirtir.

o. cānāndan: G. 162/1.

o. çeşm-i alalar: G. 49/1.

o. demde: Kt. 20.

o. demden: G. 68/6.

o. dil-ber-i ʿālīī-cenābdan: G. 177/5.

o. ġonçanuñ: G. 55/3.

o. gül-i ḫandānuñ: G. 123/2.

o. güzel: G. 24/1.

o. ḫūnīī: G. 94/3.

o. ḫūrşīīd-i cihān: G. 103/2.

o. ḳadar: G. 126/1.

o. lāle-ʿiẕār: G. 44/4.

o. māh: G. 61/5.

o. māhı: G. 174/5, G. 187/5.

o. māh-ı ḥayātuñ cümlesi: G. 144/3.

o. māh-ı seḥer: G. 11/2.

o. meh-i tābānuñ: G. 123/1.

o. mihrüñ: G. 123/4.

o. ṣānīʿ-i pāk: G. 121/1.

o. şemʿ: G. 161/3.

o. yalıñ yüzlüden: G. 167/2.

o. yed-i beyżānuñ: G. 123/4.

o. ẓulm: Kt. 10.

o. zülfi perīşāndan: G. 162/5.

onlar: (anlar): çokluk üçüncü kişiyi gösteren zamir G. 54/3, G. 54/4, G. 54/5.

o.+lar arasında: (anlar): K. 4/20.

o.+nları: (anları): G. 196/5.

o.+laruñ da cānı: (anlaruñ): G. 65/2.

od: 1. ateş G. 12/3.

o.+a yaḳ-: K. 4/15.

o.+lara yaḳ-: G. 69/1, G. 225/3, G. 236/1.

o. u ṣudur: Kt. 31.

2. aşk, ayrılık, hasret, azap, hırs vb. duyguların yakıcı etkisi.

o.+ıyla: G. 18/1.

o. it-: G. 26/5.

o. ṣaç-: G. 160/4.

o. ur-: G. 68/7.

o. yan-: G. 198/3.

oġlan: delikanlı G. 201/5.

o.+dur: G. 45/6.

oḳ: yay ile fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir G. 179/5, G. 219/2.

o.+lar: G. 203/3.

o.+lar ile: G. 238/4.

o.+laruñdan: G. 8/3.

o. meydānıdur: G. 115/5.

o. ṭut-: G. 14/3.

oḳu-: bir yazıda ne yazıldığını sadece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

o.-duḳda: G. 204/5.

o.-r: G. 30/2, G. 176/6, G. 190/2.

o.-ram: G. 145/1.

o.-rdı: G. 204/5.

o.-sam: G. 166/2.

o.-sın: G. 58/2.

o.-yup: K. 4/8.

oḳun-: seslendirilmek, yüksek sesle kıraat edilmek.

o.-sa: G. 78/5.

ol: 1. teklik üçüncü kişiyi gösteren zamir G. 10/6, G. 165/5, G. 188/1, G. 185/5, G. 226/1.

o. +da: G. 166/3.

o.+dur: G. 171/2, Kt. 30.

o. +durur: G. 59/7.

o. ki: G. 16/4, G. 30/3, G. 38/4, G. 181/3.

2. işaret zamiri olarak yerini tuttuğu en uzaktaki kimse veya şeyi gösterir Ms. 1/6, G. 8/1.

o.+dur: G. 147/7, G. 171/2, G. 176/5, Mf. 11.

3. işaret sıfatı olarak en uzakta olan kimse veya şeyi belirtir G. 106/3, G. 153/3.

o. āfet-i devrāndan: G. 162/4.

o. āf-tāb: G. 16/1, G. 100/5.

o. āhūvāne: G. 135/3.

o. ʿālī-nişān: K. 4/28.

o. aradan: G. 40/2.

o. bāde-i ḥamrā: G. 220/5.

o. bed-güheri: Kt. 6.

o. beyāż vechile: G. 151/2.

o. boyı serv ü semen-ruḫsārı: G. 95/1.

o. būteye: G. 69/6.

o. çehden: G. 183/6.

o. dāne dāne ḫālile: G. 73/5.

o. dehānile: Ms. 1/6.

o. dem: G. 15/1, G. 170/1.

o. demden berü: G. 84/4.

o. derd: Rb. 1.

o. dil-beri fettānı: G. 93/2.

o. dīvāneye: o K. 3/1, G. 148/1.

o. dür-i nā-yābile: G. 207/5.

o. ebr-i bahāra: G. 226/8.

o. ġamzekār: G. 235/4.

o. ġonçada: Ms. 1/5.

o. ġonça-dehāndan: G. 74/4.

o. gonça-lebüñ şīveleri: G. 216/1.

o. ġonçanuñ: G. 92/5.

o. gözi bīmārumuñ: G. 129/3.

o. gözi cellād: G. 199/4.

o. gözi mestāneyi: G. 234/5.

o. gözi muʿciz-nümā seḥḥārı: G. 95/5.

o. gözleri ser-mestedür: G. 75/4.

o. güler yüzlü gül-ʿiẕārumdur: G. 43/2.

o. gül-i gülzārı: G. 95/3.

o. gül-i gülzār-ı luṭfı: G. 188/7.

o. gül-i ruḫsār ile: G. 6/5.

o. gülşen imiş: G. 97/1.

o. gümüş barmaḳlaruñı: K. 3/8.

o. güneş-ruḫsārumuñ beñzi: G. 129/1.

o. güneş-talʿat: G. 46/1.

o. ḥadd ü ol zülf-i perīşāndan: G. 7/2.

o. ḫāl-i siyāhı: G. 149/3.

o. ḥalḳa ḥalḳa zülf: G. 73/5.

o. ḥarāretle: G. 174/1, G. 187/1.

o. ḥūr: G. 23/6.

o. Hümā-pervāz şāhini: G. 213/4.

o. ıḳlīmüñ şeġāli: Kt. 35.

o. iki çeşm-i siyehler: G. 80/5.

o. iki kejrālaruñ: G. 125/3.

o. iki ruḫsār: K. 4/9, G. 107/1.

o. ḳadd: Ms. 1/7.

o. ḳamer taṣvīri: G. 196/3.

o. ḳāmet-i çālāk ile: G. 175/2.

o. ḳanluya: G. 77/1.

o. ḳāşı kemānı: G. 123/5.

o. ḳāşı kemānum: G. 6/3.

o. kebg-ḫırāmı: G. 102/4.

o. kemān-ebrū: G. 238/4.

o. kerīme: G. 209/2.

o. kişidür: Mf. 4.

o. laʿl: Ms. 1/1.

o. laʿl-i ḥayāt-āṣārı: G. 95/2.

o. lebi ġonça: G. 97/1.

o. lebi mey-gūn: G. 63/1.

o. lebi nūşīn şeker-güftārı: G. 95/1.

o. māhdur: K. 3/13.

o. māhı: G. 105/2, G. 198/2.

o. māh-ı hilāl ebru: G. 103/1.

o. māh-ı tābāndan: G. 7/4.

o. mār: G. 112/1.

o. meh: G. 111/7, G. 183/2, G. 235/1.

o. mehek: G. 130/3.

o. meh-i nā-mihrbānumdan: G. 173/3.

o. meh-liḳāya: G. 210/2.

o. melek ü meh-liḳā: G. 89/1.

o. miḫrāba: K. 4/10.

o. mir'ātdur: G. 78/6.

o. miskīn: G. 185/1.

o. müjġān: G. 60/1.

o. nāzenīn: G. 189/1.

o. nergis-i şehlā: G. 231/1.

o. nigār: Ms. 1/3, G. 149/2.

o. nihāl-i gülşen-i cānı: G. 172/3.

o. perīnüñ ṣaçı sevdāsı ile: G. 124/2.

o. raḳībüñ körligine: G. 211/5.

o. rinde: G. 234/2.

o. rūḥ-ı meh-tābile: G. 207/3.

o. rūḥ-ı pāk: G. 134/3.

o. rūy-ı āteş-tābda: G. 195/4.

o. ṣaçı zünnārı: G. 95/6.

o. ṣafādan: G. 209/3.

o. sāḳī-i gül-çihre vü mül: G. 197/1.

o. ṣanem: G. 58/1.

o. sebebden: G. 75/1, G. 82/2, G. 179/5, G. 193/2, G. 194/4.

o. sebebdendür: G. 172/6.

o. servdür: K. 3/13.

o. serv-i gül-endāma düş-: G. 76/2.

o. serv-i ḫırāmānumdan: G. 166/5.

o. serv-i ḫoş-reftārdan: G. 172/2.

o. serv-i sehī: G. 92/1, G. 150/3, G. 222/1, G. 222/5, G. 222/6.

o. serv-i sehīler: G. 152/4.

o. serv-i ser-bülend: Ms. 1/1.

o. serv-i ser-firāzuma: G. 55/4.

o. serv-i ser-keş: G. 82/4.

o. sīmīn-beden: G. 203/4.

o. sulṭān-ı ḫūbān: G. 150/1.

o. şāh-ı keremden: G. 94/5.

o. şeh: G. 232/3.

o. şeh-i ḥüsn: G. 221/2.

o. şeh-süvār: G. 81/1.

o. şeh-süvārum: G. 3/4.

o. şehüñ: G. 42/4.

o. şehüñ atlarından: G. 42/4.

o. şemʿ-i tābān: G. 161/5.

o. şūḫ: G. 38/1.

o. ṭabīb: G. 84/1.

o. ṭarafdur: G. 62/3.

o. tezervi: G. 214/5.

o. ṭıfl-ı nāzenīn: Ms. 1/7.

o. tīġ-i āteş-tābda: G. 195/1.

o. Türk-i perīveş: G. 238/1.

o. ʿuḳde: Kt. 7.

o. verd-i ḫandānum: G. 154/1.

o. yāre: G. 191/1.

o. yirde: G. 12/4.

o. yüzi aya: G. 210/4.

o. zamān: K. 3/22, G. 16/7.

o. ẕü'l-celāl-i lā-yezāl: K. 3/3.

o. zülf-i ʿanber-bārını: G. 228/2.

o. zülf-i siyāh: G. 200/4.

ol-: 1. meydana gelmek, varlık kazanmak Mf. 18.

o.!: K. 2/2.

o.-a: K. 3/2, G. 14/3, G. 15/6, G. 97/2, G. 148/5, G. 160/4, G. 164/3, Kt. 12, Kt. 31, Kt. 35, Mf. 8.

o.-aldan: G. 59/1, G. 148/6, G. 192/4.

o.-alı: G. 20/1, G. 101/4, G. 161/4.

o.-an: G. 25/2, G. 49/4, G. 51/3.

o.-dı: K. 2/2, K. 3/11, K. 3/21, K. 3/27, K. 4/20, Ms. 1/4, G. 4/1, G. 13/3, G. 22/6, G. 25/5, G. 50/2, G. 64/3, G. 83/4, G. 92/6, G. 96/4, G. 99/5, G. 100/3, G. 107/5, G. 122/4, G. 122/7, G. 127/5, G. 128/4, G. 151/2, G. 181/2, G. 200/2, G. 212/3, Kt. 21.

o.-dıysa: G. 100/2.

o.-ınca: G. 169/5, G. 174/4, G. 187/7.

o.-masa: K. 3/14, K. 4/27, G. 20/4, G. 80/5, G. 107/4, G. 109/1, G. 111/7, G. 123/2, G. 130/4, G. 169/2, G. 171/5, G. 176/2, G. 203/1, G. 203/1, G. 203/2, G. 203/3, G. 203/3, G. 203/4, G. 203/5, G. 204/1, G. 204/1, G. 204/2, G. 204/3, G. 204/4, G. 204/5, G. 215/2, G. 219/5, Kt. 35.

o.-maya: G. 19/5.

o.-mayaydı: G. 9/2.

o.-mayınca: Kt. 9.

o.-mazdı: K. 3/14.

o.-mazsa: G. 40/5, G. 108/1, G. 225/6.

o.-mış: K. 4/38, K. 4/38.

o.-sa: K. 3/21, K. 3/27, K. 3/31, K. 4/24, G. 11/3, G. 13/6, G. 61/5, G. 68/5, G. 79/6, G. 80/1, G. 80/8, G. 82/5, G. 80/8, G. 82/5, G. 83/3, G. 92/5, G. 108/2, G. 108/6, G. 121/6, G. 148/4, G. 156/4, G. 186/3, G. 191/2, G. 200/6.

o.-sam: G. 84/1, G. 85/2, G. 120/5.

o.-updur: K. 2/6, K. 4/17. K. 4/33, G. 20/4, G. 29/5, G. 48/2, G. 57/2, G. 57/4, G. 128/2, G. 128/3, G. 142/1, G. 152/5, Kt. 3, Mf. 2.

o.-ur: K. 4/23, K. 4/32, G. 2/5, G. 3/5, G. 12/1, G. 13/1, G. 13/2, G. 14/6, G. 21/7, G. 22/5, G. 36/4, G. 72/1, G. 72/4, G. 76/5, G. 77/4, G. 78/2, G. 82/5, G. 83/4, G. 101/2, G. 101/2, G. 103/2, G. 113/4, G. 116/5, G. 117/5, G. 226/3.

o.-urın: G. 24/5.

o.-ur mı: K. 4/41, G. 113/1, G. 140/6, G. 162/3.

o.-urmış: G. 9/5, G. 27/5.

2. gerçekleşmek, yapılmak G. 80/6.

o.-a: K. 1/5, G. 101/2, G. 178/2, G. 184/4.

o.-a kim: K. 2/28, G. 208/5, G. 234/1.

o.-alı: G. 116/2.

o.-ayum: G. 217/3.

o.-duġı: G. 104/4.

o.-duġın: G. 107/2.

o.-duġıyçün: G. 107/4, G. 143/3.

o.-ıcaḳ: K. 4/9, G. 10/2, G. 107/1, Kt. 14, Mf. 16.

o.-ınca: G. 28/3.

o.-madan: G. 11/6, G. 51/1, G. 51/1, G. 51/2, G. 51/3, G. 51/4, G. 51/5, 52/1, G. 52/1, G. 52/2, G. 52/3, G. 512/4, G. 52/5.

o.-madı: K. 4/12, G. 72/5, G. 104/2, G. 104/2, G. 104/2, G. 105/2, G. 131/2, G. 134/4, G. 185/1, G. 191/2, G. 207/1, G. 225/7, Kt. 3.

o.-madılar: G. 131/5.

o.-madın: K. 4/43, G. 6/6.

o.-madum: K. 2/21, K. 4/12.

o.-masayduñ: K. 3/8.

o.-mayınca: K. 4/12.

o.-mazdı: G. 107/4, G. 169/5, G. 203/2, Kt. 23.

o.-mışdur: G. 6/5, G. 30/2, G. 54/4, G. 82/2, G. 111/1, G. 115/1, G. 141/3, G. 181/5, G. 183/2, G. 202/2, G. 220/3, Mf. 11.

o.-mış idi: G. 101/1.

o.-sa: K. 3/33, G. 30/1, G. 86/5, G. 183/5.

o.-sun: K. 3/28, K. 4/25, K. 4/46, G. 16/2, G. 17/1G. 80/2, G. 188/1, G. 223/3.

o.-ur: G. 9/2, G. 14/3, G. 15/6, G. 18/7, G. 24/4, G. 24/7, G. 30/1, G. 41/5, G. 68/5, G. 106/3, G. 108/6, G. 108/9, G. 138/3, G. 140/5, G. 140/7, G. 156/3, G. 164/2, G. 164/3, G. 180/1, G. 188/3, G. 196/3, G. 206/5, G. 209/2, G. 212/1, Kt. 1, Kt. 9, Kt. 33.

o.-urken: G. 237/2.

o.-urmış: G. 12/5.

o.-ursañ: G. 138/3.

3. bulunmak, var olmak.

o.-an: G. 95/4, G. 101/5, G. 147/6, G. 159/5, G. 201/2.

o.-ana: G. 126/2.

o.-asın: G. 176/1.

o.-aydı: G. 103/1.

o.-dı: K. 2/9, K. 3/26, K. 4/1, K. 4/3, G. 77/2, G. 91/5, G. 99/2, G. 121/3, G. 125/2, G. 132/1, G. 144/5, G. 146/3, G. 146/4, G. 148/2, G. 158/2, G. 166/4, G. 184/2, G. 185/2, G. 199/2, G. 209/5, G. 217/1, G. 231/4, Kt. 18, Rb. 1.

o.-duġı: G. 88/5.

o.-duġınca: G. 45/7.

o.-duġum: G. 35/4, G. 150/5, G. 212/4.

o.-duḳca: G. 6/1, G. 100/3, G. 207/3, G. 237/5, G. 237/5.

o.-duñ: K. 3/6.

o.-ımaz: G. 71/2, G. 231/2.

o.-ısar: G. 3/4.

o.-maġı: G. 48/4.

o.-maġiçün: G. 90/3, G. 114/2.

o.-masam: G. 191/3.

o.-masaydı: G. 96/5.

o.-masun: K. 4/16.

o.-maya: G. 19/5, G. 35/1, G. 87/1, G. 159/4, Kt. 8.

o.-mayayın: G. 88/4.

o.-maz: K. 4/40, G. 2/4, G. 6/1, G. 13/4, G. 22/4, G. 24/7, G. 31/5, G. 39/5, G. 63/3, G. 65/5, G. 80/6, G. 82/6, G. 83/6, G. 93/1, G. 93/1, G. 93/2, G. 93/3, G. 93/4, G. 93/5, G. 93/6, G. 94/1, G. 99/1, G. 100/1, G. 100/2, G. 104/3, G. 106/5, G. 111/7, G. 117/2, G. 118/4, G. 143/1, G. 145/5, G. 172/6, G. 181/3, G. 185/4, G. 189/4, G. 196/5, G. 207/4, G. 209/2, G. 225/4, Kt. 3, Kt. 13, Kt. 13, Kt. 24, Kt. 29, Mf. 7.

o.-maz mı: G. 72/2.

o.-maz idi: G. 203/1.

o.-maz imiş: G. 233/1.

o.-mış: G. 7/5, G. 62/2, G. 128/2, G. 142/5, G. 150/3, G. 180/2, G. 195/1, G. 214/3, G. 215/8.

o.-sa: G. 18/3, G. 27/5, G. 60/4, G. 83/3, G. 106/1, G. 206/4, G. 226/6, G. 228/2, Kt. 13, , Kt. 17, , Kt. 22.

o.-sun: G. 17/1, G. 17/2, G. 17/3, G. 17/4, G. 17/4, G. 17/5.

o.-up: G. 153/2.

o.-updur: G. 103/3.

o.-ur: K. 1/1, K. 1/7, G. 9/1, G. 9/5, G. 19/5, G. 32/6, G. 67/4, G. 78/2, G. 98/4, G. 102/2, G. 103/4, G. 108/6, G. 113/2, G. 122/2, G. 122/3, G. 128/1, G. 132/4, G. 193/2, G. 203/5, G. 216/3, Kt. 20, Kt. 35, Mf. 5, Mf. 7.

o.-ur idüm: G. 203/5.

o.-ur imiş: G. 142/2, G. 165/6.

o.-ursa: K. 1/1, G. 100/4, G. 103/7, G. 116/1, G. 132/2, G. 163/5, G. 198/4, G. 215/5, Kt. 10, Mf. 16.

o.-ursañ: G. 220/5.

4. herhangi bir durumda bulunmak G. 30/3, G. 32/5, G. 51/5.

o.!: Mh. 1/3, Mr. 1/1, G. 198/5, G. 199/3, G. 201/3, G. 224/1, Kt. 29.
o.-a: K. 2/3, K. 2/10, K. 2/13, K. 2/25, K. 4/5, K. 4/29, G. 3/2, G. 12/3, G. 16/4, G. 20/3, G. 28/4, G. 41/3, G. 59/7, G. 76/5, G. 107/2, G. 107/6, G. 108/5, G. 117/2, G. 117/3, G. 121/5, G. 122/1, G. 122/1, G. 144/3, G. 163/4, G. 168/5, G. 171/2, G. 184/5, G. 184/5, G. 186/2, G. 193/2, Kt. 6, Kt. 16, Kt. 16, Kt. 17, Mf. 6.
o.-alar: G. 189/3.
o.-aldan: G. 190/4.
o.-alı: G. 7/2.
o.-alum: G. 23/2, G. 157/1, G. 157/1, G. 157/2, G. 157/3, G. 157/4, G. 157/5.
o.-am: K. 3/33, G. 30/3, G. 236/2.
o.-a mı: G. 23/4.
o.-an: K. 2/4, K. 3/12, G. 2/7, G. 7/3, G. 8/5, G. 31/6, G. 37/1, G. 37/1, G. 37/2, G. 37/3, G. 37/4, G. 37/5, G. 37/5, G. 93/2, G. 106/1, G. 106/3, G. 109/3, G. 124/2, G. 152/3, G. 158/1, G. 175/4, G. 176/4, G. 201/5, G. 209/4, G. 230/3, Kt. 3, Kt. 13, Kt. 15, Kt. 15, Kt. 15, Kt. 19, Kt. 19.
o.-ana: Kt. 23.
o.-anı: G. 11/7.
o.-anlar: K. 1/4, G. 23/3, G. 54/1, G. 90/2, G. 190/5.
o.-anlara: G. 89/2.
o.-anuñ: K. 1/8.
o.-asın: G. 34/3, G. 67/3, Kt. 14, Kt. 14.
o.-ayın: G. 24/5, G. 215/2.
o.-dı: K. 2/21, K. 3/10, K. 4/34, Ms. 1/8, G. 2/5, G. 6/6, G. 8/2, G. 8/2, G. 14/2, G. 16/5, G. 18/1, G. 19/3, G. 22/2, G. 32/2, G. 32/5, G. 49/3, G. 69/6, G. 78/4, G. 81/3, G. 85/6, G. 100/1, G. 101/4, G. 101/5, G. 102/4, G. 102/5, G. 104/5, G. 105/3, G. 109/2, G. 116/1, G. 121/2, G. 134/3, G. 143/3, G. 178/5, G. 184/2, G. 185/2, G. 186/5, G. 188/4, G. 192/1, G. 193/1, G. 203/4, G. 212/2, G. 212/3, G. 231/3, Kt. 5, Kt. 32, Kt. 32, Mf. 13.
o.-dılar: G. 70/1, G. 70/1, G. 70/1, G. 70/2, G. 70/4, G. 70/5, G. 106/2.
o.-duġumçün: G. 121/3.
o.-duġuñ: G. 79/7.
o.-dum: Mr. 1/2, Mr. 1/2, G. 8/3, G. 16/6, G. 19/2, G. 24/6, G. 25/3, G. 27/1, G. 40/2, G.

132/4, G. 134/1, G. 134/5, G. 173/5, G. 206/3.
o.-dumsa: G. 191/1.
o.-ıgör: G. 104/3, G. 144/4.
o.-ınca: Ms. 1/4, G. 14/1, G. 123/5.
o.-ma: Mh. 1/3, Mr. 1/1, G. 25/1, G. 30/4, G. 66/7, G. 68/4, G. 86/3, G. 138/2, G. 139/2, G. 144/4, G. 177/1, G. 228/1, Kt. 33.
o.-madum: K. 4/12.
o.-maġa: G. 95/5, G. 127/3, G. 136/5, G. 229/5.
o.-masun: G. 114/7, G. 136/2, G. 176/6, G. 181/4, G. 193/5.
o.-maya: G. 47/2.
o.-mayalar: G. 224/2.
o.-mış: G. 54/3.
o.-mış durur: K. 2/4, G. 19/1, G. 30/2, G. 54/4, G. 82/2, G. 111/1, G. 115/1, G. 141/3, G. 181/5, G. 182/5, G. 183/2, G. 202/2, G. 220/3, Mf. 11.
o.-sa: K. 3/25, G. 13/2, G. 13/6, G. 75/2, G. 164/1, G. 179/1.
o.-sañ: G. 66/1, G. 209/2.
o.-sun: G. 81/4, G. 138/1.
o.-up: K. 2/15, K. 4/34, Ms. 1/6, G. 11/3, G. 15/2, G. 46/5, G. 50/4, G. 76/2, G. 103/1, G. 108/7, G. 114/1, G. 116/2, G. 132/5, G. 135/1, G. 136/2, G. 157/4, G. 167/1, G. 203/4, G. 203/4, G. 214/1, G. 214/4.
o.-ur: K. 1/14, K. 3/2, K. 3/18, G. 28/3, G. 31/3, G. 32/9, G. 44/1, G. 44/1, G. 44/2, G. 44/3, G. 44/4, G. 44/5, G. 58/5, G. 59/7, G. 63/1, G. 63/1, G. 63/2, G. 63/3, G. 63/4, G. 63/5, G. 67/5, G. 68/3, G. 79/1, G. 79/1, G. 79/2, G. 79/3, G. 79/4, G. 79/5, G. 79/6, G. 79/7, G. 80/3, G. 84/2, G. 84/3, G. 103/7, G. 105/1, G. 107/5, G. 108/3, G. 110/4, G. 112/1, G. 118/1, G. 126/3, G. 135/3, G. 144/3, G. 172/2, G. 181/1, G. 184/1, G. 188/6, G. 195/4, G. 200/3, G. 214/4, G. 227/4, Kt. 10, Kt. 10, Kt. 19.
o.-uram: G. 57/4.
o.-urdı: K. 3/12, G. 10/3, G. 121/5, G. 121/6, G. 186/3, G. 214/2.
o.-urdum: G. 103/1.
o.-urısak: G. 75/4.
o.-urlar: G. 65/1.
o.-ursam: G. 34/2, G. 42/4.
o.-ursañ: G. 138/4.
o.-ursuñ: G. 33/5.
5. uygun düşmek, yerinde görülmek G. 52/3.

o.-a:, K. 3/3, G. 7/1, G. 12/3, G. 144/6, G. 193/4.

o.-acaḳ: G. 119/1.

o.-alı: G. 145/4.

o.-a mı: G. 106/1.

o.-dı: G. 60/3, G. 104/4, G. 112/4.

o.-mışdı: Kt. 11.

o.-sa: G. 79/3, G. 79/4.

o.-urmış: G. 14/4.

6. mahrum kalmak, elinden kaçırmak, yitirmek.

o.-a mı: K. 2/24.

o.-dum: G. 7/2.

7. bir şeyi elde etmek, edinmek G. 32/1, G. 51/4, G. 52/2, G. 109/5.

o.-alı: Ms. 1/6.

o.-dı: G. 31/6, G. 49/6, G. 71/3.

olın-: olma işine konu edilmek.

o.-sa: G. 211/3.

o.-ursa: G. 177/5.

on: dokuzdan sonra gelen sayı K. 4/13.

oñul-: iyileşmek.

o.-maz: G. 94/1, G. 94/5.

otur-: vücudun belden yukarısı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek.

o.-duḳ: G. 214/1.

oyna-: korunması gereken bir şeye zarar verecek, onu tehlikeye atacak tarzda davranmak.

o.-madın: G. 236/2.

oyul-: üzerinde oyuk meydana gelmek.

o.-mış: G. 215/3.

Ö

öl-: hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.

ö.-di: Mr. 1/5, G. 8/3.

ö.-dügüm: G. 35/3, G. 87/3, G. 88/1.

ö.-düm:G. 36/1, G. 18/3.

ö.-em: G. 176/1.

ö.-ene: G. 41/3.

ö.-meden özge: G. 221/3.

ö.-medin: G. 39/2.

ö.-mekden özge çāre: G. 199/1, G. 232/4.

ö.-sem: G. 27/7.

ö.-ür: G. 205/4.

ö.-ür isem: G. 167/3.

ö.-ürse: G. 185/5.

ö.-ürsem: G. 99/4, G. 173/1, G. 173/4.

öldür-: bir canlının hayatına son vermek.

ö.!: G. 42/3, G. 55/1, G. 99/1.

ö.-en: G. 199/2.

ö.-me: G. 199/3, G. 201/3.

ö.-se: G. 182/2.

ö.-üp: G. 68/4.

ö.-ür: G. 34/7, G. 216/1.

ö.-ürse: G. 46/2.

ö.-ürsin: G. 207/4.

ʿömr (< Ar.): hayat.

ʿö.+i: G. 6/1, G. 207/1, G. 237/5.

ʿö.-i ʿazīzüñ: G. 104/5.

ʿö.-i dırāz: G. 216/2.

ʿö.-i dırāz u baḫt-ı civānuñ durur senüñ: Ms. 1/7.

ʿö.-i nāzenīnüm: Mr. 1/5.

ʿö.+inde: G. 235/3.

ʿö.-inüñ peymānesi: G. 111/3.

ʿö.+üm: G. 18/4, G. 40/3, G. 172/5, G. 173/2.

ʿö.+ümi: G. 220/1.

ʿö.+ümüz mezraʿasın biçmege: G. 69/4.

öp-: sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek.

ö.-er: G. 202/1.

ö.-sem: G. 55/3.

öpül-: öpme işine konu olmak G. 52/1.

ört-: kapamak.

ö.-er: G. 79/5.

öt-: herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak.

ö.-er: G. 206/3.

öte: uzak.

ö. ṭur-: G. 226/6.

öykün-: birine veya bir şeye benzemeye çalışmak, taklit etmek.

ö.-dügiyçün: G. 15/2.

ö.-düñ: G. 127/5.

ö.-me: G. 61/4.

ö.-ürmiş: G. 22/1, G. 142/6.

öz: kendi.

ö. dāġından: G. 63/3.

ö. dīdārını: G. 228/1.

ö.+in: G. 61/4, G. 77/3, G. 179/5, Kt. 35.

ö.+üñdür: K. 3/4, K. 3/14.

ö.+üni: G. 132/1.

özen-: beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak.

ö.-üp: G. 236/5.

özge: başka G. 63/3.

ö.+lerden: G. 38/1.

ö.+ye: G. 158/4.

özle-: bir kimseyi veya bir şeyi görmeyi, kavuşmayı istemek, göreceği gelmek.

ö.-r: G. 95/1, G. 95/1, G. 95/2, G. 95/3, G. 95/4, G. 95/5, G. 95/6.

P

pābūs (< Far.): ayak öpme G. 96/5.

pādşāh (< Far.): sultan, hükümdar G. 212/5.

p.-ı ʿādil: G. 201/3.

p.-ı mihr-i rifʿat: K. 2/15.

p.-ı Rūm ile: K. 2/10.

p.-ı taḫt-ı *levlāk*: K. 3/6.

p.+uñ gūşına ir-: G. 63/5.

pāk (< Far.): temiz.

p. it-: K. 2/28, G. 69/3, G. 157/4, G. 168/3.

p. ol-: G. 140/6, G. 171/5, G. 185/4.

p. ü ṣāfī ol-: G. 219/5.

p. ü ṣāf ol-: G. 117/2.

pāk-dāmān (< Far.): namuslu.

p. ol-: G. 52/1.

pākīze-gevher (< Far.): mayası, yaratılışı temiz G. 190/3.

pākīze-güftār (< Far.): güzel sözlü G. 57/5.

p. ol-: G. 204/4.

pāre (< Far.): parça.

p. pāre bir nemed gey-: G. 147/1.

pāşā (< Far.): Osmanlı Devleti'nde mirlivalara (tuğgeneral) ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan.

p.-yı ʿādil devridür: K. 4/16.

pāy (< Far.): ayak.

p.+ine: K. 4/6.

p.+ine ser ḳo-: G. 80/8.

p.+uña: G. 32/2, G. 147/2, G. 206/2.

pāydār (< Far.): kalıcı, sürekli.

p. ol-: K. 3/27, G. 80/8.

pāye (< Far.): rütbe, mertebe, derece.

p. bul-: G. 32/2.

pāy-māl (< Far.): ayak altında kalmış, çiğnenmiş K. 3/10.

pehlevān (< Far.): pehlivan, güreşçi G. 160/1.

p.+luḳ nāmını: G. 145/4.

p. ol-: G. 164/1.

pejmürde (< Far.): perişan, darmadağın.

p. ḳıl-: G. 129/4.

pek: fazla G. 57/1.

peleng (< Far.): kaplan Kt. 35.

p.-i ʿaḳlum: G. 135/3.

pelk (< Far.): göz kapağı.

p.-i dīdem: G. 161/1.

penbe: pamuk.

p.+dür: G. 115/4.

p.-i ġaflet durur: G. 107/7.

pençe (< Far.): el ayası ve el parmaklarının iç tarafının bütünü.

p.-i şehler: G. 65/1.

pend (< Far.): öğüt.

p.-i peder: G. 72/5.

p.+üñ: G. 72/5.

per (< Far.): kanat.

p. aç-: G. 60/1, G. 125/3, G. 201/1.

p.+lerin: K. 3/22.

perde (< Far.): 1. yüze örtülen örtü, peçe.

p.-i iḫfāda: G. 12/6.

2. bir yerin dışarıdan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş.

p.-i āl eyle-: G. 53/2.

pergāle (< Far.): parça.

p.+ler: G. 49/4.

pergār (< Far.): pergel.

p.+veş: G. 141/3.

perī (< Far.): 1. doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık.

p.+ler meskenidür: G. 79/6.

2. çok güzel kız G. 135/4.

perīşān (< Far.): dağınık, tarumar.

p.+dur: G. 195/2.

p. eyle-: G. 159/3, G. 238/5.

p. it-: G. 138/4.

p. kāküli: G. 47/1.

p. ol-: G. 214/4.

p.+um: G. 60/2.

perīşān-ḥāl (< Far., Ar.): hâli perişan, dağınık olan.

p.+dur: G. 29/3.

pertev (< Far.): ışık.

p.-i meh-tābdan: G. 72/4.

p.-i mihr: G. 127/4.

p. ṣal-: G. 183/5.

pervāne (< Far.): geceleri ışık etrafında dönerek uçan kelebek.

p.+dür: G. 158/3.

p.-i dil: G. 124/3.

p.-i şemʿ-i viṣāl: K. 3/22.

p.+lerdür: K. 4/20.

p. +mi: G. 201/1.

p.+sin: K. 4/16.

p.+vār: G. 161/2.

p.+yüz: G. 131/4.

pervāne-ṣıfat (< Far., Ar.): pervane gibi G. 161/5.

pervāz (< Far.): uçuş, uçma.

p.+dan: G. 133/3.

p.-ı ʿanber: G. 78/6.

p. it-: G. 16/5.

perveriş (< Far.): besleme, yetiştirme.

p. ḳıl-: Kt. 23.

pesend (< Far.): beğenme Ms. 1/1.

pest (< Far.): aşağı G. 25/4.

peşīmān (< Far.): yaptığına üzülüp hayıflanan, pişman.

p. ol-: G. 52/2, Kt. 14.

peydā (< Far.): ortada, meydanda G. 9/3.

p. it-: G. 4/2, G. 9/1, G. 211/1.

p. ol-: G. 9/1, G. 9/2, G. 9/3, G. 9/4, G. 13/1, G. 152/5, G. 164/3.

peyġām (< Far.): haber.

p.+uñ senüñ: G. 136/4.

peygār (< Far.): savaş, kavga.

p. eyle-: K. 4/30.

peyk (< Far.): haberci.

p.+dür: G. 64/4.

peykān (< Far.): okun ucundaki sivri uç, temren G. 3/5, G. 8/5.

p.-ı zerrīnüñ: G. 201/2.

p.+uñ: G. 159/1.

p.+uñı: G. 159/1.

p. u sūfārın: G. 186/1.

peymāne (< Far.): şarap kadehi G. 94/4, G. 124/1.

p.+dür: G. 158/5.

p.+yi: G. 225/2.

peyveste (< Far.): 1. ulaşmış, erişmiş.

p.+dür: G. 75/2.

2. kalıcı, sürekli.

p.+dür: G. 75/3.

pıñar: kaynak.

p.+ıdur: Ms. 1/2.

pīç (< Far.): kıvrım, büklüm.

p.-i zülfüñden: G. 13/4.

p. ü tāb: G. 16/6.

pinhān (< Far.): gizli.

p. eyle-: G. 92/6, G. 225/4.

p. it-: K. 3/15, G. 64/1, G. 92/6, G. 237/2.

p. ol-: G. 79/5.

pīr (< Far.): 1. yaşlı.

p.-i felek: G. 69/4, G. 127/1, G. 174/2, G. 187/2.

p. ol-: G. 6/6, G. 89/2, G. 100/3.

2. bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye layık, tecrübeli ve üstat kimse.

p.+ümsen: G. 178/1.

pīrehen (< Far.): gömlek G. 41/5.

p.+veş: G. 179/3.

pīr-i muġān (< Far.): meyhanecibaşı G. 38/5, G. 182/4.

p.+dan: G. 74/5.

pister (< Far.): yatak.

p.+ine: G. 69/2.

pīşe (< Far.): meslek.

p. ol-: Mf. 8.

piyāle (< Far.): şarap kadehi G. 214/2.

p. getür-: G. 214/1.

post (< Far.): *mec*. bir kişinin bulunduğu makam, mevki.

p.+ı terk it-: G. 117/2.

pullu: üzerine pul işlenmiş.

p. cevşenler gey-: G. 219/4.

pūte (< Far.): pota.

p.-i māha: G. 159/2.

pül (< Far.): köprü G. 143/4.

pür (< Far.): dolu.

p. it-: G. 206/2, G. 233/5.

p. ol-: G. 62/2, G. 116/1, G. 122/3, G. 183/2.

pür-āteş (< Far.): ateş dolu.

p. it-: G. 69/1.

p. ol-: G. 21/7, G. 44/1, G. 44/4.

pür-gevher (< Far.): cevher dolu.

p.-i şehvār eyle-: G. 147/2.

pür-ḫayāl (< Far., Ar.): hülyalı Ms. 1/9.

pür-hevā (< Far., Ar.): aşk dolu G. 34/5.

p.+sın: G. 198/5.

pür-leṭāfet (< Far., Ar.): çok güzel.

p.+sin: G. 182/3.

pür-naḳş (< Far., Ar.): nakış dolu.

p. u nigār eyle-: G. 67/1.

pür-nuḳūş (< Far., Ar.): nakışlarla dolu.

p. it-: G. 50/3.

pür-nūr (< Far., Ar.): nur, nurlanmış.

p. it-: K. 4/19.

pür-seng (< Far.): taş dolu G. 1/1.

pür-şevḳ (< Far., Ar.): arzu dolu K. 4/8.

pür-ṭanīn (< Far., Ar.): çokça çınlayan.

p. ḳıl-: G. 180/4.

R

rā (< Ar.): Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi G. 10/4.

raġbet (< Ar.): istek, alaka, teveccüh G. 232/5.

r. bul-: K. 3/23, G. 110/4.

r.+i: G. 107/4.

r. it-: G. 69/5.

rāh (< Far.): yol.

r.+ı göster-: K. 1/11.

r.-ı ʿışḳda: G. 158/2.

r.-ı ʿışḳında: G. 89/4.

r.ı ʿışḳ-ı yārda: G. 134/5.

r.-ı muṣaffā: G. 90/4.

r.-ı müsemmā: G. 90/6.

r.+um: G. 236/5, Kt. 12.

rāḥat (< Ar.): üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu.

r.-ı cān mübtelāsıdur: Kt. 27.

r. ol-: G. 8/3, G. 34/3, G. 81/4.

r. vir-: G. 90/4.

raḥm (< Ar.): merhamet, acıma.

r. eyle-: G. 5/5, G. 18/6.

r.+ı: G. 18/5.

r.+ın umduḳca: G. 134/4.

r. it-: Mr. 1/1, G. 17/3, G. 20/5, G. 36/1, G. 112/3, G. 161/3, G. 181/3, G. 183/2, G. 208/5, G. 217/3.

r. ḳıl-: G. 65/2.

raḥmet (< Ar.): esirgeme, acıma G. 144/5.

r.+i yanında Ḥaḳḳ'uñ: G. 117/3.

r.+üñden: K. 2/25.

raḫne (< Far.): delik.

r. raḫne it-: G. 80/4.

r. raḫne ol-: G. 231/3.

rāh-revān (< Far.): yolcular.

r.+dan: G. 74/1.

raḳīb (< Ar.): âşığa göre sevgilisiyle görüşen herkes, ağyar G. 82/5, G. 172/4.

r.+e: G. 68/6.

r.-i kāfiri: G. 55/1.

r.+ile: G. 169/5.

r.-i rū-siyāh: G. 113/2.

r.+üñ: G. 119/5.

r.+üñle: G. 110/1.

raḳḳāṣ (< Ar.): raksı meslek edinmiş kimse G. 99/2.

raḳṣ (< Ar.): genellikle musiki eşliğinde ayakta yapılan, çeşitli ahenkli hareketler dizisi.

r. it-: G. 136/4, G. 209/3.

r. ur-: G. 100/4, G. 110/2.

r. u semāʿa gir-: G. 30/5.

rām (< Far.): boyun eğen.

r. ol-: G. 223/3.

raʿnā (< Ar.): güzel.

r. ol-: G. 27/5.

ravża (< Ar.): bahçe.

r.+dan: G. 165/2.

r.-i ḥüsnüñde: G. 189/2.

r.-i Rıżvān: G. 91/4.

rāygān (< Far.): karşılıksız, bedelsiz G. 103/6.

rāz (< Far.): sır.

r.-ı dehānı ḳalemüñ: G. 122/2.

r.-ı derūnum: G. 176/6, G. 213/5.

r.-ı pinhānum: G. 235/4.

rāżı (< Far.): memnun.

r. ol-: Kt. 16.

rebāb (< Far.): tambur şeklinde kısa saplı saz G. 11/3.

r.-āsā: G. 141/4.

redd (< Ar.): kabul etmeme.

r. it-: G. 94/5.

redīf (< Ar.): kafiyeden sonra her mısraın sonunda tekrar edilen ek, kelime veya kelimeler.

r.+in şiʿrümüñ: K. 4/37.

reg (< Far.): damar.

r.-ı cānum: G. 84/1, G. 159/3.

reh (< Far.): bk. **rāh** G. 1/1.

r.-i nuṭḳ-ı beyānı bağla-: Mf. 15.

reh-ber (< Far.): kılavuz.

r.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/3.

reh-güẕār (< Far.): geçilen yol, güzergâh.

r.+uñda: G. 40/2.

refʿ (< Ar.): 1. yukarı kaldırma, yükseltme.

r. it-: G. 106/2.

2. giderme, ortadan kaldırma.

r. ol-: G. 178/2.

refīḳ (< Ar.): arkadaş.

r. eyle-: K. 2/17.

r. it-: G. 22/3.

r.+um: G. 1/1.

reftār (< Far.): gidiş, yürüyüş.

r.+uñ: G. 41/2.

renc (< Far.): zahmet, eziyet.

r. u iʿnā çek-: G. 146/4.

reng (< Far.): görünüş, suret, şekil.

r. al-: G. 21/2, G. 170/3.

r.-i çihre: G. 109/4.

r.-i ebrū: G. 193/5.

r.-i eflāk ile: G. 68/5.

r.-i rūy u būy u ān: G. 3/1. G. 3/1.

r.-i rūyuñ: G. 30/1, G. 79/3, G. 229/2.

r.-i rūyuñ ḥasretiyle: G. 229/2.

rengīn (< Far.): renkli, rengârenk Ms. 1/3, Ms. 1/4, G. 219/5.

r. lebinde: Ms. 1/1.

rengīn-ṭınāb (< Far., Ar.): çadırın kazığa bağlandığı renkli ip G. 20/3.

resen (< Far.): ip, urgan.

r. it-: G. 163/4.

resm (< Ar.): bir nesne, bir canlı yahut tabiatın kara kalemle, sulu veya yağlı boya ile kâğıt, bez vb. bir yüzey üzerine yapılan benzeri, tasvir.

r. eyle-: G. 90/3.

r.-i maʿhūd: Mf. 5.

reşk (< Far.): kıskanma, çekememezlik.

r. eyle-: G. 15/7.

r.-i ḫālüñle: G. 113/1.

r.+inden aṣḥāb-ı ġaraż: G. 100/5.

r.-i nūr-ı rāyuñ: G. 180/4.

r. it-: G. 177/3.

r.+üñden: G. 180/3.

revā (< Far.): layık, yaraşır.

r.+dur: G. 125/4, G. 153/4.

r. gör-: G. 146/5.

revān (< Far.): yürüyen, giden G. 190/5.

r. it-: G. 59/3, G. 176/6, G. 181/4.

r. ol-: G. 2/5, G. 138/3, G. 138/4, G. 156/3, G. 164/2, G. 186/3, Mf. 18.

revnaḳ (< Far.): parlaklık, letafet.

r.-ı bāġ-ı cinān: G. 48/5.

r.+ı cemālüñüñ: G. 108/2.

r. vir-: G. 143/5.

revzen (< Far.): pencere.

r.-i cennet: G. 23/6.

revzene (< Far.): bk. **revzen**.

r.-i ṣubḥ-gehi: G. 233/2.

rezm (< Far.): savaş K. 4/29.

rezmgāh (< Far.): savaş meydanı.

r.+ından: K. 3/10.

rıżā (< Ar.): hoşnutluk, memnuniyet.

r. keştīsini: G. 1/2.

r.+mile: G. 162/1.

r. vir-: Mh. 1/5.

Rıżvān (< Ar.): cennet bekçisi G. 165/2.

riʿāyet (< Fār.): uyma, itaat.

r. eyle-: G. 229/1.

ribāṭ (< Ar.): bağ.

r.-i ʿālem: G. 34/3.

rifʿat (< Ar.): yücelik, yükseklik.

r.+e ir-: G. 204/3.

r.+e iriş-: G. 31/6.

riḥlet (< Ar.): göç, sefer.

r. demidür: G. 144/2.

r. it-: K. 2/14.

rind (< Far.): dünya işlerini hoş gören.

r.-i cām-keş: G. 98/5.

r.-i şāhid-bāz: G. 147/6, G. 201/5.

r.-i şāhid-bāzdur: K. 4/14.

r. ü ḳallāş: G. 25/1.

rindāne (< Far.): rint kimseye yakışır şekilde G. 124/4.

r.+dür: G. 71/4.

risālet (< Ar.): peygamberlik.

r. mesnedinde: K. 2/3

rişte (< Far.): ip.

r.-i cānı: G. 102/2.

r.-i cānum benüm: G. 160/1, G. 161/3.

r.-i ümmīdimi: K. 2/20.

riyāżet (< Ar.): nefis terbiyesi.

r.+le: G. 54/2.

rū (< Far.): bk. **rūy**.

r.-be-ḫayāl-i cünūn: G. 135/3

r.-be-rū: G. 193/2.

ruḫ (< Far.): yanak.

r.+a: G. 90/4.

r.-ı cānāna: G. 127/4.

r.+ın: G. 236/1.

r.-ı ṣāfī: G. 78/6.

r.-ı zerd: G. 57/3.

r.-ı zībānı: G. 57/5.

r.+ları: G. 122/2, G. 142/5, G. 143/5.

r.+larını: G. 69/1.

r.+ları vaṣfıyla: G. 107/8.

r.+larum: G. 156/3.

r.+larumuñ: G. 213/2.

r.+laruñ: K. 3/13, G. 13/1, G. 79/5, G. 108/4, G. 134/2, G. 149/4, G. 192/4, G. 138/2, G. 196/4.

r.+laruña: G. 13/6, G. 16/3.

r.+laruñdan: G. 138/1.

r.+laruñı: G. 194/5.

r.+laruñla: K. 4/10, G. 193/5, G. 189/5.

r.+laruñ şevḳıyla: G. 111/4.

r.+laruñ vaṣfın: G. 13/3.

r.+laruñ vaṣfında: G. 153/4.
r.+sın: G. 125/4.
r.+uñ: G. 227/4.
r.+uñdan: G. 106/2.

rūḥ (< Ar.): insan ve hayvanda vücudu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri.
r.+a rāḥatlar vir-: G. 194/4.
r.+dan: Mf. 3.
r.-ı muṣavver: G. 57/2.
r.-ı revān: G. 182/3.
r.-ı revāndur: G. 24/1.
r.+um: K. 2/25, G. 182/1.

ruḫsār (< Far.): yanak.
r.+uñ: G. 16/2, G. 49/3, G. 160/3.

Rūm (< Ar.): Anadolu.
R.+a: G. 101/3.
R. u ʿArab mülkine: G. 226/2.

rū-siyāh (< Far.): yüzü kara K. 2/23.
r. u ser-nigūn: K. 2/26.
r. u ser-nigūndur: G. 219/3.

rūşen (< Far.): 1. aydın, parlak G. 1/4.
r. +iken: G. 133/2.
r. +imiş: G. 97/3.
r. it-: K. 4/19, G. 32/8, G. 76/3, G. 225/3.
r. ḳıl-: G. 178/3.
r. ol-: G. 68/5.
2. aşikâr, belli.
r.+dür: G. 60/4.
r. eyle-: K. 4/3.
r. it-: G. 69/3, Mf. 6.
r. ol-: K. 3/11, G. 3/2, G. 68/5, G. 72/4, G. 92/6, G. 99/5, G. 107/5, G. 122/2, G. 138/1, G. 160/4, G. 212/3.

rūşen-ṭabʿ (< Far., Ar.): güzel huylu.
r. ol-: G. 107/2.

rūşen-żamīr (< Far., Ar.): içi temiz K. 4/40.

rūy (< Far.): yüz, çehre K. 2/4.
r.-ı cānānı: G. 223/1, G. 237/1.
r.-ı cānānumdaġı: G. 209/4.
r.-ı düşmen: G. 156/4.
r.-ı iltiyām: G. 177/5.
r.-ı mihri: G. 180/4.
r.+ından: G. 12/6.
r.-ı pür-nūrı firāḳından: G. 19/5.
r.-ı pür-nūrında: G. 176/3.
r.-ı pür-nūruñ: K. 3/2.
r.-ı rengīn: G. 200/5.
r.-ı rengīni: G. 68/7.
r.-ı rengīninde: G. 238/5.
r.-ı rengīnüñ ḫayālin: G. 27/6.
r.-ı semen: G. 230/2.
r.-ı yārdan: G. 172/6.
r.-ı yāre: G. 4/3.
r.-ı yāri: G. 165/1.
r.-ı zemīn: G. 97/5.
r.-ı zerdüm: G. 205/2.
r.-ı zībā: G. 90/1.

r. u mūy ol-: K. 2/4.
r.+uñ: G. 12/3, G. 12/5, G. 71/4, G. 85/1, G. 86/1.
r.+uñda: G. 101/4, G. 215/6.
r.+uñ ḫayāli: G. 72/4.

rūz (< Far.): gün.
r.-ı bārān: G. 92/5.
r.-ı ezel: G. 149/1.
r.-ı fürḳat: G. 59/7.
r.-ı ḥaşre dek: K. 4/21, K. 4/35.
r.-ı ḥisāb: G. 11/5.
r.-ı ḳıyāmet: Kt. 14.
r.-ı rūşen: G. 112/4.
r.-ı rūşende: G. 223/4.
r.-ı vaṣla ir-: G. 189/3.
r.-ı vaṣluñ: G. 127/3.
r. u şeb: G. 153/5, G. 194/5.

rūzgār (< Far.): 1 rüzgâr Ms. 1/4, G. 65/3, G. 83/2.
r. gel-: G. 108/3.
r.+umdan benüm: G. 152/1, G. 152/6.
r.+umdur: G. 43/5.
2. zaman G. 31/1, G. 66/1, G. 66/6, G. 81/5.

Rüstem (< Far.): *Şehnâme*'de adı geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı.
r.+lerüñ naẓmı: G. 9/5.

S

saʿādet (< Ar.): mutluluk Kt. 3.

ṣabā (< Ar.): tan yeli G. 27/3, G. 35/2, G. 82/2, G. 87/2, G. 136/4, G. 172/2.

ṣabāḥ (< Ar.): sabah vakti.
ṣ. ol-: G. 169/5.

s̲ābit (< Ar.): yerinde duran, durağan.
s̲. eyle-: G. 191/3.
s̲. ol-: G. 100/2.

s̲ābit-ḳadem (< Ar.): yerinde veya sözünde duran.
s̲. ḳıl-: K. 2/22.
s̲. ol-: G. 31/6, G. 137/3, G. 141/3.

ṣabr (< Ar.): başa gelen acı şeye dayanma, tahammül gösterme G. 36/4, G. 70/3, Kt. 20.
ṣ.+a: G. 120/1.
ṣ. eyle-: G. 94/1, G. 177/1.
s.-ı cemīl: G. 140/4.
ṣ.+ile: G. 36/4.
ṣ. +imiş: G. 120/1.
ṣ. it-: G. 36/3, G. 36/3, G. 91/3, G. 210/5.
ṣ. ḳıl-: Mf. 9.
ṣ. u ārām: G. 89/4.
ṣ. u ārāmum metāʿın: G. 229/3.
ṣ. u ḳarār: G. 36/4.
ṣ. u ḳarārumı: Mh. 1/4.
ṣ. u ḳarārum mülkini: G. 115/3.

ṣ. u nāmūs: G. 96/1.

ṣ. u sükūn: G. 27/4.

ṣabūḥī (< Ar.): sabah içkisiyle ilgili.

ṣ. it-: G. 82/3.

ṣaç: başı kaplayan kıllar.

ṣ.+ın: G. 59/5.

ṣ.+laruñ: G. 16/3, G. 211/4.

ṣ.+uñdan: G. 203/1.

ṣaç-: bir şeyi ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek.

ṣ.!: G. 160/4.

ṣ.-aldan: G. 211/4.

ṣ.-ar: G. 16/3, G. 69/2.

ṣ.-dı: G. 159/5.

ṣ.-duñ: K. 3/10.

ṣaçıl-: etrafa dağılmak, yayılmak.

ṣ.-dı: G. 192/1.

ṣ.-mış: G. 172/7, G. 205/7.

ṣ.-ur: G. 200/6.

ṣad (< Far.): yüz.

ṣ. hezārān āferīn: G. 188/7.

saʿd (< Ar.): kutluluk, bahtiyarlık.

s. ol-: G. 103/1.

ṣadā (< Far.): ses.

ṣ.+sına: G. 179/6.

ṣad-çāk (< Far.): paramparça.

ṣ.+dür: G. 132/2.

sāde (< Far.): gösterişi, süsü olmayan.

s.+ye: G. 199/5.

sāde-dil (< Far.): temiz kalpli.

s. ol-: G. 193/2.

ṣadef (< Far.): inci kabuğu.

ṣ.+dür: G. 62/2.

ṣ.-i dürr-i şāhvār: Ms. 1/3.

ṣ.+veş: G. 188/6.

ṣāde-rū (< Far.): yüzünde tüy bitmemiş olan.

s. dil-berlerüñ ḥadd ü pāyānı: G. 86/2.

ṣādır (< Ar.): ortaya çıkan, zuhur eden.

ṣ. ol-: Kt. 31.

ṣad-sāle (< Far.): yüz yıl.

s.+mi: G. 69/1.

ṣaf, ṣaff (< Ar.): dizi, sıra.

ṣ. bağla-: G. 214/3.

ṣ.-i niʿāl: K. 3/20.

ṣ. ṣaf çek-: G. 181/2.

ṣ. ṣaf gel-: G. 229/3.

ṣafā (< Ar.): saflık, berraklık G. 86/2, G. 86/5, G. 197/5.

ṣafḥa (< Ar.): bir şeyin düz yüzü, görülen düz yüzeyi veya yüzeylerinden her biri.

ṣ.-i ruḫsārı: G. 172/7.

ṣ.-i ruḫsār-ı cānān: G. 180/7.

ṣ.-i ruḫsāruña: G. 45/3, G. 211/4.

ṣāfī (< Ar.): katkısız, saf.

ṣ. şarābdur: Ms. 1/5.

ṣāfī-dil (< Far.): temiz kalpli.

ṣ. ol-: G. 54/4.

ṣaġ: vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan.

ṣ.+lu ṣollu ḳulları: K. 4/20.

ṣ. u selāmet gel-: G. 24/1.

sāġar (< Far.): içki kadehi G. 219/1, G. 219/1, G. 219/4.

s.+a: G. 169/2.

s.-ı bezm-i celālüñ: G. 141/2.

s.-ı *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/19.

s.-ı pür-mey ucında: G. 128/2.

s.-ı ṣahba: G. 82/3.

s.-ı ṣahbā-i laʿlüñe: G. 177/3.

s.-ı zerrīn-i mihre: G. 90/4.

s. u çeşmüm: G. 63/1.

s. u peymāneyi: G. 225/1.

ṣāḥib (< Ar.): bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse.

ṣ-i ṭabl u ʿalem: K. 2/14.

ṣāḥib-tevażżuʿ (< Ar.): alçak gönüllü G. 38/2.

sāḥil (< Ar.): deniz kenarı.

s.-i baḥrı: Kt. 30.

ṣaḥn (< Ar.): orta, meydan.

ṣ.-i gülistāna ir-: G. 131/1.

ṣ.-i gülşen: G. 13/3.

ṣ.-i serāy-ı dīdeme: G. 209/5.

ṣaḥra (< Ar.): boş ve geniş yer, ova.

ṣ.-ya ṣal-: G. 180/3.

ṣ.-yı ġam: G. 34/1.

s.-yı sīnemde: G. 85/6.

sāʿid (< Ar.): kolun dirseğe kadar olan bölümü.

s.-i sāḳī: G. 128/2.

s.-i sīmīni ile: G. 82/1.

saḳal: erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü.

s.+um aġarduġınca: G. 100/3.

ṣaḳın-: 1. uzak durmak, çekinmek, kaçınmak.

ṣ.!: G. 93/2, G. 110/5, G. 177/4, G. 226/6, Kt. 24.

ṣ.-dı: K. 3/22.

ṣ.-sun: G. 191/1.

2. olabilecek şeyleri düşünerek kendini korumak için tedbirli olmak.

ṣ.!: G. 136/2, G. 145/3, G. 219/1.

ṣ.-up: G. 53/2.

sāḳī (< Ar.): 1. meclise içki sunan kişi G. 28/4, G. 34/5, G. 50/5, G. 82/3, G. 103/6, G. 177/4, G. 192/1, G. 214/1, Kt. 26.

s.-i ʿışḳuñ elinden: G. 155/1.

s.+yā: G. 17/2, G. 124/1, G. 167/5, G. 196/1, G. 198/4.

2. mürşit G. 178/1, G. 178/5.

ṣaḳla-: bir şeyi bulunmaması için korunaklı bir yere koymak.

ṣ.-dum: G. 159/4.

ṣ.-yam: G. 225/4.

ṣal-: 1. uzatmak.

ṣ.-ar: K. 4/24, G. 147/4.

ṣ.-mışsın: G. 141/5.

2. göndermek, yollamak.

ṣ.+a: G. 31/3.

s.+alar: G. 49/1.

ṣ.-an: G. 26/3.

ṣ.-ar: G. 183/5, G. 198/4.

ṣ.-up: G. 1/2.

3. koymak, bırakmak.

ṣ.-ar: G. 83/2, G. 111/5, G. 180/3.

ṣ.-dı: G. 31/1, G. 208/2.

ṣ.-ma: G. 138/1.

ṣalāt (< Ar.): Hz. Muhammed'e sevgi ve saygı göstermek, onu övmek, şefaatine erişmek amacıyla okunan dua.

s. ile selām: K. 3/28.

ṣalın-: hafifçe bir yana eğilerek yürümek.

ṣ.-sa: G. 81/1.

s.-up: G. 160/2.

ṣ.-ur: G. 29/3.

sālik (< Ar.): tarikata girmiş ve bir mürşide bağlanarak manevi yolculuğa çıkmış kimse G. 189/4.

ṣan (< Far.): bk. **ṣanki** K. 3/19, K. 4/2, G. 24/1, G. 28/1, G. 29/5, G. 46/5, G. 78/6, G. 104/1, G. 113/1, G. 150/3, G. 151/2, G. 205/2.

ṣan-: bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek.

ṣ.-an: G. 19/2.

ṣ.-asın: G. 49/3, G. 49/5, G. 60/1, G. 76/3, G. 101/4, G. 128/2, G. 130/1, G. 142/1, G. 142/3, G. 148/2, G. 148/3, G. 154/4, G. 158/4, G. 200/2, G. 200/7.

ṣ.-asın ki: G. 99/3, G. 111/6.

ṣ.-asın kim: K. 3/16, G. 209/1.

ṣ.-dı: G. 236/2.

s.-dı kim: G. 20/1, G. 118/2, G. 192/1.

ṣ.-dum: G. 154/3.

ṣ.-ma: K. 4/45, G. 8/3, G. 15/2, G. 15/4, G. 20/2, G. 20/5, G. 63/4, G. 93/2, G. 96/4, G. 115/4, G. 117/3, G. 125/3, G. 129/5, G. 180/6, G. 218/3.

ṣ.-ma ki: G. 156/2.

ṣ.-ma kim: G. 28/4.

ṣ.-mañ: G. 48/2, G. 61/5, G. 84/4, G. 107/7, G. 162/1, G. 164/2, G. 164/4.

ṣ.-mañ ki: G. 49/2, G. 94/3.

ṣ.-mañuz: G. 161/1, G. 186/4, Kt. 10.

ṣ.-mañuz kim: G. 29/3, G. 83/1.

ṣ.-up: G. 211/4.

ṣ.-ur: G. 73/4, G. 114/3, G. 212/4, Kt. 35.

ṣ.-uram: K. 4/5, G. 59/6, G. 68/2, G. 98/1, G. 142/4, G. 200/6.

ṣ.-uram ki: G. 180/1.

ṣ.-uram kim: G. 207/3.

ṣ.-urlar: G. 54/5.

ṣanʿat (< Ar.): ustalık, hüner.

ṣ.+uñ: G. 224/3.

sancaḳdār (< Far.): sancağı tutan kişi K. 4/29.

ṣanem (< Far.): put gibi güzel olan sevgili G. 16/2, G. 59/4.

ṣāniʿ (< Ar.): Yaradan G. 106/4.

ṣanki: anlatılan şeyin gerçekte var olmadığını, fakat öyle sanıldığını gösterir, sözüm ona, sözde, güya G. 130/3, G. 201/4, G. 205/1, G. 238/4.

ṣankim: bk. **sanki** G. 22/2.

ṣar-: 1. yayılıp etkisi altına almak, kaplamak.

ṣ.-dı: G. 217/2.

2. tedavi için sargı ile bağlamak.

ṣ.+dılar: K. 4/33.

ṣarar-: rengi sarı renk hâlini almak.

ṣ.-mış: G. 129/1.

ṣ.-up: G. 79/2.

ṣarart-: rengini sarıya çevirmek, sararmasına yol açmak.

ṣ.-ur: G. 54/2.

ṣat-: yapmak, etmek G. 224/3.

ṣavaş: kavga, mücadele.

ṣ. eyle-: G. 98/3.

ṣavlet (< Ar.): saldırma, hücum.

ṣ.-i mihre: G. 231/2.

ṣavur-: şiddetle atmak, fırlatmak.

ṣ.-duñ: G. 66/4.

saʿy (< Ar.): çalışma, çabalama.

s. eyle-: G. 163/3.

ṣayd (< Ar.): av.

ṣ.+ına: G. 125/3.

ṣ.-ı yār: G. 100/4.

ṣ. it-: G. 67/5, G. 71/5, G. 102/4, G. 214/5.

ṣ. ol-: G. 76/5.

sāye (< Far.): gölge.

s.-i ʿadlüñ: K. 4/34.

s.-i servi: G. 212/4.

s.-i sevdā-yı zülfinde: G. 21/4.

s.-i zülfinde: G. 238/5.

s.+m benüm: G. 191/4.

s.+ñ: G. 226/5.

s.+ñe: G. 24/5.

s.+si: K. 3/13, G. 205/4.

s.+sinden: G. 111/5.

s.+veş: Ms. 1/1, G. 100/5, G. 109/3, G. 138/5, G. 149/1, G. 224/2.

sāyebān (< Far.): gölgelik.

s.+uñ: G. 121/2.

sāz (< Far.): çalgı.

s.+ınuñ āvāzesi: G. 25/4.

s.+uñ: G. 145/2.

sāzende (< Far.): çalgıcı.

s.-i zamāne: Mh. 1/1.

se (< Far.): üç.

s. bū: G. 193/6.

sebeb (< Ar.): bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.

s.-i āb-rūy-ı şāh u gedā: Kt. 29.

sebū (< Far.): şarap testisi G. 193/6.

sebze (< Far.): yeşillik, çimen, çayır.

s.-i terden: G. 147/7.

s.+veş: G. 66/5.

s.+ye: G. 192/3.

sebze-pūş (< Far.): yeşil renkli giyinmiş.

s. ol-: G. 207/3.

sebzezār (< Far.): çimenlik, yeşillik.

s.+a: Ms. 1/8, G. 147/7.

s.-ı bāġ-ı āl: K. 3/25.

s.-ı çarḫa: G. 66/6.

seccāde (< Ar.): üzerinde namaz kılınan küçük halı.

s.+sin: G. 111/5.

secde (< Ar.): genellikle namaz kılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s. eyle-: G. 78/5.

s. it-: G. 230/3.

sedd (< Far.): yolu vesaireyi kapayıp bağlantıyı kesen engel.

s.-i rāh ol-: G. 117/3, G. 209/2.

sefer (< Ar.): yolculuk.

s. eyle-: G. 126/3.

s.+üñ: G. 126/2.

sefīdāc (< Far.): üstübeç.

s. sür-: G. 115/4.

sefīne (< Ar.): gemi.

s.+vār: Mh. 1/4.

seg (< Far.): köpek anlamında olup sevgilin mahallesini bekleyen rakip, ağyar için kullanılan bir söz.

s.-i dil-ber: G. 93/5.

s.-i kūyuñ sifālinden: G. 85/4.

s.+lerüñle: G. 110/1.

s.-i Leylā: G. 9/3.

seḥā (< Ar.): cömertlik G. 107/2.

seḥāb (< Ar.): bulut G. 105/1.

seḥer (< Ar.): güneş doğmadan önceki vakit G. 69/6, G. 72/2, G. 81/3, G. 150/3, G. 154/3.

s. Cemşīd'i: G. 82/3.

s. vaḳtinde: G. 9/1.

s.+veş: G. 1/4.

sehī-ḳadd (< Far., Ar.): boyu düzgün olan sevgili.

s.+üñ: G. 41/3.

sehm (< Ar.): ok.

s.-i saʿādetdür: G. 61/1.

sekiz: yediden sonra gelen sayı.

s. varaḳ: G. 73/3.

selsebīl (< Ar.): tatlı ve hafif su.

s.-i bāġ-ı cennetden: K. 3/25.

semāʿ (< Ar.): Mevlevi dervişlerinin yaptıkları ayin.

s. u raḳṣı: G. 99/2.

semen (< Far.): yasemin G. 47/1.

s.+den: Ms. 1/7.

semend (< Far.): çevik at.

s.-i naʿlinüñ naḳşı: G. 34/2.

s.-i nāz ile: G. 128/5.

ş̲emer (< Ar.): yemiş G. 32/6.

s.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/15.

sen: teklik ikinci kişiyi gösteren zamir Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/3, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5, Mr. 1/2, G. 16/7, G. 31/5, G. 32/3, G. 41/3, G. 64/5, G. 127/5, G. 137/2, G. 137/3, G. 138/4, G. 144/1, G. 153/2, G. 158/4, G. 163/1, G. 168/3, G. 168/4, G. 174/1, G. 174/3, G. 176/1, G. 178/4, G. 182/1, G. 182/3, G. 184/5, G. 187/1, G. 187/3, G. 204/3, Kt. 1.

s.+a: (saña) K. 2/15, K. 3/3, G. 5/4, G. 32/1, G. 35/1, G. 40/5, G. 42/5, G. 67/1, G. 87/1, G. 93/2, G. 96/5, G. 103/5, G. 116/5, G. 117/3, G. 119/3, G. 127/3, G. 134/1, G. 148/6, G. 165/5, G. 166/4, G. 177/5, G. 184/4, G. 186/1, G. 197/3, G. 212/1, G. 226/4.

s.+cileyin: G. 31/2, G. 93/4, G. 171/2.

s.+i: G. 7/5, G. 53/2, G. 64/5, G. 68/2, G. 124/5, G. 150/2, G. 168/4, G. 197/4, G. 218/1, G. 218/1, G. 218/2, G. 218/3, G. 218/4, G. 218/5, G. 218/5, G. 220/5 G. 224/1, G. 224/1, G. 224/2, G. 224/3, G. 224/4, G. 224/5, G. 226/3, G. 235/3, Kt. 18.

s.+de: G. 145/2, G. 198/5.

s. +de: G. 228/1.

s.+den: G. 11/2, G. 88/4, G. 149/4, G. 156/2.

s.+sin: K. 2/1, K. 2/24, K. 3/29, K. 4/28, G. 190/3, G. 222/1, G. 225/7, G. 226/1.

s.+süz: K. 2/27, G. 51/3, G. 230/4.

s.+üñ: G. 6/1, G. 56/4, G. 125/2.

s.+ün cānuñ mı: G. 33/3.

s.+üñ cevher-i cismüñ: K. 3/15.

s.+üñ cevrüñ: G. 6/1.

s.+üñ derdüñ: G. 51/1.

s.+üñ güzel elüñ: G. 119/2.

s.+üñ ḫālüñ: G. 33/4.

s.+üñ ḫayrānuñ: G. 17/2.

s.+üñ ḫükmüñe: G. 223/3.

s.+üñle: K. 3/18, G. 11/5, G. 88/5, G. 169/1, Kt. 4.

s.+üñ mir'āt-ı ruḫsāruñda: G. 86/2.

s.+üñ tezvīrüñi: G. 105/4.

s.+üñ tīr-i müjeñ: G. 61/1.

s.+üñ yanuñda: K. 3/4, G. 57/2.

s.+üñ zahmuña merhem: G. 116/5.

seng (< Far.): taş Kt. 12.

s.-i bed-gevher ol-: Kt. 13.

s.-i cefā ur-: G. 112/2.

s.-i cevrüñle: G. 137/2.

s.-i günāh: G. 117/3.

s.-i ḫāre: G. 120/3.

s.-i meşşāṭaya: Kt. 4.

s. ü āhenden: G. 64/3.

s. ü āhen içindeki nārı: Kt. 2.

sengīn-dil (< Far.): taş kalpli.

s.+ümden: G. 129/5.

sengsār (< Far.): taşa tutarak öldürme, recim.

s. eyle-: G. 66/5.

sep-: bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak, serpmek.

s.-di: G. 236/3.

sepil-: sağa sola dağılacak şekilde saçılmak, yayılmak.

s.-di: G. 22/2.

ser (< Far.): baş.

s.-i bī-devletümle: G. 191/4.

s.-i her mū: G. 73/1.

s.-i mūya yazıl-: G. 78/3.

s.+in: G. 209/4.

s. ü sāmānuma: G. 24/6.

ser-ā-pā (< Far.): baştan ayağa G. 62/4, G. 195/4.

ser-ā-ser (< Far.): baştan başa G. 1/4, G. 225/3.

ser-be-ser (< Far.): büsbütün G. 25/2, G. 32/1.

ser-bülend (< Far.): yüksek, yüce.

s. ol-: G. 31/6.

ser-fitne (< Far., Ar.): fitneci.

s.-i zāmāne: G. 135/4.

ser-fürūʿ (< Far.): baş eğme, söz dinleme.

s. eyle-: G. 44/2.

ser-gerdān (< Far.): şaşkın.

s. eyle-: G. 228/3.

s. ḳal-: K. 2/17.

ser-geşte (< Far.): sersem, başı dönmüş.

s. ḳıl-: G. 209/1.

s. vü pergārvār: G. 59/4.

ser-geşte-ḥāl (< Far., Ar.): şaşkın hâlde K. 3/15.

s. eyle-: G. 141/3.

serīr (< Ar.): taht K. 1/13.

s.-i mülket-i ʿOṣmān'a: G. 51/4.

ser-keş (< Far.): inatçı Mr. 1/1.

s.+dür: G. 158/3.

s. ol-: Mr. 1/1, G. 44/2.

ser-keşīde (< Far.): başı yukarıda, kibirli.

s.+dür: Ms. 1/7.

ser-menzil (< Far., Ar.): durak.

s. ü me'vāñı: G. 1/5.

ser-mest (< Far.): sarhoş.

s.-i ʿışḳam: G. 18/1.

s.-i ʿışḳ ol-: G. 173/5.

ser-nāme (< Far.): mektup başlığı.

s.-i iḳbāl-ʿunvān ol-: G. 51/2.

ser-nigūn (< Far.): başı aşağıda, tepetaklak.

s. ol-: G. 192/1.

ser-sebz (< Far.): yemyeşil.

s. ol-: K. 3/25.

sertāc (< Far.): baş tacı G. 115/1.

ser-te-ser (< Far.): baştan başa G. 105/3, G. 143/3.

serv (< Far.): 1. servi K. 2/22, Ms. 1/7, Mh. 1/2, G. 31/6, G. 41/3, G. 157/3, G. 207/3.

s.+e: G. 48/4.

s.-i bāġ: G. 111/5, G. 176/2.

s.-i cūybār: Ms. 1/8.

s.-i ḫırāmān: G. 29/3.

s.-i ḳadd: G. 114/5.

s.-i ḳadd-raʿnā: G. 153/1.

s.-i ḳadd-raʿnāsıdur: G. 48/5.

s.-i ḳaddüñ: G. 148/6.

s.-i ḳaddüñ mīvesi: Mr. 1/4.

s.-i ḳadlere: G. 44/2.

s.-i ḳāmet: G. 98/1.

s.-i ḳāmetden: G. 182/1.

s.-i mevzūn ile: G. 200/3.

s.-i nārven: G. 41/2.

s.-i sehī: G. 233/1.

s.-i ser-keş ayaġında: G. 59/6.

s.+ler: G. 172/3.

s.+lerdür: G. 34/1, G. 115/2, G. 152/5.

s. ü gülden: G. 230/4.

s.+üm: G. 235/3.

2. *mec*. sevgilinin boyu G. 123/3.

s.-i bāġ-ı iʿtidāl: G. 138/5.

s.-i bülend: G. 226/5.

s.-i gül-ruḫ: G. 80/4.

s.-i ḫırāmānum: G. 84/5.

s.-i ḫırāmānum benüm: G. 160/2.

s.-i nāz: Mr. 1/1.

s.-i nāz-pīşe: G. 56/4.

s.-i sehī: G. 230/2.

s.-i ser-efrāz: G. 24/6.

server (< Far.): önder.

s.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/3.

s̲evāb (< Ar.): iyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

s̲.+a gir-: G. 24/2.

s̲.-ı cihān: K. 1/21.

sevād (< Ar.): siyahlık, karalık.

s.-ı nūrdur: G. 46/4.

s.-ı zülf-i ʿanber-bāruñ: G. 104/1.

s. ol-: G. 30/2.

sevdā (< Ar.): sevgi, aşk.

s.+muzı: G. 192/4.

s.+yı: G. 95/6.

s.-yı ḥālüñle: G. 111/4.

s.-yı ḫām-ı zülfini: G. 144/6.

s.-yı ḥūr: G. 234/3.

s.-yı Leylā: G. 63/2.

s.-yı ṣanemlerle: G. 206/5.

s.-yı zülf-i yār ile: G. 167/3.

sev-: âşık olmak, gönül vermek.

s.-di: G. 218/1, G. 218/1.

s.-digüm: G. 130/5, G. 153/1, G. 153/1, G. 153/2, G. 153/3, G. 153/4, G. 153/5.

s.-digüñ: G. 164/5.

s.-er: G. 158/4, G. 217/4.

s.-mez isem: G. 218/2.

s.-mezse: G. 99/5.

s.-miş: G. 94/3.

s.-sin: G. 226/3.

s.-üp: G. 61/2.

sevdāyī (< Ar.): sevdalı.

s. ol-: G. 96/2.

sevgili: sevilen, âşık olunan.

s. dildārını: Mf. 4.

sevin-: mutlu olmak.

s.-ürsin: G. 232/3.

seyl (< Ar.): sel.

s.-i eşk: G. 164/2, G. 176/6.

s.-i eşkümde: G. 59/3.

s.-i eşkümi: G. 181/4.

s.-i eşküm ile: G. 11/6.

s.-i fenā-yı rūzgār: G. 213/3.

seyr (< Ar.): gezme, dolaşma.

s.+e çıḳ-: G. 61/5, G. 154/2.

s. eyle-: G. 139/4, G. 160/2, G. 220/3.

s.-i aḳşam eyle-: G. 97/5.

s.-i bāġ-ı ḥüsn-i dil-ber: G. 113/5.

s.-i kenār it-: G. 157/4, G. 235/1.

s. it-: Ms. 1/1, Ms. 1/8, G. 4/4, G. 38/1, G. 48/3, G. 198/2.

s. ü temāşā: G. 90/1.

seyrān (< Ar.): gezip dolaşma, gezinti.

s. eyle-: G. 92/1, G. 126/4, G. 183/1.

s. it-: G. 226/6.

seyyāre (< Ar.): gezegen.

s.-i yaşum benüm: G. 127/2.

sezā (< Far.): layık, uygun.

s.+sına göre: Kt. 9.

ṣı-: kırmak, yenmek.

ṣ.-mayam: G. 225/2.

ṣ.-r: K. 1/1.

ṣ.-yam: G. 225/2.

ṣıdḳ (< Ar.): doğruluk.

ṣ. u himmetle: K. 1/6.

ṣıfāt (< Ar.): sıfatlar, vasıflar.

ṣ.+ı: G. 190/1.

ṣıġ-: bir konu bir şeyin sınırları içine girebilmek.

ṣ.-sa: G. 24/3.

ṣırāṭ (< Ar.): yol.

ṣ.-ı müstaḳīm: G. 151/1.

sır (< Ar.): varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey.

s.-ı leb-i cānān: G. 91/1.

s.+ını: K. 4/3.

sidre (< Ar.): Arabistan kirazı G. 235/3.

s.+ye: G. 148/6.

sifāl (< Far.): çömlek.

s. eyle-: G. 150/6.

s.+i: G. 90/4.

s.-i bī-bahādur: K. 2/7.

s.-i ser: G. 136/5.

sīḫ (< Far.): kebap şişi.

s.-i kebāb: G. 19/3.

siḥr (< Far.): büyü, efsun.

s. ile: G. 171/4.

sikke (< Ar.): madenî para G. 32/2.

sil-: bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.

s.-e: G. 208/5.

s.-em: K. 2/23.

s.-e sile: G. 208/1.

s.-üp: G. 69/3.

sille: elin içiyle vurulan tokat.

s.-i āhumla: G. 15/4.

silsile (< Ar.): sıra.

s.-i mūyuñ idi: G. 230/1.

sīm (< Far.): gümüş.

s. ü zer: G. 68/5.

s. ü zeri: G. 215/1.

s. ü zerle: G. 215/1.

sīmā (< Far.): yüz G. 1/4.

sīm-āb (< Far.): cıva G. 205/2.

sīm-ber (< Far.): göğsü gümüş gibi olan G. 68/1.

Sīmürġ (< Far.): Anka kuşu.

S.-ı ḳadrüñe: G. 103/3.

sīm-ten (< Far.): gümüş tenli G. 192/2.

s.+ler: G. 52/1.

sin: mezar.

s.+ümde: G. 184/3.

sīne (< Far.): göğüs G. 18/2.

s.+de: G. 208/3.

s.-i Cāmī: G. 29/5.

s.-i mecrūḥ-ı derdüm: G. 116/2.

s.+ler çāk it-: G. 179/3.

s.+m: G. 97/4, G. 115/5, G. 184/3, G. 206/3.

s.+si kūsın dög-: K. 2/14.

s.+sinde: G. 114/4, G. 129/2.

2. gönül, yürek G. 11/3.

s.+de: G. 15/3, G. 85/1, G. 173/4.

s.+den: G. 80/4, G. 149/2.

s.-i mecrūḥuñ: G. 33/5.

s.-i ṣad-çākde: G. 45/4, G. 111/2.

s.-i ṣad-çāküme: G. 72/4.

s.-i sūzānumdan: G. 166/1, G. 166/4.

s.+me: G. 88/1.

s.+müz: G. 132/2.

s.+ñden: G. 1/4.

s.+ñde senüñ: G. 121/4.

s.+ñe çekesin: G. 123/5.

s. şerḥasın: G. 37/4.

sīne-çāk (< Far.): yüreği yaralı.

s. ol-: Mr. 1/2.

sipend (< Far.): üzerlik tohumu Ms. 1/1.

s. eyle-: G. 31/1.

s. ol-: G. 84/3.

siper (< Far.): kalkan.

s. al-: G. 127/1.

sipihr (< Far.): gök, gökyüzü.

s.+i: G. 105/3.

sirāyet (< Ar.): bulaşma.

s. eyle-: G. 229/2.

sirişk (< Far.): gözyaşı.

s.-i ḫūn-feşānum: G. 17/5.

s.+üm: G. 79/1, G. 220/4, G. 227/5, G. 236/3.

ṣīt (< Ar.): ses.

ṣ.-i luṭfuñ: G. 180/4.

sitāre (< Far.): yıldız.

s.+m: G. 103/1.

s.+mle: G. 98/3.

sitemkār (< Far.): zulüm ve haksızlık eden G. 224/3.

siyāh (< Far.): kara.

s. it-: G. 117/4, G. 156/4.

s. ol-: G. 212/3.

siyeh (< Far.): bk. **siyāh** K. 4/4.

s. tellerle: G. 209/4.

siyeh-baḫt (< Far.): kara bahtlı G. 140/7.

s. u perīşān u zelīl ol-: G. 140/7.

siyehkār (< Far.): günahkâr.

s. ol-: G. 157/1, G. 157/5.

ṣoḥbet (< Ar.): konuşma.

ṣ.-i ḫāṣuñı: G. 76/4.

ṣ.+üñ: G. 111/7.

ṣoḥbetgāh (< Ar., Far.): sohbet yeri.

ṣ.+a: G. 138/2.

ṣol-: rengini yitirmek, rengi uçmak.

ṣ.-maz: G. 94/2.

ṣoñra: daha ileri bir zamanda Kt. 14.

ṣor- (I): birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek.

ṣ.-alar: G. 74/1, G. 74/1, G. 74/2, G. 74/3, G. 74/4, G. 74/5.

ṣ.-an: G. 182/1.

ṣ.-arsa: G. 13/7.

ṣ.-aruz: G. 90/5, G. 90/7.

ṣ.-dı: G. 235/6.

ṣ.-dum: G. 172/1.

ṣ.-maġıla: G. 2/4.

ṣor- (II): öpmek.

ṣ.-dı: G. 236/1.

ṣ.-usını: G. 135/2.

söyle-: düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s.!: G. 60/5.

s.-me: K. 2/29.

s.-mege: Mf. 15.

s.-mezdi: G. 219/5.

s.-r: Mh. 1/1.

söyleş-: karşılıklı konuşmak, sohbet etmek.

s.-irüz: G. 11/5.

söyün-: yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak, sönmek G. 52/3.

söz: laf, kelam Ms. 1/9.

s.+de: G. 117/5.

s.+leri: G. 44/1.

s.+lerine aʿdānuñ: G. 137/4.

s.+lerüm: G. 118/4.

s.+lerüñ: G. 125/1.

s.+lerüñ ḫatm eyle-: G. 107/8.

s. it-: G. 54/4.

s.+iyle ben yetīmüñ: G. 62/2.

s. söyle-: K. 2/29, Mf. 15.

s.+üme: G. 56/1.

s.+üñ: G. 41/4.

s.+üni: G. 108/9.

ṣu: hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab K. 3/32, G. 22/1, G. 31/5, G. 76/2, G. G. 168/3, 193/4, G. 221/5.

ṣ. gibi: G. 157/4, Kt. 12.

ṣ. gibi ezber oḳu-: G. 176/6.

ṣ. gör-: G. 79/2.

ṣ.+lar: G. 167/4.

ṣ. sep-: G. 236/3.

ṣ.+ya ṣal-: G. 111/5.

s.+yı içer: G. 132/3.

su'āl (< Ar.): soru K. 3/33.

s. it-: G. 53/5, G. 170/4.

s. eyle-: G. 2/2, G. 153/5.

s̲uʿbān (< Ar.): büyük yılan, ejderha.

s̲.+ıdur: K. 4/2, G. 48/2.

sū-be-sū (< Far.): her tarafa G. 193/1.

ṣubḥ (< Ar.): günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri G. 103/2.

ṣ.+a degin: G. 37/2, G. 124/3, G. 221/2.

ṣ.+a dek: K. 4/44, G. 127/2, G. 202/5, G. 228/4.

ṣ.-ı ṣādıḳ: K. 2/8, G. 114/4.

ṣ. ol-: G. 174/4, G. 187/7.

ṣ. u mesā: G. 58/4.

ṣ.+uñ fürūġından: G. 223/4.

ṣ. u şām: G. 172/6.

ṣ. u şāmı: K. 2/3.

sūd (< Far.): kâr.

s. u ziyān it-: G. 103/5.

ṣudāʿ (< Far.): baş ağrısı.

ṣ. iriş-: G. 110/1.

ṣūfī (< Ar.): tasavvuf ehli G. 4/3, G. 54/4, G. 105/4, G. 168/3, G. 207/2, G. 214/2, G. 225/1.

ṣ.+lıġa: G. 170/5.

ṣun-: bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek.

ṣ.!: G. 124/1, G. 178/2.

ṣ.-ar: G. 103/6, Mf. 10.

s.-up: G. 124/5.

süḫan (< Far.): söz.

s.-ı ḥüsnüñe: G. 23/1.

sulṭān (< Ar.): 1. padişah G. 91/3, G. 201/4.

s.+a beñzet-: G. 61/4.

s. elinden: G. 26/1.

s.-ı kerem: K. 2/24.

s. it-: G. 226/2.

s. ol-: G. 51/4, Kt. 14.

s.+um: G. 86/3, G. 218/1.

2. manevi saltanatları sebebiyle bazı din ve tasavvuf büyüklerine ve tarikat pirlerine verilen unvan.

s.-ı ḥabeş: G. 98/2.

s.-ı rüsul: Mf. 17.

sūr (< Ar.): şenlik.

s.-i medḥüñ: K. 4/36.

s.-ına: G. 30/4.

ṣurāḥī (< Far.): su şişesi G. 14/4, G. 25/1, G. 169/2, G. 192/1.

ṣ.+dür: G. 99/4.

ṣ.+veş: G. 213/5.

sūre (< Ar.): *Kur'an-ı Kerim*'in ayrıldığı her bir bölüm.

s.-i *nūr* u *duḫān*ı: K. 4/10.

ṣūret (< Ar.): 1. yüz, çehre.

ṣ.-i cānāneyi: G. 234/1.

ṣ.+üñ: G. 190/2.

ṣ.+üñ naḳşı: G. 155/2, G. 190/4.

2. görünüş, biçim.

ṣ. bul-: G. 102/3, Kt. 4.

ṣ.-i çīn: G. 57/2.

s. vir-: G. 33/3.

ṣuvar-: sulamak.

ṣ.-up: G. 67/2.

sūz (< Far.): yanma, yanık, ateş.

s.-ı derd-i iştiyāḳ: G. 118/4.

s.-ı derūna: G. 73/1.

s.-ı derūnum: G. 225/3.

s.-ı ʿışḳı: G. 166/4.

s.-ı pinhānı: G. 237/2.

s.-ı pinhānum benüm: G. 160/4.

s.-ı sīne-i sūzān: G. 3/2.

s.+ıyla yan-: G. 118/4.

sūzen (< Far.): iğne.

s.+veş: G. 231/4.

sūznāk (< Far.): dokunaklı.

s. u dil-keş: G. 44/1.

sükkerī (< Ar.): şekerden yapılan.

s. gülāc: G. 27/5.

sükūn (< Ar.): huzur, rahat.

s. +ile: K. 3/16.

Süleymān: Kanuni Sultan Süleyman [1494-1566].

S.+dan: G. 7/5.

sümm (< Ar.): dört ayaklı hayvanların tırnağı.

s.-i semendüñ tozına ir-: G. 65/1.

sünbül (< Far.): 1. zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 santimetre yüksekliğinde, çiçekleri keskin kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir süs bitkisi G. 143/2.

2. *mec*. sevgilinin saçı.

s.+lerüñ: Ms. 1/4.

s.+üñde: G. 16/6.

sünnet (< Ar.): Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının bütünü.

s.-i peyġāmberi: G. 229/1.

sür-: 1. dokundurmak, değdirmek.

s.-di: G. 2/6, G. 32/2.

s.-en: G. 233/4.

s.-erdim: G. 80/8.

s.-sem: G. 83/2.

2. kovmak, uzaklaştırmak.

s.-sem: G. 70/2.

3. bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek.

s.-müş: G. 115/4.

sürʿat (< Far.): hız.

s.+le: G. 26/4.

Şüreyyā (< Ar.): yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımı, Ülker, Pervin G. 123/2.

sürḫ (< Far.): kırmızı.

s.+a: G. 79/3.

s.-i eşkümden: G. 159/5.

s.-i eşkümle: G. 197/3.

s. +ile: G. 238/3.

sürūr (< Ar.): sevinç G. 143/1.

sürün-: sürünme işine konu olmak.

s.-ür: Ms. 1/1.

süzül-: kuş kanatları gerili olarak görünür bir hareket yapmadan havada ilerlemek.

s.-di: G. 235/2.

Ş

şād (< Far.): mutlu.

ş. ol-: K. 4/34, Mh. 1/3, G. 167/1, G. 224/1.

ş. u ġamgīn ol-: G. 66/7.

ş. u ḥandān ol-: K. 2/25.

şādān (< Far.): sevinçli, mesrur.

ş. ol-: G. 51/1.

şādī (< Far.): mutluluk.

ş.-i viṣāl: Kt. 21.

ş. vü ġam: G. 145/3.

şafaḳ: tan vakti G. 150/2.

ş.+dan: G. 200/2, G. 200/5.

ş.+veş: G. 219/4.

şāfī (< Ar.): şifa veren, iyileştiren.

ş. cevāb: G. 18/4.

şāh (< Far.): padişah K. 1/5, G. 226/2.

ş.+ā: G. 223/3.

ş.-ı ʿAcem: K. 2/10.

ş.-ı ʿādildür: K. 1/3.

ş.-ı cihān: G. 122/4.

ş.-ı ʿışḳam: G. 215/4.

ş.-ı mürġān ol-: Mf. 13.

ş.-ı ẓālimdür: G. 150/1.

ş. ol-: G. 67/3, G. 168/5.

şāḫ (< Far.): dal budak.

ş.-ı güller: G. 81/1.

ş. şāh: G. 29/1, G. 29/1, G. 29/2, G. 29/3, G. 29/4, G. 29/5.

şahbāz (< Far.): iri ve beyaz bir doğan cinsi.

ş.-i çeşmüm: G. 235/2.

şāhid (< Far.): güzel.

ş.-i bāzār ol-: G. 107/4.

ş.-i dünyāya: K. 2/4.

ş.-i maḳṣūd ile: K. 4/46.

ş.-i maʿnā-yı ḫāṣuñ: G. 12/6.

ş.+vār: K. 4/46.

şāh-rāh (< Far.): doğru ve açık yol.

ş.-ı *irci ʿ*īden: G. 140/2.

şāḫsār (< Far.): dallık, ağaçlık yer Ms. 1/8.

şaḳḳu'l-ḳamer (< Ar.): Hz. Muhammed'in parmak işaretiyle Ay'ı ikiye bölmesi şeklinde gösterdiği mucize.

ṣ. īmāsı ile: K. 3/9.

Şām (I) (< Ar.): Şam.

Ş. illerin: K. 4/19.

Ş. illerinden: G. 16/3.

şām (II) (< Ar.): akşam.

ş.-ı ecel: G. 149/1.

ş.-ı fürḳatden: G. 189/3.

şāme (< Far.): başörtüsü G. 16/5.

şāne (< Far.): tarak.

ş.+dür: G. 71/1, G. 73/4.

ş.+vār: G. 80/3.

ş.+veş: G. 80/3, G. 176/4, G. 228/2.

ş. vü āyīnedür: G. 165/3.

ş.+yi: G. 159/3.

şarāb (< Ar.): içilen şey, içki G. 18/2.

ş.-ı ʿışḳıla: G. 37/5.

ş.-ı laʿl-i nāb: G. 45/2.

ş.-ı laʿl-i nābı yādına: G. 155/5.

ş.-ı nābda: G. 195/5, G. 196/2.

ş.-ı nābile: G. 27/1, G. 207/1.

ş. iç-: G. 61/2.

ş. it-: G. 137/1.

ş.+uñ devri: G. 17/2.

ş.+uñ pāyına düş-: G. 198/5.

2. ilahi aşk Kt. 26.

ş.-ı şevḳıla: K. 2/6.

şarḳ (< Ar.): doğu.

ş.+dan: G. 32/7.

şarṭ (< Ar.): olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey.

ş.-ı vaṣl-ı dil-rübā: G. 180/5.

şaʿşaʿa (< Ar.): parlaklık G. 20/2, G. 180/6, G. 218/3.

şāyed (< Far.): belki G. 9/3, G. 24/5, G. 192/3.

şāyiʿ (< Ar.): yayılmış, bilinmiş şey.

ş. ol-: G. 105/3, G. 159/4.

şeb (< Far.): gece.

ş.-āsā: G. 106/2.

ş.-i ʿīd: K. 4/34.

ş.-i miḥnete ir-: Kt. 21.

ş.-i miʿrācda: K. 3/20.

ş.-i mülk-i belā ol-: G. 85/2.

ş.-i tār: G. 112/4.

ş.-i tārīk: G. 1/1.

ş.-i tāruñda: G. 104/1.

ş. ol-: G. 97/2.

ş. ü rūz: G. 67/2.

şebīḫūn (< *şeb-ḫūn*) (< Far.): gece baskını.

ş. it-: G. 107/3.

şeb-nem (< Far.): gece nemi, çiy.

ş. ṣaçıl-: G. 200/6.

şeh (< Ar.): bk. **şāh** G. 226/3.

ş.-i ʿālī-cenāb: G. 16/7, G. 156/2.

ş.-i belḫ: Kt. 1.

ş.-i gerden-firāz: K. 1/4.

ş.-i ıḳlīm-i ʿışḳ ol-: G. 206/3.

ş. tenhā: G. 231/5.

şehā (< Ar.): ey padişah G. 51/3, G. 52/2, G. 88/4, G. 99/1, G. 100/1, G. 100/2, G. 103/3.

şehādet (< Ar.): şahitlik, tanıklık.

ş.+den: G. 182/2.

ş. eyle-: G. 182/2.

şehbāz (< Far.): bk. **şāhbāz**.

ş.+dur: G. 125/3.

şehd (< Ar.): bal.

ş. +ile: Kt. 15.

ş.-i şīrīn: G. 200/1.

ş. um-: G. 172/1.

ş. ü şekker: Ms. 1/5.

şehr (< Ar.): şehir, il.

ş.+de: G. 125/2.

ş.+e: G. 24/1.

ş.-i ʿademe: G. 144/1.

ş.-i ʿAden: G. 48/1.

ş.+ümüz: G. 16/1.

şeh-süvār (< Far.): ata iyi binen G. 65/1.

şefīʿu'l-müẕnibīn (< Ar.): (Günahların affı için şefaat eden) Hz. Muhammed K. 3/29.

şefḳat (< Ar.): koruma ve esirgeme duygusu G. 5/5.

şeker, şekker (< Ar.): şeker.

ş.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/16.

ş. ü gül: G. 233/3.

şeker-güftār (< Ar., Far.): tatlı sözlü.

ş. ü şīrīn-leb: G. 103/4.

şekl (< Ar.): biçim, şekil.

ş.-i āh: G. 212/2.

ş.+i cāsūs: G. 96/3.

ş.-i dāl ṭut-: G. 148/3.

ş.-i ḫaṭı: G. 144/5.

ş.-i ʿibādet: G. 24/2.

ş.-i ḳandīl-i hilāl: G. 141/2.

ş.+indedür: G. 192/3.

şekvā (< Ar.): şikâyet.

ş. it-: G. 139/3.

şemʿ (< Ar.): 1. mum K. 4/1, K. 4/1, K. 4/2, K. 4/3, K. 4/4, K. 4/5, K. 4/6, K. 4/7, K. 4/8, K. 4/9, K. 4/9, K. 4/10, K. 4/11, K. 4/12, K. 4/13, K. 4/14, K. 4/15, K. 4/16, K. 4/18, K. 4/20, K. 4/23, K. 4/24, K. 4/26, K. 4/27, K. 4/29, K. 4/30, K. 4/31, K. 4/32, K. 4/35, K. 4/36, K. 4/37, K. 4/38, K. 4/39, K. 4/40, K. 4/41, K. 4/42, K. 4/43, K. 4/44, K. 4/45, G. 4/3, G. 107/1, G. 107/3, G. 107/4, G. 107/5, G. 107/6, G. 107/7, G. 108/2, G. 108/3, G. 108/4, G. 108/5, G. 108/6, G. 108/7, G. 108/8, G. 120/4, G. 158/3.

ş.+a: G. 41/5.

ş.-i bezm-ārā: G. 198/3.

ş.-i bezm-i ehl-i ʿışḳ ol-: G. 52/3.

ş.-i cemʿ-i enbiyā: K. 3/11.

ş.+ile pervāneyi: G. 225/3.

ş.-i mihr ü meh: G. 140/1.

ş.-i şebistān: G. 167/2, G. 201/1.

ş.-i şebistāna ir-: G. 131/4.

ş.-i şebistānsuz ḳo-: G. 133/2.

ş.-i tābānuñ fürūġından: G. 21/6.

ş.-i tābānı: G. 223/4.

ş. ü mir'āti: G. 4/3.

ş. ü şuʿle: K. 4/13.

ş. ü pervāne: G. 222/5.

ş.+veş: G. 163/1.

ş. vir-: G. 161/2.

ş. yaḳ-: G. 107/1.

2. Güneş K. 4/17, K. 4/19, K. 4/22, K. 4/28.

3. Ay K. 4/21, K. 4/25, K. 4/33, K. 4/34, K. 4/46, K. 4/47, G. 107/2, G. 107/8, G. 108/9.

ş.-i kāfūrī: G. 128/2.

ş.-i tābān: G. 27/2, G. 201/2.

4. *mec*. mum gibi aydınlık olan sevgili.

ş.-i dil-ārā: G. 203/4.

ş.-i tābān ol-: G. 138/2.

ş.-i tābānum benüm: G. 160/1, G. 161/2.

5. *mec*. mum gibi aydınlık olan sevgilinin yüzü G. 108/1.

ş.-i cemāl-i yāre: G. 70/1.

ş.-i eyvān-ı cemālüñ: G. 141/2.

ş.-i ruḫsārına: G. 124/3.

şemʿ-girdār (< Far.): mum gibi G. 57/3.

şemme (< Ar.): koklama.

ş.+sin: G. 225/3.

şems (< Ar.): Güneş.

ş.-i cihān: G. 174/1, G. 187/1.

şemse (< Ar.): güneş şeklinde süsleme motifi.

ş.+i zerrīn: G. 195/1.

şen: neşeli, mutlu.

ş. +imiş: G. 97/1.

şecer (< Ar.): ağaç.

ş.+den: G. 220/3.

şer (< Ar.): kötülük Kt. 33.

şerʿ (< Ar.): şeriat kaideleri.

ş.+i: G. 1/5.

ş.-i ḥaḳḳ ḫilāfın: G. 38/4.

şerār (< Ar.): kıvılcım.

ş.-ı nār-ı āhumdan: G. 227/3.

ş.+ından: Kt. 33.

ş.-ı tīşeden: G. 237/2.

ş.+uñdan: G. 160/4.

şerbet (< Ar.): tatlı içecek.

ş.-i ʿışḳuña: G. 56/2.

ş.-i laʿlüñ: G. 27/1.

şeref (< Ar.): yücelik, ululuk.

ş. vir-: K. 4/46.

şerḥ (< Ar.): açıklama, yorumlama.

ş. eyle-: G. 24/3, G. 166/4.

ş. ḳıl-: G. 37/4.

şerḥa (< Ar.): yara.

ş.+lar: G. 85/6.

ş.-i dīrīne: G. 116/2.

şerm (< Far.): utanma.

ş.+ile: G. 104/6, G. 107/6.

şermende (< Far.): utangaç.

ş.-i iḥsānuñ: G. 17/3.

şermsār (< Far.): utangaç.

ş. ol-: G. 15/2, G. 181/2, G. 185/2.

şevḳ (< Ar.): 1. şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

ş.+ına: G. 24/7.

ş.-i ruḫsāruñla: G. 114/5.

ş.+um: G. 24/4.

ş.+uñ ile: K. 4/15.

2. sevinç, neşe, keyif.

ş.+den: G. 132/1.

ş.+ıla: K. 2/8, K. 4/34, G. 30/5, G. 50/1, G. 107/7, G. 114/3, G. 114/6, G. 149/2.

ş.-i göñlümüñ: G. 108/6.

ş.-i ol-: G. 111/7.

ş.+um: K. 4/13.

ş.+uñ: G. 2/1.

ş.+uñla: G. 213/1.

şeyḫ (< Ar.): tarikat büyüğü veya tarikat kollarından birinin başında bulunan kimse.

ş.-i şehr: G. 72/5.

şiddet (< Ar.): sertlik, peklik.

ş.-i ṣavt: G. 20/4.

şihāb (< Ar.): kıvılcım G. 15/4.

şikāf (< Far.): yırtık, yarık G. 228/2.

ş.+lar aç-: G. 73/4.

şikār (< Fār.): av.

ş.-ı cāna: G. 49/1.

ş.-ı mürġ-ı dile: G. 73/5.

ş. it-: G. 213/4.

ş. u sayd: G. 99/1.

şikāyet (< Ar.): sızlanma.

ş. it-: G. 152/6.

şikest (< Far.): kırma, kırılma.

ş. bul-: Kt. 34.

ş. it-: G. 225/1.

ş. ol-: G. 122/7.

ş. vir-: G. 25/2.

şimdengerü: bundan sonra G. 7/1, G. 17/2.

şimdi: içinde bulunduğumuz zamanda, şu anda G. 6/5, G. 19/4, G. 52/2, G. 186/4, G. 215/4, G. 236/3.

şīr (< Far.): aslan.

ş.-i nerden: Kt. 35.

şiʿr (< Ar.): vezinli ve kafiyeli söz, manzume.

ş.+ile: G. 102/4.

ş.-i şīrīnümden: G. 22/4.

ş. ü ġazel oḳu-: G. 145/1.

ş.+ümüñ: K. 4/37.

ş.+üñi: G. 204/5.

şīrāze (< Ar.): kitap yapraklarını düzgün tutmaya yarayan ince örülmüş şerit.

ş.-i mecmūʿa-i eşʿār: G. 147/3.

şīrīn (< Far.): tatlı G. 200/7.

ş. lebleriyle: G. 27/5.

ş. lebüñ fikri: G. 173/1.

ş. ü rengīn: G. 125/1.

şīve (< Far.): naz.

ş.+ ile: G. 41/2.

s.-i reftār: G. 224/2.

ş.-i reftār ile: G. 48/4, G. 160/2.

ş.+n imiş: G. 97/5.

şol: 1. işaret zamiri olarak biraz uzakta olan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi belirtmek için kullanılan söz.

ş. +ki: Kt. 16, Kt. 16, Kt. 17.

2. işaret sıfatı olarak yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz.

ş. āhū durur: G. 83/5.

ş. ala gözler: G. 60/1.

ş. āteşīn ruḫsāre: G. 120/4.

ş. baḥs: G. 23/1.

ş. benüm gözlerimüñ yaşını: G. 226/7.

ş. bıçaḳcızādeye: G. 199/1.

ş. bir melek: G. 130/1.

ş. bir seyle: G. 169/4.

ş. deñlü: Ms. 1/8, G. 112/3, G. 152/2, G. 159/2.

ş. dil: G. 16/4.

ş. ġamze-i ġammāz imiş: Mr. 1/4.

ş. gice: G. 32/3.

ş. göñül: G. 76/2.

ş. günehden: Mf. 12.

ş. ḳadar: K. 4/33, G. 13/3, G. 58/4, G. 68/1, G. 70/4, G. 73/4, G. 110/1, G. 212/2.

ş. ḳāmet-i bālā: G. 231/1.

ş. ḳara ḫāl: Mr. 1/3.

ş. ḳaṭre ḳaṭre eşk-i revānuñ durur senüñ: Ms. 1/8.

ş. kemerdür: G. 205/3.

ş. kişi: G. 150/5.

ş. kişidür: G. 132/4.

ş. melek yüzlü: G. 158/3.

ş. münaḳḳaş çetre: G. 20/3.

ş. nergis-i şehlā: G. 220/1.

ş. Sikender'sin: K. 4/22.

ş. sipāhī güzelinüñ nökeri: G. 215/8.

ş. ṭurre-i ṭarrāruña: G. 211/1.

ş. yalıñlar: G. 166/4.

ş. zamān: K. 2/19.

şöhre (< Ar.): şöhret, ünlü.

ş.-i şehr ol-: G. 70/1.

şöhret (< Ar.): meşhurluk G. 34/7.

ş. bul-: G. 34/7.

şöyle: şunun gibi, şuna benzer biçimde K. 2/17, K. 3/33, K. 4/15, K. 4/35, G. 3/1, G. 20/1, G. 46/5, G. 50/5, G. 68/7, G. 114/3, G. 118/5, G. 180/4, G. 219/5.

ş.+ kim: G. 155/4.

şu: 1. zamir olarak biraz uzakta olan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan söz.

ş. kim: G. 117/2, G. 121/5, G. 235/3, Kt. 18.

ş.+lar ki: G. 41/2.

ş.+ña: G. 36/4.

ş.+ñlar: G. 70/5.

2. sıfat olarak kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz.

ş. deñlü: G. 238/4.

ş. ḫaber: G. 76/4.

ş. ḳadar: G. 40/1.

şuʿaʿ (< Ar.): ışın G. 109/2.

ş.+ı: G. 231/4.

ş.+ıdur anuñ: G. 165/4.

ş.+ından: G. 80/2, G. 128/3.

şūḫ (< Far.): neşeli ve şen olan sevgili G. 56/4.

ş.-ı cefā-pīşe: G. 224/3.

şuʿle (< Ar.): alev K. 4/29, G. 116/4.

ş.+den: K. 4/22, K. 4/25.

ş.+dür: G. 107/7.

ş.-i āhdur: G. 75/2.

ş.-i āh-ı şerer-bārum durur: G. 109/2.

ş.-i āhum: G. 73/1.

ş.-i āteş: G. 30/1.

ş.-i āteş-i hicrānla: Kt. 34.

ş.+ile nīzedār ol-: G. 108/7.

ş.-i nār-ı belā: G. 114/3.

ş.+si: G. 63/4.

s.+si anuñ: G. 128/2.

ş.+sinden: K. 4/14.

ş. vü miḳrāż: G. 48/2.

şuʿledār (< Far.): ateş tutan.

ş. it-: K. 4/47.

ş. ol-: G. 108/6.

şükūfezār (< Far.): çiçek bahçesi Ms. 1/8.

şürb (< Ar.): içme, içiş.

ş.-i şarāb: G. 13/7.

T

tā (< Far.): dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından anlatan bir söz K. 2/3, G. 3/2, G. 8/2, G. 165/7, G. 178/2, Kt. 14.

t. ki: G. 159/4, G. 160/4, G. 163/2, G. 233/5.

t. kim: Kt. 13.

taʿalluḳ (< Ar.): ilgi, ilişki.

t.+dan: G. 70/5.

t. it-: G. 180/5.

ṭāʿat (< Ar.): 1. Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma.

ṭ. u ʿişyān: G. 73/2.

2. ibadet.

ṭ.+a var-: G. 25/3.

tāb (< Far.): 1. ışık, parlaklık.

t.-ı mülden: G. 80/1, G. 170/3.

t.-ı rūy-ı dost: G. 21/2.

t.-ı teb: G. 84/4, G. 84/5.

t. ir-: G. 195/4.

2. hararet.

t.-ı ġam: G. 13/4.

t.-ı ḥüsninden: G. 200/6.

t.-ı ıżṭırāb: G. 16/1.

t.-ı ḳahruñ: K. 4/32.

t.-ı meyle: G. 49/3.

3. kıvrım, büklüm.

t. +ile: G. 195/4.

ṭabʿ (< Ar.): tabiat, yaratılış.

ṭ.-ı: G. 171/5.

ṭ.-ı Cāmī: G. 12/6, G. 219/5.

ṭ.-ı laṭīfüñ: G. 199/5.

ṭ.-ı müstaḳīm: G. 151/5.

ṭ.-ı rūşendür: K. 4/39.

ṭ.+uñla: G. 23/4.

tābdār (< Far.): parlak ışıklı Ms. 1/4.

ṭabīʿat-zāde (< Ar., Far.): tabiata mensup olan.

ṭ.+dür: G. 62/1.

ṭabīb (< Ar.): hekim G. 93/6.

ṭ.-i cān u dil: G. 211/2.

ṭ.+üñ fikri: G. 116/5.

ṭabl (< Ar.): davul G. 18/2.

ṭ. u ʿalem: K. 2/12.

ṭ. u ʿalemlerde: G. 206/3.

ṭabla (< Ar.): tepsi.

ṭ.-i māh: G. 216/3.

ṭ.-i zerrīne: G. 180/6.

tābūt (< Far.): ölü taşınan sandık.

t. u kefen: G. 41/3.

tāc (< Ar.): üstünlük, kudret ve kuvvet alameti olarak başa konan başlık K. 3/19.

t.-ı islāma: K. 1/2.

t. ḳıl-: G. 191/4.

ṭaġ: yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

ṭ.+lar: G. 9/1.

t.+lara düş-: G. 95/4.

ṭ.+larda: G. 74/3.

ṭ. u ṭaşı iñlet-: G. 120/3.

ṭaġıt-: bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak.

ṭ.-dı: G. 60/2, G. 215/6.

ṭ.-duġunca: G. 214/4.

ṭ.-dum: G. 227/3.

taḥammül (< Ar.): dayanma gücü.

t. ḳıl-: Kt. 28.

taḥayyül (< Ar.): hayalde canlandırma.

t.+e: G. 236/4.

taḥḳīḳ (< Ar.): bir şeyin doğruluğunu ortaya koyma.

t.-i cins: G. 102/1.

taḥrīk (< Ar.): 1. bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma.

t. it-: G. 48/4.

2. kımıldatma.

t.-i ṣabā: K. 4/24.

taḥrīr (< Ar.): yazma, yazılma.

t. it-: Kt. 34.

taḥṣīl (< Ar.): elde etme.

t. eyle-: G. 145/4.

t.-i dürer eyle-: G. 139/4.

t. it-: G. 16/7.

taḥūr (< Ar.): çok temiz Kt. 26.

tāk (< Far.): asma, asma kütüğü G. 132/3.

ṭāḳ (< Ar.): süslü kemer.

ṭ.-ı eyvāndan çıḳ-: G. 77/5.

ṭ. u revāḳ: G. 118/1.

ṭāḳat (< Ar.): dayanma gücü, hâl, derman.

ṭ.+ları ṭāḳ oldılar: G. 70/3.

ṭ. u ṣabr u ḳarārum: G. 146/3.

ṭ. u tāb: G. 11/1.

t.+üm: G. 232/2.

taḳdīr (< Ar.): Allah'ın olmasını istediği şeyler, kader.

t.-i ilāhī: Kt. 1.

taḳrīr (< Ar.): ifade etmek.

t. it-: Kt. 34.

ṭal-: dalmak, içine atlamak.

ṭ.-maya: Kt. 30.

ṭalaş-: ağız kavgası etmek.

ṭ.-maḳdan: G. 169/5.

ṭaleb (< Ar.): istek, meram.

ṭ.-i mesken-i aʿlā: G. 10/5.

ṭāliʿ (< Ar.): kısmet, baht G. 103/1, G. 103/3, G. 103/4, G. 103/5, G. 103/6, G. 103/7, G. 104/2, G. 105/2.

ṭ. ol-: G. 105/2, G. 106/2, G. 191/2.

ṭ.+ümde: G. 163/5.

ṭālib (< Ar.): isteyen, istekli.

ṭ.-i dīdār ol-: G. 157/4.

ṭ.-i dünyānuñ: G. 17/1.

ṭ.-i iksīr ol-: G. 158/1.

ṭ.-i naḳḳāş ol-: G. 90/2.

ṭ. ol-: G. 215/2.

taʿlīm (< Ar.): okutma.

t. it-: G. 10/6.

ṭam-: damla hâlinde düşmek, damla damla akmak.

ṭ.-ar: G. 69/6.

ṭamaʿ (< Ar.): tamah, açgözlülük.

ṭ. +birle: Kt. 3.

ṭ.-ı ḫāma düş-: G. 76/1.

t. lafẓındaġı üç ḥalḳa şekli: Kt. 3.

ṭamaʿkār (< Ar.): tamah eden, açgözlü.

ṭ.+a: Kt. 3.

ṭ. ol-: Kt. 3.

tamām (< Ar.): tam, eksiksiz G. 55/2.

t. ol-: G. 108/9.

ṭamġa: damga, mühür.

ṭ.-i şāhile: G. 110/4.

ṭāmiʿ (< Ar.): tamahkâr, açgözlü.

t. ol-: G. 106/1.

ṭañ: hayret, şaşılacak şey G. 75/2, G. 115/5.

ṭ.+a ḳal-: G. 154/3, Kt. 18.

ṭ. +mıdur: G. 32/4.

ṭaʿn (< Ar.): ayıplama, kınama.

ṭ. eyle-: G. 61/2, G. 93/3, G. 151/5.

ṭ. it-: G. 71/4, G. 123/4, G. 166/3, G. 207/2, G. 210/1.

ṭ. oḳı: G. 219/4.

ṭaʿne (< Ar.): sövme, çekiştirme.

ṭ. it-: G. 54/1.

ṭapu (< Ar.): huzur, makam.

ṭ.+ñ: K. 3/14.

ṭar: geniş olmayan, dar.

ṭ. ṭut-: G. 36/5.

tār (< Far.): saç teli.

t.-ı zülf-i yārdan: K. 2/20.

t.-ı zülfüñle: G. 159/3.

tārāc (< Far.): yağma, talan.

t. eyle-: G. 115/3.

ṭarāvet (< Ar.): tazelik, taze olma.

ṭ. bul-: K. 3/30.

ṭārem (< Far.): kubbe.

ṭ.-i zerkār-ı çarḫ: G. 46/4.

ṭarf (< Far.): uç.

ṭ.-ı çemende: G. 82/6.

ṭ.-ı külāhumdan: G. 191/4.

ṭ.-ı külehi: G. 233/4.

taʿrīf (< Ar.): inceden inceye anlatma, tanımlama.

t.-i cennet eyle-: G. 229/4.

ṭarīḳ (< Ar.): yol.

ṭ.-i Ḥaḳḳ'ı ṭut-: G. 1/5.

ṭ.-i ḫāneyi: G. 225/6.

ṭ.-i ʿışḳa: G. 178/1.

ṭ. it-: G. 163/2.

ṭarīḳat (< Ar.): tasavvufta Allah'a erişme yolundaki ikinci makam.

ṭ.+dan: G. 38/4.

tār u mār (< Far.): dağıtma.

t. it-: Ms. 1/3, G. 108/8, G. 235/1.

ṭās (< Ar.): içine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konulan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap.

ṭ.-ı çarḫı: G. 180/4.

taṣvīr (< Ar.): resmini yapar gibi anlatma.

t. eyle-: G. 145/5.

ṭaş (I): (< dış): dış.

ṭ.+ı: Mf. 14.

ṭaş (II): sert ve katı bir madde, taş: G. 98/4.

ṭ.+ı ṭaş üzre ḳo-: G. 13/2, G. 152/3.

t.+lar ile dögünüp: G. 167/4.

ṭaş-: sıvı maddeler, içinde bulundukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak.

ṭ.-maḳdan: G. 169/4.

ṭatlu: hoşa gidecek bir biçimde, tatlılıkla.

ṭ. ṭatlu sög-: G. 27/5.

ṭavāf (< Far.): kutsal sayıp etrafını dolaşma.

ṭ. eyle-: G. 117/1.

ṭavḳ (< Ar.): gerdanlık.

ṭ.-ı girībānum benüm: G. 161/4.

ṭ.-ı laʿnet: Kt. 10.

ṭ.-ı zer-keş eyle-: G. 238/2.

ṭ.-ı zer ol-: G. 80/2.

ṭ.-i ẕillet ol-: Kt. 3.

ṭāvus (< Ar.): tavus kuşu G. 91/1.

ṭ.-ı behiştīdür: G. 130/3.

ṭayan-: varmak, ulaşmak.

ṭ.-dı: G. 236/5.

taʿyīb (< Ar.): ayıplama.

t. ḳıl-: G. 25/1.

ṭāyif (< *ṭā᾽if*) (< Ar.): tavaf eden.

ṭ.-i Beytü'l-ḥarem: G. 80/7.

tāze (< Far.): 1. yeni, zamanı geçmemiş G. 113/1, G. 151/4.

t. dāġ-ı nihānuñ durur senüñ: Ms. 1/1.

t. dāġumdur: G. 49/4.

t. tāze: G. 3/3.

2. kuru olmayan, körpe.

t. bāġum: G. 85/6.

t. güllerdür: G. 205/6.

t. nihāl: G. 142/3.

tāzelen-: taze duruma gelmek, tazelik kazanmak.

t.-di: G. 116/2.

taʿẓīm (< Ar.): hürmet etme, saygı gösterme K. 4/26.

t. +ile: G. 230/3.

t. it-: G. 223/5.

t. olın-: G. 211/3.

Teʿālallāh (< Ar.): Allah ne yücedir G. 223/1.

teber (< Far.): balta G. 64/4.

tebḫāle (< Far.): uçuk.

t.+dür: G. 186/4.

tecellā (< Ar.): bk. **tecellī**.

t.-yı cemāl it-: G. 185/4.

tecellī (< Ar.): görünme, belirme.

t.-i cemāl: G. 14/5.

t.-i ruḫuñ: G. 133/4.

teġāfül (< Ar.): anlamazlıktan, bilmezlikten gelme, bilmiyor görünme, kendini gâfil gösterme.

t. ʿāleminde: Mr. 1/2.

t. it-: G. 122/6, G. 192/5.

tehī (< Far.): boş.

t. ol-: G. 233/1.

tekrār (< Ar.): yineleme K. 4/9.

t. eyle-: K. 4/44, Mf. 1.

t. ol-: G. 107/1.

tek: sadece. G. 17/4, G. 55/1, G. 88/4, G. 196/4.

tekyegāh (< Ar., Far.): tekke.

t.-ı ʿışḳ: G. 42/2.

tel: ip. K. 4/4.

telef (< Ar.): öldürme.

t.+dür: G. 62/1.

t. ḳıl-: G. 106/5.

telḫ (< Far.): acı Kt. 1.

temāşā (< Far.): bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

t. eyle-: G. 234/3.

t. it-: G. 10/1, G. 172/3.

t.-yı ruḫ-ı ferzend: Kt. 28.

temennā (< Ar.): öne doğru eğildikten sonra eli başa götürerek verilen selam.

t. eyle-: G. 14/3.

temīz (< Ar.): güzel, hoşa giden.

t.+üñ: G. 225/2.

ten (< Far.): vücut G. 7/1, G. 231/3.

t. ü tenhā ḳal-: G. 5/3.

t.+ümde: G. 128/5.

t.+ümden: G. 159/1.

tengnāy (< Far.): geniş olmayan, dar.

t.-ı gūşe-i zindān-ı ġam: Kt. 23.

tenhā (< Far.): yalnız G. 5/3.

t.+ca: G. 71/4.

ter (< Far.): 1. derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.

t. düş-: G. 55/3, G. 125/5.

2. kuru olmayan, körpe.

t.+lükde tāzelükde: Ms. 1/7.

teraḥḥum (< Ar.): acıma, merhamet etme.

t. eyle-: G. 25/5.

t. it-: Kt. 5.

teraḳḳī (< Ar.): ilerleme.

t. eyle-: K. 4/43.

terāne (< Far.): nağme, ahenk.

t.+ye başla-: Mh. 1/1.

terāzū (< Far.): bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden meydana gelen tartı, terazi.

t.+sın: G. 174/2, G. 187/2.

tercīḥ (< Ar.): üstün tutma.

t. eyle-: G. 200/4.

terk (< Ar.): bırakma, ayrılma.

t. eyle-: G. 16/1.

t.-i cān: G. 27/7.

t.-i cihān: G. 162/5.

t.-i derūnum derdini: G. 186/1.

t. it-: Mh. 1/3, G. 59/2, G. 144/6, G. 162/1, G. 168/4, G. 207/2, G. 216/1, G. 218/2, G. 228/3, Kt. 26.

t.-i şehr it-: G. 31/7.

terkeş (< Far.): ok kuburu.

t. eyle-: G. 238/4.

tersā-beçe (< Far.): Hristiyan çocuğu.

t.+ler ʿışḳını: G. 236/2.

tersān (< Far.): korkan.

t.+dur: Mf. 12.

tesellī (< Ar.): sıkıntı ve acısını unutturmaya çalışma, avuntu.

t. it-: G. 228/5.

t.+ler bul-: Mf. 17.

t. vir-: G. 152/2.

tesḫīr (< Ar.): büyüleme.

t. eyle-: G. 212/5.

t. it-: K. 2/18.

te'sīr (< Ar.): etki.

t. it-: G. 72/5.

teslīm (< Ar.): bir şeyi sahibine verme.

t.-i ʿuşşāḳ ol-: G. 70/4.

teşbīh (< Ar.): benzetme.

t. eyle-: G. 98/4.

t.-i emr-i pādşāhī it-: Kt. 31.

t. it-: G. 211/3.

teşne (< Far.): çok istekli, hevesli, arzulu.

t. diller: G. 189/2.

t.+dür: G. 194/1.

t.+yim: G. 183/6.

teşrīf (< Ar.): şereflendirme.

t.-i dīdār-ı şeref-efzūndur: G. 95/3.

tevfīḳ (< Ar.): Allah'ın yardımı.

t.+uñ refīḳ it: K. 2/17.

tezyīn (< Ar.): süsleme G. 165/3.

t. eyle-: G. 213/2.

t. ol-: G. 28/3, G. 110/4.

ṭıfl (< Ar.): çocuk.

ṭ.-ı dil: G. 30/2.

ṭınāb (< Ar.): kazığa bağlanan çadır ipi.

t.-ender-ṭınāb: G. 12/2.

tırāş (< Far.): saç veya sakalı kesme.

t. it-: G. 65/2, G. 80/4, G. 100/2.

tīġ (< Far.): kılıç.

t. al-: G. 174/5, G. 187/5.

t.-i belā ur-: G. 112/2.

t.-i bürrānı: G. 217/1.

t.-i cevherdārdur: G. 117/5.

t.-i cevherdārına: G. 199/5.

t.-i cevr ile: G. 199/3.

t.-i cevr-i yār: G. 111/6.

t.-i ecel: G. 149/4.

t.-i firāḳ birle: G. 37/4.

t.-i ḳahruñdan: G. 183/4.

t.-i ḳahruñla: K. 4/33.

t. ile: G. 56/5.

t.-i mihrüñ: G. 186/3.

t.-i müjgānına: G. 20/5.

t.+in: G. 149/2.

t.-i tīrüñ: G. 212/2.

t.-i zebānın: G. 149/4.

t.-i zebānuñ: G. 193/3.

t. u ḫançer göster-: G. 118/3.

t.+uñ: G. 186/3, G. 217/2, G. 218/1.

t.+veş: G. 122/4.

tīmār (< Far.): hastaya veya yaraya bakma, tedavi etme.

t. eyle-: G. 148/2.

t. ol-: G. 93/6.

tīr (< Far.): ok G. 6/3, G. 164/4.

t.+dür: G. 115/5.

t.-i āhum: G. 58/3, G. 127/1, G. 210/2.

t.-i āteşīn: G. 180/6.

t.-i belā: G. 88/1.

t.-i dil-dūzın: G. 100/4.

t.-i ġamuñla: G. 55/5.

t. +ile: G. 6/3.

t.+ine: K. 3/20.

t.+in urduḳda: G. 149/2.

t.+ler yaġdır-: G. 80/5, G. 83/5.

t.-i müjgānı: G. 217/3.

t. ur-: G. 68/3, G. 238/4.

t. ü kemān: G. 183/3.

t. ü kemān ile: G. 67/5.

t.+üñe: K. 4/28.

tiryāk (< Ar.): panzehir.

t. ol-: G. 121/6.

t. ü sem: K. 2/11.

tīz (< Far.): 1. tez.

t. geç-: Kt. 10.

2. keskin.

t. it-: G. 149/4.

ṭobraḳ: yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı.

ṭ.+dan bit-: G. 29/1.

ṭ. ḳo-: G. 83/1.

ṭobṭolı, ṭopṭolı, ṭopṭolu: büsbütün dolu K. 1/21, Ms. 1/5, G. 92/3, G. 136/3.

ṭ.+dur: G. 111/, G. 147/4, G. 238/4.

ṭoġ-: güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.

ṭ.-a: G. 12/4, G. 205/4.

ṭ.-dı: G. 98/1, G. 149/1, G. 160/5.

ṭoġru: yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gerçek.

ṭ.+lar: G. 219/2.

ṭoġrul-: eğik veya eğri bir şey düz bir duruma gelmek.

ṭ.-alum: G. 157/3.

ṭoġrult-: doğrulmasını sağlamak, doğru duruma getirmek.

ṭ.-up: K. 2/22.

toḫm-evzār (< Far., Ar.): günahlar tohumu.

t.-ı evzār ek-: G. 67/2.

ṭol-: 1. dolu duruma gelmek.

ṭ.-maz: G. 94/4.

2. süre, hesap tamamlanmak.

ṭ.-an: G. 111/3.

ṭola-: takılmak.

ṭ.-yup: G. 237/3.

ṭolan-: bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak.

ṭ.-ur ṭolanur: G. 80/7.

ṭolaş-: gezmek, gezinmek.

ṭ.-dı: G. 185/1.

t.-up: G. 215/1.

ṭoldur-: dolmasını sağlamak, dolu hâle getirmek.

ṭ.-ur: G. 170/1.

ṭolu: içki ile doldurulmuş, içinde içki bulunan bardak G. 32/7, G. 198/4.

ṭ. ṣun-: G. 124/1.

ṭop: birçok spor oyununda kullanılan, türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne.

ṭ. ile çevgān: G. 3/4.

ṭoy-: bir gereksinimini yeteri kadar karşılamak.

ṭ.-ma mısun: G. 232/3.

ṭ.-muşuz: G. 56/2.

ṭ.-unca: G. 64/5.

ṭūbā (< Ar.): cennette, sidrede bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ağaç G. 235/3.

ṭūbī (< Ar.): bk. **ṭūbā**.

ṭ.+yı: G. 10/1.

ṭūfān (< Ar.): Nuh Peygamber zamanında yağan ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli yağmur.

ṭ. it-: G. 226/7.

tuġ: bazı kuşların tepelerinde bulunan uzunca tüy, sorguç.

t.-ı āhumla: G. 85/2.

ṭuġrā: padişahlarının imza yerine kullandıkları, özel bir şekli olan işaret.

ṭ.-yı sulṭānı çek-: G. 223/3.

ṭūmār (< Ar.): dürülerek boru biçimi verilmiş deriler veya kâğıtlar, tomar K. 4/25.

ṭ.-ı nāmuñ: G. 22/2.

ṭuʿme (< Ar.): yiyecek Mf. 13.

ṭumṭuraḳ (< Far.): gösteriş, debdebe.

ṭ.-ı ʿālemüñ: G. 203/5.

tūr (< Ar.): Hz. Musa'nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ, Sina Dağı.

t.-i Mūsī'de olan dīdārı: G. 95/4.

ṭur-: bir yerde belli bir durumda olmak, bulunmak.

ṭ.!: G. 226/6.

ṭ.-duġı yirde eri-: G. 107/6.

ṭ.-maz: G. 143/4, G. 169/3.

ṭ.-up: K. 4/1.

ṭurre (< Ar.): saç lülesi.

ṭ.-i ṭarrāruña: G. 211/3.

ṭut-: 1. elle kavramak, elde bulundurmak.

ṭ.!: G. 178/1, G. 178/5.

ṭ.-ar: G. 64/4, 64/4, G. 84/1, G. 84/1, G. 84/2, G. 84/3, G. 84/5, G. 225/7.

ṭ.-dı: G. 232/4.

2. kaplamak Kt. 20.

ṭ.-aldan: G. 65/5.

ṭ.-ar: G. 84/4.

ṭ.-dı: G. 29/1, G. 186/4.

ṭ.-sa: 3/9, G. 13/1.

ṭ.-sın: G. 163/3.

3. gereğini yapmak, yerine getirmek.

ṭ.!: G. 1/5, G. 36/5.

ṭ.-ayın: G. 175/4.

ṭ.-dı: G. 83/1.

ṭ.-up: Kt. 30.

4. hedef olarak almak.

ṭ.-dılar: G. 198/1.

ṭ.-sa: G. 14/3.

5. yaklaştırmak.

ṭ.-up: G. 26/4.

6. varsaymak, farz etmek.

ṭ.-alım: G. 37/4, G. 67/3, Kt. 14.

7. bağlamak.

ṭ.-mış: G. 60/1.

ṭ.-sa: G. 67/4.

8. uygun gelmek, denk düşmek Kt. 20.

ṭ.-asun: G. 197/4.

ṭ.-updur: G. 148/3.

ṭ.-mış: G. 60/1, G. 201/4.

ṭūtī̄ (< Far.): dudu kuşu.

ṭ.-i gūyālerüñ: G. 125/1.

tūtyā (< Ar.): göze çekilen sürme G. 35/5, G. 87/5.

t. it-: G. 39/4.

t.-yı nūr-baḫş-ı çeşm-i cān: G. 183/5.

ṭutul-: 1. Ay ve Güneş, tutulma olayına uğramak.

ṭ.-dı: G. 20/1.

ṭ.-sa: G. 13/1.

2. yakalanmak.

ṭ.-mış: G. 111/1.

ṭutuş-: 1. birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak G. 208/4.

2. yanmaya başlamak, ateş çıkmak.

ṭ.-tum: G. 57/3.

ṭ.-ur: Kt. 34.

ṭuyul-: duyma işine konu olmak.

ṭ.-dı: G. 235/4.

ṭuyur-: ilan etmek.

ṭ.-dı: G. 76/4.

tügme: giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturma aracı, düğme.

t.-i sīmīn: G. 129/2.

türāb (< Ar.): toprak G. 45/6.

türbet (< Ar.): genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı, türbe.

t.-i Cāmī-i üfādeye: G. 230/5.

U

u (< Ar.): ve K. 2/24, K. 3/5, K. 3/7, Ms. 1/1, G. 1/1, G. 1/1, G. 18/2, G. 18/2, G. 24/7, G. 25/4, G. 46/3, G. 46/3, G. 48/5, G. 56/4, G. 73/2, G. 89/3, G. 89/4, G. 89/4, G. 89/4, G. 103/2, G. 115/5, G. 134/2, G. 142/2, G. 143/1, G. 149/5, G. 193/5, G. 193/6, G. 194/4, G. 234/3, Kt. 26, Mf. 3, Mf. 3, Mf. 10.

ʿucb (< Ar.): kendini beğenmişlik, kibir.

u.+ı ḳo-: G. 25/1.

uç: 1. bir şeyin kenarı G. 2/3.

u.+ında: K. 4/36.

2. bir şeyin başı, tepesi.

u. vir-: G. 2/3.

uç-: kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak.

u.-ar: G. 222/2.

u.-dı: G. 15/1.

u.-ucaḳ: K. 2/27.

ʿūd (< Ar.): odun, ağaç G. 123/3.

uġra-: 1. bir yere kısa bir süreliğine kalmak için gitmek.

u.-r: K. 3/24.

2. bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek.

u.-rarsa: G. 230/4.

u.-mış: G. 229/4.

uġrat-: kötü bir şeyle karşılaşmasına sebep olmak.

u.-ur: G. 3/3.

uġurla-: birini iyi dileklerle yolcu etmek.

u.-dı: G. 75/1.

u.-r: G. 107/5.

ʿuḳde (< Ar.): çözümü güç iş.

ʿu.-i ḥālüm: Ms. 1/6.

ulaş-: varmak, gelmek.

u.-maḳdan: G. 169/1.

um-: bir şeyin olmasını istemek, beklemek.

u.-ar: G. 214/5.

u.-aram: K. 2/25, K. 4/42, G. 18/4, G. 23/7, G. 135/2, G. 168/1, G. 172/1.

u.-arken: G. 46/5.

u.-ma: G. 66/3, G. 177/5, G. 197/4.

u.-sa: K. 4/41, G. 110/2.

u.-asun: G. 224/5.

umac: hedef, nişangâh G. 115/5.

umdur-: umutlandırmak.

u.-ur: G. 88/2.

ʿummān (< Ar.): engin deniz.

ʿu.+uñ mı: G. 17/5.

ʿunvān (< Ar.): 1. nam, san G. 8/1.

2. mektup başlığı.

ʿu.+ı: G. 223/5.

unut-: aklında kalmamak, hatırlamamak.

u.-dum: G. 22/6.

ur-: 1. elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.

u.-dum: G. 15/4.

u.-up: G. 93/6.

2. üzerinde görünmek, üzerine düşmek, yansımak, aksetmek.

u.-an: G. 201/1.

u.-dı: G. 68/7.

u.-maġiçün: G. 20/2.

u.-ur: K. 2/8, G. 201/2.

3. tutmak.

u.!: Mh. 1/1, G. 179/6.

u.-duġınca: G. 80/3.

u.-duñsa: Kt. 33.

u.-up: G. 4/5.

4. batıcı veya kesici cisimleri saplamak.

u.-a: G. 68/3, G. 234/4.

u.-an: G. 120/4, G. 201/1.

u.-dı: G. 112/2, G. 238/4.

u.-dum: G. 159/2.

u.-mışdur: G. 8/4.

u.-sa: G. 143/2.

u.-up: G. 26/3.

5. etkisi bir yere kadar uzanmak.

u.-dı: G. 143/3.

6. koymak, yerleştirmek.

u.-dı: G. 161/4, G. 212/2.

u.-dılar: K. 4/6, Kt. 11.

u.-duḳca: G. 216/3.

u.-dum: G. 168/1.

u.-madın: Kt. 11.

u.-sa: G. 32/7.

u.-sam: G. 120/2.

7. demek, söylemek.

u.-dılar: G. 53/3.

8. etmek, yapmak.

u.-ur: G. 100/4, G. 155/3.

urul-: gönül kaptırmak, sevdalanmak.

u.-dum: G. 199/1.

urun-: giyinmek, örtünmek.

u.-mış: G. 27/2.

uṣan-: tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

u.-dı: G. 236/4.

uṣūl (< Ar.): kural.

u.+ine uy-: Mh. 1/1.

ʿuşşāḳ (< Ar.): âşıklar G. 52/2, G. 168/2.

ʿu.+a: G. 153/2, G. 189/1.

ʿu.+ı: G. 128/1.

ʿu.-ı ḫaste-dillere dārü'ş-şifā: G. 88/2.

ʿu.-ı ol verdüñ: G. 49/6.

utan-: mahcup olmak.

u.-dı: G. 91/2.

uy-: 1. zevke, anlayışa uygun düşmek.

u.!: Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5.

u.-madı: Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5.

2. bağlı kalmak, tabi olmak Mh. 1/1.

u.-an: Kt. 25.

u.-arsın: Mh. 1/2.

uyan-: uyku durumundan çıkmak.

u.-dı: G. 236/3.

u.-ırken: G. 191/5.

uyar-: uyandırmak.

u.-dum: G. 113/1.

u.-up: K. 4/42.

uzat-: bir şeyi vermek için birine yöneltmek.

u.-sun: G. 196/4.

Ü

ü (< Ar.): ve Ms. 1/6, Ms. 1/9, G. 1/5, G. 109/4, G. 157/1, G. 213/5.

üftāde (< Far.): düşmüş, düşkün.

ü.-i kūyuñ: G. 109/3.

ü.+lerüñ: G. 224/2.

ü.+ye: G. 199/3.

ümīd (< Far.): umut.

ü.-i feṭḥ-i bāb: G. 15/6.

ü.-i vaṣl it-: G. 39/3.

ü.+üm kesmezem: G. 156/2.

ü.+üñ riştesini: Kt. 7.

ü. ü vaṣlıla: G. 18/4.

üst: bir şeyin yukarı doğru olan yüzü.

ü.+inde: G. 49/4, G. 207/3.

ü.+ine: G. 49/3, G. 58/2, G. 80/5, G. 200/1, G. 200/1, G. 200/2, G. 200/3, G. 200/4, G. 200/5, G. 200/6, G. 200/7, G. 201/1, G. 201/1, G. 201/2, G. 201/3, G. 201/4, G. 201/5, G. 205/1, G. 205/1, G. 205/2, G. 205/3, G. 205/4, G. 205/5, G. 205/6, G. 205/7.

ü.+ine anuñ: G. 65/4.

ü.+ine ḳon-: Ms. 1/5.

ü.+ine lerzān ol-: G. 84/2, G. 172/2.

ü.+üme: G. 83/1, G. 175/3.

ü.+üñe dön-: Mh. 1/3.

üstüḫᵛān (< Far.): kemik G. 9/3.

ü.+a: G. 6/4.

ü.+dur: Kt. 15.

üstüvār (< Far.): sağlam, kuvvetli, dayanıklı.

ü. it-: G. 213/3.

üştülüm (< Far.): kavga.

ü. ḳıl-: G. 134/1.

üzre: 1. üstüne, üstünde K. 3/17, G. 33/5, G. 34/4, G. 47/1, G. 47/4, G. 49/2, G. 57/3, G. 78/1, G. 78/3, G. 80/7, G. 106/4, G. 114/6, G. 120/2, G. 156/3, G. 159/6, G. 172/7, G. 184/3, G. 186/4, G. 195/5, G. 216/3, G. 227/4.

ü.+dür: K. 2/13.

V

vaʿde (< Ar.): bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için tanınan süre, mühlet.

v.-i cānān: G. 66/7.

v.-i ferdāyıla: Mr. 1/5.

vādī (< Ar.): alan, saha.

v.-i ġamda: G. 10/2, G. 173/4.

v.-i hicrāna: G. 236/5.

vaḥdet (< Ar.): Allah'a ulaşıp Allah ile bir olma durumu.

v.+e iriş-: G. 111/3.

vāʿiẓ (< Ar.): ibadet yerlerinde öğüt niteliğinde dinî konuşmalar yapan kimse, öğütçü.

v.-i şehrüñ: G. 229/4.

vāʿiẓā (< Ar.): ey vaiz G. 145/2.

vāḳf (< Ar.): bir şeyin tamamını bir amaca adamak, vermek.

v. it-: G. 225/5.

vāḳıf (< Ar.): haberdar, bilen.

v. ol-: G. 10/3, G. 181/5, Mf. 7, Mf. 7.

v.-ı sırr-ı Ḫudā ol-: G. 109/5.

vaḳt (< Ar.): zaman.

v.+idür: K. 3/30, G. 18/6, G. 129/3, G. 154/5, G. 171/3, G. 171/3.

v.-i ʿitāb: G. 14/1.

v.-i seḥer: G. 108/9, G. 160/5.

v.-i seḥerlerde: G. 18/7.

vālih (< Ar.): şaşmış, hayret içinde kalmış.

v. ol-: G. 124/2.

vallāhi (< Ar.): Allah için anlamında bir söz G. 10/4, G. 218/1.

Vāmıḳ (< Ar.): asıl anlamı sevdalı, âşık olan bu söz *Vâmık u Azrâ* hikâyesinin erkek kahramanın adıdır.

v.+a: G. 10/6.

var: 1. mevcut, evrende veya düşüncede yer alan K. 4/10, K. 4/36, K. 4/40, G. 13/5, G. 21/6, G. 57/1, G. 59/5, G. 65/2, G. 66/3, G. 81/2, G. 82/4, G. 82/6, G. 92/1, G. 98/2, G. 126/2, G. 170/4, G. 195/1.

v.+dur: G. 86/1, G. 86/1, G. 86/2, G. 86/3, G. 86/4, G. 86/4, G. 86/5, G. 86/5, G. 104/4, G. 126/4, G. 126/5.

v. +iken: G. 62/3, G. 227/4.

v.+ise: K. 4/31, G. 91/1, G. 136/3.

v. +ise: Ms. 1/2. G. 17/4, G. 194/2, G. 235/6.

v. +mı: K. 4/40.

v.+mıdur: G. 92/2, G. 92/4, G. 116/4.

v.+sa: G. 47/5.

2. elde bulunan her şey G. 33/1, G. 33/1, G. 33/2, G. 33/3, G. 33/4, G. 33/5, G. 47/1, G. 47/1, G. 47/2, G. 47/3, G. 47/4, G. 47/5, G. 56/5, G. 82/4, G. 85/1, G. 85/1, G. 85/2, G. 85/3, G. 85/4, G. 85/5, G. 85/6, G. 114/4, G. 145/2, G. 223/4.

v.+ın: G. 176/7, G. 181/5.

v.+ını: Ms. 1/8.

v. +iken: G. 179/4.

var-: 1. erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak.

v.-alum: G. 139/1.

v.-an: G. 32/7.

v.-dıġum: G. 232/2.

v.-duġuma: G. 93/3, G. 145/1.

v.-duġumca: G. 156/1.

v.-duḳda: G. 15/6.

v.-dum: G. 25/3.

v.-ıcaḳ: K. 4/37.

v.-ma: G. 92/5, G. 110/5.

v.-maġa: G. 209/2.

v.-maġıla: G. 93/3.

v.-mayavuz: G. 233/5.

v.-mazdı: G. 204/1.

v.-mış: G. 160/1.

v.-sa: G. 126/2.

v.-sam: G. 30/3.

v.-up: K. 3/21, G. 52/4, G. 76/2, G. 93/2, G. 122/3, G. 234/3.

v.-ur: G. 61/5.

2. bir şeyi iyice anlamak veya duymak.

v.-duġum: G. 156/1.

3. bir durumdan başka duruma geçmek.

v.!: G. 208/3, G. 231/5.

v.-dı: G. 32/1, G. 161/1.

v.-mayup: G. 70/3.

v.-mışken: G. 25/3.

v. ol-: G. 144/4.

v.-up: G. 228/5.

v.-ur: G. 6/3, G. 223/1.

vaṣf (< Ar.): 1. bir şeyin veya kimsenin durumunu, sıfatlarını ve niteliklerini sayarak tarif etme.

v.-ı ḫāl ol-: G. 157/1.

v.-ı ḥüsnüñ eyle-: G. 148/1.

v.-ı lebüñ ol-: G. 122/1.

v.-ı miyānuñ: Ms. 1/9.

v.-ı miyānuñı: G. 122/6.

v.-ın: G. 13/3.

v.-ı ruḫuñla: K. 4/8.

v.-ı ẕāt-ı pāküñ: K. 3/1.

v.+uña: K. 3/2.

2. övme.

v. eyle-: G. 10/4, G. 193/3.

v. it-: G. 57/4, G. 82/5, G. 122/7, G. 204/4.

vāṣıl (< Ar.): ulaşan, erişen.

v. ol-: G. 10/2.

vāsıṭa (< Ar.): ulaştıran, aracı G. 203/3.

vaṣl (< Ar.): ulaşma, birleşme.

v.-ı dildāra: G. 43/3.

v.+ın: G. 180/5.

v.+ına: G. 215/2.

v.+uñ: G. 14/3.

v.+uñı: K. 3/31.

v.+uñla: G. 51/1.

vāy: şaşma anlatan bir söz G. 44/3, G. 164/5.

vech (< Ar.): sebep.

v.+i: G. 82/4, G. 98/2.

vedāʿ (< Ar.): veda.

v.-ı yār u diyārum: Kt. 20.

v. it- Kt. 21.

vefā (< Ar.): 1. yeterli gelmek.

v. it-: G. 24/3.

2. dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadakat G. 224/4.

v. eyle-: G. 36/2.

v. it-: G. 39/1.

v.+sını: G. 162/3.

v. um-: G. 177/5.

v.+ya ir-: G. 210/5.

vefādār (< Ar., Far.): vefalı.

v. ol-: G. 93/5.

veh (< Far.): acıma, yakınma, esef bildiren bir söz G. 199/2.

velī (< Ar.): ama, fakat G. 1/3, G. 36/4, G. 58/3, G. 111/4, G. 210/4.

velīkin (< Far.): ama, fakat G. 60/3, G. 96/3, G. 103/4, G. 202/2, Kt. 20.

verd (< Ar.): gül.

v.-i ḫandān: G. 29/5.

v.-i ḫandānum: G. 218/5.

v.-i nesrīn: G. 200/6.

v.-i raʿnādan: G. 82/4.

v.-i ruḫ-ı zībāsıdur: G. 48/7.

vezn (< Ar.): ölçme.

v. it-: G. 174/2, G. 187/2.

vir-: 1. bırakmak ve bağışlamak.

v.!: G. 237/1.

v.-di: G. 73/2, G. 167/4, G. 222/4.

v.-dügümi: G. 74/4.

v.-e: G. 135/2.

v.-em: G. 18/5.

v.-eni: G. 207/4.

v.-memege: G. 56/5.

v.-meyem: G. 183/3.

v.-mezüz: G. 90/4.

v.-sin: Mf. 18.

v.-üp: G. 38/5, G. 194/3.

v.-ür: G. 100/4, G. 201/5.

v.-ürdüm: G. 8/6.
v.-ür isem: G. 171/2, G. 184/3.
v.-ürseñ: G. 185/5.

2. bırakmak, istifadesine sunmak.
v.-düm: G. 229/5.
v.-e: G. 181/3.
v.-me: G. 181/3. Kt. 24.
v.-miş: G. 198/3.

3. herhangi bir duruma yol açmak.
v.!: G. 146/2.
v.-dük: Mh. 1/6.
v.-düñ: G. 146/2.
v.-mese: G. 2/3.
v.-mezdi: G. 96/5.
v.-miş: G. 197/5.
v.-ür: Ms. 1/6, G. 152/2, G. 169/4.

4. bir şey üzerinde etki yapmak, biçimini değiştirmek.
v.-di: G. 20/5, G. 25/2, G. 81/5.
v.-en: G. 220/1, G. 220/1.
v.-üp: Mh. 1/4.
v.-ür: G. 66/1, G. 66/6.

5. kazandırmak, katmak.
v.-di: K. 1/16, G. 3/1, G. 72/4, G. 151/1, G. 197/5, G. 204/3, Mf. 17.
v.-dükce: K. 4/46, G. 184/1.
v.-en: G. 48/7.
v.-miş: G. 161/2.
v.-miş dürür: G. 8/3.
v.-mege: G. 8/6, G. 90/4.
v.-mezin: Kt. 27.
v.-mez ise: G. 233/1.
v.-sin: G. 216/2.
v.-ür: G. 14/5, G. 143/5, G. 194/4, Kt. 23.
v.-ürdi: G. 19/4.
v.-ürken: G. 138/2.
v.-ürseñ: G. 33/3.

6. ayırmak, harcamak.
v.-e: G. 150/6.
v.-üp: G. 52/4.

7. düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek.
v.-di: K. 1/20.
v.-medi: K. 2/5.
v.-mez: G. 20/4.
v.-ür: G. 1/4.

8. çevirmek, yönelmek.
v.-se: G. 66/5.

9. meydana getirmek, ortaya çıkarmak.
v.-me: G. 77/2.
v.-mese: G. 147/6.
v.-meye: G. 213/3.
v.-mez: G. 135/5.
v.-ür: G. 183/7.

vīrān (< Far.): yıkık, harap.
v. eyle-: G. 225/5.
v. it-: G. 26/1, G. 226/1.
v. ol-: G. 79/6.

vīrāne (< Far.): yıkık dökük yer, yıkıntı.
v.+dür: G. 71/3, G. 158/1.
v.+ler: G. 72/4.

v.+sine: G. 224/4.

vird (< Ar.): belirli zamanlarda düzenli şekilde okunan ayet, esma-i hüsna veya dualar.

v.-i zebān idin-: K. 4/11.

v.+im: G. 108/9.

viṣāl (< Ar.): kavuşma, ulaşma.

v.+e: Mh. 1/3.

v.+üñ: G. 207/5.

v.+üñ gicesi: G. 223/4.

vuṣlat (< Ar.): sevdiğine kavuşma G. 40/5, G. 104/2.

v. bul-: G. 24/5.

v. güni: Kt. 21.

vü (< Ar.): ve G. 1/2, G. 96/2, G. 226/4, Kt. 12, Kt. 21, Mf. 14.

vücūd (< Ar.): 1. insan veya hayvan gövdesi, beden.

v.+um: G. 34/1, G. 212/2.

v.+um menzili: K. 2/19.

2. varlık.

v. ile ʿadem: G. 78/4.

3. var olma, bulunma.

v. vir-: G. 204/3.

Y

yā (I) (< Ar.): 1. ey, hey anlamlarında bir seslenme sözü G. 10/5, G. 11/4.

y. ilāhe'l-ʿālemīn: G. 165/7.

y. ilāhī: K. 2/17, G. 72/2.

y. müfettiḥa'l-ebvāb: G. 11/8.

y. nebīya'llāh: K. 3/29.

y. Rab: K. 3/33, Ms. 1/3, Ms. 1/9, G. 3/3, G. 158/2, G. 198/2, G. 201/1.

yā (II) (< Ar.): Osmanlı alfabesinin otuz birinci harfi G. 10/4.

yā (III) (< Far.): 1. bilinen, görülen, hatırlanıp anlatılan bir olay dolayısıyla da sorulan başka bir konu için kullanılan bir söz G. 102/1, G. 145/3, G. 205/4.

2. dilek ve geniş zaman kiplerinde yargıyı güçlendiren bir söz G. 2/5.

3. iki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlayan bir söz Ms. 1/2, Ms. 1/2. Ms. 1/5, Ms. 1/5, G. 166/1, G. 196/2.

ya (IV): yay G. 203/3.

yād (< Far.): hatırlama, anma G. 63/1.

y. eyle-: G. 204/5, Kt. 24.

y. it-: G. 12/4, G. 66/3, G. 127/3, G. 222/1, G. 222/6, Kt. 17, Kt. 19.

yāḫūd (< Far.): veya, ya da G. 217/1, G. 217/2.

yaġ-: 1. yağmur, kar, dolu gökten düşmek.

y.-ar: G. 72/3.

2. üst üste ve çok gelmek.

y.-a: K. 3/30.

y.-ar: G. 83/1.

y.-sa: K. 1/14.

yaġdur-: 1. yağmasını sağlamak.

y.-urken G. 13/6.

2. bir şeyi aralıksız ve ısrarlı bir biçimde yapmak G. 80/5.

y.-maz idi: G. 80/5.

y.-mış: G. 83/5.

yaḳ-: yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.-a: G. 108/1.

y.-alar: G. 223/4.

y.-an: K. 4/39, G. 26/1.

y.-ar: G. 69/1.

y.-dı: K. 4/15, G. 68/7, G. 108/8, G. 114/3, G. 114/5, G. 144/2, G. 161/5, G. 236/1.

y.-dı yandurdı: G. 21/4, G. 97/3.

y.-duġınca: K. 4/47, G. 114/7.

y.-duġumca: G. 114/6.

y.-dum: G. 113/1, G. 225/3.

y.-duñ: G. 133/5.

y.-ma: G. 54/4, G. 68/4, G. 165/7.

y.-maḳda: K. 4/16.

y.-mışdur: G. 118/5.

y.-sun: K. 4/9, G. 107/1.

y.-up: K. 4/35.

y.-updur: G. 20/2.

yaḳa: giyeceklerin boynun etrafına gelen kısmı.

y.+ñı: G. 41/5.

y.+sı: G. 215/3.

yaḳın: aralarında sıkı ilgi bulunan.

y.+um: Kt. 18.

yāḳūt (< Ar.): pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş.

y. ḫaṭṭı: G. 101/5.

y.+ı: G. 98/4.

yalan: asılsız, uydurma, gerçek tarafı olmayan.

y. ol-: G. 52/5.

yalaş-: birbir kanını yalamak.

y.-maḳdan: G. 169/2.

yalıñ kılıç: tek başına G. 107/3.

yalıñuz: yalnız, tek G. 225/7.

y. ḳal-: G. 221/4.

yalman: bıçak, kılıç vb. aletlerin kesen kısmı.

y.+ı yalman-: G. 108/7.

yalman-: yalanmak, yalanıp yiyecek şey aramak.

y.+ur: G. 108/7.

yalvar-: dilenmek, acındırarak bir şey istemek.

y.-mazam: G. 27/7.

yan: 1. bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

y.+umdan: G. 26/4.

2. sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.

y.+ınca: Ms. 1/1.

y.+umdan geçüp: G. 26/4.

y.+umuzı: G. 221/4.

3. birlikte, beraber olma.

y.+ına: G. 199/2.

y.+ına ḳal-: Kt. 33.

y.+ından: G. 134/4.

y.+umdan: G. 59/7, G. 173/1.

y.+uñca: G. 138/3.

4. kat, huzur.

y.+ında: Ms. 1/2.

y.+uñda: K. 3/4, K. 3/23, G. 219/2.

yan-: 1. ateş durumuna geçmek, tutuşmak.

y.-ar: K. 4/39, G. 85/1, G. 118/5.

y.-dı: G. 118/4.

y.-maġa: G. 97/3.

y.-mayam: G. 120/4.

y.-sun yaḳılsun: K. 4/37.

2. ısı etkisiyle vücudun bir yanı yara olmak, kızarmak veya rengi koyulaşmak.

y.-duġın: G. 15/5.

y.-madan: K. 4/38.

y.-mış: G. 49/4.

3. ısı, ışık veren bir konuma geçmek.

y.-ar: G. 140/1, Kt. 25.

4. şiddetli bir arzu duymak.

y.-ar: G. 198/3, G. 202/5.

y.-aram: G. 123/3.

y.-dı: G. 18/1.

5. esef etmek, hayıflanmak.

y.-a yana: G. 167/2.

y.-am yaḳılam: G. 166/1.

y.-ar yaḳılur: G. 174/4, G. 187/7.

y.-dı: G. 160/1.

y.-dı yaḳıldı: G. 198/3.

y.-duñ yaḳılduñ: K. 4/38.

y.-ma yaḳılma: G. 36/5.

y.-sa: G. 161/2.

6. çok güçlü ve derin bir aşkla sevmek, aşk derdine düşmek.

y.-a: G. 124/3, G. 165/5.

y.-alı: G. 161/3.

y.-a yana: G. 139/1.

y.-dı: G. 236/1.

y.-dı yandurdı: G. 97/3.

y.-duḳ: G. 131/4.

y.-sa: G. 108/4.

yañaḳ: yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü.

y.+ı gül: G. 97/1.

yaʿnī (< Ar.): demek, şu demek ki G. 90/5, G. 126/5.

yañlış: yanılgı, hata G. 211/4.

yap-: etmek, eylemek.

y.!: G. 11/1.

y.-ar: G. 45/6.

y.-duḳda: G. 114/2.

y.-maz idi: G. 176/2.

yap yap: yavaş yavaş, sessizce G. 11/6.

yapıl-: yapma işine konu olmak.

y.-mış: G. 118/2, G. 205/3.

yār (< Far.): 1. sevgili G. 24/2, G. 27/7, G. 36/3, G. 59/7, G. 69/1, G. 79/5, G. 91/3, G. 93/2, G. 112/2, G. 112/5, G. 147/1, G. 180/5, G. 208/3.

y.+dan: G. 7/5, G. 14/1, G. 144/6.

y. dīdārına: G. 175/1.

y.+e: G. 221/5.

y. gönlinden: G. 120/3.

y.+i: G. 91/4, G. 132/1.

y.-i ḫoş-ṭabʿ: G. 46/3, G. 89/3.

y.-i ḳadīm: G. 151/1.

y.+i kişinüñ: G. 18/3.

y. +ile: G. 71/4.

y. +ile aġyāra: K. 2/11.

y.-i mihrbān: G. 176/1.

y. ol-: G. 93/2.

y.+um: G. 36/2.

y.+umuñ: G. 129/1, G. 129/5.

y.+uñ: G. 33/3.

y.+uñ dehānı: G. 117/5.

y.+uñ ḫayāli: G. 238/3.

y.+uñ sevād-ı zülfi sevdāsın: G. 90/5.

2. dost, arkadaş.

y. ol-: G. 59/7, G. 63/3, Mf. 16.

yārā (< Far.): ey sevgili G. 10/4.

yārān (< Far.): dostlar G. 91/5, G. 167/1.

yaraş-: uygun düşmek, yakışmak.

y.-maz: G. 32/5.

y.-ur: G. 10/4.

yarat-: Allah, olmayan bir şeyi var etmek.

y.-mış: G. 188/1, G. 223/1.

yarım ağız: istemeye istemeye, isteksizce G. 8/6.

yarın: bugünden sonra gelecek ilk gün G. 36/3, G. 160/3, G. 165/5.

yaş (I): gözyaşı.

y. aḳ-: G. 229/2.

y.+ını: G. 214/5.

y.+larum: G. 70/2.

y.+um: G. 2/5, G. 19/5, G. 48/1, G. 77/1, G. 110/2.

y.+uma: G. 22/1, G. 229/2.

y.+umı: G. 230/1.

y.+umuzı: G. 226/8.

yaş (II): nemli, ıslak.

y.+da ḳurıda ḫāżır: G. 111/5.

yaşa-: canlılığını, hayatını sürdürmek.

y.-r: G. 98/5.

y.-sun: G. 226/7.

yat-: bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.-ar: G. 101/3.

y.-arsun: G. 144/1.

2. geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak.

y.-up: G. 40/2.

yavuz: kötü.

y. ḳamudan: Mf. 16.

yay: ok atma aleti.

y.+a ḳon-: G. 179/5.

y.+uñ zebānın: G. 179/5.

yaz-: yazı ile anlatmak, yazıya dökmek.

y.-ar: K. 4/25.

y.-ar idüm: G. 24/3.

y.-arken: G. 13/3, G. 197/3.

y.-ayın: G. 234/1.

y.-dı: G. 159/5.

y.-dum: G. 8/1.

y.-maġa: K. 2/9, K. 4/18, G. 122/6.

y.-mış: G. 105/5.

y.-sam: G. 22/5.

y.-up: G. 5/4.

yazıl-: yazma işi yapılmak.

y.-a: G. 22/4.

y.-an: K. 2/18.

y.-maz: G. 206/4.

y.-mış: G. 59/6, G. 78/1, G. 78/3, G. 142/4, G. 148/3.

y.-ur: G. 5/2.

yazuḳ: günah G. 162/2.

yed (< Ar.): el.

y.-i beyżāsıdur: G. 48/2.

y.-i beyżā vü s̲uʿbān-ı kelīm: G. 151/2.

y.-i beyżāyile s̲uʿbānıdur: G. 110/3.

y.-i beyżāyla s̲uʿbānıdur: K. 4/2.

y.-i ṣāniʿ: G. 105/5.

yedi: altıdan sonra gelen sayı.

y. bābı geç-: G. 189/4.

y. ḳat felegi: G. 215/5.

yeḫod (< Far.): bk. **yāhūd** Kt. 3.

yek-cihet (< Far.): bir yönde G. 16/2.

yek-rū (< Far.): tek yüzlü G. 16/2.

yeksān (< Far.): eşit.

y. ḳıl-: G. 227/3.

yeñ: giyecek şeylerin kol kısmı.

y. +ile: G. 208/1, G. 208/2, G. 208/4, G. 208/5.

yeñi: öncekinden sonra gelen.

y. ayı: G. 227/4.

yeñiçeri: kapıkulu teşkilatının piyade sınıfı G. 215/4.

yeñile-: yinelemek, tekrarlamak.

y.!: G. 208/1, G. 208/3.

yetiş-: 1. ulaşmak, ermek.

y.-üp: G. 215/8.

2. büyümek, olmak.

y.-miş: G. 85/6.

yetür-: ulaştırmak, eriştirmek.

y.-e: G. 226/5.

yevm (< Ar.): gün.

y.+ü's-su'āl: K. 3/33.

yıḳ-: bozmak, parçalamak.

y.-ar: G. 45/6.

yıl: on iki aylık dönem, sene.

y.+lar ile: G. 37/1.

yılduz: ışıklı ve sabit bir nokta hâlinde görülen gök cisimlerinden her biri, yıldız G. 19/5.

yi-: hoşa gitmeyecek bir duruma uğramak, maruz kalmak.

y.-r: G. 158/4.

y.-mem: G. 36/2.

y.-mez: G. 185/5.

yin-: yemek işine konu olmak.

y.-medük içilmedük: G. 56/2.

y.-nür: G. 54/5.

yiñ-: yenmek, mağlup etmek.

y.-em mi: G. 175/5.

yig: daha iyi G. 27/7, Rb. 1, Rb. 1, Rb. 1.

y.+dür: G. 51/1, G. 51/1, G. 51/2, G. 51/3, G. 51/4, G. 51/5, G. 52/1, G. 52/1, G. 52/2, G. 52/3, G. 52/4, G. 52/5, G. 177/2, G. 206/1.

yil: rüzgâr, yel K. 2/20, G. 58/4, G. 151/4.

y.+e vir-: Mh. 1/4, G. 66/1, G. 66/6, G. 81/5, G. 220/1.

y.+egördi: G. 40/1.

y. es-: G. 33/2.

y.+ler ile: G. 37/1.

yil-: bir işin, bir şeyin, birinin peşinde koşmak, koşturmak.

y.-em: K. 2/20.

yine: yeniden, tekrar, gene Ms. 1/4, G. 5/3, G. 21/6, G. 24/1, G. 50/1, G. 50/3, G. 50/4, G. 63/3, G. 69/4, G. 74/4, G. 81/2, G. 81/5, G. 84/5, G. 85/1, G. 93/4, G. 102/4, G. 116/5, G. 116/5, G. 118/4, G. 120/4, G. 134/5, G. 140/2, G. 159/5, G. 198/3, G. 208/3, G. 210/1, G. 213/1, G. 213/1, G. 213/2, G. 213/3, G. 213/4, G. 213/5, G. 215/6, G. 222/1, G. 235/2, G. 238/2, Mf. 7.

yir: 1. ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.

y.+den göge: G. 212/1.

y.+den yire çal-: G. 226/5.

y.+e dök-: G. 5/2, G. 21/5, Mf. 8.

y.+e geç-: G. 91/2.

y.+e gir-: G. 10/5.

y.+e şaç-: G. 159/5.

y.+lere geç-: G. 220/4.

y. ü gök: K. 3/14.

2. bir iş için uygun zaman veya mekân.

y. bul-: G. 219/2.

3. bulunulan, yaşanılan bölge.

y.+i ehl-i hünerüñ: G. 126/1.

y.+in: G. 197/2.

y.+in bekle-: G. 31/6.

y.+inde: G. 126/1.

y.+üm: G. 238/5.

y.+üñi bekle: Mh. 1/2.

4. *mec* durum, konum, vaziyet Mh. 1/1.

y.+i: Ms. 1/2, G. 12/3, G. 121/5.

y.+in ṭut-: G. 197/4.

y.+üm: G. 26/5.

yiridür: "layıktır, münasiptir, uygundur" anlamında bir söz K. 2/8, G. 7/1, G. 21/2, G. 26/5, G. 30/5, G. 32/2, G. 32/8, G. 84/1, G. 98/3, G. 120/2, G. 127/3, G. 147/5, G. 161/2, G. 163/4, G. 171/2, G. 215/3, G. 219/2.

yirine: 1. bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere K. 3/32, G. 197/1, G. 197/1, G. 197/4, G. 221/5.

2. başkasının adına G. 166/2, G. 197/2, G. 197/3, G. 197/5, G. 197/5.

yir yir: 1. birçok yerde G. 9/1, G. 29/5, G. 34/6.

2. zaman zaman K. 4/7, G. 49/1, G. 49/1, G. 49/2, G. 49/3, G. 49/4, G. 49/5, G. 49/6, G. 152/5.

yir yüzi: dünya, yeryüzü K. 4/17.

y.+nden: G. 227/1.

yit- (I): bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.

y.-er: G. 8/1, G. 27/1, G. 35/2, G. 35/3, G. 35/4, G. 35/5, G. 40/5, G. 42/1, G. 42/1, G. 42/2, G. 42/3, G. 42/4, G. 42/5, G. 85/3, G. 87/2, G. 87/3, G. 87/4, G. 87/5, 88/1, G. 88/1, G. 88/2, G. 88/3, G. 88/4, G. 88/5, G. 132/4.

y.-mez: G. 17/5.

yit- (II): yetişmek, ulaşabilmek.

y.-er: G. 35/1, G. 35/1, G. 87/1, G. 87/1.

yitür-: ne olduğunu, nerede olduğunu bilememek, kaybetmek.

y.-düm: G. 25/3.

yoġ: bk. **yoḳ**.

y. +idi: G. 121/4.

y.+ise: G. 13/5, G. 35/4.

y. +iken: K. 2/2, G. 122/5.

yoḳ: olmayan, bulunmayan (nesne, kimse vb.) K. 2/5, Mh. 1/1, Mh. 1/5, Mh. 1/5, Mh. 1/5, Mh. 1/5, G. 1/1, G. 1/1, G. 11/1, G. 60/2, G. 63/3, G. 63/5, G. 86/2, G. 107/4, G. 116/4, G. 119/1, G. 119/1, G. 119/2, G. 119/3, G. 119/4, G. 119/5, G. 120/1, G. 120/1, G. 120/2, G. 120/3, G. 120/4, G. 120/5, G. 145/2, G. 176/4, G. 186/2, G. 193/5, G. 225/6, G. 232/2, G. 232/5, Kt. 4, Kt. 6, Mf. 16.

y. di-: G. 119/4.

y.+dur: K. 3/13, G. 31/7, G. 35/1, G. 87/1, G. 145/1, G. 232/4.

y. +mıdur: G. 225/2.

yoḳ yire: boşu boşuna gereksiz yere G. 104/5, G. 137/4, G. 137/5.

yoḳla-: bakmak, gözden geçirmek, kontrol etmek.

y.-up: G. 217/4.

yoḳsa: aksi takdirde, aksi hâlde anlamlarında bir söz Kt. 13.

yol: 1. karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.

y.+dan çıḳar-: G. 160/2.

y.+ında ḫāki ol-: G. 191/1.

y.+ında yil-: G. 58/4.

y.+umda: Kt. 12.

y.+umı: G. 133/3.

y.+umuz: G. 157/4.

y.+uñda senüñ: G. 121/5.

y.+uñdan çıḳarur: G. 224/2.

y.+uñ uġrarsa: G. 230/5.

2. gaye, uğur, maksat.

y.+ına: G. 216/1.

y.+ında: Ms. 1/8, G. 52/5.

y.+ında cānānuñ: G. 39/5.

y.+ında öl-: G. 35/3, G. 41/3, G. 87/3.

y.+uña cān vir-: G. 171/2, G. 207/4.

y.+uñda: G. 88/1.

yu-: yıkamak.

y.-maz: G. 170/5.

y.-mazsa: G. 170/5.

y.-mazidi: G. 23/7.

y.-yup: K. 2/28.

yum-: kısarak kapamak, kapalı duruma getirmek.

y.-dı: G. 23/3.

Yūṣuf (< Ar.): Hz. Yusuf.

y.+ın: G. 140/4.

Yūṣuf-cemāl (< Ar.): Hz. Yusuf gibi güzel yüzlü olan G. 79/4, G. 141/1, G. 163/4.

Yūṣuf-liḳā (< Ar., Far.): Hz. Yusuf gibi güzel yüzlü olan G. 187/2, G. 188/4.

yut-: ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek G. 206/1.

y.-ar isem: G. 166/5.

yuttur-: yutmasını sağlamak.

y.-ursun: G. 136/3.

yürek: gönül.

y.+üm: G. 36/4, G. 94/1.

y. yan-: G. 18/1.

yürü-: 1. adım atarak ilerlemek, gitmek.

y.-rdüñ: G. 168/3.

2. yol almak.

y.-r ise: G. 177/4.

y.-yem: Kt. 12.

yüz: 1. başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat.

y. bul-: G. 70/2.

y.+den: G. 18/6.

y. döndür-: G. 14/1, G. 14/1.

y.+e gül-: G. 33/4.

y. göster-: G. 26/4, G. 65/4.

y.+i aḳ: G. 54/2.

y.+i gül: G. 171/3.

y.+i gül-: G. 111/7.

y.+in: Mr. 1/3.

y.+in döndür-: G. 105/3, G. 108/3, G. 136/7, G. 140/7.

y.+ine: G. 112/1.

y.+ine ṭut-: G. 26/4.

y.+ine ur-: G. 53/3.

y.+ini: K. 3/32.

y.+in siyeh eyle-: Mr. 1/3.

y.+i ṣuyın: Mf. 8.

y. ḳarasını: K. 2/28.

y.+leri ṣuyunı: G. 21/5.

y. ṣuyın: G. 159/5. G. 170/2.

y. sür-: G. 2/6, G. 32/2, G. 233/4.

y. ur-: G. 4/5.

y.+üm: G. 82/4, G. 218/2.

y.+üm döndürmeyem: Kt. 12.

y.+üme: G. 171/3.

y.+ümi: G. 215/2.

y.+ümi sürerdim: G. 80/8.

y.+üm ḳalmadı: G. 208/1.

y.+üm ḳarasın: G. 23/7.

y.+üñ: G. 47/3, G. 108/1, G. 169/1.

y.+üñde: G. 34/6.

y.+üñe: G. 20/1, G. 236/3.

y.+üñi: G. 41/3, G. 108/9.

y. yu-: G. 170/5.

2. sebebiyle.

y.+inden: G. 18/5.

yüz biñ: binlerce.

y. şevḳıla: K. 4/31.

Z

żabṭ (< Ar.): zorla alma.

ż. it-: G. 212/5.

żaʿf (< Ar.): zayıflık.

ż. +ile: G. 148/2.

zaʿferān (< Ar.): safran.

z.+ın: G. 213/2.

zāġ (< Far.): karga G. 113/2.

z.-ı hevā: K. 1/7.

z. u zeġān: G. 2/7.

żaʿīf (< Ar.): zayıf.

ż.+i: G. 6/4.

zāhid (< Ar.): kaba sofu G. 34/4, G. 61/2, G. 71/4, G. 99/2, G. 104/4, G. 185/3, G. 236/2.

z.+i: G. 160/2.

z.-i ḫalvet-nişīn: G. 165/1.

z.-i şehr: G. 197/4.

z.+üñ destineki tesbīḥ: G. 71/5.

zāhidā (< Ar.): ey zahid G. 25/1, G. 93/3, G. 93/4, G. 118/2, G. 145/1, G. 165/1, G. 170/5, G. 225/2.

ẓāhir (< Ar.): meydanda olan, görünen, açık ve belli olan.

ẓ. it-: G. 110/3, G. 231/2.

ẓ. ol-: G. 8/5, G. 13/6, G. 64/3, G. 82/5, G. 83/4, G. 101/4, G. 129/5, G. 140/5, G. 142/1, G. 151/2, G. 180/1, G. 181/2, G. 195/1, G. 196/3, G. 220/3, G. 237/2.

zaḫm (< Far.): yara.

z.-ı deruñla: G. 191/3.

z.-ı ḫūnīnüm: G. 75/3.

z.-ı seng-i miḥnetdür: G. 49/2.

z.-ı tīġ u tīr ile: G. 71/3.

z.-ı ziyād ol-: G. 216/3.

z. ur: G. 212/2.

ẓālim (< Ar.): zulmeden Mr. 1/1, Mr. 1/2, Mr. 1/3, Mr. 1/4, Mr. 1/5, G. 119/4.

ẓ. di-: G. 218/4.

ẓ.+üñ gerdeninde: Kt. 10.

zamān (< Ar.): vakit K. 2/16, K. 3/21.

z.+ı ol-: Kt. 22.

zamāne (< Ar.): şimdiki zaman Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5, Rb. 2.

z.+ye: Mh. 1/1, Mh. 1/2, Mh. 1/3, Mh. 1/4, Mh. 1/5.

żamīr (< Ar.): iç, derun.

ż.+üñ: G. 12/4.

zār (< Far.): ağlayan, inleyen Mh. 1/3.

z. eyle-: G. 45/7, G. 97/1.

z. it-: K. 4/38, G. 224/1, Rb. 2.

z. ol-: G. 37/1, G. 57/4, G. 163/5, G. 214/4.

z. u belālı ḫasteñe: G. 87/3.

z. u giryān ol-: G. 52/4.

z. u nā-murād ol-: Mh. 1/3.

z. u ser-gerdān ḳo-: K. 3/33.

żarar (< Ar.): bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan G. 104/4.

ż. gör-: G. 32/7.

zārī (< Far.): ağlama, inleme.

z. ile: G. 18/5.

z. it-: G. 217/5.

ẕāt (< Ar.): 1. kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse.

ẕ.-ı bārīden: G. 190/1.

ẕ.-ı cevherde: G. 100/2.

ẕ.-ı şerīfüñdür: G. 32/6.

ẕ.-ı pāküñ: K. 3/6, K. 3/14.

2. bir şeyin ta kendisi, maddî varlığı, maddî varlığının özü, öz varlık.

ẕ.+uñla: K. 3/6, K. 3/16.

żāyiʿ (< Ar.): kayıp, yitik G. 104/5.

ż. ol-: G. 39/5, G. 106/5, G. 181/4.

zāyid (< *zā᾽id*) (< Ar.): artan, çoğalan.

z. ol-: G. 30/1.

zāyil (< *zā᾽il*) (< Ar.): yok olan.

z. ol-: G. 144/3, G. 149/1.

zebān (< Far.): dil.

z.-ı ḫālile: K. 4/44.

z.-ı ḥālile söyle-: Mh. 1/1.

z.+ı ḳalemüñ: G. 122/7.

z.+ile: Ms. 1/6.

z. ile dehān: G. 186/1.

z. ol-: G. 166/4.

z. u leb: Mf. 7.

z.+umdan: G. 173/1.

z.+um ṭutuşur: Kt. 34.

z.+uñı: G. 163/1.

zebāne (< Far.): ateş yalımı, alev G. 163/1.

z.+dür: G. 73/1.

zeber-dest (< Far.): eli üstün, mahir.

z.-i zīr-dest-i āzār: Kt. 24.

zebūn (< Far.): zayıf, düşkün.

z. ol-: Mf. 11.

zecr (< Ar.): zor, güç.

z. ü belālar: G. 208/4.

zehr (< Far.): girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağu, zehir.

z.-i ḳahrın iç-: Kt. 27.

z.-i ḳātildür: Mf. 14.

z. ol-: G. 121/6.

zehr-ālūde (< Far.): zehir bulaşmış, zehirli.

z.+dür: G. 134/2.

ẕelīl (< Ar.): hor, hakir görülen.

ẕ. ol-: Kt. 15.

zemīn (< Far.): toprak yüzeyi G. 44/5.

z. ü āsmān: G. 183/2.

zen (< Far.): kadın.

z. ḳahrına: Kt. 28.

zenbūr (< Far.): arı.

z.-ı cihāndan: G. 66/3.

zencīr (< Far.): birbirine geçmiş madenî halkalardan meydana gelen bağ, zincir.

z.-i dūd ile: 4/5.

z.-i ʿışḳa: G. 75/5.

z.+le: G. 74/4.

zenaḫdān (< Far.): çene G. 141/1.

z.+unuñ: G. 171/4.

zer (< Far.): altın G. 32/7, G. 130/4, G. 130/4.

z.+i: G. 215/2, Kt. 24.

z.-i ḫāliṣ durur: G. 205/2.

z. ḳadeh: G. 28/2.

zerd (< Far.): sarı renk.

z. it-: G. 180/4.

zer-efşān (< Far.): altın yaldızlı.

z. cāmeler gey-: G. 154/3.

zer-külāh (< Far.): altın külah.

z.+ın: K. 4/28.

zer-nişān (< Far.): altın işlemeli.

z. ol-: G. 183/1.

ẕerre (< Ar.): çok küçük parçacık G. 92/6, G. 225/4.

ẕ.+ce: K. 2/5, G. 123/1, G. 145/2, Mf. 16.

z.+de: G. 64/1.

z.+dür: K. 3/4, G. 127/4.

z.-i nāçiz idi: G. 204/3.

z.+veş: G. 16/1, G. 213/1, G. 228/3.

z.+yi: G. 4/2.

zerre deñlü: bir parça, çok az K. 3/23, G. 11/1, G. 194/3

zerrīn (< Far.): altından yapılmış.

zerrīn-benek (< Far.): altın benekli G. 130/2.

zerrīn-ḳabā (< Far.): altın elbiseli.

z.+dur: G. 130/5.

zerrīn-ḳadeḥ (< Far.): altın kadehli G. 28/2.

zerrīn-nişān (< Far.): altın nişanlı.

z.+ ile yaz-: K. 4/25.

zerrīn-şeb-külāh (< Far.): Mevlevi sikkesi şeklindeki altın külah K. 4/27.

zevāl (< Ar.): yok olma, ortadan kalkma.

z. ir-: K. 3/ 26, G. 148/4.

z. ol-: G. 24/7.

zevḳ (< Ar.): 1. hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu, haz.

z.+den: G. 132/1.

z.-i vişālin eyle-: G. 52/4.

z. u ṣafā: G. 88/1.

z. u ṣafāda: Kt. 15.

2. tat, lezzet.

z.+in alursa: G. 237/5.

z.+inde: G. 86/4.

zevraḳ (< Ar.): kayık.

z.-ı maʿkūslardur: G. 196/1.

zeyn (< Ar.): süs, bezek.

z. eyle-: G. 106/4, Kt. 4.

z. it-: G. 205/1, G. 209/4.

z. ol-: G. 29/5, G. 200/3.

ẓıll (< Ar.): gölge.

ẓ.-ı çetrüñ: G. 46/4.

zırh (< Far.): savaşlarda silah darbelerinden korunmak için giyilen, demir veya tel levhalardan yapılmış giyecek.

z. gey-: G. 183/4.

zībā (< Far.): güzel G. 204/4.

z. yüzüm: G. 82/4, G. 204/4.

zīb ü zīver (< Far.): süs, bezek.

z.+dür: K. 1/2.

zihī (< Far.): ne güzel G. 106/4, G. 233/3, G. 233/3.

zindān (< Far.): hapishane, mahpus G. 108/4.

z.+dan çıḳ-: G. 77/1.

z.-ı ṣadef: Kt. 23.

z. ol-: G. 79/4, G. 161/4.

zindegānī (< Far.): yaşayış, geçinme G. 207/4.

zīnet (< Ar.): süs.

z. bul-: K. 3/19, G. 102/3.

z. eyle-: G. 127/2.

z.-i bezm-i cihān: G. 48/5.

z.-i cemāl: G. 101/2.

z.-i encümle: G. 183/1, G. 205/7.

z.-i nūr u ẓulem: K. 2/4.

z. vir-: G. 3/1, G. 48/7.

zinhār (< Far.): sakın, asla G. 44/2.

zīr (< Far.): alt.

z.-i dāġ-ı sīneme: G. 192/1.

z.-i ḫāki: Kt. 24.

zīrā (< Far.): çünkü G. 104/4.

ẕirāʿ (< Ar.): dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü G. 110/4.

zīr ü zeber (< Far.): altüst.

z. it-: G. 58/1.

zīver (< Far.): süs, bezek.

z. bul-: G. 28/3, Kt. 4.

z.-i *lā ilāhe illa'llāh*: K. 1/13.

z.+le: Kt. 4.

żiyā (< Ar.): ışık.

ż.-yı nūr-ı vechüñ: G. 178/3.

ziyād (< Ar.): artma.

z. eyle-: G. 134/4.

z. ol-: G. 30/1.

ziyādet (< Ar.): artma, çoğalma.

z. ol-: G. 24/4.

ziyān (< Ar.): zarar, kayıp.

z. ol-: G. 2/4, G. 146/3.

ẓuhūr (< Ar.): meydana çıkma, görünme.

ẓ. bul-: G. 180/7.

ẓulm (< Ar.): işkence.

ẓ.+ile: Kt. 14.

ẓ. it-: G. 81/4.

z. ol-: Kt. 10.

ẓ. u cefā-yı dehr ile: G. 162/2.

ẓulmet (< Ar.): karanlık.

ẓ.-i şeb: K. 4/7, G. 12/4.

ẓ.-i ẓulmi gider-: G. 32/8.

zübāb (< Ar.): sinek.

z.+dur: Ms. 1/5.

zücāc (< Ar.): cam şişe, sırça.

z.+e: G. 99/3.

Züḥāl (< Ar.): Satürn G. 145/3.

zühd (< Ar.): zahitlik.

z. ü ṣalāḥuñ ḫirmenin: G. 229/5.

z. ü taḳvā: G. 165/1.

zühhād (< Ar.): kaba sofular, zahitler G. 54/2.

zülf (< Far.): yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi, kâkül G. 16/2, G. 192/4.

z.+i: G. 75/1, G. 172/6, G. 210/1, G. 238/1.

z.-i ʿanber-bārdan: G. 172/7.

z.-i ʿanber-bāruñ: G. 105/1, G. 194/4.

z.-i cānān: G. 140/7.

z.-i ḫoşdur: G. 195/4.

z.-i kemend-endāz imiş: Mr. 1/4.

z.-i miskīnüñ: G. 25/5, G. 195/2.

z.-i miskīnüñden: G. 163/4.

z.-i müşgīn-i nigār: G. 82/1.

z.-i müşgīn-i nigāre: G. 71/1.

z.-i müşgīn u ruḫ-ı rengīn-i cānān yādına: G. 72/3.

z.+in: G. 196/4.

z.+inde: G. 176/4.

z.+inüñ ʿahdine: G. 47/5.

z.-i perīşānı: G. 237/3.

z.-i pür-çīn-i girih-gīr ile: G. 21/3.

z.-i pür-çīnüñi: G. 215/6.

z.-i pür-tāb: G. 205/1.

z.-i ruḫsār-ı yār: G. 226/8.

z.-i rūyına: G. 200/6.

z.-i siyāhuñ: G. 78/2, G. 151/2.

z.-i siyāhuña: G. 73/4.

z.-i siyehkār: G. 112/1.

z.-i siyehkārında: G. 97/2.

z. i şebāsā-yı nigār: G. 81/4.

z.-i yāre: G. 44/3.

z.+üñ: G. 31/3, G. 138/4.

z.+üñdedür: G. 159/3.

z.+üñe: G. 80/3, G. 80/6, G. 172/1, G. 185/1.

z.+üñ ḫayāli: G. 56/3.

z.+üñ hevāsı: G. 42/1.

z.+üñ hevāsıdur: G. 63/2.

z.+üñi: G. 4/4, G. 141/5, G. 173/2, G. 193/3.

z. ü ruḫsārı: G. 156/5.

z. ü ruḫsāruñ: G. 16/2.

z. ü ruḫsāruñ ḫayālin: K. 4/11.

zünnār (< Ar.): keşişlerin bellerine bağladıkları kuşak.

z.-ı zülfüñle: G. 133/4.

Sonuç

Bu çalışmada XVI. yüzyılda yaşamış, divan şiiri geleneğine hâkim, aruzu ve dili kullanmada başarılı, yalın bir söyleyişinin yanında Arapça ve Farsçayı çok iyi derecede bilen bir şair olan Câmî'nin bilinmeyen bir eseri olan *Divan*'ı, **Câmî Divanı İnceleme-Metin-İndeks** başlığı altında incelenmiştir. Bu çalışma ile XVI. yüzyılda divan tertip etmiş bir şairinin daha divanı ilim âlemine tanıtılmış, tabir caizse XVI. yüzyıl divan şiirinin kayıp bir halkası daha bulunmuş oldu.

4 kaside, 1 müseddes, 1 muhammes, 1 murabba', 238 gazel, 35 kıt'a, 2 rubai ve 18 müfredden oluşan *Câmî Divanı* mürettep divan özelliği göstermektedir. *Divan*'da Arap harflerinden sadece (ذ) ile (ظ) gazel yazılmamıştır. Gazeller harflere göre incelendiğinde en fazla gazelin (ر) harfinden yazıldığı görülmektedir. Bu harfi sırasıyla, "(ن), (ى), (ه)" takip etmektedir. Şair "(ت), (ج), (ح), (خ), (س), (ص), (ض), (ف)" ile biten harflerden ise sadece bir gazel yazmıştır. Aruz veznine iyi derecede hâkim olan şair en çok *fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün* veznini kullanmıştır. 303 şiirin 150'si bu vezin iledir. Onun hakkında bilgilerin yer aldığı tezkirelerin çoğunda övgüyle bahsedilen şem' redifli kasidesinden birkaç beyit bulunmaktadır. Bu kaside, hem Câmî'nin tanınmasını sağlamış hem de onun öbür Câmî mahlaslı şairlerle karışmasını engellemiştir.

Câmî'nin şiirleri âşıkane ve şûhane tarzda değerlendirilmekle beraber şiirlerinde göze çarpan en önemli hususiyet bizce resim ve tasavvuru birleştiren yönünün olmasıdır. Onun şiirleri okunduğunda okuyucunun gözünde âdeta bir tablo canlanmaktadır.

Divan'a imla yönünden bakıldığında göze çarpan önemli hususiyetlerin başında bazı kelimelerin ikili ve üçlü şekilde kullanılması gelmektedir. (*ṭobṭolı, ṭopṭolı, ṭopṭolu*; *altunlu, altınlı*; *'amber, 'anber*; *muṣṭafī, muṣṭafā*; *benek, beñek*; *cehd, ceht*; *birāẕer, birāder*; *tūbī, tūbā*) şeklinde farklı yazılıştaki kelimeleri eserde görmek mümkündür. Ayrıca şair, divan şiirinde pek tercih edilmeyen Türkçe kelimelerle Farsça tamlama oluşturması da *Divan*'da dikkat çeken diğer bir husustur: *seyr-i*

aḳşam (G. 98/1), *seyyāre-i yaşum* (G. 127/2), *būy-ı ṣaçuñdan* (G. 184/2) ile Türkçe kökenli (*aḳşam, yaş* ve *ṣaç*) kelimeleri Arapça kökenli (*seyr, seyyāre*) ve Farsça kökenli (*būy*) kelimeleriyle Farsça tamlama oluşturulmuştur.

Divan'da, içinde hemze (ء) bulunan Arapça kelimelerin hemzeleri y'li (ی) olarak yazılmıştır. Arapça kelimelerin özgün hâllerinde bulunan hemzenin Türkçe söylenişine daha uygun olan y'li şekli *Divan*'da tercih edilmiştir: (*mā'il, māyil*; *dā'ir, dāyir*; *ḳā'im, ḳāyim*) gibi.

Divan'da kalıp sözlere, atasözü ve deyimlere çokça yer verilmiştir. Eserde tarafımızca 78 farklı deyim tespit edilmiştir. Halkın dil zevkini, hayat felsefesini yansıtan bugün bile kullanılan şu deyimlere eserde rastlanmaktadır: *aġzın ara-* (konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak), *alnı açıḳ yüzi aḳ* (çekinecek hiçbir durumu veya ayıbı olmayan), *beñzi ṣarar-* (yüzünün rengi solmak), *ṣu gibi ezber oḳu-* (yanlışsız bilmek veya okumak), *yanmaḳ yaḳıl-* (sızlanmak, şikâyet etmek) vb. Ayrıca bugün de aynı anlamda kullanılan bazı deyimleri o dönemim Türkçesin uygun hâliyle *Divan*'da görmek de mümkündür: Günümüzde "(birinin) ağzına düşmek", "dile düşmek" olarak kullanılan deyimi *dehen-i ʿāma düş-*; "gönül vermek" deyimi *dil baġla-*; "sapla samanı karıştır(ma)mak" deyimi *kehden dāneyi ayır-*"; "tepesi atmak" deyimi *kellesi ḳız-*"; "dili tutulmak" deyimi *naḳş-ı dīvār ol-* olarak aynı anlam çerçevesinde *Divan*'da bulunmaktadır. Düşüncelere, duygulara delil göstermek maksadıyla da kullanılan atasözleri, eserde tarafımızca Türkçe ve Arapça olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. 5 Türkçe ve 6 Arapça atasözü tespit edilen eserde "Şöhret afettir.", "Kişi ettiğini bulur.", "Sabırla koruk helva olur." atasözleri günümüzde de kullanılmaktadır.

Divan şiiri geleneğinin belirlediği muhteva içerisinde din de önemli bir konumdadır. *Câmî Divanı* dinî açıdan "Ayetler, Hadisler ve Bazı Dinî Unsurlar" başlığında ele alınmıştır. *Divan*'da 21 farklı ayet ve 6 hadis kullanılmıştır. Câmî bazen iki ayeti bir mısrada kullanmıştır. 165. gazelin ilk beytinin ikinci mısraı *hāẕihi cennātü ʿadnin* Tâhâ suresi 76. ayet ve *fe'dḫulūhā ḫālidīn* Zümer suresi 73. ayette geçmektedir. Söz konusu ayet ve hadisler kaynaklarından görülerek tahkik edilerek

açıklanmıştır. “Bazı Dinî Unsurlar” başlığında muhtevayı tamamlayan konular “Allah,” “Peygamber,”, “Kıyamet”, “Duaların Kabul Olması”, “Dinden çıkma”, “Cennet ve Cehennem” başlığı altında beyitlerden hareketle değerlendirilmiştir.

Şair edebî sanatları eserinde bolca kullanmıştır. *Divan*’da yer alan edebî sanatlar “Mecazlar”, “Anlam ile İlgili Sanatlar” ve “Sözle İlgili Sanatlar” başlıkları altında incelenmiştir. “Mecazlar” başlığında “teşbih (teşbih-i beliğ, teşbih-i mufassal), istiare (kapalı istiare, açık istiare), mecaz-ı mürsel, kinaye, ta‘riz, teşhis sanatları, “Anlam ile İlgili Sanatlar” başlığında iham / tevriye (iham-ı tenasüb), tenasüb, leff ü neşr (leff ü neşr-i müretteb, neff ü neşr-i müşevveş), tecahül-i arif, hüsn-i ta‘lil, sihr-i helal, mübalağa, tezad, tekrir, nida, istifham, iltifat, telmih ve iktibas sanatları “Sözle ilgili Sanatlar” başlığında cinas (cinas-ı tam, cinas-ı mürekkeb, cinas-ı muharref, cinas-ı müşevveş, cinas-ı lahık, cinas-ı mükerrer, cinas-ı hatt), iştikak ve aliterasyon sanatları örnekleriyle incelenmektedir. Bu sanatların her birinden birden fazla örneğin *Divan*’da bulunması şairin edebî sanatları kullanmada başarılı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Basılı Kaynakça

Açıkgöz, Namık, **Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şu'ara) Riyâzî Muhammed Efendi**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, **Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâsî ammâ'ş-tahara mine'l-Ahâdîsi 'alâ Elsineti'n-Nâsi 1-2**, (Haz. Ahmed Kalâş), Beyrut, Müessestü'r-Risâle[t], 1405 [1985].

Akbayar, Nuri, **Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî 2**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Akün, Ömer Faruk, "Divan Edebiyatı", **TDVİA**, C. 9, Ankara, 1994, TDV, s. 389a-427c.

Akyüz, Kenan vd., **Fuzuli Türkçe Divan**, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1958.

Ali Emiri, **Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid**, İstanbul, Kitâbhâne-i Âmid, 1327 [1912].

Aydoğdu, Orhan, **Câmî-i Rûmî'nin Saadet-Name Adlı Eseri (Metin/Sözlük) [1b-50a]**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Ayverdi, İlhan, **Kubbealtı Lugatı / Asırlar boyu târihî seyri içinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 1. cilt A-G, 2. cilt H-N, 3.cilt O-Z, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2005.

Ayyıldız, Kübra Yıldız, **Cāmī̇-i Rūmī̇'nin Saʿādet-Nāme Adlı Eseri (Metin-Sözlük) [150b-200b]**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Baturay, Serkan, **Kelâmî'nin Sehernâme (Ravza) Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin)**, Artvin, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Beyzadeoğlu, Süreyya Ali, vd., **Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)**, Harvard, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.

Birinci, Necat vd., **Mükemmel Osmanlı Lügati Ali Nazîmâ-Faik Reşad**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Câmî-i Rûmî, **Sa'âdetnâme**, Nuruosmaniye Kütüphanesi Yazmalar No. 3938.

Canım, Rıdvan, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2000.

Coşkun, Menderes, **Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar**, Ankara, Dergâh Yayınları, 2007.

Çağbayır, Yaşar, **Arap Asıllı Türk Alfabesiyle Yazılmış Türkçenin Söz Varlığı Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2017.

Çakıcı, Bilal, **Eski Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XVI. Yüzyıl)**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Çavuşoğlu, Mehmed, **Helâkî Dîvan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1982.

----------, "Kaside", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Divan Şiiri**, Ankara, 2.Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 1-77.

Demirsoy, Soner, **Vekāyiʿ-i Ali Paşa (İnceleme ve Metin)**, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Programı Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Derdiyok, İ. Çetin, "Fuzûlî'nin "Dedim Dedi" Redifli Müseddesinde Pitoresk Anlatım ve Âşık ve Maşûk Profili", **Canı Cânânına Feda Eden Ozan Fuzulî**, Ankara, Yol Bilim Kültür Araştırma Yayınları, 2010. s. 123-138.

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 23.baskı, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2006.

Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, 3.baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

----------, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 10.baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

----------, "Divan Şiirinde Gazel", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Türk Şiiri Divan Şiiri**, 2.Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 78-247.

Doğan, Ahmet, **Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.

Dursunoğlu, Halit, **Aruz Öğretimi,** Ankara, Pegem Akademi, 2016.

Eraslan, Kemal, **Alî-Şîr Nevâyî Mîzânu'l-Evzân Vezinlerin Terazisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Erden, Murat, **XV. Yüzyıl Şairi Habîbî ve Dîvânı**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Erdoğan, Mustafa, "Zamâne Şiirleri Yahut Nazîre Muhammesler", **Türk Kültürü**, 2000, S. 448, s. 479-497.

Eren, Hasan, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, 2.baskı, Ankara, 1999.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, **Türk Şairleri**, İstanbul, 1936.

Güngör, Şeyma, **Fuzulî Hadikatü's-Sü'eda**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987.

----------, "Maktel-i Hüseyin", **TDVİA**, C. 27, Ankara, 2003, TDV, s. 456a-457a.

Hayber, Abdülkadir, **Mehmet Bahaettin Toven Yeni Türkçe Lügat**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

İnalcık, Halil, **Has-bağcede 'ayş u tarab**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

----------, **Şâir ve Patron**, Ankara, Doğu-Batı Yayınları, 2003.

İnce, Adnan, **Ni'metu'llâh Ahmed Lügat-i Ni'metu'llâh**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

İpekten, Haluk, vd., **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

----------, **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

----------, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, 2.baskı, Ankara, Dergâh Yayınları, 1997.

İsen, Mustafa, **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1994.

----------, vd., **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, 5.baskı, Ankara, Akçağ Yayınları, 2009.

İz, Fahir, **Eski Türk Edebiyatında Nesir XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl ortasına kadar yazmalardan seçilmiş metinler I**, İstanbul, Osman Yalçın Matbaası, 1964.

Kâdı-zâde Mehmed İlmî, **Durûb-i Emsâl**, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Emanet Hazinesi Kit. 1739/12. s. 158b-159b.

Ḳāf-zāde Fāizī̄, **Zübdetü'l-Eş'ār**, İstanbul, [yz. 1622]. İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. TY Kit. 1646.

Karaismailoğlu, Adnan, "Hüseyin Vâiz-i Kâşîfi", **TDVİA**, C. 19, Ankara, 1999, TDV, s. 16c-18a.

Kartal, Ahmet, **Lügat-i Nâcî Muallim Naci**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Kayabaşı, Bekir, **Kāf-zāde Fā'izī̄'nin Zübdetü'l-Eş'ār'ı**, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 1997.

Kelâmî, *Sehernâme*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 181.

Kılıç, Filiz, **Âşık Çelebi Meşâʿirü'ş-Şuʿarâ inceleme-metin 1**, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Kırkkılıç, H. Ahmet, **Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.

Koyuncu, Fatih, **Nuruosmâniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (1b-83a, Transkripsiyonlu Metin-İnceleme),** Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Kurnaz, Cemal, Mustafa Tatcı, **Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâili Divan Şairleri Muhtasar Biyografileri I**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001.

Kurnaz, Cemal, **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı Ahmet Talât Onay**, Ankara, Kurgan Edebiyat, 2016.

Kurnaz Cemal, Halil Çeltik, **Divan Şiiri Şekil Bilgisi**, Ankara, Kurgan Edebiyat, 2013.

Kurnaz Cemal, **Hayâli Bey Divânı'nın Tahlili**, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

Kutluk, İbrahim, **Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ I. Cilt**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1978.

----------, **Beyânî Mustafa Bin Carullah Tezkiretü'ş-Şuarâ**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

Küçük, Sabahattin, **Bâḳî Dîvânı**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Kürkçüoğlu, Kemâl Edib, **Tâhir-ül-Mevlevî Edebiyat Lügatı**, İstanbul, Enderun Yayınları, 1994.

Levend, Agâh Sırrı, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar**, 4.Basım, İstanbul, Enderun Kitabevi 1984.

----------, **Türk Edebiyatı Tarihi** 1. cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973.

Mazıoğlu, Hasibe, "Türk Edebiyatı, Eski", **Türk Ansiklopedisi**, C. XXXII, Ankara, M.E.B., 1983. s. 80-134.

Molla Câmî, **Dîvân-ı Molla Câmî**, Kahire, Matba'a-i Vezîr Hân, 1284 [1867].

Okuyucu, Cihan, "Câmî-i Rûmî (Mısrî) ve Sa'âdetnâme'si", **Türkiyat Mecmuası**, C. 21/Bahar, s. 297-327.

----------, "Kelâmî Mahlaslı İki Divan Şairi: Kelâmî Cihan Dede ve Kelâmî-i Rûmî", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 1, İstanbul, 2008, s. 205-240.

Özön, Mustafa Nihat, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, 11. baskı, İstanbul, İnkılâp Yayınları, 2012.

Öztürk, Deniz, **Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2008.

Öztürk, Mahmut, **Cāmī̄-i Rūmī̄'nin Saādet-Name Adlı Eseri (Metin-Sözlük) [50b-100a]**, Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Pala, İskender, **Aşkî, Hayâtı, Edebî Şahsiyeti ve Divanı**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, 1983.

Rossi, Ettore, **Elenco Dei Manoscritti Turchi Della Biblioteca Vaticana: Vaticani - Barberiniani - Borgıani - Rossiani - Chigiani**, Roma, Città Del Vaticano Biblioteca Apostolica Vaticana, 1953.

Saraç, M. A. Yekta, **Klâsik Edebiyat Bilgisi - Belâgat**, (5. basım) Ankara, 3F Yayınevi, 2007.

----------, **Muallim Naci Istılâhât-ı Edebiyye**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.

Saraç, M. A. Yekta, Abdülkadir Gürer, **Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları**, (2. baskı) Eskişehir, T. C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

Solmaz, Süleyman, **Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı, (İnceleme-Metin)**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.

Steingass, F. **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Londra, 1892.

Şentürk, Ahmet Atillâ, **Osmanlı Şiir Kılavuzu 1 Âb-Azrail, 2 Bab Çüst Eri**, İstanbul, OSEDAM, 2016.

Şinâsî, Ebuzziyâ, **Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye**, 3. baskı, Konstantiniye, Matbaa-i Ebuzziyâ, 1302 [1885].

Tarlan, Ali Nihad, **Şeyhi Divanı Tarama Sözlüğü ve Nüsha Farkları**, İstanbul, T.D.K. 1942.

----------, **Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı I. Cild**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1967.

Tayyârzâde ‘Atâullâh Ahmed ‘Atâ Beg, **Cild-i Râbi‘ ‘Ân-Târih-i ‘Atâ**, İstanbul, 1293 (1876).

Toparlı, Recep, **Ahmet Vefik Paşa Lehce-i Osmânî**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.

Toparlı, Recep, Betül Eyövge Yılmaz, Yaşar Yılmaz, **Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye**, 2.baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.

Tulum, A. Mertol, **Tazarru’nâme**, Ankara, M.E.B., 2001.

----------, **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, 11. baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Uzun, Adem, **Lügat-i Halîmî Lutfullah b. Ebu Yusuf el-Halîmî**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Uzun, Mustafa, “Câmî-i Rûmî”, **TDVİA**, C. 7, Ankara, 1993, TDV, s. 102b-103a.

Ünver, İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **Turkish Studies**, Volume 3/6 Sonbahar 2008, s. 1-46.

Wensinck, A. J., "Kâ'be", **İslâm Ansiklopedisi (İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugati)**, 6. Cilt, İstanbul, M.E.B., 1977, s. 6a-15b.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Kıyamet Alâmetleri", **TDVİA**, C. 25, Ankara, 2002, s. 522c-525b.

Yavuzarslan, Paşa, **Kamus-ı Türkî Şemseddin Sami**, 2. baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Yetiş, Kazım, "Ta'lîm-i Edebiyyât", **TDVİA**, C. 39, Ankara, 2010, s. 514b-515b.

Yılmaz, Ozan, **Necâtî Bey Dîvânı**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2015.

Yüceışık, Zeynep Sema, **Şeyhülislâm Esat Efendi Aṭrabü'l-Āṣār fī Tezkireti Urefāi'l-Edvār (Giriş - Metin- Tercüme - Terimler - Dil Notları)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Dili Anabilim Dalı Doktora Tezi, 1990.

Elektronik Kaynakça

Akdoğan, Yaşar, **Ahmedî Dîvân**, e-kitap. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10591,ahmedidivaniyasarakdoganpdf.pdf?0

https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.turc.314

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir

http://www.lugatim.com/

http://www.otukensozluk.com/

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts

http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/

https://www.vajehyab.com/

Özet

Câmî Divanı İnceleme-Metin-İndeks adlı bu yüksek lisans çalışmasının konusu, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi 779 numarada kayıtlı bulunan *Câmî Divanı*'dır. Çalışma, bu eserin çeviri yazılı metninin oluşturulması, şekil ve içerik açısından incelenmesi, müellifinin hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve dil kullanımının tespiti ile dilbilgisi kurallarına uygun (gramatikal) indeksinin hazırlanması aşamalarından oluşmaktadır.

XVI. yüzyıl şairlerinden Câmî; Mısır ve İstanbul'da yaşamış, çeşitli memurluk vazifelerinde bulunmuş Câmî-i Rûmî ve Câmî-i Mısrî olarak da tanınmış ve divan tertip etmiş bir şairdir.

Giriş, üç bölüm ve indeksten oluşan bu çalışmanın Giriş bölümünde XVI. yüzyılın tarihî gelişmelerinin divan edebiyatı şairleri üzerindeki etkisi, onların yetişmesine katkısı üzerinde durulmuştur. İlk bölümde şair, ikinci bölümde eseri tanıtılmaya çalışılmıştır. Şairin eserleri ile hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler karşılaştırılarak edebî kişiliği ile divan şiiri geleneği içerisindeki yeri ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ise eserin çeviri yazılı metni hazırlanmıştır. Son olarak *Câmî Divanı*'nın dil bilgisi kurallarına uygun indeksi şairin yaşadığı dönemin Türkçesi göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Varlığı hakkında bugüne kadar net bir bilgi ifade edilemeyen *Câmî Divanı* bu çalışma ile bilim dünyasına tanıtılmış, Câmî hakkında kaynaklardaki çelişkili bilgiler açığa kavuşturulmuştur. Ayrıca Türk edebiyatında Câmî mahlaslı şairler karşılaştırılmış, çalışmanın konusunu oluşturan şairin hayatı tam olarak ortaya konmuştur.

Abstract

The subject of this master thesis, called **Câmî's Divan, Analysing-Text-Index**, is the manuscript of *Câmî's Divan* which is registered with number 779 in the library of Turkish Language Institution. The study consist of transcription, analysing the text in terms of from and content, life of the poet, his works and literary identity, his narrative style and grammatical index of the text which is prepared according to grammar rules.

Câmî, as one of the 16th century poets, has lived in Egypt and Istanbul and worked in various positions as a officer. He has been also known as Câmî-i Rûmî and Câmî-i Mısrî and collected his poems in his Divan.

The study is composed of introduction, three following chapters and index. In the introduction, the study emphasizes the effects of the historical events of 16th century on the poets of divan literature and their developments. The poet Câmî and his Divan is introduced in the following chapters respectively. It has been tried to identify the literary personality of the poet and his place in the tradition of divan poetry by comparing his works with the informations about him in the sources. Finally, index of the *Câmî's Divan*, which is prepared according to grammar and by taking into consideration of the Turkish language of the time of the poet, is presented.

With this study, *Câmî's Divan* whose existence has not been mentioned clearly by now is introduced to the science of literature and contradictory informations about Câmî in the sources are clarified. Additionally, the poets with the pseudonym Câmî in the Turkish literature are compared and complete biography of the poet who is the subject of this study is presented.